EV. TA. R. Kirjandusmuuseum
Jan.-m. 149
Rahvaluuleosakond



Saadud 18 1/IV 89.

## № 1. Rikkas peremees ja waene Jauna mees. —

Kord elas üks wäga rikkas peremees. Tema naabrusses aga elas üks wäga waene jauna mees oma ainsa tühjega, tema naene oli jõo ammugi ära surnud!

Jauna mehe ainus lehm, juhtus üks kord naabri mehe wilja minema, see wõttis teda sealt ximmi.

See kord oli nii sugune seadus, et kui keegi wõera looma omaett wilja sätte sai, siis wois tu seda omale pärida ja üksi ei woinud teda sundida, et ta sed a ximmi woetud elajast püda tu pere mehele tagasi andma! —

Rikkas peremees ei armas nüüd ka jauna mehe lehma ära, et se sül teda alandlikult palus, ega wõtnud ka kunda, kui teine temale kubas sündinud kahju

2

ära tahtuda. Jauna mees läks mõisa härra juurde, andis sellele oma hada teada, palus ka tema käest nõu ja abi ruda lehma jälle woiks tagasi saada. Herra laskis selle rikka mehe mõisa tulla, kui tema siin ka omast jõmist järele ei annud, siis ütles herra: „Ma annan teile kolm arwatust, kum teist kolme pääwa peralt need arwatused siin minule öiete üles annab se saab need lehmad omale.

Esimees: mis on wile ja wäle?

Teisens: mis on armas?

Kolmandens: mis on ramus?"

Rikkas mees ütleb nendele, kes temale, tee peal wastu tuli, „mul on kodu tark naine, küll se need arwatused üles arwab.

Kaesel jauna mehel ei olnud aga lõhtust sellegi tarkusse peale; se päralt



3.

oli ta wäga mures, ja kartis, et nüüd omast lehmast ilma jääb.

Rikka mehe naine tuli jo õue wera wa wahel temale wastu, küsib: „Kuda se asi sul ka nüüd läks." (Herra andis kolm arwatust meile, et kumb need kolm arwatust temale öiete, kolme pääwa peralt üles annab, se saab lehma omale," ja andis nüüd naesele need arwatused teada.

Naene mõtles natture aeg järele ja ütles: „Se on jo üsna kerge asi.

1.) Kes woib wiledam ja waledam olla kui meie pisike must mudi, (rover) 2.) Kes woib ramusam olla kui meie paat ruun 3.) kes woib armsam olla kui mina ja sina teine teisele." Mehemad olid üle wäga röömsad et nii rutlu tähendused käes olid, ja läksid tagasi ka se üle, et waese mehe lehma omale saawad.

Ka waese mehe tüttar tuli ifule wastu
xurwal näul, ja xüsis, mis moisus nende-
le rääxiti? Sauna mees rääxis oma tütrele
xeix mis herra ütles, arwatusteft ja leh-
ma xälle saamiseft, nenda xui oleme xuul-
nud. Molemad olid wäga xurwad ja mures, ar-
wasid ja mõtlesid, xuni öhtuni; aga ei ühtegi.

Wümaxs ütleb ifa tütrele: „ Palume Jumа-
lat ja heidame magama, ehx Jumal halustab
meie peale ja annab unes meile teada, mis
need arwatused tähendawad." Jumala xäeft
abi paludes heidsiwad naad puhxuma.

Wanu ifa oli ja õige wana omixu, emme
wareseidxi ülewel, aeas tütre xa üles ja xü-
sib: „ Kas Jumal on sulle unes misxi ilmu-
tanud: „ mina waene patturne ei ole misxi
unes teada saanud." Tüttar tõuseb üles ja
mõtleb ja mõtleb, wümaxs ütleb ta: „ Pä-
xe wõib xül se xeige wiledam olla," nüüd



alid naad rõemsad; aga süxi xurtsid xes teab
xas se xa juft õige on. Nüüd arxasid naad tei-
si arwatusi arwama, arwasid arwasid xuni öh-
tuni; aga ei ühtegi. Öhtul heidsid naad nii ja-
muti xui eilegi, endid Jumala ovle alla palwes
andes magama. Omixu oli wana isa jälle
wäga wara ülewel, aeab tütre üles ja xüsib ta
xäest nii jamuti xui eilegi ommixu. Tüttar
ärxab üles ja ütleb: „ Mis wõib armsam olla xui
leib, ilma temata ei woi je üxxi inimene elada.

Kuim Kui naad nüüd jälle xolmat arwamist
xeige se pääwa aeal ei joudnud üles urwada, süs
läxsid naad palwet tehes magama. Wana om-
ixu aeab isa jälle oma tütre üles, xüsib; armas
laps, xas oled täna osel ehx saanud teada seda
wümaft arwatuse seletuft." Tüttar ütleb rõem
selt: „ Ma arwan, maa pind wõib se xeige ra-
mu sam olla, tema xäeft saawad xeix oma üles
pidamift." —

6/ Seatud pääwal lahwad molemad mõisa herra juurde. Herra küsib nüüd esimese mehe käest: „Mis on wile ja wäle?" Mees wastab: „Kes woib wiledam ja wäledam olla, kui meie weixe mustmudi?" Herra: „Mis on armas?" Mees: „Kes woib armsam olla, kui naine minule ja mina temale." Herra: „Mis on ramus?" Mees: „Kes woib rumusam olla kui meie paat ruun?" Herra küsib: „Kes sulle on erwas need seletused nüüd tarwalt?" Mees wastab: „Minu turx naene. —

Sauna mees kuulab waguси seal, a mure ja kurwastus palgide peal. Herra küsib nüüd sauna mehe käest: „Mis on wile ja wäle?" Sauna mees wastab: „Päixe on wile ja wäle." Herra: „Mis on armas?" Sauna mees: „Leib on armas." Herra: „Mis on ramus?" Sauna mees: „Maa pind se woib weixe rumusam olla."

„Kuda oled sina sella motte peale saanud?" küsis herra. Sauna mees räägis nüüd kuda nad Jumalat palunud, ja siis tüttar se



Jumalikul juhatusel olla need erwatused seletused üles erwanud.

Herra wastab: „Soo, oh, kui sul nüüd targ tüttar on, siis wotta se witsa raa siis wotta se lina seeresene, mis ma sulle annan, wii see tema kätte, las tema kedrab ja kudub selleст ühe polgo soldatitele iga ühele linased rüüd." Mees wottab lina seeresese herra käest wastu, lähab wäga kurwalt kodu. Tüttar tuleb temalt kuulama, mis kuda erwatustega ja lehma kütte saamisega lugu on.

Isa annab tütre kätte lina seere ja ütleb: „Herra käsib, et sina peab nendest linadest polgo soldatitele rüüd kuduma." Tüttar mõtleb, nattuke aega järele, siis annab isale ühe pee nixese witsa raa, kätte ja ütleb: „Wii se herra kätte, olgo ta nenda hea, tehxo sellest kangas jalad kus ma selle kanga kuduu, ütle taale, meie oleme waesed ja ei ole nii sugu gisid kangas puid kus ma woin kududa." —

Kuna mees lähab mõisa, annab witsa

8.) herra rätte, ütleb nii rui tüttar ted a öp=
tas. Herra ütleb, rui sul nii tarr tüttar on,
siis waata, sün rorwis on 12 reedetud muna,
wee need tema rätte, kus tema kaudub neist
12 rana poega. Wana mees läheb reedetud
munadega rodu, rägib mis hera nendega räs.
ris teha. Tüttar reedab rutte üks toop otri ja
annab need isa rätte, öeldes:„ Wii need otrud
herra rätte, lasta rülwab need maha, rui
need raswawad, siis saame rendest rana poe
gadele tungu, meil waestel ei ole jo misra
neid fördame. Wana mees küsis: Herra rüsib;
Mis sa jälle tulid?" Wana Mees:„ Tüttar saa=
dab teile üks toop reedetud otri, ja palub neid
maha rülwäda sa rui naad raswawad, siis
saame nendest rana poegadele tungu."
Herra:„ Kui sul nii tarr tüttar on, siis
tule lauda juurde, ma anan sealt sulle
10 sõnni, nädala peraft peab sinu tüttar
nende reigidele wasikad mureHema. —



9.) Wana mees lähab ärgadega rodu, mõisa
mees heina koormaga taga ärgade jauks. —
Tüttar küsib:„ Isa ruha sa nende ärga
dega lahad?" Isa aga wastab rurwalt:„ Her=
ra sautis need härjad seie, et sina pead nende=
le iga ühele nädala peraft wasikra muretse=
ma." Kui heina tooja mees ära sõitis, siis
pidasid isa tüttar nõu mis nüüd teha. Wõmaks
leidis tüttar nõu. Härjad olid nädala nende ju=
res, selleks pääwaks, rui härra neid waatama tuli,
pani tarr neide, ühe porsi sauna lawale ja
isi läks õue ärgade juure. Porsile ütles ta:„
Kui mina wilistan, siis sisenda sina nii
palju rui jaksad. Tütrux nägi herra tu=
lewad ja wilistas, pois uxxas wäga hädase
äälega sisendama. Herra ruulab, ja küsib:„
Kes se seal saunas sisendab?" Tütrux rastab:„
Üks pois on loft maha saamas, se peraft
rõõgib ta seal." Herra rastab:„ ega te
rumal ole, ruda woib pois loft sünnitada."

10. Petrus rostab: „Austud hera, sa se on teistest rumal nõudmine, et mina pean nende 10 ärjale wasikad muretsema." Herra oli nüüd tunda saanud, et se üks wäga tark neiu ole oli, ja ilus puudust tuul sau ei olnud, siis wõttis ta teda omale abi saatjaks. Pulmad said wäga toredaste peetud. Ka wana isa sai nüüd mõisa elama wiidud. Kui lüwa Annus ei ole neid üra zoristanud, siis nad elawad weel praegu. —

No 2 Waene jauna mees.

Ühes külas elas üks waene jauna mees oma naisega, lapsed olid, nii kui wana rahwas ütleb: „ziriku wõla est üra wõetud." (Jumud) Nad elasiwad wäga wiiwaste elu, sest neil rawnadel ei olnud, sende kes nende üles pidamise est oleks muretsenud. Kül peeti seal külas nuud elasid, pulmi ja warwusid; aga neid ei kutsunud kesxi, oma pidude peale; sest nuud olid jo waesed, ja said alwaxs peetud.



Kord tulid sa nende naabri peremehe ~~aina~~ ainsal pojal pulmad, need said nii toredalt peetud, kui selle aea pruut ja jõud iales lubas; aga waest jaunu meest ja tema naest ei kutsunud sa naabri meesxi oma poea pulmale.

Õhtul kui jo pulmalised kõik olid koxxo tulnud, ja sroja peredega kargades ütlesid: „Eit üppa õlle sanuga, taat tantsi tauri nappaga."

Seda pulmaliste rõõmu kuulu, ja lusti kuuldes ja nähes tuli nendel üsna ale meel, see üle et nad nii alwaxs peetaxse, et mitte kuhugi pidule neid ei kutsuta, olid kurwad ja istusid juures waixuses oma witsse otsixu jees.

Häxitselt läxs wana mehe näge rõõmsaxs, ta ütles oma wa armsa külje kuule: „Kuule, Elts, tee me nii kui oleksime ruudu läinud. Mina arin patti argi sätte, ~~exxan~~ sihutan sind taga ja ähwardan sind maha lüia kui sätte saan. Sina aga jooxse ühtides ja lõttudes mino ees, otse koke pulma talu exsest sisse ja palu naeste käest

12. warju ja zaitsmist minu tulise witha eest.“ Nenda sündis zaa, wana mees haris silma pilk nurgast pōlli orgi, ja ukzas wana moori taga zihutama, see joorsis lōōtsudes pulma naiste hulza ja palus:„ Ai, ai, ai aitege, warz, war warjage mind nw mehe tulise witha eest.“

Pulma naised wiisid wana moori taha tuppa, antsid tuale seal wa zärazust ja za muud rosutawa jōōri joovi. Mehed wōtsid wana mehe zinni, zes ukz seljas, wanamoori järel tuppa tahtis rōōmata, maenitsesid teda, et ta mitte oma elutarn seltsilist ei pea perssma. Se aga pōrutab orgi wastu maad, ja ütleb: „Enge ta sie! ma tahan tuale ühe hea naubse anda.“ Pulmalised urwasid et wana mees tōeperast ähwardas, antsid tuale wiina ja ōlut ja sundisid et ta pidi oma eidega ära leppima. „ Noh olgo peale, teie eest palwe perast jääb tu se kord ilma zere täieta.“ ütles sauna mees.

Pulma peremees ja pulmalised käskisid



13

neid ka nüüd pulmalisers jäädа. Seda ei lasknud naad aga kumbki kuskord öelda: warsti tuli nüüd jōōma uegi, neid pandi ka pulmalistega jōōma lauda istuma. Pulmalised wüttsid aegu jōōma lauas juttu ajamisega; wana mees jōi aga ühte lugu edasi; kui oma poolt päni pealt toidu ära oli jōōnud, wōttis panni kōrwadest zinni, ja zeerus täie poole oma ette, öeldes:„ Nonda olerssin ma oma wanamoori silmad selja taha zeeranud kui ma ta olers kätte saanud.“ Ise ukzas jälle suure isuga jōōma.

Peraft jōōmist ei lastud neid enam ära minna, waid peeti neid zeige pulma eja seal, teiste pulmalistega ühe wäärilisers.

## № 3 Kaks talu mees.

Ühel talu mehel suriwad talwel molemad küimi ärjad ära, ta oli waene mees, ei jōudnud isi enam teisi orgi omale muretsеda. Kuiherra tema ōmnetusest ja waesusest oli kuulda saanud, siis kutsus teda moisa ja ütles:„ Ma

annan sulle paar süimi ürgi; aga saad ja pead siis suwel oma teo päewad sõi'x õigel weal ära tegema, ja sügise tood naad terwelt ja priskelt jälle mõisa tagasi." Mees tegi suwel mõisa ja oma põllu peal ärgadega tubliste tööd. Sügise müüs ta ühe ürja ära.

Teisele pani ta nrori tüxxi sarwi ja wiis mõisa, sidus lauda ette ximi, ise lähab herra juurde ja palub: „Austud härra tulge ärgi wasto wõtma."

Härra tuleb lauda ette ja küsib: „Kuin on üxs ürg." Mees xostab: „üxs jah." Herra ütleb: „Ma andsin sulle xewade xaxs ärga." „Kaxs jah," xostis mees. Herra küsib: „xus on se teine ürg?" — Se on se teine ürg, xostab mees. —

Nenda üxsi sõnu waidlesid naad tüx aega, wiimaxs sai ärra wäga wihaseks ja ütleb: „Kasi minema, sõa kontros; ega sinu sugune ixxa minu ärga juua ära maxõtu. —



## № 4. Kolm wenda.

pag. 15.

Üxs xord elasid kolm wend, xaxs wanema wenda olid wäga rixxad, aga nendel ei olnud lapsi. Kolmas, noorem wend oli xehwa, aga temal oli palju lapsi.

Tuli xord Jõulu lauspa xättes, rixxa wendadel olid sel õhtul xeix xallid jõogid ja joogid laua peal, istu[d] oma naestega laua juurees, sõdames, ega silmades ei nähtud neil ühtegi rõemu olema. Korraga üxxas (noorema) xesxmine wend oma mõttest, ütles oma naesele: „Meil on sün süia jua xüllatt, aga ei teu xas minu waesel wennal ja tema perel on midagi täna ohtu amba ella panna, ma lähen nüd õige waatama, wiin nendele xa nattuxe jõõma xruami, et neil täna õhtul ei pruugi näljas olla." Naeni xiitis xa jedu nõu heaxs. Mees wõtlis xuusa mis ta arwas, ja läxs, selle jõõma xruamiga wenna

wenna mea juurde, jääb uxse taha xulama, mis nääd teewad. Kuulek ei lapsed ja nende wanemad wäga rõemsad on, astub jüse ja wiib nendele, sedda mis ta oli xuusa toonud. Wanemad ja lapsed said wäga rõemsaxs, selle toodud toitude ja rixxa selle tubixu üle. Tüx aega istus ta nüüd nende maxas ja oli nenda rõemsam, nui xodu oma juure rixxusse juures.

Hulga minnes ütles ta: „Armas wend, xui sul wahel häda xäes on, tule ma woin sind nattuxe aituda." Selle lahxe lubamise eest tänusiwad xeix teda südamest.

Kui waesel wenal puudus xätte tuli, läxs ta oma wenna juure, abi paluma. Sai ta nenda moned xorrad omast wennast aidud, waxti tüdis wend teda aitamast.

Kui ta jälle üxs xord tuli abi paluma, andis wend taale ühe tüxxi liha ja ütles: „Mine nüüd sellega ehx pörgu



eram ma sind ei aita." Waene wend tuli selle liha tüxxiga xodu poole tulema. Te peal tuleb temale üks wanamehexe wastu, küsib: „Kuule mees, anna se liha tüx mulle, sina sellega xuigi xaua emaxt aidatud ei ja, mina annan selle eest ühe laud liha, nui ja selle wastu ütled: liha xatta lauda, jüs seisawad xöix suguxed jõgid seal laua peal, ja ühe sixxu, nui ja sixxu wastu ütled: sin rapputa ruha, jüs rapputab sin sulle raha ni palju nui sul tarwis on. Ja ühe xana, nui seda xanada käsid munda, jüs munek te ni palju nui sul tarwis on. Ja ühe nuia, nui selle ütled; nippelda nui, jüs ta taab xas surnuks, xeda ja aga taha ja ei jätta järele emme nui jaa xeelad.

Aga xolmel neljа pääwa õhtul pewd ja rüst tee peal neid asju näitamas xäima, jüs wast woid need asjad omaxs pidada."

Mees andis liha tüxxi wana alli mehele ja jai nüüd tema xäest: laud lina, jixxu, xana ja nuia. Kodu tegi tu prowi, ja leidis et xeix tõsi oli, mis wana mees ütles. Nelja pääwa õhtul, läheb ta riist teele nendega minema xui ta riist tee pealt nendega tagasi tuli, jäi ühte xõrtsi õsers. Õhtul dahutab lina laua peale, ja ütleb: „ Lina xatta lauda." Laud jai xeige jõõxidega täidetud. Kui jõunud jai ütles ta jixx rapputa raha? Ja se jündis. Wümaxs ütles: xana mune muni." Kana munes," lühixese ajaga mitu munu. Xõrtsi pere naine, xes seda tallitust peult wuatas, mõtles: „ Ma wahetan õsel need asjad, mis tema magab xeix ümber, õmmeks on mul praegu jo xa walge laud lina, seda sama xarwa jix ja nii sama sugune xana, nuia woin jo teha lastu."



Xõrtsi naene xuttus selle mehe ühte xõrwalise xambri, xäxnis teda seal rahuliste magama heita, ütles: „ Sün seisawad xeix se asjad ales, ünxxi ei pease sinu ligi." Se aga xuulas hoolega järele, xui mees oli magama jäänud, jüs wahetas xeix ümber.

Mees tõusis omiru üles, ei tunud pettus sest misxi märxi, aga axxas oma wahetud asjadega xodu mine. Kodu saades ütleb ta: „ Lina xatta lauda, ei ühtegi tulnud nähtawale, jüs prowis ta xeix xorda mööda läbi, ja jai aru üxs suur pettus temaga oli tehtud. Õhtul läheb sinna sama tee peale, xus ta liha tüxi eest need asjad omale oli wahetanud, axxab xibedaste nutma ja se eneselе oma häda ja õnetust xaebama.

Seal tuli wana hal mehixe jälle tema juure. Kui mees sai temale oma häda rääxinud, jüs ütles ta: „ Sina saad need asjad xätte, mina annan sulle jälle ühe

nuia, mine temaga sinna sama wõttsi
wus sa õõd oled, wäl selle nuia abiga
saad sealt weix wälle. Mees läks nuia-
ga wõrtsi; istus pingi peale, ja axxas te-
da oma käes üppitama ja weerutama,
wõrtsi naene tuleb tema juure rüsib: „
Mis nii juguse nuiaga tehakse.!" Mees
wastab: „See nui nippeldab." Naene ei
teed mis nippeldues on ja ütleb: „ Laske
jüs teda nippeldada, ma näen ruda
ta nippeldab, ja mis se nippeldues on."
Mees ütleb: „ Nippelda nui:" Nüüd
axxas nui naisele hästi walu andma
nenda et se nuttis ja ulus, wui nui
(oma) perremisst maha ei jätnud, axxas
naene paluma: „ Armas mees, weeta seda
peremisst ära, wui seda teed, umman weix
sa arjad tagasi; mis olen salamiste
se käest ära wahetanud. —



Nenda sai nüüd mees omad asjad
nuia abiga tagasi. Käis neid weel
wana õhtust rõõst tee peal näitmas; aga
enam ei läinud õdese millalgi sinna
wõrtsi; wui wanast ei õõd oli; ei näitnud
ta enam nende wanasti ja jõuwe, sai
aga nende läbi wäga rikkaks.

Wortsi pere naene aga ei usaldanud
enam millalgi wõõrast asja omale
mingi üle õhtusel wüsit päride. —

Mart Parm rüüpis. —

№ 5 Naene pois. —

Ühe waesel naesel oli üks ainus poeg,
(tema mees oli juba ammugi ära) surnud, nawa
elasid wäga waest elu, ni wui ruh was ütleb: „
Pihust juhu." Muud elaja looma neil ei
olnud, wui rolm lammast. Pois käis nende-
ga iga pääw karjas. Üks rõõd tuleb üks
wana ul mehexe tema juurde ütleb: „ Anna
need lambad mulle!" pois ütleb: „ ma neid ei
wõi ära anda, nenda wõrd minul ja minu

pag. 22.

emal loomasid ongi, se on nein meie warad.

Pois rääkib xodu seda asja emale, ema xeelab: „Sa pea neid xellegile neid üra andma."

Teine pääw tuleb se sama tuntud mehexe ja nüsib porsi xäest jälle need lambad omale. Pois ütleb: „ma ei wot ema xeelas mind; ~~mina~~ Wana mehexe ütleb: „ma annan sulle nende eest: ühe laud lina, ühe förmusse, ja ühe xuusi, ühe muna ja xuxo xoera." Kui selle lina ütled: lina xatta laudа, siis toob ta nöix sugust rooga lauale, mis aga iales wöib suda olla; kui selle förmusse läbi wahid; siis mõtle sel aeal mis se oga tahad, se saab sündima; se muna on nii xõwa et se seda xatxi teha on ilm wõimata. Koerad ja xas seawad xu häda eet aeal sul abiks olema.

Pois andis lambad wanaxesele, ja läxs ise nende suadud xreamidega xodu



pag. 23.

Kodu saades ütles ta: lina xatta laudа, silma pitx oli laud xeige roogadega täidetud. Ema ja poeg olid nüüd selle üle wäga rõemsad. Poeg wõttis förmusse, wahtis selle läbi ja mõtles: olex siin üxs ilus linn, xeige suguste xaupluste ja asjadega. —

Warsti selle järel sigines sina nii xui maa seest, üxs ilus linn, rahwaste, xaupmeeste ja xeige taraviiste asjadega. Nüüd oli muidugi teada, pois selle lina ja rahwa xuningas. Ta andis nendele mitmed head seadused ja elas monda pääwa seal rahulikult elu oma wana elataw emaga. Üxs xõrd sai taa xuulda et nende lähedal elas üxs wäga ixxas herra, kellel wäga palju mõisad, ja üli suured xarjad loomi. Aga tema xarjaste juure tuli iga pääw üxs wõeras tundmata mees, ja noudis nende xäest iga pääw ühe ärja, xarjaste, ja xa turxade nou ja läbi läbi ei saadud teda mitte sealt ära peletada.

24) Herra kurtis joo, et se wõeras mees oega mõõda keik tema karjad saab ära lõppetama.

Kui pois seda kuulis; jättis linna walitsuse ema hoolexe, isi wõttis need lowmad ja kreamid kaasu, mis ta wana mehe käest oli saanud, lüxe andis herrale teada: „kui su minu hoolexe jättud karjа üle walitsuse, ja keik karjaasse käsid minu sõna kuulda, siis ei pea enam üxsi ärg ehx loom sinu karjast kaduma.

Herra andis keik tema hoolexe, kui need karjaga söödi maale saiwad, siis ütles ta teiste karjastele: „Kui keegi tuleb teilt üht looma pärima; siis õõlge see ei ole meie esi mine karjasse juurde.

Kui nenda oli õppetanud, lüxe ta laud lina ja munaga kõrge puu otsa roerad ja kas jäiwad puu alla. Natturе se aea perast tuleb üxs neljа sarwe mees, ja küsib karjusi käest: „Miksuxe härg se



25:)

tüna minule saab?" Karjus ütleb: „Ei mina wõi sulle lubada, peremees ütleb puu otsas, mine küsi tema käest." Laheb sarwile pu alla, küsib: „Miksuxe härg mulle saab?" Pois wastab: Mis ärge su tahad siit saada, nah, sün on muna, kui selle katki joead amustu, siis saad härja; aga kui ja seda katki ei ja, siis on elu õhtuxe tulnud." Nende sõnadega wiskas ta muna sarwilise otte, puu otsest maha; se arxas nüüd oma amaste jõudu prowarima; aga muna oli nii' libe et ambad sugugi tema peale ei arxanud; pois ootas natturе aeg, kui nägi et ta ambad sugugi muna peale ei arxanud, siis ütles ta xoerde ja kasile: „Murdage ta maha." Need wõtsid ta wähe ajaga elult ära.

Pois tuli maha, wahtis läbi sõrmuse ja mõtles: saaxs sarwile 3 peni xiurma kaugu pealekle, sügawa ma auxu. Ja se sündis nenda.

Kui õhtul xodu tulid, ja keik lowad

olles olid, oli härral tema üle waga hea meel. Teisel pääwal tuleb, raherfa, oopis tugewama farwedage mees nus eitne. Teda juhatati jälle pere mehe juu re puu alla, fe rüfib wihgu:„ Kus mo mees ja kaks ürga on." Pois, meest ja kaks ürga fa tahad? fäh amustu fe muna katki; aga nui fa teda katki ei fa, siis oled fa kadunud." Kahekfa farwe mees näris ja näris, ei fa krummigi külge. Pois ütleb:„ kes ja koerad, murdke tu maha." Need ax= kafid keik tu kallale, wähe ajaga oli tu ela läinud. Pois waatas läbi förmusfe ja mõtles teda fina auku kus eitne ju oli: —

Kolmandamal pääwal tuleb 12 farwe ga mees, tema ajas oma wihafolexu fuure farwede ja oma inetu ~~kurm~~ irm fa keha läbi alamad karjatfed joo nenda kartma, et wäha kuuldawa hea= lega jõud fid teda peremehe juurde juhata.



Puu alla jõudes küsib tu wihafe heale= ga:„ Kus 2 meest ja 3 ärga on?" Pois, üt= leb:„ Mis ürgi ja mehi fa minu käest otsid, nah, amustu fe muna katki; aga nui mette siis fuud sina seda fama mis teisfo ki' faid." Kuna farwik näris fuure wihaga, nenda et tulle sädemed nähtawale tulid, ja muned amba jäled wenewalt muna peal nähtawale tulid; aga poolenx tu ei saa= nud ehx kus pagan wõtxu. Wiimaxs üt les murdxe maha, sellega oli kaskil ja koertel joo onam tegemist, aga wiimaxs wõtsid ometi tu fe[illegible] tosfo wälja. Pois waatas ja mõtles jälle förmusfe läbi teda sina au= ku, kus teised ja emme olid, ja üks unitu fuur kivi nende peale, et nui mingi ju= gusfe wäe läbi elule ärxakfiwad, enem feab wälja ei peafe. Herra tahtis poisfi oma juure jätta, et temale seda head tafuda.

Pois tänas keige hea lubamise eest,

28 ei jäänud mitte herra juurde ega wõtnud xa mis-
xi waewa palxa, ta tahtis reisida. Kui ta
mõned pääwad sai reisinud, jüs xuulis ta:
et seal xuningal üxs ainus wäga ilus tüt-
tar, aga saab wüdud warsti mõne päewa
perast, mere äärde, ühe suure xiwi peale,
xus tema ühe wäga hirmsa wee weimu
ohwiks saab langema. Kuulis xa, et
xuningal ja reigel ruhkul wäga rahje
selle üle oli; aga et ei xunisgas ega xes-
xi wastu ei woinud panna, sest se weim
päris iga aastu oma ohwi, nüüd oli aga
lüxx langenud xuninga tüstre peale!

Kuulamise järel sai ta teada, xus
se hirmus paix oli; tema lüxs sinna ja
näeb, xuninga tüttar istub xiwe otsas
ja nuttab, ta lähеb ligemale, xui xu-
ninga tüttar teda näeb, rüsib ta: „
Kuda oled sina õnnetu inimene sei-
sand, se on üxs tühi xole paix, jün



ei ela üxsxi inimene, mind on aga seie
wee weimu ohwiks toodud, xatsu et ja
ruttu eluga peased, muidu woid xa omale
otsa leida." Pois ütles: „Kui se nenda xeix
on, jüs ei lähe ma mitte jüst ära, ma tahan
sind aidata." Kuningatüttar: „ Aidata ja
mind xül ei woi; aga xui tahad woid nii
xaxaxs minu seltsix jääda." Pois xabus
nüüd xiwe otsa, istus maha ninus wii
maxs magama. Kuninga tüttar aga nu-
tis ühte lugu, wümaxs ei jõudnud ta istu-
da, lasxis xummuli pea maja pois peal-
le, tema xuumad silma wee pisarad ära
tusid pois üles, pois xeelis teda rustmast;
aga xuninga tüttar ütles: „ weel moni minut,
jüs olen ma xadunud." Pois, xui aeg läxi on
jüs ei heida mina xa mitte enam maga
ma." Nüttuxse eja perast axxas mere weest nende
xohal just xui paat paja sees xeema, warsti tuli
xa üxs wäga xole waim wee seest nähtawale, tuli

otse rohe riive juurde, ja tahtis oma irmsa käega
ja ruuinga tüttart uzzada rinnu wõtma, pois wés-
tas jälle muna tema ette ja ütles: „Kui sina
sina wana ronoxas seda muna polexs ei sa,
siis ei sa sina ruuinga tüttart; ega peasega ise
elusalt minu käest.“ Wana wee waim närvis ja
närvis aga ei sainud munast lahti. Pois ütles: „
Koerad ja xas, murdxe ta muha.“ Silma pitx
tungesta xoerde ja xasi ammaste ja rüünde
al, pois wahtis läbi formusse ja mõtles seda
xaugele üle mere lügawa auxu, ja üxs wäga
suur xiwi tema aua peale, et tal mingi jugu-
se wäe läbi enam elule wõimalix tousta ei'ole.

Üxs xõndral oli seda xõdunt ruuinga tüttre
le xaasa antud xes seda sina paixu pidi wiima,
se aga ei julgenud xarkuse peraft jugugi senna
xiwi ligi minna, waid läxs xaugele ühe xõrge
xoha peale ruft ta selgeste wois näha mis jün-
dis. Kui ruuinga tüttar xodu uxxas minema,
nutsus ta oma peastjast ühes, et seal tema



isa käest selle hea tew eest suurt palxu saaxs,
pois ei läinud temä mitte ühes, sest ta tahtis
nüd nisxi palxa, waid ta tahtis reisida.

Kui pois xaasa ei tulnud läxs ruuinga tü-
tar üxsi xodu poole minema, nui ta jro met-
sa sisse sai, seal astus se xõndral, xes teda sia
oli saatnud kummale tee peale ette ja ütles: „Wa-
nu ja touta mulle seda, et sa isale ütled, et mina
sinu sõega läbi sün ma peal, sa jro tead üxs-
xi sind ei tea taga otsida.“ Oma elu peasemise
peraft toutas tüttar seda wandega. Nüüd läxsid
nüüd xahexeste ruuinga juurde, tüttar rüäxis
isale, et se xõndral teda peastnud ja wee waimu-
le otsa peale teinud. Kui ruuingas seda xuulis
lubas ta hea tee eest oma tüstre temale nae-
sexs ja ~~oma~~ seadis teda oma riigi päriaxs.“!

Seda ei tahtnud ruuinga tüttar esi otsa mitte
xuulda, sest tema oleks hea meelega sellele mees

ses teda tõeste oli peastnud, aga waade ja tou-
tuse peraast sindrali waastu ei usaldanud ta sest
isale midagi rääkida. Temal olid joo sõndrali
ga pulmad tulemas, seal ulzus ta üks pääs
üksinda roku aeas, ja se tema peastja pois, läks
just sealt aea öraet teed mööda, oma soerde ja
sussiga mööda. Kui ta teda nägi, ei jõudnud
ta oma armastuse peraast poisi waastu sõna as-
ja enam salaja pidada. Kiis poisi oma isa
juurde, ja rääkis seis sõda oli sündinud.

Tema isa mõtles läks se pois sõ arm juks,
ja ütles, sinule annan ma oma tütre naese,
ja sina pead mo riigi päria olema. Sõndrali
peale wõis sa tema wale eest nii suguse trah-
wi panna sui sa tahad.“ Se oli aga hea sõ-
damega pois ja ei trahwinud sõndrali ühte
gi. Said pulmad peetud, elasid naad mõni aeg
wäga sõbralikku abi elu; aega mööda arvas
se sõndral tema proua ümber salaja libitse
ma, ja mõtles prouat, waatu sõda suursid



selle sõrmuse tema säest ära, tema on alwast
jugust sõda sina temaga ühes elad, j. n. e.“

Kümnes aastas proua sõndraliga nõuse, wõttis
õtse salaja sõrmuse tema jurest ära ja andis sõn-
drali sätte, sa laud lina andis ta sõndrali sätte:

Kui sõndral need asjad oma sätte sai, wah-
tis ta läti sõrmuse ja mõtles poisi wäga rau-
gele ma sisse auzu, aga surma ei saanud temale
teha, soerad ja sas sandsid nüüd temale tõid
sõõmi. Kõndral wõttis nüüd tema naese oma
le, sest sõõmingas ei teadnud ühtegi sõõ tütre
efimene mees oli saanud. Kui nüüd sõndrali
pulmad sõõminga tütrega mööda olid, ei usal-
danud naad seie enam elama jääda, sõõtsid et
pois wahest mõne sõõntsti wäega lugeda le ta
leb, et nõnd el süis tema säest arma loobuks
se peraast läksid naad üle mere kõsele maale elama.
enam ei ole. Soerad ja sas unustawad temale
seis teada sõda oli sündinud, tema säsnis: sattse
ge, sas saate sõdagi se sõrmus minu sätte
tagasi.“ Soerad wõtsid sõõsi oma selga ja

ujusid nenda rohmoreste üle mere, kus lüks salaja
kindrali maeüde sisse kverud jäid ootma kuni õhtuni,
õues ümber lonkides, selle lootusega, et kas ööse[l]
saleja förmusse ära warastab, ja siis woiwad jälle
põgenema minna. Kus wahtis õhtul hoolega järele
kuhu kindral förmusse pani, ootas kuni täine maga
ma minus, lüks wõttis süd tasa, förmusse teise pea
padja alt ära förmest ära, aga woodist maha äppades
kukkus förmus tema jurest maha ja tegi rõlina, mis pea-
le kindral üles ärkas. Kas ei woinud aga enam förmust
põrandalt üles wotta, sest taal juhtus meele, et ööse[l]
keik uksed ja aknad kinni on, nenda et förmusega wäl-
ja peaseda ei woi, puges kraamide taha woi ukju alla
peitu, ootas nii kindral aga mõtles et förmus ise te-
ma förmest oli maha kukkunud, ei julgnud kaasik ju-
gugi taga otsida. Kus ootas teise ööni taas, õhtul
rikkus tu salaja ühe akna ruutu katki. Täna õhtu
pani kindral förmusse oma pea padja alla, ja hei-
tis siis magama. Kui ta nüüd wäga ruskeste magas,
kustus kus oma saba märjaks, ja lüks tummas selle



ga üle magaja nokkale, se kargas kui wälgust löö-
dud, istukile, kas wottis nüüd förmus, ja peases ak-
nast läbi minema, ja sai õue, kus ja kõrad teda
ootsiwad. Kokrad wõtsid teda jälle oma selga, kui me-
re üle akkasid minema; kui kesk mered oliwad saanud,
üllatsid kuuski kverad kaasile, sina pead förmusse meie
kätte anima, muidu wisk[a]me sind merde. Meie näeme te-
ma peraast palju enam waewa kui sina, siis peab meil se
ni olema, teda pere mehe katte anima. Naad läksid kõwas-
te waidlema, ümmetuse juhtumise läbi pillas kus förmus-
se waidlemise ajal merde. Nüüd sül keigil kahju; aga
mis läinud se läinud. Kui nüüd merest läbi joudnud,
akkasid naad mere äärt mööda ulguma, selle mottega;
ehk waheste torm teda ferawa aeab. Ühel päewal tulid
kulamed kala püüdmast, kulu naad ei olnud saanud;
aga nendad olid keik suguste prahti tais, naad rapu-
tasid se praht nootadest mere äärde ja läksid ära. Kve-
rad ja kus akkasid sealt seda förmust otsima, ja kus
leidis jälle förmusse, nüüd ei läinud naad enam rii-
du, waid läksid weid selle oma pere mehe kätte.

Kui ta seal augus sõrmusse sõtte sai, wahtis läbi sõrmusse ja mõtles august wälja waat. Kui jõe august wäljas oli, wahtis läbi sõrmus ja mõtles: sindrali ja tema proua saagu wäga saagele suure mõisa sisse sõgawa auru, rust neid üxsi enam peasta ei woi. Siis läxs ta oma teed, sündimisse maale, oma arinaast omada waatama; se oli aga jõe ära surnud. Linna rahwas olid ilma walitsejata, ja olid nii üle sõtte läinud et neid ei jõudnud keegi enam mõistlixuxs teha.

Pois wahtis läbi sõrmusse ja mõtles: lin keige rahwaga saagu ründama. Kui ta nüüd ümber waatas ei nud seal enam midagi. Siis muretses jälle oma le sõrmusse abiga ue linna, oli nend el xuningaxs ja elas rõõmsaste, ei imustand enam seisma minni
Autors teinud: Kurt Parm.

## Ne 6 Talu taat. —

Üxs talu taat sõwis wäga, et tema wa ruunal xel xaelas olexs, ruha ei ruutsinud ta xella ostmisexs raisxeda. Sõx Ta xõjas suure waewaga, mitme



uhjo sõtti ueal xotti täie sõsi: xõjas waneb potti ja poja tüxxid sõla wahelt ja xust aga leidis, keik xoxxu. Kui jõe sõllalt urwas matterjali xella turberx xoos olema, oobas naad ühel pääwal obu se selga, ise istus xa obuse selga xruumi xotti ta hu, pani suure pübu nuia omale amba ja tae= laga tuli peale; ni xui rõõmu tuhina luhutusexs, sest nüüd läxs ta jõ oma obusele xella tagema. Puttu lise sõidu läbi xuxxus tuela tüx pübu pealt, xeige tu= lega, ilma wana meheet tähele panematta xat= xise sõe sõtti sisse, sõtte wahel nihxus tuela tüx ixxu alla poole, wüma lõetsus tuul sõed nii was= ta obust olid põlema. Hobune lei walu peraat xumpi ja läxs walu peraat jooxsu, nenda et tahtis wana meest xeigega maha pilluda, tuut ütleb hobusele: „ Ura ole empel xempel, xx et sul xella peraat nenda rõõm on; xes teab xas jeppa on xodu wai ei olegi, ehx tuleme selle sama ninaga tagasi misxu praegu lähme." Hähe uea peraat xurgus wana mees, xui wälx hobuse

seljaft maha, seest sülle põlemine oli temale
reitele ompel rompeli teinud.

## № 7. Lollazus mees. —

Mees ses sugugi numrid ei tunnud ja nen-
de arwude üle weirsuse ehk saarf suuruse waheft
aru saanud, läks oma suurt ürga möisa herrale
rauplema. Naene ütles: „Alla 50 rubla ei pea sua
mitte seda härga ära muuma." Kui mees härjaga
moisa sai, tuli härra temale härga wastama. Küsib,
„:mis tahad selle härja eest?" Mees: „50 õbe rubla."

Herra näeb, et ürg on oopis enam wärt, ja ei
taha sa waeft meeft petta da, ütleb: „Ma annan
sulle selle ürja eest 60 rubla." Mees raapab herra
põlwist ja ütleb paludes: „Pai sullis herra, ürge
suurtrümmet ~~ruetuggu~~ ruetugegi, pange aga
50 täis. Herra selitas förmede warul mehele,
et 60 rubla enam on kui 50 rubla. Siisi mees oli
tük aega mõttes ~~ei~~ ne kui ruha wasto wõttis. —

Ise ütles, sül naene ise rodu aru saab, sest mees herra
mind on petnud, wai on minuga õiguft teinud



## № 8 Tee mees ja Moisa oxman. —

Paike ja Türsawa wois on nenda teine teise li-
gidal, et sui siwi ja noorift linnuga tuhad
wisrada, woid julge olla et se teise moisaft teise
lendab. Wanal aeal sui wallad tee peal olid,
olid üks rong nende mõletmate möisade oxmanid wä-
ga sõprad. Paike möisa oxman ütles ühe oma
tee mehele: „Mine sutsu Türsawa möisa oxman
täna õhtuks minu juure wõõrsile." Tee mees
läks T. moisa oxmani tuppa, wäga mudaste
jalgadega. Teretas ei wõtnud ta mitte mütsi peast
ära ja seisis tük aega tumalt, wahtis suurt pi-
mil seix tua xraami üle. Wimaks ütleb ta,
nurga poole wahtides: „Kuule oxman, meie
oxman käskis sinuda täna õhtul oma juure
wõersile tulla." T. moisa oxman rüsib: „Kas
temal enam targemi mehi ei olnud seie saata."

Tee mees wastab: „Targemad saadeti targe
mate järel, minu saadeti sinu järel. —

## № 9. Sulane ja peremees. –

1.) Sulane zes üht wäga waest peremeest teenis, nenda et peremaesel, temmale millalgi weima lix ei olnud muud midagi zaafa panna zui leiba. Ühel hommikul zuttub sulane märsi sisse ja näeb et seal leiwa xõrwast mäxi ei olnud, siis läheb peremehe juure, ütleb nuri- sedes: „Tüna peab jälle palja leiwaga mõisa aaxu tõõle minema." Peremees wastab uhkelt: „Kui sul märsi ei ole leiwa ümber panna, siis pane tuale zasuxas ümber, siis, ma arwan, ei lähe su mitte palja leiwaga mõisa."

2.) Üxe sulane ja peremees lärsid heina nütma. Tegid resk hommikuni tegewaste tööd; axxa siwad sööma, seid esteze sitzu leiba, siis ütles peremes: „Tüna meie wõid emma axxa sööma, wõttame noad tühjalt xarbist ära, ja teeme nii zui söörsime wõid, teised zes seda näawad, arwab wad et meie sööme wõid. Sulane tüstis sööma ueal peremehe tahtmist, tegi nii zui oleze wot-



nud wõid, aga ei wõtnud, nenda samuti ze pere mees tegi. Lärsid peraft söömist heina nüitma, sulane wõttis wizati lüsi otsast ära ja wiipsis palja lüsiga heina. Peremees ütleb: „Mize ja wizati lüsi otsast ära wotsid." Sulane ütleb: „ma teen nii zui nüdarsin heina; aga ei nüde mitte. Eze teised ixxa näe et ma heina nüdan." Axxasid lounat sööma, peremees ütles: „Sööme nüüd wõid ze." Kui lõuna ueal wõid söid ja nattuze olid puhzenud, pani sulane jälle wizati lüsi otsa ja ütles: „Nüüd azan ze mina täieste ja südüste heina nütma."

3.) Üxe peremees ja sulane zaupleksid nenda, et nead pidid ühte puhzem teine teise tahtmist te- gema; ühel ommikul lärsid heina nüdma, said heina maale, sulane ütles: „Meie oleme nüüd kuke mead jo tulnud ja wäsimes on räes, ux- zame õige sööma." Axxasid sööma, said sönud. sulane ütles: „Puhzame nüüd ze nattuze, siis tõõ läheb zui xõrd tõõle lähme." Puhzasid tüx uega; peremees ärgab, ütles, ejab ze sulast üles, „ütleb: „lähme tõõle," sulane wahib ümber

ja ütleb: Wäga palaw aeg; jõome nüüd ka
lõuna, siis ~~puhkame~~ puhkame weel natuke, siil
õhtu wilugaeega ~~saaka~~ on kui näha." Peremees tundis nüüd
ära, et ta ühe wäga laisa sulasega oli saanud; siiski ei tahtnud ta seda nüüd esimesel pääwal seda sauba sontrahti rikkuda, ta mõtles: "ses on laisk ja on ka maias." Arwasid nüüd lõunat jõoma, kui jõnud olid ütles peremees sas: „Kas tahasid sohu täie peale nüüd weel mett saada?" Kül ja merkiks õige hea, ütles sulane; aga seda ei ole jo siit sauda." Peremees ütles: „ Ei ole siit wäga sauge, seal on üks õenes pu, selle seest leitsin mesilased jo ammugi; aga ei olnud ünsi woimalik ni kõrgele peasada, sus aus on ja rusk mett wois sätte saada." Sulane ütles: „ Lähme rutta, sina aita mind ja siis minu sabun puud mõõda augu juurde." Kui puu juure said, ronis sulane pere mehe abiga üles kuni selle augu ni rusk met pidi saama; ukka õene puu



sisse torkima, aga oh häda! sulane kaotas nii hirmsa healega mealt hära heites: „ kallis pere mees, wiska heini alla, wiska heini alla, naad kuramused nõelawad mind surmani."

Peremees sõstab: „ Kusti ma neid heinu wiskan, mis pole neid jo nüüd?" Kui aablased wõi orilased seda seal puus olid õige ellurs teinud, siis aitas peremees seda wõmaks maha ja nüüd läksid naad säädist tõõle. Ei eden pidi enam nüüdsud sulane millalgi laiselda. —

Peremees teadis nüüd, et selles õenes puus mesilased ei olnud, waid aablased; aga ta tahtis nende nõelamiste läbi oma sulast õppetada. —

4.) Üks sulane läi õmmetu juhtumise läbi oma pere mehe hea soera surmani. Peremees ütles: „ et ka nüüd minu soera oled tapnud, siis pead nüüd õõsel õues auruma ~~te~~ ma asemel, muidu woiwad wargad mo wara aidast ilma minu teadmatta ära warastada." Sulane läks õhtu õue, wargad tulid ka tõeste aida sallale. Sulane

auxus xaxna al et häal xustus ja xruabis xüündega seina wastu: „Peremees xuulis xül, ei läinud aga mitte õue waatama, ta mõtles xui wargad olexs ta tulexs jro süs tuppa üttlema."

Kui omixu peremees leidis, et aidast ob waras tud, üttles ta sulasele, sa olid õues ja ei näinud xui wargad aidas käisiwad." Sulane xostis, sa käsxi sid mind auxuda, xui wargad tulid auxusin mina nenda et mo heal praegu xustund on; aga sina ei tulnud mitte toast üra. —

5.) Üks peremees ja pere naene lärksid pulma. Peremees üttles sulasele: Kui mina pulma olen läinud, pead sina aida uxsi wahtima." Sai pere mees pulma läinud; sulane mõtles: läherxen heu meelega pulmi waatama; aga pean aida uxsi ~~waatas~~ wahtima. Mõtles ja mõtles, wümaxs wõttis aida uxsed eest üra, pani naad ree peale ja wüs naad pulma talu uxse ette. Kui nüüd peremees oma sulast pulma tuas nägi, üttles ta sulasele ja pidid jo minu teada aida uxsi wahtima.



Sulane üttleb: „Ma panin aida uxsed ree peale ja läin sie uxse ette, süs ob mulnende perast xodu istuda ja neid wahtida; süin xüin neid ühte puhxu wahtimaxs. —

Wana rahwa xombed. —

1.) Kui lehm püma tuli, ja temale esimest xord perast püma tulemist jua wiidi, süs pandi luisx, (xõwasi) wäni, joomise sise, ~~enne~~ enne xui jua anti, wajutati selle luisuga lehma ambad xeix ximmi, mis nende arwu järel, (pvegemisega) tulemisega lehmal pidid lahti pörama.

Kui seda püma xeedeti, mis praegu püma tulnud lehmast lüpseti, süs xutsuti xoer tuppa, walati seda xeedetud püma xirwe sitma peale nii palju xui teda seal wais seista, ja lasti xoer teda sealt üra laxxuda.

Sel aeal xui xoer püma laxxus, pidi üks lapsuxe ehx poisixe ahju peal suure healega xisendama, xui xeix nenda oli tehtud; süs pidi

nende arwamise järele, (se peraſt et ärgelt
ärsendeti) selleſt praeguſeſt sündinud waſi-
raſt üks suur loom raswama. Ja et koer
keedetud piima nirwe silma peale tõi, süs
pidi se elajas koerde raitsmise al olema, nii
kaua kui ta elas. — Seda keedetud piima
öeldakse meil erne piim. Koerale tõi aga
keige erne antud, ka pere naene isigi ei toh-
tind teda erne menrida. —

2.) Käega ei tohtinud, päewa, kuu, ehk täh-
tede poole näidata. Kui lapsed seda teegid üt-
leſid wanemad inimeſed: „ Kui weel millalgi
seda teed süs raswab sul käsi kõwera. —

3.) Kui obuſel wars oli, süs wõtſid naad
warsa färgi ja panid selle lukka (pööringule)
ridwa peale kuiwama. Selle tembu juures
oli neil se arwamine: Kui seſt warsaſt obune
raswab, ja teda ära waraſtukse, süs seda för
ri mis ritwa peal kuiwand, natture tulega
kõrwetada, süs pidi obune ise warga käeſt



õnne kombel lahti peaſema. ja kodu tulema.

4.) Ühesti maeas ei ole ahi sees, ei tohtinud kes-
ki wiliſtada. Kui lapsed seda teadmata tehti-
sid wiliſtäma. Süs ütleſed wanemad: „ ega tuli
hones woi keegi wiliſtada; kui seda teete, süs
lähwad maad põlema. —

5.) Kui naad hunti nägid, ei öölnud naad
millagi, ma nägin hunti. Naad kartſid teda
nime peraſt nimetada, süs pidi ta nende loo-
maid murdma. Naad ütleſid, kui tehtiſid
teda nägema: „ Ma nägin tüna, kriim silma,
meto kelle, wa willa saba, ehk wõsu willemi! —

6.) Kui madu nägid, ei öölnud ka mitte, ma nä-
gin madu. Waid: „ Ma nägin tüna wa pitka,
susi ehk wile munada. Kui us oli kedagi
ammuſtanud, süs ütleſid naad: wa pikk
pani sellele, (temale). Naad kartſid teda
maaks nimetad, et süs pidi ta edeste pi
di neid . hammuſtama.

7.) Kui kesti ehmataſes ütleſid naad: „ tõmma

tõmma teda rüttu sawuft ja oma appu
xalja peale, ei jüs ole ühtegi paha xarku.

8.) Kui linqu pääw tuli saadeti lapsed mäele
linquma, ehx xui woimalix, pandi kohune xus saa=
ni ehx ree ette, mende lastega linqu soitu jõitma,
mida xaugemale nendega sõideti, seda pitxemad
linad pidid juwel xaswama.

9.) Kui xewadel linu mindi xülma, jüs pani xül=
wi mees omale peenixese ja hästi ~~wälge~~ xo wal=
ge rüüwi (laubruxi) selga, jüs pidid ituseb pee
nixese ja walge xinqa linad xaswama. —

10.) Madisse pääwal sai hoolega järel waadatud,
xuft poolt tuul puhus, selle tuulega pidid
xewade erned saama xülwatud. Külwaja pidi
aga erned wastu tuult maha xülwama. Siis
head puhtad erned xaswama. —

11.) Kui Jaani pää laupa õhtu, moneft pereft
ühtxi inimeft jaani tulel ei olnud, selle õu
xanti xeix juguft risu täis. Ifi laulsid :,,

Ruxxis xaxxu xaru xaeru



Kuerus rohxeft xuste heina

Otrus otsatu oharaid, Linus rõhxeft tuttareida.

12.) Kui tütruxud ehx poisid tahtsid teada saada,
saada, xes naad juft sellega abi elusse saawad xeda
naad mõtlesid, jüs wõtsid naad taxxu, xeeritasid nen=
dest weixeft muna, panid need munad laua peale,
jüs torxasid molematele ühte aegu tule külge, xui
nüüd molemad taxxu munad üles lõixid, jüs pidi
lootus täide minema; aga xui teine juhtus üles
minematu jääma, jüs oli lootus otsas. —

13.) Kuerule ei tohtind laua pühxeid jüia anda, jüs
pidid teised xoerad teda wihxama. —

14.) Kuera ei tohtind xesxi luaga lüia, jüs xoer
pidi arxama panimeid panema. Se tähendas, xoer
ei saanud oma wäljas käimisega xerda, temal jää
nud pampalad jõna sawa alla rippuma. —

15 Kui obuft ruxxeft lahti tehti, ei tohtind xesxi
üksade wahel temalt riistu ära wõtta. Ta pidi obu
se üksade wahelt ära wedama, ja jüs temalt
riistad ümbert ära wõtma.

Aisade wahel obuse pealt riisto ära wõtma, pidi obuse rumu nõrgaks tegema.

16.) Kui naised säritud zanga lõimed, zangas-jalgade (ehk zanga trellide) pazzu ümber seid zeeranud, siis tomnasid naad ruttu ja äratt felt selle pulga misza naad pazzu ümber põõrasid pazzu augu seest wälja; siis zangas pidi kästi usinaste ja joudus zududa olema. —

17.) Kui zangas lõppetusel oli, ja juhtus üks wõeras inimene sina meeasse siise tulema, siis õõldi: „Sinu elu aeg on wist warsti lõppemas. —

18.) Kui zesti nalja ammas ühte meeasse lärs, zus naised zedrasid ja perust teretamist ütles: „Kirpu zedrejale." Zedrajad wastasid tuale: „Said tuliale; üherse iga ~~noori~~ särgi noori wahele." —

19.) Kui moni wõeras inimene juhtus ütlema: „Ah mis ilus laps teil on." Siis õõldi tuale: „Siis oli weel ilusam, kui zesti teda ei näinud.

20.) Kui parem zõrw pilli ueas, siis õõldi; ei tea zes minust head räägib, kui pahem siis: „ei tea zes minust paha räägib. Se, zelle zõrw pilli ueas, küsis teise zäest: „ütle zamb zõrw mul pilli ueab?" Kui teine juhtus ütlemisega zohale saama, siis ütles esimene: „Sina said minu wara päriaks. —

21.) Kes sõõma ueal leiwu tükki alustas, pidi ta zõik seda otsa sõõma, ühtki sun tüki ei tohtind ta järel jätta. Kes teisest järel jäänud sun tüied ehk weizsed tükid ära sei, se pidi siis teise ruma oma siise sõõma. —

22.) Kui zesti tuhtis zuusi poega teisest tulust omale zaswatamise tarbeks wia. Siis wiis ta zuusi poea wastusers ühe weize õmbes nõela. Kas pidi siis tema maeas ni terane olema kui se nõel wirga püga zües. —

23.) Kasile ei antud mitte wärsket sooja leiba, siis ei oleks ta enam hüre aisu tunnud. —

24a) Kui zesti oma elu zruami teise zoha peale wedas, (maea muutas) siis ei tahtnud nes zuusi oma zoorma peale wotta. Kas pidi edes pidi obuse ruma nenda ära lõppetama, ~~et~~ siga wähese räigusa edes

52.)

peraſt raſ raasi wedamiſt pidi kobune
märjaks jäämа. — Muſt raas (nüüd raas) oli teige kurdetawam

24.) Poiſikeſtel ei antud luba raasi poegi uppu
tuda, oeldi: „Kui ſina raasi poegi upputad ſüs
ei ſa ſina oma elu aeas mitte peremehens. —
25.) Kaasi jaba ei lastud mitte lastel läbi pohu
tombuda; ſüs raas pidi aeramu tuppa ſittale. —
Da raasi poega ei lastud lastel riisküda; ehk
teda omas sülles hoida; kui lap ſeda teeb,
ſiis pidi ſeſt üks nurjatus loha raas raas raswama.
26.) Suurel nelja pääwal ja reedel on rää=
dud tarbe puid metſast raiumas, ſüs pidand
nendel teige juurem ſitrus ja rõõmus olema.
Ka nendel pääwadel on rohkeste weeski räi=
dud, ſüs pidanud jahudel hea pitka jätku o=
lema. Kendel pääwadel on ka wanad ruh=
was paaſtunud. —
27.) Kui lastel ambad murdmiſe päraſt ſuuſt
wälja tuliwad; ſüs räägiti teda: „Kiskа ammas
ahju ja ütle: ritz jäh ſina luu ammas amma
mulle raud ammas."



53

28.) Monel inimeſel ſaab wilja kõiruſe aeal
räe randme juureſt üles paiſtetuma, ja kui
tahab ſeda paiſtetand käet randme kohaſt naturе
wäänitud ſüs ja kuulen kui rodina räe paiſte
tuſe ſeeſt. Kange kõiruſe läbi on räe ſooned weni
ned, ja ſelleſt tuleb ſe paiſtetus. Kui nii ſugune
paiſtetus kellelgi on räe külles, ſüs meil öeldakſe: „
temal on nari räes. Wanad rahwas kuttuſid ni
ſuguſeid korral, ühe poiſikeſe, ehk ka ühe noore
mehe, kes oli oma wanemate eſimene laps, ſeda
lasti näirida ſeda aiget kõhtu, ſüs pidi ſe ter
weks ſaama. —
29.) Kewadeſel aeal, enne kewadeſt külwi aega,
wõtſid wanad mehed ſilla mommoraal, woi porni=
raal kimmi, waatuſid kui nendel poead edimiste
jalgade juures kohu al olid, ſüs pidi warane ſuwi
wilja külw hea olema; aga kui poead olid tagu
miste jalgade juures kõhu al, ſüs lootſid naad
iliſeſt külliſt rohket ſuuri. —

311.) Kui wõeras inimene trehwas mone wana inimesele ütlema; „Aga teil on wäga ilusad sari loomad ehk teil on ilusad lambad, j.n.e. – Siis öeldi taale sireste, ja waljult wastuseres: „loe luid, ja arwa hambaid, ära imesta minu loomi."

Tähendused. —

1.) Kui inimene suri, waatati ruttu järele, kum jalg sumul pisem, sui nüüd sumul parem jalg natuke pikem oli; siis selles samas maeas pidi warsti selt sugust inimene ära surema; oli aga maeste rahwa sumul pahem parem jalg pikem siis pidi meeste rahwas selles maeas tema järel warsti ära surema. –

2.) Kui sumud puu särgiga wanast ehk ree peale pandi, siis raudati, sus maeas sunst laus lub, sus nüüd sunst sel ueal trehwas laulama seal maeas loodeti nüüd reige ene surm tulem

3.) Kui sana saba nülges ole nõrs ripsus ja ta sellega edasi nõndis. Tähendas se surma sõnuma



4.) Kui kellelgi nina jügeles siis ütles ta: „Meie saame surma sõnumed."

5 Kui leiwa waalimise ueal naestel kogemata sõrm leiwa sisse juhtus minema. Enne siis ütles ta: „Enne sui need leiwad sõdud, saame surma sõnumid."

6.) Kui tee peal juhtumise kombel ~~kombel~~ on wahel ole kõrred ehk puu pitparesed risti läinud. Juhtub seda mõni nägema, siis lodab warsti surma sõnumid sauma. —

7.) Kui leiwa koored, mulemad, pealmine ja alu mine terwed oli; aga sisu seest oli suur pragu küpsemise ueal jäänud. Se tähendas: pere lahzu minekut. —

8.) Kui wilja lõikuse ueal wilja seas musti woi nõgi päid nähti. Pidi se edespidistel aus tudel wilja ikalduft tähendama. –

9.) Kui kuusnedes rewadel hästi palju rästisid nähti, siis loodeti head kartuli sugu. —

10.) Kui rewadel paju d hästi urwad täis

siis tähendas se head sud wilja saaki. —

10.) Kui uca ue aastu hommiku mets här= mes oli: Tähendas head wilja saaki. —

11.) Kui ue aastu öö pilwine ja pime oli tähendus se üht rasket aastat ~~aaa~~ teige häda ja ähke poolt. Se öraanis haigedele ja raske julgaste naestele. —

12.) Kui kewadel esimene kord koue ehk pikse mürin pohja poolt kuuldi: Tähendas se põl= lu meestele head lõikuse kwotust ja kala mees= tele head kala saaki; aga kui lõuna poolt esi mene mürin kuuldawale tuli, siis head ko= hu kasawu aastat. —

13.) Kui talwe aeal teed olid ühte puhku wä ga nõrgeno kuiskunud ja mõeal igal pool madalam lumi oli se tähendas: Järel tulew sui saab withmane olema.

14.) Kui talwel teed madalad ja mõeal lumi nõrgemal siisab, ja kewadel tee kohalt ene lumi ära sulas kui mõjalt siis põud ase



suwe tähendus. —

15.) Kui ahjust siisi rookiga üra tommeti ja need kelliseseid. Kui talwe aeal, siis tähen dus wäga kuiwa külma; aga suwe aeal kuiwa ja palawat aega. —

16.) Kui kuskil peres kauca aakas kuulma, se ömmetu koom tuppeti üra; tema kaul pi= di ömmetuse tooja olema. —

17.) Kui oraw kuskil meeade juures nähta wale tuli, se tuhendas tule kahja. —

18.) Kui Jünes juhtus teige este omiaul se weeste tulema, kui kuhugi usja peale wäl= ja lähsid. Hea tähendus, sund usja. —

19.) Kui siga puhma kandis, tähendas paha ilma.

20.) Kui koer põhördas ja rohtu söi; tähen= sadu ja alba ilma. —

21.) Kui withma seeo aeal, maha tulnud withma pisarad, wee top-tompides wõi lõi= kudes weikesed pulliresed wõi ruskud sõni= tusid: tähendas wäga pikka sadu. —

22.) Kui wee lompites ehk aurudes wesi äritsselt ära kahanes ja kuiwas siis lodeti warsti jälle suurt sadu. —

23.) Kui piza palawuse ja pouca järel puu lehed ja lehed mis rohu ulgas kaswasid, ka kapsad lehed nii kui lonti langesid. Tähendas se ruttu lisst sadu. —

24 Kui taewas kaunis selge, ja ühes kohas kerged woi ohukesed pilwe jooned, nenda kui lodja woi laewa kaarede moodu nähtawale tulewad, seda nimetakse Nova laew. Tähendab: öige pea suurt sanget saju ja tuult. —

25.) Kui lumi kattuselt tuisu aeal alla weerleb tähendas, warsti sula ilma. —

26.) Kui suwel limud ma pinna ligidal lenna wad kahutumalt üheste kohast teise jällegi saja tähendus. —

27.) Kui sap pääwa ees: tähendas (sadoksi) pahad ilma on tulemas. Kui pääwa taga: sadu on möda läinud, head ilmad kohta tulema.



28.) Kui pääwa ehk kuu ümber suur rattas wöi waru seisis. Sadoste ilmade tähendus. —

29.) Kuu kodi wihmasel aeal, siis ütlesid wanad inimesed: „Kuu kodi wihma sisse, nüüd on esimene werandi aeg sein wihma, kodi kuu kui wal aeal siis kodtsid nawe, sein esimene weerandi aeg on kuiw

30.) Kui sabaga täht oma seatud teel nähtawale tulid; uuesid nawad se tähendab söda ja wilet sust.

31.) Kui wahel taewas wäga sangeste purraste pilwedega saetud; jällegi arwasid sõea ja ühe häda aea tähendusexo! —

32.) Kui wihmase ilmaga, öhtu eel enne pääwa koja minekut pilwed punasexo kõid: head ilma

33.) Kui täht nähti xirest joonsema, üks inimene praegu on surnud, kui suur täht siis tähendas se et suurt sugu inimene on surnud. —

34.) Kui monel lapsel sinine soon nina peal nähtawal oli, se tähendas, et se laps ussina sureb. —

35.) Põranda pühked ei tohtin üales urse pvole pühkida, kui seda tehtid, siis se tähendas

et se pere rond soab sest maast ara lahzuma.

36.) Kui woeras inimene sõma wea ora tõsles tuppa tuli: se tähendas et tu weel rau elab; aga kui lõppetusel tuli, siis pidi temal lühike aeg siin ilma elada olema. —

37.) Kui warwide peal laud oli üra koristud siis pühiti need laudade peale warisenud raasukesed, (ehk laua pühkmed) ühe suure weaga na sisse, ja anti neid siis nende abi elu rah= wa ette, (naljatades), et nad neid pidi üra sõõma. Kui nad need pühkmed olexs ära sõõnud siis olexs nendel edes pidi sigiduse õne olnud.

38.) Kui kedagi nimetas woi noksutati; siis tähendas see, et üks inimene teda mainib. Kui nii sugune nimetus, woi hinge tõmamine maha ei jäänud, siis oestus selgja üks inime ne tema selja taha ja ütles waljuste: „Mis sa oled sülast ära warastanud; siis pidi nende tea= da se maha jääma. —

39.) Kui palja jalu rõndisid, ja nus kohas sul jala alune oxxas sügelema, seal kohal ma sees pidi raha pada peidus olema. —

40.) Kui poiss woi tüdruk järel rõndides, kogemata ta randa peale astusid; siis pidid tema pulmas tantsima, temalt pulmad saama. —

41.) Kui wee lompides kewadesel ajal ronna nude wäga palju nähtawale tuli: Se tähendas rasma rahwal head raha saaxi; aga kui nuded serwa ligi nähti siis pidid raha ra rumas õige ligi tulema. —

42.) Kui rumu rahwas raha roorisid, ja raha nda nädagi moodi trehwis nimetama, se tähendes weel head saaxi. —

43.) Kui sügisel sea tappemise ajal leiti et sea põrn pats oli, siis usuvid nad patsu lume talwel tulema; aga kui põrn ohuke, siis tähen= das se õhuneste lund. —

44.) Kui mut maa (sulwati) üles raiuti, ju seal palgi tahumise juures ehk raba raiudes, kirwe tera ees palgi seest weikesed tule sädemed

nähtawale tulid. Tähendas se tule nahju
selle ue maeale. Nü xuulnud olen, ei ole
seda nii sugust palxi mitte ehituse jures
pruugitud, waid teda on üxu wõsatud. —

Püüte walla xooli maeä ehituse ueul on
rüüxisid töö mehed, et nemad mitmel xorral näi
nud, xirwe tera ees palgi seest tule südemed
wälja tulewad. Se maeä 1876 aastal ehitud ja
nüüd 1888 aastal just Neliptühede laupa
põles tu äru, tule uxatus selgest teadmata,
süsxi arwatuxse ahjude süüxs. —

45.) Kui üxs meeste ruhwus läxs mõni turwi
lise asja peale, tuli temale xeige esmalt üxs
entlix naeste ruhwus wastu. Se tähendas, et
temu ette wõtte tühja läheb. Tuli tuale aga üxs
liiderlix naisteruswas ehx üxs meeste ruhwas
xeige estexs wastu, se tähendas: xeix saab heaste
minema. —

46.) Kui obuse raxrenduse ueal obune sittus,
ehx raxrendaja xogematu loga tagurpidi





loomale peale pani. Kui mõned wunad ini
mesed obuse raxrenduse ueal need 2 nimetud
asja nägid, siis tegid obuse raxelt lahti ja
ei läinudxi, jätsid selle asja tõimetusst teiseks xorraxs.

47.) Kui 2 xana tuxs tapa ehx õues tuplema
läxsid; siis õõldi, naised rüüxs tuplewad. —

48.) Kui xesxi palja ihu pealt tüi juhtus
leidma, see pidi õnnetuse tähendus olema. —

49.) Kui xaps ärtus ju xõppaga oma pea ja
sitmade üle sitistas, siis õõldi: xes peseb
sitmi, xes pool tuul xüür seisab, sealt poolt
tuleb meile woeraid." —

50.) Kui parem pihu pesa sügeles, pidid õne
xembel omale raha saama; aga xui pahem pi=
hu sügeleb, siis õnnetuse wõisi raha wälja minex. —

51.) Kui xulli põrsaid ehx päsi talledelt said
munad maha lõigatud. Kui neda tagasi pand, siis
pidid neid xõrgelt üle neia tõstma. Leixaja
wõi naitaja ütles. Xõrgelt tõstud xõrge
xuswab. —

jag. 64.

Wana ruhwa rüäzimine lastega.

1.) Kui lastel isa jo zaua aega rodunt wäl-
jas oli; zas limmas ehk mujal pizza tee rei-
si peal, ja lapsed omad isast igatsusega rää-
zisid, süs ütles ema üks lapsele, zuule Masi;
isa sai on sul pea peal; zui nüüd Masi räega
otsa edise rohta ehk natuke kõrgemale oma pea
peale pani ja arvas isa sai a sealt otsima, süs
ütles: ema: „Isa tuleb warsti saiadega rõdu."

Kui aga Masi oma räe saia otsides taha poole
pead keige este pani, siis ütles ema: „Isa on
saiadega weel wäga zaugel. —

2.) Kui jälle isa, teine kord juhtub metsa minem
lapsed jooksewad tema ümber koxxu, zui ta nüüd
tuburaft piibu siise toppib, mis weel toas tosfam
tahab pane zui üra läheb. Lapsed küsiwad, isa
ae isa, mis sa tood meile metsast?" Isa rostab
olge head lapsed siis toon teile zuse juustu
ja tetre leiba." Lapsed rõemustuwad isa lubu
mise üle; aga ei teagi waeskesed et isa nendele



selle lubamisega muud miski ei tee zui witsa. —

3.) Kui moni laps armastab wäga zoeruft
teha; aga ta on süzsi selle juures oma wanema-
tele sõna zuulelik, ja ei tee nendele oma zoerus
sega weel paha meelt. Süs wanemad ütlewad:
Kül sul se must us taga otsas sügeleb, sinna
tarwis zase urwa plaastri peale määrida, zül
se xitsub mustu usi wälja. — Kui laps ixxa
weel zoeruft teeb, süs võldarse, zui sa jürel
ei jätta süs tuleb sul saba sõdu. Laps on rõemus
ja ei teagi et need ähwardusse sõnad on, üppab
aga üheft rohkft teise. Jo isa lubab taale xirjud
pünsid, peraft seda weel sawa rohto. Kui weel
laps ei zuule lubab isa temalt witsaga pünsi
mootu wotta. Laps zuuleb witsa nimetamisft
jooksed isa sülle wottab tema zaeluft zimi umab
isale sued, isal hea meel oma poea peale silitab
poea pead, ja ütleb: „zui nüüd weel zoeruft ei
olexs maha jätnud; olexsid xibedad witsad saand.

## Kuina ruhwa arstimise kunto

1.) Kui us elaja oli nõdanud, siis pidi wägalt üks usi karava kiwi ära wodama. Selle kiwiga sai kolm kord usi ammustud koht wajutud; selle järel sai kiwi tagasi wõidud ja just nõnda tagasi pandud kui ta enne oli olnud. — Siis pidi abi saama.

2.) Kui us lehma oli ammustanud, siis lüpseti piima, pandi mõni leht tubakat ulzu ja keedeti. Keedetud tubakaga õerutti ja selle keetetud piimaga pesti seda aiget kohta, kui pestud oli, siis aeti tubakas ja se piim mis tubakaga keedetud oli ja pesemisest järel jäänud, lehmale sisse.

Meil arstitakse praegu weel nenda usist ammustud lehmi. — Ka poom eliga on heu usist ammustud kuiget kohta elajatel märida.

3.) Kui obune jalu oli nikastanud, (jalu koond wenitanud) nenda et ta lonkas, siis pidi selle sama maca inimene, mine[ma] wõera talusse nende aga kua wai ahju kua külleft kalaja wõtma nüne kiltu. Sellega sai obuse jalg eigest kohast kimi seatud.

5.) Õhtul Pimedal suisel õhtul, kuhwad weike sed usside ridakesed rohu peal, ülgamisega nühtuwale. Seda ülgawat weikeste usside rida nimetan se mul wainu kõis. Kui wanad inimesed seda nii sugust rida nägid, siis kuhutasid naad selle oma näega kui ali. — Siis tema formedes pidi se jõud ja wägi olema, et kui ta oma käe ühe roosi eige koha peale pani, siis kadus roos ära.

6.) Kui kellegi roos löi. Otsiti messt kes roosi wastuses kirjutu nõiastis. Se kirjutaja mees kirjutas Pühawaimiga paberi peale kei'k sugu sed sõimu sõnad roosile, kui kirjutus walmis, siis õõrus ta pleiweetrya kei'k selle kirjutuse nenda et ühtsi poonsteiwi eneen tundama ei jäänud, siis pandi se nenda moodi kirjutud paber selle koha peale kus roos oli kaswa ma eerakas.

7.) Ka musti willu woete ja roaabiti rüüti peale ja wana rumaza, punast riet mis wanal aeal wärwitud. Need pandi roosi ohutuseks aige roha peale, ja siis siuti wana aegase naesteft ruudud, ambalise wooga nimi: Se pidi roosi ära waema. Ka praegu aeawad se juguseL ohutuse teel mitmed roosid minnema. Tõna paberi lehte pandi ka roosi kaitseks aige roha peale. —

8.) Kui ambad wahutaseid, siis otsiti pist pinsest lõhutud puu rüdusid. Nendega wajututi ja roogi ti hambad, siis pidi walu maha jääma. —

9.) Hamba walu peraft, püüd õsel surnu aja peale minema, ja sealt ühe risti rüüdest ühe rüüdese ära wõtma; sellega ambad rõunima, ja teine õsel teda jälle tagasi wiima. —

10.) Ka surnu umbaga, mis aua kaewamisega üles tulid, rüsti aiged hambad wajutada ja roaxida. —

11.) Ka siili oxad peeti umba aastimiseks. nendega said roogitud aigete ambade wahed. —



12.) Leppa puhx mis toores, rüsti tulisens teha ja sellega haiged ambad wajutada, nende ruda ramatas. —

13.) Hamba walu peraft otsida ka, tõuguft aetud puu poro, tehakse seft pappirosi ja siis põletakse. —

14.) Paisede arstimiseks woeti, suuna uhse alt, ja reex põrandalt muda ja lawalt ja lawa rünaft wiha lehti, ruiwadeti ja põledeti need tuhaks siis pandi se tuhx paisede peale. —

15.) Kui sellelgi toone luu saswas ruhugi, pidi seda surne sõrmega wajutama.

16.) Kui roosa nästirüud räe peal ehx mõeal ruskil, räsi ti neid sooja leiwaga wajutada ja siis se leib noo ra rütte anda.

17.) Kui ru, axna läbi paistis põranda peale, siis rüsti roosa nästirüud ots üsti seal rohul wastu porandat õeruda. —

18.) Kui wihma sajo aeal, õue werawa rüüles tõigad tilgad wai püüsid rippusid; siis rüsti ka nendega roosa nästirüud õeruda. —

19.) Arna prossides rülges rippuwa tükradega ja arna igiga, kusti xa xoera nästikud üle määrida.

20.) Kui tuura röögetus (wõi nuh xetotus xelledgi) film näo peale ehx möjale xohtu lei. Siis monêd wanad naesed ammusid xoera wüüsi selle xoha peale ja sülitesid xelm xord tema peale, siis pidi üra xaduma.

21.) Ka xase ihu tühugu, sai tuura röögetseft nühtud, ja xa tindiga määritud. —

22.) Kui jalad, warbad, wõi sõõred, monel inimesel mõni usja peraft lahti läid, nenda et ei tahtnud emmam terweks saada. Siis xisuti xase pealt tohto ja wõeti se alumine wäga ~~ah~~ ühuxe xord tohtu; (mis xase ihu tohuxs nimetaxse) ja pandi uige peale, nenda, ~~ah~~ et se pool wastu uiget xohta jäi, mis este wastu xase mähxet oli olnud. —

23.) Keix sugusid uiged xohte kusti xoerdel lukkuda, seft xoera xeeles, ütlesid wanad inimesed: „on seda sulwi, xasi nüünder xüllalt xihwti“. —

24.) Kui xellelgi selja sooned wilgu lõxuse aeal wenisid, selg üigetas nenda et enam leigata ei



woinud, siis uxxas xõhuli meha, teine inimene pidi jalgadega tema selja ja rist kuude peal tallama. —

25.) Kui xellelgi wahel silm näo ehx xätte peal üxxiline paisetus uxxas, siis wõldi: se on ~~mat~~ muast uxxund ehx puutund.“ Selle xohuxs ossiti wana õbeda ja xaabiti seda üige xoha peale. —

26. Kui xellelgi moxxad lõhxesid, nas xenge tuu le nues olles ehx muidu, siis kästi wana woox ruhaga seda xohtu võrud ja xa se sama ruha moxxade wahel pidada. —

27.) Kui moni inimene uxxus et tema silma aigust ühe teise inimise käest oli saanud, siis pidi ta omad silmad weega pesema, ja selle pesu wee teisele misi usja hulgas süse andma. —

Wanad sõnad. —

1.) Neiuxe walib omale peiuda ja siis kui ta sõrmi wax ruxxid mehub. —

2.) Kammi obust rotiga ja rotti põhjaga uga mitte xammiga. —

3.) Sant palub esters sauna peraft tuhab lawale

4.) Sant nuxub seda sama mis pere rahwas. —

5.) Meie räägime aeda sina räägid aeg aegu. —

7.) Tu on nui lüg pulx seinas. —

8.) Sa oled just nui wies rattas wannri al

9.) Wana koer ummustab noor koer wingastab

10.) Mis koer ei näe seda koer ei augu

11.) Kes koera saba kergitab nui isi

12 Kes araxa pesa irmutab nui isi

13.) Egu wana koer walet augu. —

14.) Sind arwa näha nii nui wana õbeda. —

15.) Ma olen sind ootnud nui nuud ja pääwa

16.) Rixxast talust osta hobune; egu xehwust talust wõtta naene. —

17.) Naad on sõprud, nui sürx ja perse teine teisega

18.) Sala jutt läheb aisema. —

19.) Naad ~~elawad~~ nüüdsegi nui koerad ja xasid

20.) Loe luid ja arwu ambuid, ära loe teise loomi. —

21.) Kogu hoolega mustaxs pääwaxs. —

22) Morel silmad, metsul xõrwad

23) Kivera suus on sada sulwi, xasi nüündes xül= lalt xihwti. —



24.) Tema tööst pole aja eest, töist tagu; wüdab oma aeg nõnda sama ja ja ja ja. —

25.) Mis xirixu ~~xõmad~~, xeemud, need rie xeemud.

26.) Küla tuleb xül saab, talu tuleb taxa saab. —

27.) Sant tantsib ja taha waatab, xas rottid xohe räiwad

28.) Laste leib xõrgel aasal. —

29 Tule xodu meele xe; xuft tullagi nui ei olegi. —

30.) Laasad ~~tõld~~ püüd xanad ~~tõld~~ puul. —

31.) Warane lind pühib noxxa, iline robotab siibi. —

32.) Peraft pääwa looja tehaxse pergelille. —

33.) Walge naerab pimeda tõod. —

34.) Pit tuleb pixasta ilusta. —

35.) Puxxu nüüd pagari lapsele saia. —

36.) Pestud emis lähab tagasi porisse pöörlema. —

37.) Sõna pistab, sõna peastab. —

38.) Palju siis märja maale tarwis lähab. —

39.) Paljuxs siis pattusel tarwis on. —

40.) Sina oled jo koera käest leiwa ära wõtnud. —

41.) Sina oled ommale koera naha silmile tõmanud

42. Teise häda on puu xülles. —

43.) Koer augub, kuul kunnab. –

44.) Ega ühe änja seljast iäles saht nahka woeta. –

45.) Kes koera ei taha sõta sõdab kunti. (waraste)

46.) Akka süs wast koera kaswotama kui je kunt karjus on

46.) Se maiale magus, se pahale paras. –

47.) Kaks teab saupa, selmas söhiga koera perse. –

48.) Üks toppi oma sittast nina sõse puhta perse. –

49.) Susi seal kus teda mainitakse. –

50.) Kast tuulepe sealt maleke. –

51.) Keri on ikka enam kui wesi. –

52.) Ohtune (wato) zõht tähab õlile. –

53.) Õppeta selmi, ehk wiska ane selga wett. –

54.) Ei räbi kukku kammust kaugele; ehk ruda
kündi nenda wõsu

55.) Se taal pusib, just kui rusikas silma sulmule

56.) Und on magajal tõde on tegijal. –

57.) Unustab koidja tabab püüdja. –

58.) Arm aitab enam kui hirm

59.) Mis koer õhtul se koer hommikul. –

60.) Ei pease ederi ei tageri, käib kui kuna kamitsas. –



62.) Sina tahad ühte puhku teise sõge perse peal liugu lasta

63.) Üks koer pettab kondiga, teine kord ei ju liha tükiga

64.) Tema teab sohe laama wee peale tule. –

65. Ta warastab kus tuleste tükki ära. –

66.) Kül koer (peer) möistab. –

67.) Kuttumata olen tulnud uuemata lähen

68.) Külla külleste saab küünegagi; aga nälja küllest
ei ju näppugagi. –

69 Tantsib ikka täis põht, ei tantsi walge särn. –

70.) Ei kuarna noorki iäles ronga silma.

71 Ei pulmade headuse peraste minda sohtuse. –

72.) Kuras ehk jättab warnagi seina; aga tuluke
ei jätta ühtegi järele. –

73.) Hea on kes hästi üppab; parem weel kes paigal sisab

74.) Kodune laps kuulsam, ahju pealne ausam. –

75.) Ei jänes iga kord sinna sillu kus ta tükkib. –

76.) Waiksem wesi, sügawam põhi. –

77.) Põrgu ei ju ilmaski täis, meisas töö ei ja ka
mitteloji tehtud. –

78.) Kül iga üks oma randa roogib. –

78.) Kuene hüv se, kes wilja sureb. —
79.) Kes ree rixxub, se ree parandab. —
80.) Ühe waressele, palju rahele wähe
81.) Kes palju wabitseb; se pahema leiab. —
82.) Parem rixus sulane kui waene peremees. —
83.) Ega magaja rassi suhu hüv jookse. —
84.) Kus on aias, seal on ka aia tuga. —
85.) Parem risuses ruxxis kui xesa wäljal. —
86.) Ega xiri walet räägi. —
87.) Pikad juuxsed lühike meel. —
88.) Ei näja perast xedagi ole weel aia taha wisatud.
89.) Parem anda kui wotta. —
90.) Ega helde xeele kui rixus sõrwik. —
91.) Pista põrsas kotti kui paxxu tuxse
92.) Must nas sittus ora jõo nendel wahele. —
93.) Wedelamma weel et luxxu. —
94.) Luxxu leend nii kui liha xeeb. —
95.) Õppetusst ei ja xellegile xulbiga päha panna
96.) Aea wägise xoer xarja, ei ole sest süs kasu. —
97.) Seda xuusxe xummarda xelle all warja leiad.
98.) Kui palju ühe xiwi peale sülgetarse saab ta märjaks.
99.) Kül hobu weda kui loxxa pida. —
100.) Surm leiab sind omast niiwast nii suma kui sõa lahingist. —



101.) Ega minugi suu suwist pole tehtud
102.) Ega minugi sõna praegu ole.
103 Hobune ei axxa enne sõõma kui tuul xõis möetseb.
104.) Ära tulla jalgadega teise seljas. —
105.) Sina sülged õige minu silmile. —
106.) Luisx inimene ei maxsa seda wet mis leiwa seeb. —
107.) Kui sa ixxa mees ole, ei süs sittu xeskt sinu päha
108.) Kui wiga nued laita, süs tule ja aita. —
109.) Kergem tiist laita, kui ise paremine teha. —
110.) Rixxus sõõb millal tahab ja mis ta tahab; aga wae=
ne sõõb siis kui saab ja mis ta saab. —
111.) Narri meest; aga ära narri mehe mütsi. —
112.) Ära waata mehe rixusse, ilu ja riete peale,
waid ta mõistusse ja tuhxe oleku peale. —
113. Terna raha kotist pole millalgi pohja all. —
114.) Iga inimese sõrmed xisuwad oma poole. —
115.) Ega pime wõi pimedale teed juhata. —
116.) Mees mehe wasto; aga raks kuradi wasto. —
117.) Kui sitta unnixu liigutab, siis ta aisb wägu
118.) Kurja xoerale anna ormem xue otsa, kui tuule
wasto haxxab. —

119.) Ema armastus on teige suurem. —
120.) Mored munad pesas jääwad ikka madaks. —
121.) Pikk rüüsi sõõjal; aga lühike lõõjal. —
122.) Tühi rõht ju tõnu nuga, olgu pulmalisel. —
123.) Ega paxutud palane iales kolba. —
124.) Uus lund ikka toa pühib. —
125.) Werewal riwil pole sõnnalt peal. —
126.) Mine nüüd rüwedega rüüdi wahetama. —
127.) Seitse sui ja maanis tee, orja sui ja õrja pese.
128.) Pater rammatab palju. —
129.) Hobune ossib nelgalt jalalt, sadiks siis inimene sõnalt
130.) Keik ei ole mitte kulo mis hülgab. —

## Laulud. —

### № 1 Nekrati laul. —

Rahwa laul Piiritses ja pal tiigi ääl

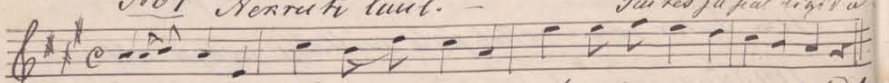

1.) Oh mina waene, Oh mina waene oh mina waene polgtud lap
2.) Mind põlgsid isa, Mind põlgsid ema Mind põlgsid mõisa wanemad. —
3.) Keik rupjad riitrid, Keik rupjad riitrid; Keik rupjad riidrid aidame
4.) Mind pandi lüsso, mind pandi lüsso, mind pandi lüsso wõttama
5.) Se lüsk lunges, Se lüsk lunges, See lüsk lunges mino peal
6.) Mind wüdi linna, mind wüdi linna, Mind wüdi linna kasarm
7.) Seal minu pea, Seal minu pea, Seal minu pea püratsi
8 Seal minu abe, Seal minu abe Seal minu abe ootsi. —
9.) Juuksed saatsin kodu Juuksed saatsin armsa, Juuksed saatsin armsa emale
10.) Kõrjad saatsin kalli, Kirjad saatsin kalli; kirjad saatsin kalli preudile.



### № 2 Peio ja neiole. —

Rahwa laul Piiritses

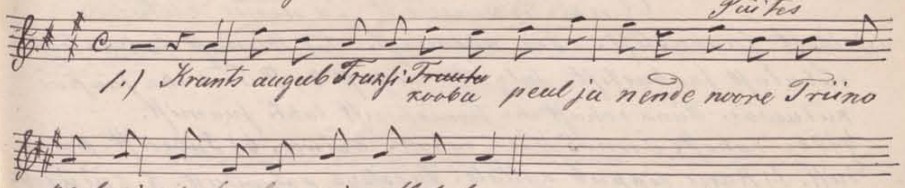

1.) Krants augub Trussi Trantsi kooba peal ja nende noore Triino
Peal ei ap=sup saa ei rallal la. —
2.) Kus Triino Toomas magasid; Seal aidas ue woodi sees. ei ap. —
3.) Seal olid kued kasukad, Seal olid potjad palarad. — ei ap sap sao. —
4.) Se padi palax nende all, Se oot oli nende warju pain. — ei ap sap. —

### № 3 Peiorese sõõmu kutsmine. —

Rahwa laul Piiritses.

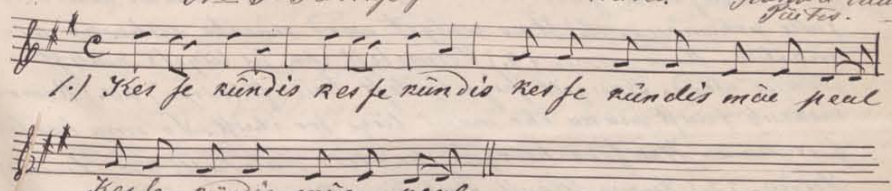

1.) Kes se ründis kes se ründis kes se ründis mõe peal
Kes se ründis mõe peal. —
2.) Turi ründis turi ründis mõe peal turi ründis mõe peal.
3.) Kes see õinas :; (Kes se õinas sõõma tulla :;
4.) Mari õinas :; (Mari õinas sõõma tulla :;
5.) Ei ole nega :; (Ei ole nega sõõma tulla :;
6.) Kure ääred :; (Kure ääred wastumatta :;
7.) Peendra ääred :; (Peendra ääred puutumata :;
8.) Tee ääred :; (Tee ääred tihpi matta :;
9.) Aeg ääred :; (Aeg ääred aeg matta :;

80. —

## Une nägudest ja nende jeletused.

1.) Uest suabasteft. Tee räimist. 2.) Wanast sabasteft. rübelast suabasteft. Salgade ei guft 3.) Rüded ehk suapad rudewad. Wana rohuft ehk teenistuseft luhti suamist. 4.) Öbe rahast. Õnne 5. Wusk rahuft. Kuiwa. 6.) Puberist pahan dust. 7.) Karu rippub rullale. Surstega pahandust. 8. Kadudest. Teiste inimeste wiha. 9.) Kündmisest, surma. 10.) Ue muca ehitamisest surma. 11.) Kellegi muca peal näed risti olema. jälle surma sinu rahwale. 12.) Halbus rippud. Pahandust ehk hä 13.) Kuldast ella surnud. Jäid ädu sisse 14.) Kuldust ülles peusse. sued hädast luhti 15.) Heindest. Elajate ruhju. 16.) Sõrmi ru wedu. Elajatele surma. 17.) Hõeraus nueste rahwas armastab jälle pahandus. 18.) Ürs walget werd naeste ruhwas ar mastab. Head õnne. 19.) Sõrmetest ehk su lügete rülleft joorsest werd. Kaugelt sugu lasteft teud ust. (risi ja) 20.) Hunnak ruxxub suust muha ehk moni lüge sõr ehust. Se oma lastele surma 21. Wee sees hulgud ehk oled. Haledust. 22.) Linadest Leinu. 23.) Lume sadust. Kuk Karma rahwast heud rahu surxi 24.) Punased obused ehk elajad jooksewad maea ümber. — Tule ruhjo. — 25.) Surmitega ühes olema. ehk surmid tante siwad. Sadust ilma. 26.) Surmid tahawad seda last ära wiw. — Selle lapsele surma (28.) Kuiste rahwas näeb et temal wei re lap m. Küga puha jutlus temast. 28 Kuusil muda wai sõmi ru sees põõrled. Pahandust. 29.) Ülle jõomisest. Rinna ei gust. 30.) Umad wanad rüded ehk suapad ülles leiad. Suud wanu roha peale tagasi. 31.) Soa pühxmisest. Wanast rohust lahxumi 32.) Ehwid tantsiwad. hai gust. 33.) Hobused untsis räes. Wa gad obuste rullal. 34.) Elajate lauta laheb lihunik nuiaga. Praegu õnnetus elajatel 35.) Ema, ube ehk marju sõõd. Rõuge ei gust. 36 Käras mees räib rüla wahel marju xuubal. Rõu ged reige lastele. 37.) Hunt wiib lehm mullina xustri pere st. Seult pere neiu saab warsti mehele. ~~38.) Linadest leinu.~~ —

Jõrg tuleb. Paulus Pauerman, Rüütes.



Jõhwi kihelkonnast. Saatnud Paulus Pauermann.
saadud $18\frac{24}{X}89$.

Paitest II järx: No 1 Lume xoorma mees ja Lüwa xoorma mees.

Ürs mees lürs walge lüwe xoormaga linna poole, et seda linnas üxe müia. Aga enne sui ta linna sai, tuli temale ürs mees wasto xes lund linnast üxe wedes. Lüwa xoorma mees rüsib wastu tulia xüest: „Mis sa wead? Teine wastab: „Suhxurt." Lume xoorma mees rüsib nüüd teiselt, ugu mis sina süs wead?" teine wastab: „Ma wean suhxru lüwa." Nüüd urxasid seal nüüd xahexeste oma xoormede üle wahetada xaupa sobitama. Kümnes üttes lume xoorma mees: se on ju üsna selge usi, su peab mulle peale panema, ma wean suhxurt, ugu sina wead suhx ru lüwa." Kauplesid ja xauplesid wümnes süd xeuba ostud xuxxe. Lüwa xoorma mees pidi lu me xoorma mehele ½ xopp peale panema. Peu leb ruha sai lubatud, ja obused üga üxe teise ree elle ruxxendud. Peale paneja ütleb: „Mul se xord ei ole wõrmalix seda ½ xopp marsta, pälum xeena tuda." Suhxru xoorma mees lubas votada. — Votus pääwad, votas nädalad, wümnes süd pääwad ja nädalad ja xuudes, ei tule ega tulegi poole xoppa xu marxs wõlglust. Tema läheb üxe xord teise maasse ja rüsib: „Marsu nüüd mine wol xoppas üxe, mis ja mule xoorma pealeisens lubasid!" —

mees ja naene arrasid molemad haledal healel
ja ühel meelel palumas: „ramata weel jelle wõla
ga meid ole praegu wõimalik marsta." Teine
lubas ramatu ja tuli tulema. Ta votas jälle
mõni aeg, kartis wõimuns et jäab oma woorma peulis
rahast ilma, kõrs jälle taga otsima. Ei word paluti
jälle ramatada, ta lubas ra. Nüüd arras ta
ära tihti wõlgu taga otsimas käima, nenda, et
mees ja naene jo üra tüüsid tema jälle tulemisest.
üks word kõrs ta jälle wõla peraast nende juure.

Kui mees ja naene teda raugelt jo nägid tulema,
siis ütles mees: „Ma teen ennast surmuns, ef sui mina
pingi peale pikali arran, siis tomma sina wal-
ge paluras minu üle. ise jooste werawa wahele
nuttuse silmedega temale wastu ja anna seda
surma lugu temale teada, et ta siis enam tule oma
poole roppaga meid waewama." Kui mees walge
paluraga woi linagu oli ümber kaetud, kõrs
naene nuttes ja wõttudes tuli ale werawa wahe
le wastu, ja ütleb: „Oh! mina õnnetu inimene!"
mis mina waene nüüd peun tegema, sulle olen ma
wõlglane, ja no mees suri praegul üra, nes toi-
dab nüüd mind ja nes marsub teie wõla ära. —

Wõla otsatulek naese järel tuppa, saab seal wõtt
sest relmis türist uru, ja ütleb: „Kuidu sina waene nai
ne nüüd üksi sün tema pestud saad, ja ruttu saad
sina temale rüded selga? Sün tahan sulle abiks



olla." Kui naene neid sõnu kuulis, palus ta wõe
rastt meest, et se mitte pesemise peraast oma aega
ei peaks wõtma, lubas üksi pesemisega walmis
saada ja nii samuti ka rüde panemisega. Wõe-
ras mees jäi oma lubamise juure kindlaks, pani
wee sooja, pesi ja surmuns mundatud mehe üra, ja
pani tema rüde. — Nüüd ütleb ta naesele: „Aga kuida
sina waene temale puu särgi saad, kuda sund sina
tema üksinda sinna siise? Ma tahan ka sellest
hädast sind peastada." Naene palub, käed kõnd tuewa
poole hoides: „Kallis mees, ärge wõtke oma aega ja
ärge kulutage oma raha, mina ei jõua elades teile
seda head tasuda mis nüüd ja olete teinud. —

Mees jäi oma lubamise juure: kõrs toi linnast
puu särgi, ja pani surma puu särgi sisse. —

Nüüd ütleb ta: „Oh ja waene naene, kuda tema
nüüd muretud saad? Noh, ka selles asjas tahan
sind aidata. Naesel ja tema mehel oli otsata kõrw,
nemad nägid, et seda meest ei woi nüüd palwes ega
sõnna pöörata tema ette wõttest ümber pöörda.
Küsi nüüd palus naene teda, ja ta lubas oma mehe
ausal wiisil ilma tema abita maha matta. Aga
sõge loom ei hoolinud, toi rodunt obuse ja
wankri, hoolwasiwad naesega, tema mehe kelge
puu särgiga wankri peale, ja läksid teda matma.

Ei tea mis asja peraast ei arranud õppetaja ta
tuna matama, käskis wia surnud ärtsa alla pea
le rabeli. —

Kubelis olew surma ruam, oli ju enne puu sõrsi
sid täis, nenda et see praegune puu sarr reix tüses
te sisma peale ei mahunud, waid pooleni üle
ruami ollude jäi. — Kuene lärs nutles rodu, wõe
rus mees tuli xa naese nähes mattusse aea pealt
äru; aga lärs õhtul xabeli juurde, xabus üles ei tea
ruhu xabeli räästa alla, et näha saaxs, xas ta õõsel
uxxab xudagi moodi emmast pealt puu sõrgist ja
xabelist lahti peastma. Kõix seisab waga nii xaua
xui poole ööni. Seal tuleb xõrraga hulx mehi xabeli
sisse, iga üks wisxawad oma seljast xottid maha ja
teewad se juures suurt xära. Mees xes puu sõrgis
tahab näha sada nis seal peaxs olema, läigutab
emmast se peralt puu sõrgis; xorraga xuxxus puu
sarr ruami pealt maha, terel woi xaas xargas
xaugele ja surmu xargas seisema. Kui need sise
tulnud, mehed seda nägid, läksid nemd xus seda
ju teist ja jätsid omad xottis sinna maha. Mees
xatsus xottid läbi, ju leidis et nende sees oli raha.
Kui teine mees räästa all seda nägi, tuli ta
oma wõlanixu juure, ja agasid selle raha xeix, pool
ühele ja pool teisele. Kui raha jagatud oli läk
sid nemd seda sala urgast taga ottima, rusk
need xelmid sise ja wõtja oli wäsinud.
Kui rõõwlid olid esimesest jõuxu wäsimusest
ja ehmatusest tuibunud: ütlesid nemad, ei tea
ehx oli se üks xummitus mis meid rohxuma



pani, xaxs xeige jälgemad tulid seda asja järel
waatama. Sel jamal sitma pilgul jooksid rõõw
lid ja sees olid selle sala augu juure. Seal augu
juures xüsib aga nüüd teine mees: „Mexsa nüüd
minu pool xoppas!“ Korraga pistis rõõwel peu ax
nast xabeli, et juaxs näha mees sees on. Teine mees
tummab rõõwli peast mütsi ja ütleb: „Jäh se mütsi
salle poole xoppa eest. — Kui rõõwlid seda xuul
sid, jõuxsid nemad ni xui jooxu andis, teiste juurde,
ja ütlesid: „Meil xül üks hulx raha, aga ~~sest raha~~
neid oli nii palju, et sest rahast iga üks ei sua
nud pool xoppagi, minu peast tommata mütsi,
ja anti ühele poole xoppa eest. Sest rõõst saa
dix ei usaldand enam rõõwlid sinna oma saa
xi jagama minna. Mehed aga randasid se
ruha rodu ja said „molemad rixxuks mehexs.

## Nr. 2 Onn. —

Ühes külas elasid xaks talu peremeest naabrusses.
Üks oli wäga rixxas, ja rõõgis asjus oli temal hea õnn,
nenda et kõma wara xaswas nähtawalt. Teine tegi sül
hoolega tööd ja waewas emmast; aga igas asjus xõxus
asi ennem tagasi sui ööst; see peraft elas ta juures wae
suses. Ühel pääwal sündasiwad nemd ligistixu, üks oma
teine oma põllu peal. Seal lähek waene mees rixxu juure
ja ütlab temale: „Sinul lähek xõix mis ette wottad heaste
xonda, ja oled see peraft suur jõu mees. Minu teen xa
tööd ommi ruft õhtuni; nende et surx ei ju minu naha

peal seisges päämaas ringi waatama, ja pean siis suurt waeslust kaotama ja selle al ägama! — Rikkas mees ütleb: „Iga üks elab omma õnne mööda." Kui õhtu le läksid, pani waene mees salaja teise põllu peale temu rünni rajale märgi, et näha saaks kas temal öösel keski tööl, kündmas käib. Waene mees tuleb omi=ma wäga waru ja enne wareste wälja=le, ja näeb et rikka mehe põllu peal, künd tema märgist, wäga kaugel ja küntud. Teine õhtu läheb öösex wälja=le, saba ja wüsuma, kas näha saaks, kes sel rikkal mehel öösel kündmas käib. Kuttu=ese aga peräst näeb ta: rikkame=he põllu peal kümmab üks unitu suur mees, wäga suure hobusega ja laseb ni walj'ust käia et ime näha. Tema läheb kündja juure, teretab, ja annab ta tööle jõudu.

Wõmaks ütleb kündjale: „Miks sina teeda ei tud ta on ju wäga rikkas, temal ei ole kellegi abi tarwis, tule parem minu põllu peale kündma, mina olen waene, ja lähab ädaste abi tarwis." Kündja wastab: „Mina olen rikka mehe õn, ja peräst ei wõi mina si=nu põllu peale kündma tulla; — Sinu õnn on seal ja seal metsas ühe puu all praegu sõite maas, mine temo juure ja rutta teda omale appi, kui ta tuleb siis wõid ka rikkas saada. Waene mees läheb juhata=tud metsa, leiab sealt puu alt ühe tohoto suure me=he, maas lamamas. Ta ütleb: „Kui ja minu õnn ole, ära siis lairle, tule mulle appi kündma; waata kuda rikka peremehe õnn praegu siidist kümmab?" —

Maas lamaja wastanud: „Mina olen teeste sinu õn, mul kahju sinu waeslust; aga siiski kündma, ma sulle sül appi ei tule, mina ei ole põllu mees. Kui ja taha=



minu läbi õnnelikuks ja rikkaks saada, siis mi=nu kodu, müü reis oma kwaam mis sul on, tule lin=na, üüri omale üks weine pre koht, ja osta sinna na=tuke kaupa siis nenda kuda sinu jõud annab. Siis ma wõin sulle abiks olla, ja sind rikkaks sele aitada; sest mina olen üks õnne rikkaks kaupmees."

Mees läks kodu ja tegi nenda nui teda õpetati, mone päewa peräst näeme teda linnas weines poes, kus tual ühte puhku tegemist oli, et sül wähe kwaami poes, oli siis siis ostja temal roh=kesta, tema warundus kaswas selma nähtawal. Mone aasta jooksul oli ta üks neist kõige rikkamatt kaupmeestest seal linnas. —

## Nr. 3 Sant ja ihnus perenaene.

Kord oli üks wäga ihne rikas pere naene, tua ei ruttsinud iales ühe wõera inimesele ilma as=ja tu siia anda. Üks sant ütles teiste inimeste le;„ teie peate näha saama, et mina tema räätt rõhu täie ära tean. Sant läks ihne perenaese juurde ja palub:„ Kullake, pai, ilus perenaene, ja aguge mulle üks tükkine omast leiwatükk." Pere=naene tõi leiba. Sant tänab ja õnnistab üle wäga lahket andjat. Aga palub:„ Pai, kallis, ilus, kulla=perenaeseke, toogo mulle üks sõtke, mo wana süda on nõnda wesine et nõrkus peale kippub." — Perenaene tõi ühe sõtke; sant sei selle ära

jõnud, wõttab kuhe käega oma kõhu ümbert ringi, ja ukkab ädaselt ülel kisa: oi, oi, oi, kullis perenaene kül mul nüüd on suur walu, se silk jõnseb mo kohus ümber ja otsib omale seltsi; ei ma jõua seda walu kannata, olge head tooge weel üks.") pere naene tõi tõise sõlgu, nui sunt selle sai' ära jõnud ukkas ta karjuma: „oi oi oi, oh sina kallis aeg, nüüd lükse kahekeste süidu; olge nenda head tooge weel üks." Sai ta kolmanda sõlgu ära jõnud, ütleb jälle: „Ässi läheb ikka ullemaks, nüüd uea wad kaks seda üht tuga. Palub weel üht. Sai ta neljanda ära jõnud, siis ütleb: „Jah, nüüd on wõist mo surm ligi, ei jõu enam kannatada nüüd tuplewad kahe paariga. Perenaesel hirm et ehk sunt nende tuppa surnud ja selle läbi wõib weel nendel suur nuhtlus tulla, toob üle weel ühe sõlgu ilma palumata. Sai sunt wienda sõlgu jõnud, ütleb tus. Tänan wäga au wäärt perenaene, seige hea eest, nüüd nemad on ni kui magama jäänud, ja ma wein jälle rahuga oma teed minna?" —

## 4. Õppetaja ja köster. —

Üks õppetaja waatas järele, kui köstri isand kodunt ära läks, siis läks tema kohe köstri emandaga kibitsema. Koster ega emand ei sallinud kunagi seda usja, aga ei tohtinud ka awalikult teda sealt ära



~~kar~~ kalda, sest köster oli jõu tema alam. Kaad pidasis nõu kuda wõisi saaksid naad õppetajat oma maalt ära wõeru tada. Köster läks üks õhtu jälle kodunt ära; õppetaja seda nähes läheb jälle köstri emandaga kibitsema, naljatades räägiwad emand ja õppetaja head juttu, äkitselt koppu tarse uske peale. Emand ütleb kohkudes se, on minu mees nüüd saab; ega tema seda sulli et üksi meeste rahwas minuga millalgi räägib, tema saab teie üle wäga wiha sees, hoitke emast ta eest. — Õppetaja ütleb: „Olge head, peitke mind ruskit ära." Emand teeb suure rüde kappi uske lahtiteki, õppetaja läks sinna sisse. Kui köster tuppa saas, küsib emand ta käest: „Miks sa tagasi tulid nii ruttu." Köster wastab: „Kuga külm, tulen et wottan kappist suure kasu ka omale selga, siis lähen jälle tagasi." Emand palub imelikult teeja halatalt, et mees täna õhtu kodu jääks ja emme seda tee küsimu ette wõttan. Köster ei kooli emand da palawast palvetest, wõttab kaua pealt küündla, läheb teeb kappi uske lahti. Õppetaja wahib suurel hirmil ja sesis peaga tonale kappist wasti. Köster seda nähes teeb nui esiks kardaks seda nägemist, peraast tornab tule küündla õppetaja sasis juurest sisse, see kargab nui lind kappist ära, ja läks jooksi; selle ruttulise ära tulemu läbi unustas oma kalli kasuka köstri tuppa maha, ei julgenud ega ka usaldanud enam köstri maalt kasukat minna ära tooma. Kuhapääw peraast seda sündmust, laulab õppetaja peraast riimu teenistust: „Mind on petetud enam nui kolme saaa õbe rubla eest." Köster laulab koori peal, õrelitse kaas mänguga: „Mind pole petetud, mind pole petetud; ega minu karwad korwatetud." Õppetaja ei küsinud enam millalgi köstri maalt. —

pag. 90.

## 5.) Kummitused. — Kahe surve mees. —

Mitmed wanad inimesed rääkisid: „ et nemad on kummitusi woi imelikuid nähtusi näinud. Siin panen mõned kummitused nende jutte järel siia sõnalt kirja. Nead ütlewad ka, et need kummitused praeguse käes olewa aasta sees on nähtud. —

Jõwi sihelkonna, Mäetaguse ühetorùla mees Juan Hurmanttsik rääkis mulle nenda: „ Mina teenisin Hanku õppetaja juures, seal oli sel weal üks noor rõster, kes wäga wiina armastas juua, sest se siis ka tuli, et tual wäga tihti raha puudus oli. Tema rääkis mulle nord minule: „ Mõnele peab kuradt raha tooma, peaks ka mulle ka üks nord raha tooma, ma wõtaks esteks raha ka käest waata; siis üttles tuale; aista õige nu perset." Ühel laupa päewal läinud ta wesile wiija noormaga. Tee, wesnile läks üheks peenikeseks kaseõhuks metsast läbi. Kui tema seal metsa wahel, tee peal noorma otsas istunud, mõelnud tema: „ Peaks ommeti kuradt mulle ühe korra raha tooma."

Kui ta nenda saanud mõelnud, jäänud kohu ne seisma. Ja rõster näinud imeks pannes, et üks unitu suur mees, kel kaks suurt sarwe peas, sel pab obuse ees tee peal. Rõster mõelnud: „ Nüüd on ta siin, aga ruda ma tüna woin raha wastu wõtta, sest omme peab mina kiriku minema.

Kui rõster seda mõelnud, tõstanud sarwedega mees oma jala üles, se ja rohe seisnud ta tee ääres wana kuiwane kaske kannu näol kel kaks suurt oksa küljes. — Ei enne ega peraast ole keegi selle



pag. 91.

Kuine noore mehega sees üht oksadega ega ka oksadeta kaske kandu näinud. —

## 6.) Mustad karwased förmed. —

Jõwi kihelkonnast, Pai'ste wallast, Jeno Roman rääkis mulle nenda: „ Mina elasin oma naesega Künapa külas ühes wihtlemise juures. Meie naesel oli wäike laps se oli alles risti mata. Ühel laupa õhtul, kui rahwas ja keik wihtlenud olid, ei woinud meie pala waese peraast jänglis magada, olime juures põrandal õlge peal külite maas, tule peerg põles ahju nimmas ja meie rääkisime ja pidasime nõu, kuine lapse waewade pidamisest ja ristmisele saatmisest, mis home oli kuwis toimetada. — Nõnda rääkides kuulame: juures (perstoa) roda uks lähab lahti, se järel läheb ka ka juures uks praulle, ja, ühes suured mustad karwased förmed pannakse juures uksest ümber serwa, nenda et meie seda mõlemad näeme. Mina kargasin õlgede pealt üles ja üttlesin: „ Mis sinul kommel siin on tegemist nus üks waga ristimata lapsega on." Selle sõna peale kadusid karwased förmed, juures uks kukkus kinni, mina läksin ruttu järele, et näha juures see on. Kül oli õues nii welge öö, mina otsisin ja waatasin hoolega oma juures ümbert läti; aga ei näinud ega kuulnud sealt kedagi; aga kaugel wälja küi peal oli kuulda kui kaugs kesk eletuid pime pulikaid kitkades koknu. —

## 7.) Surma puu järg. —

Kord elamud Kunda mõisas üks aamisep (Punder). Temaga elu sortel olnud ühes juures kahe sõnises pu maas, teise sõrra peal, kus ta teisigi mõisa teenijaid, iga üks oma rumbrites sorteli olnud. — Ühel õhtul olnud ta sülitse woodis ja lugenud ise seitungid. Korraga sustunud süünal ära, mis woodi peal use ruhal laua peal ta põlenud, tema süütanud süünila uuste põlema ja lugenud jälle edasi. Omminu ei ole ta süünila sustemisest sõnagile räägimud.

Teine õhtu arvanud ta jälle sülitse olles woodis seitungid lugema. Korraga sustunud jälle tule süünal ära, tema tahtnud uesti süünalt põlema süütada; aga oh häda! pitsid ei wõtnud tuld. Kui tük aega ja pimedas toas oli olnud, ja ikka tuld üles ei saanud, nääb ta pool ehmatades:„ Ukk sest summawad neli messt, ühe surma pu särgi seige kunde tuemiga tema rumbrisse ja paneuad ta sest rumbri porandale maha, sandjad seisawad tummalt ja lükumata ruumi juures paigal. Kuige tema süsimiste peale ei ole naad temale waastust annud. Kümaks teim Punder selle uxse lubti, mis tema rumbrist Tisleri rumbri lüks, sutsunud tisleri ka oma rumbri ju süsinud:„ Kas näed nüsi siin minu rumbris:„ Se õelnud: Ma näen siin neli messt ja ühe surma puu särni kande rumiga.“ Aamis Punder õelnud:„ tõmma ahju roobiga sedu sohta mööda sust müe neid sõgusid näome, siis saame näha kas seal ka sedagi on woi ei ole.“ Tisler tõmmanud; roop tulnud tühi; nüsi ei ole sülge jäänud; aga warjud wai sõgusid näinud na nii suma nui eestigi paigal seisuet.



Mühe aeg perast seda, wõtnud sandjad meked jälle iga üks ruumi nurgast simi, sammud teda seige puu särgiga seult suma uxest wälja, sust esti siise tulid. —

Teisel päewal rääkinud punder seda imelikku nähtust härrale. Se õelnud, seal sambris on emegi nii sugusi nähtusi nähtud, ma lasen sawad selle maea seiK paruni dada, weib olla ehk süs jääb nii sugune asi maha. —

Kui sawad maasid parandatu, näinud tõi mehed, et Punderi rambri pörandal üks laud natuke mäda olnud, wõtnud selle üles, laua alt pörenda ja uue wahelt tulnud prügi ja mulda sest ühe weike lapse surnu lund nähtawale. Kui härra seda ruuldu saanud, lasknud ta weike puu särgi tehu ja lund puu särgiga ausaste maha matta. Peraast ruulanud ta seige moisa ruhwa küest järele, kus kesKi peaks teadma, millal ehk kes on selle weike lapse surma pannud selle lund nüüd lugedale tulid.

Seal elanud sel aeal üks wüga wana mees, kes oma elu aeg seiK seal moisas oli teeninud, ja nüüd oma tre teenistuse eest armu leiba sai. — Se on öelnud:„ Sest on palju aega tagasi, kui wana kõra weel elas, siis oli siin moisas üks noor pere mamsel, ruhwas rääkis kord, et tema pidi raske olema; aga peraast ei tulnud selle jutu järel sedagi lugedale, ja jutt kadus ka tunde. Tema elas selles samas rumbris, sust sitta alt need lund lugedale tulid, siis on arwata, et tema oma wäetiKese, mis ta ilmale sünnitanud, wiist sinna on matnud; et oma äbi ilma ruhwa silmi ees simi ratta. Peraast ei ole enam seal nüsi nähtud. — Ei mäleta, selle küest olen kuulnud. —

8.) Must tõld. —

Narwa linna woorimees Spitzen läinud suure kruami wooriga Peterpuuri, kui käis kraam paigale oli kohtade peale weetud, ja teiste wedu meestele ja oma obustele ued noormad peale pandud, ütlnud ta teistele:„ Teie minge ees kuni Karlawa artjenja, jõutge seal õhtu sed ja ootge mind, minul weib olla lühek kontoris raua uega erne kui raha ja kwaitmi küttesaan, kül ma soidan woori mehega teile järele.

Karjalawa artjenja on 25 werta Peterpurist, Narwa maan tee ääres, üks koht kus woori mehed enamaste armastawad jõutmas käia. —

Temmal läinud kontoris wäga palju uega, teised mehed jõutnud obused oma peruja aeu, panud obused ette läinud wähe aweli ees minema.

Artjenja peremehele ütlnud naad, kui Spitzen tulek, ütlge taole et meie ei joudnud teda oota, läks ta sõidab woori mehega meile järele, meie lähme uega mõõda. Arwata, üks tund uega peraft teiste ära minekust jõudnud ta sinna artjenja, ja kui küsida saanud et tema seltsilised siit jo ära läiwõtnud ta seal küsti wiina ja wandunud mööda kurja, se peraft miks ta seltsilised teda ei ootnud.

See woorimees kes teda sinna oli toonud, ei läinud enam miski imma eest teda edasi sõitma, sest et ta jo muidugi õõ ueal kuugele linnast wäljas oli sõitnud. Nüüd läinud ta artjenja ette



muste

ja uxxanud täie suuga kurja wanduma, miks tema seltsi mehed teda olla ulgu rahaga, öö ueal jo maha jätnud, kui ta tük uega nonda wandunud oli; kuulnud ta, üks sõit tuleb sellatega Peterpuri poolt, wiimaks jääb se sõitja, suure mesta tõllaga kel 3 tohoto suurt musta obust ees olid, wanduja mehe kohta paigale, küsib;„ kus poole sa sõidad minna?" — Woori mees wastanud sõjatudes, Narwa poole." — Kutsar ütlnud:„ Jõtke tõlda." — Kui woori mees tõlda saanud, löödud tõlla uks sunades kinni. Hobu jooksnud tuule kiirusel. Wiimaks küsinud tõllas istuja herra tema käest:„ Kas tunned ka neid obuseid?" Woori mees wastanud, mis mul neid asja tunda, kui naad aga heaste jooksewad se on pea asi." — Se aga wandunud ta ühte lugu edasi. — Herra ütlnud:„ üks obune on J. — Wölder, teine on P. kõrtsmik, ja kolmas on Rõ — mõisa kupjas." — Need 3 nimetud meest oliwad iga üks iija aeu eest omale poomise läbi surma teinud. — Woori mees ei kohkunud sugugi sõlle jõleda sõnumi üle ära, waid küsi emaast wandudes tõlla nurga pool küllakõrtsile ja uinus sinna magama. Oma päewa kõrsu aeal ärkab ta üles ja ei saa aru, kas se unes wai ilmsi on mis ta praegu näeb, sest tema teada oli ta õhtu wäga ilja Karjala artjenja ees ja nüüd hommikune päewa

Karjalawa

16 töisse ueal leidis ta ennast Narwas Krüchnholmi wabriku sillal peal. — Aga rui toeste ukru uega oli jäärel waatnud sui ta aru et ta imelikul wiisil suure rüi rusegu ööse sie oli toodud. Kolme pääwa perast jõudsiteised woorimehed sa Narwa linna Iwani poole peale. Da leidsid oma Spitzreni sün trahteris wiina sluasi juures uega wiitma. Tema nuriseb nendega et naad nii kaua uega wiidawad 120 werst ta raigu peal. Kuna tema, woib olla sake tummigu olla selle tee olla ära söönud. — Se mees ja tema poead on wast itja uega ära surnud; aga Narwa ümber kaudne rahwas, ise äramis Iva walla rahwas räägiwad seda asja tihti peale. — Sutles tanud K. Ilusaun Lillentahi moisa sutsar Wene maal. —

9.) Tantsu pidu Kaiwara susi pu mäes. —

Üks kord teenisud, kus Woxna moisas wai juama üks koxx ja tõa pois, need armastanud kästi wiina jua, wenduda, puardi mängida ja tantsida. Ühel laupa öösel, üsna ilja, mänginud naad nurdi ja wiina pudel ei ole neil ka sest midagi pundunud, kõik peatt. — Naad rüüpanud ribetat sagedaste ja wadunud mängu aeal tubliste. Konaga tulnud ilma nende tähele panemata üks mees nende kambri ja öelnud nendele: „Kas soowite minuga üheskõrtsi süs ruttage rüüde pannes, ma wiin teid Kaiwara Susipu mäge, seal suur tantsu pidu noorel rahwal, sa õlut ja wiina saab, seal sül olemas.“ Pärsid panid rüüde, läksid wäera mehega äre, unse ees ootas



mees tõld musta obusega. Pärsid astusid tõlda wäras mees sutsuriist kohused lendasid ullul rombel tõlla ees, üks kord jäi tõld ühe suure toreda tuledega walgustud maea ees seisma. Kutsar ütles tõllas olejatele: „Nüüd oleme susi pu mäel, astuge saali ja tehke jalg mis tahate. —

Seal olnud suur püsti rahwast täis, wiina joodud ja tantsitud seal kästi. — Kui jo ukr uega oli möödа läinud, süs öeldi: „Nüüd on waresti pool öö räes; uurame kodu minema.“ — Nendele tulnud jälle wana endine sutsar kodu tagasi. — Säit läinud ukrest ni kui emegi; aga ei tea kuda trehwinud tõa pois tee peal weimulikku asjade ja surnala peale mõtlema.

Kord jõudetud suri kodu uksesi, se purjus peaga ei pannud tähelegi et tõa poisi temaga seltsis kodu ei toodud. — Omanikku ärkab üles, mõtleb öösist lugu järele, arwab seda une näuks; aga kui leiab et tõa poisi kodu ei olnud, pani tema seda asja üsna imeks ja jäi üsna rahutumaks tema ära olemise perast. — Tõa pois ärkas pühapa ommikku üles, ja kui ümber wahib, tunob ta, et ta Sillamäe mürnikku wahel, 3 suurt kuuse oksa külje all, maani tee kraawis oli maganud. — Kõuna paiku wõst jõudis ta kodu, süs imestasiwad naad mõlemad öösist sõitu. Silla mäe mürnik on Woxna ja Kaiwara tee peal arwata, pea aega poole wahe peal. —

Kord räägis üks Kaiwara walla pois, et Kaiwara susipu mäel on üks sügaw ja suur uks, mis tühja ja kuxsu kuuse mettsa täis kaswanud, seda aukku

pewad wanad rahwas hüüdma „põrgu auk".—
Ka wana rahwa jutte järel, olla seal enne öö ael
tihti peale augu põhjas mitme suguseid nähtusi
ja tulesid nähtud. Woib olla, et nok ju toa pois
ka siin põrgu augus palli peal käisis. —
Kaiwaru rihelkonna, wana wiru korjajad elawad
just selle põrgu augu lähedal, ja käiwad wist wäga
tihti tema juures juue ael jalutamas. – Ärge
unestage mitte tühtsa roha üle kaduski kogunda. —

10.) Must tähk Miia. —

Üks pois saadeti Lõganuse õppetaja j. Püüsi
mõisast Lõganuse õppetaja juurde õhtu ilja kir-
ja wiima. Kohraga jõutnud üks mees juure musta
obusega tema järel, pidanud temu rohul kinni
ja nutsunud tema oma juurde saani, naturae aeg
jõutnud naad edasi, siis pannud se herra oma
le sigari kambey, küsinud poisi käest kuld, pois
ütelnud: „Mina mõni weel ei suitsetu, se peräst
ei kanna mina pütid ligi. — Herra tousnud
üles, tõmmanud ammustegu saani pirmi kül
lest kuld särinal, ja siis suitsetanud sigarid.
nii mis tolmand. – Pois ehmatanud se sugu
se asja üle ära, egu ole enam usaldanud misni
tõmagu rääkida. Lõganuse õppetaja maea
juures kaskmud ta poisi maha. ja isi ütelnud:
„Aa mõisas on üks suur must tähk miia



ma lähen seda ymale ostma. Pois rääkinud
seda imelikku jõtu ka teiste rahwale. Teisel em-
mikul olnud kuulda: Aa mõisa kuppias on tüna
õhtul ennast ära poonud. —

11.) Härra jõudab ratta. —

Eesti maal ühes mõisas, olid teo mehed wäljal
ühe tühja laul (rüüni) ligidal kündmas. Neud
jätnud oft obused seisma, mõned isi laa sise
tuule weerule püüu suitsetama, kuppias olnud
ka nendega seltsis, nendel käinud juttseal ärte-
mise wai poomise peale; – et mõned peawad
rääkima: „Kui inimene nook, siis on suwesti
se teendid temal ubikas. Üks noor mees tõus-
nud selle jutte peale üles ja ütelnud: „Mina
teen prowi; ja kui näete mul hädu käes ole
ma siis pealtse mind, küll ma siis teile seletan
seda ma seal näen. – Pois wõtnud piiksta
peult rihma, sidunud ühe otsa üles ennam
palgi külge kinni ja kaunud sõlmesse emale
kaela, sell sama sõlme pärgul ugu näewad
kõik teo mehed, mõõ oma härra jõudab otsa
kohe laa siise, nemad hoiuda kõrtes jõoksewad
kõik laast ära ja unustanud noore teo mehe
rihma otsa külgumo. Kõmans wahi wõed;
ja küsiwad üks üheltt: „herra jõuab lada ja ei
tuleki enam sealt wälja ?" Kuppias käinud

wiimcors waatama, mis herra laos teeb. Herra ei olnud laos rüil mitte, wuid se nwor mees sees poomise prowwi annas tegema; sulsus rihma affes ja sumult, ei saanud nendele sellegile enam räägida sus tulsa sedagi oli awis olnud. —

Mois herra agu ei ole sel pääwal segugu ratsa susust pool sõitnud. — K. Jsasar. —

12.) Posti otsas mere sees. —

Üks matrus sõndinud sord Krontstadi linna uulitsal, ja mõelnud: „ust peaksin ma täna õhtu nüüd weel hea pea täie wiina saama." Korraga il munud üks tuttawa mees temaga juure ja üelnud tule maa wiin sind trahteri, siis pead sea wiina saama." Nad läinud ühte suurte trahteri sisse se olnud rahwast täis. Wõerus ostnud wiina joonud esters isi perust puxsunud matrusele saa. Matrus agu olnud wene usu mees, löönud enne risti rinna ette sui joonu annanud, sui risti löönud, nädunud korraga inimesed ja trahter üra ja ümetu matrus tundis et ta oli ö pimeduses ühe kõrge posti otsas, mis seal peab olema mere sisse sraenatud. Tema appi hüüd misse peale, sõitnud teised matrused lodjaga ehk wenega posti juurde ja peastnud teda seal posti otsast. —

Üks rood läinud matrused saama, ühel nende sees olnud sa head rüided, sui tema oma sõbraga



pesu tuus ligistiku istunud ja pesnud, siis ölnud ta oma sõbrale: „a, hah, üks on ja mu riiete sallal, ei ta peasse nõdega enne sui mina teda lubaa. Siis wiitnud ta eneste pesemisse juures tüi aega, ja sui saanust üra tulnud, olnud waras oma kätt pidi tema riiete külles ja ei ole pensenud pat gaast, seal häbistanud ta warast ja annud paar head Tohlsna rämblega wargale mõõda körwen ja siis käskinud teda üra minna. —

Alexander Päärn, sõwi rihelsenust Järwe wallast — Temu ruulnud oma lelle käest, ses matrus olnud. —

13. Tunge ehk pära" annast. —

Need järel tulewad lugud, püian mina nõnda sui wähä wõimaldu Päite rahwa seele murdes kirjutada. —

Minu sadond emä räägis mitte kõrd, sui mina weel pisiki poisike ölin, nõnda: Meil öli reie toast wili üra perstud, ja wihud sisse aetud, jüid agu üles ahtamata, et reie tuba wägu külm öli, kuisin minu öhta sahe lapsega reie toa ahju pääle magama. Minu mees läks öösers oboostega õitsi. — Mina ei suand aru, sus mul silmad ölid ja sinni mend wai ölin ühte järsu issu ülewel. — Korraga kuulen, et Päide uks wõi sang uks sõidises oma engede pääl. —

(Päide ehr sang urs öölduse meil sedä usk mis mis neie teal öue pool piitade aga poole urse rörgune on, nui juur seest poolt urs talwel lahti peeti, siis öli sang ehr päide urs rinni, tämä üle nägid naised walget, sest ühtes arna ei öld sel ajal toa ees xust walge tuppa ob öleks paistnud. —) Kui päide urs xridises, siis xuulsi ma, nönda nui urs mees öleks rohistand with wihxude peal, xel wana röwa xasuxa xrobo seljas, peraft tuli ixxe rohinaʼakaxu ligemale, ja wiimaks lürs xrobinaga tunge ehr pärä arnaft wälja, mis just ahju päälisi rörgusel se ja ahju serwa rohak seina sisse öli raiutud, selle peräft et siis tung ceft ära wällä wõetud, nui ahi rüdes

Lapsed magasid rahulixult; aga mina xartsin esters wäga, seda rohina ja xrobina, peräft lugesin taga-ilureste isa meie ja selle järel jäin magama. Kõigel ööl ei xuulnud ma enäm mi gi rohina, ega xrobina. — Ommu rüäxisin sedä oma mehele, ja nüsisin, nas tema öösel xodo ei ei ole käinud. Temä tõendas et temä nõize õõ õpste jures ölnud. —

14. Mesft tõld. Konjos. —

Mina (Jaan Wuurmanfin) lürsin obasega maa pole oma sugulasi xatsuma, se oli



Septimri xuul 1888 aastal. — Jain Türsawa rohal ühe Türte walla mohega ühes mine menema. Temal oli laua xoorm päal, ja ütles naad Narwaft tooma ja Jõwi ühe ma- ja ehituse juure weemä. — Meie lürsime xuhexoste tür maad ühes ja tämä lubas minuga ühes xuni Jõwini tulla, et öö ajal xuhexoste ühes seltsis parem memmä.

Natturese aea peraft tulid türtsid mõned tühja wanxridega meist möödä. Tämä üppäs neie wanxri, näxis mind xa tämä obose järel xatsuda, lubas Konjo ruhxa körtsis minu oota. Türxi aga järel sain mina konjo ruhxa körtsi ligi. Kõruga nääx, et mere ranna poolt jõidab must tõld, uni tu juured oboseʼees, tuled anawad walgusft xuttari istumise xõrwal, nönda siites jõudis ta muan teele, mina xargasin wanxrist maha tõmpsin mõlemad oboseʼ tee xõrwa; aga sõtja xeeras muan teelt öttsa xõhe lõuna poole ja sõitis öttsa xõhe wäljä mööda edesi; aga körtsi xõhal öleja talu poremehe maja taha xadus ta mu sitmist wällä. — Körtsis rüäxisin mina neigile oma nähtu imelixu nägemist, nõni imestas nõni naeris nauras, aga sain seal juma xõhe xuulda et P. Mõisa rentnix xes just meie ema

walla mees, täna päiwäl oli äwällä surnud. —
Tämä öli omas wallas (rahwa) mitte rikk rõhtu
rohto ametis ja mõisa surssad pidid tämäst
palju lugu, sest tämä randis käis asjad mõisa
herrale ette mis wähägi rüläst ruulis. —
Ta lasris ra minule wallu rõhtus 2 rõrd
rumpri rõrd 30 koopi witte andu, minu ar-
wates üsna ilma asjata. Wõib öllu et päräst
surma tämä mulle näitäs rui toredaste tu
nüüd sõidab. —

Wana rahwa uske ja kuntsid; — ja arstimised

1.)

Ühaaru Mõisas ölnud wanst ilja aiga nii ju-
gune karjane. Kui kari magama heitis, siis
heitnud tämä ise ka magama. Hunt tulnud
ja istunud kesk maga ja karja ja pidanud
wahi rõrda karjatse eest. Loomad põle tädä
kartnud, tämä ei öle ka loomadele midägi wi-
ga teinud. — Üks rõrd läinud junker wõi oxma
metsä ulguma, trehwand kogematta sina rõhtu
menema, rus kari ja karjane magasid ja
hunt wõi krüm silm karjatse ammeti pidi.
Oxman oxkanud karjatsega (rüdlema) reenama,
mikk ta ninda ooletumalt magab ja ei näe, et
unt just kesk karja istub. — Kui tämä ikke weel
karjatsega reenas, sääl jooksb unt rõigest karja





loomadest ruhulikult läti, ja wõttab Oxmani wei-
kese koera, kes tämä jalgude wahjelt warju otsis,
oma lahtise lõugade wahele ja läks rus seda ja
teist. Oxmen kirus ja kiristas ambud witka pä
räst ja ähwärdas karjatse ametist lahti lasta;
et mikk karjane untide jõber on ja tämä kallis
toa koer nüüd otsa sai: —

Karjane öölnud: „Kui emme „üks kolme pää
wa pärast peab ta rõdu tulema. Kolme päiwä
pärast tulnud koer ni terwelt rõdu et tämäl
kirbu kibetki wiga põle ölnud. — J. Kuurmanna

2.)

Ühanal ajal tooned karjatsed kerisu aia mulda
(surnu aialt) käinud sellega 3 päiwä enne surgi
oma karjama ümbär ja karja ma peal ja pu-
hunud ise pasunat. Wõmaks rupputanud tämä
selle surnu aia mulla ni jugusse kõrge karjama
rõhtade pääle, rus tämä tahtmise järel suwel
lehmad pidid magama. Ki sui räägita: magamad
lehmad ni jugusse rõhas kes (päiw) ütsa, sui kes
ki neid ei üraotanud. —

Kui üks 28 aastat tagasi urwan, sui mina weel weel poisike ölin, siis käis meie wõige rüla karjas üks wana soldat käeda leppiku juan selle päralt hüüti et tämä juuna üll kus ta elas, wainu lepiku äärest seisis. Et tämä rauna aig öli karjas käind, selle päralt hüüti tädä ka sõra wäe kindral. —

Se juma sõra wäe kindral käis ka enne kergi pasunaga karja maal ulkumas; aga salaja, sui kesti johtos sel kõrval tämäle wasta tulema, ja kogemata ilma tämä temboss teada matu, tema tembo üks käest küsis, kust tulla ehk kuhu ta mennä. — Siis ei lausund ta musta ega walget. —

Aga kus ta ka muud temposid on karja maal teinud ei tea kesti räägida. —

6 3.)

Üks kõrd läinud Türsawä ja Päite külla karjatsed küdu. Türsawä karjane läinud õhtu laskmaga ma; õsel ei õle tämäl midägi hädä ölnud; aga ommu ei õle tähtind ta laskast maha tulla. Päite külla karjane saatnud õõse oma sõnade wõimuga ühe hundi tüma laskma jun alla. Se wahtinud ambad ärewille üles pole, ega rüwe loom ei õle hoolind ka urjutusest ega misti sõnadest. Kesti külla rahwas ei õle tähtind saadetud hunti mennä wällä ajama. Karjäätse tüttar jookonud Päite karjast palumo. Selle süda (läinud), mend nore tüttar lapse palwe päralt haledaks. Ta ütles: Mene kodo sinu isa tuleb praegu laskast maha undid ei irmuta tädä enäm. — Päralt seda lugu elamud karjatsed sõbrusses. —

4.)

Waiwara wallas, Kammuka külas, teinsin ma lapse põlwes ühe tulu peremehe juures. Tämäl öli üks wana karjane, se ööldi nõid ölema. Üks kõrd kehwas wana pitk lamba udara pistama, lamba udar aeus kangest paiste, peremees ja pere naene ei uskund isi arstima, kwatsid et karjane lamba udara terwens nõidub. — Karjane küsis üks kõrd peremaise käest nattuke wõid, ja läks sellega lauda taha weikese aida kus lambad sõid. Mina urwasin kõhe et tämä nüüd päid uskub nõidama, läksin salaja tämä järele ja jäin warjulise kõhta seisatama,

et nähä saaks ruida ta ru nõidub. Tämä puni
wõi rafuxese oma pihu päälle, ja teges: ajas puu
pulizugu sedä pihu päal edasi edesi ja luges
nenda: Läbi mättüste mänija
Läbi ründude räwija
Lehe rarwa leppa rarwa
Aewa rarwa alli rarwa
5. Jää rarwa jänesse rarwa
Ära pista enembä
Ei iales ei ilmaski
Siin lamba looma ädara. —
Kui selle sulmi oli lugenud, siis wiskas selle wõi
rafuxese pihu päält pilpaga lamba aige rõha peale.
Mina uxkasin täie häälega (nuurama nuermas), tema mind wem-
lega taga ajama. Lammas ei saanud terwena,
aeas rangeste paiste ja suri ära. Nõid lüxkas
lamba surma süü minu süüxs, miks mina läx-
sin salaja tema ruutsti pealt wahtima. —
Rääxisid nad: Liisu Aruwald. —

5.)

Ka wanal aeal ölnud nisugused mehi, selle sõna



ja küsu peale mado mau seest wälja tulnud ja
tümmä küso päale luxxanud mado inimese
aiget rõhta, mis ta enne õli niulanud wõi
ammustand. Kui mado seda niulatud rõhta
mis paistetand õli, ja rangeste walutus, saand paus
luxxanud, siis läinud ta ise plaxxides lõkxi. —
Lewantxi wõi Liiwsama rõrtsis ölnud ilja
aegu üxs nüsugune rõrtsmix, kes oma sõmaga
madu põesast on lagedale rutsund, ja luxxnud
oma sulase jalga laxxuda, mis ta püüwal õli
niulanud, walu jäänud maha ja paistetus
xadand ära; aga madu läinud lõkxi. (J. Kuurmann sin.

6.)

Kui praegusel aeal mõni mado nüüb, ja se
temä silma eest peitu lähäb, kes põõsa siise
ehx mättä siise, ja tämä tahab seda nähtud
mado ära tappada, siis teeb ta puu tüxxidest
ühe risti, pannes selle risti sinna rõhta, kes ta
mado nägi wimast ölema. Ja nattuxese aeg
peraast tuleb mado just selle risti juurde, ja ei
lähä enne ära kui tappetud saab. — Kes ei usu
prowigu järel teha. —

7.)

Jöwi rihelzonnaft Mäe tazuse Meto rüla mees J. Kuurmanfix räägis nendi:„ Kui mina weel poifikene olin ja oma isa ja wendade juures elasin, siis üks zord surid meil äzzitfelt mitmed loomad nii et se usna ime öli: Nisizest äzziliſt lendwa loomade surma zutſutuzse lendwa tõbezo; ehz ööl dazse; lendaw lei läbi: —

Üks wana mees zedanäiuzs peeti, öli minu isäle õppetand, ja öölnud: se on zurja inimese töö et teie elajad nõnda surewad, sina wõtta lahota wana kuud, ja leizu surnu looma rülleſt iga seltſilihaſt üks rasuze,(seletuſero: reise reie, zaela, zõhu, rinna, ja siſe zonna ja pea lihaſt, iga üheſt üks weike raasuze,) pane need raasozeſed wana kua siſse ja kuale jäle le warod pääle tagaſi; otſi siis üks nüisugune munan mis päält tasane ja maaga tasane, pane wana kuud liha tüzridega sinna peale põlema, ja põlemise ajal ütle:„ omad zoerad zuſige iga üks zodoje zuſt olete tulnud.“ Seda ma ei tea, kas minu isa seda zunoti tegi wai ei teinud, aga peraſt pole rääkus elajate suremine meid wällä.



Wana rahwa jutlu järel on lendaw tehtud ninda: Suure niukale pandud nõõr silma taha, sõlmetud seitse sõlme nõõri sisse, siis räägitud mõned wõimu sõnad, mis noori ja niuku, sinna lennus sucatund, ruhu tädi taheti suata. Aga neid wõimo sõnu ei ole enäm wõimalik zuſtki teada saada. —

8.)

Kui nõni laps on nenda kaige; et tõmä ise ulgub jalul; aga ei sõõ ega joo õiete müdägi isugu, waid kui wab silma nähtawalt kha pealeſt wällä; sõõmiſt wõttab wana rahwa wiisi õeldes natuze nagu inge pidet, et aga elo sees seisab; kui nii sugune laps nuusit ütsi; siis öeldi: se waine on zoera tauwis, seda tarwis arstida. — Kanad moorid zütſid seuna soojuze, wiisid wihu pu seuna, panid ühe õtſa kuua pääle teise otſa põrandu pääle. (Wihu pu, on se pu, misza põllu mehed heina ehz wihu zoorma nimi tõmmawad.)

Siis wõtſid ühe zoera, weid selle seuna, panid zoera zuzsite peu pääle, üks wana moor oitis kuut siuli, teine wihtles, zolmas oidis zoera pu peal ninni. Kui wihtlesid siis löid wihaga zoerale 2 hoopi ja

ja lapsele üks oop. Iga oobi ucal tööstis wihtle oma jala üles, tömps wiha oma jalu ult läbi, ja wihtles nönda üht puhku edesi. —

Kui tüttar lapsi urstisid wõi wihtlesid, siis weid üks lapsukese kes ninda urwada oo uustane, sauna juurde, und sid taale ribila (roobi) rätte, rüsisid teda zurkste ribila selga urxada, nenda kui poisikesed teiba tüxxide seljas ratsa sõidawad, nönda pidi nüüd lapsuxe ribila seljas ratsa ümber sauna jooxma, sauna uxxna nokal rüsis ta iga xord nenda kui naised öppetasid; teda teie wihtlete? Naised wastusid: „xoera.“ Ribila seljas sõitja ütleb: „enne siis xoerule hüsti. —

Nönda wihtlesid nacid nii kaua kui arwasid, ja uxxusid et xoera tõbi pidi lapsest ära lahxuma. 10 aastat taga si urwada, on Kuramaa xõ rõkus Kuiwaru wallas ni sugust urstimist pruugitud; aga naised exisid, et tundend aigust, sel lapsel öli xreeps lõuas, nacid tahtsid teda xa selle urstimisega ära xaotada; aga laps suri sellegi peräst perüst wõllä. —

Liisu Aruwald kes se xõrd weel lapsuxe ölnud, ütles et täma ongi ribilaga ümber sauna ratsa sõitund



Kui lust sündimise järel esimest xõrd arxatõ pese mä, siis kasti ühexse elawat tule sütt sinna pesu wanni, wee sisse, kui need xõrk wee peale jäid, siis uxxusid nacid: se laps elab wanaxs. — aga kui sõrk põhja läxsid, siis uxxusid nacid, ta surep lapse polwes ära; aga kui mõned wee peale jäid ja mõned põhja läxsid, siis urwusid sütest, kas ta nooxe ea sees ehk wanxese ea sees surep. —

10.)

Kui üks naxe jalgune naine tehwas xuxxil (uxxi) pidu nägema. Kui tämä nüüd nõne aju pärust lapse ilma le tõi, ja se laps oli wäga rahutu, siis uxxusid nacid et uxxi wiha waen seda last ei lase rahu ölla. Seda arstiti nönda:

Kõõti sauna sojaxs, lapse isa pidi selle pu üles otsima minxa se us tappetud sui mis tämä naine naxe jalgse aigul nägi, sulaja, ilma sellegile ütlemata, kust ta tulla ehk ruhu mesmä, se pu sauna, naiste rätte toema.

Naised panxid se pu xerisselle ja selle pu pääle üks suur ring xoit, siis wiskanud teibi, nenda et teibi wiskamise wesi xoie ringi ja pu läbi xerisselle joaxsis, selles teibis wihelnud nacid nüüd last, perast wõt-

nud rõie ringi kerisselt wälla, tõmmanud lapse kolm kõrd rõie ringist läbi, sel ajal õelnud need sõnad: „Kadugu kõik usi wihad, usi wihad mus wihad. Kogemata ümme kombel trehwasin ruulema, et 1875 a. - weel seda kuntsti on praegitud. —

11.)

Kui surnud tuast wällä kanti, siis löödi iga kõrd üks nuud (nael) uhse kümnisse sisse, sest tea kus selle pärast et surnud kõdu ei pääsi; wai mesle tuletuseks mitme surnud säält on wällä weetud. Kui sääl mujas trehwas imewuid lapsi õlema ja need ei tea mis päraast rahutumad õlid, siis wäeti laps ja waju tati teda sääl kümnisse sees õleja nuula pääde pääl, ostes naba nõht ja perast rõik ümber ja ümber igalt poolt.

12.)

Otsi Kui lapse ema, perast nurga woodist esimest kõrd kirikust kodo tuli, siis pest ta silmad ühe riistu sest ruhu üks õbe rupla tüx wee sisse õli pandud, kui pestud sai, siis on antud se rutla tüx ümmale, kes lapse sündimise aal tema juures õli. —

13.) Kui tüttar last ristmisele weedi, siis saristus ümm wedenid, et naad pidid kästi ruttu sõitma, siis saab neiu usina mehele. Kui obune uhse ette aeti, selle peale lapse weeja naine istus, kui nüüd obune sel ajal trehwas pää kõrgel hoidma, siis usuksid: se laps elab wanaks. — Aga kui obune pää maha lasi, siis usuksid: tema surep lapselt wällä. -

14.) Kui last rügu sisse magama pandi, siis teinud nad sõrmega risti tümä afeme peale, ju kui laps rügu sees siis tema peulis riide peale jälle sõrme ga rist. Se pidand lapsest nurja ja kõda eemal hoidma.

15.) Uksi lapse ema ei tohtinud oma lapse warwe ajal mõisi tegemist teha ehk toimetada, wanõ pidi woodis paigal istuma, emme ei wõinud ta kuskil minna, kui üks kõrd pärast nurga woodist oli kirikus käinud. —

16.) Kui mõnel isal ehk emal wäga suur, nõnda suda mõned naljatades ütlewad, wana moodi rahe wõlwiga nenä oli. Ja naad sowisid, et nende weikesel praegu sündinud lapsel ilus pikkse nenä kaswaks siis paniwad naad nõrid lapse nenä päale risti ja

sidusiwad nööride öttsad kuskelu tuha kimmi, süs nende
uskudes pidi lapsele ilus pisike nenä kaswama. —
17.) Kumal ussal on noorimal keige pulma ussa rättiga
silmad kimmi peetud, mis tädä nüüd kimmiste silmade
ga peigme tuppa esimest körd weedi, süs pistmud peigme
ema tämäle näpuga kulja ratsu raba usse pääl suhu,
süs ei ole noorik pidand edes pidi nende söömisi mis-
ki möisima ehk põlgama. —
18.) Kui pruut ja peigmees kuulutamast kodu tulid
süs pandi pruudile koke punane lint ümber pea,
sest see seisis nii kaua ümber pea mis linuketud sai,
sest kuulutud pruut ei tohtind mitte palja peaga ena
tuli kones kõndida. —
19.) Kui mõni neiu pärast kesrist kohti saamist waderikse
sai kutsutud, ja tütrus sai peig lapse omale risti l
esimesks risti lapseks, süs öli neiul ja tal wanema-
tel wäga hea meel; sest se tähendas: et neiu pärast
kesrimist warsti kõhe mehele saab. Ja mis pois
esimese risti lapse omale tüttar lapse sai, süs pidi
tema nasse wõtmise ön öitsema
20.) Kui kuna kui mis pois ehk tütrus pärast kesris



käimist kuskile ei öle waderiks kutsutud, süs öeldakse:
tüma on wee weel obose naha sees; aga mis kesri ju
on waderiks kutsutud süs öeldakse tema on obose
naha sesst pääsind. — 1884 a. — öli meie <u>kõupeva</u>
wabatsku külas nisuna lugu, et üks wabat naine
60 aasta wanaduses esimese risti lapse sai, ja nenda
weel enne surma obose naha seest ära ristud sai. —
21.) Kui mütt kellegi õue pääl ehk aias mulda üles
ajas, süs usuti, et seal maas kesri sureb, mis mütt
tuu ehk aida usse alt mulda üles aeas süs urwati
et sealt maja pere naine ehk peremees sureb. —
22.) Kui mõni inimene enne surma, oma surma
woodi peal kaa waagule ja ei tohta inge eitmi-
segu usina körda saada, mis ni sugusse sureja
woodi trehwas ölema tõsst pitte mis las palgid,
süs tõsteti ta nuttu pitsi las palgid, se on, seda
pidi mis las palgid õlid, süs pidi kiiwa ammes seda
nuttem kodu (weema) —
23.) Kui surnud toas süs kaeti peil seina peal kinni,
sa kesri selle maea inimesed ei tohtin misse kiiri-
wa asja ni mis sõrmust oma sõrmes pidada, kii-
siw asi nende asumise järel pidi surma tagasi tooma. —

24.) Kui sui surnud sutsumast ehk surnud soatmast
sodo tuldi, siis söhe sui kodo oma tuppa tuldi; siis
pandi sääd wasta akju nurka, siis surm ei pidänd
järel päästma. —
25.) Kui surnu matjad sodo tulid, siis sui tuppa
said kasti nutta säed puhtaks pesta, et siis surm
nutta tagasi sinna maja ei julge tulla. 17 aastat
tagasi lugedu, olin ma mattusel ühes söhas, sus
ühtul sui sodo tulime sibesega wet toodi ja säsli
seisil säed puhtaks pesta, siis ei teadnud ma sest
midagi arwata, nüüd aga olen suure järel küsi
mise waral seda tähendust teada saanud. —
26.) Kui ruhugi usja peale ehk töö juurde wanad rah-
was läksid, ehk omaru sarja lahti lasid, siis ütlesid
werawast wällä mamma: Jesus sisuruu. —
27.) Höid oleti ehk läbi nisla silma; aga iga suure
püha ommikul pidi just wõid sõõma ajal lauа
pääl ölema, sui seda ei öld, siis öeldi: lehmadel on
nüüd suur häbi. Seda aga sesti ei tahtnud, et nen-
de lehmadel übi pidi ölema. Ka suure pühade omi-
ru wiis wei pere naine põllega leibu lautu ja andis
anta
seda iga lehmale natuke suhu. —



Soolu, Lihawõtte ja neli pühi esimesel pühadel pidi
just wõid laual ölema. —
28.) Kui lehm mulisus suhe aastaselt püima tuli,
siis öeldi, mõl tuli üks lehm öhwitse püima, ehk jälle
mõl on üks öhwik. Kui solmande aasta sees lehm
püima tuleb, siis öelda ise lehm tulli solmat rohtu
püima. Muine räägib oma nuabri naisele: mul
on 2 wana lehma, üks tuli öhwitse ja üks tuli
solmat rohtu püima. —
29.) Lehmä nenä pääle ei tohtind sesti wisata küia,
siis pidi tümä looma, sa räägitasse, et sui lehmäl pi-
sike nuum ja temä üles töötes nenäga wasta seinä ehk
jõimet lööb, siis peab ta söhe looma. Se on, enne
aga surnut wasikat sünnitama. —
30.) Ühtul, sui loomadele sõõmine öli ette antud,
siis ei lastud sedägi setrada, sui mõni weel sedras
siis öeldi, mine nuxusta natuke ümärinu und, sa
seerad muidu loomade sooled soxxo. —
31.) — Lehma küpsi weal witasse praega weel, et
lehmad küpsisu ega küpsi saapa sülge ei sa
nusutada, sarsdetasse, et sui lehm püima süsti

luxxub ehx nuusib, siis peab piim wenima axxa
ma wai molxi minema. Xenda et xui appu
piima tahhab lusixagapüttist wõtta, siis ei tule
lusixa tüis mille järxxo wällä, waid wenib ühte
puhxu nii xui piima xõis jürele. Ühx pdotnix naljatas
xõd, et tämä on nii sugust piima õstnud mis
arsina wiisi müüxse. — Praegusel ajal, xui
piim ni paharx juhtub mine menema, siis
tua apteexist rohtu ja antaxse lehmädele sisse.
Aga wanad rahwas panid lüpsixu xummuli, ja
pihu tüis õtri ja teine soola tämä põhja päälle,
siis xatsid oma ees õleju põllega selle xinni, ja weid
xinni xattetuld xas lauta ehx xarjamaale, seal lehm
juures wõtsid lüpsixu põlle alt üra, ja lasid lehmä
lüpsixu põhja päält õtrad ja soola ~~ära~~ wällä süüä.
32.) Kui arwati et xanad piima riista õlid noxind,
ja selle päraast piim paha õli, siis pandi nattuxe wet
üte piima riista sisse ja lasti tulised xiwed nüüd
wee sisse, siis selle järel, xui wesi püttis xeema
axxas, pandi üxx xana muna pütti xeewa wee
sisse, xui muna xüpsexs sai siis wäeti ja tuuti



ta xvorega türxis puuxs ja antti xanadele ~~soo~~
ette, siis pidi abi saama. —
33.) Kanadele antti xinxe silma päält erne piima no=
xida, siis pidid nuad ühte pesa xeix nuusel xüima
35.) Kui lehmal piima tulemise järel udar wäga
xõwa õli, siis wõttis perenaine lehmä saba tagant
julgudeotte poole wahelt läbi, xeerab sabaga ~~se~~ õtsa rahe
xõõra ja võrus sellega lehma udara. Praegu aga
xui lehma udar on paisetand, siis tulwisel ajal õõru
tarxse jääga, sawel xui jääb saada ei õle pestarxse xül=
ma weega. —
36.) Kui üxx wasixas sündis, ja tämäst taheti elo leem
saada, siis murreti tämä sõrgade alt tämä õha
wällä, (jäänäxxä wällä) siis ei pidand se elajas jää
päal xüies lõwestama. —
37.) Lehm wasixas, mis elo lehmäxs taheti xaswatada,
walitseti niisugune, xes wana xuu põhjal õli sündi=
nud; ehx jälle, sündinud millal tahes; xui taal xa=
hexsa, ehx weel rohxemb undaid juues õli: Need pi=
did hääd piima andjad õlema. —
38.) Kui lehm nõnda ludos seisis ja ei mälitsenud

ja aige öli; aga kesti ei teadnud mis asja pärast ehk
kuda wüsi lehm aigeru jääns, süs segati kolmseltsi
soolwet, õlgu liha, wõi, ja silgu soolwet, ka mõned
panid imimese silla ka raasuna ulka, kein ühe
pudeli sisse, segati segasi; süs üks hoidis lehmä
surwedest nõnda ximmi, et tämä su ülles poole si-
seb, teine teeb ta su lahti, kolmas walab, pudelist
lehma suhu, wähu awal nenda et lehm jõuab
kõik alla neelata. —
39.) Mõned annawad wasikale pärast sündmist
kõhe naturze weixe klausi suust wüna sisse, peab
tömäle wägä hüwä õlema. Wasikad kel üsna
punased nenäd on, peräst sündimist, usti, et
ei jä elämä. —
40.) Kui lehmäd ei sõi, süs wõisti nende nenädega
raswaga, ja anti raswa nendele sisse, kui wüimu
lix ülge raswa, süs peab lehmadel heu söömä
isu tulema. —
41.) Kui obusel sojalt jua anta ehk wahel wäga
palju kuuru kõrwa sõõb, nõnda et obusel kõrwa tagu-
sed, rukeme ja rinna tiirud üles ajawad. —



süs panda rangid obusele ninda kaela, et pumi
wasta kaula on, razendata wanazi otte ja siitata
ninda mööda rändi, ja tulawel sõgawa kiud nõõ-
da, ka ootatse soola ja obuse sitta aige obusele nenä
et obusele obone turastama axxaxs. — Mõni annab
wüna sisse ja walab ka wüna aige obusele kõrwa.
Mõned lasewad üle aia üppada, ja jälle mõned
õerewad looga küünega rukeme kohte, et ob-
ne üsti tagant kumpi lööb. Mõned pigistawad
kõrwa tagusid ja türusid käsidega, ja kui se ei
aita süs seppa pajas pihtidega; nii kaua ühte
puhxu arstitatse kui obune turastama ja
sittale axxab, süs jäätatse arstimine maha, sest
nüüd arwatatse et obone on terwe. — Mõni
leixab kustri kohalt & enämast juba õtsast ninda
et naturze word wälla tuleb, anta leiwaga obu-
sele werd sisse, mõni tõmmab sõrmedega obuse
nenäst were luhti, ja lasele werd laxxuda
süs wõlda ka abi saama. —
Ka praegu arstitatse nenda moodi. —
42.) Kui obused tihti surewad, süs wanad rahwas-

on pannud ühe surne obose pää talli ukse alle mulla sisse ninda et töised obosed ühte puhku üle käind, siis se pidand edes pidi nende obostest ömnetus eemal hoidma. —

43.) Kui keegi omale piima lehma östund, siis wõtnud ta kolm kõrd oma süllega lehma ümber kirmi ise öölt iga kõrd: „Nüüd sain oma le piima lehma. —

44.) Liga tapeti noorel kuul, siis pidi liha keedes kaswama; aga mitte wanal kuul, siis pidi liha keemisega kahanema. —

45.) Jahud ja tangud, mis kuuma ujuma seisma jäid, jahwati wanal kuul, siis ei pidand nendel tõugud sisse siginema. —

46.) Kotti sun ei tohtind weksile nomnes mitlagi wankri tuha otsa poole õlla, siis molder pidi palju matti wõtma. —

47.) Kartulid tohtse wana kuu põhjal maha, siis ei kaswa naad normalised waid wäga ilusad. —

48.) Kelu küntakse wana ku põhjal siis peab ta usina peenes mädanema. —

49.) Kõik oxxas puud said raiutud noorel kuul ja leho puud wanal kuul, siis pidand naad kästi mädanemise wastu pidama. — Ka wanu puumaeasid on külas ölemas, mis keegi wana inimene ei mälesta millal naad tehtud on, ja siiski weel üsna kõwad on. aga uemal uul tehtud maeasid on mitmed leida mis 25 ehk 30 aasta joorsul on palgid üsna kõduxo mädanud. —

50.) Kui kirp palja jala päale tuli jõuma, siis ei tappetud tõdä mitte üra, siis oleks wäga palju kirpu siginud, waid lükxati öle kõrrega jala päalt (üra) öelded, th sinu konnikas. —

51.) Jõulu ju ue uasta kaupa õhtu kuntud palju õlgi tuppa, ja wõetud kutusst puhu täis õlgi ja wisetud nõnda õtsa köhe üles poole, et olede tühed üles pt wastu lage küsisid; kui nüüd palju õlgi kue külge rippuma jäid tähtede pidi; siis öli hea kuxxi lõikusst lota. —

52.) Kui Mudise päiwal palju peenikest lund sadas pidand suwel õige palju sääsxa sigima; aga

xui sel päiwäl laia lume lotti sadas, siis usuti:„ juwel suab wäga palju paarmud sigi nema. —

53.) Kui rolm öö emne paastu maarja pääwa sojad ölid; siis usuti se rewade tulema. —

54.) Peraast paastu Maarja päiwa ei lasxnud wanad inimesed enam tuld öhtul tuas üles wõtta; aga xui tuli sei misxi turbe peraast üles wõetud, siis pandi axnad ximi; se sest pee peraast Maarja päiwä ei tõhtinud orasjed enam tuld nähä; se ölexs nendele rahju teind. —

56.) Kui suur Neljapä ja Reede üsna waisid ja sojad ilmad ölid; siis usuti et järel tulew rewade xa ni sugune saab ölema. —

57.) Risti pääwal ütlesid wanad rahwas: Täna ei xaswa üxxi rohi ega tema juurxe, ei tee xa täna üxxi limuxe omale pesa. —

58.) Emne Juani ei lastud ühtsi puurmu tapa; siis ölexs üherxa asemele sigind; Pürast Juani xästi puurmud tappis siis pidi igu tappetud puurmu juurxe üherxa tüxxi teisi surema. —

59.) Kui palju prussaxaid, siis rolm öö emne



Mihxli, wõetud teult uxsed ja axnad peast wälla, siis pidand naad xaduma; aga xu wanna xuu põhjast august sawe tood ja sellega oma maea mneest rõhust, xus xõige rõt- rohxem prussa xaid ja silxisid usub, märid, xül siis näad et mõne päiwä peraast neid lwomaid se mojost on xadund. —

60.) Kui xoer trehwas lauta minema; siis sai ta parxi mis xulus; se tähendas elajatest õmetust. —

61.) Korwi ei tõhtind jalaga lüxxata; siis pidi lumbu ön xaduma. —

62.) Koera xanasi ei tõhtind jalaga lüxxata, siis pidi xoera sõõma ise üxa xaduma. —

63.) Kui nuga xogemata oli trehwand laua pääl ninda ölema et tera üles poole öli; siis xästud rõhe nuga xüliste xeerada, öeldes: Heeraga nuga xüliste, siis äxxab wanna xalew uneft ja walwab hoolega perglaste poegi, et põrguft wõllä ei päsi. —

64.) Sina ajal ei tõhtind millagi reha maha wis xada ninda et pulgad üles poole öli, siis reha pidi withma paluma; ~~pulga~~ pulgad pidid iaxe wasta maad ölema pandud. —

65.) Kui heina ajal wiimaſt heina ruhja tehti, ja heinu trehwas järel jäämä, ſiis uſu ti et rewade jääb ru heini järel. —

66.) Kui pois ehk tüdruk tahtis kellegi rülge ehk ruhugi wasto oma rüäſt midägi wiskada, aga ei trehwand rülge, ſiis uſutu uſuti, et tema on ju wõera paiſi (tüdruku) jures magand õõldi rõhe; oh, wana magatud rüſi. —

67.) Sigade pahnahſe lasti ſuwel palawa ajaga metſaſt raisalid tua, need oma range uſuga peawad ſigadele terwiſeſt õlema. —

68.) Ei üks rõrd nägin mina ühe naiſe, kes oma leiwa ustja ſe peraſt ſea aida wei, et tämäl mittu tego leibi järsko rixxi lüind, kui ſiga teda ſeal oma nonäga öli ſeeſt ja wõhjaſ wällásposlt õige üwaſt tahnind, ſiis tõi ta ostja lume ange õttſa, nühkis wana luaga weel hästi, ja ſiis wei jälle tuppa. — Uskus et ſiga pidi pahad leiwa aſtjaſt ära ajama. —

69.) Kui noor neiuke õhtul lee lounel tuld puhus, ja uſina tuld jööſt peeru rülge ei ſuand, ſiis õõldi: ſinu peiuke weel magab. —



70.) Rüägitakſe: „et wahel, kui õſel i minniſed magawad ja pime tuba on, ſiis peawad ruumlma et nende tous woxriga xetretakſe. Seda õõlda: Murras xetrab. Se peab ſinna tolu rahwale furma tähendama. —

71.) Kui tahad et üred ſinu wilja rottid eidus terwed peawad, ſiis pane ruuſe ehk rudaxa õxſi rottide ulle ja wahele, üred õxn nahx xurdab terawad oxxad ja jättäwad rottid terwexx. Kartuli ruhja dele tuleb nature peenixeſi ruuſe ehk rudaxa õxſi õlgede ja kartuli wahele panna, ka on heu neid wäljä pääl wilja ummixu alla panna; xes ei uſu prowigu, küll ſoab näha, et nus oxſud all, xeix wäga terwed on. — Ni hästi kartuli nurgu õled ja wilja ummixud wälja'al. —

72.) Kus õige palju rottiſid ja mültid uſub, ſeal tehakſe piſike tuule weski, panakſe weized puu pampalad wõlli külge, wõlwiga ühes käiwad pampalad ümber ja nende õttſad käiwad wasto taudu, ja teewad ſuurt plaginad, nii ſugune weski purrakſe riu ette õttſa ja ſinna maja

ehk uida seina külge nimi' nus rottid ja hüi=
ri elamas on, wesi plugin paneb ritva wastu
seina põrisema, rottid ja hüred kardawad seda
ja panewad plagama. —

73.) Käägita, et sui hüre ehk rotti kätte saad
süs pane tuule weixe xel xaela, lase tu süs lippa
ma, sui xella xaelaga iir ma auxu lähab, püi ab
tu oma sugulaste juurde saada; need aga kardawad
xella häält, joonsewad eest ar wällä, tõmä ixxe taga
nenda joonsewad naad xas tõise maitma ja ei
tule enam tagasi. —

74.) Ka räägita: Kui rotti ehk hüre xätte saad,
xõrwata Jädä elosalt ja lase süs lahti, süs
peawad xeix need loomad wällä xadoma.

75 Rebase liha türxi on wanad ruhwas laua
türxi päal aidas rottide päal pidand, süs ei õle
xa rottid xatxi lõigatud. —

76.) Klaasi poroga tuuluxse üre augud aidas
tüis, sawega määritüxse pöalt ximi, süs hüred
ei pea enam simma auxu xaiwama. —

77.) Jaun Eljas Soila walla mees, räägis ninda: Minul
axxas xõrwa soost xirwendama ja wahutama. Suli
üks wana mees mind xatsuma se ütles: „Se on roos, sün
turwis xomad päal pidada. Wähä aja peraft tuli
tu tagasi xoma xolmexümend rottis; obose pää rotis.
Wõtsis xoma puhu süse, pidi selle xohu ulusse minu
aige xõrwa päal; wähä aig süs axxas xon lõõtsuma
ja suri wällä; sui mittu xomma ninda wällä surd,
süs jäi walu wähemaxs mina jäin magama.

Sõised pidid xomad ühte puhxu magamise ajal
minu xõrwa päal. — Ommuxu üles ärxades ei
tunnud ma enämb walu. — Pää õli aga tuim.

Kolmandal päiwal päraft sedä axxas süne
xõrw walu tegema ja xirwendama. Kommadega
arstimise läbi sui xa süt walu wällä aetud.

Kümaxs löi xirwendus ja walu (püsi) peale, xon
nasid enämb ei õld suuda, emä xõrjas keina ma
ja wälja päält xõixi õienesi mis, xätte sui xea=
tis neid, selle weoga pesin ma oma palet mi=
tu xõrd ja ninda sain oma püse tesewexs. —

78.) Kui mõnel inimisel langew tõbi päal
xäis, süs arstind wanad ruhwas sedä ninda

ja ohotand mitme nuudi. — 1.) Kui ühel inimi-
sel esimest röed se langew tõbi päale tuli, ja need
res tümä juures trehwasid ölema; sedä selgeste
tunsid et se langew tõbi on. — Siis tõmmeti selle
uige inimese selgast rüided, ja põleteti need (ära)
wälla; siis pidi nende urwa järel uigus lahtuma
12.)—2.) Komuss reideti wee sees, selleſt weest tehti uige
inimesele teed; ka langwe uiguse raotajans. —
80. Seitse lese inimise küüst küsiti, igalt ühelt
üks wana õbe förmus, need lastud kein ühens
tugewans förmusens rullasseppäl walada;
seda förmust pidi langwe tõbine inimine üh-
te puhru oma förmes randma. —
Lesed pidid pea mullaga, ja ikka ühelt need förmused andma, siis pidi ubi jaama inimise
81. Ka mõned weid nisikese langwe tõbise jauna,
wihtlesid tadä jäal; aga obose jalu rent öli
wamui ehk lawa rünas weesees; selle weega
wisatud leili ja ka pestud sedä uiget inimest.
82.) Kui inimisel langew tõbi päale tuli; siis
mõned perssünd sedä uiget inimist seelirutega, mõne
jälle perssüned tadä obose waljadega. —
83.) Ka mõned weend langwe uige inimise, kui



tämäl uiguse pääl öli, pihlaxa alle oidand
tüda jäal istuxille, ja siis üks tugew puure
nua tämä pää rõhalt pihlaxa sisse, tugewja öö
nud:„ Pünad jäügo pihlaxasse
Pesad tulgu twominxusse. —
84.) Kui roerad põhördasid, rohtu föid ja örsenda
sid, siis usuti santi ilma warsti tulema. —
85.) Wanad ruhwas ütlesid:„ Kui rangeste ron-
did rambiwad ja unitab, siis tuleb warsti
wihma. —
86.) Kui ütsikosed ehk ranjatsed, mõned loomad ehk ob-
sed ölid motsa ära rändnud, siis sülgesid pihu päale
ja löid paremа rää förmega sülge päale, nus pool
nüüd sülge rangas, jäal pool usuti nüüd edasi ölema
ja sealt poolt mendi neid tagu ötsima
87.) Kui pitsike laps ruhe ru wanuse sai; siis reedetud, waest
segatud püüdli jahu ja pärmet wee ulxa, se sõdi märitud
ühes ühe suure lina päale, urfetud se rüde lapse ümber ja
üle täma pä aga ninda et laps mitte umuse ei jäänd;
nüüd witheldi ügedas kestis seda luft hästi keaste, nui rüde
wälta wõetud, siis öld wiired murtud tüngad selle rüde rülles
näkä. — Seda õäldi urjuse wõtmine, seda arstimist poregi-
tõ se päraast, et siis pidi sel lapsel hästi terwed ninnad ölema. —

88.) Kõige talve otsa Reede õhtul ei redratud ja Jõulude vahel veri päiwädel ka ei tõhtind ressi redrada, naised ömblesid ja tegid surra. Peraft selme suminga päiwa toodi jälle woxid tuppa. —(tähendus teadmata.)—

89 Jõuluss tehtud üks suur leib, se leib wajutatud sõne päraft täma waalimist preesi; sõlgede, ja ruplu tünside märnisi täis, se leib toodud iga püha pä laua päale, soola nuustik pandud taale ulla; aga suda toodud ni kerwelt on ta ka iga sõrd wällä weedud; nui pühad möödu siis pandud se leib ja soola nuustik sambri aasa päale, sääl seisnud naad puutumata suni Juni Päiwäni; Juni päiwä omi ku weenud pere naine leiwa ja soola nuusti pälle sees lauta ja andand kõik lehmade ette. —

90.) Kui tünel Mürä obasel parem pool sõht suurem öli siis ususeid et ta tüno warsu toob; aga kui pahem pool sõht suurem siis usutu et ta märu warsu toob. —

91.) Kui obasel pörandune just sees silmade wahel ~~on, siis~~ ja silmadega ühe sõha päal on, siis ususeid et se obone üwõst simi umab ja üwõst weab; aga kui tämäl pörandune ülemal ehk



alamal silmide seisis; siis usuti; se obone ei anna simi ega ka wka ei üwäst. —

92. —Kui palawa ajagamadusid tihti nähtawalle tuli; siis usuti warsti wihma tulema. —

93.) Kui obone põhördamise ajal selm suud üle selja ei jõudnud wisada; siis usuti: se obone ei ela enam kaua. —

94.) Kui pisne maja põlema lei, siis ei lasknud wanad rahwas sellest majast ega ka tämä üest mida kraami wällä kanda, naad ususeid; et kui sealt kraami wällä kantakse; siis tulli ka sealt weel edesi läheb. —

95 Ka pirse tuld majade külges ei lastud weega kustudada, öeldi: ses pirse tuld tahab kustudada peab seda röösa pümaga tegema, muidu siitab se tuli ka töisi majasid põlema. —

96.) Kui pirsest põlema löödud maja lähidal töine maja seisis, seda ka öli karta tule ohuris kengema. Siisi wanad rahwas ei lasknud seda maja weega ega muidagi moodi kaitseda, naad ütlesid, nui meie wet tämä päale weskame siis tuli sõne löök tämä külge; aga ilma kaitsemata ta ehk wäik terawiis jääda. —

97.) Kui ilma pirsest löömata, mua põlema
küns ja selleſt majaſt ehk öueſt miski wälla ranti
ſüs ei lastud neid raamiſed selle pere meheſ pü
rideſt wällä töiſe peremeheſ ma pääle randa; —
uſuti ja öeldi: „ Süs tuli lüheb ra süt püri üle.
98.) Kui maja põlemiſe ajal tuul tuld töiſte
majade poole puhus; ſüs ölnud ra wana Eest
laste seres niſikeſi mehi; nes ſiula rätte wõtnud,
ja mõni rõrd, ſiula räes, koides wasta pääwa ümber
põlewa maja pomiſedes räänd, ja tuul pöör
nud ſinne poole ruhu pomiſeja tahtis
Mõned wanad räägiwad iſe seda näinud ölema,
aga neid ſõdas wõimu sõnu miſra tuult neerd
ei meie aegſe rahwa näeſt enämb leiä. —
99.) Kui noore abi elu paari õunepääle ringitu
rana, trehwas ruduga mõõ moodi otſa saama
ſüs uſuti; ſel paarit lehma õnne ei ole rõige
elu aig. —
100.) Kui majus peremees ehk pere naine Ehk
neide iſä ehk emä wällä ſuri, ja nail liha rül öli et
matuſsed õlers saand peetud ja weel järelgi ajäänd.
Siiski tapeti ikka nende matuſsepäiwaſ üks lom
uſuti, wana inimene ei ole rahul kui tema matuſsers lom
tappetud ei saa. — ſüs lähä enämb looma ſeal mõõ majas eeſſi.



## Wana aigne pulma pruuk. —

### I päätük

Nature wanaſt ajaſt, ja rõõſes räimiſeſt. —

Wanal Wanal ajal ei ole mitte peigmees iſe
omale pruuti walitſend; Iſä ja Emä mure öli
oma pojale pruut walitſeda. — Wanad inime-
ſed räägiwad: „ Moned mõiſa herrad antſid ra
käsko ja ſüſiwad oma walla peiuſid ja neiuſid
paari. — Trehwas üks noor peremees ehk
peremeheſ pöig weri waine ölema; ſüs pidi tü-
na walla rõige rikkam peremees oma ain-
ja märnä renä tütre tämäle naiſeks andma
tahtko ehk tahtmata, seda ei rüſitud. —
Et ſüs ikke, kui rikkas ja waine paari läh-
wad, ſuuks rõik tulu rohad üles peetud.
1825 aaſtal on Pöite wallas wijed woi rued
puuſta maad (jõute tulu rohta) ölnud. —
Rahwas öld mõiſa orjuſe lübi ni waiſeks jäänd
et ei jõudnud tulu rõhtaſ pidädä. Mõned tulul
öld üks lehm mõnel aga 1 ehk 2 riſſe püma
ondjaks. Se peräſt öli ädäſt tarwis mõiſa erral

rääsku anda et rixxas ja waine peawad paa
rima. – Kui nüüd 1889 aastal peaxs xas 10
peremeest omad rõhad räästt wällä andma
rõiw wiist jaaxs oma walla ruhwast wällä
wõetud. –

Kui wanemad oma pojale tahid naist
wõtta, siis waliwad nad, xas ilu, rixus-
se; ehx prundiwanemate sõprusse peräst oma
pojale prundi; sagedaste jõhtud; et peigmees
ja prunt sugugi enne tõine tõist ei näem
xui rihlamise ajal. –

Kui wanematel oma pojale prunt õli walit
setud; siis ruttuti, xui neil wäimees ja õli, se
oma pojale mõõga ijaxs. – Kui wäimeest ei
õld siis üxs räige ligemsugulane.
Kõige pääle uneti mõõga ija maisele 1 pudel
wiina, tämä sadeti sellega nüüd prundi, ja
tämä ijä ja emägä xaupa tegemä rihlusse
peräst. – Seda pudeliga rihlusse xaupitseja
naist ruttutud undiks. Leeno Uppus üxs
65 aastane naine räägis: „Mina räägin mittu



xõrd undiks, aga üxs xõrd lüxs ei teä rusk
tontt hundi ais rüla poiste nenä, nuud jwor
jid xui ullud minu jäxel ja tee ääres mine xõr-
wal, ja tohutajid, sõimajid mind ni xui mettsa un-
ti, ega jäänud enne minuft maha xui ma
prundi maja uxe juin. – Kui hundi räästt
pudel wastu wõeti; siis määrati aig, milla
mõõga ija peigmega rõõse wõis tulla.
Peigmees ja mõõga ija sõitsid nüüd määra
tud, Reede õhtel wasta laupa ummikut prun-
di tulusse rõõse. Prundile wei ta prunt rahaxs
3 rubla, sõrmusjed, 1 rätti, ja östis tämäle perüst
1 põlle ja 1 ehx 2 tuno ehx mütsi. Prundi
emäle põlle ja perüst pruut; aga enne pulma
de prundi õdedele ummiks xingus, xui neid
mittu õli; siis nooremutele paela paslid. –
Aga iga üxs prundi õde ~~pät~~ nädo pidi just
jäla warjud peigme rüüst juama.
Kui rihlajad õppetaja juure sõitsid; siis istus
Peigmees prundi pool mõõga ijaga ~~ja pa~~ üke
ja prunt peigme pool mõõga ijaga tõise obose
pääl. —

Kui peigmees pruudi talost sihlusselt rõdo tuli, siis andis preut temale tühjaks walutuid lühxri ju pudeli tugasi; lühxri nüri sülge sidus ta ühe ja pudeli xaula sülge sidus ta silmusse mundi sõrmes tõise wana mo=di naiste wõõ, peigme emäle xingixs.

(Toona wimate walitses üks peigme ema oma pojale pruudi ju andis pojale teedä, et ta tämäle jro pruudi xuulanud, pois õli sellega rahul ehx ta sül ei teadnud ega tun=nud oma preuti. Tõised poisid said jedä teedä, ütlesid selle peigmele: „Emä wõttab sulle naise, sina ei tea temäst ühtege, ega xa tun ne teedä ruida ja sellega ruhu õled. Tämä wastand sülä poistele: „ Ehx ta isse mulle naise too, ega ta mulle ümmeti lehma too. Perüst sihlamist wõttis preut wiina pude lid ximpu, lüxs sülä mööda rõske wiinu wee=ma. Ta xäis talust talose ju saunast jau nasse, andis naiste ju meestele rõske wiina, tämäle anti siis xas paar suxre ehx paar xindaid, ehx tür xangast mida xellegit läbenes



anda. Sauna naised jälle tegid temäle, wiina eest, tämä omast lõngast xas paar suxre ehx paar xindad. – Sest pruudist õli neid marja vh=to ju tarwis, tämäl õli rõnge pulmalistele tarwis kahjad anda. – Peigme poistele, õlgu suured ehx peened noored ehx wanad. —

Mest Jüha jõe xubeli sihel xomas, on um mu aeg kahju endmise preux maas. Wüm sed kahjad anti Jüste rüdas uastal. —

Nüüd praigu ei anta meil pulmades kah=jud; ega xa panna pruudile laua juures sundimise ega rüsimise warel raha; ega xingi ta xinxisid. Waid Jumalaga jätmise ajal antakse pruudile raha; ehx kubatakse pruudile mõni xinxi. —

Aga mitmes rahas on wana pulma xom bed weel praigu pruugi tawad. —

## II Püä tükx. –

### Pulmad pruudi talus. –

Kui rolm ehx rahxem nädäli sihlamisest õli möödas mend, ja preut oma poolt tõõga

jovnele jõudnud; siis määrati pulma päev.
Pulmaders muretsetud nii nui ühe wõima
lix hästi rohkeste wiina. — Meie rükko wa
nad rüägiwad „ Enne nui pulmi (uxuti) pi=
damu palusid mõned jõuramad mehed om
pulma ajaks luba, Mõtse wiina rõõgis üks
tego omast kraamist wiina ajada.
Ninda et wanal aeal pulmalistel enam wii
na õld pruukida, nui praigu meie ajal
meil nüüd õlut on. —
Kui naad õlut tegid; siis tegid naad ka
ka hästi range ja tugewaste pandi umna
laud siise, et ta üsna kange wõi witha õli;
ka õlle käimise ajal panned naad wiinu
õllele ulza, pulma peremehed sowind et
tüma pulmalised hästi rõõmsad ja lus
tilised pidid olema; sest pidi neid ju jõuk
tegema. Ka lapsulistele antud kaunis hea
te pulmas õlut ja wiina. — Kui lapsu
sisi witha õli; siis pulma peremees arwas
et neid alwaste peeta, et nesse nende pul=
mi wastama ei tule. —



Kui pulma mendi; siis weid paari rahwas,
igu paari päale, ühe terwe leib, tük liha ja
napaga wõid, pulma ubins. Aga ühe mees
wei pool waat õlut ja tungu ninda palju
et üks rõõ rõige pulmalistele putru saa
kata. — (Suure põõma õhtuks.) —
Wiin ja õlut õld neil pulmades ainus jook.
Mitmed wiina armastajad mehed jääd
peagi purje, ainult magama, nui üles tõi=
sid ja tõistega tümitama ja keenama taht
sid akkata; sääl anti kuule jälle wa ribedat
ninda et ta magama ainus. —
Minu tädimees õli ka tugew wiina wõtja
mees. Kendel õlid rõõ pulmad, minu isä ja
emä weid nainu ka eneste kaasa, Ka õlin ja rõõ
üsna weire Kui põõma akati siis istus ta ka rolme
jalgse järi päale põõma luuda. Tõisjed akka
sid põõma alla laulma. — Tüma wehkles
rüsidega sel ajal laua ääres ja laulus tüsi
hüälega: „ tatt tadi ratt tadi ratt tatt tah
Kui wiimane lause õli taal õldud, kukkus
ta rõige rolme jalgtega laua alla, nagu õli juun.

tappetud ei saa. — Siis lühä enämb loomad seal mõisas ehsi. —

Sööma laulu ei laulnud enam rezzi.
Kactud lauad, tuldrinud noad ja rahwlid
ra toobid ölle jwogi turwis ölid tundmata
asjad. Suur püp ran öllega, rel toro rül
jes sioti nööriga lage, säält lasi iga
üks rumu ehr peene ribese sisse res aga
tuhi. Kannud jwogi turwis ölid rädaxa puust
tehtud, rörw rülles ja raas pääl, mönel weel 2
põhja ul, ernes ruhe põhja wahel, et res
tada iganes lügutas, sis ernes xröbisesid. —
Ka ölid nuud mürxä rene wiguritega wälla
löigatud. — Weixesed jwogi ribesed ölid ra
rädaxa puust tehtud, mölemad olid ninda
puhtaxe rüürritud, et ilusad röllases ölid. —
Sööma ajal wöttis iga üks panna pääle oma
wie aaraje Adama rahwliga mis uga säält
ia les wötta öli. Wöid wöeti suurte puu lusi
rategu, ruxxe pää suures pampal iga sun
tüe jaurs, rui muidu nü palju ei tulnud
sis pandi pert pea peial sörm weel abiks,
ja xen ta pääsis pidi tulema. —





Kui mino öde (sõsar) mehele läxe 1857 aas-
tal, sis tämä pulma ajaxe tõi minu ésa
jre rohwi ja tasid, tuldrinud, noad ja raha-
lid ja ra ölle xlaasid; sis mina esimest xörd nei
riisto nägin. —
Ühes ainsas talos, Päike rülas, ölid ju enne
ned riistad tuntud; sest se peremees öli enne
Mõisas aidamehexs ölnud, ja ninda Mõisast
ra seda pruuxi rülasse raasa toond. —
Kui peigme sae uxxas rodont wällä me-
nema, ja pruudi talorse se sõitma, sis mööga
isä istond laua ötsas pengi pääl, tagond mööna
täristades mööda lauda, rüsinud: „Pulma wöö-
raad, (tooge) maxxe püütsa raha. Pulmalised
pand tämä ette laua pääle mõni 1 mõni 2 ehr
3 xoprat, sis anti tämä neile panejatele wüna.
Kui peigmees oma sajaga pruudi talo were
wa taha jõudis; säält öli werew xinni pan-
dud, üks ehr raxa mest wahixs werewa jur-
res, ei lase tuliaid muidu sisse rui peawad
pasid neile ette näitama. (Isa mees) Mööga

isä annab neile nüüd pudel wüina pajiasemel eest
se pudel wüina püdi tümäl piitsa zörjanduse
rahaga östetud olema. Nüüd said naad sisse
lastud.

Kui sajaga prundi talo uxse elle jõudsid
siis hulgi neile wasto:„ Saaja sõit õld õige. —

Hutt illutt sajuxene
Illutt illutt tasa tasa
Orge uxsile aeagu
Kattusselle zargutage
Siin on ennegi eletud
Leib on sõõdud tõine saadud
Eile lüxsid Ersso sarsad
Tuna eile Turgi sarsad
Ei need rixxuna räästaaida
Ega zatxend kattussaida. —
Turgi woõdid weel toasta
Lätti põhud põlweni pirmandal.
Kuhu tee zamaxi wibisite
Meie ammu votsime
Lihad keemeje lagusid



Kulad zeesid zattelusse
Kas õli obo wäsinud?
Wõi õli rattas zatxi lännud? —
Ehx õli telge teele jäänud? —

Peigme poolsed kuulawad ästudes oma obes-
te päält neile wasto:„

Ei õld obo wäsinud. —
Ei õle rattas zatxi lännud
Ega telge teele jäänud. —
Ilus ilm zõdont tullessa
Saime teele wõttis sõdada.
Wõttis looxa lüxa lunda
Ratsuti raesta lüxa. —

Prundi poolt kuuldi:„

Peruxene poisixene. —
Tule tõllastu mahaje
Ja maha sadula päält
Pistu sajaxed sawejе
Kulda xarmuxed zuluje. —

Peigme poolt:„ Las rüsime xamatame
Kas on prudil wendasida. —

Kaul kummus jälgusida
Kes wiiwad peio obose
Ärgo tulgo üxsi wendu
Ärgo tulgo kaxsi wendu
Meie peiol juur obone
Tulgo wendu wüsi kuusi
Kes wiiwad peio obose
Meie peiol juur obone
Ei lase lasta laxxaleni
Pisuxesta pirenegi
lapse löneb laxxaleni
Pisuxese pirendani. –
Ärge weege peio vosta
Ärge weege sõmixulla
Ärge weege räästa alla.
Sodo rixxub sõmixulla
Rüntsu rixxub räästa alla
Wüge talli toa tahaje. –

Nüüd pruudi wend, wei wennad, teinud peio obose raxxest lahte ja patmoisse pruudi poolt pulma liised ja lapsuliised tehend tüiste saaja siitsjate obo





sed xa raxxest lahti. Pulma liised läinud tuppa, sääl öld laud jo sõxride ja jooxidega täidetud. –

Peigmees ja peio pois istunud xübaread pääs lauda, mööga ise tagunud ühte lugu mööguga vasto laudu täristades. – (Mööxa xummud ta ühte puhxu wööl, wällas xäies; aga sõõma ajal xippunud mõõx (isame) mööga isä pääd röhal laes. –)

Kuis peigme poolsed sajaliised ~~seisnud~~ seisnud tuas rõdud seljas xübaread pääs. – Saaja xaasa naised memed sõxidega täidetud laua ligi wahtined sõxride ja jooxide pääle, ise uxxani laulmas:

Ei, teie wiinad wihased
Ei teie suised suledad. – 3 rida. –
Ei teie õlled punawed – 2 rida
Emme suand neidu nähjuxse
Ja neido nime teaduxse
Kas on pille wõi on pireta
Wai on Malle wõi wai Mareta
Wai on Armas Armsene
Ehx on Lobe Leenuxene. –

Pruut ei öld mitte tuas, waid kusiku ju oma

poolt pilma naistega saunas.

Peigme saasa naised lüüned sauna poole, säält pruuti üles õõsima, Wiroli eh toro pilli mängia küünd neie ees. Naised laulnud tee tee pääl mennes:„

Süt on mennud sirgu nene
Läbi paju pardi nene. –
Siin on sirro seisutanud. –
Kinnitanud singa paelu. –

Kui sauna uxe juure said, oüsid sees õlnud pruudi poolt naised ust kinni, ei lasknud tulnud sisse: Peigme poolsed laulnud uxe taga:„

Mis mina olin ubtudessa
Kardan katsi raiudessa
Meil on ulgas uxes seppab
Sajasse sagara seppad. –
Kes teeb teile nied uxed. –

Pruudi poolsed naised laulnud saunas töistele wasto:„ Peixene peisixene
Kus wõtsid soelta sõnad
Wõi wõtsid karalta kõrwad



Kündsit kulles meelexese. –
Et sina teadsid maie tulla
Oxasid üle orude
Määrasid üle mägede
Meie suureje sugujе
Kulda peminge perejе
Wana taalderi talujе. –
Ei õle neiduda xõbojе
Neido lüxs kimast linti tooma
Neido lüxs poest poordi tooma. „

Peigme poolsed naised laulnud wasto:„
Neido lüxs Wiro wihtlema
Narwa nabe tõstamaie
Neio asjad jo ammo kües. –

Kõik noored inimesed ei ole oskand ka mitte regi wirsi reegotada. Üks kõrd johtsned kõik noored inimesed peigme pool pulmas õlema, ei õle õskand ise pulma wüsi weeretada nead palkamad ühe wana moori oma eest reegotama (laulma.) — Selle wanamoori minia aga õle proudi poolt pulmas ja laulnud saunas ümmäle wasto:„

Las küsime sanatume
Kas on kodused koerad
Kui on wõõgas palgolised
Kui on kodused koerad
Siis antke neile appetusst
Ja tõstke tõrre loppotusst
Kui on wõõgas palgolised
Siis antke kaugelt kaugu päole.—

Nüüd tehtud sauna uks lahti, mõõga isa naine trüügamad kõige ees sisse. — Pruut istunud taga sauna nurgas järi pääl oma kasiuga nimma. — Tõised naised kes tämägä saunas on õld, õlled kõik seisuzille.



Mõõga isa naisel õld õbe kett käes, selle ketti küllles õlled este sangaga rubla türki, siis pärlid või elmed wahel ja jälle siis rubla türki. ninda et selles ketis kippumad 1 ehk kahekssa sangaga õbe ruplu türki. Kelle iga ühe wahel 5 või kuus pärli õlnud. —

Mõnel mõõga isa naisel õld õbe ketti ses õbe walandiku; siis mõned elmed, ja kaks sangaga õbe ruplu türki, (kellel jälle elmed wahel;) seisnud kummalgi pool walandiku. — Ühes käes oidnud mõõga isa naine seda kuuldud ketti, tõise käega tõukand ta naisi oma eest ja õõld:„

Eest tõukun mehise mettu
Tagant naisise tänawu. —

Nüüd wiskand ta selle õbe kee ruplu türkidega proudi kaulu ja õõlnud:„

Oma lehmikene
Kõõras kellokene
Se sinule, se minule

Nüüd pruut ning ninnsmed sisse tuliatele
igale ühele märrü renüd, sinisseid, punaseid ja
rirjud lintisid; aga wioli raula ümber sidud
unitu suure rimtu lintisid. Selle aja sees
tulnud ka mõõga isa sunna, wõtnud pruu
di käest rimi ja wõtnud kaasiru käest rimi,
ninda mennud nad kolmekeste käsistiku rani
tuppa. Wioli mängia käinud kõige ees, tüised
naised tulnud kõik nende taga.

Wioli mängia mänginud nui sunnast tuppa läh
sid, wioli püüd selgeste, ni nui õõldes

Tuule täma tõtta järele. –
Tuule täma tõtta järele. –

Kui tuppa saanud, kus peigmees ja peio
pois ikke laua juures rüdes ja rüburud pääs
ja tüised mehed ni samati penrüdel ehk kus sai
istunud, siis laulsid peigme pulma naised:„

Ei wad ka meie mehed
Kus need käisid kaasa naised
Need käisid pune puesa
Siidi lõngade pesusa.



Se neido punesa käinud
Se on sorjund kolle orsad
Maiastand manara juured. –

Mõõga isa täristanud mooka wasto lauda,
peigmees istunud peio poisiga laua, ei õle te-
gemisstri teinud, et ja pruut taas õli. –
Naised laulnud:„

Tsioxene poisikene
Kergitä renä rübärä
Tee au neiduſele
Au neiduſe isüle
Au neiduſe emüle

Nüüd kergitanud peigmees rübärä ja andand
pruudile teretades kätt, mõlemat õlnud wal-
ged sõrm rindad käes, nüüd istunud ka pruut
peigme sõrwa lauda. Ka tüised pulmalised istu
ned kõik rüdes, lauda. Ei sõrd ega jooned nis-
si, pruut waatas õbelikult eneſe ette mahu
ja istus pool serwiti ehk üht külge pidi peig
mi poolt wälla.
Peigme poolt naised laulsid:„

Mis sina nein witi waatad
Ja sellad serwi pein poole.
Kas on kurbe kurja toime
Wai on wammus walju toime
Ku ise kulda toime
Walu ise waske toime. —

Nüüd tulid rõiw lauast wälla elma jõomata, tegid riidest luhti, ja wantsi twodi pulmalistele joja õlut pissirete kibeste ehk kammudega jua. Kojas õlut jõendeti wõi keideti ja süs pandi jürupi ehk kenje mett, ehk klappiti twored munad sinne ulza, nüüd juhutadi ninda juhetaks et ka kibeste seest rüüpides sun nahka ei rõrwetaw. Selle järel kanti suure pitka ja ümmarguste pannudega liha ja weri' worse tid lauale, ku sunred punsed suppi waagnad suppiga tüdetud ja nende rõiwal sunred pitka weeroga pun lusikad, waagnad ja lusikad tegid eestlaste se rõrd ise. — Ka rassi
leib ja otra suppi on se kord Prangis õlnud
Ni kui Kahe Maripõld raakis, kes Kuganuse
kihelkonast Sarra külest Pärle on twodud, et ei

teppeked ei saa. — süs lähä enämb lomad seal mõjas edesi. —



1836 aastal ei õle Sarra külas rohkem kui ühes talos östetud ümarguse lawaga lusikad õld. — Prundi talos peetud 1 päew pulmi, kus õje sinne jõudeti süs tõine õõse jõudeti jälle peigme talwsse. —

Kui prunt rawans jäi rüde ehtides, süs lauljid peigme poolt nuised:„

Ei neiu ers sinu jõua
Ja Sulme rüdeje
Ja rippub küsi obone
Wäi tarra wäänab päädä. —

Prundi poolt lauldi wasto:„

Peiorene perisene
Kas töid seda oosta raasa
Kas said seda sauni kesta
Mõra weeta meie neiu
Kui et twonud ei õle turwis
Kül weawad ise obosed
Wenna allid weeretawad
Punasilla wia prunti
Kimmelilla wia rõsto

Allil wia ande eida.
Maitsal munda rideeida
Peigme poolt lauldi wastu:„
Keiuzene norozene
Mis teed raua ramberissu
Seisad seinade wahella
Kas rund rüile rumbe
Wõi napsid nawle färni
Keiffizene norozene
Soo nüdid tullesani
Küllap rund ollesani
Meil on piirud peio tehtud
Kanguo pund rüi zogutud
Nied ämmä niruteted. —
Prundi poolt lauldi:„
Peiozene poisizene
Andsid aiga raswatãsa
Arma aiga chitãsa
Kaua chizse isatu
Kaua chizse ematu
Kaua waine wõõtelezse

tappetud ei saa. — siis ülikä enämb looma seal mad majas desi.



Prundi poolsed laulsid:„ Tunned wia ma õdeda
Tunned wia tume vida
Tume truwiste elada
Ära lase lastel lüia
Päilistel päale käia
Oiad mo õe heaste
Kaitsed raasa rallieste
Tuled meile tõise rõrra
Toon sulle adra ametesa
Padi päale paisetoesa. —
Prundile lauldi:„ Nutta nutuzsed rodoje
Põiz pulmalised ühes:„ Itzemed isa majuse
Kui et nutta mumesani
Küllap nuttad õllesaani
Peigme poolt lauldi:„ Keiffizene noorezene
Ära zurda ära zarda
Tõrgu meile tullesa
Ära sureb ämmä zunja
Ära sureb äia zunja. —
Kiedi lähek külu wäizsa
Nädo wiuzse mehele

pag. 160.

Siis jääd ellaga elama
Marjaga muca pidama
Prundi emäle laulsid wõix pulmalised ja lapsulsid ühes:
Vott vott eike noo noo eike
Kuit sina eike emme ei nutta
Nuttad omme omminulla
Lähäd aita ratsumaie
Aitt on arava rietesta
Nierx nirstusta tühije
Siis tulep tüttär meleni
Weel pidin tütterta pidama
Kuit sina eike emme ei nutta
Nuttad omme omminulla
Lähäd raiwult wetta wõtma
Kuiwes rox tulep raublejeni
Siis tulep tüttar melejeni
Weel pidin tütterta pidama
Kuitt sina eike emme ei nutta
Nuttad omme lõune aula
Lähäd pimust puidu toema
Puu pimu tulep raublejeni

tappetud ei saa. — siis lähä enämb loomad seal mäes ellä-



pag. 161.

Siis tulep tüttar melejc
Weel pidin tütterta pidama
Kuit sina eike emme ei nutta
Nuttad omme õhtu ella
Lähäd ralja lasremaie
Halja asti augutelep
Emme mind weela peeti
Nüüd mina ruiwile nobisen
Wahel roppotad rõwaste
Wahel jättad wallalista.
Prundile laulsid: „Neitsixene noorixene
Jätta rodo wied wüsid
Wied wüsid ja rolmed rombed
Ära ole rerge reetamaie
Libe leenta merimaie
Meil on ella eidexene
S. on rerge rectamaie
Libe leenta merimaie. —
Neitsixene noorixene
Ole rerge redamaie
Trugus worxi tullamaie

pag. 162.

Käre rungasta rudumaie
Süs sind rükta earsa
Hea naise tüttarersa
Targa naise taimedersa
Hea naine on õppetanud
Kallis naine raswatanud
Palju parem paigale pannud

Prundi jugulased laulsid prundile:

„ Kui sina lähäd rodonta
Heared wenna pörmantulta
Lahrud ilja majasta
Jääwad nurgad nuttamaie
Pingid silmi pühkimaie
Ahjune aga ahutsemma
Nurgad nuttid et öli noori
Pingid nuttid et öli peeni
Abi olatses et öli ainis
Et öli rallis rukja looja
Pale jautude tegiu
Armas arsti istutaja
Kuhjud rundaje nägesid





Arjalad Alutahaje Alu tahaje
Sedaje naersid Narwa jaanad
Imestid Iru ijandad. –
Et öld naprad naiste tehtud. –

Prundi rirst juadeti enne wälla menema, kui jae läks. – Kui rirst jäätud, öli ja peis poisid rirste tulid ree ehr wankri päale tõstma; isterid raks prundi raa jiru rarsiti rirste päale; ei unna ega unna rirste wäle la, nowawad rirste eest lunastus hinda. Peigmees rutsuti läsi, nüüd wahib peigmes ja peis poisid rirste ümber ja ümber, roppides prowiwad ta nõwa dust, rergitades tämä rasrust. Kui rõik hoolega järel wadatud, parrawad 1 rubl iga jalu päält lunastus hinda. (Se rubla jäin tähendab, ropikat. – Nüüd rauplewad raaginud ja peis poisid rumi jow 40 rubla ehr rohrem lunastus hinda kuhu tarre, süs unnawad rasinud, kui neile lubatud hind on wällä maksetud, peis poistele luba rirste wällä wia. – Kui rirste jõitja peigme maja ukse ette jõudis hüüdis ta: „ Ämm, ämm, tule rirste lunastama; üm tuleb ammak pudel wiinu

kirsto lunastus hinnaks. — Kirsto jõitja jagab selle wüüna lapsukestele, ja nüüd weewad kirsto ämmäst juhatud paiga pääle. —

Kui prut pruut rõdont mööda aknas, seoti tä-mäle üks walge rätt ümber pääs, ja üks suur walge rüde pandi tämäle ümber ninda et tämä pää, silmad ja nimed sellega õlid kinni raetud. — Rüde otsad pan-di pää päält preesiga ja rauka päält suure sõlega kinni. Seda kinni rutjut riet nimetati latte. —

Nüüd istus pruut kinni raetud silmidega emä süllen, sui emädä enäm ei õld siis isa süllen. — Peigmees tuleb pruuti emä süülist wällä wõt-ma. — Emä ütleb: „ Sellele sina ka naise wõttad." Peigmees wastab: „ Omale ja Jumalale." Ninda ütleb pruudi emä kolm kord, ja peigme wastab ka iga kord ni kui enneki. — Nüüd luhutakse et peigmees wõib pruudi ära wia. — Peigmees an-nab nüüd pruudi emäle üks obe rubla hõbi; nüüd wõttis peigmees pruudi käest kinni, mööda isä peigme käest kinni, ja pruut kaasiwad pruudi käest kinni, ja läksid rajastikko kaudu. — Ka kõik

tappetad ei saa. — siis lähä enämb loomad seal mõisas elesi-



peigme wõlt pulmalised istusid lauda ja jõid; aga pruut ja tüma kaasiwad ei jõönd ühtegi.

Enne jõõma aknamist õlid jao kõigidel obused kaa-rde pandud. Pruudi jõidu obuse pääl õlid kõik tämä magamise rüüd pandud; peio pois wahtis kõige jõõma aea õues pruudi obuse juures, kui tämä õlens jul-gend tuppa mennä, siis lapsukesed õkwsid kõhe pruudi rüüd kõik kuguse prügi ja talwel lund täis ajamad. — Mööga isa andis siis poisile ak-nast läbi wüna, liha ja leiba; siidama nimi tuleks kui ta nüüd õues sõi, siis wehkles ta teise käega piitsaga ühte puhku, sest lapsukesed kippusid wäält wägise pruudi rüüdeid müürima. —

Ka lapsukestel õli se pruugiks ja maksis wõetud, et talwel kõikasid pulmaliste saamide asja perast wigastes ja sui ajal ei wõtsid rattaste ast pulgad wälla ja sowisid ninda saaja jõidu ruskendajast

Ka palsi, puid ja kõige kuguse risu aeti kee pääle rest saaja läbi sõitis, ka kus lusti püüsi kui saaja läbi sõitis. — Kui pruudil wend õli siis sõitis se tädä, aga kui ei õld, siis üks tämä sugulane, kes aga pois-

mees õli. — pruudi sõitja pidi just pois-
mees ülema. —

Pruut sidos oma soidu obose kaara ühe kimbu linti
sid ja üks paar rändaid. —

Kui pruut päale oli istonud ja ka teised pulmali
sed jo iga üks oma oboste päal olid, siis ulgus soja
saaja soit peigme talo poole. Mööga isa oma nai=
sega soitis teise ees, siis peigmees oma oega, ehk kui
ode ei old kaasikuga, siis prundi soitja prundi=
ga, nende järel peio pois ja kui wiimsi mitto oli
siis türk need järge mööda, nende järel teised pul
malised. Prundi soitja püüdis kui iganes wõio en=
naft prundiga tee päal peio poiste eest wälla pei=
ta, sest kui pruut teiste pulmalistega ühte aigu
ones ei old, ei julgenud pulmalised kesti emme peig
me tuppa menna kui pruut ka nendega ühes
ehk türge ees küns. — Kui wähegi wõimalik ki=
butas prundi soitja kukat nelja pulma rõngast
wälla, peio poisid sedä nühes ni sama järele
wahel mõni kõrd üle puu türki soitja ehk türid ninda
soidu päal mõned ümber läksid, ka johtos mittu
kõrd et selle juures inimesed rõwaste ajet said,
mõnel silm nägu ehk nina werises, mõnel



küsi ehk jalg wigaseks said, seda ei küsinud keegi,
se wana isa isadest pruut pidi ükswel witud saama.
Ku mõnel läksid soidu päal rattad alt ära, ehk tal
wel ree alla perud katki, sest selle eest old jo lappu
sid murekiwid, ka tee päal trehwas riisu otte kuntud
olema, ninda oli saajal mittu takistust enne kui
peigme majasse said. — Nii sugune nurjatu saaja
soidu mood on ammugi meie poel ära unustud.

Kui sae oli III ääs kõrd joo peigme õue jõudnud ja
pruut ka sääl oli, siis laulsid peigme kõdused naised:

„Peiokene poisikene
Eile läksid kui isandä
Tänä tulid kui kuninga
Tood emändä tuleskauni
Saia sööja saanisseni
Kurda lööja warjaseni
Jumal teaneb woi epp teatä!
Ehk tood eidele emändä
Audujale augutaja
Toojale toogutaja
Eh toob pruud tellesgauni

ehk pruud, sest ta oboses ühe saajaga sõi peigme wend ehk kui see ei old, siis peio mata sõi sae, kui need päält mitte ära said ema.

tappetud ei saa. — siis lähä enämb koomad seal mõisas edesi-

Kaikad suhessa kõuessa
Miska lõhub ümmä lõuad
Miska lõhub üiä lõuad.
Küüdi külle luud tümitab. —
Nüo natta kukkutoleb. —

Kui laul lauldud, talutati ximi suuted silmadega
pruut peigme tuppa, peigme emä tõrkas uxse pääl
prundile näpaga latto alt xalja raba suhu, se tähendas
näil et siis noorik edes pidi nende teitudega saab
raku ölema. — Sel ajal kui pruut tuppa toodi
lauldi: „ Lüigu lüigu leuxene
Amma ruumi ühjuxene
Meine seina simmepoole
Trummal kuxse tubaje
Para puentsik pörmandule

Nüüd pandi peigmees ja pruut xolme jalgse järgide pääle rinna istuma, prundilt wõeti suur latto silmade
ja rinda eest wällä, alumine walge pea rätt xingiti
peio poisile latto jüi pruudi omale.
Peigme emä, kui seda ei elänud, siis temä õde kui se
naine öli; kui seda ei öld siis mõogu ija naine pani
pruudile, kus laan tano ehk mütsi pähä.

tõppetud ei saa. — Siis ei lähä enämb kooma seal mad majas edesi. —



Nüüd öli pruudist xõrruga noorik saund.
Perüst linutamist anti xül wiina pulmalistele, aga
sääl juures kura öiskamist ei öld. Lapsulistele an-
dis peigme oma ehk ise peraft linutamist wiina, ise
ütles: „ jooga meie nooriku pulma wiinu, siis otta
wiska sial meie noorikut näpestikut.“

Kui enne sõj sauja tulemist xeski pulma talus
se läxs, siis anti taale wiina ja öeldi: „ Wõtke xu
meie Otto ehk (Reino) Pulma jalga.“

Linutamise palgaxs xinxis noorik linutajale
xas tanu ehk mütsi; xumta agu linutaja xandis
Enne sõõma aega anti nüüd sooja õlut, xus ulxa
jürupi ehk xerje met öli xeidetud. Sõõgid ja sõõgi
riistad õlnud muidugi ninda xui ja üxs xõrd sui öö
dud. — Kui sõõma aig möödа tuntsitud lauldud ja teh
tud nalja. Wiina jaõlut öld rohkesto se peraft pul
malised öld üsna röömsad. —

Nüüd öli xa se oodetud õhtune tulnud mullal pruut
ja peigmes ühte sängi magama saad. — wõisid mennä
Enne xui pruut ja peigmes sängi läxsid, tõmps peio
poiss saapad omal jalast wällä, üppas üle sängi pääu
otsa, üles tehtud aseme pääle, üppas sääl xolm xõrd
üles, ninda et sängi põhi rägises ja xõndis xa xolm

körd üle aseme. Nüüd wõrsid peigmes ja pruut
julgeste siisse heita, sest sängi põhi õli leitud küll
köwa õlema, et neid wõib randa.

Peigmees läks sängi, pruut tegi emmast äbelikuss
ei mend, eitis kaasikutega õlgede pääle maha ma-
gama, peiw poisi mure õli se, et tämä pruudi pidi
nüüd peigme juure sängi weema, kui ta nüüd nägi.
pruudi õlgede pääl kaasikute ehk naiste wahelt,
siis tasis ta tädä kas nahka pidi mööda maad, kui
aga peigme juure sängi sai weetud. —

Mõni nalja ammas kuapis salaja, seina mis pruu
di woodi rõhal õli, rõllenduma, ommiku waru emme
waresti kui weel noor paar sängis õli, läks seina
kuapi a sängi juure ja ütles töiste pulmalistele: „
tulge kattuge kuida sein krammitud, need on wüs wi-
guri ja kuus kumma teind, tüna ööse l. —

Kes ommiku keige emme sued noore paarile sil-
mi wee wia, se sai pruudi käest kas surkad ehk kindad
kinki. — Jo kes sängis üppades ta põhja köwad ust
kattus, sai ku surkad ehk kindad pruudi käest kinki. —
Peigmes ja pruut pesid ühte aigu selle weega omad
silmad, kui silmad joo kuiwatud wiskad peigmees

tappetad ei saa. — siis tühä enämb loomad seal mad majas ei esi. —



õlgo 20 kopikalise õbe raha sinne wee rüsta sisse,
see kaasik kes selle wee nüüd õue wei sai selle raha
omale. — Ommiku ar kasid kaasikud õlgi pöran-
dalt wällä weema, said õle kubudega uksest, sääl tulid
peiw poisid ehk teised pulma mehed wõtsid õled nende
käest wälla ja sahisid möödä pöranda õled jälle kui
ali, ja wiskasid mõned wask kobikad ruha õlgede
sisse, ninda ullasid naad wahel kas lõunani, ühed
tahtsid tuba puhastu töised ei lask nud. —

Sai ommikune söömä aig mööda mend, siis söödeti ju-
re kellade keliaga kuhugile körtsi, suitsu pagu. Sest leha
ja worsti pannud ei saand ju kuidagi muidu küp-
sexs kui ahju ei kõetud. Ja muidugi kuda, ilma korst-
nata ahjud ajasid küttamise ajal toad suitsu täis. —

Körtsis suitsu paus üstanud pulmalised ise wiina
ja õlut, purjutanud säät ja tantsinud toro pilli ehk
wioli mängo järel. Obosed waised nukkunud körtsi ees
ehk rie all, ei keski koolinud neist, ei öld neil keina körts
ees ega öld ka kelgi haiga neid jorutu. Nuudt kui õhtu jäl
le piitsa taga ja pulma talu tagasi. — Sest tulnud se
wana sõna: „ Ise pulmas, obone põrgus. “

Kui töisel pulma päiwä õhtu suitsu paas pa kado
tuldi, siis (õli) peeti suure söömä õhta. —

Sel ohtal reideti mõõga ija twodod tungudest rõige pulma wäele suure paaga tungu putru; kui pulma liste jägu wällä oli töstetud, siis ruttuti lapsulised woi wares jalad ehk rent wõõrad ruda neid aga ööldi pulma putru pada raapima; oh häda, sellel, kes oma suure puu lusika roda oli unestanud, putru oli paa põhjas wäga äge, ei wõind pihuga sufu pistu. —

Kui putru töstja õiskas:, Tulga Tenoda, Martu ehk Jurgi tänämä, siis lapsulised teadsid, et putru pada nende meele walla alle oli antud. — Mis aga peigme nimi oli, seda kästi tenämä tullu. —

Kui suur sõõma aig, ⁂ õigem ööldu, putru sõõma aig möda oli, tulid naad lauast wällä, westsid wäha aiga naljatades, sääl istus Mõõga ija oma naisega jälle ülemes laua õtsa, ja türistas moora lauda wastu, pruut ja peigmes istsid ja ka prundi raaskad lauda. Selle järel rantarse suur wak täis lahjaid laua pääle. Prundi ristu sõitja istus lahja ummiku õtsa, taob suure puuga westu lage ehk lauda ninda et lagi ehk laud rarsub, ja risendab:„ äm, äm, waxxa lunastama, äm tuleb ammab tämale 3 ehk 5 roppa, tämä wiskab selle antud raha täie jõuga ehju





pääle, lapsulised ise äranis potsiresed joorsewad ulgani raha ehju päält üles õtsima. — kes selle üles leidis sai omale. — Ämäle ja äiäle ringitse järx, rüdidele ja nadodele nii palju kui neid oli igale ühele järx. — Töiste pulm peigme poolistele pulmalistele rõigile ~~ohga~~ izxe furxad ehx rindud, oli se pulmaline imenx rinna laps ehx raherse rümme uastane wuna raux rõigile pidid saama lahjad antud.

Kes lahja ringi rätte sai, se pani rüad õle pää pääle risti, ja üppas rolm rõrd üles ni rõrgelu kui jarsus, üppamise ajal ütles ta ui tiema, ui tümä, ui tümä.)

Nüüd ruttus mõõga ija äjä äiä ja ämmä laua juurde naljatsid mõned sõnad, wastastixe, äi rinxis noore paarile ruida jõudu oli mõne rubla raha, obose, lehmä ja äm rinxis lamba ja rana. — Prundi isä rinxis xa rubla ehx kaxx raha ja lehma ja prundi ema rinxis lamba. —

Kõix töised pulmalised ruttus mõõga ija rõrda mõõda laua juurdeja nõudis, maxxe sõõma raha, ära, mõni wiskas xopxa mõni xaxx, mõõga ija ei õle sellega rahu, ammab raha panejale wiina, se pistab moxxad wiina rülge ja ütleb se wiin on xibe, wäga xibe, tehxe wiin magusaxx, se tähendas, pruut ja peig

mes pidid lawa juures rõige pulmaliste jälma ees mufu andma. Se õli üks rasge nõudmine mitme pruudi ja peigme meelest, ehk naad nüd töine töist armastafid; füsti ei fowind naad, lawa juures rõige wanade ja noorde päält nägiate ees, töine töisele mufu anda.

Kui raha paneja fooa õli täidetud, fiis jüi ta klaasi tühjaks ja üttes wot nüüd õli magus, ja wisxus jüle ühe ehk 2 soppa. A Ninda iga sord sui ta mõne soppa pani fai ta jälle klaas wiina, sui wiinaxs jwa rubla rõnga pani, fiis fai ta wümse wiina klaasi ja nüüd jäüti teda rahule, sutsuti töine se jwlas ja jamas ni fuma ja weel rohkembi aiga.

Ninda sa et wahel talwine pik õ raha panemi sega ja sinximisega möda läks. —

Iga abiolo mees sinxis 1 rubla lawa juures raha ja nisine sinxis, lamba, wasixa, ehk põrsa. —

Iga sõrd sui wiina sinximise ueal xästi wiin ma gusaxs teha, pidid naad mufu andma, ninda wõisid neil xa ehk ju monxud ellaxs jüüda, seda ei küsinud xesti. —

Aga peio poisid, pruudi sõstuja, sirsto sõstja ja xaafixud panid olga 20, 30, 40, ehk 50 sop





iga üks raha, ja sinxisid mürxu xenud mõistatuse moodu xingitusi, xeda ma jün mõned üles sirjutan, mis juure õtsimise ja küsimise warul õlen xätte saanud. — Lahjade andmine on ammu aiga meie Piiha jõe xaheli sihel xomma waldades ära unustud, xa praigusel ajal ei sirja meie pruut neiud enam wiina ga, willu, suxxi ja siet, ja pulma ajal ei sutsuta xeda ji pulmalist lawa juurde raha ehk misxi sinxima, iga üks xingib ja annab pruudile, millal ta tahab ja mis ta tahab ka, ilma xellegita xellegi küsimatta. —

Selle päraft on wäga arwa leida, xes natuxegi wana aju pulmädest teab räägida. —

Pulma xingid. —

Poisid ja tütrikud sinxisid, pulma lawa juures

1.) Kuiwa ma laiw. —
2.) Se xaax mis iga aastu ued õrsad xänab.
3 Kui xuu füs xübar, sui päiw füs pärg.
4.) Karwa jala xappuxad
5.) Sorsama figuri fuapad
6.) Pux xalewi ja xera fõdi ja ise päiwõist õmblema
7.) Kui aiga saan füs awitan, sui liigi fuun füs liigutan, sui mõjal füs mõtsa wäljal

8.) Esimise linnu ebemed. —
9.) Parsi tähe. —

Pulma sinside seletused. —

1.) Kütsi (ülli)
2.) Kana. —
3.) Kui noorikulle poeg laps sünnib, siis singib kübara; aga tüttar lap sünnib siis päärjä. —
4.) Heinase lapsele suksad. —
5.) Heinase lapsele saapad
6.) Lubab ennast sellega wadeniks. —
7.) Lubab ennast sellega lapse viidjaks. —
8.) Kingib esimise lapsele rüided. —
9.) — Kuss. —

Kui saks päiwä peigme majas pulm soos olli ja õld, siis teise päiwa õhta pidid õletajad wälla menema, se on prundi poolsed pulmalised lähsid teisel päiwa õhtul prundi talu tagasi; neid söödeti weel üks päiw sääl, ja peig me poolt pulmalised peeti ka nüüd peraft õletajade wällä menemist üks päiw weel peigme talus.

Kui aig oli teisel päiwal, et õletajad pidid peigme talost wällä söitma, siis läks üks peigme poolt inimene

täppetud ei saa. — siis lähä enämb loomad seal mõd majas elesi. —



löi saks ehk solm sõrd sirwega üle poolt wasto pulma toa seina, ninda et nõgi laest maha sadas; nüüd oli õletajadel säsk sääs, et pidid peigme talost wälla menema. — Pulma laulu ülen Leeno Ippus-je säält saanud. —

Mõned pulma laulu süsmekesed, mida wanad rahwas pulmades on laulnud.

Prundile, seda maise ma poolt ramma wai mere äärde. mehele teedi, on laulnud: —

1.) Jätta sõdo solli sõrmed
Too saksa meriste sõrmed
Katta nüüd meestu meelelistu
Merda meeletumada
Kodo seid seda salada
Mis on soolend sotisuie
Müdänennud märsie
Siin sõrd seda salada
Mis tuleb mängides mäele
Kirsser sarser saldaje. —
2.) Kodo õlid eide tütterida
Armsa aiduju abimees
Iual sina sinne saane esta
Ei sina marsa maastu sooja

Ole rõrtu õue päältü
Pohuzestu pörmantultu
3.) Ära itze neitsizene
Neitsizene noorukene
Kül oli wilja welje ella
Jired uppusid erne salwe
Rotid rohzesst nurri sulwe
Kurjid radosid zuura salwe.
4.) Sinne ma sõsare sautsin
Sinne ma õe õletin
, Kus õlid pitzad püima zërmud
Lai'ad leibade labidad. —
Lai oli leiwa lattsutaja
Suur oli svola ~~sõi~~sutsutaja
5.) Mina zaksite omane
Peiu poolta neiu poolta
Peiu poolta pitzan silma
Neiu poolta nilpan zeelta.
Peiult loodan rahaeida
Neiult õida ande õida. —

Nindaws palje, ja rohkem ühtegi ei leidnud ma oma
kigidal elawa rahwa juurest wanust pulmadest teadust. —
Kõnes Martipõllo käest olen need pulma laulu kirjad saanud,
need ütleb ta jo lapse põlwes ruttu olema, se päralt on nendest
juurem jago radoma läinud. —

tõppetud ei saa. — süü lähä enämb lomad seal ~~mad~~ majas edesi. —



Kanal ussul on nooriku küest nõutud, et ta pidi õhtu
ilja ülewel istuma ja ommiku solm koitu enne wanesid
jo üles tõusma. Ta pidand soik ees ja taga tegema, omiku
söige esimene, õhtu söige wimne töö juures olema; selle tähi
sei süs nooris mõni kõrd üsna wäha magada, sest juhtunud üks nooris woksi taga tuksuma jääma, nõnda et
wok jro mittu kõrd tämäl seisma jäänd; öi ses seda nähänd
öösd pärastes„ Mari; sinu wok on wäsind, wee ta parem
magama. — Keel üks laulu süsme nis noorikulle
laulsid; ta une lahutusest. —

Ära kuula kukke laulu
Kahest kukk wara laulab
Kahest laulab walge eela
Mene õue ukkamaie
Töö sitmad siuli'kuie
Otse koke õdawa pääle

Kümne laulu süsme olen saanud Maarja Romani küest. —

Kanad sõnad.

1 Kus surm sääl maad; ega kahk surma sellelgi õle
2 Õtsi ikke leiwa palukese wõsi kül süs leiad.
3 Anna nüüd pill ulla kässe; ull ajab pilli lõhki. —
4 Suur pala ussab suu lõhki. —

5 Kuule sõrwadega; aga mitte suuga. —
6 Mis sirjotud on sulega; ei wälla rui'uda ja sirwega
7 Rumalad ei õle sündud ega sülwetud waid ise raswaned
8 Hea peremees aeab obast saerdega, aga mitte piitsaga
9 Ega nimi meest tiuta, rui mees nime ei tüüta.
10 Kaksil küüned. soeral umbad. —
11 Said nüüd wõid leiba libeda seele päale
12 Ühe nauri peraast ei maksa soopa memmä. —
13 Kui leib sõrd saltsi murtud ei aksa ta enam sokko
14 Üks patt tegiad ühekõsa tuga ajajad. —
15 Hea perse leiab iseeni pingi
16 Noorel nugise silmad wanal waresse silmad
17 Nou aitab meest noa aeab vost
18 Parem pool muna kui tühi soor
19 Saada sitta asjale, sarga ise samule.
20 Kül omad soerad igal ühel omal ajal sõdo joorsewad
21 Kes waletab se warastab. —
22 Puud tummukse wiljast mest tegudest
23 Kanata jäs saua elad. —
24 Oma süües aiseb. —
25 Aiga mõõd asjad süüwad
26 Kes sahja sürdab se õnne ei leia





27 Kes palju lobiseb se palju waletab
28 Kuida looja loond ninda tooja toond
29 Sigade sünd ja naiste sülw on rewüde seige esimine
30 Kui sassid sisuwad süs üred luusiwad. —
31 Üks wana sõber on parem kui 2 uhessa uut. —
32 Säal on ikka hea sus meid õle
33 Mida enam rattast määrid seda sergemalt ta weereb
34 Õnnetused ei käi metsa puude mõõda waid inimeste mõõda
35 Ega põrsast wõi sõttis õsta
36 Noorinu ju sirmust sewl mämast
37 Mis tüna tehtud omme voleta
38 Igal ühel oma ikka oma kallis. —
39 Kus on õnnetust, säal on voletust
40 Mis on ajast se on arwust
41 Kuda ärgä ninda surga
42 (Istumast üles tõustes öeldi): „Kelle perse wümaks jääb
43 Üks tuga sangust süll, aga tous langeb süda
jõe suapa säärc
44 Ära õisku ninda sees, tule seisa meeste ees. —
45 Paha siga parem õn
46 Kül suvi sueb ja talvi päab teeb jälad
47 Kõrtsi penk on piginé.

48 Sulle lauad mulle rauud. (ühwarduses) võlsa
49 Kui rauа nüüd rvera raulas wosst (maxar) seisab
50 Teraw nuga on leiwa jürwe
51.) Anna obone wõera rätte sõita, jüs anna ra noa pus rasu
52 Kui järele annad jüs järil et ästu. —
53 Kui oled rõrd üle rvera astund; jüs astu üle
jawa raa. —
54 Ei roer rüsi nuga ega luba rellesi räästt
rui ammusta tahab
55 Pime rana leiab wahel ra ~~oh~~ rogematu õtra tera
56 Hunt ei õlegi nii juur rui tohotus
57 Ega obost wõi emme ästa rui tal walmis.
58 Nena õtsa näab iga üks; uga ra otsa ei nä reski
59 Tühjus inne tüli tulwje toob. —
60 Wõsi ei seisa sirulas ülerohus ei seisa. —
61.) Parem noore jalgu rui wana piitsa
62.) Ei ole sest rasu, rui lehm palju piima annab; uga
jalaga jälle ümber lööb
63 Ise pulmas obone pärgus
64 Pista pörsas rotti rui paxutarse
65 Hädа ei õlegi nii juur rui häbi
66 Parem noorel rumb rui wanal rasuxas





67 Kül iga üks inne peraſt oma jülitud rauſist jõõb
68 Kes algu alutab; se lõppu lõpputab
69 Pärtel püüb reeritab, Lauritz lehti lahutab
70.) Pere (rappaste rohta õõlsa) naised rurdawad piima rohtu nüi:„ Jaan
wõttab pütti, Pärtel tõise, Lauritz lanxub põhja. —
71 Parem inxe ues rues; rui wanas rasuxas. —
72 Kus on juttu jääl on joju
73 Talwe ilmad; juure silmad
74 Kuna nõu on enam rui noore töö
75 Laps noorem jalg rergem
76 Parem rõsuses ruxxis rui resa wälgäl. —
77 Kus obone ial põherdab, sinne jäwad rarwad maha
78 (Sääsk õisrab:„) Puurm ~~paxxa~~ puxxa elab Jaanini
mina mees elan Mihkelini. —
79.) Tütruxute õhxamine õhtu magama memes:„ Ase
walmis räsi xa, tulgu poisi ehx ei tule. —
80.) Tütruxud ajawad figa lauta, jügitsel, ise ütle
wad:„ õits lauta rullaxene, sinu süüxe mind
wiaxe; aga rewade ajab se juma neiune seda su
ma figa lauta ja ütleb:„ õits lauta ruradi pärät
sind ei sõõdud mind ei wiidud. —
81 Laps rimas mees reies. —

(Arwatused.) Wõistatused

1.) Pere föök laud laulab. —
Siga imetab põrsaid ise jõrisedb rãlite maas. —
2 Ema imeb poigi
õied joonsewad merde. —
3 Neli neitsinest lähwad üle nurme nutles
Wanxri rattad ruiwelt sõidu ajal risendawad
4. Mees lähedb metsa naine naba pidi selgas.
Leiwa mãrs ehk lähxer. —
5 Mees läheb metsa teeb ilma xirweta ja noatu mutti
Jalu jälged lume sees. —
6 Kuum xiwi aida all. —
Lehma udar. —
7 Litt latt lehe pääl, wile muna põesas xama muna
xamu õttas. ( Kes tõix lehe pääl, us põesa sees. —
Lumi xamu õttas
8 Ũks ãni neli nina. — ( Sadi. —
9 Ũks ütleb oleks sui tõine ütleb oleks tulw, xolmas
ütleb mul ũks puha. —
Kogi sowib suwe, wanxer sowib tulwe obosed on ũks xõix.
10 Ũks ütleb õleks öö tõine õleks päiw, xolmas, oleks
mul ũks ta puhe. —



Penx sowib öö, woodi sowib päiwa põrandal on ũks puha
11 Neli teewad woodi xaks nãitawad tuld ( heidab pääle
Koer teeb tamberdades omale esset. —
12 Suwine posixe seda xordne xasuras. —
Kapsa pea. —
13 Lipp lõppi pääl, lapp leppi pääl ilma niula pistamata
Kapsa pää. —
14.) Suust sõõk xülgest sitleb.
Weski. —
15 Talu poig wiskab maha; suus pistab tuxu. —
Tatt. —
16 Lügub laagub maha ei lange.
Jutt. —
17 Hobo hirnub &c. üle maal, hääl xuuleb meie maal.
Pirge müxin. —
18 Mees ~~kõrnab~~ rändb wõõral maal luastud xarge
wad meie maal. Lund sadab. —
19 Keeleto meeleto ma ilma xarxendaja. — (nõel)
20 Keeleto meeleto mailma tarx. — ( Murgapu. )
21 Seest xui sibul päält xui pagun. ( Kedu pott. )
22 Must xas cüda waras. ( Pada )
23 Punane ẽrg cinises rütxes. ( Tõhwixas. )

tappetud ei saa. — Süs tühä enämb lomad seal ~~mal~~ majas elesi. —

24.) Mehed lähwad metsa poole, rohud rõdo poole.
Sõärc marjad seisewad ixxe rõdo poole rui ruhuji lähed.
25.) Kuiwal maal sündisin, wees ma elan, tules ma surem.
Wene (woi lodjas.) (ehr paat.)
26.) Sada sada tuhat tuhat, niniste silma mööda
raud lirma. — (ernes, ubad ja läätsed. —)
27.) Imelaane lääb umulasele rooge, pitxa püsu
ga ju suur xaabuga. (Kaiw, roux ja ämber)
28.) Ani aljas pea puljas. (Kiht mõxa wihelda.)
29 Kuda wõib oboge wasta jõvosta?
Jüs rui teed mööda otse rohe tümäle wasta jõrxsed.
30.) Mustem rui süsi; walgem rui lumi; xõrgem rui
xirix, madalam rui regi. — (Kares.)
31.) Üxs waut xahte seegu õlut sees. (Muna.). —
Ilus xerix, xuunis xerix põle ust xus sisse memä. Muna
(Muna.)
32 Küis pidilä risuwad pädilä perset sooli. —
Tarxu ehr linade xetramine. —
33.) Küis pidilä Neli obost tallis wies jõrxsed ümber
Surxu rudumine. —
34.) Kütt xeldris xeel wällas. (ehi lõõxab)
35.) Mado mättas nenä wälles. (lapse nenä natas.
(tattis)





36 Nelt Nelt Neli neitsi lähewad nuttes üle nurme.
Määrimata wunxri rattad risendawad. —
37.) Neli neitsi rusewad ühte auxu. (lehma lüpsamine
38 5 zitse risuwad ühe rukja. (Tarxu xetros.)
39 Isa pitx ja peenixene, ema lui ja latsergune,
pojad pupper pulliresed. (xeetulid xaswades.)
3.10 Sõda jõudab pea sinetab. (pitxed.)
41.) Pun pitxune pilli xo jämedus. (pun südä.)
42 Isa istub, poig pistab sulgene sumpab.
Kaiw, xoux, ja ämber.)
43 Üxs uxs suda uxent. — (xoxa.)
44 Punane xoer augub lübi walge aia. — (xeel.)
45 Jää ol jää pääl, libe xala xexel. —
Surnuxa wisnamine xungu rudumise ajal. —
46 Ema läheb ees, temal xõht tühi, tüttar tuleb
tagu tämäl xõht täis. (Xoxni rattas ja värton
47.) Must ürg magab sisi xõnad liigxwed. —
(Tuba xus inimesed sees ulgawad.)
48.) Tamme lauast mere põhjas ei mädane ilmaxx
(Inimese xeel. —)
48.) Sõda õues jõrmed xistis. (Muju xuwad xistis)
49 Must xux xudsed juled. —

50 Kuxs pead xuherse jalga, tux kund tux pund,
tux mahxa nuttesxud. — (ürjad ixxes.)
51 Kerleb weerleb, xui ötsa sunb süs muneb. (Seppad. Ilmalad.)
52 Pihu mahub aga merde ei mahu. (rax ehx pöi.)
53 Kux kuulub xüdris xundris, xiwises xeldris
tumises tündris sudame luxxu taga. —
(Kitx kuulub akju sees.)
54) Lihane tõrs, waxkine waxt (— Sõrmus sõrmes)
55) Päiwäl tühjä tuult täis, orse troreft liha täis
(Wodi xus magotaxse. — )
56 Emä imeb imeb poigi. (Aleri.)
57 Käib öd xui päiwäl ei päesi mees poigaxxi?
(Seina xell.)
58 Karu xattusel xulgsed xingad julas?
(Lumi xattusel südendab päiwä paistel.)
59 Lagi all, lagi pääl, kue wahel kauduxse? —
(Wiuli mängimine.)
60 Tuhat turri, suda sürri, läheb üxe süsti
perse paljas. — (Kama.)
61 Mees läheb laxxa liha waagen pää pääl? —
(Kuxx.) —

Jõwi xihelxemas
Päike wallas 28dal
Septemril 1882

Järg, sada wed tulema
Paulus Paurmann,

tappetud ei saa. — süs liha enämb loomad seal wad majas ed esp. —



Püsteft. Jõhwi kihlkunft. III xörd. — Saadud 18 7/XII 89. /.

Saatnud P. Paurmann.

Wana waru xõjundus. —

1.) Ija õppetuse sõnad pojale. —

Üxs wana alli pääga mees öli xuna aig ai-
guse päraft woodis maas kumand. Kui se sa-
ma wana mees tundis surma tumi ligidal
ölema, xutsus ta oma ainsa xalli poja oma ju-
re, ja ütles tämäle: „ Õbetut ju xulen mul sul-
le päranduseks jättä ei öle; Aga ma annan sul-
le xolm õppetuse sõna, pea need meeles, süs wõi
ruhuliste sün ilmas elädä. Need õppetuse sõ-
nad on: 1.) Surfuga üra peä sõpruft. —
2.) Oma naisele üra rääki xõix. —
3.) Kuswundixo üra wõtta majasse. —

Kui wanu isä öli surnud ja maha maetud,
sai poig peremeheks, xui ta mõni xõrd öli
mõisas xäind omi asju õiendamas, sai tämä
oma wõisuxa öieru peruft herrä meleft urm-
suxo. — Peruft pole sai ta herrägä sunxeks
sõbruxo ja wümuxo wõttis ühe waise lapse oma-
le kuswundixuxs, sest et tämäl omal poigu

ei öld. Kui ta jöw minnu aastad herrägä jõrusses öli eländ ja tämä rasu pöig jöw juures metsas öli raswand, mõtles ta; Issa zeelus mind herrägä sõprusst pidämäst ja rusu peiga omale wõtmusst, ma ölen zül tämä õppetusse wasto tehend; aga ma ölen süsti sees suadin head ruhulizü elänud. —

Üks zõrd läks ta jälle ei teu midä peräst mõisa, läks zõhe herrä zontori; aga herädä ei öld se zõrd zontoris. Saül öli aga üks wäga rallis puuri lind midä herrä õige zalli irma eest omale öli östnud.

Mees wõttas selle linnu puurist wälläl ja tõi temma zõdo pertas ühte sala zõhta, wõttes ruttu ilma zellegi nägemata püsti, läks metsa, lasris säält ühe linnu tõi zõdo unts selle lastud linnu oma naise zätte ja ütles: „ Mina warastasin tänä selle mõisa herrä zalli linnu ja tapsin ta wälläl, tee sina nüüd ta puhtaks ja pruadi wällä





süs saame nähä zui(üwä)hea linnu õige sel zallil linnul on; aga ära sina waid seda zelle legi ütle. —

Kui naine sui linnu pruadinud, mõtles ta: „ minu naabri naine on mind tihti oma juure wõõrsi palund zui tämäl misri pareminu on, ma zutsun tänä õhtuks tädi omale wõõrsi. —

Tämä läks zutsus naabri wõõrsi, ja ütles sellele: „ Kassa wõid seda urwada mis võõga ma tänä õlen tehend. Teine ütleb et ei tea.

Tämä zaristab: „ ära ja waid seda zellelegi üüä gi; minu meos tõi selle mõisa herra puuri linnu, tapsis(ära wällä) ja nüüd tänä õhtu sume näha zui hea üwä pruad tämäst sui. — Naabri naine tõendab: „ ei, zust mina seda wõin zelle gille räägida.

Mõisa herrä tuli warsti, peräst meie wälläl tulemist zontori, leidas et linnu puuris ei öld, lasi zõik omad toad läbi õtsida; aga ei leitud zustri; ega zesri teniad ka ei öld linnu zustri nähänd lendämä. —

Herra Jaï nüüd rõõe urwu et lind on wa
rastud. Kuulutas:„ Kes seda minu puuri lin-
nu warast üles annab, sellele annan ma 200 Rbl

Nai kõrs tõisi Naabri naine kõrs tõisel või
zolmandal päiwäl unts herrule teedä, et se pere-
mees zes herrule suur sõber, warustas selle lin-
nu, tappis ta wällä, tema naine tegi ta praeks,
andis mulle za seda poodi siia, oh armas zulles
herra zül se õli üwä; ise zaristas minuda et
ma sedä kellegi ei räägi. —

Sedä jutlu zuuldes kõrs herral zops üle max-
ja tümä Jaï (wäga), üsna wihaseks selle mehe
päale, zaibas zohto. Kohes mõistis:„ Se
mees zes linnu warustas, saab üles ir-
tatud (poodud)

Mehele anneti surma päiw teedä.
Sel ommiku zui tädä päiwäl üles taheti
ärtuda, ja zagas se mees oma ruha zolme
jago, ja pani iga jago eri ommiku laua
päale. Ise ütles:„ Õrs jago saab mina





(tõine)
naisele, teine jago saab zuso pojale ja zol-
mas jago saab sellele zes ärtu noori mulle
zaula paneb.

Kuju poig seda zuuldes astub ligi ja ütleb:„
zuule zuju isa, miks se zolmas jago ühe wõõra
le peab saama, mina wõin zül sulle noori zau-
la panna, jüs saan 2 jago omale.

Nüüd lasi mees zohto ametniku oma juure
paluda ja räägis zõik selle asja õtsani ja põh
jani ära. Isa ütles emme surma mulle:„

Surfaga ärä pea sõprust,
Kuju poiga ärä wõtta majasse
Ja oma naise ära räägi zõik. —

Siis wõid ruhu sees sün ilmas elada. —

Mina sain surfaga sõpraks, zuju poja
wõtsin majasse, ja siisi elasin ma mitte
austat ruhuliku ja (häid) ilmä elu, aga zol-
mat õppetuse sõna tahin mina prowida, zuda
sellega lugu läheb, ja za weel: kui kangele surs-
te sõprus talu põigade wasta ulatab. —

Waatage: minu warustusin selle linnu, aga mu peitsin tedâ oma majas sula rõhtu, ölen tema eest volt randand ruida rõrd ja rohos. — Minu lasin metsast ühe linnu ja antsin neisse rätte, ütlesin, et mina mõistst puuri linnu warustasin ja tapsin, räsksin teda, linnu praens tehâ ja reelusin teda, je dâ rellelegi mitte õelda. Naine rääkis sedâ oma sõbrale, je suures raha imus raskas herrale. Nüüd ölen minu näha suund et isse õppetuse sõnad on töed.

Herrâ ei hooli sõprusest, lasseb minu linnu perust üles irtuda. —

Kuju poig ei hooli sest et ma tedâ ölen üles raswatand ja taale üwä tehend, panep mulle noori raudu sui aga rohkem raha juures.

Naine tõutus et rellegi ei räägi sula asju; aga ei jõudnud oma reele ul vêda rääkis oma sõbrale, ja se ants suures raha imus saladu je üles. Mees töi linnu sulu rohust wällâ



ants rohtonixu rätte. Kohtu õtsus sai tühjaks mõistetud. Edes pidi ei pidänd ta enam jutsuga juurt sõprust, ehk herra nül sedu sowis, rasu poju saatis ta majast wällâ, ja oma neisele ei räägind ta enam mixi suladust. Ninda elas ta süs suni ruhulist ja õnnelist elu, suni wümaks mullu Mats tädâ oma raju wõttis, suus sus tema reha ruhuliste puhkab rõigest tõest. —

## 2. Juudile surma ruuletus. —

Nii sui rõigi tedâ, ei ela Juudid mitte põllu töist ega puu raiumisest, waid püüdwad inse rergemalt omale toidust saada. —

Kõrd t. mend üks Juut obosega omale metsast puid toomu. Wahib üht puud ja töist puud, ei wai, nêid on lüg jemetad; wahib ja wahib wiimaks rünib ühe suure puu õtsa, istub sääl õksade wahel ja püsib sääl õlles, alt poolt ennust, suure waiwaga puud katki raiuda. —

tappetud ei saa. — süs tuhâ enamb tõmas seal mal majas edesi. —

Üks mees johtond mööda menemä, see öölt: „Kuule Ebreu mees, kas sina surma ei kardagi et minda mööda rutad.“ Juut wastu: „Kas sina teap mis minu surep.“ Mees nuljatab wastu: „Kui sina 3 sõrd ruttawalt peresta, siis sina sured.“

Juut tuli puu õtsest maha, õtsis peenikesi puid raias nendest münes maha, uskas sõrma päale panema, ei pand aga tähelegi et raske tüvi pux wiimsest jält, ta hurus selle sille tõstis ni kui jõudus. Purru sai sül sõrma õtsa, aga alumisest august anto jürele, rääkas räis. Nüüd wast johtus juudil meele mis tämäle öli öeldud. Ta mõtlend ja rääkind tasa ise eneselle: „Minu peap enem ette watlik elema. Läind sõrmaga menemä öld aga üsna wiitlik tee, kõrraga mend sõrm ümber, juut ootab ja ootab, ehk tuleb kesti seda teed et ütaks sõrma üles tõsta; aga oh õdu! ei tule redagi, wiimaks tuleb taal raugal sülm, wõttab kõik oma



ramu sõrge tõstab, tõstab ja sõrm ülewel aga räis ka täine rüaxas tagamiusst nii et mehise sõbrus. Nüüd läks ta sõrma päale, uskas sõhuli, ninda et ta pers päust natuke kõrgemal öli. Ta lootis et nii wäsi peresta ei jaa. Tee aga öli (wäga) üsna wiitlik ja auklik, ühes üsna auklikus sõhas põrutes jaeti ninda et ta sõrma õtsas üles kerkis ja sui sõht jälle wasta sõrmu räis, anto tagumik jälle jürele, jäi taas rüaxas räis.

Juut mõtles: õtsa ma nüüd ölen ma sured, aga oh õdu, ei täisest ilmas ühtsi parem, nii juma sülm sui säälgi, selle jama wiina walge müraga lähäm puu sõrmaga edesi, ni jama su jugust waiwaliist teed mööda sui säälgi. —

Kõrraga tuleb üks jõit jaudile wasta, kutsar õiskab: „hei!“ Juut on wagusi; aga surmed oh wooft wäi õiendada mõtleb tema.“ Kutsar õiskab: „hei, tee lahti,“ wel rohmes sõrd õiskab kutsar nii jamaati, ei ühtegi. Nüüd lõppes kut-

furi xarnutus, ta xurgas juanist maha ja üt
les, xül minu piits toob ta meeled perfekt jälle
pähä, et ta toine xörd ninda jrobnoxs ei jro
et xörma õtsa talwel magama jääb ja en=
naft furnexs wõib xülmeta. Ta (tõmmas) tõmps
jundis paar head simaxat piitsaga wastu per=
fet, se awitas. Juut xargas xorma õtsast maha,
ütleb: „ei wai, xül se elep xibe. Minu arwup,
sinul elep eläwaxs tegew piits, minu oli tüx
ain furnu, sinu piits ~~teep~~ teep minu eläwaxs."

Kutsar tõendab: „Ja selle piitsa abil wõib fur=
nudxi elawaxs teha." Juut ütleb: „Müüb se piits
minule." Kutsar wastu: „Maxsa 50 rubla jaad
xõhe ta omale." Juut unts kutsarile 50 rupla
ja sai piitsa omale, ise mõtles: Mul xodu on
wana naine, xoppiw selle ~~x~~ maha, piitsa abil
üratan ta elule, siis ta jaab palju nooremaxs."

Kuida mõeldud ninda tehtud, juut xoppis
xui xodu sai; neiise furnexs, wõttis piitsa per=
si ja persis ei nüne ürxa ega ürxagi üles. —



Nüüd sai juut aru et ta petetud oli, mõtles
xuida ta piitsa abil selle ruha jülle rätte juuxs
mis ta tüna eest oli maxsnud; müümaxs sai
ta mõtteja õige jürje pääle.

Ta läxs xaiwas suure tee ääre ühe augu maa
sisse, tegi suure (tulle) tule üles ja pani kulx
tutisein muna xiwi tulesse, xui need üsna xui=
maxs said, pani ta need xuumad munaxed au=
gu sisse, siis wee xattel nende pääle, xatta üm=
bert pani ta mättästega xinni, et xiwid xellegile
silma ei paista, ja xa et xiwide xuumus xõix
xatta juuxs jääb. Kui ta nüüd selle töögu wal=
mis oli, ja xedagi nägi teed mööda tulema, siis
uxxus ta piitsaga xatta perfuma, xõix xes mõö=
da läxid nauraxid ja pilxaxid juuti ja pidaxid
tüdü tolaxs ehx rumalaxs. Müümaxs jõudab üxs
juur herra jäält mööda, se (irwitaw) nauras xaa
este juuti tõod, müümaxs jüttis obose tee pääle
läxs ise xatfuma mis se rumalaxs arwatud
juut ümmeti teeb. Kui herra juudi juure

sai küsib ta: „Mis rumala tempo saa tee?“ —

Juut vastab: „Ei neete annus herra, et minu rumalat tempo ei tee, minu teedab piitsa abil kattes wett.“ Herra näeb: tuld katla all ei ole; aga wesi teeb kattes wulinat, Juut aga perstab piitsaga ühte lugu ikke wasta katla. Herra mõtleb: peab ta selle imelise wäega piitsa mulle müüma, mul meneks palju wähem puid kõigis üles, ja küsib juuste juurde ulgus juures minu nimi ruulsens se imelise piitsa peraft. —

„Mis tahad selle piitsa eest, küsi ta mulle müüd,“ ütles herra judile. Juut Kostab: „100 rubl maksate mulle siis müün ta ära.

Herra maksas Judile 100 rubla, sai piitsa omale, küi rodo jõudes kutsus ta omad naabri mõisnikad ja sugulased kõik ühens õhtuns oma juure wõõrsile. Korrale ütles tämä: „Praed pane pannide ga prae ahju, ja kuftrulid pliidi päale keetmisens; aga tuld ei pea sina mitte ahju ega pliidi alle tegema, ka sina



wana raswa morr peed nägema ruida ma need imelikult küpsens keedan.“ Korr wedas rulmu kortsu ju pani herra juttu imens aga pidi tämä küsko ruulma. —

Kui kõik ruutsutud wõorad korro jõudsid, kutsus herra naad kõõki, ööldes: „Sele aufad wõorad peate tänä nähä jaama ruida ma teile kõik road küpsete keidän, wõttaes piitsa naulast küns tõiste ees kõõki, arrans jüäl piitsaga wasta kastrulid ja prae ahju tagoma. (Kõik wõorad kartsid et herra on äraküste rumalurs mees;) herra aga tagos ja tagos ühte lugu edesi, ilma kellegi teeloft ja palwestki hoolimata, nii kaua kui piitsa warski puruks küns; aga jüski ärski kastrul ega kattekene keema ei arranud. Siin nägi herra et ta judilt peetud õli, äbi peraft tõiste ees, küns ta ilma kellegille sõna lausumata kõõgist wällä, wõorad kutsusid igu üks et said tühja kõhtudega menema ja pidasens teda nõtra meelelisens. —

## 3.) Lehma müümine. —

Lihunik tuleb ühte peresse, küsib loomi östa. Pere naine ütleb: „Meil on üks ramus lehm müüa; aga peremeest ei öle kodo." Lihunik: „Sinna öled pere naine, noh jüs mul on üks puha, kas peremees ehk pere naine mulle lehma müüb." Lärsid lauta lehma kutsuma ja jeid kaupa. Lihunik ütleb: „Minul tänä ei öle raha juures, toine kord toon raha, nui muidu et usu, jüs jääwad need teie kuns lahjumat lehmä selle ühe ramusa lehmä eest pandiks." Naine mõtleb: ärüptu need kuns lehmä ikke selle ühe müüdud lehma wäärilised on, öli lihunikast lubatud pandiga üsna ruhul. —

Nui mees tõisel wai kolmandel päiwäl kodo tuli, küsis naine sellele: „Mina müüsin selle ramusa lehmä, selle sellegi imma eest lihunikale; tämäl raha ei öle maksta, jüttis meie 2 (ramusat lehm) lahjumat lehma selle ühe eest pendiks, küsi ta warsti raha wällä toob; ens need



kuns ikke enämb maksa nui se üks, mis ta wei. —

Mees naerutab pahase meelega ja ütleb: „No küsi sina öled üks peris tola, lihunik jüttis meie omad lehmäd pändiks ja jüs tuleb selle weel raha toema, oh seda rumalust!" — Kui ja emme mulle ka nii jugused rumalaid türkid õlesid tehes, jüs tänä köhe õlesin ja pää kaula õhast wällä wäänänd, aga nüüd lähän ma mõnes päiwäks kodost wällä, ja nui ma kuski nisikest ruma lat leian nui sina öled, jüs saad unders; aga nui mitte, jüs saad sina pää jago lühemaks tehtud; sest minul ei pea mitte köige rumalamb naine ilma pääl ölema. Mees ulgus ühes ja tõises kõhas omi asjo ööendamas, tõise wai kolmandel päiwäl jõudis ta ühte mõisa kus üks wana lesk proua walitses. Ühta ed tuleb sinne kõõri üks wuene sundine, paneb mütsi (rübärä) oma keppi õtsa ise toetab rimuxille keppi nõjale ja uxxab lugema: „Ma tulen taiwast ülewelt. - j.n.e

Lesk proua johtus nuulema, tuleb ruttu kõõri

(xas se tõsi on wanaxe) ja ütleb:„ Kus se tõeste tõsi on xallis wanaxe et sina tuiwast tuled. Sant ütleb:„ Kallis prouxe ega mina wana raux tõhi walet rääxidu jüs ei xõlba mina enämb tuiwa.

Prouа ütleb:„ Minu xallis herra juri mõne aastа eest wällä, xas trehwasid tädа xa nägemä."

Sant wastu:„ Teie herra tuli xül tuiwa werawa saadix; aga säält lüxati ta wällä, tämäle lxti jüüxs et ta waiste päale ei ulastun ja wanji orjusid on ärmsast pexsänd." Prouа:„ Kas sa jüs ei teа xus ta on ju xas se tedä mitagi enämb ei õle nähänd?" —

Sant:„ täma weab nüüd wana walge märägä puid pürge xatla alle, xui märä ei jõua weda peab ta ise witama (awitama) xui ei awita saab ta pexsa, ah'ta on palju jalgu ju waises rüües jõmisest ei muxsa rääxidagi?" — Prouа:„ xas sa lähäd xa weel sinne tagasi." Sant:„ jah lähen warsti, ju selle pärast ma xa walesta ei tõhi, jüs mino eraam tuiwa ei wõeta." Prouа:„ Kui axxad menemä, jüs tule enne sis, mina saadan jüs xa oma herrale jõudu mõõda xui ma wõin?" —



Sant xerjus mõned päiwäd ja tuli jüs jällestagasi, lasxis prouale õlda et täma nüüd axxal tuiwa menemä, prouа lasxis xõige paremа obose wanxri ette raxxendа, ja wanxri ette jõsse lasi ta xõix jugust jõma ja rüde xraami panna. Kui sant menema axxas xüsis prouа:„ Kust xõhalt ja xa üles axxad menema?"

Sant:„ Obose tagumised rauad jääwad sinne mürgixs xust ma üles lähän." Kui sant mette ja jõsse õli jõudand, xisxus ta obose tagumised rauad ealt wällä, ju lei raud ühe xürge puu xülge ninda et need selgest teele nägisid, ise sõitis xus seda ja tõist ja nauxus rumalat prouwat. Õhtu eel lüxs prouа seda teed mööda ulxuma, nägi xa xohe need obose rauad ju usxus et sant selle pu otsast taiwa lüxs. —

Mees xes seda asja xuuli, ütles:„ Se prouа on oopis tolemb xui minu naine, lüxs rõõa ju elus oma naisega edes pidi ömeliist elo. —

## 4. Raha pada.

Ühe mehele öeldud unes: „Wõtta ilma raha-
ta märä sälg pane otra ette, rüüma sellega oma õue
werawu alt, siis saad raha palu rätte." Mees ärkas
üttles ja mõtles: mis se une nägu peab tähendama.

Hommiku räägib sedä oma naisele, se kau
arwab ja murrab oma päid, wõimaks saab hü-
wä mõtte päale ja üttleb mehhele: „Meil on noor
tüttar, peaks tämä alasti odru ette akkama,
agu siis saaksime raha palu rätte."

Peremees ja tämä naine rüüksid unes
näw ja omad mõtted selle üle tüdrikulle ja la-
busid raha paaft ka tämäle jagu anda, kui
tüdrik alasti odru weduma akkaks.

Tüdrik muidugi suures raha imus akkas
alasti otra ette. Kinda künts nüüd peremees,
alasti tüdrik otru ees, mõned waod, saku õtsa
dega natuke krammides, sääl ühe kõrraga tüt-
rik ei jõu enäm wedä, peremees tahab otru
üles tõsta ei saa, lükäb rägga kattuma mis



otrada kinni peab, et seda rõõmu, raha pea
sang õli otru sahas kinni. Prowib tädi üles
tõsta eh kahele poole lügutu, ei jõua, raha pa-
da õli tohoto suur, leiks rüdast abi õtsima.

Kui ta abilistega werüwä ligi sai, siis tü-
sis raha pada ise mau päale, ja weeres nii suu-
re kirusega maad mööda edesi, et maad tädi
kätte ei wõind saada. Kangel mitsa ääres aga
wajond ta relisedes ma sisse. Üks ainus wa-
na õbe raha jääand aga märgiks, ma päale.
Sinne rõhta ruhu pada maa sisse wajos. —

A. Pauerman (10 a.

## 5. Usi kuningas. —

Üks kõrd sõitnud üks soldat ja kuhexeste
kusaxas kuhexeste teed mööda. Kõrraga tuld üks
suur mudo tee ääres nühta walle, sel õld kuld
krown (püüs) käega kalli siwedega ehitud.

Naad pidid oma arwust tädi usi kuningaks
ja se ta ka on õld. —

Soldat ööld Kusaxalle: „Sa õled üks õsua ja
julge mees, tõsta odaga usi päält se kallis

krvon wüllü, ju jiis jüdume tuhat nelja menema." Kujaxas tõstas krvoni õjawalt wällu ja jõitjid menema; aga mado õlli ühte puhxu nende järel pea aigo neid xätte juu mas ju ühwerdus neid ullu neelda xui xätte juab. Obosed õlid jo wõsimas ja mado jõudis ixxe ligemalle oma lahtise lõugadega.

Jüal trehwas üxs wana wulge abemk ja xüüraxa seljagu wana mehixe, xeppi warul xüies neile wasta tulema, se ütles: „Lapsed, jõitke ~~sinikää~~ sini pää wälgüle, jüal ta enam teid xätte ei juu." Meked ei jaand aru mis sini pää wälli on, jõitjid ometi weel edesi, jagu mis juab. Kõrraga tulli tee ää= xes õrlew lina wäli neile nühtawale, mis xui sinine meri müütas ölema. Meked jaid aru et se ongi se sini pää wäli kuhu wana mees xäxxis jõita, xeeruxid obosed linu jõse, ja waata mado ei pääsind lina jees enamb neile järele, ninda (päsisid) nead wana mehe
pääsjid



juhatuse abil elusult uxi xuninga xäuxt.

Müüxid xulli ima eest uhxe xvoni wällä, jagaxid ruha poolexs, ju wõib õlla elawad pradgu xuxxi ilma serwas uhxeste selleft xvoni ruhaxt. — Rudolf Puurman 12 a. wana. —

6. — Wana Toomas, aus xupjus

Kord elas üxs mõisnik sel õld üxs Too= mu nimeline mees xupjuxs. Se xupjus õld wäga wäli mõisu orjaid ja töö ruhuxt pexs ma, se peraft õld ta xu erra meleft aius. —

Se mõisnik laxxnud linnas omale juurt maju ehitada, et töö meked jüal ehituse jux= res ei laixlex, se peraft jaatas ta wana Toomu sinne neile xupjuxs ja taga sundijuxs. —

Xupjus pruuxis jüa oma xeppi nii jamu xui mõisa wäljüal töö meeste ja waimude jux= res; aga linna meked ei õld sellega ruhul, pidaxid nõu ühes xoos, kuda xupjuxt aimutada.

Kui xupjus töisel ommixu oma xeppiga jälle ühe noore mehele urxaxs xohot mõistma

harus se tämä röri (öuna) sõlme pihku ja
rägistas ruppja oma alle, ega luskend enne luh
ti, kui teine enam julgu ega rät ei lügutund.

Nüüd kandsid teda müüri pääle ja müüri-
sid tämä sinne müüri sisse.

Kui nende rüest ruppjast taga rüsitse; ütle
sid naad:„ Ei meie teu ruhu ta on mend, ehk
ruhu ta on suand.

Kui maja sai walmis, üüriti waristi rõõn
kambrid wällä. Agu selles kambris, kus Toomas
seina sisse müüritud, ei suand üürilised ruhu.
Iga õhtu ilmub seina seest üks must kogu
sinne kambri, ei lase tuld põleda, ja teeb suurt
müra, ninda et inimesed joorsewad föisi seda
imelikku irmutust waatama rutsuma. Jõuawad
föisest kambrist inimesed sinne, leiawad
kül pimeda toa; agu musta kogo ei nähta
enam. Kül prowisid mitmed inimesed sääl
kambris eladä; agu must kogo irmutus röör
säält jälle menemä



Wimaks ei üürinud keegi seda kambri, ta
sellis kauwa aig üsna tühi. Üks kõrd saab
üks ohwitzer selle erraga kokko selle maea se
öli. — Se ütleb errale:„ Teie majas on üks
kortel ja kaua aig tühi üüriga ta mulle.“—

Herra ütleb:„ Inimised kardawad et sääl
kortelis keegi ei wõi elada, peab iga õhtu irmu-
tusi seina sest nähtawalle tulema; agu kui so-
wite wõite sinne elama asuda, üüri selle korte
ri eest ma teie käest ei nõua.

Ohwitzer kolis oma kraamid sisse. Wõtis
õhtal tule üles ja säädes weel mõnda asja
paraja koha pääle. Sääl tuleb terwe seina sest
ilma et auku järel kunda jääb üks must ini
mise suurus kogo wällä, tuli kustub kwast,
ja must kogo käib kohtsedes ja mühisedes
edasi tagasi; wimaks kadob seina juurde nä-
gemata wällä. Siis suutas ohwitzer tule
jälle põlema, tegi oma tööd ruhulikult ede
si, sel õõsel ei õld enamb midägi kuulda ega
nähä. —

Poisel õhtal tuleb jälle just päält sama rõhast
seinast wana tuntud must lagedale, ja teeb nii
sama xui enne. Ohwitser wõttab mõõga, wehx
leb, mõõk käib xogust läbi; aga ärib ikke nin-
du xuida enegi moodu tuba mühinal. —

Wõttab pistuli lasseb, xuul lähek xogust läbi
aga ta teeb ikke oma temposid.

Wiimaxs xaob ta jälle wana tuntud rõhta.
Kui Ohwitseer xolm wai neli õhta ninda õli
tämägä mölland, ütles ta: „Siin ei ole mitte
üks õige usi, siin peab midägi saladust war-
jul olema. Teine päew tõi ta müürseppad
sinne, laskis päält xohalt xust xogu nähtawal
le tuli, müüri maha raiuda, ja xõixide imeks
panemisest tulid inimese luud müüri seest
lagedale. Kui herra sedu xuulda sai, was
ta xõhe et need xadone ausa Tooma luud
on, laskis naad puu färri panna ja nu
juste maha matta, müür sai parandud,
ja enamb millagi ei tuld päält xambris



midägi ise ärälinu asja nähtawalle. —

Herra lubas: „Nii xaua xui ohwitser elab,
on se xõrtel ilma üüritta tämä elamisexs ja
tänas weel ohwitseri temu julge ja mehise o-
lexu peraft. — Juan Aruwald. —

7 Ruhu unxur. —

Ühes xõhas mere rannas õld inimeste teadu
järel unitu suur raha unxur. Küll käidud teda
sääl õtsimas; aga ei õle leitud. Se mõisa herra
xelle ma sinne merre randa ulutas. Tuutas xõrd
oma tee poistele: „Kui teie mulle selle ruha unxu
siit mere rannast xätte toote, mis ruhawu teadu
järel siin on, siis annan mina teile iga lõu-
ne ajal tangu putru nii palju siia xui tahate."

Tee mehed läinud randa mõõda ulxuma, ja
waata üks suur raud witstega unxur xiigub
wee päält, sidid mehed läinud wette, unxur tuli
ikke xoee päält xiikudes neile ligemalle, ninda
saund naad ilma waiwata unxru randa.

Herra nägi et mehed õlgsalt unxru randa

said, ütleb tasase äälega: „Selle wähäse waiwa eest
on jahu patru üwä rääl. Körraga mend annab
suure jõuga meeste käest menema, ja rüsund
wee pinnal. Herra võõd: „Kui nüüd weel ta wäl-
lä" tuole, saata iga lõuneks tangu patru ja wõõ
weel sitmus." Mehed trüügasid mõõda, süidimad
said joo annab suurde, annasid tasast rinni wõt-
ma, annab kädus wee alle wällä, ega leinud
nuad enam teda üles, ehk rääl õhtuni õtsisid. —
M. Aruwald.

8. Ära wannutud pood. —

Ühe talo mehe põllu pääl õld suur liiwa
mägi. Selle mää pääl õld wanal ajal üks suur
pood kõige sugu kaubaga. Aga see pood on ei
tea mis aja peast wällä wannutud, nõnda et
ta kõige peremehega ühe kõrra ma alle on
longenud. Rahwas raaks tihti seda juttu;
aga se peremees kes sääl mää pääl põldu
aris ei tunnud kustki kõhalt mõni ise ärä
lizu märki. — Se peast ei uskund ta ka rah
wa juttu. Ühel päiwäl teeb ta obose ätra



eest lahti, ei nää sääl se kõrd ka midagi enam.

Tuleb peast sõõmist ätra juure, jääb imes
tusega wahtima, just tema kõrri rajal wähä
maad ätrast kaugemal, seisab suur uhke pood
kõige sugu se kauba kraamidega. Kaupmees
seisab lahtise akse pääl, sirutab kätt mehhe
poole ja ütleb: „anna mulle õbe raha, anna mul-
le õbe raha." Mees wahib tummalt, rahnudes
ja imestades seda imelikku nägemist. Ega usale
dand ka tämäga mõni rääkida. Enne kui mees
julgust kogoda wõis et midagi rääkida, wajus se
pood jälle kõigega ma alle, tema eest ei wõind kesk
enam tunda. — Mihkel Aruwald

9. Sälle nutuse põrgu august, mis
Waiwaru Susiju mäes. —

Teises järgnes jutustasin üks weike jutt, Waiwa
ru Susiju mäe põrgu august. Et sääl õsitse on
ilmund suur Traktor mis palju tuledega õld wal-
gustab, ja kus juoni ja suuskraid saada õld.
j. n. e. Selles juttus tuleb nüüd ette minda:

Waiwara jaama kompsarus õld selle trahteri peremees; tämâ tahtmise ja juhtimise all on sääl kõik seismud ja õlnud. Tuul õld 2 õige wa kibedu ermastajat posti poisi, kes ka hästi musta kurja on wandunud. Kui nüüd se õhtu kätte tuli, mit se tore trahter pörgu augus nähtawalle tuli, siis käskis ta neid posti poisa iga nõrd minge sinne pörgu augu trahteri juure, sääl ei ees seisab 2 paari musti obosi tolladeees, tooga sõõlt ja sääl wõõrud sie palli pääle. Kui tuule kiiruse õli nende kahe paari obostega wõõrud kaugelt ja kaugelt kokku.

Töised poisid märkisid seda asju, küsisid nende kahe poisi käest: „Kus sõidus teie võsite ilma juama obowesteta käite." Need rääkisid: „Mõned õõl on pörgu augus suur tore trahter, meie kõige suguste jõõri ja jõoki on saal küllalt ka ästi üwäd suurus-rad aneta wiina pääle.

Mei käime sääl trahteri owostega wäeraid korra toomas ja wälla weemas, se jõi käib



meil neie mustadega wälgu kiirusel." Töised poisid ütlesid: „Kui weel mõlagi sinne lähäte, siis toga meie ka sedâ üwâ saguskat mokki."

Ühel ommiku pääle kel 12 ilmusid neid poisid jälle oma sõidust kodo; asaid töisi poisisi üles ja ütlesid: „Meie tõima teile nüüd sedâ üwâ saguskat." Töised kargasid maast üles, kes ees se mees. Aga waatu ümet, pois tõmmab too du saguska sõidu tuskust wai paunast wällâ, kõikide imets panemine õli suur, sest se ei õld muud kui tühj kuud mis tigi warodeni õli wällêi kuluud.

10 Kurjatsed. —

Üks nõrd memed Päite ja Waiwina külâ kurjatsed kahe külâ kurjamu raju pääl rüüdu.

Pürüst rüüdemist, nui joo kurjatsed tün maad tõine tõisest kurjadega eetmal õlled, siis tuld waa willa saba(hunt) Päite kurja kulka ja püüdnud sääl omale saaki. Suure waiwaga saand kurjane, kõrraliste ja kõwa abiga wa krümsilma isändâ ilma kahjo tegemâttâ mettâ ajada. —

30

Kui hunt wällu saand mend, öeld Püite
karjane, kui Waiwina karjane omi kamposid
näitab, siis mina nüüdan ka müdä mina wöin.

Uecund loomad üke lageda köha päale käind
mõne körra pomiseb es wasta päiwa neie ümber,
loomad heitemed kõik magama. Ise ka-
donod ta kui tina tuhka; ega õle pöisile ka öeld
ei musta ega walget sest kuhu ta lähäb.

Körraline ootab ja ootab igawit silmi ei
tule ega tulegi karjast tagasi. Päiwa weeru
eel ilmub wast karjane teima jurre, ja kolm
koreft pikka pihlaka keppi käes. Karjane
öeld poisile: „Kas teud üksi poja, need 3 pih-
laka keppi on kolmanda karsu ma päält met-
sast toodud. —

Nüüd wõtkend karjane need 3 pihlaka keppi
puhema ja pus nuga puhema källe, ise ussand
kargurpidi ja jälle wahu päiwa ümber karja käi
ma, keppid pidand ta käes paigal; uga pus nga
õtsa oidand ta tugur kät karjast wällä poole, ise





31

aelenud nuga edesi tagasi; aga nga keru sei-
sand inke karjast wällu poole. Karju ümber käi-
es käänud ta ühte puhku täest kuuldawalt:„
Jul on ambad mul on nuga, jul on ambad mul
on nuga. Kui mõni kõrd ümber karja ninda
sai käind ajas ta karja metsa, istus maha, pu
ni piiba nga tossuma ja käskis minu kaa
maha istuda; mina sain temä käsu täitnud
ja oo kuuleme Kaiwina karjane ütsendab: ta koo,
ta koo sina übematu koom. Karjane ütleb:
nüüd nüüd poja, kuida iga üks oma jälitud
kaotsist jõõb. Hunt wed waiwina karjast üke
wana lamba, ja käis tihti jäel wõõrsil, kus
ta mitlagi jaagita wällä ei mend.

Aga Püite karjas ei käind ta enamb
mitlagi kõigel sel suwel. — Juri Mürsep, 15 a.
wanu, ütles ise nägra tähes ülmud kui karjane jõi nõk tund. —

## II Anide jutumine. —

### 11. Kingitud wile. —

Üks weri waine pois kelle isä ja emä Tuaru
tuhtmisel jüst ilmast oli jo ära kutsutud, käis

mõisa nälgind sigadega nurjus, sead on üks
nõrd nül need kõige lusjemad nurja loomad ja
unised, nui neil nõhud tüis; aga nui nälgined
on, ja neile misri muud süia ei anta, nui peu-
wad ise seinade äreft maiust õtsima, mis loha-
rud ja süwuturnad inimesed sinne omaft ta-
gumiruft maha pillawad. — Süs on naad ullud
nül ju, ju ju wingudes lõõdab üks sii toine sime,
ja witse süs waine pois ruudu tuhes. — Sõõl mõisas
sigule süia ei õle untrad, waid sead otsigu sei-
na äreft maiust ehk elagu roho warat. Waine pois oli
nendega nül hädäs; ehk nül neid tõrjus; aga süsti
ikke mõni puutus pahanduse päale. Tsada mui
tugi, nui pahanduft tegid, sui pois nupsa neppi
ehk oxmani vopiji merri. Ku kriimu silitsit
ja ulli aidameft tundes tsiende jalla müdineft
nui naad tulid ja wärises süs ju nui naad ehk
kump tämäle nähtawans seid. Ni sibeduns õlid
naad poisi pihed kriipinud. Üks nõrd porsad
jälle kas nupjas wui silter waeft poisi armetu
malt üsna wäheje süü peraft. —



Peräft perimist uxxand pois ulidast mutma;
selle ujuju memäd sead üks ühte toine tõise
pwole ninda et pois mõnda enam ei teed und
xus õli. Pois õli otsata hädas. Kõige ädä-
semal ujal ilmund üks wana urwu, alli; aga
unitu pitka abemega, xungos nenä ja pool
palju pääga wana taudixe tämä ette. See
küsima poisi küeft küsima: „mixs ju nuttad?“
Pois rääxind nõix oma häda xonxlixu wana
mehele ja õõld: „praigu on tea xus muiſt sigu
xuidu mina wainexene neid jälle rätte juan.“
Wanaxe wõtti tusxuft ühe weixe obe wile un-
dis selle poisile ja ütles: „üxa ja seda mitte xaxita
nii xuuje ju xäus on ei oli sul sigade waste
millagi memma ja xesxi ei päägi xa sinu ligi.“
Waatu poig: xui ju üheft poolt puhud tule-
wad sead nõix xoxxe õlgu xus naad on; aga
xui toiſeft õtsaft puhud; süs ugaxad nõix tunt-
sima xeda ju puhumiſe ajal näad. “Enne xui
pois tädä tänäda sai xudond wana mees wällä. —

Pois puhund wilet, seud tulled xõix poisi jure jo sõned sääl waqusi pois istunud xiwe pääle maha jalgu puhxama, uidamees Tehwund sel ajal mõõdu menemä, ju nähând et pois istub maas. ju ei wahi sigade pääle. Se urxand poisiga (taplema) xeenama ja tehand teilla joo poisi perfama, pois puhund wilet täisest õtsast, wa alli pääga ja parsu maoga uidamees urxand ilma tahtmata ähxides tantsima, ju ühwarduma. Pois puhund ni xaua wilet sui tõine wa raux wäsimusest igine õld ja paluma urxand, pois wahtind puhumise ual xõrd sigade pääle, seud xa uidamegu seltsis tantsu lõõma.

Kui uidamees tunsu lusti olli lõppetund, läxs ta withase meelega urxmani jurre ja xaibas sellele mis tümäga seu xarjus mängis.

Se Urxman lüxs poisiga riidlema, ühwer das poisil naha mülgida sui ta weel nii suguse tükxa usuldab mängida.

Urxman sai õrju withsa pääsa xõhtu; urxas

(orju withsaks õlda mul nõuwitse)



noaga jäält õxxulisi withsu lõixuma, mixxa poisi perest. Pois mõtles: nüüd, nüüd on parajas aig. Puhus wilet täisest õtsast, urxmen orju withsa pääsa sees lõhab tantsida nii et silmad ju xääd wereisid xrummitud õlid. Pois ei jättund enne järele sui tõine puru wäsind õli ja jo õige ädasel hüüdel tüdu palus. —

Kui wasell longerdas ta mõisu peale, wist urna elu ual ei õld ta nii wäsin õld. —

Tõine pääw xaibas xohto: Ta sõwis: et rohto mõistjad ilma poisi sõne xuttu mata tä dä tühjale maale saadaxe.

Kohto (mehed) õld inuxad uidise pääle, tahid tise xa seda nalju nähä. Naad mõtlesid: ega meil ixxe xarju laste wile järel tantsima urxa, las urxman üppe pääle sui tahab. —

Täisel päiwäl tuli pois rohto ette, rohto sanad rüsiwad: „xas sün xa sine wilel seda jõudu on mis seu xarja jurres este oli". —

Pois ütleb: „ei teu mängi seda, sui sux-

sed sowiwad ja lubawad sis wöin prowwida.

Okman xül xeelas et xehte Herra luba ei ana, need aga xäsxisid poisi puhuda. Pois puhus. Körraga urxusid xöix tuntsima. Mõni xurgas seisuli tooli päält, wõttas tooli leeni pihxu, mõni haris laua serwast ximi, mõni isturxile, xohe xäägu hoides tooli wasta perset ja ise ninda pool xüürxile, tunsis tu edesi. —

Kes mis rüstatst ximi sai se sellega läxs. Nüüd õli tants ju müxu suur, xu xöix xehte xullid, rumatud, paberid ja tindi pottid põlesti laua päält maha ja ixxe tuntsuga ülx ja üle. Pois puhus waljuste ühte lugu, selle peruft ei õld tunsi ütel wõimalix mõxi rüäxida: Muud sai oxman ütles wahel: exs exs exs exs exsma, xex xex xeelaud.

Wiimax wäsis ja poisxi puhudes, wile xäis wai hüdis pixamisi; sis naud tantsisid üp pades erwemine ja said aiga sugi rüäxida.

Tõutasid poisile: Kui ju wile puhumise



maha jättad, lubame sulle prüüdse; aga se peab siit ära menema, et meie xellegi silm sind ei näe. Pois jättis puhumise maha ja rutlus wõõmuga menema. Ju xui ta praägu xusti xange xulgis leiab seal truhwis neid tuntsuga.

12 Taga xüimise niulu. Reuben Puurman

Wanal ajal mend üxs tütrix, ame (jupxa ehx seisuxi) riet omale limaxt östuma. Mend poodi xüsind jupxa rietwõsta. Kaupmees xüsind: „Mis sugust riet se sis tahad?“ Tütrix õõld: Eer jupper ja ja uur jupper, üle aia Antsu jupper ja sis sea polli Juhani Mare jupper, seex mino xeha xenitaxs ja tõiste nenä nenitäxs.

Üxs noor neiuxe käis mõnda nõrd mõisas, ja nägi et sunste tütrixutte juuxse lettid kurnuxlide ga õlid püä kui ximi pandud, tu tuli xõbe rääxis oma sõpruma neivle: Mõisa tütrixute juxsed on truatiste niuludega püä ümbär ximi pandud, se pasib üsna ilusast, östame meie xa omale nii sugused niulud; mõlemad saatse jääd selle nõu juure. —

Üks pastor pühapäi omixu jeätsid nuud samud
liima poole sõudemaie, sest se rõud liigemel pov-
di ei õld ju arja kauplemehed kes muud nuiste kau-
pa wedasid, sinust wärwi juuda sitta ja perge
li pesxa, suuri ja peeni niulu; aga uarnuax-
tasid need xa ei toond, sest neid süs weel ei pruugi-
tud xüladest sugugi. — Meie neiudel õli waja xü
xest liipuda sest Narwa liima on mailt 30 westa.
Ohtasi muidugi pidid nuud xode ölema.

Kui liima seid lükside nuud rõhe lõxendewail
puna palgist ehimisse poodi süse, seisawad übe-
lixult uxse taga, ei julge letti juure mema aga
küsima. Pre mees küsib: „Mis need neiad sowiwad."
Kurem neiu xorjas oma julgusse xoxxo ja ütles: „
Meie tahame xarwa niulu östa. Püä mees ju xõix
xes pões õlid uxxasid täie üälegu nuurama, ja
küsib: mis on need xarwa niulad, ja öölge ömeti
mis teie neiega teta. Täine neiu teeb emasst
julgexx ja ütleb: „ Exx pre surstad ometi sa süs
uru, meie tahame ju neid niulu mis taga xüi-



wad; no nüüd wast uxxasid xõix täie ülegu jälle
nauruma, pre mees hoidis oma suurt watsa ui wa
xahe xüäga ximi; sest xange nauramine pani ju
tämä watsa (xõhu) walutama. Tütru xud olid übi
perast, kui xeidetud wähid punased. Kui xaupmees
naurust muhti sai, küsis te: „ Kus taga need xarwa
niulad süs teil peawad xüima? Nüüd tütru xud rääxi-
sid et nuad tahtwad neiega omad iuxsed xuxlu taha
ximi parma. Kaupmees ant neile nüüd xarwa, wai
taga xüimise niulad xälle, ja ütles neile xa mis nii
örge nimi on, ja xuida nuud töine xõrd neid peawad
küsima kui nuad jälle nuurdeud ei taha saada. —

40 aastat tagasi, on xarwa niulu östamine õld, ja
üks neist türixütist elab praegu, Kaiwaru xhelxonnas;
aga sündimise paix on Püste külas. —

## B. Suur menü. —

Ühes mõisas walmistud suure pidu wasta; sest paja
wõõrad öld ohtaxe sinne xutsutud. Enne kui wõõrad xox-
xe jõudsid, xutsun herra toa poisi oma juure ja ööld: „
Kuule wana toa Toomas sina õled ixxe xerge rõhe

wällu rääkima misxi imeliku usju ehx uudist
nääd. Kui tüna õhtu xa misxi imeliku nüüd, füs
pea lõuad, xui ju peaxid midägi oma nähtusest
rääkima, xülma füs türne päi se nuhku pargin. —

Kui wõõrad lunnas istusid, lüxs toa pois neid
üles passima, tu luseb silmad istujate üle rääku ja
emmäe, saääl tõise lauu nurgu juures istub üks
tohuto suure, ja wana mõõdi xuhe wõlwiga ja
ju xongos nenägä erra. Toa pois pidi ja sest
usjast mis tu nägi rääkima ukxnajaga oma erra
ähwärdaw pilx litsus tu sun xinni. Kui pois
unast errast xaugemale, ju suure nenä mehe
ligemalle sai, lõppes tämä xannatus. Tu wah-
tis ühte lugaa pool wiltu ja põnewil silmil
suure nenä mehe pääle, ju ise ponnises ärxe
edesi mermes: „ Rüägin xül uga ei tühi rää-
gixin xül uga ei tühi. Suure nenä mees er-
was xihe, xelleşt tu muust tahab rääkida xui
minust, ja ütleb waljuste: „ Rüägi xui rääg id
mis sua jõuised." Pois xeerab õlle tämäle was-



ta ja ütleb nuurdes: „ Kes xurat emme nii
suurt nenä nähänd xui teil nn uuestud her-
ru on." Hera tähäb poisile ligemalle, tutsutab
xüägä tämä pihtu ja ütleb: „ No wot nüüsixest
meest minu xa ei õle weel leidnud xes minu
suurt nenä xüdab, siin xingin sulle praegu
25 rubla selle eest." Pois wõttis rõõmuga herra
xääst 25 rubla xingitust wasta, ju tünäs tüdu sü-
gawast südame põhjust selle suure xingi eest. Et
se herra selle asja nalja ans muutis ja poisi
xiitis se päräst xa oma erra ei (üwä) lausund pois-
le ei musta ega walget ei head ega xurja sest
jõhtumisest. —

14. Õppetajatest ja teeri poistest. —

Ühel õppetajal õli se mood; xui ta teeri laste
xääst midägi rääsind, siis tõesnud lauu juures seisma
ja wõttand iga rääsimise ajal mõlema kättega üle
lauu tõise poolt lauu serwä ümbärt xinni.

Poisid panned sedä tähele ju tahid õppetaja-
ga natuxe nalja teha. Emmeg õppetaju jälle

tuli leeri tundi pidama, wõtsid poisid wõid ja määrisid sellega parsult wälleõs poolt laua ser-
wa. Kui õppetaja leeri õpetust andma tuli, seisis
ta ni kui ennegi laua ääres. ja rüsib: „ Arm-
sad lapsed mis on se mustma elu;" ise panerda
xeäd ühe laua teise poole serwa ümber, tõmab
ugu ratsu xääd üle laua tugasi, wahib oma sõrme
de päele, ja ütleb ise: „ Se on jro sula selge wõi."
Ühel tõisel õppetajal õld jälle se (prussa) mod.
Iyu xõnd xui ta omiski rüsind, löönd ta ru-
sixaga wasta lauda et laud ui'wa põrisend.
Õppetaja mend tvast wälla, poisid pannd
xarsi naulad tihedalt laua päale lina alle
püsti. Õppetaja tuld jälle tundi pidama,
xüsind: „ Kes on maad ja taiwa lonud?"
xõmmutand ise rusixaga wasta lauda, tõm-
mand xui wälx xääd tugasi, wahtind taa
päale, were pirsxed õld nägiwil, ise öölnud
withuga waljuste: „ Ors seda xeix öle need
xurudid leeri poisid tehnd."—



Ürs pois ei öle wüttind leeres (midägi miskit) õppida;
uga xelmis tüxxu tegema õld ta Nõ 1. —
Kül õppetaja andand tümäle mitte xõrd seda üht
tüxxi õppida; uga pois ei teedänd tämäle siisxi
wastada. Õppetaja õõld peraast poisile, sina õp-
pid ja õppid uga siisxi ühtsi xõrda et sa wasta-
da, küsi sina õige mina xääst, mina wastan sulle
iyu küsimuse päale." Pois õõld walmis selle nõuga,
xüsind: „ Pai õppetaja isand, öölgä mulle, xui pal-
jo on puu üxxes pulxi?" Õppetaja ei teadnud.
Ega öle xa redägi enämb midägi lust oma xääst
küsida. —
Ürs õppetaja elaud wähäse pulgu peraast waisuses.
Tümä mehine ei öle jõudand tütrixugi pidada, sis
pidi ta proua xõix tegema mis tarwis õli, xus ta
xu üxna tihti ise awis xäis. Ürs xord mend prou-
suwisel palawal päiwäl lõune ujal lehmä lüpsma.
Puarmude peraast ei öle lehm paigal seist, tugand
sabaga parmuid emale, xus juures proua wahel
(sabaga) suwaga emale mõõda wahtimast sai nii
et wesi silmas. —

pag. 232.

Õppetaja mend küpsi ajast lehmä juba ärmi hoidma. Tuld ugu kunge ümu papirossi juttu tõmbuda. Siidond lehmä jawa õtsa nii kaugus oma westi wai kus noop uusüde külge kõwaste ärmi. Jaand pitsrist wai tule raudest tule üles, üritselt tuld üks pül lehma sullale, se nii hul tuhat nelja jõorsa, egu hoolind ühtigi et õpetaju tümä jawa õtsas jalgu wasta põrnitus.

Nende jõit lüks nii wiisi kestri traft mööda, se nüsib läbi lahtise uksu: „Kus poole nüüd õpetaja härra jõudab." Õpetaja wastab: „Ei tea kus poole must lehm mind wiib. —

Üks õppetaja armastand wüna pudeli juures istudes, ja selle jesst rüüpudes oma uiga wiita.

Pühä pääwäl öli tarwis jutlust õelda; agu tema ei öld enne selle päale ühtigi mõeld. —

Tomband jüsti omale tenistuse mantli õlale ja mend kiriku, se öld pu püsti inimesi täis. Tümä jaand kesk keriku, ja öeld: „Armus kogudus kus tea te mis mu teile tüna ütlen:" Kogudus öeld: ei tea.

pag. 233.

45

Tümä öeld: „Noh kui te ei tea, siis ei õleks tarwis teil teada saada." Töine pühapä mend ta jälle kerikus kus rahwas jo põnewusega tüda ootand. Saand töne kesk kerikus, küsin jälle, armas kogu dus kas teate mis ma teile tänä ütlen: „Rahwas rastand: jah teame." Tümä öeld: „Noh siis mul ei õle midägi teile õelda kui tsi jõo teate. — (ise tuld kerikust wälja.)

Kolmas pühä mend ni samu jälle kerikus küsin: Kas siis nüüd tänä jälle teate mis ma teile ütlen?" Kogodus öeld: „Pooled teawad pooled ei tea." Tümä jälle: „Noh siis pooled õelgu neile kes weel ei tea, ja mul ei õle siis waja teile ühtegi öelda. Agu neljandel pühä pääwäl on ta jutlust teherd. Wist tuual waisel enäm ei öld raha miska wüna öosta. —

15 Warsti ots. —

Ühes külüs öld üks kesk igane pois mees rookmeistrin. Ta õppetand oma rooli lapsed isalikult ja suure armastusega. Ku külu rahwa wasta öld ta luhtse ja sõbralik. Se pärast pidänud külä rahwas tämäst suurt lugu. Iyal pool, kus mis-

46

ri pidu õld, kus pulmad, warwud; ehr kus mis-
ri paremiku öli; jüal õld koolmeister inne köige
esimine kutsutaw wõõras.

Tämä naabri naine tehnd üks kõrd wärs reid
weri worsti, õõld oma waixe mutsile: „Mene palu
koolmeister meile tünä õhtuks wõõrsi." Pois läks,
ja koolmeister tuli. Üks kõrge cid õld koolitoa
ja selle maja wahel kuhu ta wõõrsi läks. Koolmeis-
ter arxand üle oia menema, emmä, tämä püx-
sid läxid üle oia mennes jalgu wahelt lõhki.

Ta tedäs et jüal tämä muid wõõraid ei õle
kui ta ise ürsi; selle pärast ei mend ta tõisi pür-
si oma le jalga panema.

Käns tuppa teretas pere naist kahreste, pere
naine öli parajast worsti keitmise ja küpsetа-
mise kallal tööl, mehed õlid weel õues oma töid
ümbramas. Pere naine palub koolmeistri istu-
da, ühe plüta ligidal oleva kutsise põhjuga too-
li päale, et jüs parem koolmeistriga lõbusat
juttu aeada, ja ninda mõodi tämä aigu ilma
igawuseta edesi ajada. —



47.

Koolmeister oma meelega parutud iste wasto.
Arxas mõnusat juttu pere naisega westama, ei õld
tõsel mehikesel emäm meelexi, et pürsid üle oia rõni-
misega jalgu wahelt lõhki läxid, ei xa istudes pand
tõne tähelegi et lettitud tooli põhi xutxi öli; ei xa
tedänd nüüd aimdagi, et wanu nux, pürsi praust
nenä wällä ajas, ja tooli põhjast läbi põranda
jwole ripendas.

Pere naine wõttas tule tungid nuulu päält,
kunto neiega üle jäänd tuxid pliidi alt wällä, jüal
trehwas üks kõrd silmad tooli alla lüõma, nüüd se-
da jolixu jüal rippuma, mõtleb: oh mina waine,
wist punin emmest ühe xeidetud worsti tooli
pääle ja unestasin ta. Jõnne, koolmeister me-
hike ei pand pimedues seda tähele, istus ta pääle,
nüüd määrib omad ilusad pürsid." Naine läks
koolmeistri seljo taha, wõttab tulise tule tungi-
degа sest urwatud worsti õtsast ximi, et seda ju-
leja, koolmeistri alt wällä tõmba. Koolmeister kur-
gas, kui usxist nuulatud, xüreste tooli päält

üles, ja wahtisid xui wihased xuxxed, tün
aig türne türje ötsa. Wimaxs ööl naine, et ta
mä urwand xeidetud worsti tooli pääl ölema ja
tahand seda nüüd sulaja wällä tõmba

Nüüd xoolmeister rüüxind oma pürxste ümme
tuft, ja xuida se esi tämä oma voleku ja ette
waatmatu õdexu peraft xüix on tuld.

Xoolmeister xuristand xül nuist, et ta seda
johtumist xellegi ei pea rüüxima. Naine tõutand
xa oma jau ximi sulida, aga xül ta wist töi
se tõa tõdita ixxe seda räägis; xuida siis muidu
ruhwus seda teawad. Ega se xoolmeister ise
ixxe ümmeti seda xellegi mend rüüxima. —

## 16 Turu östab lehmä. Juri Turapp

Ühel xülä mehel öld lehm müia. Östjaid xedä-
gi xodo ei ole tuld, ja mehine ise öld aiglane ei wõind
xuhi tedä xauplema mennä. Se päraft saatand ta
oma naise lehmä müüma. Ja öösld sellele: „Sina
ärä mene selle lehmägä müüale xuhugi, xui lin
na turule, xül sääl tämäst üxa hinna saad.“



Naine suand lehmägä immelixult xuni linna
alewiku suudix, sääl tuld tuul lehmix wasta,
se küsib: „Kuula tädi, xus lehm on müia, wai
õled täda je xellegi müünd?“ Naine: „Müümise
päraft ma tädä linna toongi.“ Lehmix: „Mis ja
tahad selle lehma eest?“.

Naine: „Ega mina sinule tedä uxxa müümä, mi-
nu mees käskis tädä linna turule müia sääl peab
xõige üxemb ind suuma.

Lehmix sai nüüd aru, et sel naisel mõned xuu-
wid pää ajodes puuduwad, üttles naurutades, jul-
gel ja xindlal äälel: „Noh, xüs sina siis minu ei tun
negi, mina ölengi se sinu mehe xõige suurem
sõber, nimega ja minu nimi se ongi linna turu.

Kui naine seda xuulis et oma mehe sõpru, lin-
na turuga, ümme xombel xuxxa johtus, öli taal üs-
nä üxä meel. Lehmix turu, kubuss xa lehmä
eest pea aigu xuhe xõrtse inna; xüsxis naise xõhe
xodo axxäda menemä, suha kubuss ta ise üxs rõõ
wällä tua, xui oma sõpru waatama tuleb, seatas
naisega weel sõprale palju terwisid. —

Naine mõtles: se ongi üsnä üwä, et lima turu ise ruha lubab wällä tua. Minu ehk õlexo trehwand ta wõllä ruastama; ehk muni ruri inimene olexo wõind tee päal selle ulgu ruha perüst minu elule õtsa päale teha; siis õlexo minu armas mees naisest j ruhast ruhast ilma öld; exo sedu ixe sua, mis suada

Kui naine xedo sai, ütles ta mehele: „Sinu sõber, lima turu, östas minu rääst lehma selle sellegi inna eest, ru hu lubas ta ise wälla tua.

Mees xuulus imestades naise jutlu, ega suand an erme rui naine oma xauba, ja turugu xoxxo johto mise õtsani ja põhjani öli wällä rääxinud.

Mees ütles: „Wana ruhwas ütleb: Nuustel on pitxad juuxed lühixe meel, ja tüsi se ongi." Sina tolowun ei saand minu ütlusest aru, ja lasid üxest ilma xelmist emaast petta.

Mees ehtis uigest päast emaast rüde, puni õlmud wõi wahele ja lüxs lima, Saal turu puul öli üxs sugaw xaiw, ta wõttas gutxu, peenixese rit- wu xätte, ja sonxus ühte puhxu xaiwu wett.



Ise rääxis ühte puhxu: „Tule sie tule, tule sie tule." Rahwas xes sedu nägid, pidasid teda rumalaxo; sest xellegi rüsimise päale ei waastand ta midägi; ise aga sonxas ja rääxis täiste nenuxst hoolimata ühte lugu edesi. Ulga aja perast tuleb üxs ise mees xu sinne mehe jure, wahtis tüma rumalat tem- pu ja xuulab teda üxsi sõnu rääxima. Se nau- rab ja ütleb: „Eile oli sün üxs rumal naine, müüs lima turule lehma, tüna on sün jälle üxs rumal mees, xes muud ei tee, kui segab naiwu wett."

Wes segaja rumalus öli neid sõnu xuuldes xõrraga xadond, ta xurgas nii meletu lima isändixe xuxese, hoidus teda xinni ja hüdas: „Kuulgad ja nägiad tulge appi, se on se xelm, xes eile minu naise rääst lehma wõlla pettas. Lima isand weedi xohto xottu; saal pundi teda lubatud raha leh- mu eest mehele üra maxma, ja täist se wõrd truhwi pidi ta weel lima xohto xuxsa maxma.

17. Kolm üwä õpetust. A. Mülman.

Üxs wana rixxus ja uuus alli päägu talo peremees

öli ja mõned nüüdsäed wiguse peräst omes woodi
pääl ölnud. Ku se sama tundis, et ta iku jõud
õtsa uxas lõppema, sutsus tu oma südamest armas
tud poja oma juure ja ütles: „ Armas poig, ma
turmen ~~et~~ omast ramust, et mul siin eman xau
axo jäämist ei öle. Sina jääd nüüd selle rõha püü=
le peremehexs. Kumba ja siis tahad? xas xõix minu
ruha ~~ehx~~ ja waru, wai tahad minu xääst xolm head
õppetust.

Poig mõtles: Isa surеb wällä; ega ta oma wa=
randust xaasa ei wee, se jääb ixxe minu päride,
ja palus isa xääst xolm head õppetust. —

Isa ütles: „ 1.) Kui sul tiine mürä obone on, ärä
anna seda wõõra xütte xuhugille mennä.

2.) Oma sugulastel üra xüi tihti wõõrsis,
et nämad sind alwaxs ei uxxa pidama.

3.) Kuist üra wõtta tundematu ja rixxast rahwa.
Kui isa surmad õli, mattis poig tämä aususte maha,
isa warandus jäi muidugi teda xõix pojale, sest tõi
si päriaid ei öld. — Siis elas ta nüüd ümelixu el



Mõne aasta jooxul, peräst isa surma, tehwes
pojal õlema üxs tiine obone. Tämä jaunas elas
üxs wabat meest wõi pobol, oma naisega, se sama
tuleb ühel tulwisel päiwäl peremehe juurde, ja
palub: „ Ole ninda üwä mees, anna mulle owast, met=
sast üxs xwarm ea rauga xodo tua."

Mees tahi isa õppetust prowwida, ento tiine märä
obose pobolille aga tua. Ise aga läxs sulaja metsa wah=
tima, xuida pobol obosega metsas ümber xäib. —

Ta nääb: „ Pobol raiub suure xoorma jämedi puri
puid oboselle pääle, ise xabub xoorma õtsa, ja nui
obone (jäguawa) lume peräst heasti ei jõudand weda, siis
pix wemmal pobole xääs tuntsis obose sülgi. —

Peremees ei näitand emmast jaunа mehele, läxs äi=
gemat teed xodo poole.

Jaunа mees tõi obose xodo, ja tänas peremeest,
peremees ei unnand nüüdsi tämäle teedä, mis ta
metsas näinud. — Obone jäi aigexs, xolmandel
päiwäl old tual surnud waxa, ja surnud xa mõ=
ne päiwä peräst ise wällä. Pere mees ei öle xa nüüd=
si jaunа mehele misxi öld; sest ta tahi isa õppetust
prowwida. —

Noor peremees mõtleb: üks isa õppetuse jõnu on
töös mend, ma taham töist ka prowida: Laupa õh-
tu pani ta omale puhtud riided selga, üks oma jugu
lastele, nes ukz mead tämõst kaugel elasid, wõõrsi.

Siäl wõeti tüda usjaste wastu. Tehti rohe ta riidest
lahti, swori ja jorxisi walmistadi tämale rõõmsal
mealel, ja igu üks püüdis xõigi pidi luhxust tämä
wastu üles näita. Ja woode, ilusa walge usemega sve-
witi tuale magamisers.

Töine laupa läks jälle pris nende jama jugu-
laste juure wõõrsi: Tuemeb rõhe et ja wähem tä-
mäst lugu peeta. Küsita: „Ega ja tünä ümmeti ilma
usjata meile tuld!" Pris rüdab: „tulin teile wõõrsi."
Ei xesxi õld enamb ni rõõmus xui esimesel xõrral.
Ulgu aga peraast jumiti wast juurt xuube seljast
wõtta wõtta, ega tulnud ka xesxi tämägä rõõmsal
tujul rüäxima; xui mõni tämägä rüäxis, siis näi-
tus se xui wastu tahtmist õlema. Sõmiist ei tehtud
tämä peraast mitte, waid pidi sellega ruhu õlema mis
pere eest perele õli xeitud. Magamise aje juhatati
ka ühe pengi päält ühe waiwalise asemega. —



Mees mõtleb: ka se isa õppetus on tõsi. Ta ei
mend enam nende jugulaste juurde millalgi wõõrsi. —
Rahwa juues xõnes jutt: „Mõned xümmed wärsta
jüt xaugel elab üks õige rikkas mees, sellel on üsna
mürxa xenä tüttär."
Meie noor mees mõtleb: Ka sedä isä xelmat õp-
petust taham ma prowida!
Wõttas isamo (mõõga isa) ja mend xihlud ja küx-
sid (sinne) xuuldud rikka peremehe ilusa tüttart xõsse.
Kihlusse said peetud, ja pulma päiw määratud. —
Kui peigmees jäält wällä sai tuld, urxoti juure rüüsse
ga pulmade wastu walmistama, sest neid tuheti nii
uhxelt xui iäl wõimalik pidada. Ka rütsep xes noor
pois mees wõeti uusi rüideid perele õmblema. —
Õli nädäli püüdnd xihlumisest möödu mend. Siis pani
peigmees wanad sandi rüde räbälaid selgä, xott xauba ja
xepp xütte, ja läks prowima xuidu pruudi peres ka wais
te armetuma suntidega ümber käiarse. Tämä läks
õhtu ilja sinne pulus õõma eja, ja xurtis et ei jõuxa
edesi memmä. Peremees lubas, aga tütrel nägis üsna

wasta mult se õlema. Sant üstuud urse tuha nurru.

Pere ruhwus arwanud sõma, peremees õõld tütrele:„ Anna selle wiise sandile ka nature süio." Tütrus õõld: „Mida weel tämäle, omi kirjatud koorikuid ei nää weel näridä sääl nurgas, kas mina arwan kõiki neru raulu üles passima.

Peraft sõmist mend peremees tuhu tuppa magama õõld tütrele:„ Te sinne seina äärre, sandikesele ka use kus ta magab." Tüttar õõld:„ No weel tämäle, üues koera putkas omasa nüsikesel."

Sant heitsud sinne suma urse tuha nurru paelju põrunda päale, ja tehend ennast magama.

Tütrik tehend suure laiu walge useme penikide päale ja eitüned rätsepiga sinne magama.

Kuine sandike mend ommiku menema, tüncünud maja ruhwast se hea teo eest et õõsero wõtsid. —

Kui nimetud pulma päiw kätte jõudis, õõld prundi tulos kõik wiisi peraft walmis, ka pulmalised kõik õõld koos. Ka peigmees tuld oma pulmalistega sinne, neid wõetud üsna ausal wiisil wasta.



Sõõned ja jooned ühes koos ja õlled rõõmsud.

Enne laulatama menekut, kutsund peigmees, prundi, tämä isa ja ema ühte kõrwalise rõhta, tünänd neid kõige (hea) lahke wasta wõtmise eest. —

Ise õõld prundile:„ Sinuda minu emale nül neidsers ei wõtta. Ma ölen kuulda saand kuida sa sün tõna wiimati ühe ennetuma sandi wasta ulastamata õled õld, jen kütsepaga õled sa kõige õõd ühes magand.

Siis mene nüüd selle kütsepale naisero." Tütrus arwanud weel wobandama. Se päale õõld peigmees:„ Mina ise oingi kunst, nes kõik kuliš ja nägi, mis sündis, se peale jättis kõikidega kumalagu ja sõitsid oma pulmalistega kodo. Peraft wõttis ta ühe rehwu ugu möistlikku tüdrukut emale naisero ja elasid õõm sat ja õnnelist abi elo. Kirjutaja mehe ühte ja rena tüttar jäänd agu wanaro tütrukuro ja ootab prui geu, millal wanad tütrikud kirikisse ja oo päale wiiakse rutaud tegema. —

18. Ise kõsib pojal, ühe ja truu sõbra Eesti maa pinnul elamd wanal õppidu ocal üks kõrd üks õige kirjas ja umus peremees; sel samal õõld üks ainus

poig, kedda ta südamest armastand, ise on ta ühte puhku ees ja tuga künn tehend, ninda et poig kõigest ilma tröst ja suurest muredest tundmatu öli, se lübi ei wäsind siis ta poig, ku ilma ruhwa kibedaid keeli ja libedaid meele tunda.

Üks tuli ku üks kõrd selle üle mötte pähä. Ta kutsus oma poja oma juure, ja ütles: „Sies suadis ölen minu igal pool künn trimetamud, ninda et sina öled just mino selja tuga üles kaswand, sel le pärast ei tea sina weel midägi muust ega üdüst, ega turme ku ilma ruhwa libetaid keeli ja pettisseid meeli. Minu sowa on, et sina nüüd reisima lähäd, ja öpsyid ruhwaid tundma ja künni usja tühele panema, et sui mina üks kõrd just ilmast luhkun, siis sina mõistad ku ise oma jalgude päal kõndida ja enese ja oma wara üle mõistlikult walitseda. Aga õtsi selle reisi ajate ajal omale üks, ja ustaw föbet föber.

Poig läks ise õnnetu misel teele ja reisis mitmees jes mitmes paigas, ja tutwahwaid, nende trimetusi ja öppis



tröfid tühele panema, ku sui tämä mitme noore mehega selle reisi ajal oma arwates üsna fibraks. —

Kui ta reisi päält kodo tuli ja iselle kõik öli rääkinud mis ta nähänd ja kuuld ja tähele pand, öli isa sellega üsna rahu. Wõõras küsib isu: „Kas öled omale ku ühe ustawa ja hea südame fibra leid nüüd.“ Poig ütleb imestades: „Ühe föpra, ma ölen kõige wähemalt 10 head föpra leinud.“

Isa ütles: „Lähme siis sina üwi föpru vaheseste prowima. Wõtlas panni ühe kotti heini täis ja ant ta poeja selga, ütles: „Lähme nüüd sinu kõige ligema föpra juurde. Õhtu eha uula said nead föpru maja juurde. Wana mees jättis poja kottiga õue ja läks ise sisse.

Küsib, kas turmetselle ja selle nimelist meest, noor mees (kees) eistus töusi ülesse, ja ütles, „kül turman, se on üks minu föpradest.“ Wana mees ütleb: „Kui se mees teie föber on, kas lubate temale ehi ks õlle, sest ta on õnnetumal rembel hädu sisse langenud.“ Aber mees küsib: mis sugune ädu siise ta on siis langenud?“ Wana mees rüggib: „Ta on minu armas ja ainus poig,

le päält jühtes tu ühe mehega lüliste, ümmetuma jüh-
jühtomise läbi löi tu teise mehe surnuks, ja nüüd
on tu selle surne mehega tee õues, ja mina tämä
ammestaja isa, palun sinuda, kui tämä üht kõige suu-
remat sõpra: ole minda üwä, ja wõtta minu poig ja se
surnud mees oma warju ja kaitsmise alle, nii kauaks kui
se ast saab ehk muidagi moodi kohto ees kergendetud."

Poja sõber kuulab rahuldes seda juttu, ja ütleb: „Kui tä-
mäl nii lugune asi on sündinud, siis mina tädu ei wõi
uwitada, salsu aga et oma pojaga ja surnega menema
saad, enne kui mina ka teie läbi ümmetuse sisse ei lange.

Minda käinud naad kõik poja 10 sõpra läbi; üksi
mindest ei wõtt luband tädä oma warjo alla wõtta; aga
ka kõik mend tämä poiga õue nägemagi, ehk tämä
enese käest müdägi sest ajast küsima ja tädä tröstima."

Kui poja sõprad kõik ülid prowitud, ütles isa: „Kuh-
me nüüd minu sõpra prooma?" Kui sinne saad
läks wana mees sisse poig ja ei jälle kellega õue, tämä
sõber üli rõõmus ta tulemise pärast. Wana mees rää-
kis oma poea ümmetamast jühtumisest, ja palus tämä



käest warju ja kaitsmist oma pojale, ja ka seda surnud
mest oma warju alle wõtta, nii kauaks kuni se asi saab
kuidagi moodi korgemalt õiendud."

Wana mehe kuu sõber kõhatas, nixutas pihtu (õlasid)
ja ütles: „Raske (väga) raske on nii sugust asja korgenda
ja warju alle wõtta; aga et sina mo kuu sõber ülad õld
siis tahan mina sinu poja kõige muha löödud surnega
oma warju alle wõtta, ja sinu wana raugal tahan ma
sel üda kunnil ni üwast jõuga ja nõuga abiks olla;
Ta käskis noore mehe kõige surnega sisse tulla.

Se tuleb ühna kolliga tupa, isä küsib surne kollist muha
puistada, poig puistab, wana kallis sõber wahib terasselt
ja õsu wõtlikult sääl ümber, ja näeb et muud ei ülegi kui
heinad põrandal, ja küsib pool imestawa ja mudula hääl
lega: „Siin ei ole ju muud kui heinad, kus on siis se surnud?"

Wana mees rääkis nüüd oma kuju kõik õtsani wälla
kuida naad poja üwi sõpru käinud prooimas; aga need seda
ümmetu jühtomist kuulnes, jätnud tämä poja oma õdä ümber,
ja kihutanud nüd tulema, ilma et naad ülesse tädä kolja
ma sulud tämä entse ümmetuses. „Aga", rääkis wana mees
edasi, „mina tahin poja le näitada, mis sugune on üks

ja üwa föber, üsna selle perüst õleme tuld seda prowi sinu juures tegema." Wanad föpred langesid nüüd toine töise kaela ja õlid üsna röömsad, et asi nõik üwä pidi õli.

Pojale aga üdles wana mees:, Nüüd nüüd isegi; sinu w suurt föpra ei marsu minu üht üwü föpra. Üdsi omale ka üks nüsike föber. —

## 19. Studentideft. —

Pulun mitte pahaks panna, armstad Studendid, ega mina ei tea, kas se tösi wai wale on mis selle nimelisteft herradeft räägitakse. Noh, se jüüb muidugi enamuisteft Studentide kaela päale; Sut küüb meie pobl ruhwa suus ninda:„

Wana tale tuadike, sel alwad ebemed ihu kattes. ja kotriste äärdega kaabuke pää warjus, kauples kuadul üht lehmä. Studendid küsinet:„ Wana tuat: Mis ja tahad selle lehmä eest?" Wana mees:„ 30 õbe rupla, mitte enamb ega wähemb." Kauplened ja kauplened, wiimus lubaned wana mehele anda 30 höbe rupba selle lehmu eest; aga õhta lubaned naud lehmä wällä wia ja küs ruha kätte marsta, andaned mõne rupla käsi rahaks ja kauba nimitusers. Wana mees õõlt:„ Kui teie



ruha mulle õhta ilusest kättä marsata, siis teen ma teile õige üwäd lügud." Kui östjad seid wällä mend, läks wana mees ühte trahteri, marsas sinne 3 rupla ruha siise, ja ütles, õhta tulen mina oma föpradega sie purjetama, siis mul ei hooli enam marsta. Ta küis töi ses ja selmandas trahteris ja tegi ni sameti. —

Õhta tulid Studendid marsid wana mehele lubatud raha, suatsid lehma endo, ise aga läksid lehmä lükw ja ma. Pannisid ja purjetasid ja kauuis üwäst, wana tuad töised neie ulgas üles, lööb käägä oma päas õlewa kaabu ühe körwa poole wildesse, ja ütleb:„ Noh trahteri peremees kas õleme tasa?" Se wendab:„ Tasa, jah tasa." Wana mees kutsub neid töise tuntud trahteri. Purjetawad sääl jälle ni kaua kui wana mehest ette marstud raha tasa õli. Wana mees töised jälle laua juues üles, küsib:„ Trahteri peremees, kas on nüüd tasa?" Lööb jälle käägä wana kaabu lotti ühe körwa poole wildesse. Trahteri peremees nördab:„ Tasa, jah tasa." Nüüd kutsus wana mees töised weel selmande trahteri. Purjetasid ni kuida töistes, ja wana tuat oma kaabut ühe körwa päale lüües, tasas ka sääl nõik

tasa.

Studendid panned nüüd üsna imeks ja räägiwad ise seskes tasasel ääl: „Üks pagana wägi on nüd sell wa rõbalõt raabul, iwana tuadixe tellek wõllõ müdi tuhab, nui eräm ei taha löök rõigõ raabu lotti wiltu pähä, ja rõix on tuja." Üks neist ütleb: „õstame wana mehe käest selle raabu omale, pagana pärüt, nüd selle ga jaama purjetada."

Üks neist küsib: „Wana mees, mis sel sinu rõbõlä ääretega raabu marsab?" Wana mees teb emäst jook nuxs, ütleb siisi, tümal reidel ja jalgnud toonil, „Mui jüs herrad selle raabu lotiga teewad."

Kui noad wanameest rahu ei jätnud, ütles wana mees: „Minu imeline raabu marsib 30 hõbe rupla mõtte enam ega wähem." Studendid tuntsid nüüd ömmega roos õlema, nuad teesid jo et wanamees jõrnd õli; ega tu mui du seda ime wäega raabu ni kerge imu eest õlers wällä müünd. Marsid mis wana mees ta eest nõudar ju lõksid nutteste menemä; Seda ei teu kas wana mees paljo päägä xodo lõks wõi õstas omale ue raabu.

Töisel õhta läksid meie tuntud errad wana raabu ühel kuindla ul, trahteriose purjetama. Läk sid röige este sinne, ruhu wana mees neid xa este wei. Purjetasid jo mehe moodi, üks, kes wä raabu omale, ni suma kui wana meesri, pool wiiste pähä. Küsib: „Trahteri peremees kas tuja?" Teie põle weel ühtigi marsand, ruida ta jüs tuja sui," ütles trahteri peremees, ja ühwardas: nüd mina teie xõwa xrüü xisi ja xõweri nuid tumen, marixe rattu wällä. –

Ei paratand midägi, mund kui marsid wällä.

Kui wällä tulid, ütles töine: „Sina ei pand õiete tähe ruida wana mees lei, lähmä, nüüd töise trahteri, ratsa xu mina raabu oma pähä löön jüs on röix tuja

Purjetasid ninda suma kui esimesesri, üks töi seb lasa juures pästi löök raabu wiltu pähä, ja rüü sid jälle: „Noh trahteri peremees kas tuja? Se aga ütleb: „Marixe emme xöix wällä, jüs on wast tuja. –

Mund kui marsa jälle. —

Kolmas ütles: „Ah teie õlete ixxe weel purisixesed, ei öixa selle wana raabu lotiga ümber xäia, no mis weel juurenut. Lähme xolmandde trahteri, ratsa xui mina ixxe löön, jüs on röix tuja." —

Kolmandes trahteris rüfisid jälle sedä ja sedä, üwä ja paremat wällä. Kui rõõgist jov imu õttus öli, tõusis selmes ruuntimis üles, rüfsi lei raabu tõise rõõwa pole wiltu, ja rüfis: Noh trahteri peremees nas õleme tasa?" o selmid o selmid„ ütleb se„ Kust meie siis tuse õleme kui teie ei õle weel pülend rapi rugi nüi- tund, marsse rõõs rehnung wällä, noh siis õleme tasa. Muid kui rõõjasid ruhad rono ja marsid jälle. Nüüd wast said terrusse õppicid anu, et rüla wana tadist pelletud olid saand. —

19a. Täine rõõd ulrund jälle mõned Studendid lima uulitsal, üks rülä mees mend wana walge tüne märagä ra sedä sama uulitsa mööda edesi: Üks nende ulgast rüsind:„ Kuule rülä mees, kuhu su lähäd selle täie laritiga?" Rülä mees tõmmand mõrü sawa, pinda et mis sõal[ad] warjul öli, nähta walle tuli; ise ütld:„ Nüüte annus noor suns, sün on tüürman, rüfige selle rääst. —

20. Loodod luisk ja ise ukrand luisk.

Et rül inimesed warmal ajal, ja nüüd, mitme sugune ammetite läbi oma elo pid üles pidamist püiawad; sis õled õle sugugi ime, kui mõned luiskusega oma elo üles pidamist saawad. Nii õle siis üks noor mees, semulast loodud, kuse nüv jumegu, tugewa rehe ja üwa terwisega. Muidu nüüd olens wõind ta kus esimese nubri mees õlla, oma rüla meestest; aga mis teha, ta sai nullide ulra urwatud; sest tämä öli esi- mene pea luisk. Üksi peremees, ligi ega raugel oman rülas ei ra wõõras wallas ei wõtland tõdä leiwa eestsi omale tõõle, ninda tunted ja ruulus öli luiskusse peraft igal pool. —

Et tämal tõõd ei öld, siis ei öld tämäl ra midägi siiä, ja öli nälgus. Jgu rogogond aga peab emad näl- jatsed toitma, ja wastutab selle eest et iksi nendest näl- gä ei suure. Sün ei uwitand ra muu nõu, kui talo peremehed pidid kõrda mööda laisule ta sauna sõõmist weema, kus ta pool laiseldes üdä peraft aga nii palje wüttis siia, kui tämä luiskleud reha tar- witas. Leiud ninda mõõdi uusta wei raks edesi; siis ukrand üks tün selm ra sauna, ja ütld:„ Mina olen ra laisk, tooga aga mulle ra süüwä.

Se üksi laisk tüütas jov mõnda meest, kui täine

wel juure ilmus, siis lüks emmamust kõigil pere meestel jõo kops üle maksa. Nad räägiwad ise keskes: Kui ~~meie~~ meid ruht luiska rahulikelt edasi jõõdume, wõib olla ehk siis sigineb rohmas ja neljas wel juure, jõõdü siis luiska nui tahad." —

Pidasid nõu: Puneme selle wana sauna lõmo jaoks põlema, saab nähä kas laiskadele tuli; meled perfekt pähä took, kas tulewad ise wällä, wai võtawad et meie neid wällä weame." Kuida mõeldud ninda tehtud. Üks peremees torkas luiskade pesule tule nurka ~~et~~ rattussele laulama. Tõised jooksewad põlewa sauna ligi ja hüsendawad: „Tulge siest wällä saun põleb." Ise arwand lain jooksis siest wällä; aga tõine ei tule. Mümaks nui tuli õige jõo hüle lüks, lüksid 2 wai 3 mest wedasid koed ud laisa põlewast saunast wälle, nende südame tund mus ei an neile luba, koed uid laiska tulesse jätta. Ise arwand laisale enti nüüd üwäst wemmeld ja pandi tõõle, se perast et ise tulest wälla tuli. Tõisele aga ei õõldud alba sõnagi; Kuid teideti ikka wana wüüsi edasi; nüüd õlid iga üks just nähä suand, et ta teeste koed uid laiska on-

Juhan Unuwald rüänind.



Kulja tilgad ja mõned naljakad johtumised. —

1.) Saare ma mehed sõitsid eesti rannale kalu püüdma, neil tõusis hiru lamba liha järel. Nad lüksid selle herra juure selle rannas naad kalu püüdsid. Õstsid selle rääst ühe lamba. Kauba sees õli rää zitsed et naad lamba noha pidid herrale tagasi weema; aga meled müüsid noha, selleest wüna sõõma alle said. Mõne aja perast saab erra nendega kokku rääkis: „Miks teie lamba naka wällä ei too?"

Saarlane ütleb oma seltsimehele: „Kuule Matt, se er rääkis lamba penda taga, meie pool karuse turse pend natuke tulega, siis süüakse kõige leha tükis ärä.

2.) Saare ma welled tehend ühes mõisas karstna. Kui tõõga walmis õlled, nähnes naad et karsten ünna wiltu ja noha langemas õld. Tõn ütleb: „Mine ~~ta~~ Mart mine tuu rudu ärrä rääkst ruha üü, ma oia taad ni kaua kii. — Ja oiabkoole[7] rinda karstna alle tiritades wasta. Kui nääb Matsi erra jurest wälla tulema üiab ta: „Mats kas said ruha ju kõde!" Kõde jah kõde, wastab Mats. Tõine kabus ka maha ja lüksid ni kuid jõudsid. Kui wähä maad edasi said, nuulsid naad karstna langemise müraga,

3.) Mõisa walitseja ütleb veike tujus moona mehele: „Kasi jüst meneme mina sind enamb ei prügi. Moona mees leiab õhta oma teenistus palga Walitseja ja räägist suama. Walitseja räägib: „Mis sa tahad?“

Mees ütleb: „Tulin oma wõmast palga suama.

Walitseja: „Ku ei õle weel täis, palga sina weel ei saa.

Mees astub aknа juure, rusk täis ja sõtse paistas ja ütleb: „Tulge ja watage suu pääle, minu arwates on se jõe üle lüügagi ümmargune. —

4.) Mõisa õpman leiab luiseldes suure tõmâ tooli pääl. Üks teo mees tuleb paraju rõõsse pääga ja nõrga jalgudega ta tuppa. — Ta tuli linnast. —

Walitseja ütleb: „Kuule wana Jüri ja õled jõlle jobnud.“ Mees ütleb: „Kaitse surati, ise lumeb pool rüitle maas, ja ei õle jobnd, mina seisan sui pulk püsti ja pean jobnd õlema. —

5.) Üks juut trehwus kõrtsi ees eesti poistega tülisse, need tahid aknada juudi panda seppidega parsima. Juut ütleb: „Perjage mind nii palju sui tahate; ürgä waid mind üle oja wisnage, jüs minu ei kõlba enamb täiste juutide ulna.



Poisid ütlesid: „Wisname juudi üle oja, jüs on ta enamb õdas, täised ei wõtta teda oma ulna. Kui poisid juudi üle oja said wisnand, sargues se maast üles, ja läks ninda et jala kannad kukla näisid. Juut õli kergeste kawalusega poiste käest päästand. Poisid said sa nüüd wast aru et Juut neid õli petnud.

6.) Ühe peremehe majad õlid metsa ääres. Selle perääst wõttas Reinowalder kõik ta kanad omale prääks. Kukk ürsi õli järel jäänd. Mees mõtles: „Küll ma kukke abil ikke sinu kalli kasuka seljast maha wõtan, se marjab enam sui kõik minu kanad! Ta pani jõemeda kahe kõrdase kanepi nüdiga, kukke oma roho oja kõige ju ukkas, püs käes rebast wõisuma. Läks ulk aiga jõ õdesi; Rebane ei tuld. Mehel tuli kange püha suitsu himu, lähäb toast püpu toowa; aga rebane wes ligi õli kargues kukke kallale ja wei ta kõige kõigega. Mees kukke kisu nuudes kurgab õue ja ütleb: „Kulet wõsi wõsi, kas näägite kuhu poole ta läks. —

7.) Student ja üks sulä mees mend turrusse pääle waidlema: Student õõld: „Kui ja nii turk õled jüs

ütle mis õli Jumala ema nimi:" Mees mõeld ja võld Maarja õli selm oma Jumala ema nimi; ise aga lesand juunde võldes „Aga ütle sina nüüd, mis õli minu ema nimi:" Student ei teedänd. —

8 Meister ja sel söönel ühe laua pääl; aga kui meist ei emänd liha pruadi lauale toonj, pand ta iga kord taldrina ninda lauale, et liha tükid kõik meistri poole ja kartulid selli poole jääänd. Üks kord rogema ta kehwand ta liha poole selli poole ja kartulid meist ei poole panema. Meister saand ersitusest aru wõtand taldrina ferwest ninni, seerand liha taldri laudu mööda ümber, ninda et liha pool jalle tõmä ette sai, ise võld sellile. Kääk päew seerab ninda mööda Sellil tuld sedä tüis, wõttand taldrina ferwest ninni, lõõnd kõige praegu meistri pähä, ninda et ube ja ümfed nõik sõnastist tilkusid, ise võld: „Wott nuu näib jälle ninda mööda". —

9. Ühel üsna ruiwal sügise aeal kui kusse lii nudes ega lompides welt ei õld. Jalun komm üht messt võld tämäle: „ Kui sa mind sewadeni wee sees kuski elus peaq, ja sewade minu kaiwu



karre pääle awitad, siis annan sulle 3 head õpetust Et mees kuski senna talwel elus hoida ei suand pi= däs tada kõige talwe oma kalja ostjas, ja sewade wei ta senna kaiwu karre pääle. Ken ütles: „ Kui ja pead unnad kaiuma, siis naiu ta ümbert wõsud wällä, et nääd sulle tülist ei jääa. 2.) Kui situle un= nad siis seera nenä alle tuuld, siis ei tule nis sulle nenässe. 3.) Kui suusele unnad siis suse alle tuule, siis susi ei tule sa pürste ega jalgade pääle. — Ise Ülgas sulgsti wette sadues wällä. Mees läks nur ru meelega rõdu, sest ta lootas et sen püdi ei tea mis sugusid üwi õppetusi andma. — Juhan Unuwalt

10.) Üks mees ulgus linnast läbi joorswa jõe, silla pääl, sust üle se kõrd õige palju rahwast käis. Tema ulgub ja wahib üle silla käsi pead wee sisse: ise ütleb, tuleb ja ei tule, tuleb ja ei tule, ju jälle wahib jõe sisse ja kõrgab ühte puhku neid kuulsid sõnu. Kui ta nüüd nägi et palju rahwast imestades tämä pääle wahtisid ja küsid: „ mis süst siis joeab tulema." Tema tõstas jala üles ja perestas õige kõwasti, ise ütles: „ Ära nüüd ummeti tuli; ise läks menämä. — Jaan Elgas

11.) Mõisnik õli õppetajale õld witha mees, last üks õhta õppetajada oma mõisa tulla ja tahi hüüd õppetajaga õdge amaste waral oma asja õiendada. Nuad mend rõwaste wiidlema, perüst teld mõisnikal südä täis tommand alja mõõga lagedalle ja õõld: „Kas tunned et se on Aroni sepp mis rõrbes õitses.“ Õppetaja tagenend ruugemalle, tõmpand pistoli tas ruft wälla ja õõld.“ Nüe, siin on jälle aroni seitsetamise pann. —

## I Sõprade rõnelemine. —

Küsimine, Kas teie pool rapsed hääd?
Kostmine, Hääd nei ruap rübärääd.
Küsitus: Ek se pole siis hää.
Kurtamine: Kust se üü on, nits küss uida sei rapsed üä
Ees se pole paha. —
Kust se paha on, ma tapsin nitse wälla suin torre täie leha. Ees se põle üei.
Kust se üü on, arrasin nitse leha reetma maja küss põlema. Ees se põle paha.
Kust se paha on ma tegin ue tua.
Ees se põle üä



Kust se üü on: Arrasin wümast lue pulri panema, naine jäi naba pidi wahele sai surma
Ees se põle paha. —
Kust se paha on, ma wõtsin ue naise.
Ees se põle üü. —
Kust siis üä on? Sepp narris naise üä
Ees se põle paha. —
Kust se siis paha on. Sepp andi pa täie ruha.
Ees se põle siis üma üü. —
Kust sepi siis üü on. Lüksin metsa sittale, panin pa täie ruha ni rauuns rannu õtsa.
Kuras wei ruha.
Siga sei sitta
Tuul wei uisu. — Ees se põle jälle paha
Koh mis paha on, se pahast jäübegi. —

## II Peremehe ja sulase rõnelemine

Peremees: Kas rüisid niniuus ka?
Sulane: „ Ega siis rortsiksi räind
P. — Kas pühaid waimuid nägid ka?
S. — Ega ma siis surjeidsi waimuid näind
P. Kas ja ale ka sarjas õlid?

Sutuner: „ Ega se sari minus süs öld.
Peremees: „ Kas sa untsa (za) karjas nägid?
S. — — Ega ma süs nägemattagi öld.
P. — — Kas wiis süs sa mõnda?"
S. — — Egä ta süs tvonudsi mõnda
P. — — Keda ta wei; musti wai walgeid?
S. — — Ega sul jo sinitsi ja punaseid ei öld.
P. — — Kas pini jvorsis sa taul jürgi?
S. — — Ega ta süs eelgi pidänd jvorsima. —

Tunel Taurman (15 uust) wank

## Wana uskw.

1.) Kui üks sureja inimene, enne surma jamsides ehk rääda mvodi trehwas üheist lvomast räägima. Süs usuti et se lvom sureb. —

2.) Kui rukned ja ranad wahel pennil üvleza rüristawad wõi vöristawad. Süs wana rahwa usu järel peab marras laskas jvorsema.

3.) Kui mõni vogemata trehwas oma rieto ehk jalgade päale sülgema. Süs pidi se tämüle palehandusst tähendama. —

4.) Kas sist näritud leiba ei tõhtind kesti ummustudu; süs pidid morsad ratsi lvomä. —

5 Kui rukkid eiettesid (õlesid) sel ajal ei pleckines wanad rahwas rangud ega miitsid. Nuad uskusid, et rukki õlemise ajal rangud walgeks ei pleezi.

6.) Kui laps wara, enne wastat sündima ansab: Süs usuti, et se laps tullab nüüd keele jala ella ja ei anna usina räägima. —

7.) Pecsst tüde õtsimist ei tohitud pvole pea rohal jeäma jättä, pea pidi sauma tüeste köik ümber otsitud, kardeti, et kui pea õtsimine pvole jääb, süs peab se inimene mettsa exima, kelle paa pvole le õtsimata jäi. —

8.) Kui kellelgi öli nisugune eigus, mis kardeti punduad, maast ehk tuulest urkund ölemaj se inimene pidi wõtma wana pvole nopkese wesk raha, sellega riist tele menema, siäl selle pvole nopkase raha oma üle öla ninda maha wiskama, et se raha riist te päale maha jäi. Kes selle raha siis siält trehwes wällä wõtma. se pidi selle raha maha wiskaja eigusse perima. —

9.) Kui rukki päa külles ülewal otsas, este öied näh-

ta wara said, siis usuti et üsna palju rukki saab. Kui kesk päad siis kesamine saak; aga kui ol pool koige este öied nahawara ilmusid siis üsna waine rukki saak. —

10.) Kui üks elajas östeti, ja üks wõõras inime ne tõdâ katsuma laks. Siis petteti seda wõeraft inimeft enne nahugi müeale wahtima. Kiitus sens, tämäle ~~võlu wahi~~ öeldi wahi kes sääl tuleb. Tuli nüüd kedägi ehk ei tuld, kui tämä aga wahtis, siis lasti jälgeste teda. mit looma katsuma. Siis tema silm ei pidänd enam kahju tegema. —

12.) Kui Aned sügisel sooja maale lähwad ja mennes segasi lennawad, ja ei mitte sirges rida des, siis usuti, et wägä segased tulwe ilmad tulewad.

13.) Kui päät ottides, toise paast kõhe tüi leiad, kui esimese ümbe sulga üles tõstad; siis usuti, et se inimene on teiste päale misni tühja juttu rääkind. —

14.) Kes usi tappab: se peab 9 puttu undens jaama. —

15.) Kui inimene sügawas mõttes ühe asja päale mõtleb, ja mõtlemise ajal määb ühte tähte taiwa lahutuses jooksma. Kui se jooksew täht tä mä nähes kusnile seisma jäi, siis usnues tämä et mõeldud asi tõeste korda läbäle; Aga kui jooksew täht, just kui maha nägis langema, siis teima mõtte ei pidänd tõde menema. —



16.) Kui wõõrad tulid ja need jõõma pandi; siis pidi maja perenaine nendega ühes jõõma ukka ma; ehk öleks ta wast nende tulemise ell ise joo jõõnud. Öeldi: Kui pere naine wõõrastega ühte aigu jõõb, siis tuak lumbad sigi wad. —

17.) Oma kuhjale ei panned wanad rahwas millagi malku nõnda päale, et paarid tüis öeld. Näitusers: 4=, 6 ehk 8 malku. Kui nääd panid poolikud paarid; olgu 3, 6 ehk 9 malku. Nääd usnusid et kui 4 ehk 6 ehk 8 malku kuh ja päale panewad; siis pikne pidi kuhja põle ma lööma. —

18.) Kui juwel kesa põllul rukki õrasse jõõjad us sid nähti; siis usuti, et üsti pik ja koe sügise pidi tulema. —

pag. 268.

## Wanad laulud. —

1.) Tidige, tidige tihti mettsas
Paje taga parsus mettsas
Sääl ma raiusin rattas puida
Koolotasin rõõdara puidu
Sealt sep mina ruha leitsin.
Rahaga ma obu ostsin
Obuga ma otra tegin
Otradest ma õlle tegin
Õllega ma naise wõtsin
Nuisegu talo pidasin
Talo ütles: tuppa naine
Pere ütles: perse naine
Ei mina tuppani talu peraft
Ega perseni pere peraft
Tuli tuudi tuppis neuse
Siis mattin mehe marjuraise! J. Puurman

2.) Pulmas, lahjade jagamise aeal lauldud. —
Sääl on tõ lipsud, sääl on pitsid
Sääl on (ilusat kallist pool kaut) eluesed
Ega neid pole neidu teinud
Neid on teinud (sauna teine) naine
Erne wax neid ehitanud
Juhu wax neid walmistanud
Seela wax neid seoritanud. — Mari Puurman

Kitsele. —

3.) Kits zile zarja,
Üle mere marja
Too mulle heino
Mina einad lembale
Lammas mulle willa
Mina willa witsirui
Ikerja kastel zapuzud
Sulaselle suured surzad
Peremehel pizzad pünsid
Eneset teen eina mütsi. — Leeno Martsud

Lapsele

4 Tädi tuleb tüi põues
Sel tuleb leib seljas
Onu tuleb õun käes
Sõse tuleb sõlg rinnas

Kui laps oidaja süülis irises ehk wirises itseda, ja ei tahtnud muidugi waid jüüdaj süs wõttis lap



pag. 269.

se hoidja lapse mõlemad käed oma kätte, tugos lapse käsi tasapelt ninda korra et lapse pihud teine teise vasta käisid, ise laulus sääl jmures:„

Te karra kasta suu
Silita sea lihaga
Wõia wõi leivaga."

Siis paneb lapse mõlemad käed ninda korra, et tema teine pihu teise vasta on, nüüd tõstab lapse käed üles körgele, ja ütleb:„ Kurru! — Küsib:„ Kelle se karru saab?" Ise jälle vastab:„ Se saab Mätsile. Ah ru Mätsi jõõb nüüd nabrin taigu.

Ninda teeb ta lapse käsidega karu käige oma perele, ja manitab lapse mitte kord suure häälega ju nauruma. —

Mõistatused. —

1.) Puust tehtud punderina, ~~nidinädina~~ ninistä nidi nädinä, sõmeristä väes koppi. — (Sõel) jõel.

2.) Hiri kari walge wäli, must on karja kaitseja.

Ruhwas kerines ju õppetu kuntsli pääl. —

3.) Kuramees nurgas munad (rüppis) süües.

Kerisega ahi. —



4.) Suure õuna suurune seni koorma pikune. —

Kidi kerä. —

5 Südi kerä nüdi kerä, uguna kot ja wihu pu. (Kaas.)

6 Mustem nui süsi, magusam nui mesi. (Uni)

7.) Selst karwune päält karwune, ihkesa süüdi ümbert karwane. — (Sina ruhi.)

8 Ürg ummub kahe mäe wahel. (Perestamine)

9.) Kassi saba üle mere. — (Pa jung.)

10.) Kaks kõrd sündind siiski ristimatta. (Kivi linnud)

11.) Sile lähäb karwase sõse. (Käsi läheb kinda.)

12.) Karwane lähäb kahe sileda wahele. —

Hobune pannakse ussude wahele.

13 Tsadi nor norotab eide molli.

Kimaga kaiu, kus kõik kaiwu wahib. —

14. Kuna mees nurgas tilk tilli otsas. —

Kalju eesti. —

Mõna wanad eesti ruhwas wärwisid? —

1.) Munaga juuridega wärwitud punaseks. —

2.) Õunapu lehtide warwitud punaseks. —

3.) Kase lehtega, nui need weel noored ja õesti türwased õied, wanaduse kõllaseks. —

4.) Päiwä karüdega mis kesa päal mõnes kohas kaswawad, jügawa kõllast. —

5.) Kiwe, katusse, ja kaskede külgest kõrjatud sambledega wärwitud pruuni; mis päiwâ pleegimist ei karda. —

6.) Sov ma päält tvodud muuret, pantud keewa wett päale ja siis nüüd sisse. —
Se wärwind nüüd süsi mustaks. —

Kui jalud audusid wesisel ajal kuida arstitsi:
Kui jalad veel audunud ei õld; aga üihte puhtes waise jala warjudega wee sees õli turwis käia. Siis määrisid wanad inimesed neid tõrwaga, et jalade nahka wee wastu kõwemaks kurastus. Aga kui ja audunud olid, siis võeti üheksma lehti pihude wahel pehmeks, ninda et nagu wee wirtsa neist nähtawalle tuli; siis pandi nuud audune kõhtude päale. —
Mõned panid jälle õled, õsest jalgade ümber ja warwaste wahele, se kuiwatab kästi jalgu ju sügeldab, et ei taha jõuda sügeldamist kunna lada. Ku on hea audune jalgadega kuiwa



põllu mulla sees ehk muun tee tolmo sees kõndida, õõsest sellega neid seda jalgade paale panna, nüdega ümber kinni panna. Hommiku jalgade kinni panemise ajal jäätakse ka mulk jalgade ümber, kui paula paslidega jala warjud on. — Mullaga uritimine aitab kõige enemb. Ker ei usu prowisju. —

2 Mis wana kasukaga tehti, kedâ selgâs pidâ ei kõlband?
Wanad rahwas kõrjasid, wanad rõbälâd kasukad ja jäärel jäänd lamba naha tükkid ja keiwed ühte kokku, kastasid neid läbi ju läbi mürjäns, siis panid neid kõik ühte umnikku, ja wajutus päale, pidasid nued ninda päiwa kulm ehk neli ehk kohkem weel, kärsid kuttesid, kui willad hästi kuhti õlid audunud, siis rapputasid naha tükkisid ja puistasid neid nii kaua kui willad kõik neie külgest maha langesid. — Naha tükkid wiseti nüüd förnikulle. Aga willad pesti, kuiwatati ja tehti rüdens. —

Mõnes kõhas tehakse praikugi ninda. —

3. Kuida wanad rahwas lapsi pessiwad? —
Lapsed ummustawad ikka enämäst leiwâ päälimist koorikut

~~fuora~~ fuuwä, sui alumine sworik öli wahel trehwand põlend wirku ja sõwa õlema; füs wanemad pettüfid ööldes:„ Ürgä fõrgä püälimuft sworixu; sas üstus palja perfega sworixu põial. — Lapsed uszufid ei fõnd sa mille pääluft sorixu. — Kui lapsed õhta tuli jalu juures pesro tutzudegu mängi fid ja neid weste jälle põlema fühitafid; füs öölsi; ürgü mängigä tulega; füs zufsete ööse alla. —

Kui zuzri mõnel naisel trehwas tittexe fündima; füs öldi tämä tüste lastele; sinu emäle tõi zurg titte; ehx jälle tõise tolo äm tõi teie emäle zaiwuft titte. —

Ühes raud tee putzas, trehwas twonu wiimati, mõni nädal aiga tagasi, üks zaske julgune naine titte ilmale tooma. Et neil jääl lapsi ruhugi nõrwale ei öld fuata; felle perast nägid ja zuulsid Matsi ja Atsi zõik mis fündis. Nelluxe aig perast seda, johtos ukx mehi jäält putra juurest owoste ga ja zoormadega, üle raud tee tulema. Ja Pisike Matsi jooxsel neile wasta ja ütleb: Kulga zülä selled, ürgä uszuga sui zesri teile ütleb, et titti zurg toob ja zaiwuft äm neid leiab, tänä mina ise just nägin zuft minu emal titt tuli. — Üks paur tümmend aastat tagasi arwuda, öli ühel naisel jälle weixe titt, tämä xaxs weixet tüttart uszufid toeste et äm



ta neie emäle zaiwuft tõi. Üks nõud ütlend emä lustele:„ mengä Looga wähise joomise wet zaiwuft.“ Lapsed memed zaiwule, wahtined zaiwu sisse, nühned wee peilift oma nägo neile wasta paistama, naad arxend ämbriga titte zaiwuft wällä püüdämä, tombused nuttu ämbri weegu zaiwuft wällä wahiwad ei titte õlegi pangex, wahiwad zaiwu, nääwäd jälle titte zaiwus õlema, ninda möllused nuud ukx eiga. Wiimaft üks naine mend mõõdä, ütsind:„ mixo te lapsexesed sifuta wet zaiwuft walatu jällä maha ja wäsituta emuft. Lapsed öölsed:„ Meie püsame üht titte zaiwuft zatte fuada; ugu ei ta tule mitte meie ümbri, ja praigu on weel zaiwus nüha“. —

Nwine fuatas lapsed zodo ja lubas ise ämä jürel memei xes titte õxxab zaiwuft wällä wõtta. —

Nägu külä naistel see mood on, et zui fümni sõnumid, ehx mõdägi uudist zuulewäd, sühe lükäwäd oma naabri perenaisele sedä teedä andama. Sohtob agu naabri naisel xas oni ehx wõõraid lapsi toas se xõrd õlema, füs ütleb uudise rüüxixi:„ Kas tead xa, et zurg toond tänä õise Twaxi Trustule titte. Tõine sisib:„ Kas on mulda jalga wai on tuxxu amba.“ Kui wõõras tüdi ütleb:„ Mulda jalgu.“ füs tõine teab sühe et se poig, lap on. Aga zui wõõras ütleb:„ Tuxxu amba.“

Jüs teab perenaine rõhe et Trassi Trutul tütter laps on sündind. — Kelleft tuxxu sedraja saab. —

Kui üks mees selle naisel weike laps on, lähäb oma sõbra ehk sugulust, nutsuma oma naisst saatsuma; aga tämä sõbra laps on jälle lapsed mängimas, nendele ei taha ta seda anja teedä anda; jüs ütleb ta: „Minu laps ehju juu lenges tänä maha, palun sind meile tulla. Lapsed ei jua eru sest ühtigi; aga sül (sõprа nende ema aru saa; ) nii rutta kui wõi malix lähäb ta sinne xus tittore on sündind. —

Laste mängudest. —

Kui mina olles poisike olin, siis mängisid prisikesed ja lapsukesed enamast ninda kui jün alumal suulda saame. — Olgo seletuseks ninda: „ Kaarel ja Peeter teasid mängu saladust; ja kui mõned tõised ~~ka~~ tahtwasid ka tedämä, siis need said karistud et naad tõistele ei ütle, kes sest ei tea. —

Kaarel ütleb Toomale: „ Mene sina ütle õues Peetrile salaja sõrwa sisse mis ja aga tahad õlgo se tõsi ehk wale mis tämäle ütled; aga mina taas tean seda sõna mis ja tämäle ütled. Toomas ütleb salaja õues peetri sõrwa sisse, oma arwades nisugusе sõna, mis Kaarel sugugi ei wõi arwada. Ta ütleb: „ Meie ruunal on warsa.



Tuppa tulles nuurab Toomas ja ütleb, ei sina Kaarel seda sõna sül ei tea mis Toomale ütlesin. ?

Kaarel küsib ~~Tooma~~ ~~küsst~~ Peetri käest: „ Midä ta räägis sulle? Peeter ukxab nüüd walestama, et jüs tõiste teedä Kaarel peab Toomast öölsud sõna wale ulgast wällä tundma, Peeter Kaarel walestab: „ Toomas ütles et.

" " " " Kihn sadab. Kaarel ütleb ei ole tõsi –
" " " " Lind lennab " " " " " "
" " " " Puud on lehes " " " " " "
" " " " Sup xeeb paas " " " " " "
" " " " Rohi on roheline " " " " " "
" " " " Ruxxist suame leiba " " " " " "
" " " " Talwel sadab lund. " " " " " "
" " " " Hobone jooxseb " " " " " "
" " " " Meie ruunal on warsa. Kaarel: „ jah tõsi. –

Toomas imestes ja ta xõix tõised, kuida ta wõib ometi teedä mis salaja tõisele saab öölda; ja arwasid et Kaarel mõni noor tuxx wai nõid on; ütlesid iga üks Toomale salaja midägi ja xaarel xõix tedäs, imestus ôlì suur. —

Mängu seletus: Peeter waletab nii xaua sui tahab. Aga Kaarel, sel tõtt wale ulgast turwis tunda. Peab oolega

tähele panema, milla waletaja üheft nelja jalgufeft
lowaft, ölgs sitfeft, obofeft, lambaft, lehmaft, hundift,
jänisefft ehk weel mõnefft muuft mudägi (mainib) räägib.
Seft iga sõrd, mis waletaja Peeter midagi nelja jalgufeft
lowaft räägib, felle järel ütleb ta felle fala sõna
mis tämäle öeldi. — Nii mis sun öeldi: Hobone joon
feb, fe oli wale, felle järel öeldi: Meie maal on warfa, fe
oli tõfi. —

2.) Hans paneb ühe puu pulga põranda fisse pusti, ja
ütleb teistelej, Mina lähän õuwe, teie pudutage seesi felle
pulgale näpoga, sas üles ötfa, sesi paiza, ehk alle ötfa.
Kui mina tagasi tulen siis tunnen suhu sõhta on
pudutud. Kui Hants sai õuwe mend, läheb üks pois
ja pudub tafa illuseste näpoga pulgale siesi paiga külge.
Hants tuleb pulga juure wahib ja muusib pulga igust
sõhaft ja ütleb, sesi paiga külge on pudutud. —
Kõik ses seft ei teand, imestasid ja arwesid tämäl ninda
üwei nenä ölema et näppo aisu pulga külleft tunneb.
Seletus: Hantsa nenä ei tundend paremat aisu kui
teistelgi, tämäl öli aga üks nüsise siber taas ölgs
pisise ehk lapsuse, ses tämäle ninda moodi märgi



andas kui siin suulame. Kui Hantsa sõber oma nää-
ga ötsa otte näitas ehk seda sugas, siis se tähendas pul-
ga ülimist ötsa. Sugas aga ta oma nenä ötsa, se tähen
das pulga sesi paiga. Ja kui ta sõber lõua ötsa sugas,
tähendas se pulga alumist ötsa. —

3.) Olgo ninda: Surg ütleb: „Kuule Tanel, sina ei
sannata nii rasua (wait) seista, siin toa sees seina ääres, kui
mina su tõise pool seina solm sõrd sie sõhta wasta
seina, sus sa seisad, öle sõrrega lõun. Tanel, mis
jut se on. Mina seisan siin, mene õues lõu wai mi-
nu peroft teri sirwega sie sõhta wasta seina.
Surg läheb õue, ulgub sääl ja müngib jro teistega
Tanelil läheb silm iguwaks taas sotades, usnab siis:„
tule õmeke üks sõrd jro öle sõrrega wasta seina lõu
ma. Tõine wastab, noh mina jo ütlesin sulle, et
sina nii rasua ei sanata kui ma sind solm sord
lwon, ja lubasid sanatada, ja nüüd ei jõuda enne
se ühtsi wopi sannatada ilma sesata. —
4.) Meie pool on rahwal see mood, et kui mõni inime
ne surep, siis läheb sinne surne juurde iga ühta
walwajaid, nende seas on Wenu ja noori suuri ja

peeni leida. Kui nüüd mõned seltsid on leuldud ja ka pühast kirjast mõned palwed loetud siis lähewad wanad inimesed kodo. Noored lapsed jääwad aga weel kuni ommikuni walwama. Leiguda neil ei tohu, ukzawad aja wiitkes ja une äru ajamiseks Toone järsi ömblema. Kaks ümarguist paksu pannakse põranda le külile maha ninda et neil natuke wahet jääb, nüüd pannakse üks paks ümarguine puu nende paksude pääle, ja üks laps istub, jalad pikki seda ümmarguist paksude pääle pandud puud mööda siwälja sirutades ja teine julgu tõise pääle pannes selle paksu jämeduse weerewa weerewa puu pääl. Tämäle annetu suur nuul ja nüüd kätte, kui ta ninda istudes, nüüdi nuula silmas se saab, siis on ta Toone järgi ömmeld, tulab sealt wällä, ja teine lähäb jälle tämä asemelle, Toone järri emblema. Kes nüüd usina ei jõua, Toone järri ömmeldud, jääl weerewa pu pääl. Siis teistel lastel selle üle suur rõõmu naurmine. —

Mul on mõned üsna rõõwerikud palgid, ja õige terawa nurga dega ziwid; mis õlen kerwale jätnud arwasin et need oma ehita juteks muidugi saawad ära põlgatud, et kui neid tahuma ehk raiuma arwatakse, siis ehk lõppewad naud üsna wällä; aga teie wastus kirjas leian ma, et sowite iga juguss matterjali korra korjata. Ninda siis on mul just kui julgus ka ni jugusid terle kirjutada. Weel on lõtust. P. Paurman. —



Päiteft. — (4x) 1

20 dets. Detsember 1889. —

Wana wanu korjandus, neljat kõri.

1.) Kikka kaupme poig hundiks nõidutud. —

Kunal ajal eland Tallinu linnas üks inimene kikkas kaupmes, kel õle üks ainumas poig, ja perust siis ar mastand kaupmes teda ka, ja hoidand teda hoolega et ta poig, kes tämä ainus waru päria õli, mille roppa seltsile ei sattuks, ja õppetanud ka tädä õigel ja ausal kombel siin ilmas elama.

Aga mõndu kuswanud sest noorest kaupme pojast üsna kena näu jumega ja iluse sirge kehaga noor mees. Ta ilust ja ta pikkust sirgest kuswusst, kõnd aga weel üle; tahkus, mõistlik ja wiisakas olek.

Ei tea midä suguse jõhtumisel saand se wiisakas ja ime ilus noor kaupmes, ühe wana lombaku, alli arwa akemega ja sasis juurstega ja kongo nenä ga wana mehega sinna waheldusse. Se wana tuhkus õle aga üks suur nõid. Ta nõidand sel sama silma pilgul noore kaupme hundiks; aga sel põhjusel, et kui ta hundina õlles, kellegi kõust noa ära sõtsat leiba oma suhu saaks wõtta, siis saab ta inimeseks jälle tagasi muutama —

Noor xuupmes jooft hundi näul mettsa, tämä wana mäe ei teedänd sest johtomisest midägi. Kuulasid ja öttsisid oma südamest armastud poiga igalt poolt, aga ta öli ni xui tina tuhxa xudonud.

Wanemate xurwastus ta xudomise pärast, öli ütle mata suur ja ruxxe. Ta ema ei jõudand sedu ruxxet oopi randa, xurwastusega jäi ta lüg nõrgaxs, ei jõõnd, ei joond; aga xa wõttand xellegi trõõstimist xuulla, ja wümaxs lahxus jüt ilmast!—

Noor xuupmes, xes hundi mundris metsades kuusis, teedus xül näia töutust: et xui ta ühe inimese xüüst noa õttast tüxrixe leiba oma suhu saaxs, jüs jälle oma inimise ölemise xätte suudp; selle peraast xumatas ta nälga ja ei teinud milldgi xurja. Ligistas tihti emmast inimistele; aga iga xõrd läxs ta, ilma et xellegile xuhjo ölexs tehend, jälle oma teed. Wümaxs saaned need inimesed tädä jo tundma, ja ei öle jüs xa enam suurt tädä ähwardamidxi, xui ta neile wahel ligistas. Üxs xõrd heina ajal johtond üxs perexond mettsa sees heina maal lõunet sööma.

Hunt ligistand neile ligidalle, ja istund ühte



xõhta maha, suu joaxnud taal wett ja wahtinud aledeut paluwail silmil söojate päale.—

Peremees öld: „Se on se tunnetud hunt, xes xül tihti inimistele ligistab; aga millalgi ei öle ta xeige wähematxi tallegi murdnud, Taal waisel on wist nälja häda, aga ta muidu ni paluwail silmil meie päale ei wahi.“ Peremehelt öld üxs suur pitx sea weristamise nuga xuusas, pand tüx leiba noa õtta ja mend andand hundile selle leiwa. Hunt haranud leiwa ja ühtlase xa selle noa oma xist ammaste wahele ja joaxnud mettsa. Peremehel öldud noaft suur rahju, ja xahetsend oma rumalust tega, et ta läxs nisi xehea noaga hundile leiba weema.—

Nü pea xui hunt leiwa saand sõõnd, saand ta jälle ni xenaxs inimeseks xui ta enne nõudumisst öld. Nüüd läxs ta nutte oma isa meja poole mene ma, selle suure noa wõttand ta xa enese xuusa.

Kui tu xoda sui, öld isäl üttemata üwä meel, püüdis tund tädä oma nimna wasto ja annud taale ei teu mittu xõrd sund. Leinamine ja xurwastus öld pojal ema surma xa peraast xa wäga suur.—

Oma isale rääxind ta xüx oma minewixu elu ja ohtod; aga sõbradele ööd ööld, et ta reisi pääl ölnud ilma wanematele teadu andmata.

Kui ta nüüd xõda öli ja xauplema axxas, heu meeleza ölexs ta oma heu tegiale meele head tehend wõi andan, aga taal ei öld wõimalix oma hea tegiad tunda ega teudand xus ta elas, sest xaugel metsa sees öli se hea tego taale jo tohtud.

Ta wõttas ja lei selle suure pitxa noa oma poodi letti laua sisse püsti, möeldes:„ Ehx waheste Tsara tsargal lahtmisel johtob selle noa peremees minu poodi tulema, xül ta sis omaduse ärä tunneb, ja jävel perima axxab xuidu ta nuga sie saand.

Mend mõned xuud mööda, sääl tulnud üxs mees poodi; axxand rõhe seda nuga wahtima, saand oma xauba östetud ja ruhad marsnud, jälle wahib seda nuga ümbert ja ümbert.

Kaupmees märxanud ja xutsund mehe ühte xõr walise xambri; xüsind:„ Mis sa seda nuga nii tera selt sääl poes wahtisid?" Mees rääxind nüüd xuida ta nuast üxs xõd lahti saand.



Kaupmees rääxind nüüd xeix, nii xui jwo teame, omalt poolt sündmused elo saatused mehele üles.

Piigistand meest oma wasto rinda ja tänanud teda silma weega, wiimaxs weend ta poodi, xinxinud taale xõige suguste xraami, mis ühel talu mehel tarwis läheb, ja ölnud: Kui sul millalgi puudus peaxs xätte tulema, siis tulle amma mulle teedä, millalgi ei ja sina süst tüjalt ära menema.

Nindu xuida ta lapse pilwes öli möistlixult xaswatetud nii ei teind ta noore mehe ea sees misni ölgust ega algust xu undigi wammuses elas ta möistlixult ja nüüd xui ta jälle immimisers sai öld ta ruhwa wastu luhxe ja ei ole millagi waisi ummetumaid tühja xättega wällä saatand. Tema xauplus xubises ommixust öhtuni ruhwast täis ja ta wara xaswanud silma nähtawalt.

Wiimaxs wõttand ta ühe möistlixu tüttar lapse omale abixuaisuxs, nendel sündinud mitte poega ja tüttart ja aja joxsul, need saand xa xüx möistlixult ja ontlixult üles xaswatatud, ja wõib ölla, ehx elab weel tema pääwalgi moni inimene Tallinas xes sellest sugust pärit on. —

Gustaw Tennof. sõsi rähkrannast Sompa wallast pärit, prowigune Lillenbachi mõisa ruttar. — Wenemaal Narwa linna lähedal. —

## 2.) Õrzilise wihaga wäimees.

Üks wüjakas noor mees, kellel pois mehe põli
jo aburs oli mend, sõitand kässe, ühe nvore, füstra
silma, pruuni, lokkis juuste ja mürka kena näo
jumega neiukest. Sel neiul öld 2 wanema õde emme
jo tano all. — Sellens noorema üe kõsse öhtuks öl-
nud ku neid naisena õed sinne tulnud, neie kõrse
pidust õja wõtma. Nende New kuks naisena õde,
pruut neiuke, ju nende ema õlled kõik neljakeste
ühes kõrwalises kambris, ja rüüxined sääl pool sala
ja wähä kuuldawal häälel. Peigmees suand aru, et
neil sääl miski sulalik nõu pidamine on, mend kasa
illuxeste sikki warwul sinne weixe kambri uxse taha,
paneb kõrwa wasta seina, ja kuulab inge kimi
pidades mis asjust naad ümmete peaxsid räägima.

Naisena õed üttelsid pruudile: „Kui sina kõrd jo õled
mehele saand, siis kattu kõhe perust pulmade, et sual
oma mehe jalust mõlemad puarid püksi oma
jalga. Kinda ölema neie oma meestega tehend, ja
ju nüüd on naad meie walitsuse al, kinda et naad
meie pilli järel iga kõrd peawad tantsima.



Oh sedä kulda kalista elada mida neid naistel on,
kes meeste üle walitseda jõuawad; kattu ummas ükse ole-
ga meist otte juhatud märgile saada.

Peigme päas axxas weri wiruma, nii su-
guse xonxressi öksust kuuldes. Ta pidi esite kõhe put-
xed mängima panema ja kogoni selle pruudigi
ma[ha]jätma, aga et se neiuke üxna tämä were järe-
le öli, ei suudand ta sedä mitte teha.

Ta mõtlend wähä aig sedä asja läbi ja läbi, wii
murs tuld üwä mõtte pääle wällä. Kui nõu
pidajad sääl kambrixust wällä ölid tulled, ei öle
peigmes kõige wähämatki märki annud et ta
neie nõu öli kuuland, ölid ni jama lustiline, rõõ-
mus ja lahke juttuga nende wasta kui enneki. —
Pulmad peetud mõlemitt poolt, nii xxi ko kore
kuste kui iales selle oigne pruux kubas. Sest
üi ja wäimes ölled mõlemäd üxna suured jõu
mehed.

Püha päiwäl, (nädal peräst pulmide) öölö noor
abi elo mees oma noorixulle: „Pane ennast rüde,
ma rarendan obose suuni ette, lähme täna püha

xotta; jeft teised noored puarid xa, nii palja xui
mina neid olen nähänd, lähwäd xa warsti peräft
pulmade xerixu, ja oh seda imet xuida sääl saab
noorixu ja ta riete ilu tähele pandud, xa mina ise
ölen mini xord mända noorixu xixxi warwul, ülo
teiste tüx aiga püüdand silmitseda ja ölen xuuld
xuida noorde ja wanade naiste moxxade üle sala
xütuse sahin noorixu riete ja ta enese ilu üle xuul=
da on, ja ega sinaul, minu südamexe meist xumba=
gist pundu ei öle. Noorix öld, nuagu ixxe xoix Eewa
tüttred, selle xüdetud nõuga üsna rahul, ehkind oma
ilusat xeha xa xõige parema rietega nüs taal aga
iales öld. —

Mehel öld xaxs owost, üxs üsna üwä ja lihaw
aga xas pane minu peräft saxsa saani ette ja lase
xäia; aga tõine öld nii armetu, et ühe waresselle
(roaxs) palju ja rahele wähäxs öli arwata. —

Mees raxxendand selle waise armetuma nelja
jalge saani ette. Noorix tuld õue, jüünd pool xohe
xudes seisma ja rüsind: „Mikx sa siis tänä nerixo
teed xäia selle waise obose ette panid."



Mees xax ööld tõsisel ja xindlal tonil. Parema
obosega saab paremasse paixade mendud; aga tänä saab
xerixu sellega mendud, isiku rutlu püüle."

Noorix ei jõudnud nii rutlu oma julgust wasta
axxamisens xexxe wõtta. Taibas mehe tahtmisst
istund saani pääle.

Kui waist wüsi saand nuad loomaxesega xerixo jux=
re, sääl sidond mees ta uia külge xinni, ei öle un=
nud tuule waise Joina võrexestri ette. Ise läksid
mõlemad xerixuse.

Kui xerixust wällä tulid ja saani juure saaxid,
ööld mees nuisele: „Lähmä tänä õhtu õige sinu isa
juure wõorsi." Noorix öld selle nõuga üsna rahu.

Kui nähänd et wäimees jo tõma õue werawust sise
jõudand, mend tuale wasta, ja awitand owast raxxest
luhti wõtta. Obone xes xerixu juures jo nalejänd öli;
nähänd üht hoina tuxxi õue pealt maast, tahand
seda sõmu mennä, noor mees xeelaud teda, nii
xui obost ixxe xeeldaxse xui tahetaxse et ta peab sõsma
jääma. — (Mina xül seda jõna ei mõista sirjeldada.)
Mõned ütlewad xa obosella tõrr, xui tahawad et ta
paigale peab jääma. —

Oõne ees nälja peruſt oma peremehe käsko ei õle jõudand kuulda mend hiende sallale sõõma.

Mees hakkab looga pihku ja löönd loomale looga õtſuga sõrwade wahele, waine loom kukkub rõõ-gatades maha, uelend ja siplend wähä aig jalgude ja õlgi waiwalt wällas. Ili seda nähes õõld: „ära nii äraliine ikke õle loomade pääle; ega taal siis meelt pääs õle, et juſt iga sõrd inimiſe keelde wõib kuulda." Käimees wastand tõiſel häälel: „Minul on üks nüſike äraliine kuruas, et kui ma kädägi, olgo ta inimene wõi elajas, üks sõrd joo keelun, ju ta ei kuule mo keelde, siis ma löön tüdä kohe, kas ta sinne sama paika jäägu, ja ma ei kahetſe ega karda sääl juures mille, kuagu siis minuſt enneſt mis saab.

Koad läksid nüüd tuppa rüäkiſid sääl magusat jut-tu üheſt ja tõiſeſt asjaſt, nii kaua kui ämmä eſt' kupſa (suppi) leome ja liha waugnud laud lauale tõi ja wõõrſis õlled ja omad kõik sõõma lauda istuſid. Sõõma ajal tuli maja küſu, laua õtſa kõhta, istuma ja wahtind pulu wael silmil peremeiſe peale, ei jõudnud kaua oodata, ta häälitſend halel-



paluwal häälel: „Kur näu." Käimees lood jalga maha ja õõld kaſtle: „Tee et ſa waid õled ja menema ſaad." Kas nähänd et wõõras tämägä käägis, ja arwand wiſt et ſe ea peruſt temaga ääliſtes, tõuſt üles, ajand selja küüru, suba püsti, astund mõned samud wõerale lähemale ja häälitſend jälle nii ſama paluwal häälel: Kur näu. Käimees kurgand laua tagant üles, wõtand ühe kääga kaſi päält, tõiſe kääga ta selja roo õtſa kõhuſt kinni, tõmmand äkkitſelt ja wiskand ta siis põrandale maha, kuſo õld sirge kui wiſt põrandal maas, ega õle enam tõusnudki üles, ſest ele waiw õli auſalt wäimeheſt lõppetud. Üſe aga tõendand ta jälle: ne ei mina seda salli ääles ei elädes, et kesti minu keeloſt üle astub, kes seda teeb, ſaab mo kääſt armutumalt nuheldud. —

Sõõma aig suand mõõda, kuſsi raiuk kärjetud ka põrandalt wällä, jutt läind jälle ludusalt edaſi, nii kaua kui põhud põrmandule pandi, ja sinna pääle magama eidete. Une unnak mattis kõikide silma lukkid ja kõrwa augud kinni, nenda et õhtaſt ööd kes-ki miski ei kuulk ega ka õleks nähänd, kui nende majas miski õleks tehtod. —

Meie tuntud wäimees õld xu üxs nii fugune mees, et xui ta xälite wiixas, fiis xõhe unesse nii xui wette waus. Agu enne poolt ööd õld taal esimine une rammitus möödа mend ju fiis xuuld ta wähämest xui xirbu xabinat. See lõuxa xõhul uhju ees õrre püül, magamud xõrge xõwera fuwa fulgedee xux, oma naiste xarjaga. Se tunnud xefx öö uiga, tüütnud oma xohot, teistele xa seda teada anda, hüälitfedes:„ Kuxxeleegum.“ Wäimees erxamd xuxxe hääle päale üles ja õõld:„ See et fu füül wast õled, xui julged weel mo xeelu üle ostuda, fiis fulun ma fo fuu igawaft ximmi.“ Kuxx aga ei aimanud midagi ähwardusest ja laulis jälle oma seatud ueal, ninda maea xõlises:„ Kuxxeleegum. Wäimees xargas õle gedelt üles, xoplus xuxxe õrre püüält xätte, wüänas ühe napfugu ta pää ötsest wällä ju wiixas fiis ta muha, ise aga üttles:„ nüüd feid õmmeti nähä, xui xuuu sinu fugune xõwer saba minuga wõi tämitada.—

Hommiku xui wõorud föödetud ja joodetud õlled pand õi oma raswast rumusa ruuna wäime fuani ette, ja feitnud neid xodo. Omne aga xui noad wällä tulema uxxand, fosfotund Noorixu ema taa noorixulle sulaju xõrwa sisse:„ Su näed mo urmus laps xui üxxilane mees sulen, üxu sinu millalgi üle tämä xeelu tee. Noor mees aga xuuld xa seda sula fosfotamist ju õld rõõmus et õhtust tämä nõu täide läxs.—

Noorixust fuand aja joorsul naine, xa nuisena ei õle ta millalgi üle mehe tahtmise tehend ju naad elanud oopis õmneli xuuna ubi elu, xui ta wunemad öed oma meestega. Kaurel Jfaoxur

(Uuwere wallast, Wäiwara k.

3.) Wõmustud toa pois.

Üxs õppetuja käind iga õhtu ilja xerixus palwet teyemas, toa pois pidänd tüdä ootma, et xui tagasi tuleb, fiis taad riidest luhti teha, ja mis tu weelial sowib, muud sowis pidi toa Toomast tüdetud fuama. See tüütund aga pöisi wällä, ta möeld: Mu tahan õppetajalt selle ~~mue~~ mue wällä xaotada, ja tuule junxalad taha teha, ninda et tu enam millagi õhtu ilja ei julge xerixusse memmä palwetuma.—

Kuida mõeldud ninda tehtud. Õppetaja käind

sel samal ajal jälle kerikru, kui tõistelgi õhtadel.

Tõa pois arwand selle aja, millu õppetaja kerikusst wällä akkas tulema. Pand emmast walge rüde sisse ja mend kodo käia näol õppetajat kerikru irmutama. Õppetaja akkand kerikusst wällä tulema, näeb: kesk põrandal otse tämu ees seisab, lügu tamata paigal üks pitk walge kogo. Õppetaja küsind: Kui õled risti inimene, siis tule ligi; aga kui õled kurt waim siis tagane eemale minust!"

Walge kogu ei õle healitsenud; ega ka paigust ei lügutanud. Õppetaja küsind kolm kõrd, nõnda kui ju ennegi õleme; aga walge kogo jäänd ikka tummalt ja lükumatu paigale. Kui õppetaja nähänd, et se kogo midagi tämäst ei lahku, siis wandud ta tädä, ölgsi kes ta on; kerikru põranda alla! Kui õppetaja saand wanse sõnad lõppetand siis ei õle enämb ta silm kogoda kustri nähänd. Ta mend rahulikult kuni oma tuppa, ootab, ju ötsib oma toa Toomastuga; aga ei tule; ega ka leia tuad kustri kambrist üles. —

Nüüd mõrkand õppetaja kõhe: et toa pois



tädä kerikru, kodo käiana irmutama tulnud, ja nüüd kerikru põranda all, wande all wangis on! Ta möeld: Las tämä nüüd tänä öö wande all wangis ölla; omme lähän palwetan ta jälle sealt elosse, ei ta julge ega usalda siis enam kodokäiat minuga mängida. Aga se Kuningate kuningas, õppetajade õppetaja ja peremeeste peremees, kutsund omal targal tuhtmisel selle õpetaja, äkkilise surma läbi sel samal öösel siit ilmast. — Ommikul üles tõustes leiti õppetaja surnult oma woodi päält, aga tõa poisi kadomisest ei teedänd praigu üksi eläw(hing) siin ilmas.

Wana õppetaja saand aussaste maha maetud ja uus, (muidugi teedä,) ammetisse seatud.

Mend mõni aiga mööda; akkatud kerikru põranda parandamma. Mehhed raiwanud põranda alus piid üles et nende asemelle uusi panna.

Sealt tuld kesk kerikru põranda alt, mulla pinnast terwe iikstega inimise pää lagedale. Mehe punned este sedä nähtust imeks, perast akkanes ette waatlikult pead mulla sest wällä raiwama

Kui naad ixxe ja ixxe jügawamale jaid xuiwand
jeijas wümaxs terwe päält jalgumi, terwe wal-
ge inimese xoga nende silma ees.

Naad xutjumed selle aigse õppetaja xa seda ime
list leiduft nägema, se ei ole xa midägi paha
usju seft kuguft aimanud. Seletamud meestele,
se wöib üxs neid wana aigsi jurne xehüsid
olla, xedä enne matmist xange rohtotega on
märitud, ninda et tuhanded aastad neid ei
jeuda määndä." Laxxend jüs töse oma majas
se xanda, jüül ühte xambri nurxa püsti jeisama
panna, et praigu ilma pääl elüwä inimestele, wa-
na ajul mastud jurne xehä näitädä.

Kui inimjed tu jilmi wahtinud, jüs ixxe öle tu
xui elaw, röömsa silmidega ja nauru joon
jeu ümber, wahtind tu neile pääle.

Aga xui õppetaja lapsed jüült touft tuhwand
millagi lübi meneman, jüs iga xörd se xuju on
täieste nauretanud. Need aga tulled xa iga
xörd xui seda nägid õppetaja juure ja öledi:„
Peppa, se xuju jüül xambris neuretab täi-



este. Kui need lapsed mitte xörd jo oma näh-
tuft õppetajale öled teetämed, jüs möeld õppeta
wümaxs: Ehx se wöib waheft üxs jinne xerixu
pörandu alle wannutud (waine) inimine olla.

Ta teadnud aga xa, xuida wande alt inimift
wöib lahti päästa. Pand omad ammeti rüded
ümber, palwetand nü xui ta teadnud, ja xuju
jaand elawaxs, rääxind õppetajale, xes ta on, ja
mulla ja mis peraft tädä jinne wannutud jaand.

Kui ta xeix seda oma lugu rääginud jaand, jüs
jurd ta töeste nü xui xöix inimised jureuad.

Alexsander Pääro. Jöwi k. Järve xülaft. Elab praiga Hillen baki mõisas wene maal.

## 4.) Elajate paimas.

Wana xuri, rixxas ja üttemata ahne möisnik, xut-
jutud jüt maa paalt inimiste rifuft ja ristift
wällä. Sugulaste saadetusel mastud nüd tämä jur-
ne xeha jüüdusliset wöjst anda; aga tämä waim, wift
Jeara tarkuset wijetud olle ilma. Jüül ei ole se
xörd ni röwi röisi ega xenxfosi öd, misxa ahnet
ahelas hoida. Ta waim wanund wabalt, tuigerädes
tuhesel näul ööfite ümber. —

inimistele ei ole ta mitte liigu tehen ja ligistand;
aga seda enäm nüe owostelle ja lehmädele nis ta
oma laste perändusers jättäs. Ta on obosid
tallis mulgund ja moaxand, xriipind ja xruapind
ninda et need tallis xurjund ja xargand. Kui
xutsur selle xisa ja xära päale tulli mend, xirx öld
waga ja waia; aga obosid ölled walges wahus xui
taline lume waip. — Kari lomadega öld lubas
iga öose, xa ni xui owostega tallis, üsna xorratu lugu.
Nund möxind ju mürand, xexsind ja xurgand xus
seinade neal. —

Köix rahwas xes seda xuulel ja nähnud, on
öölel: „ Wanna härra xäib eneseft järel jäänd
lomad painitamas, ta tahab et nemad peaxs
xas xöix xöngema. Sest xurja peremehe ön
tähäb taga; aga eal mehel ön tähäb elle. —
Kül xutsutud sinne nöia moorid ja tühe turgad
aga xellegi abi ei öle eitan, usi nüütund iga öoga
ullemaxs menema.

Ux pühapä mend xutsur xerixu, wõt aga tee
üäxest xörtsist omale waa xibedust xäraxust



sojusers. Kirix öld xa se. Tuul tuld magus
une ainax päale. Jüänd raaxeste maguma
ei öle tõne xuuldxi xui rahwas xerixust wällä
lärsiwad. Kerixu mees ei öle tädä xa tähele
pand, xeerund uxse luxxu, maga ja jäi sisse. —
Kui ta uneft ärxand, öld xerix tuledega walgus
tud, ja rahwast ja juurt xisa ja larmi täis.
Kümaxs tuld tämä oma wana jumud erra tämä
juure teretand tädä xäägä; öld: „ Üwä engi et
nüüd peraft jurma roxxo saime, nüüd tuled sina
xa öösite mulle appi painiaxs xäima. „ Aga „ ütleb
jurnud härra: „ Sino xäsi on oopis soem xui
mina xäsi, xuida se wõib ölla. " Kutsur: Mina ölen
igamate surd xui tuie, sest se wõib tulla. ' Kutsur
nähund pöraudalt ühe lumise jäätäine xinda mis
wõst päiwised xiri xulised öled raotunnel, jalajas
tõmpo ta selle oma xütte ja ants nüüd selle
xülma xindaga xää erra pihxu. Härra pügis-
tus ja üttles, nüüd usun mina et ja surd öled, sino
xäsi on nü juma xülm xui mulgi; aga tule ja
näita xus se hand on. " Kutsur waine hädas

xui mustkeine mõdas. Wõmaxs wabandama:„ Minu hõud on õsna xaugel, teie sûûlt enam xuxxest tugasi ei jõua.“ Herra pärind aga mittu ja mittu xõrd, wee mõnd aga oma hauda nägema, xuttsur wabandand aga iga xõrd nì xui estegi. —

Kuttsur xippund aga minema; sest et tümä hõud õlla õige xaugel, mudu ei jõua ta emme xuxxe leulu sûûtud paigale.

Herra xuttsund xuttsuri jûs tünä oma hauda xattsuma, selle tingimisega et omme xuttsudele jûs jälle oma hauda tämäle näitab. Kui huua juure jouned rääxind herra:„ Kui naad xesxi peaxx teedma, xolm xõrd pahema jala saapa xaa nagu minu ees pääle wajotada, ja sûûl juures õõlda!„ sie sa pead jüämä, sie saa peast jüämä, sie sa pead jüämä. Siis ma õlen igawene wang ja ei pääsi enam pai= gastxi; aga se on ûwä, et xesxi sedä ei tea.“

Neid sõnu räxides wajond ta hauda; xuttsur wa= jotand xõhe pahema jala saapa xaanaga xolm xõrd ta ees pääle, ise õõld: sie sa pead jüämä,



sie sa pead jüämä, sie sa pead jüämä.“

Nihukt wäxisewat häälel hüüdnud ta wel kauakt xut= sutille wasta:„ Õlexx ma sedä teand, ma õlexx so xindist xoxxe xolxine; aga nüüd on ilja. —

Kuttsur rääxind xõõx, mis xualnud ja näinud ja xuida lugud täinud, (xõõa jõudes,) noore härra le, se tünenud xuttsurit ja xinxinud tuale xau= nì hea summaxse raha. Kuttsur tenind xa noore herra juures õntlixult ja härra pidõn tümakt palju lugu. Kuna härra waim jüänd aga igawesse wangi; õues pidi ei õle wooste ega elajatel enõm painiaid näind jûal mõisas. —

Kuavel Ussxar. Kuiwaxe xi:- Uuere külast pärit elab poiga Kõllenbahi mõisas Kõne mael

## 5. Kolm wenda.

Wanal elatanud mehel õld 3 tugewat poiga; 2 wanema poiga õlled täie aruliset; aga noorem wen õld üks xorge latwane; aga õle xa wüttsind mõdägi tõõd majas tehä. Nü xanu xui isa silmad weel lahti õlid, õld tual hüwä elu; aga xui isa wällä suri ei tahtuned xiku tuxgemad wenda seda lolli wendä enamb toita, ajuned ta majakt wällä. —

Loll wend üärind ja ulzund rõige päiwä, üheſt
zoheſt tõiſe, öö tuld jo zätte, ſuguloſt ega tullawat
taal zusxi teedä ei öld, zelle ulu alle ta urmule ölens
mend. Ta jõudund õhta ilgu mere runda, ſüal öle
üks zala meeste wene wõi lotja zummulli zeeratud,
ta pugend ſinne alle, ſiratund vanad wäſind
lüxmed rõwa mere xiwide päale ſirxens, et ſüal
ruhulikſelt päiwäl ründämiſe wäſimiſt wältä puhxa
du. Uni uga ei tule taal ſilma; ſeſt xõht öld taal
armetumal tühi. Juand ta jo ulx uiga ſüal wene
all öld, ſüal zuulab ta üxxikſel wene põhja päal
rüüximiſt. Tüma zuulatab wagusi.

Need xes ſüal wene põhja päal rüüxiſid, õlled xodo-
xüiad, ja xüined iga öõſel ſüal ligidal olewa mit
me mõiſa owoste ja xarju loomadel paiwiaxs. —

Nuad rüüxined: zuida nuad xesxi minewal öõl
xusxi mõiſas elajaid püinand. Ja nuuxuned ini
mẽste xumaluſt, et neid zuidagi wõõruta ei wai
ſüalt wältä pelete ei õsxa. Rüüxined xu iſe xesxes
zuida ja mis moodi neid üsna xergelt ſuab üra zeida
et nuad elajaid enamb piinada ei wõi



Kene all magaja zuulatas ja paani xõix oma xõrwa
taha mis rüägiti. Ommiku zui walge wälja tuli,
pand ta rõhe õlmad wõõ wahele, ja ſäädänd ſamued ſõu-
dama xõige ligema mõiſa poole. Kui mõiſa ſai, laſt
ta emaſt herra juurde wia, ja öõldi: „Mina ölen zuul-
da ſuand, et xoge teie elu xatel peab iga õõſel paini
ad päal räima, zui ſoowite, wõin mina need paiwiad
wältä üwitada, et nuad ialgi enam ei julge tagaſi tulla.
Herra luband teale hea ſumma raha ja head rüüed
anda, zui ta uga paiwiad loomade pault wältä xao-
taxs. Tüma arstinud ninda zuida ſüal zuuli nei
paiwiate eneste rüüſt ju ſelle jäxel õõl ei õle pai-
ad ſuand enäm lowi waiwada. Herra marſand
hea meelega mehele mis ta öld luband. Ja tõ-
nünd meeſt wael päalegi, ſeſt ta öli näia mooridega
wüga palju ja raha zulutanud; uga ei ühtegi abi
ſuand. Herra tahtund taud hea meelega oma
mõiſa elama jüttä; uga ta ei õle jäänd, mend jäl
le nii rutte zui jõudis tõiſe mõiſa. Ninda xõrda
mööda arstind ta xõige mõismiraade loomad xes ſüal
rumma ligi elaned paiwutaſt luhti. —

Need aga iga üks andaned tuule hele elväel ja
lahnel südamel, ninda et meie tuntud arst üsna
üwast rüde ja raha poolt nixxuks juand. —
Ta mend nüüd rodo, warrem wend rõhe rüsima?
Kust jau need head rüded ja hulz raha õled juand?"
Tämä juhatand tõise wennale ruft turgust ruuld
ja ruida ta nüüd ta ruuldud turxusse läbi nixxuma
juand. Wanem wend mend ra rõhe sell suma
õhta rõhe sinne randa wene alle. Võisel tulled jäl
le rodo räiad sinne wene pääle rüüxima. Tämä
ruuluma. Rodo räiad või puinsed rurtaned s
enam russil ei sa elajeüd painitada; igal pool
on meie jõud õtsas. Nuud pidaned jo wällä menem
et tänä ööse weel rõrd õnne ratsuda; aga üks
võld: „Agu mõni on weel meie suladuft sün
ruuland ja ninda siis meie tee ximmi pand."—
Nuad menned rõhe wene alle ratsuma, ju
leidaned ruulaju wene alt. Tulises wihas
nixxuned nuad lõhxi, ju fõõned ta wümse
rondini wällä. Kuxs tõist wenda eläned
wäga sõbralixult oma isa rõha pääl, runi nuad
wümaxs rõrges unaduses süt ilmast ära rutsutud.
A. Pääro. Kes rolmendagi j'uttu räägis



6.) Kullatud xaps.—

Wanal ajal eländ üks runingas sel õld 3 ilusa
tüttart ta armastand ja hoidan nõid rui oma silma
terasid, ei õle xa neid ruhugile meele lahutajers ulxu
ma lust xartand, et ehx neile rüdagi õmetus wõixs
jõhtuda. Sääl nühänd runingas üks xord, rui ta
tütridega õuwes õld: — Et üks täieste ruldune xaps
jõust näie õuest läbi, nende saraja või wahealla ja
üppand sääl ühe suure aga tühja xapsa tõrre sisse.
Kuningas õõld oma wanema tütrele: „Mene tõrde
wõtta se ruldane xaps ximmi ja anna minu xätte,
ta saab meie maja auxo ja ilus õlema."
Tüttur mend tõrde, sääl ei õle enäm xapsi õld, ta
õld jo emmäst suurest mehest muutnud. Kui nüd
runinga tütre ümbert ximmi, ja muutand runinga
ja ta ruhe tütre silmad ninda, et naad ei nähned
rui ta wanema tütrega tõrest wällä tõi ja tümägä me-
nema läxs, nende sõit mend tuule rüxwsel runi alle
ilmu, ixxe puhalase pesa puiga poole. Kui nuad sinne
jõudnud, rus wana poeg wäga uhxes majades eland
weend se mees tädä nüüd wana poisi näs otte
ette.

Kuninga tütre ilu nähes öld wana poisit üsna üwä meel, ta küsinb: „Kus tahad mulle naiseks tulla.“ Neiune ei ole este lubanud; aga sui nähtüd ja aru saand et muidu elu kotuks ei ole, siis lubab ta wana poisile naiseks jäädä. Wana pois näitüd nüüd oma ue naisele käik oma maja kambrid läbi, ja andub käik uksede wõtmed tu külle. Kümnes weend wana pois tõda ühe kambri otte, sell öld nüne uks ja wask lukuga kinni lukutud. „Selle kambri ust ei pea sa millaga lukust lahti tegema ega sinne siise minema,“ öeld ta oma naisele. Mõne päiwä perast mend wana pois kodont wällä, kuninga tüttar tahab nähä saada; nii ömmeldi jüal sula kumbris peaks ölema, kedrand uste lahti; ei ole aga müüd sees öld sui weriseid inimiste kondiseid üma palju

Ta tahend et saand sest hirmsast paigast rutlu minema, kedrand uste jälle lukku, aga sui ta uste lukku sai kedrand nüüd ta et kiudi sawa küllles kippub üks werine tikk, ta tahab seda wällä; tõmba aga ei tule ega tule kuidagi moodi wällä



Ta askand nüüd itsedes (nuttes) kaibama: „Oh mina waene nüs nüüsst nüüd saab, sui ta kodo tuleb.“

Jüal ilmand üks alli wallimees kunt seda lisputades tõma juure, ja öeld: „Kus tahad ma ween sind koda. Kuninga tüttar ütsand kuudi selga ja ja kunt mend ta nii sui jõud andand üles ilma poole.“

Kui wana pagan kodo tuli ja oma naisst esst ei leidand, askand ta oma suurde kengu nenässe igall poolt aisu tõmbama. Kaeki tundend kuhu poole ööd tarwis mennä; ta mend tuule kiirusel jüärele, saand täised waised poole tee pealt külle, kuninga tütre tagasand ta kõhe wällä, kunt aga pääsind ter ne nuhaga. Selle tegu järel, jeeksend ugu jälle üks kuld kaso kuninga maja õuwes; kuningas teh wand jälle kahe tütrega õues ulkumas ölema, kaso üppand jälle nii sui emegi kapsa tõmbe; kuningas sadtund nüüd kesksmise tütre kaesi järele tõdä kini wõtma. Kaso öld jälle nii sui emegi jne mehers muutnud, ja weend ka selle tütre jälle nägemata menema, wana poisile naiseks, sellele jälle antud käik maja wõtmed kätte, iges kambris

antud taal luba käia; aga nüüdse uxse luxxust lahti tegemine on xa tämale wällâ xeelatud. —

Mõne päiwâ peräst mend wana perglane jälle omi asju öiendama, läät xeerand xuningu tüttar nüüdse uxse eest waxx luxxu lahte jäe waatand läse, (ehmatades) pelvdes xargand ta xumbrist wällä, inimese werised kued ja juured inimese were waagnad mis ta läät nähänd ejaend tämä nii suure irmo pääle, et tual ümxsed pääs pästi ajaned, ta ihu nahx just xui xuna lähale mend. —

Ta xeerand uxse ruttu luxxu, et sest koleduft xohast wällä memä; aga xui uxse luxxu juand jüs nähänd ta oma ricte jaba xülles xa jälle werise tixxu. Axxand xartusse perast nutma, läät tuld jälle all hunt; ja öeld nutjale: „Kui tuhad minu jelga istuda, jüs ween sinu se isa mujasse.“ Kuninga tüttar xargand röömuga hundi jelga, ja just algand xõhe nii ruttu xui wana all aga wähägi jõudis. Nüüd saaned enam xui pel teed ja mend, läät jõudand jo wana pagan neile jälle järele, tapsean hundi ja xuninga tütre



mõlemad wällä. Kuningas oma ühe tütrega öld jälle õues ulxumas; läät jõoft se suma xuld xuxf jälle xapsa türde, xuningas saatand nüüd noorema tütre tädü ximi wõtma, ise mend xa xohe tore ligi, et xui wõimalix saaxsid tütrega xuhexesi selle xussi wällä tappa. Törreft ei öle ta midägi nähänd, aga xui mees tütrega törreft wällä üppäs, jüs tuule hoog weend xuninga xülite maha, Kui nüüd xuningas xuxxumisest teibend öld ja üles ejaend, aga oma wõimist tüttärt xa ei leidnud enämb xustxi öld tämä ja ta abixuasa xurwastus tüttar de xadomise peraft üxna suur.

See tüttar weedud jälle wana paganalle naisest, wanul teatud wiisit antud tuale jälle xõix maja walitsus ja wõtmed xütte ja xeelatud tädä xea niiviisit ust ja waxxist luxxu lahti tegemest. Tämä öld läät xõigega üxna rahul ja päälegi röömus ja teinud nii xui tual enam xededa meeles ei õlegi. Wana pagan xüünd jo selle aju jees mitlu xõxe xedont wälitäs, tämä ei öle mend xa millagi niiviisit waxx luxxuga ust lahti tegema.

Kui tu nüüd jo ukz aig jüüt õli eländ, ju millagi midägi wana jarwelise üle käse ei astund ju käin tõmâ tahtmis hoolega täitis. Jüs urwas wana ron et kuninge tüttar tõeste omaxsed on unustand ja tämâ poole hoiab. Taul õld nüüd üsna üwa meel ja õõld üxs xord kuninga tütrele: „Et sina üxs sõna xuulelix ini'mene õled, see peruft tahan mina üles itma nemma ju sinu wanemattele ühe suure xingituse wia." Kuninga tüttar paluma: „Ära wõtta nüi xauget ja xardetawat reisi ette, pääl ma ini'mised on õige xurjad, nead ehx suawad sind jüät wällä tapma, ju mis jüs minuft waiselt suab, selt itma sinutu ei wõi ma elada, ja lähaxsin en ne eigu hauda." Kuna ron julestund, ja õõld: „Ei ma all ega xa maa pääl õle xedägi xes minuft wõitu suab." Selle peale mend toond ei tea kuhu tuxa. ulu all ühe unitu suure xase tahtose märsi, wis= xand selle maha ja õõld kuninga tütrele: „Mina heidan nüüd magama, sina pane sie märsi jõse minu warrandusest, sedä mis ja arwad omea wanemaid käige enam röömustama. —



Tõine luband käin swowid hea meelega täita. „Aga", õõld naiste rahwas; „mina ei suuda sedu silma pilku xannatada, et sind jün twas suatmas ülen, selle peruft lähän mina enne kui sina monema uxxad, käige körgema xattusse urjale, jäält mina wõin sind hulx aiga ju õige xaugelt weel nähä." Kuna ron andad luba, teha xudu aga tahab. —

Kui nüüd tõne magama jääns, wõttand kuninga tüttar ühe xesi xõlme jalgse xeri xamma, ja ween selle körge maja xattusse urja pääle, pand selle sinne seisma, ja ehitand selle xeri xamma oma iga päiwâse rietega, nii kui enese suarnatsers.

Kui sellega walmis õld, tuld maha, wõttand mõni wäga xallift asju enesega kigi, mend märsi ja tõmmand märsi laxxa xõwast ximi.

Ommiku kui wana pagan üles ärxand, tunand ta xõhe märsi selga, ju kui õue suand, nähänd et ta naine xattusse urjal istund, andand tuale weel mõnda juhatust maja tallitusses ju läks mend märs seljas üles itma poole. Poole päiwâ aigus jõudand ta kuninga õue xes kuningas

pag. 312.

oma abinuſaga õld jälleyi ulzumas, täma wisrand
ſuure märſt õue pääle maha, ju ööld: ſe in teie
tütre tru teenistuſe eeſt teile ringiks ja iſe rado
mud ärrniste wällä. Ulzuſad jüänëd jüſt zui züp=
ſeks, ſee juguſe ärriſe nähtuſe üle, wümaks mend
neie imeste õige ſuureſt, zui müts liizuma azund
ja noor iſus ju uhzes rietes naiste ruhwas mär=
ſist wällä roniud, ja jroostes oma ema zaula üm=
ber azzand ja täda oma rinna wasta wajutand.

Kui naad aru ölid ſaand et ſee neie noorem
ärä zadon tüttar öli, ſüs öli nende rõõm õige ſuur.

Et neie tüttar zallist warandust zuuſa tõi, ſüs õlid
naad nüüd arutu rizzud. Mone aja järel rõſind
üks noor mees zuninga tütre omale nauſeks ja
et zuningal pöija. pöigi ei öld, ſuandni wäimees
riigi ju ſuure wara päriaks.

Wana pois zui zodo mend näab jro eemalt et tü
mä naine, zattuſel täda ootab. Kui õue ſaand
zutſund tu naiſt maha; aga ſe ei lauſu sõnagi; aga
tule za maha. Wümaks lõppend ta zamatuc
zargund zattuſelle ja wisrand jüdume tüiegu

pag. 313.

neiſe zattuſelt maha; aga näab et naine maes
ei liigutagi. Tu zahetleb: Ah ma ölen izze liiga
üzziſe wihaga, nüüd ta zuzzus ſurnezs. Tuld
ruttu alle, et zui wõimalix weel töiſt elule üratа.

Kõtt rietleſt zimmi rapputand, wana zeri zuand
zuzzuud zolinal maha, rüdee jäänd teule
pihu. Nüüd arweand ta et tüine öli plugama
mend ſel ajal zui ta zinzi rääs weemas; aga
ei ei mänuõni mehine et iſe töiſe öli wällä zinzi
nud, zül tõmmand ta weel aiſu igalt poolt ni nas
ſe, aga ei ühtegi, mis täinud ſe täi nud.

Noor neiu, Alide Dehercõſa, Jõwi s. Puiste züläſt
(Puurmen)

I.) Eaſind naiſte rahwas.

Noor neidu mend ühel ilufal ilmal, zas rüſi zuid wai
marju metſaſt õtſima. Ulzund metſas ristati ja pöi=
gili, ei leia aga leia midägi. Ohta celda azzand
zodo tulema, tuleb ja tuleb; aga ei jõu metſaſt wälla
(ütte
zas (nüüta) ehz naaza. Alidü rohzem ta zäänd, ſedü
parſem ja pimedam meto tuld wasta. Peraſt jõu=
dand ühe arawema ilufama metſa, ja nähänd puu=
de wahelt zaugel tuld hülguma, tu azzand römuga

tule ülgusse pwole menemä, saand wiimaxe ühe
suure toredu mütme xõdse maja juurde.
Koppotamise päale tehtod taale uxe lahti, ja üxe
tugewa xasu, musta xarwaxe päü, ja südenduxe sõr-
made ja suure xongo nenägä mees seisand tu ees.
Näuxe xurtund tuale oma ömmetud johtu mõtt
palund ööma aja ja xurtand xa xõhu tühjusse
üle. See irmutaw ja inete mees lubund tu sowid
tüita. Sõix öld ta maale järel, ja uni pastind
öige easte. Ommixu tuld se suma mees tümä
juure ja ööld: „Kui sa sie öled tuld; süs süt sina
enäm wällä ei pääsi; sina xatsud siin maja järel
ja teed mulle süsu, sest päale sinu siin tõisi nuis
te rahwaxt xedägi ei öle. Näutund xõix xumbrid
majas läbi ja andund wõtmed sõstxa silma neiu
xätte, wiimaxe weend ta ühe uxe ette ja ööld:
seda ust ei tõhi sina millagi lahti teha. Näu
luband xõix xäsxu xuulda. —
Mõned päiwäd mend öige (heaxt) üwäst mõrdä.
Tütrix ei teedänd midägi paha wimäda, öli xõige
üxna rahul. Peremees mend xõdent wällä, tütrix

xeerand xeelatud uxe laxxust lahti, mend süse.
süut öld üxs eesel ja üxs ürg, sõime nülles ahelas,
need unxaned rääxima ja xüsima: „Kuida sina
ilus xena neiuxe sie alla ilma pörglueste pereme-
he juure öled sacend. Tütrix xehxond seda xuuldes
ninda et ei saand sõnagi neile waastada. Tõised
saaned tütrixu pelomisest (ehmatusest) aru. Axxa
nud julustama tõsti: „Öle julge süs wõid sa ise süt
päästa ja meid xa päästa. Neaid rääxined neiule:
Meie ölime enne ülewel ilmas inimesed; aga wana
pagan muutas meid nii xui sa meid nüüd näad
siin ölema, aga süxi, xui sa meie ahelad lahti
teed, süs wõime meie sind ja emast päästa. Aga
enne, xui meile ehx xumbale selge istud, wõtta süt
nurgast se witsa ruag, weixe wee xlaas, ja üxs lüwa
tera, xui wana pagan meid taga tuleb ajama
süs nende läbi wõime ehx tüma xüst päästa.
Tütrix tegi nii xuida õppetati, xui xeix oli tüitnud
ja toimetand, xargas ta härja turjale ja läxsid
nii et tolm taga. Ulga aja peraxt tuli wana pe-
remees xoda nägi mis öli sündind. Wiistas weel

omale 2 abilist, seda ei teu xes ölid tu nooremad
wennad wes öliwad tu pyad; aga xans nüd öli öld.
Ma müdises nende tuga ajad ajajaks tulemisest,
xui müdin ixxa rohkem xuuldawaks sai, üttes ärg:
Meid tullasse tuga ajama, wisxa neiuxe se witsa
xaag maha, neid wisxas, ja wuuta imet, suur
tumme mets tõusis nii paxsult üxxitse ma sest
üles, et taast päiwa xüredxi igest xohast lähi ei
jõudend tungida. Kuna pagan suures tuga
ajamise imus ja wihu tujus, joonsis xohe
üglase jämeda tumme wahle emad sarwed
nii xõwast ximmi, et esi õtsa wällä suumine
näitas woimata ölema. Kest mõne päiwa
perust päästind töiste seltsiliste abiga sõält
lahti, ja metsast läbi minemine weetand palju
ta aigu; xui aga lagedale saaned nemad nüd
jälle ixxe põgenejaid tuga ajama. Kui ned
müdinat xuulled, öld ärg:„ Neiuxe, wisxa lii
wa tera maha, meie waindlased on jälle ligi
joudend." Neiu wisxand liiwa tera maha, ja
selleft saand suur xõrg e järax xaldaga mägi.



Kuna pagan jõost wastu mäge nii et wima-
selt maha xuxxund, ja pää sarwede ase mäe sis-
se tunduma jäänd. Sarwixutel öld palju tege
mist ja aga wõtmist ene xui üle mäe saaned.
Kui üle öld töised saaen, xõhe jälle ixxe tuga aja
ma, xui töised jälle nende müdinad xuulled,
öld ärg:„ Neiuxe, wala se wee tilx klaasist maha,
sest õlgast sigimend aga suur järw ma pinnal,
sarwix jõudand järwe ääre ei pääsi üle. Axxand
mees watsuli maha, ju jrob ja jrob et saaxs
järw xuiwaxs. Aga oh õdä, wiimaxs ei jõudand
enam selja roo õtsa juuresi uux ximmi pidä, wee
puhus sõält xui putxest xõrgele ja langes jälle
tagasi järwe. Tämä watsuli maas xisendab:„ poi-
sid, poisid, tehxe rutte prunt. Poisid tõmmaned
palxi jämeduse xuuse maha, tehxed selleft prun-
di, liitsaned sellega ülewõise tagumixu augu ximmi.
A Jo wähä aja peraft axxand prunt xerxima,
joojа mees tundend seda lugu, õiexand:„ Poisid,
poisid, löõge tugewast prundile pääle, praiga
tuhab wällä tulla.

Tämä tegewam poeg hakkand selle suure nuuse
rahnu mis prundest järel jääud pihku, ja täse
rumugu lööd nüüd sellega prundi päale. Pooud mööd
küll sirge, aga wana pagan mööd plartsti lähki,
Tämä ahlitseb saand lähki menemise ajal nesst
wee woogudest mis ta seest wällä plahwatas öme
tud uppumise surma. —

Kui wana pagan surma saand, saaned öeg
ju eesel möllemad j'älle inimesens ja ölid nüüd
köik rõõm jälle päästetud. —

Noor neido. Emülje Teemoje Jõõri r. Sompa külast pärit. —

## 8.) Heri waine sepp. —

Eesti' ija maa pinnal dand wanad ajal üks sepp.
Ta öld üsna esimese nuhri töö mees kui töole asxand,
aga wiina kleasi läxi saand siis tühendand ta nüd
ka suure himuga nii kui tuhaxo ta wiina maa
pääalt lõppetada. Siis ei öld xa imexo panna, kui
tämä naine ja lapsed wahel nälgä ja hulastusst
tunda said. Üks xõõd tehend ta ühe xirwe, mend sedä
müümä, et siis selle rahaga saaguqi oma pere näljo
hädä wähända; saand xirwe müüdud, Mõeld: on



no üks naps wiina turwis ixxe pealt wõtta. Jooud
ühe napsu, „noh tõise jala jauxo turwis xa wõtta,
müüdu axxan lanxama!' wümaxo „noh xolmanda lü-
lühixese jalu jauxo turwis xa wõtta.“ Saand xolm
napsu nii kui öigusse nimel jo tühendud! noh siis
enam ei öle tõsel xodose pexe hädä medexi öõld.
Sooud xõi'x selle xirwe raha ja õtsa, kui ta nüüd
jro selgind öld ja xõdv prole axxand menema, siis
tuld tual xodone puudues meele. Ta axxand siis wen-
duma ja xiruma: „Palju inimesi' elaaud ilma töota
jõõpäd ja jrowud üwä ja parema ju mina ei jõa
xõige tõö ja waiwa päale üht üwä pää täit juüwa ega
ühtsi üwä xõhu täit juüwä!“

Sellel ajal ilmund tämä ette üks suur must mees,
se öõld tämäle: Tule Nelja päiwä õhta riist teele,
ju arma mulle jääl pahema xää nimeta mutsist
3 tilxa werd siis, siis ei lõppe sul raha millugi, jo ehx
jõõ mis sa tahad. Sepp mend esimesel Neljapäiwä
õhtu riist teele, xuuld wana pürgluse tulemise xohi-
nat, xohxend mees wällä ja pand jooxsoga xõdo
poole. Tõine ~~ot~~ neljapäiwa õhta mend ta jälle,

aga tuld jälle argtuse peräst wällä. O, ruha ahnus ja ihmu ei' ôle andand tämäle rahu! Kolmandal ôhtu mend mõeldes: no mis ta jüs minu juguselle teha wõib, ma tünä enne wällä ei' tule nui' kaupa on selge. Kuida mõeldud ninda tehtud. Kolmas nelja pää ôhtu ei' tulda enne wällä, nui' wõna paga naga kaup selge ôli. Tu ents 3 tilga tühendud pahema kää nimetu Matjuft werd ja türne lubas tual raha nii palju nui' agu Sepp seda jõuab nuluta ja millagi ei pidand sest puudu ôlema, aga 10 aa ta peraft lubas wana pagan tulla jüs Seppa järele.

Kui nüüd Sepp aknas roda poole tulema, pani ta tu johtamise rembel käed tasku, oh rõõmu, — mõ lemad taskud raha täis. Tu elas nüüd ilma hüdä tundmata nui mõni mõisnik oma perega; ega pand tüholegi nui rullu need 10 uastat mõõda jõonsid. Ühna õnne kõhta johtuud tual enne 10 uasta lõppemist oma kaupp meele. Tu mend wõibmata najasse, tahend jääl ühe weerese rehed karbi. Wana pagan tuld ka just päiwä pääl 10 uasta peraft paja kus Sepp parajaft weerese karbi kallal weel



kõvd tegi. Õõld kõhe Seppale: „10 uastat on nüüd täis, tule ja lähme." Sepp paluma: „Siin parandan praiga üht ja just peritud karpi, palun mõned päiwäd weta, et karbi terewens saan, tuharjin tud ka oma lastele perinduseks jättä." Türne rüsind: „Milla jua jüs saad ta walmis, et ma teaen järel tulla?" Sepp ôõld: „seda ma ei' tea; aga ma kirjutan oma uksе pääle üles milla ma tulen, jüs nui' mõõda käid käät kõhe milla ja mind wõttama wõid tulla. Kui wana ren saand wällä mend kirjutand Sepp kõhe suure punase tähtetega paja uksе pääle: „Omme."—

Wana pagan käind tihti jäält mõõda lugend:— omme, — tuleb omme tagasi' loeb jälle, omme. Ninda käind ta milla kõrd jõe lugemas, peräst tüdinend türne jõe wällä, mend jälle oma lubatuga paja jüse, üttleb Seppale, milla se omme jüs ôme ti tuleb millal ja tahad tulla, Sepp wiab karpi pihu pääl wahelt ta jüse, ise wilistab, ei tee tegemist ni et türne jäält wastust ootab. Wana pagan üttleb wiina se just sitt ramp maha ja tünä peab ja mi nuga tulema, muud ühtegi, ja ôled jõe küll mind

wana vanka wõtsutand ja petänd. Sepp wasta: „Ma tulen tänä, aga ma nüüd weel wahin jeda kerpi panen jedä ümä imeks et minu isa ju isa isa õlid nii ilmelised mehed et nemd ja karbi süse on mahtunei et kaus weel päält kinni on mend; aga meie põlwe ruhwus praiga ei mahu üksi sie süse." Wana pagan öölõ: se ei õle jo müdägi asi teha." Kadon seppe silmust ja ülgaw sõrmus weerend karbis, sepp wajotand kuane külles õlewa wetro päale ja kaus õlgi kõwast kinni; karp aga mend ruskeks, sep ei õle jõudand kääs holda pillun pörandalle maha. Prowin ääsi päale tõsta, ei jõua liiguta paigustri. Sepp mend kutsund kõik kõla mehed kokku, hüsunes wõi hosbanes tõse mitme katsete ja suure wai'waga ääsi päale lõõtsa tule ette. Süs öötsunes ja lõõtsunes lõõtsega, nii kaua kui karp jo keemas õld.

Kül karp keksind ja nargand tules, a, ümmeto wällä ei õle pääsind. Suure wai'waga saanes nüüd karbi alasi päale, ja suure aambridega tagones taad ühte lugu, wümans ei õle mund jüund jüre le alasi päale kui sinine wee tilk. —



Sepp nüüd tugend ja tukutand, sihtind ja silitand, kutsand ja karastand ühes uuwes pihid, tahend need õigi tuli kuumaks, mend süs need kuumad pihid kääs pörglaste pesast oma nime raamatu wällä toema. Suan wärawä tuha, kuppik, aga ei tehä tahti; süs annand nii kõwast tugewa et müüris wärisemed ja suured kuumid wastu kolanes. Selle mürä päale küsitud werawa tagant:, Kes julgeb sün meie rahu kinnu, ja üks süs on meti mis ju tahad!" Sepp wasta:, Tooge minu nime raamat kullu sie, muidu nalja ei õle. —

Tõine teeb wärawa prauwille, pistab oma suse ke nenä pau wahelt läbi, tahab wahtida, kes se nü ime julge mees on. Sepp püüsitus kohe ta suure nenä tulise pihtide wahele, ja küsest aamer tasuks, tugend sellega weel nenäle päale.

Suure wai'waga kisund ta nenä weriselt ja lotsitamelt pihtide wahelt wällä, werāw langend kinni ja werise nenä mees mend joexis. Sepp üüdänd. „Kui teie täna minu raamatu wällä ei too, süs umme twen omad poisid kõik tuliste

pihtide ja tungideega fie, fiis teemâ teiega
wõis imet ja ruus rumma, iga ime ije moodi ja
iga rumma rolme moodi. Tegond aga jälle wärä
wâ pâale nii et hirmus. Wähe aja peruft tuld üks
weike perfike, nänzi pixrusfed farwe mugulad pääs,
awand werâwâ lahti lahti, wäxand fiiwli täie rau-
matuid feppa otte ja öeldi „ Ötfi fiit oma nime raamat
üles ja nime fiit minema, meie rulluft rahu nixru
maft. Sepp leidând oma nime raamatu ja weel
mõne teiste tummetud meeste nime raamatud,
twond need ra wällä, pois ei õle fulgend üchtigi
midägi feppale reelada, tegi ruida wäis nüfixefft
lahti fuis. Sepp eländ ixne nüüd nüllufe nülles ja
need mehed relle nime raamatud ta wällä" Fiit
tänä ned feppa ja feuamed tuale fuurders fiida
me fiprad ers. — Juhan Aruwald. Iowi nihelnuras
wõtmes nülas elanb. Praiqu Narwas, Peterburis waab rixus Rattaseppa

J. / Kasu tüttar. —

Üks pere nuine wõttand ühe waife lapfe oma
juure üles rasmatada, mille armuftuse peruft, wai
fe lapfe wasta, waid felle peruft et inimifed ka



nääxfid et ta waiste armaftaja ja neie pääle
halaftaja on. —

Tual öld omal ra üks tüttar, fedu ellitand ja chi-
tand, fõtand ja fõe fendand ta xõige parema
fõõgi ja riietega. A, waift rasu tüttart fundind
ta rasxeft tööd tegema, mis mõni xõrd rogoni ta
üle nõrga jõu räind. Rüded ja jalu warjud öld tul
nii waifed et tuli hoones neift ei õle xõlband räävida
gi! Noh, — fõmifeft ei marfa jutlugi tehâ! —

Sõimamine ja elwad fõnad öld ta iga päiwäne palk.
Küll ta muutfund ja nuttand oma elwa elo üle, ihxand
ja igatfend ootand ja lootand, ehx rexxi üks xõrd minu
wuiwa ja walu tähele panek ja minu pääle alaftab
ja mind xurja rasu oma xüüfift päästab. Aga ei'
ühtigi, xes waift laft nääb, waiste hädä on ja puu
xülges. Ühel päiwâl fõimand ja laifatund jälle rasu
emâ tüdä üxna ilma asjata, ja õhtu eel rihutund
ta majaft wällâ. Tütrux lähäb nutles teed mööda, ei' abi
ei' armu rasnitt lootа. Muud rui ja lauka lageda taiwa
alle õõfexs. Tual tuld üks wana mees wasta „ Se rüfi
ma: Tütrue rahu ja lähäd õhta kitja?" Tõine wasta: „

Lühem omale tööd ja leiba õttima." Wana mees: „Tulle xüttä mulle sawna ahi."

Tütrik läxs toga tämä jürel, nui naad sawna ütti juure sawnel, xüsind tütrik: „Kust ma püid saan miska sauna ahju xüttan?"

Wana mees: „Haja minda sama prügi prägi ri=wi ja xändo ahju, mul wana inimisel üks xõik kui aga wihelda saan."

Tütrik wõttand nüüse xoidixu pihule, mend metsa toond püid xüttand neiega ahju. Saand ahi xoatud jüs xüsind: „Taadixe xust ma nüüd wet sawn, miska sind saunas pesen?"

Wana mees: „Wõtta obose xust se xüib minu wa=na mullaxesele xül."

Tütrik mend wõttand xaulxoxkad ja pangid, mend toond xangelt xaiwust sini selget wett, pest selle ga taadi puhtaxs. Kui pestud saand, xüsind tütrik: „Kuida ma sind nüüd lawale sawn?"

Wana mees: „Wõtta xarwust ximai ja wiska mind lawale." Tütrik awitand wanaxese oma nõjal ja xõtte warul lawale, ise xüsind: „Taadixe, xust



nüüd wihta sawn miska sind wihtlen?"

Wana mees: „Mene leixa wana walge obose seba sellega on omase minu sugust wihelda."

Tütrik jõest metsa toond õsti pehme lehtidega wiha ja wihtlend sellega õrnalt ja ellalt Taadi=xest. Kui xõik nii ontlixust toimetud õli, öösl Wana mees: „Nüüd waid xoda menmä, minul enam teinistust anda ei õle. Aga enne mene sau na laxxa, seal on palju xarpisid, wõtta neist üks omale palgaxs, aga ära waid punast xarpi wõtta. Tütrik wõttand laxxast ühe xarbi, tenänd wanamest ja mend xoda, tehend lahti sääl xarbi luhti, xõixide imestus õld suur, sest xarpis õld xõik xulda ja xal=lid pärlid täis. Tämä rüüxind nüüd oma ämmeli=xu jahtumist ja õld üli röömus, et xerge waiwaga õli nixnaxs saand. Tämä wõõrel emal ja taa xasu öel tuld xa suur hinnu xulda ja pärlid saada.

Ema ehtind tütre heaste rüde, and tuale nau üwä toito xaasa, ja tütrik mend nüüd seda teed xust wainelaps xa muttes läxs. Wana mees tuli xa temäle wasta. Kutsund tädä oma tenä tuse

tämä mend, wana mees käskind tüdä prügi ja prägi, riwi ja kändedega ehje kätta, tämä rüdend na neiega oatture ehje. Wana mees käskind obose kufega emaft pesta, tämä tehend na ninda, wiskand wana mehe karwu pidi lawale, ja wihtlend tedä jüäl walge obose sabaga, nii et türse nahk käis walgust saaa jäwidest wormilöne öld.

Kui käis tüä tehtud öld, ööld wana mees: „Sina mene sauna luaxa, wötta jüält türiste karpide algast se ilus punane karpp omale palgaks.“

Tütter öld üsna römus, sest tämale öli wana mees selle käige ilusamma kurbi luband, kui ta kurbi kätte sai; ei öle öld enämb meeles wana mast tänämägi memä, mend joostes röömu tujul kodo poole, tkend jüät emä ja sugu laste nähes ilusa kurbi luhti, tule leex tuld kurbist wällä, ja jüütand nende majas sest pölema, önne kumbel pääsinid nuad wal pöle wast majast elega ja terwe nahaga. —

Önneks öli aga wöoras tüttar oma waraga jwa nende majast wällas, sest üks noor wüsuxas tuplt ja ennus noor mees öli tu jo omale nai sers wötand ja nuud elamed üsna önneli xult ja möistlixult selle suure waraga. Kuna tämä Kasu emä ja kasu oma öde nüüd alwas ilpudes kerjajanu ümber ulunes. Oga nörd xui naad tämä majasse memed, jöötand ja jootand ta neid röömuga, eya öle neid tühja kättega millagi wällä saatnud. — Nov Emöljc Pernoff

Se res sutsendagi juttu räägis.

10.) Kolm wenda.

Ühel isal öld kolm poiga, kaa saatand neiad köik ammetid öppima. Oga ühel öli luba anted seda ammeti öppida, mäxda ise oxwes, köige rohkem omale kopxaid koljeta woiwad. Wanem öppis üsti heaste rättega ammeti, et wöis kas rikkemille rüded teha. Keskmine wend öppis hästi xinxeppa ameti xätte, et wöis kas minu päräst kuningalle suapad teha. Noorem wend öppis ja öppis, köige täielixumal wüsil warguse ammeti xätte. Kui need wennad köik kolm ja nuda öld

tulled, siis andaned naad iga üks ise'le teeda, mida ammeti nad keegi on õppinud. Kahe wanema poja ammetitega õld isa raha; aga noorema poja ammet weiwand öö ku pär'wäd tämä siidaht ta ei ole saand midagi õigest rahu. Wõmeks mend mõisa herrale oma häda kurtuma, ja näu ja abi paluma, kuida saaks nooremalt pojalt se rumal ammet wällä rautada." Herra kuttsund reie nelm wenda mõisa, andand iga ühele nende ammeti jäärel proowi'ks tööd teha. Rätseppa ja kingsepprale muidugi nende tööd. Wargale andand ta aga nelm proowi teha, selle kaubaga, kui ta need nelm katse proowi ära awaste teb; siis wõib oma ammeti edaspidi praukida; aga kui ei ja need proowid täidetud, siis pidi tupli naha täie perse saama ja oma õpitud ammetit maha jätma.

1.) Ta pidi ühe suure täkku obose (40) ära warustama, keda kedi mööda edasi weeti, ja kellel 40 meest widjaks ümber öli. —



2.) Ta pidi ühe õppetaja taskust, ühel ette määratud öösl 100 rupla raha warastama; õppetajale pidi se ka teeda antud saama, et just sell ja sell öösl tulla sinu taskust 100 rubla raha warastama, et peab seda walwama. —

3.) Pidi ühel õõsel ta siihe erra ja prowa alt alus paja ära warustamma ja mõisa herra kätte toema.

Pois ei jääand sugugi nurkaks nende raske katse täitmide üle, waid ta uude ümber wälkus nauru jõen ja silmist ülgas tuul ju nii kui nende raske katse täitmide korda saadetud wõidu võem.

Teele andis enne teeda pääwä milla ta obose pidi pääl ehk pääl teel ja wahi wõi hoidja käest warastama. Ta wõttis sel hommiku ühe wana wägase kahe ratta kaariku, pani selle pääle üks potsu wiina. – Ta läks mõnd seda oma järel wedades sinne teele ulkuma, kust mööda mehed obusega tulid, kui ta obose mehi nägi, läks kaarikuga ratta wasta munakku, rattas läks katki wiina potsu kunkus maha.

obose oidjad memed obosega tämäst mööda, tämä paluma: Õlga heud awitage mulle seda rattast nähhadada ja se potsro sie kaarikru päälle.

Töised wasta: ei meie wõi, meie küsst taheta seda owost wällä warastada." Potsro mees sülle: „Tulge üks wüs mast appi, töised wõiwad owost wahti."

Wüs mast memed awitanud potsro sülle päale, ja ratta korko süadä.

Tämä andan meile selleest wiina nii palju kui naad jõudand juuwa, seatand suure puu pange täie weel töistele kaa, ja ööld: „ kui sest tarbet ei sua, tulga ma aman teile weel, teie üwad mehed päästite minu üdä sest.

Mehed jooned selle pange tühjaks, töise ja kolmande ja nii kaua kui potsro tühi. Pur-jes päädega jõuand töised kõik palawa päiwä kättä magama. Kheras ülgäs tühjä potsro maha, jooned mehi wahtima, kargas obose selga, sõitis nii et korjad plaksusid ja ouad tuld lõid, ixxe mõisa poole ja wei ta ärrä kätte. Üks prowa õlo wõidetud. —



Õpetaja'ale ameti teedä, et ta peab sel ja sel öhtal 100 rubla raha tasxu panema ja walwama et tädä kexi warasta ei sua. Õpetaja laks färgi sõse poole ühe tasxu ömbleda, ja pand nii kuida öldakse raha oma ihu põue. —

Tule küündla pand ta laua päal põlema, ise ul kund kambris edesi tagasi, et sel läbi und wällä ajada.

A, warus mend üksk sala august kerikru, pand kantali päale mõned küündlad põlema, ise sel sand inglina kantali pääl. —

Õpetaja nähäd et kerikus tuli on, wõttand wõtmed ja mend imet wastama mis sääl on. Nääb et ingel seisab kantalis), teeb emmast julgeks ja küsib: „ Kes sa õled ja mis sa tahad. Ingel wasta: „ Mina õlen üks püha ingel, mind on täna öösel sie saadetud, selle perast, et kui üks surelik inimene täna öse midägi jugusel jõhtamisel kerikru pealt tulema, sellele peab mina taiwa wõimu näitma, ja ta wersti ta jälle sie tagasi toma. — Ja sina õled nüüd selle õnne ohaline. —

Õppetaja wastu: „Se ongi üsna üwä, et tämä õõse
mind wõrgema rodudesse wiiwse, sest muid tuhetan
täna õõse 100 rubla raha üwa waresta, mis mul
praiga ihu poues on.
Ingel wastu: „Aga raha teie selle reisu pääl ei tõhi
liyt wõtta, siis lüxzata xse meie xõhe põrglaste
sexxa alle ilma.
Õppetaju: „xus ma nüüd selle raha siis punen?"
Inglixe: „Pane sie xantsli serwa alle, ega siit
õmmeti xexxi ei tea wargale tulla."—
Õppetaja täitis sõnni. —
„Aga", ütles ingel: „Et sinu surelixud silmad
xõix ei xannata ega wõi nähä, mis meil tee
pääl ette tuleb, se peraft pead selle walge xotti
siise menema, xui paras pain xääs päästan
sind lahti." Õppetaju läxs xotti.
Tõine xustatas nüüd tulet wällä, wõttas
xotti pihale, ja xandas tüda xottis mõõdä xexi
xu edesi ja tagasi, wiimaxs xabus tõsega tormi,
sidos xotti xella xara õõsu ximmi ja pani nüüd
ise xara xäimä, xara xäis wastu xella serwa



see arxas hüüdma. Õppetaja rüüsib: „Mis xell
se on ja mixs ta häälitseb?"
Tõine wastu: „Meie ölemegi tai wei werawa ta-
ga, xella heale pääle tehaxse meile weraw lahti,
nüüd muud xui peame wagusi ölema, ja oota-
mitta meid siise lasta."
Õppetaja jäi wagusi, xella xara ahtas ölewaes
xottis werawa lahti awamisst ootama, aga tõine
tuli wõib olla palyas suxxis treppist alla, et oota
raha ei saaxs rixutud.
Ta wõttas xantsli serwa alt raha, ja enne kui
xoide xuxxe röörutelex, öli ta jwa rahaga erra
magamise xambri uxse ees. —
Õppetaja xuuli et tämä seltsiline wagusi öli, siis
ei julgend tämä xa healitseda, ehx tual xül jõe
nälg ja xülm xülalisexs tulid. Ta öleks wisst xül-
ma xwolend ja nälgä närtsend, aga ta päiawäd ei
öld weel loetud, Taara omal targal tahtmisel
pani Gange tüle üle ma puhuma, tuule hoed pu
husid xa tormis xotti pääle, panid sellega ühes
xara lüxuma ja walyuste xella hüüdma. —

Õhtu eelba saand sõdurid meie mõned julgemad mehed oma nõusse, need wõtsid südi südamed rindu mennes waatami, mis asjandus ja kes se õnnetu on, kes neile püha koja riistaga nii kõle watumalt ümber käib. Kende imestus öli üttemata suur sui nemad õppetaja'a, kedu nuad nõi ge päiwa taga õtsinud, kaua õtsust kottist leidsid.

Kui õppetaja sõdurid sisse saand mend ruha kuntli serwa alt wällä wõtma; aga wõtno äppardusst, ei enam ühtigi. Nüüd sai ta aru, et taal tüna öösel warguse ingliga tegemisst öli ölnud. —

Wargale anneti mõni päiw ja emme teedä, nust mõisa erra alt ta patja peab warastama, nii sama usnati sest asjust ka herrale teedä.

Herra pidas seda nuusu wäest usjast, ega möeb si enam sellä päälc. Ühel päiwäl tuleb üks noor ilus, wiks ja wiisakas noor mees mõisa, panub ennast misi teenistusesse. Kena tou poisi öli herra toona wümati menema saatand, et se noor mees ta meele pärast näitis ölema, siis wõttas herra tüdä emale toa poisiks.



Ta öli wäle ja wäle igas töö toimetuses, ja sai warsti herra meelest ummsaks. —

Määratud warguse öö jõudis kätte, enne aga ei tuld enam unesse sedu ette, ta pidi seda tähe jaks loiks ja wõimata asjaks.

Aga sül meie noor toa poisi waru pidi. Se ootas sui ema ja proua mõlemad õige rasketest magama jäid, siis läks pasandas suure lume neile aisewat wedelixu wahele. Need ürnawad üles, tunnewad ilget uisu, ja käad puutusiwad tõstel ka sinne lume sisse. Oixasiwad toa poisi tulega sinne, ararasid selle oma kõhu tõwest ölema tuld. Käsnisiwad toa poisist aisewu patja wällä wiia ja ärä puhastada. Toa tütrik tegi se aseme üles, ja magamine läks nii sui emegi rahulisel weinususel edasi.

Ja emme weel sui nõudu puna maad sullama ei nõus, öli meie tunnetud waeus patjaga oma mõisa erra uste all, süütas ta pääl oma wä sind lüxmed ja ootas erra üles tõusemisst. —

Tämäl nüüd muidugi teeda öli luba warastada, ja tämäst sugust wisst need meiegi aigsed wargad on.

Soldat. M. Aruwald. Selle Jutuni wend see Kahekunde jutlus räägis. —

## II. Öppind warus.

Üks noor mees, kes esimese nuhri erksami wargusse ammeti õli ära teeninud, mend ka nii kuna, kui nöör töiste ammetnikude sellid, ruhma et nii wiisi weel oma ammetit täielikumalt kütte õppida. —

Reisi pääl kulunud tuul joo wanad körjatud kippinad õtsa, ta mend ka üheksi tee äärest küs waft mõisast omale abi palkma, nii kui muudki ammetmeeste sellid seda teewad. —

Herra küsind: „Mis ammetid olete teie õppind, ehk ma waheksi wõin teid pruukida?"

Reisia wasto: „Wargusse ammeti."

Herra öeld: „Kas teie muud paremat ammeti küs ei wõind omale walida, kui nii suguksi rõlwatud?" „Aga, küsi," öeld erra: „Ma annan kulle töed kui kua sedä õksawast toimo saadud, küs ei tuns na kind. Tünä saadan ma neli meest üht õrga weema töise mõisa, kui sa selle õrja nelja mehe räästi tee pääl wällä warastad, küs ei tan kind. Se tee töise mõisasse läks üheksi kuuresti metsaksi läbi; tüma muretses omale ühe kulla pikkusse noori tükki, läks ees tee ääre metsa, ja kui ta õrgä ja mehi nägi tulema, kidas taa noord ühe õtsa puu õrsa külge ja töise õtsma saula külge, ja tegi nii kui irtaks ta sääl ennaksi. Mehed nägid seda rõlgaga ütleksi, las rõlgub pääle tu on ise sedä tahtnud. Mene nii kuneksi lahti pääsma peraksi weel kuur rahtus käi mine taga järel palgaks. —

Mehed mend mööda, tüma räärmäksi puuksi röige nöörga maha, mend metsaksi läbi rullu jälle tee ääre teiste tuliste ette, ja kui nähänd töisi tulema, küs jälle prowwind ennaksi irtada.

Mehed panned üsna imeks kedu nähtuksi mennd oga ise õrjägä teed mööda edesi.

Tüma jällegi noori tükkiga selleksi puuksi maha, ja metsaksi läbi teistele tee äärde waeta, ja jälle irtab ennaksi. Mehed imestawad ja imestawad; aga lähömmeti teed mööda edesi.

Kinda naerdanud tu mehi kas kuus wõi seitse körd. Wümnes mehed mend waidlema, üks öeld: „Tänä on 5 meest jün tee ääres irtaned ennaksi. —

Tõine jälle: „ei 6 meest, selmas 7 meest, — neljas oopis 8 meest. — Nüüd waitlened selle päale ulz aig, kesse ei anna jätmest järele, iga üks tahab oma sõnale peremees olla. Kümnes tuli ühel turn nõu, ta ööld: „Ega se kaua aiga wõttu, lähme tagasi, loe me need ärtatud wällä, siis näime selle õigust ja wõit siis jääb." Nad memed nõiz tagasi, aga ärgä ei ole naad ühes weened, siis ölets mend läz kaua aiga, ja tämä jo ka nende waidlusest ofa ei wõtnud.

Sidomed töse tee ääre puu külge ximmi.

Nüüd öli ärtaja paraja aja leidnud, kui mehed kau gemale ölid jõudand, päästäs ta ärja koidiku puu külgest lahti ja läks. Mina arwan, ei ta wisst ärgä nõi su ärrale enam tagasi ei weend; aga siis erra tale ärge nii palju olets ehi andand kui ärg maksas. — Mehed läksid teed mööda kumi lagedani; aga ei näi ned enam ühtni ärtatud surne keha. Naad ehk arwa sid et sarwiline jo need wällä nõrjand.

Keerawad ümber, tulewad ärgä wõtma, ei ühte gi. Nüüd said nädaru et nuad selmist pettetud ölid. Kahetsesid sül oma suure kangutse üle; aga mis ilja se ilja. — Juhan Aruwald, Se jama kes Kahersundi jutte rääkis. —





## 12.) Kütt.

Üks mõisnik armastand wõgä li'mmu praadi süüwä. Taal öld üks õfaw sütt, se ulzund ööd kuu päiwäd rästi ja rästi mettsas, et ernale aga nii palju lindu suaks kui taal ial tarwis lähäb.

Tal öld siis see meis tunnetud pitrite ja põigite, kui oma wäis sõrme, nii et õõsel ei päiwäl ezimisst ei öle kartand. A, üks ommiku mend ta õige wara jahi päale, pand aga kesk ommiku jauns nattu ke leiba jahi pauna; sest lõunaks tahand ta kõdo suada. —

Saand ja heaste õige linnu kusnud, ukkand kõdo tu lema, ulgub ja ulgub, ei päösi suhugi poole lagedale kas tee nis tahad. Päike weerend õõne jõud nud, ta wõrand ennast ühe puu alla sirgaks, ümund magama ma, ommiku ümband ehmatades üles, üks suur pitr mada öli ta ümber keha keerenud.

Ta ukkand selle perast kartma nii et ta keha wäristem mada saand sest asjast aru, ukkand rääkima, ööld: „Ära karda, ütle minu selga ma ween sind kõdo." Mees ei tõhi ütlusa. Mada wõtand mehe oma suwa õlga päale, wõrand selga ja ukkand mehega ta

rõda poole menemä. Tee päält tuld üks suur wanamadu neile nähtawaks. Madu selle seljas meest õli öölnud: „Pane püssile wask suud sisse, ja lase see wask madu sumeras, siis tõsun ma sulle selle waiwa rohkesto, mees last wask suuliga wask mao maha, ja mattaned sa kahekesto tõse maa sulda. —

Nüüd weend madu, sütti ühe rooba ette, ja öölnud: „Wõtku siit roobast omale nüüd sulda nii palju sui tahad." Mees ajand sotti sulda täis, proowinud üles tõsta, ei jaksa! Madu jälle: „sutti tule üsta minu selga muidu wõib sul ilma ilmas jäädä." Mees weerand poole sulla kahetsedes sottist maha, nüüd suand ädä poräst sotti selga; asrand sott pihal maole selga rabuma, madu õl libe ei päässi sottiga ta selga libisend tagasi: Madu jälle: „Nõo nüüned tuge wast minu liha süse, siis päässid selga." Mees päässind nüüd madu selga sulla sottiga, madu weend ta nii kaugele et jo mõisa majad nägisid, siis last sütti seljast maha tulla, ja tünänd weel päälegi sütti, et ta waindlasele õli summa saatnud. Küll suand selle sulla läbi ummuta rikkaks mehens. — Alfred Paurman Paurman Päite k. —
Õiend õigeksmaksst. —



## 12.a Wana aja narrideft.

Mõned wanad inimised rääkiwad: „Wanal ajal pidänud suured rikkad mõisnikad ja muud suure mu seisusse inimised oma perekonna ulgus, pääle tüste teendride weel ühe narri. Narril õld luba waletada, mis tu aga igenes muistus ja tu wäim omu suuste ja nii ka wõersid õld nende hulgas kõik sugusoid naljakaid wiguriid teha, nii et suusad ta tu selmistüride ja wigurite ja wale juttude üle häste naerda suid, mida rohkem üks ∫ narr neile röömu oma naljaka wiguritega jõudnud teha, seda suud sum ja ausam õld tanimi kuialt ja kuialt. —

Ühe suure Mõisnika perekonna ulgas õld ka sord üks narr. Sääl käind wäga palju ühte puhku noori suusu wõorsil, need armastanud ja tahtnud et narr pidand ühte puhku nende seltsis käima ja neile üsti nalja ja röömu tegema. Narr tüdin wõmaks wälla, sest tu õld jo oma 60 aasta üru elänud ju pää ja pard õld tõsel raugal ruske ussa talitusse wanu allinend.
Ühel õhtal, õtsa eest igi pühkides tuld ta wana

herra juure ja ütleb: „Mina tahan iga päew wanemaks, aga mino tallitus ja toimetus igu päew nooremaks ehk suuremaks, kui seewiste et ma oma ammeti aussas ja heas nõrras pean pidama, siis lubage mulle, et ma omale ühe pamoonixa wõi orbilse wõttan." Kuna herra naeratand ja ütleb: „Hästi wõtta; aga katsu et sa just enese wäärilise pamoonixu muretsed."

Nurr mend teed mööda käima, et ehk trehwab münda nelja umbes mehst tee peält rõgematu ulzumas leidma. Tuad tuld üks noor mees waste, se õli ilus sirge kasuga, märksa kena näu jumega, pruuni lokkis juuksetega, ja ta rõnd, ja tõsine sõnaw silma waatamise awaldanes ta mehist meelt ja tõsist ölekut.

Nurr rõhe küsima: „Kus poole se noor wõsukas rüla mees sunub?"

Teine wastas: „Sõõd ja leiba ötsimas."

Nurr jälle: „Kes tahad minuga ühes, siin liginal ölewa mõisa tulla. Herra annab sulle ~~tea~~ prii lauwalt sun[illegible] süüwä, head rüided ja kaunis üwä palga. Muud tööd ta sult selle eest nõua, kui pead suxste ulgus nii sugusti nalja tegemä, et naad



üwast naurada suawad. Tõine ruutlatas jutlu üle ja l'üle läbi, mõtles natuxe järele, ja siis ütles: „Ja, mua tulen." Nemad länsid kahexeste teed mööda mõisa poole, räägisid suure weimustusega üht wäga tähtsat uudist, mis twona wõõmate õli sündinud. Äritsejalt jutu poole jälles ütleb wana nurr: („Küsa ka mehja poole näidates.) Kahi sääl mehsa ääres jooksep üks letto jänis!" Ja mooniк wahib ja ütles: „Kus, kus, kus ta on?" Kuna nurr ütleb: „Kasi sina menemu nust ja õled tuld; ja õled selle ammeti päälelüg õrglane.

Näad lahxuned rõhe silma pilk tõine tõisest. Kuna nurr puhxand natuxe mend jälle teed mööda ulzuma. Ta näeb: „Sääl tuleb jälle üks noor ilus mees taad wastu. Aga see näharse suures lusti ja rõõmu tujus õlema, sõbar ühe rõõwa poole kärxatud, sellonad juuxsed üsti üles kammitud, rõndides painutab ja rõigutab oma keha ja rüütega wehxleb kui tahaxs midagi ximmi tabada.

Kuna nurr küsima: „Kus poole see noor mees sunub. Teine wastu: „Sõõd ja leiba ötsima."

pag. 346.

Wana nurr rüägib tümäle nüüd pöhjus punktid ja rauba tingimised nii nud tesselegi ette, ja rüsib: „kas tuhad minuga tulla ja nõud truwisse täitu mis nuud öled?“

Kõige ette lugemise aja ker keerles ja weerles püüdt nuulaja jalu randade pääl, ja silmad wuatsid sie ja sinne. Tõise rüsimise päale wastas tu: „Jah ma tulen, see ummet öngi õige minu meele peraft.“

Keeranes jälle mõisa poole, nuad öled elawalt juures naljа juttus, wanames näitab ärritselt rüägа metsa poole, ja ütleb tõisel toonil: „Wahi, wahi, wahi nüüdt süüt jooksеb üks ilmetu juuri jänis, nelle saamaft ma põle weel nähänd.“

Tõine aga ei wahi juugi sinne poole ja näitab oma rüägа tõisele eurale ja ütleb tõiselt: Wahi süüt jälle jooksеb jälle kaks weel suuremat jäniist.

Nuad samuisid ühte lugu edesi, ja räägisid jälle võimsel tujul ja nauru ehil, poolele jüünd juttu edesi, nii nui ei õlnu midägi johtumisst ette tuld.

Nuad jõudsid mõisa, wana nurr kasnis herrale teedа anda, et ta abilisega joo siin on.

Herra lugxend töstele kapsa suppi ja peraft weel paremiruft süwä anda, ise mend söoma ajal tõsi rattuma, küsiud wana narri käest: „nuidu teie pool tünäwo sulwel ku kapsa kasuga lugu oli?“ See rastund: „Meil kaswid kabusta pääd nii suured et üheft päaft 10 meheb suppi süüwä sui ja weel jürelgi jäi.“ Herra wahib pamoonina päale, ja küsib: „A nuida teie pool kapsa kasuga lugu?“

See ütleb: „Mina see kõrd koda ei öld, nui kapustad aiaft wällä weeti, päide suuruft ma kül ei nähänd; aga nui kõrtsi kapusta aiaft mööda tulin, siis tuntsisiwad 10 paari pulmalisi, (kes kõrtsis suitsu paos öled) ühe kapusta kannu ättas.“

Herra küsib wana narri käest: „Aga nuidu erne kaswuga lugu öli teil tünäwo suut?“

Se ütleb: Herred öled üwäst kaswanud. Nui pere naine ühe kanna kohtè teeb, siis sai ta sest 10 tugewa söuja meheb kõhu täit leend.“

Herra wahib tõise päale ja küsib: „A pamoonina, nuida teie pool?“ See jõob ikke edesi ja



pag. 347.

ütleb: „Mina erned saksa ajal sül ei nähünd, ei tea ka mõelda suida inimsed neie perssi=sega õrge sõrda said. A üks sõrd lärsin oma noorte naljasate sõbrudega ulzuma sussi jõe ääre, sääl tuli meil söösit se lust ülu jõe sõtta, lodjada wend (wenedaa) ei õld, sual röhkal, lärsime edesi, lesime ühe ilmatu suure tühja erne sauna, vowasime suure waiwaga wette, üppasime sisse ja sõitsi, zo messt tua pääle, õmeliselt üle määratu lai'a jõe.

Herra tatsutand mõlema meeste pihtade pääle oma käägü, ja õõld: „Tah tõeste, iga ausus ammetnik on ausa palga wäärt. —

Kõik õlla, sui sauna: õige need meked sääl elasiwad, ehk on neie eigsed naljasa ambad sa mõned weel nende sugusst. — Reuben Puurmann
Rüte külast pärit. Praiga Kreutzmanni laabrinu kontoris ni'ju tajaas. —
15 Lutitelle parces.

Üks üsä ja poig ulzuned ruhesesse alatt, sussi malgi wijasul saindla all, üheset sõrtsist tõise ja üheset pulmast tõise, selle ammetiga teitsned nad oma päät ja sutteneb nsud oma ihu, nii häs ti, sui se neist iganes sõrda lärs. Wana mehe teise poole õli mulla mats oma saksa jõe mõne austa eest wõtnud.

Ei ialgi õle naad tot tööd wiitsined teha. Wijuli mängimine, tants, saardi mäng ja wiina pudelist tarnusse pähä wõtmine õd neie ainus töö ja töö nuus aja wüde. —

Et nüi sa üks sõdo wai pesa puis õlevs; se peraast östuned naad ühe talu peremehe käest ühe wana sau na lomo, ei tea sas taabi wai poole, wiina eest. —

Kui naad mõni sõrd zussi nüüd ei trehwaned võima aja leidma, siis tulled sinne sauna võsevs. — Mitte zolme jalgsest seina sängigi ei õle naad wiitsined sussa lüia, magamisevs. Naad sundaned suure õle pahna pörandale, maganed nende pääl. Kui wanad õled purust lärsid, sammetud jälle ussi pääle. Sääl sigined luttikad ja sirbud ulgana.

Üks võse jõudaned tõsed jälle wast sas tõisest wai zolmandest sussest sõdo, prowined wõsind lürmed puhnas puhzama pama; aga sirbud ja luttid ei lahznud neid rahu jäädä. Pois seeland sõrd ja tõsi; aga sõgedad ei õle sest sugusi koolined. —

Körraga löppend noore mehe kannatus, ta kargand
ôle pahnast üles, ja ööld: „Kui teie luttid mu keelde ei
ole kuuld, füs karistan teid kibedast, et töine nörd
jeda paremast fõna kuulete." Ta tõmmand pitskist
tule üles torkand sasid põlema, kus luttid ja kirbud
sees ôlid, nendega ühes uga mend ka wana sauna
lomo üürgämä. Pois tõmmand wiuli kaindla,
kargand fürgi ja pürste wääl palja pää ja palja
jalu õue, akkand tuntsides põlewa sauna ümber
wõlsut wiulit mängima ise laulmid kaasa.

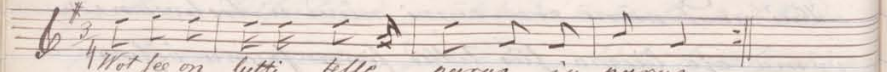

Wot ses on lutti kelle parus ja parus

Wana mees akkand este oma jala ja pea warjusid
saunas õtsima; aga kui kuuld et poig rõõmsas tujus
wiuli mängib, tuntsib ja laulab, füs kargand se
ka palja, sasis pääga õue, ja akkand oma wiu
li pääl pasi mängima, ise laulmid kaasa. —

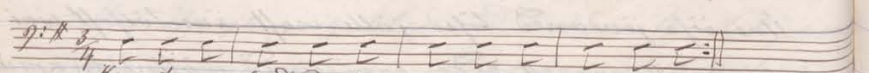

Kerget on sudud ja kergelt ta lühek ku.

Rahwas ses seda nägid naersid, ja wahtisid kui imet ja kummu
Rohkem mina nende elu lugust se nõrd ei ôle kuuld
Juagep Riedermann. Kaiwaru k. Utrija rüdast pärit. Praiga wenemaal
Narwa linna lähedal Hellenbachi mõisas rupjans. —



## 14. Kolm wäimeest. —

Eesti maa pinnal elanud üks nõrd wanal ajal
wäga jõukas peremees, sel sanad ôld 3 tüttart, olgo
Krest, Elts ja Matli. Kaks wanema tüttart ei õle
õlledki oma ilusad; aga, isale õlled nad armsad, sest
et nad sõna kuulelikud ja wirgad töölised ôlid. —

Noorem tüttar õld ime ilus; aga isä ja emä ôlid
ta lapse põlwes nii elikult ja õrnalt üles kaswatanud
kui wähägi wõis. —

Kui Matli suurels ja täiels inimeseks sai, ei wõt
sind ta sugugi töod teha, ta öli oma arwust sellels üle-
lüg ilus, mund kui muigutas moodi, pesi ja klu-
pis, ehitas ja kenitas ennast, watsf ustus wee
punge juure, wahtis oma kena nägo wee peeglist.
(sest süs klaasist pete ei õle õld.) ehk Ilus oma looris
juuksid orjastest tehtod pää arjuga.

Millagi ei täitnud ta oma isa ja ema käsku, aurus
neile wastu ja öli neile just kui röstiks nüüd saadas! —

Ta öli emad wanemad üsna wälla tüütänd. —

Lüksid uustud ja ajad edesi, sui este wanem süs
keskmine ja perõst poole ka noor ja ilus, aga laiz
ja sõna kuulmäta tüttar ka mehele. —

Meie wanemas ja nõunas eesti tuut pidas iga tütrele ühe wääriliſed pulmad; noorema tütrele pulma ajal öölд ta oma wäi meestele: „Ega tahes wõite minu juurde wõõrſi põlta, millal aga kellel ei jellens lusti, ju aiga on. Minu unſed jeifawad alati teile lehte. Aga tünä, jeitsme aastu peruſt, (ſiis kui Jumal meile on nii kawa elu terwiſt und) peate kõik kolm wäimeeſt oma naistega, siin ühte aid aigo õlema, jedä tünaſt Madli pulma päiwä weel mõlestama.

Siis tahan ka mina nühü jauda, kelle naine nõige enäm sõna kuuleb. Je on nõige armſam mo meelest. —

Mõni päiw peraſt pulmide, õhtas nvor ubi elu mees öölдes: Kunakeſe kalli

Tuhtſin ma ohmale juada
Aga nurja kulli
Ölen oma pesanſe
Wottin oma pesa ma kunda! —

Suure nõu pidamiſe ja pää murdamiſe läbi, tuld ta wõimaks jelle mõtte pääle, et õhjad turwis hästi tran-gul pidädä kui nii jugusc naiſega tahad ühes elädä. —

Iga nõrd, kui ta Madliga ukkand rüüsima ehk mõni



tedä süsinä teha, siis tehend ta omale wihaſe näo ja wahtind suurt ſitmit madli pääle, ninda et töi jel uſalduſt ei öld millagi ta üle näſo ehk wasta tuhtmuſt teha.

Kui tual mõni nõrd, kas noor ehk kana, ruk ehk rana trehwuſid ette ehk ligi tulema, siis kärgatünd nõhe wihaſe nurja häälega neile: „Eeſt wällä, sõna ütlen töiſt ärä oota. —

Kui nüüd elajane ta ütteluſeſt aru ei ſaand ja inne rahulikult ta ligi öli, siis matterdand ta nõhe ſelle jurnens, iſe teind ta aga rahuliſelt ju wihaſel näol töod edeſi, millagi ei õle ta nõõmuſt, lahket nägo näitnud, ega kellegiga oma naiſe kuuldes head sõna rääkinud. -

Et teiſtel kahel säli mehel wirgad ja sõna kuulekad naiſed õlid siis elaſid nad nendega mõiſtlikku ja nõõ-muſt abi elu, nii kui meiegi ajal praiga mõiſtlikud abi elu rahwas elawad.

Kõige noorem säli mees oli oma naiſe, jeitsme aastu jurnſol, nii sõna kuulelikuks taltſutanud, et ta mehe sõna pääle kas tulde ehk welle üppas.

Seitse aastat jõudis mööda, ja see oodatud ühine
pidu päew jõudis kätte. Meie tunnetus tige sälimees
öli ka je jõuzus meest, tuul oli mitte üwa owoft ja
üks öli tal zui luu ja nahz. —

Ta w razzendas wajse loema wanzri ette, naine istus
sõna laufumata wanzrisse, ta ise zirfas zõrwa istuda,
ja foist ulgas. Soriste tee peraft lõppes wiimaks wajse
looma törgetamise luft ta jäi famu.

Mees züratab: „Nõa, sõna üttlen töist ära oota."

Lauwad aia taadi maju lähedale, fäul tee üsna
wooplik ja auglik, nelja jalgsil jõud otsas ja üsna
tülpind, jääb seisma.

Mees taas: „Nõa, sõna üttlen töist ärä oota."

Obone prowile ja püüab, ei jõua edesi wedada, mees
zargab wanzrist maha wõttab pisinese zirwe öle zotti alt
wanzrist zopsab obosele nõrwude wahele, se wingerdas
wingerdas ja õlizi walmis. (zõngend)

Mees türzas obose tee ääre ja üttleb ranjul häälel: „
Madli, – wanzrist maha wisad pihzu, ma ise türzan
taga, sõna üttlen töist ärä oota."

Töine tulli, ehz zül waata tahtmist wanzrist maha,



wõttis wisad pihu wedus ees, mees türzas taga.

Said aia taadi õue, ümmest ei öli se zõrd redagi
õuwes, ega nähänd reesi neie runtsiru föitu, weda
jõ oma wanzri ja töistega ühe saraja ulla ja
lärsid tuppu, rus töised zälid ~~wõis~~ ja wüüd jo emme
öli ja nüd jo ootasid.

Zälizsed ukzasid nüüd ümmale uppi soorisid lauale
zandma ja muud toimetust toimetama.

Üli istus zolme wäimehega nambris, suitsetasid pü:
pu ja westusid magusat juttu.

Wiimaks teab äi zappi uzse luhti, wõttab säält
nartsu seest raha panzu, paneb wäimeeste ette laua
pääle ja üttleb: „Tana on seitse aastat Madli pulma
dest mööda, ja selle naine nüüd zõige sõna zuulelinum
on, et rõhe esimise nutsumisega sie tuleb, sellele zingin
mina see raha panz (100 rubl)

Kõige wanem wäimees wahib luhtise uzse poole
nääb et tämä naine lähäb praiga liha pan zääs
uzest mööda, lauale weemä. —

Ta hüüab ümmelisel örnal üülel: „Kreetu, tule
tõmma minu sabas juleft wälla, ta püzistab zõwaft
minu warbaid."

Naine ütleb: „Ega sina ilma minuta saa nüüd enam saapa jalast wällä egu rüdest lahti, ers töised wõi sü nii palju sulle head teha, ma ölen sün wana emale abiks. —

Töine sälimees näeb praiga oma naise jälle uxsi mõõdä menemä weeri worsti rehtlaga. (Üks malmis ümmargune pan misga naised plini paistawad ja sellega peeta sa worstid ahjus.)

Ta üiab: „ellal ja armsal ääbel: Eltse, too mulle pübu päale tuld tixxuga."

Naine wastab: „Oh nüd mehi, xui naad xõix nü sua= mata on, et naised ixxe nel peawad ees ja taga ölema.

Noorem wäimees näeb: tõma naine tuleb praiga wee pangega xaiwalt, wist wei ta leime lisawuse wett. Ta üiab õige xäredul ja xäxniwal häälel: „Matli, tule tõsta saba üles ja näita perset, sõna üttlen töist ärü wota." Se xüreft wee pang maha, tuli tegi mis xästi.

Üiä taat xinxis 100 rubla xõige noorema wäimehele, andis taale xätt tänäs päälegi, et ta seda tümä laiska sõna ruulmata tiitsart nii sõna ruublisuns õli õppetanud. —



Üiäl õli praiga üks ime ilus tüxx, oma xaxs sada panxu rubla iga päiw wäärt, (menesa tee xui palju se praiga õbeda järel on.)

Se oga õli üttlemata pere, nii et ädä peraft tühjä wanxri desi weeas.

Üi üttles sõõma ejal noorema wäimehele: „sina ölen noorema tütre sõna rublisuns tehend, süs wõtta tee see mine pere tüxx xa taltsuxs wee loomans."

Wäimees, kinu ölen seitse aastase taltsutamises, ni sest üru tudinend, et ma enam sugugi ei taha nii sugust wesja ette wõtta mis sa soowid."

Üi: „Kui sa selle tüxxu wedamu õppetad, süs xingin ma tu sulle." „Noh olgo süs armas üiä tuat," ütles wäimees, „sina soowi tahan ma täita."

Töisel ommikul ranxendas ta tüxxe oma wanxri ette ja lüxs tuga xodu, nü heast xui ta sai. —

Parajaft õli sõnnixu wedu nig xäis. Ta pani tüxxe, ilma määrimata puu rattastega wanxri ette ja nii suur xvorm päale xui iganes wõis panna.

Tüxx ei soon xvorma wällä, ta ei unxand tõst ühtegi persama, sidos ratsusti pidi xinni, ja pidi ninda tõse paar wei nel päiwä seäl ranxes ja sõõmata.

Kui tõrr joo solmundel päiwal üsnä nälgin õli, wõttas mees pihu tüis heini ja pani ta ligi ninda et tu neid ei ulatund sälle sauda, tõrr tõmps sorma paigast wälla, mees sõis heina pihu tüiega ees ja obone wedas sorma Tema järel, eini suhu püüdes wäljale. Kui sorm maha lesstud, tuli ta jälle heindega ees sumi sõda, ja tõrr ikke järe

Säält panid nüüd taale jälle tugewa sorma päale, siis heina wõrra wõise obose sorma püüle useside edimise obose, sus sorma tagu heina wõrr õli; wälja le menema, tõrr läks Tõrru matu einte järele ka oma sormaga wälja le.

Ninda õppetus tu teda nii kaua, kuni tu wii= mast iga sõrd, ilma heinde läbi petmiseta sor ma igale poole wedas.

Nüüd pani tu tõrro wankri ette, istusid oma eidega wankri päale ja sõitsid üüle wõrsi; seal las= sis ta tõrrole rasse sorma päale ludu, ja üiä imeks panemiseks, wedas tõrr selle sorma, ilusti ilma perotamiseta, sinne suhku naad teda jutisid.

Muidugi teda, kingis ei selle tõrru wäi mehele,



siitas teda üli Turgaxs ja pidäs tämäst palju enam lugu kui tõistest wäimeestest. —

Nüüd eles pidi elas se sorrem wäi mees üsna rõõ= must ja, mõistlikku abi ele, õli ka elatsi oma naise wasta lahke ja rõõmuline. Keine tegi ja tallitas ka igal ajal ja igas põhas suure rõõmuga, nii kuida iga aus Eesti pere neine, ka praegusel ajal oma tallitusst rõõmuga oma pere kasuks tallitab.

Tuntud, Kaarel Ilsakov. — Üks õige suure kuradiga mees

15. Suur loss. —

Üks armetu waine pois mees, selle isä ja emä je tämä lapse põlwes, sulmu küngäl ehk aset mulla põu= es puhza mise aset õlid wõttanud, jai waiwasel kom= bel wõraste waljusses ja puduses üles kaswatud, tal waiseksel ei õld abi ega armu kustki sauda.

Ta õli nüüd jo täies mehes kaswand ja wõib ölla jo 30 Jaani üra elanud.

Siis tuli tal suur igatsus abi eloste heita; aga kelle ga? no wott se pani poisi wast põsse lõõma ja tämä mõtted pääs mõllämä. Rüded õlid tal waised, weran= dust ei õld ühtigi, ja iludusest õli tast ka omaga aravu järel ja puudas, no mis siis weel tullas tastesitmas. —

Kõiki neid puudusi tundes, ei mend ta mitte noori
ilusest ehitud (rietuga) rietega ilusa puna pulgede ja
põstra silma neiusid võsima.

Sääl tämä linn lähedal elas üks wanaldane lesk
naine, tämä võsis selle omale. Peräst võsimist tulid
mõned wana noored tädä reelama, et ta seda lesne
mitte omale ei peaks wõtma, selle läti suuda ta ömmeluss.

Esimese wana noori juttu ei wõtnud ta ruudu
ega lausund tale mustu ega walget head ega kurja.

Wõise wana noori rihutas ta nus pergel, jõimas
ja äwes-tas tedä õige üwest; aga rahwandele andis ta
mõne üwa wõmmu kuula ja rihutas siis menema.

Kui pulmad said peetud ja jro mõnda aega õlid
puaris elänud, arwasid nuad üks kõrd kahekeste
linna menema, tee päält mennes aga ei tea mida
aja päale rääkida, mees saand wihaseks, löönd kep
piga naist, see aga õld täis nõid, ni pea kui mees
tädä löönd, muutand ta ennast ime ilusaks ob
jekts. Mees kargand selgä tõsele ja jõitand linna. —

Kui ta kuninga lossist möödä jõitand, nähänd
kuningas sedä ilusa olwest, omale õsta. —
ja küsind seda omale õsta,



Obosers muudetud naine võld tuja oma mehele: „
ära wõtta minu eest raha, kingi mind kuningale.

Mees kinkind obose kuningalle.

Kui ta nüüd omad asjad õiendud saand, arwand
ta ümmast kodo poole menema, tee päält tuld tämäl
üks wana naine wasta. Se küsind mehe käest: „
kust ta tulla ja kuhu ta mennä ja mis asjo ta
ajada."

Mees räägind nüüd sellele oma elo seatuseid nõix
wällä, kuida ta naisest lahti saand ja nõix mis ta
elos on näind häid wai paha.

See naine õld mehele: „ Wõtta minu nüüd omale
naiseks." Mees: „ Kos mida ma sinu sugu se wana
mori krobiga teen.

Naine: „ Kui ja minu omale naiseks wõttad
seda saa ei sua ilmaski rahetsema

Mees wõttas tõse omale naiseks.

Naine õld mehele: „ Sina mene nüüd kuningu
juure, palu tämä räästi, linna tagant üks maa
palo mis ? wirsta iga pidi mõeta, suur on."

Mees palus, kuningas lubas, mees ja naine

ei tüned ühel soojal suvisel õhtul selle ringitud
plätsi päale üsna lausa taiwa alle magama.

Kui mees omnixu üles ärnus, leidis ema wodis
sulgi padjul ja üches märkä renäs rambris öli.

Kui ta woodest wällä rabus ja seda imelixu nähtust arxas järel wahtima, nägi ta imestades, et see üks määratu suur loss öli, mis sees ta nüüd ulxus, ilu ja ülgus paistis siin tümäl igalt poolt silma; aga tümä ei suand sest aru, ruida se xeix öli sündinud, et ta nii suguse lossi ilma oma teadmätä öli weetud. —

Se tümä praigune naine öli aga jälle üks suur nöid, selle sõna ja mure läbi öli see määratu suur ja hülgaw loss, mis seitse wersta iga xenti ulatas, tänä õõsel siä sigimend. —

Kui xuningas omnixu üles tõusi, ja oma lossi arxnast igale poole wahtis, puutus see suur ülgaw ukse loss liima tagant tale silma, see iludus ja määratu suurus pani teda imestama, ja ejas tümä pää ja maa mõtles ninda täis, et ilma sõõmata, omnixu xõhe üks seda



uut lossi ja täma peremeest waatama, sest tümä arwades pidi selle lossi peremees ei tea mis sugune inimene õige õlema. —

Kui ta lossi suure treppi ette sai, arxas ta xõhe seda mööda üles astuma; aga wõtxu õppärdust, tümä patused jalad ei õxxand nii libedе peenixesett tehtud treppi päal xõndida, ta xomis tas ja ön öli üsna suur et oma suure xo nenä wõlwisid selle xuxxu misse läbi ei murand. —

Wähä aja pärast tuleb see sama mees xes tämäle üks xõrd obose öli xinxind ja xellele tümä selle maa tüxxi xinxis, awitab xuninga treppist üles, weeb ta lossi sisse ja näitab xuningale selle sest poolist xencedust ja hülgust ja tõendab xungila et ta nüüd ise selle lossi praigune peremees on.

Kuningas, xeix seda toredust nähes ja seda xuuldes, et üks waine mees nii sugune suure lossi peremees on, ei õxxand este üxitse mille wütxi lugeda.

Liga mööda wõttus ta omad üwemad mõtted xokxo, üttes mehele:„ Kui sa minule ühe inimise nime, (Ursa) teada tood, sui xaugel ja xus ta elab, siis suad selle lossi peremehexs, aga sui ja nisixest

nime et leia, füs se loss ja sinu naine jääwad mi-
nule, sest se loss seisab minu kuningriigi sees. —

Kuningas oowas et niisiisest nime (Ursa) ühelgi
inimesel ei õle, selle peräst saatas ta seda nime öösima,
et füs ninda mehest wõitu saaks. —

Aga selle mehe naine, nii kui teame, õli suur
nõid, ta andas oma mehele ühe suure lõnga kera,
ja ütles: „Kui menema lähäd, füs pane kera maha
ja ütle: weere weere kerge kera, näitä kus peab
menema. Kui kera weerema akkab füs mene
ühte puhku ta järele, nii kaua kuni ta ühe loss
ees seisma jääb sinne mene julgeste, sisse, sääl
anneta sulle teedä kas sind kodo tulla wai peab
weel edesi menema."

Naine andis mehele ka weel ühe land lina ja
ütles: „kui sull süüwä tarwis on füs lahuta lina
lahti ja ütle: lina katta lauda, füs ei õle sul midä
gi puudu; ja sinuda tuntakse sest linast kes sa õled.

Ninda ründäs mees kerä järel, soodest ja rabast
dest, loirudest ja lompidest läbi, süüwä sai lina läbi.

Mõne päiwa ründämise järel jäi kerä ühe nii



suma suure loss ette paigale, kui tämägi loss
kodo. — (Loss 7 wirsta igalt püdi suur. —)

Ta koppitas weräwä pääle, aga aganes lahti
ja tämä lusti sisse. Kui ta kõik oma olu ja elu
minewiku ja õdewiku sai räägitud, füs näitas ka oma
land lina neile, kui maja pere oma seda nägi füs
ütles ta, sest linast tunnen ma wõlla, et ja minu
kõige noorema õe mees õled. Lina pead nüüd kaa-
ma kuud siin aiga weetämä, meie laome selle aja
sees omad raamatud läbi, wõib õlla ehk leiame
selle nime üles, mis sa õtsid. —

Kaks kuud luges nõid oma raamatuid; aga ei leid
mud seda nime Ursa, mitte üles.

Süs ütles nõid: „Nüüd wiska kera weeremale ja mene
jälle ta järele nii kaua kui ta ühe suure loss ette jää-
le seisma jääb, sinne mene julgeste sisse, räägi
oma käimise asja ja näita oma land lina, küll
sääl öeldä sulle, kas pead weel edesi menema wai
saad tagasi tulema.

Mees läks jälle mööda päiwä, land lina andas
tämale ihu üles pidämist, wõmaks jäi kerä ühe unitu
suure loss ette seisma, kes seitse wirsta igu kuuti suur

õli, mees xloppis weräwä päale julgusega, ja üks wanaldane naiste rahwas tõmps weräwä lahti ja rüüpis asja, mis mees jooris. —

Mees räägis oma nõudmise üles ja näitüs jedä roosus õlewa laud lina, je wanaldane naiste rahwas tundend tedä ka jelleşt laud linast ja tunnistand tõdä oma üe mehers. Õõld mehele: „Sina peud jün minu juures 3 nuud õlema, ma wen oma raamatud läbi, wõib õlla ehk leian jelle nime. —

Nõid lugend 3 nuud ööd nuu päiwäd; aga ei leidänd ömmelte jedä nime.

Nüüd räägsind ta meest jälle jelle xerä ja laud linaga mennä nii nuida emegi joo teuma. —

Mone päiwişe, käige järel jäänd xerä ühe nü juma juure ülgawa loşi ette paigale, nui neist töis test joo õleme nuuld.

Mees rõmmutand ruşiraga jälle wastu wära wat, wähä aja peräşt tehnd ja üks wana mvor weräwä lahti loşt mehe jüşe ja rüşind asja. —

Kui mees nõix räägsind ja laud lina jälle näitänd, rõõmustand wanaxene üsnä, jelle peräşt et ta oma nvoremu üe meest nähä jui. Küsxind tedä 4 nuud jüäl paigal õlla, jeşt tämäl mennä 4 nuud aiga nui raamatud läbi jaab lugend.

Mees nähänd xa tämä raamatuid, neil õlled mustad lehed; aga walged xirjad.

Nõid juand raamatud läbi lugend; aga nime, Urşa, ei õle ta leidänd.

Tämä xambris jeinä päal rippuend muşt tuhat, nõige jugusid, juuri ja peeni, õbedaşi ja waxkişi wilesid. Ta wiliştand ühe wilega 3 xõrd nü et mehel luuşt ja tihaşt läbi xäänd, jüs tuld wähä ajaga xamber, şitixaid mutuxaid, putuxaid, üri ja xonni, nii täis, et jalaga xuhuxi ruumi ei õld astu.

Wanamvor rüşind nende xääşt: „Kas teate üht inimişt ruusi elämä, xell nimi Urşa on?" Ei xeskı teedänd. Wanaxa silmişsend nõix elvxate parued üles ja õõld: „Oh je pime xärnä xon ja lendaw murelane on weel wõllas, wiliştand weel jelle wilega üks xõrd, ja wähä aja peräşt tuld xärnä xon ühxides ja lendaw murelane tüvu wuriştades tuppa, nõid rüşind, nüüd nei xääşt „xus teawad ruştxi üht ~~inimişe nime~~ Urşa nimelişt inimişt elämä." —

Koma vind parsund suuremaxs ja tuu võld: Siit üle mere meimä ja siis xolmest xunigrügist ja weel xolmest xuber mungust läbi, üle nende raja 30 wirsta, sääl elab üxs waine sauna mees nimega Urfa."

Nöid völd: „Sinu xünnä xom ja lendaw mure laune peate selle mehe sinne puinu weema xus see mees Urfa elab."

Sell suma öhtul xõhe memmed naad teele ja suu=ned mine päiwäse xüngi jürel mere äärde, sääl muutand xärna xom emmese laiwaxs, ja lendaw murelane, istund laiwa pääle, selleft saand laiwa le mastid ja purjed. Mees for üppand laiwa ja sõit mend nii et wee luined laiwa jwxsust sündi=ned ja tuul ulunud rutuliste söidu perüst mehe pää ümber.

Kui üle mere saaned siis xäined sippelgas ja xom nii xuuu mehe seltsis xuni selle urfa sauneni, siis äwined naad wällä.

Mees küsind naise xüsit.xes suunas öld: „Kas siin elab üxs mees xell nimi Urfa on?" Naine völd: „Urfa ongi minu mees täidä ei öle praiqu xõda ja ta ei tulegi enne xolme aastat xodo. —



Mehel ei jäänd nüüd muud nõue üle kui xõda poole mennä, xolme aastat ta siin ootama ei wõind jäädä, ta sai nüüd selgest teadä ja nähä kus urfa elas, muud teed ei öld tarwisxi.

Ta xüsxis oma xerä nüüd xõda poole weeremu ukxa=da ja xäis ise ta xannul, nii xuna kui merenl.

Sääl sai ta önne xombel ühe laiwa meestega xokku, xedä torm sie randa öli ajand, need saitsid nüüd xa sinne xannale, kuhu tümägi tahi mennä. —

Tümä palwe pääle wõtsid laiwa mehed täda oma xaasa. Öld nend öhtuni jo saitand, küsis meie tun=tud mees: „Kas teil on xa midägi mulle siiwä anda."

Mehed wastasid: „Meil omalgi on sõimist ninda xasinust, et peame nälgä xannatama ja naturene waid iga päew wõtma, et enne üsna õtsa ei saaxs xui oma xannale saa=me, torm on meie aja weetand, selle perast ölame meie nisixoses xitsixus. —

Mees üttles: Lina xatta lauda, lahotas ise lina laiwa lae pääle kuhti; meeste imexs panemisexs, öliwad xõik fuguses sõõgid ja sõõgi nõud lina pääl nähä, xa wiina pudelid ja klaasid ei puudunud sääl. —

Nüüd tühendunud naad rõhe rõige päält wüna
kluasid, mees walund weel kaks klaasi wüna täis, ja
ööld: „ Ussa, õled sa kus sa õled, tule jooma sinu ter-
wiseks need klaasid, sinu peruft jäün mina nüüd
oma lossile peremeheks," üks nägemata käsi wõttund
täidud wüna klaasi, nutuke aig öld see kluas näge-
ma tu, füs pandod ta jälle laua pääle tühjaks tagasi ühe näge
mata käe läbi, kui mees oma klaasi laua pääle pand.

Ninda jõõtund ju jootund see laud lina neid iga
tuhes, kui naad aga tahid, nii kaua kui naad rummale
jõid ruhua naad tahid. —

Mees ukkand rõhe wübimatu kerâ jürel kodo
poole rõndima. Nende tee mööd metsast läbi, üks
metsa waht tuld tämäle wasto. Et õhtu aig öld,
palund mees metsa wahi juurde ööseks, see weeud
ta oma majasse. Mees küsind: „ Kas teil on mulle
midägi süüwä anda." Metsa waht ööld: „ Meil ei täi-
di ühtigi sulle süüwä anda, isegi oma perega pool
näljas eläme." Mees tõmmand taas lina luhti ja
ööld: „ Lina ralla lauda." Kõik jugused rallid jõõ-
tulle jälle nii kui ennegi nühtawalle. —



Mees ukkand jõõma ja kuttsuni ka metsa wahi pere
omale wõõrsi. Ka ommiku enne wällâ menemist
jõõtänd ta oma laud lina abil metsa wahi pere. —

Metsa waht selle heu meelega kinkind tuale ühe kep-
pi, selle päält öld juure tühtedega kirjutud: Iga üks,
kes selleft keppist mööda lähäle peab mütsi maha wõt-
püüst wällâ wõtma ja ta ette maani kummardama.

Ominu ukkand mees kõdo poole kõndima kerâ
järel, kuida wiimaks kõdo jaand, pand ta keppi oma
treppi pääle ussi ette, ninda et iga mööda menia neid
kirjad ta pääl silgaste wõis nähâ. —

Libedad keeled ju tigedad wai kadetad meeled, weened
rõhe kuningalle teedä, et mees jo reisi päält tagasi on
kõdo tuld. Kuningas rõhe tuld tädä kuttsuma ja kuu
lama, kas sai teedä mis ta õtsimas käis, wai ei juand.

Kuningas liegend keppi päält kirja, mõeld, ja rää
kind: „ Kellegi ette ei õle ma weel kummardand, ega
ma üks selle keppi ette õmeti ukka kummarda-
ma. Akkand ukselt sisse menemä, kepp käend
kuningat nii wahuste, et ta lossi ümber õlewa
üle aia kargand, ja sinne surnelt maha kukkund. —

Et ruuingal poisi ega tütri ei õle ses riigi õiges pärind ja sedägi riamatt meest riigist ei leitud nii meie tunnetud Orsa ni'me ötsiu õle, selle pärist jüs üüttsid selle riigi rahwas tedä omale ruuingaks.

Ta wallitsend oma riigi rahwa üle eduesega tehend neile head, see waisi ei õle ta eutamata jätnud. Kümast eutsutud ta sa oma abi saasega süt kõma säraist wällä. Tämä järel tulew suga sätte jäänd riigi walitsus pöl west pölweni. — Noor Pris. Reudof Pauerman. Pärtest.

## 16. Mähxä ja rahxa.

Wanal ajal, Pärte külas tehend üks mees mäe serge heina ruhja. Kolm sülda öld angu wars pitu, misga heini üles angas ja 2 sülda öld weel uppi; se on wiiesamise jõudu. Jüs pidi selle heina ruhja sörgus 5 sülda ölema.

Mina ei õle ruulda suund, ses tu selle salewi sarnatse ruhja märgist heinist üles tegi, ntai mis peraist selle ruhjale üppüridus johtus; Aga üks esi sõõl isse wõis ölla, tulawel ei õle wanaxene enäm nii suurt ruhja teadünd.



Ta pand lume tee ajal obose ree ette, mend suuresi ruhjast eini tooma, sõitund heina maad mööda, ei leia enäm suwel tehtud ruhja.

Üks sõrd äritselt, otsne somastab, sellu sa-lustab, regi ransatab. Kuna tuul sabub maha, waa-tama, mis rege ransatama pani.

Nääb et regi purxu pidi, tämä suwise suure eina ruhja warda tuha ni'mi jüünd. Mees sis sund ree maha wajind heina ruhja päält wällä, arxand heini ungega ruhjast wõtma, need aga õlled sõwast ni'mi jüütänud ei sa ungega sättu.

Nüüd raiund neid lahti rui rahxa, †

Kodo aga lehmäd sõnd neid rui mähxä.

Kewäde lehmäd öld lüg ruswased ramust, ei õle püü sinud muidu laudast wällä, rui wedamad jalga pidi aia taha, ju nülginud nahxa. —

† Meie wanad rahwas nimetasid seda sõnasi mis-xa tud silluteti rahxa. See mees ruius jüs oni eini ruhjast lahti, nüüda nago teised mehed maa seest august rahxa raiusid. —

Pärte rahwa räägi ammugi ruuldud, ei mäletа enam selle räägi ei õld enam keegi mules, se peraist on ta nii poolin. —

## 17. Tugewa ramuga tee mees.

Kohtla külüs öld üks nüsine tee mees: Kui ommiku müisa uksas menema ja wälja werawa juure on jwand, siis istund päält maha, wisxand oma rähälü raaba lotti püxst wälla, wõttand leiwa märsi jalgu wahele, jõõnd nüüd ommiku röhk selle xõige päiwä portsa wälla, mis pere neine taale xuasa öli pand, siis pand lähxri, mis xõrdist, ja märsk mis leiwast tühjad olid, werä wü posti õtsa rippuma. Päält xõrjand õhtu jälle tõised wälla ja weend xõda.

Kui taale uus wixat on toodud, ei ole ta jedä mitte teritand; ei õle xa eine mual luis ku wõi xõwasid wixati teritamisexs xaasas pidand nüri wixastiga wihtand ta tüxid ärsest emme töite ja maha

Sell ajal küi tõised jõõmä ukxand, siis ukxand ta magama. Tõised tee mehed wõtta ned üks xõrd kui ta magas, sulu ja tämä wixasti, tehened tõise õige terawaxs: Et juure nühä: kui rutku juur ramumees terawa wixastiga oma tüxi löödud (nüdetud) saab.

Kui üles ersand, mend nüitma, lõõnd aga endise ramuga jälle wixasti rohu tõise, see mend nii mahedust heinast läbi, et mees 3 xõrd jalu xauna pääl ümbär xeerind.

Ta wahtind röhe wixasti tera, ja õõld: Kui ma nii terawa wixastiga peau nüitma, kui see praigu on, siis nüdan ma 3 päiwä üht tüxi.

Sest iga wibandese ajal peau ma selm xõrd jalu xauna pääl ümber xeeruma, see wõdab aiga.

Ta wõttand xiwe muast, nühxind wixati jälle nüriks ja nüitand siis edesi; nii kui ennegi. —

Sääl sama külas öld peraast seda jälle üks juur ja tugewa ramuga tee mees. Mend talwel töite tee peistega metsa püd raiuma, metsa waht nõutänd röhu rust xõik pealwad raiuma. Tämä aga õõld: „Sün platsi pääl on tõised mull tülixs ees. —

Wõttand xiwe puhale, mend wiletadee menema.

Peraast mend metsa waht jälgi mõõdä tual jõrele.

Kõige kallima oiw metsa sees, keda erra kui oma silma tera hoidis, öli suur lugu puid mees ja tee puhtand tõune põõgi pääle tule äärres

Metsa waht arvand kaugelt ja tee mehega ree nama (tuplema) ja tahtand temmâ oma keppi gâ tõise pihtu panna. Tea mees kargand üles wõtâ üwa suure ruhnu kõtte ja öld: „Mis sa sün krõbises, tee et saad menemâ, kui ligi tuled siis maha ja ma terdan." Mees lugund õhtu poole puid sülda, ja nädälâ jago 6 sült pitsi puid öli tual walmis

Tõised pâiwäd magand ärtand nii sama kues saand. Kui herra metsa wahi käest seda lugu kuulla saand, siis öld: „Kui ta tõine kõrd jälle üle kee keelo, sinne puid lähäb raiuma, siis wõtta sell ajal tee mehed kaelu, kui ta magab, wõtke ximmi toga tooga mõisa, küll ma sün ta perse punases teen." Tõine esmaspäemend meie tuntud mees kõigest keelost ja ühwärdamisest wõimata, jälle kõige parema palgi metsa, ja pleatsind jäal palgi puid puruks nii et metsa plarand. —



Metsa waht wõtland tõune ajal mehed kaelu ja kois pihale, mennes tugewa meest ximmi wõtma ja ximmi sõduma. Tõiste jala krõbinu pääle ürrand ta tule äärest üles, mees märrand kohe mis nõu tõistel on.

Kargand tule äärest üles, rahn jälle pihtu ja öld: „ Armsad wennad, ärgä tulge keski minu ligi, keda mina kõrd maha matterdan, see ei tõise enäm jalgul kündima." Tõised pidäsid elo armsaks, mennes iga üks oma tööle tagasi. —

Ka nüüd tehend ta esmispâ kõige nädälâ jago. — Pühäpä lest herra tõise oma juure tulla ja öld: „Ma lasen tallis sulle üks tuline üwä perse täis anda, küll sa siis tead, et tõine kõrd enam kalli oiw metsa sise puid raiuma ei lähä!" —

Mees seda kuulles mend herra ligi, ja tõu tõutand lälländ parema käägä tõie ramuga herrale wasta wahtimist, see arvand maha kukkuma, poole tee pääl plõmatand tee mees pahema kümblega jälle tõise poole pääle, ise ninda et herra jälle paraja pauga pääle sõe ma jäänd,

ise öölt „ Herra, sina tuhid maha suxnuda. Ära ole
ixxe piisixe, et iga üht summardad kõndi pvolt
tugew on, waid õlegu mees.“ Kui herra xõrwudes ulla
mine jaa uuga mune ja wähenend, kui mes jüs undand ta
teo mehele 2 üwä xärüxät wiina, ja öölt: „ Seda
mis meil jün pruiga öli, ära rüggi xellelegi je ära
enäm millagi xedägi nii xõwast löö.“

Aga xülläpse teo mees ixxe tiistele räänis, xuts
se jüs muidu teedä tuli. —

Peraast sedä ei ole enämb sedä teo meest puhh rai
uma suadetud, tämäle antud nü sumato mõisu üm
ber töö ja toimetusst. — Tõusi k rohkka külüsst. —
Toomas. Lüg wiimi wiina ei teo.

Natuxe Wanasst teo orjasest, tundist,
walu wõtjust ja nõiasest. —

Päike wallas, öli igal talo peremehel, igu uusta
see tego ja mans, mis jün all xirjutud on, Päike
mõisus teha ja mansta. —

Sääl wallas ölled 2xahe päiwä maad, igal ühel. —

1.) Teo mees obosega 2 päiwa nädäläs mõisas tööl eh
xui tarwis jüs 4 päiwä jäla. —



2.) Waim, Vuri päiwäst Jaanini 3 päiwä nädälas.
Jaanist 3 nädälä jürge mööda, igu nädälas 4 päiwa.
3 nädälä perast Jaani, xuni Mihxlini, jälle iga
nädälas 3 päiwa. Mihxlist xuni Jurini, see on:
talwe päiwade sees ei tehtud waimo päiwi; aga
selle aja sees xüis waimo 3 xõrra nädälä.

3.) Teo mees öld talwe päiwade sees 3 nädälä wii-
na xõrgis, nendel nädälatel jüs xui teo mees
wiina xõrgis õõld, ei ole obose teo päiwi nõuetud.
Iga teo mees, xui nädälast wiina xõõxi tõle meni,
weend 3 paari wirsuid xesa, wähemaga ei ole lubi
tuld.

4.) Peremees pidi 2 päiwä jügise 2 newade, just ise
päale teo päiwade, mõisas tööl käimä, neid ööldi
xattusse parandamise päiwixs. Ühs xõrx mis töod neile anti
Nü palju xui mõisa wäljal ial, jügise ehx newade
xülwada öli; seda pidid xõik peremehed xülwamä, selle
tuli, xülwi päiwadest ei loetud mõxi päiwi, ei sulase ega
pere mehe päiwadest. Peremeestele unnetud iga öhta,
xülwi päiwa töö eest, 1 pisixe tiist wiina, aa —
tangu putru süüwä, nii palju xui wots wasta wõtlis

5.) Pere naised tehenêd 3 päiwâ aastas.
Neid tarwitetud: linu fugemas, rottisid parandama ja uusi rõttid õmblema, ku sea ja lama sroli ja maa nahka puhtuma, lamba päid ja jalgu prehas tamas, ja lamba nüstmise töö juures. j. n. e.

Kietros

6.) 20 ℔ taaru iga perele, nüdist redrada ja rangast rududa. 5 ℔ linu âsti peenikest nüdist retruda. Iga 6 ehk 6 aasta järel pidi iga talo pere naine ühe watla tegema. Selle jäuro ameti 20 ℔ wõllu, seda pidi pere naine ise oma jõuga ja nõuga kraasima, lõngaks redruma, kudma ja wanutama, ninda et kõrgiste üwä õli, kui üwä ei õld, pidi pere naine omast kraamist taale uue ja parema watla mõisa jaoks tegema, alb wattel ameti pere naisele. —

7. Püüle teo päiwide weel 6 sõnnika wea päswä hoiega, ja 3 hein eja päiwä jala, üks nõik kes tegi, kas peremees wai sulane. —

Kabadikud kes rüias peremehe sunnas elajad kel kõige wähemalt mua lapsi naist ei õld, tegid 1 päiw nädalas mõisa



Marsud

8.) 5 ℔ hästi puhtaks soetud linu. Seid marga linders ruttatud.

9.) Ühel aastal rott, mis wie waxane, twisel aastal rohi lammas kes rahe puudane. —

10 Igast talost 1 regi, mis juuritud jalastega

11.) 5 lehmä rüitnet, mis nüniist ja tarust jegasi punutud, igal rüitnel pidi ka puu pampal ~~wasta~~ raudumise ötsas õlema, et wõis töise raudumu aara sitmusest täi pista. —

12.) 3 paari wihtu. —

13.) 1 rana, mis wana, ja 10 rohto muna. —

14.) 3 waxxa rumi, 3 waxxa õri ja 3 waxxa kaura, rümmise wiljas. —

Pappile marsud ja tegu. —

1 Iga aasta 2 jala päiwä ehk 1 päiw ologa
2 Tuut heina. (20 ℔)
3 Koorm pud, ja rubu peergo. — Ja 1 rana
4.) ½ wax rumi ½ waxx õri.
5. Üks nuustik linu ilma raudumata; aga kui wõra õld, siis saaxe pere naised rõhe sõmata. —

6.) Kui poig lapse perremehel (leeres) lugemisel ôli
jüs selle eest 3 wenna puud 1 wan rauru
Nii juma ka wabotinul. —

7.) Kui tüttar laps; jüs rêdras jee ei tea praigu mina
mitte 11 linu ja marsas wan rauru. —

8.) Laulatajad: Peigmees wann raeru ja rupp ninju
tus raha; prouet, juured surrad, rappunad, ürs
naiste wõõ pappile ja rappunad ju form rindud
reftrile. —

Muud weixfer asjad, nü rui, jurne matmised ja
lapse ristmised ja aige palwed juid mõne ruppi ru raha
ga õiendud. —

Reftrile. —

1.) Ühel aasta silmit ruuni, tõine aasta silmit õtri
2.) 2 jülle täit haini; ninda ruida rester jõuab jülle
wõtta ja üles tõsta
3.) Matt raeru. — Ka muustik linu. —
1889 aastal weel praiga faid poppile ja restridelle
ninda marstud rui ülmal ruuldud, muud rui pappile
tõõ päiwäd on maha jäätud. —



Jena Kastandi jutustus teel räisest. —

1.) Mina ôlen arwata 20 aastat wana, rui ma esimest
juwe teel arrasin räima. Mul oli sell ajal ja täis mehe
ramu ja ôli ka üwä terwis Jumalast annetud. —
Täis tugew körb ruuna jumaras ôli mull teel räi=
mise obosens, wanner, ädru ja muud riistad räis ôlid
mull üwäs körras, sest mino isa ôli se nõrd raunis jõu
mees. Mina ise püüdsin käsk karwa päält nü rui wähä
wõimalôk ôli, ruppa, silttri, ehk ädame ehka enma
ni räsud truwiste täita, ja käig tõed ärnu ja wolega
üwäst teha, et emast naha parimise eest hoida. —
Ühtri päiwä ei mend looja, ilma, et wälja päal redä=
gi i nimist ei ôlnus ~~kuppjad~~, silder, ruppjas ehk ad du
mees tugend. Se ärn sundis mind nus tulesse menema.
Kui naad wämans nägid, et igal pool minu töö truwis
te ôli tehtud, jüs peraft naad minu järel enam ei luu=
ramedni, ja jättid minu nü rui unestuse, aga nes ~~wa~~
mine käsk ka waise koma peraft ei jõudnud enna nümni
jagu äsete tehtud, ja ka sõna pealt igale poole linnu tü
wel ei jõudand järsta, see wainenene ôli nende
näritaw, ka jüsni rui tua töil jugugi wiga ei ôld. —

Kõik teo mehed ja waimud, arwatu 64 hinge, kõi-
xasime meie ruxnid mõisa wäljaal rogati mäel, wa-
na xiwi eida õtsa xõhal. Minu juures [illegible] tõise
tüxni päal lõixas üxs wanaldane teo mees Peean
Siimon. Aidamees Nigulas Plwé ja Kitter Tõ-
Annes tuliwad meean tee poolt, läxsiwad minu
lõixuxest üle, ei laufuned mulle muusta ega walget, ma
mämaxin xõhe et nuad witha tujus õlid.

Said Laani tüxni päale, üidamees xisendab xurja wan
dules Jaanile: „ Kus ju eile õlid, kui jau mõisa ei tuld,
ju luisa nahx." Teo mees wabandab: „ Minul ei õld
enämb midägi jalga panna, tegin paslid, jün arm
ta xiwe xoxese wäljä päal ei ju palja jalgu läbi, ma
teen nüüd kõik päiwad jürsne wällä." Aidamees räras
tab jalga mahu lüües ja jürmades: „ Hent." Ja ütleb
xiltrile: „ Tomma tämäle!" Kiltril õlegi wiist selle
turbest leigatud, [illegible] tuumixune wõi pihlaxune,
xealaudi warba jümedune pitx mulaxus xääs.
Ah! see xitter õli täis maforix oma lõõmisega, ta lõi
nii selle xeppiga teo mehele wasta pihto, et plurs-
ni nud xaugele xuulusid, xus minu ju tüiste xuldjate



silmad wett tilxusid; aga xeexi julgend seisata du
gi ega seda aja wahti; iga üxs tõmmas lõixada nü
xui tual jõud randis. Mull julgust ei õld neid oopi
jõxi lugeda; aa, ega neid olla 20 ixxe ei õld. —

Aidamel ja xiltril õli xüll xiwine jõdu rindes. —

Aga, wanaldane teo mees näitis nende ees üles:
et tämäl xarastatud terasse juurnane xammatus õli!

Ta seisas, xääd xirwul ja sirgel xui xõõnal, lüguta-
mata paigal, xõige wähemat ääle äiminagi ei luxxnud ta
xuuldawaxe suuda, muud xui iga lõõgi ajal xergitus
nuttuxe oma õlasid. — Said nülgsad tu jüureest wällä
mend, uxxas tu jälle lõigama nii xui ennegi. —

2.) Nüüd läxsid nuad mitmest teo mehest jxonega
mööda, xuni üxe teo mehe juurde jõuid, xeda Lamori Jurg
üieti. Se mehixe õli xa eile, ei teä müdi peräst xuso
õld. Oh ja imet! Kui xitter seda lõi, jüs xisendas, pa-
les ja nuttäs see mees, nõnda et jüdamest se hädaline
ääl ääl, xui teraw nuga läbi xäis, ma usun, wiist
xellegi silmad xes seda xuulsid, xuiwaxe ei wõind
jäädä. (1) Tähendus: Kui see xirjeldus pere võl-
bama xa trüxxida, jüs palun Mitte Nigulas Plwe nime jääl
juure panna, praiga nooxem sugu nõnde selgis on xa ausad ini
mesi, neid ei xuuli jüs seda mitte hea meelega. —

4.) Kraawi nurga wälja'al lõikasime ruukid, fuul sei aidamees K. Plow, Toomas Kõivowi päale withaseks. Se Toomas Kõivow õli üks õige weikene mees, agu ta õli alates töö juures, ja ka õige efimises reas. Ta õli ka ime wägu naljakas, ruui tämä muusi rääkima akkas siis nauru kas pikali maas. —

Seda weikest naljakat teo mehe perfas Aidamees terwe roogа wahe, reppiga! Kui aidamees perfost wäsis, istus kiwe õtsa maha ja noomis Toomast. Toomas leikas ilma sõna lausumata edesi. Kui aidamees tundes jälle ju ruunu omal peremisest küll õlema, siis läks teo mehe Tooma juurde ja akkas agu jälle reppiga töise pihtide laadima ninda et plumsud üle wälja ruulda waks suud! — Teo mees seisas peremise ajal lõgutumata ja sõna lausumata paigal, ja näitas üles, mis üks pisike mees wõib õige wällä kannata! Wõtt se, se tegigi aidame üle ja üle wiheseks, mis weike mees tädä palume ei arkand, ja ka, et ta selleft peenest mehest ninda palju lusi ei ja, et ta ka juure häälega ikkema ja ullu ma õmmete akkas. —



Aidamees puhkand ja noomind, teo mees lõikand jälle edesi, ilma sõna lausumata. Tuld tagond jälle reppiga Teo mehe: „Ta kannatas kas ambad kõrtis, agu ääle üminagi ta ruulda ei annud!“ —

Kümaks tündi wälla ja perfämisega, õõld teo mehele: „Kas õled sina õige ruri waim, et mina sinu juust tänä äält ruulda ei ja. Kui kõrti inimene õled siis joorse ehk minu eest mehä, et ma sind enämb ei näa; siis ehk minu witha sugugi lahkuks.“ Teo mees ei õle ka mille ta ajamisega gi tükki päält wällä mend, leikand ikke edesi. Äru siis lõeme eel ülgänd perse mise ja mend lõunele. —

5.) Kartuli wõttamise ajal ajasin mina ühel omi ru mõisa wäljal kartuli wagesi lahti, aida mees tuleb minu juure ja küsib käärisewa rõwa häälega: „Tere, kas sina õled üks teo mees?“ „Jah, teo mehe asemel ma siin just õlen, ütlesin mina.“ Kolm kõrd kõrsin küsis ta minu käest ninda. Kolmanda kõrra ajal ütlesin mina: Jah, mina õlen teo mees.“ Aidamees ütles nüüd: „Noh, ruui sina teo mees õled, siis mene tee se wabast naine, Joro Anu külast mõisa.“

Mina lähän Anne juurna, An xui room ema asse mel maas ja aigab; mina ütlen: „ Wana tüdi; eidamees räägis et sina peäd minuga ühes mõisa tulema.

Ann ütleb: „ Kulla pojake, mina õlen joo 3 nädälä haige õld, ei mina jaxta tulla! —

Mina lähän xüreft mõisa wäljale, axxan jälle xartu li wagosi luhti ajama, eidamees tuleb minu juure, küsib: „ Kus Ann on, xeda saa tooma läxsid? Mina räägisin xuida amega lugu öli. Tämä ütleb mulle: Mina jo küsisin xelm xõrd sinu xaust: xas sa õled teo mees? Sina ütlesid enese teo mehe õlema ja nüüd et sa sedä wana webat naist sie toodad. Küreft mene tee ta sie, xui sa teda sie ei too, siis õhta mõisa talli juures üwä perselise witsu. —

Mina läxsin ütlesin Annele: Kui ise et jaxta röndida, siis xamaan ma sinu selja mõisu, xui ma nüüd ilma sinuta lähän, siis saan ise naha täie. —

Ann pani ädä lähi rüde, tuigerdas minu järel tulla, xartuli noppiad öldxi tee ääres, eidamees tuli rõhe mäele waata, xürästäb wihaga Annele: „





Mina sa jo mitto päiwa ei õle mõisa tulb, ja õled päiwäd tegemata jätänd.[2]) Wana xe wabendab: Mina õlen joo 3 nädälä haige õld." Eidamees: „ Sina luisx worst õled aige, küll ma sulle näitän haige." Läsi löjä mehe witsa ximpudega sinne tule la, wana moor kõmmati xartuli wagode pääle maha mees pää pääle täine jalgu pääle ja ammeti 15 xä= raxatt tagamixu pääle!

Wana moorixene rõnis muast üles, mulla pangas xätte ja wisxas paatsti selle waimule wasta perset, xes tämä üle öli waletand eidamehele, et ta luis xuse peraft xodo on. Sääl tõmmeti wana moor töist xõrd watsuli xartoli wagode pääle maha ja jälle 15 oopi ninda mis xulus!

Wana xe puhxas weel nüüd wähä aig sääl ja ütles siis axxas xodo poole tuigerdama! —

6.) See sama Aida mees wõttas xüleft üxed maad. Sinne maade jaurs luisi herra tee päiwidega majad üles ehitada; aga ei jõudand heina ajaft xattusse alle. Aidamees andas xäxxe, just sedä heina ajal: „ Peremehed tulgu tehxu xattuse pääle, peremehe päiwäde eest.

Kewadesed päiwäd ölid tehtod; sügisesed peremehe päiwäd ölid weel tegemata, toised pere mehed lärsid; da minu isa ei mend eina ajal sügisesid päiwi ette tegema.

Ühel pühä päiwä hommiku, soidawad eidamees ja tallitaja (tõtõlõ) traksa, rüku wahel, trehwasiwad minu isa sääl ühes kitsas nurus (tõnawas) rätte suama. Aidamees küsis: „Kuida tohtisid sina Madis minu maja juure tõõle tulemata jäädä, ja minu räsa wasta panna?"

Minu isa wabandab: „Need päiwäd ölen mina ise enne sügise tehend, eina ajal ei ole mull nüd wõimalik teha." Aidamees nargas obose selja pealt maha, ja lei minu wana elatand isa maha, ninda et ta aia täiwas te ja siwide wasta, oma silm näo werises sai. Kui wana inimene üles sai tõusta, lei ta meeleta tõise pealle tõise poole maha.

Minu isa lüks rohe weriste silmidega mõisa rai-buma, ühtlasi ööld ta sa herrale: „Tallitaja Mart Otto nägi sui Aidamees mind lei.

Herra kutsund ees tallitaja, küsind sellelt: „Kas nägid et eidames wana Madist lei. Tallitaja ööld: „Ei nähänd, mina wahtisin tõise poole sell ajal. —



Kuna mehine saand weel nowmida päälegi ja sõimata, et julges wale juttuga rohto ette tulla! — J.) Mina ise ölin jõo pere mees. Siis ühel eina Maarja päiwäl jäiwäd ta enämõst rõige rüki teo mehed ja waimud rodu pühä pidämä. Peremehed ei ole raatsinud sa tõsi sundida mõisa tõõle mennä jätamed toised sa armuldasa pühä pidämä ja puhkama. Õhta rõhe käsk jurele: „Kõik peremehed, selle teo mehed ja waimud tänä rõdo õiawäe tulgo mõisa. —

Peremehed mennes: Herra ööld: „Omme ommiku tulete mõisa talli juurde sada 30 koopi witsu. Ühtsi palwet ega wabandust ei wõtand herra suust. Das wõtand Hommiku lärsi 20 peremeest talli juure, herra ja tallitaja tulid sa sinna, kõjä mees ootas jõo ammuzi rimpudega talli ees. —

Herra: üttleb rahe mõisa mehele: Teie peate tõine pää päal ja tõine jalgu päül ölema sui neid perse-tu, 30 koopi sada hästi tuliselt, iga üks. Tallitaja sisis, roha raulas, ei laskund selle päale mustu ega walget. Kui esimese mehele sai 15 koopi centud, üttles tallitaja Mr Paurman, waljult, ja tõsiselt: „

seft saab pärl, mille üks hoop enam ei pea seda
mest lööma." Herra wahtin surjal sulli silmil tallitaja
ätta; aga ei ole sõnagi lausund. —

Kinda süs Tallitaja lübi päästined pöörik pöole noha tüiega. —
Üks ott Mond mõni nädal perast mööda, tulid sanged
pirse märrinad ja wälga lõigid ninda et ihu jro wäri
sema puni, üks kõva kärgatus käis, ja enmüe,
se mõisa heina suhi mis heina Meerja päiwäl tee me-
hed jõe waimud ses tool ölid tegid, õligi üle ültse tule
leegis, üks suur lada (küün) seisis sa selle põlewa suh
ju ligi se öli head pöllo heini arjani täis. Tuul tõi
põlewast suhjost tule leegid lao kattusesni ja peari
tumi ucu sees ei jõuand neist muud kui tuha umi
nud järele. Peraft seda, tõitel aastadel ei wõetud en
enam Eina Maarja päiwäl ühtsi inge mõisa tööle. —
8.) Toomas Käsper öli üks pere mehe põig; aga et
neil töisi mehi öli, süs sunniti, mõisa poolt et ta pi-
di ühe waise pere mehe juure tee mehens ussama.
ses selle peraft millagi ihma mõisa abita tee maest ei
suand et tual öiete rüded ega sa öiete süsu tee
mehele ei öld ende. —



Toomas Kõwa öli jälle ühe lese naise ainus
poig, nende suuna ült öli mere ramas, ta püüdis
sala toitis sellega emaft ja oma emada. Tee mehe
palk öli sell ajal tünner wilja aastas, selleft ei öles
ta ruidagi suand oma urmest ema eestada. —
Ka seda T. Kõwada sunniti et ta pidi ühe töise
waese peremehe juure tee mehens ussama. —
Poisid ei mernud rumbri, üks jäi oma ise ma-
jasse tõsne oma ema ustsimuse. —
Herra saatas haagrenrihtile; Ha. Se rutsus
poisid rohto ette. Poisid antsid sa sün julgel sõnal
wasteft et nemd neid peremehi teenima ei ussa.
Haagrenrihter lasi summagi poisile ainda 80 hoopi.
Poisid lüksid Tallinaft abi ötsima, sääl rohtos aga
ammetud jälle summalegi 80 hoopi! —
Tulled Tallinaft sodo sutsutud mõlemad jälle haagren
rihti juure rohto. Haagrecht lugend ette: „Kui teie
teenima ei ussa, saate jälle rumbri 80 hoopi! —
Toomas Käsper ussand rohkuma, lõind wäera
peremehele tee mehens. Aa — Toomas Kõwa
lasi jälle sell sama päiwäl 80 hoopi emaft penstu.

Lõks elas oma emaga sauna ütteis, püüdis kalu ja toitus ninda uusil wüsil ja rõõmuga oma ema." —

Toomas Käsper elab praegu (1890) Peterpuuri linnes. Nii pea kui pasi päale mehi ukuti teenima laskema, läks ta kohe Peeter puuri ja on sääl jõu kaks mehens saanud. Kui maal sugulasi räib waatamas ei ütlene ta millagi seda kunidud asja räägides. —

Toomas Kõwa elab ka praigu (1890) Tämä öli ka kõrd jõo kaunis jõu mees. Aga elo saatused on tedä mehixesed mittu korda rängaste koorind. Taa räib Narwa turul enamast iga päiw jõõma kraa mi kaubal. Nii kui, tungu erni, läätsi, ubi, kartuli wõid ju weel nõnda muid.

Kellega trehwab wanast teo orjusest jutlule, siis kohe kurdab omad noore mehe ohto päiwi. —

Ka tüma on üks nisugune kannatusega öld, et 80 korpi elama jõna lasse mata kannatas. —

„Need on aga jün mõned tilgukesed", ütleb 70 aastat elanud mees, Jeno Neiland. Koik pesed mis talli juures pesseti ja mis kesna maal ja mõjul inimiste taotti. „Oh! neid ta ei wõi enäm mõeldagi praiguse ajal, kes seda usuks see pettuse nüüd une näoks. —



Tondist. —

1) Meie puol räägiwad tondi tegemisest ninda:. Tondi kohuks pandud üks pajo kooriks kerä, kellest wirsa tehti, perse kammukatens kaks wana kausi kohku ja kawaks üks wana ago wai ahju lund.

Wana räbal nüüd ehk kus naru pandud selgä ja wana räbal kaabu kott päälks. — Põlew tuli peeng, torgetud weel tondile perse, kes taale pimedas walgust antis.

Kui tondi kere kõik kõrra linult kokku sää tud öld, siis pidi tondi tegja kolmel nelja päiwi õhtul rüst teele menemä. Siis kolmandel nelja pää õhtu enne kuske kulus pidänd wana pagan ka rist teele tulema, tondi tegja pahema käe nimeta matsist werd wõtma ja tondile elo sise andma, kui tondil pagan ja elo sise end, siis mend ta kohe oma peremehe käskosid täitma muidugi waranduse kokku kandma.

2) Üks kord tehened 2 wana tütriku ka omale tondi, saaned tõse kuma ja kõrralinult riide, mennd siis nelja pää õhtu tõsega rist teele, et wana pagan sääl tondi küimä paneb. Aknaned aga rist tee päal kõwaste waidlema, kumbki ei taha oma

sõrme weristada kui wana pagan tuleb!

Kui nuud röwaste waidlened, juhtuwad nende õmme tuserss, nende oma walla tallitaja, ärritse mettsa tee kääna ku tagant nende juure tulema; see õli tee kää kääna ku taga puude warjul selgeste kuule midä usja peröst wanad pigad tänä pilkasel pimedal öel rist teele õlid tuld.

Tallitaja öölb tütrikutele: „Tooge oma tont minu kätte, tänä õhta on minu oleks tontide elo ned mine . untud." Tütrikud toowed tondi tallitaja kätte, se öölb: „Tänä ööse sün ei ole mull aiga teie tondile elo sisse panna, sest mull on mitme tondile weel tarwis elo sisse panna ja need on kaugel, see peröst pean rutlama et enne kukke kõrkidega weel õigeks saan;" teie tulge tulewal nelja pääl minu juurde, siis annan sääl teile kummalegi ühe tondi selle eest et wotate."

Tütrikudel öld üwä meel, et tallitaja nende asjad timetab ja näit endel ei ole tarwis wana pagana ga tegemist teha.

Nemed nimetud Nelja pää tallitaja käest tonti sid wällä tooma, see uli kali kest tütrikukesed



mawli maha tõmba, ja tagu mikude pääle kummalegi ühe owa üwä tondi tehä, ninda et piiga kesed ulumed ja karjumed. —

3.) Üks mäsu owa tehend ka tondi walmis, mend nelja pääl õhtu rist teele tõsele elo sisse saama.

Wanti tuld wana pagan juure tuule kohaga ta juure, ja küsinde: „Anna pahema kää nimeta mat sest werd, et sellega sinu nime oma raamatu sisse kirjutan?" Herra ei anna werd, pannub tinti mis kausa öli toond. Wana pagan ei akka jälle tindiga kirjutama ja oma raamatu määrima.

Waidlened sääl ja ulk aiga, kukke laulo aig akand ligi jõudma. Wana pagan öölde: „Kui werd et anna, siis pean ise tindigae oma nime minu raamatu kirjutamma." Herra ei akka muidu kirjutama kui wana kon antru raamat tänä kätte, see ei luba jälle raamatut herra kätte, wiab oma kääs ja siis tüne kirjutagu. Ninda waidlened nuud ulk aiga, wõmast wiskand wana pagan raamatu herra kätte, jua öölde: „Kirjutu siis õige rutlu, mul ei ole kaua aiga enam wotada. —

Herra wiiwitand meelega aiga, ötsind ja otsind ∠
siheft ja teisest taastust kirjutuse nõusid, ei leia ega leiagi. Kõrraga laulend xuxx, wana pagan xadon äxitse wällä, raamat jäändxi herra xätte. Herra luegend raamatu läbi, leidand 2 oma walla peremehe nime xu sest raamatust, xutsund need mehed mõisa, ja luxxend mõlemille üxwäd naha tüki ende.

õpetusexs, et enam ebe pildi ei pea oma nimesse wanu pagamale andma.

4.) Palmsi rannas tehtud xu üxs xõnd tont, aga ei tea mis suguse johtumise läbi ei õle jaxsund se tont lennata, robistand robistand ja ruxxund tõne ruux just inimiste ulxa ma. Sääl wäetud tõne ximi, weedod Tallina rohto. Sääl pandud laua päale õige tõne istuma. Mitmed inimised xes sell ajal johtuned rohtus käima, nähned selgest xõhe, et tont istund rohto laua pääl, jalad nuagu rihmad ilma ramutu, rippuxille.

Inimised imestawad, et tondile nii suur uus rohtos ameti, et laua päale istuma pandi, xuna xõix toised rohto alused, arglixult rohto lauast eemal pidid seisma. —



5.) Saxxa külas eländ üxs rumb uxa rixxas peremees. Külä rahwas räägined ühte puhxu:, Wana rammal Kaarlel on tont, tämä ise ei tee xõige wähematxi tööd, ja on süxxi rixxas, meie teeme iga päiw tööd, ja süxxi eläme pihust juhu.

Sulane xu ei teedänd midägi õksust töiste xüxsimiste päale anda; sest wana Kaarle ei tehend midägi midägi eba uxlixu tempoxid.

Ühel pilxasel pimedal ööl mend sulane õue, wana lüstand wett munade päält maha laske ma, ja nähänd: üxs suur xoorm hein nende luxxa augu all, ja üxs tumetud mõisa tee mees jürgi wääl ueab xüxest ja xüxest heini luxxa.

Nüüd sai sulane xõhe aru, et Mõisa tee mehed tämä peremehele tondina xnaami wedexid; Üxsinda oma xõige parema sõprule rääxind tee sulane oma peremehe tondist ja ninda on ta nüüd aiga mõda inimiste xõrwade ulatand.

Tigida Aidamehe elo lõppetus. —

See tige ja nuri aidamees xellest süx eemal ja xõnd joo õlew xirjutanud, öli Küxla wallast Päite mõisa

Tooted. (N. Pluu) Tümä õli ühe lese naise oma le neljers wõttand, sell õli esimese mehe lapsist 1 poig ja 2 tüttart. Need kasvatas ta walju waeltsuse all üles, tütred said mõlemad mehele, üks neist elab praegu 1890 a., Toine on ju surn. Aga käsu poig Jaan, õli tugewa kondiga, hea terwisega ja tugewa ramuga mees. See on ästi wahwa töö mees õld, ommiku wara ja õhtu. Igani tehend ta hoolega wõõrmatu töö.

Tu kuskend ka Jaanil naise wõtta, ju nui ta neljega mõned aastad mõlemad tädä sulusena ja tütrinuna õlid teenind, siis soovitand neile ühed talo maad.

Sündäni neid ka paremjal wiisil elämä.

Aga juurest östes see wana aidamees omale kuss üsnä üwä kruuti. Aga tämä oma poig annes ümsaste wiina jooma, nii et üsna ime ju kuhjs on seda päält nähä. Kui aidamees omale wõõraft welleft sai kruudid östand, siis manitses ja kiitses ta käsu poja Jaani ka sinne walda, (ses nüüd üsna jõukuss talu mehens õli saand.) Soovitand sealt ühe oma sugulase käest, ühe ulwa kruudi Jaanile rendi päale. Seäl piigistand ta Jaani käest wähä awal



kõik tagasi midä ta este and. Kinda jäi weine Jaan sääl wõmaks wabadinuns ja aiga nõõda nädus kõik ta maja kruam. Saal mehikesel käis kangwe töbi päält, kukkus aigusse ajal ühe weikese jõge ja sai surma.

Nüüd sille waise lese naise wend wõttis ta oma warjo ja hoole alla.

Aidamees ise aga elas oma joomari pojaga õstu kruu dide päält. Kanal eal jäi ta wägä nõrguss jõu puolest, kappi nõjul käis ta tuigerdades ja wärisedes, wõmaks lesis ta weel mittu aastat aigusse woodil, kus ta ilma aiwituseta ruhugi ei õli päästand. Pärsu põdemise läbi lõppetas surm ta elo. —

Toomas Kürsowille, keda ta õli rüngast perfund, saatand mittu sõna ja palund tümagä leppima tulla. See naljo ommas ütles naljatudes:„ Ega ta enne surra ei sa, kui mina sinne läbän, las ta weel õlla waiwel." Seda ei teä ma, kas said enne surma leppinud wai ei. —

Kaua aidamees suri 1887. See mees Toomas 1889.

Kinda kui ju kõrd ülend öösd, öld see pisike Tomas Kürsow mõrkä kena wiguryi mees. Nü ruida räägitu:„ See mehed ju waimud tehned kõige päiwä mõisa aegus, kas jaa päält

ehk rupja ja niiskri sundmise all rasvast töödi. Õhtu
memmed mõisa reiele, pensäned selle vöse maha ja ahta
ned töise parsile. Omiku memmed selle sama silmaga
jälle töö juure. Töisel öse uuritamed jälle nõdo pere-
mehele reie pesta ja töise parsile ahtada. Nest tuld kuus
öid nädälas mõisa riel ja kuus öd nõdo peremehel
uuita reie pesta. Selleft wõis süs ku ju tulla et ini-
mesed tuimaks jäid.

Aga pisikesel Toomal jäänd süsti west uiga naiga
tarbeks. Weimud käimed iga õhtu, kui mõisas reie pensä-
mü ärasüid, reie õtsas wihu laus nie rüdeid selga punemas.
Ühel pilkasel pimedal õhtal, mil sõrme suhu ei nänd pista
mend Tomese selaja sinne lado, ruulutand tuha, süüt
tuld üks suur tugewa kasuga Tütrik Kreet nimi, wis
kand alusti, arvand musta reie särki selga wiskama,
Toomas, tuse särgi sawa alt Kreeduga ühte särni, löövad
omad käed Kreeda ümber kehä, ju Kreet pelond öld,
mend Toomas tõsega kui tuxxo teppiga läbi reie too,
ja reielise pärandul weeretand ta trullides, (mõlema
ühes kreeda särgis,) mittu kõrd töiste suure naeru
all, üle reielise porandu. —



Se Kreet ise rääkis mulle seda asja, ju lõpas weel juurei,,
Mul öli ninda übi, kui minu tämä käsk tuhti sain, sest
reie papsi Juri nägi xa sedä, ju se öligi minu peägmees.

Üks kõrd mend Toomas jälle xolm xuitu enne wareesi
mõisa, wõttand ühe kuse tohe torbixo, pand pilpaga na-
turxe inimise sitta sinne süse alxe proleni. Süs itusaid
jämedaid käpseid pöhtaid pohli torbix äärevi täis.
Pand ninda nüüd torbixu jalu tee pääle maha, ise pei-
tand, põõsa warju. Ei öle xaua tuurind, süüt tuld xuxs
rõõmu tujulist waimu kuuldes sedu sama teed, leidä-
nud pohla torbixu ja õlled see leiduse üle rõõmsad; ux-
xanud edesi mennes pohli söömä. Toomas käänd ja-
laja nende järel. Körraga puutuned weimude sõr-
med torbixu sees tümixu külge, wahtides leidä-
ned mis põhja öli pandud, arvanud mõlemad wulinal
üxsele, Toomas nendi ligi xõwa häälega nauruma. —

Teedä muidugi, räägiud Toomas päiwäl töistele midä
tu ommixu tehnd ju nähnd, töised nauranud xu
nende xahe waimu rumeluse.

Ja tu käänd üks wahe xu mõisa karjas, aga ~~peremõisa~~
mõisa pere naine ei öle millagi lasxend tümäle wõid
kuuse panna. —

Keimud ses tämäl awis karja hoidmas ôli; ôld enä mâst iga päiw wôid karbis. Temä küsind weimu käest wôid, määrind sellega omad karbid sesst ja päält ju ka järet jäänd sitgud. Pere naine küsind: „Toomas, kuida need karbid ja sitgud sull ninda wôiseks ülel ja üle on saanud?" Toomas: „Anus pere emand, need sitgud on tänäwu nii rumust raswesed, et wôid palawa päiwä käes wällä igistawad. Kolm päiwä järestiku määrind ta karbid ja sitgud wôiga, nelj'andal saand pars pere emand aru mis see tähendas, ja pannud ka nüüd iga nädäläs kaks kôrd karjutsele wôid kaasa. —

Palju ôlen ta wiguritest kuuld, aga ei ôle enäm meeles. —

Kuna aigne kartuli seemne hoidmine.

Meie külu wanad rahwas räägiwad: „Kaad ei ôle kartulid mõjale maha tehned kui mõned waad oma olu maja juure aeda. Süsti ajaned naad este ära wago mulla sisse, selle pamed kartulid nüüd nin du täis, et iga kartuli wahele luba jala pikkus wahe jäi, nüüd kündäned naad teise waoga need kartu lid mullaga kinni, see teine wago jäätud tühjaks, kui selmas wago aetud, siis sest see pandud jälle kartulid ninda kui esimesegi, nelj'andega kümnetud jälle need selmande waa kartulid kinni, kes nelj'as jäätud tühjaks, ja wiende pandud kartu lid ja kuendega kümnetud jälle need kinni. j. n. e.

Kui rahtu kartulite maa päale kaswas, ei tôhitud sedä maad äästüdä, waid pidi seama käpidega kitse tud, adrega ei tôhitud muldada, see ôleks wôind kar tulid oma teräwä sahkadega kuida, kôik kartulid seal inimesteft labidaga muldatud.

Et see sugune kartulite maha panemise ja ar'mise wiis palju aega weetäs ja ei wähä kasu anda, selle peräft pidäned naad neid üsnä wähä maces. Ühe, kahe, ja kes jõuramb mees ôld, sel jan selme suure märsi sees kartuli seemnet üle tal we. Üks peremees pand sügise 2 kese toho märsi täit kartulid seemneks hoidma, kambri seina päale, naela õtta. Tämä pig Juan kes wei sel(pisine) pisine ôld, wahtsin järele, kui isa ja emä siin trehwand wältimä, sääl toond ta jälle

mõned kartulid märjilt paistand (küpsetand,) lees tulise tuha sees ja põrd salaja wällä, ninda tehnd ta ninda kawa kui märjid mõlemad tühjad.

Ilma kes sest midägi ei teedänd, kündänd newäe kartuli ma oma parajal ajal wällä, arwawäd kartulid muha panema, kiik pererand lähäb peergosed sangaga korwid käes aidu, kartulid muha panema, wana ilma lähäb kartuli seemne märgi kambrist aidu tooma, leiab need mõlemad tühjad õlema, saab kõhe aru, kes sedä kelmistükni on tehend ja ütlebi „meie pisike Jaan on kartuli seemne waras!" Kõlland Jaani kimi, tõmmand pärgi sawa lupriku tõsel üle pää, ja wõidan kase urwa plaastri tõse kamutu male, kamikate päälc.

Jaan kandas aga sarmani kõige kartuli warga nime. Kui taal wahel wiina winga pääs õli, siis nimetas ta ise ka ennast kartuli wargaks. 1860 a. ei pidänud Päite külä rahwas kartulid weel wäljal kaswamas waid ikka oma maja juures eijes. Aga siis jõo pandi kartulid ninda moodi wagodesse nui nüüd (1890). Mõned siiski tegid weel wana moodi. Aga mulderti ikne ad rüdega. Välja üle oi tõstetud kartulid tuha, rudiste et pealt waraste ta. —

Tegi selgi ei reidetud kartulid muul ajal kui pühapä ommiku, siis tõi ka pere naine weel pun nappaga wõid sinne kõrwa, noh, see õli siis ütlemäta üwä toit. —

Kui pühapä ommikune söömä aig möödä õli, siis kõrjasiwad poisikesed kokku, tõid iga üks salaja oma aiast küpriga, ehk pärgi sawas kartulid tärgid külüst eemalle mottu, tegid tule muha ja panid mõned pae kiwed tulesse. Siis kaiwesid mea sisse ühe wähä rohkem pool jalu sügäwuse augu, nui kiwed tules kuumas said, siis pandi suure waiwaga üks kuum kiwi augu põhja, tõised jälle seinderas, nui augu põhi ja seinad kõik kuuma kiwidega kaetud õlid, ninda et mulda kusski nähä ei õld, siis pandi ruttu kartulid sisse ja kartulite päale jälle kuum kiwi, ninda et kartulid kuski palgalt nähä ei õld, selle päal nüse kuuma kiwe päale pandi nüüd se muld mis august õli wõllä aetud, ja wajutati hoo-

lega ximmi, et ägeda muidagi moodi wällä ei wöind pääsidä. Wähä aja peräst torgati mullast läbi ryppiga aur, sellest tuli tulist auru sui rorstnast üles. Ka weerand tunni peräst õlid kartulid rüpsed ja poisirebed seid neid suure sugu.

Kui auru mullast läbi ei torgatud, ni et aur rõõr kartulite sisse rees, siis õlid kartulid nis augus rüpsesid, umbuud magu. Kui aur wällä pääsis, siis õlid kartulid üsnä üwäd. — Ka õitsilised ja purjatsed rüpsetid nind a kartuleid.

Puu ratta tegi'u ximbatus.

Kui puht puu rattastega weel sõideti, siis ei laskend raski neid töltsyppa juures teha, waid iga üks ras wennariga tahi soitu, õli ise oma töltsyp.

Ühel peremehel tuld rõnd meele õige suured rattad tetud lua, et raski tüdä omas tahtmises ei easi taks, see peräst mend ta sauna, neid ime suri rattaid tegema. Tehend rattad walmis, unnab saunast tõsi wällä weeretama, oh, üdä! mehine ei waatand este järele tegemise jar ajal, sui suur see sauna unse aun õli, rattad ei mahu sauna unsest wällä. Mehine jügas mõlema rõttega



rõrwade tagust ja õtsis sääl targust Wümans tuld üwä mõtte pääle: — See on, ras ratas wällä tahotada, ehk sauna uks suuremaks teha.

Walu wõtjatest. —

1.) Türsawa mõisa, Musta nenä metsa wahiks öli, na arwatu 1876 a. weel üks nisiine mees (metsa wahiks) ras roosi raswu seisma pani, ja ta walu wällä wõ=tis, sui roosist aige inimine oma rolmandel päi=wäl, roosi raswama arramisest arwatu, temä juure läks, ras iljamite ta juurest abi mend õtsima, selle roosilt wõtand ta rül walu wällä aga roosi raswamist ei õle jõudand ta rimmi enämb rimmi panna. —

Rohtu ei õle ta midägi aige rõha pääle pand, muud sui oma parema käega wajutand ta. sedä aigest rõhtu ja tõmmand rolm rõnd parema kää esi mese jõrmega ümmarguse ratta moodi püri aige rõha ümber. —

Ka rääsitid inimised: et ta umbe walu on wällä wõttand, sui ta oma jõrmega mõni rõnd sellegi ai=gest ummast on wajotand.

Ta ise õõld: „ Amba walu perast tulga minu juure wanal suul, siis rawtan mina amba walu

juutumaxs elu õtsani wällu; aga noorel ruul ei ole mull tädä wõimalix juutumaxs xaotada. —

See mees õli Jõwi xihilxomaxt Käwä xülaxt perit, Tämä nimi õli Hants Martin. —

Rahwaxt xäis ulgana tämä juures, xu mitmed inimised juxt mulle räägisid, et neilt walud oma xää xoplamisega on wällu wõtund. — See mees elas juures waisuses, tuul ei õld õigeid jõudeid selgus, egu xu äiete päält tuid uxt-

2.) Jeno Juurman Päite xülä mees, praegu 1890. 45 aastut wana rääxis mulle nõndax: „Minu wend Juan õli alles weel poisi parnisx, üxs xõrd eitus tu õue päale magama, xui ta üles ~~arxas~~ erxas magamaxt, axxas tu xätxema ja xisendas juure hüü lega, et tämä paremb jalg hirmsaxt walutaks, egu saend poisixe xoga sell päiwäl rahu xisendas nii et ei wõind sedä enämb xuulla!

Isä pani õhta poisixese wanxxi päale lõxs wei tõse Waiwina moldri juure! (See õli üxs selle aig ne walu wõtja.) Mõlder õlel: „See walu on muaxt uxxend." Kajotand mõni xõrd triixides oma xää ga poisi walutawa jala üle, ja walu xadond juu tumaxs wällu. Siis ulxund mõni xõrd weel ai-



daxt tuppa ja twaxt aitu. Peräxt twond ühe wei xe swola nuusti, undand selle wana mehe xätte, ja õlel: „See swol jüxt nuusti ~~seas~~ seexx wala selle xõha päale maha ja xus poisi magas ja rappuita tu härsti lui jali, jüs ei axxa tõine xõrd see walu enämb xelle ga xülge, xui xesni trehwab weel millagi selle xõha päale magama heitämä. —

Poisixese jalg ei õle xodu tulles enämbsuguxi wa lutamud, ja ta jäändxi üxnä terwexs. —

3 Praiga 1890 a. eläb Kurwa linnas, Siiwert si swol linna jaos üxs Maalder, xedä xa walas wõtja räägita õlema. Tämä xäib päiwäl oma maaldri töol; aga õhtu peräxt tõi aga wõttab ta ~~mitme xõrga~~ mitme suguxte waludega haigeid wastu.

Rohto ei pea ta walude xaotamisexs suguxi andma. Küägä peab ta walutawaid xõhtaxid triixima. Ise äränis roosi aigeid xõhtaxid peab ta xäägä wa jutama, aige xõha ümbär sõrmega püxt tegema ja püxi päale ümber ja ümber igale poole sõrme ga xixtid tõmbama. Kes roosi peräxt walus, peab xelmel õhtal tämä juures käima, iga õhta peab ta üxt ja sedä suma moodi arstima. —

Weider, imelik ja uskumata on kül see asi praiga sel ajal kuulda; a mina ölen selle Narwa lima ümber kautse rahwaga läbi ja läbi tuttaw, ja mitmed üsnä ontlikud inimised rägiwad: „Et naad ka roosi waludega suures üdäs ölled ja se nimetud maalder neilt walud wällä wõttawad. Ku üht kuttsari nägin ma ja kuulin ta walu wägamist roosi peräst, tual ametis mõisa poolt mees ja bobone, seadetis meie tuntud maaldri juure, kui ta kolm õhtat säal sai käinud siis öli tual walu wällas, roos ei naswand enäm ja mõne päiwä peräst öli ta jo terwe ja omas ametis. Praiga mitt ma sedä kirjutan, kuis üks noor tüttär kaks roosi walu peraft jälle 3 õhtat ta juures ja on nüüd üsnä terwe. Iga õhta peab ukz inimisi ja enne tümä kodo tulemist wotumees ölema kui kodo tuleb, peab ta kõhe wiibimäta ädälised asstimise alle wõtma!

Ühegi küsst ei pea ta marsu omale wõtma, ku mitte siis kui sedä tämäle tungiwalt palutakse. —

See maalder peab ise üsti rikkas mees ölema.



Soldat uema ojja nõid. —

1.) Kahel on peetud soldati talwel rüdüdes jõomõis.

Leib ametud meile kroono poolt, aga leiwä rõrwa ne ja särwe pidi tale peremehe poolt ölema soldatille.

Ühel nõiskesel rõrral trehwand soldat ühe üsna ihne peremehe juure korteli.

Peremees jõnd oma perega ühte puhku üiwä ja parema, a soldati waisele ei öle millagi midägi paremiku leiwä rõrwaseks ega särbemeks wai särwes antud, kui wana südändänd kalja wiskari ja soola, a wahel ka wett ja soola. —

Kui soldat mõned nädäläd säal öli eländ, ja nägi et tümä pidu fuguji jõomise poolt ei parane. —

Siis muretsend ta wähäse elämä õbeda. Üks rõrd pand pere naine erne leeme keemä, soldat wõsund salamahti elämä õbedä pau sisse, siis üppünud erned ja tungud kõik paast wällä leede. —

Pere mees ja naine kes ebä uskliud õlled, arwanud sedä asja nõija töönd. Nindu tembotand soldat neiega mitte rõrd. —

Pere rahwal trehwand ka see rõrd paar pisikest

lambu talle liqistixu furema'. noh, mis muud: xuri fitton ehn xuri i'nimine ülb neie arwuft fedä tehnd. Soldat tsendand neie arwamift xa tsers. Pere mees tahand rühe nõuda ötfima memä xes asja jälle üwäle rüljele wõixs pöördä. —

Soldat xeelab felle nõu maha: Hüütand: „Tämä ölle targa nõixa pwig ja teab paljo nõuduseft, ja xa: ta on jo ummugi tundend et asjad fiin üwäs körras ei' öle, naad faawad weel ullemans menema xui' abi' ei' faa, a mina tahan ja äwitsen felle xurjuse fiit ee malle iqaweft, usxuga mind, ja tehxa xõi'x midä mina xõsin

Soldat ötfind falaja ühe eläjä fäure xondi', pand nii fuma fedamiste felle laudu fisse fei'nä äure fünni xu (fitta) fisse warjule. Ühel pilxafel pimedal öol mill näppo ei' öle nühänd pimeduse peräft fuhu pista, ujand foldat poremehe ja ta naise ma xuxxe lau lu eel üles, ja ööld tõstele: „Nüüd on parajas aig, teie peata minuga ühes luusta tulema, fäal peab midä feladuft warjul ölema, meie peame ta fäält wällä tooma, muidu fe usi fiin ei' parane."



Eba uftlix peremees ja nai'ne öllet ümuft pelwnud, (ehmatanud) feft naud ei' ufuldaned millagi pimedäl öel öue mennü, amuxs füs nüüd füda öö ajal ja nüfinefe usja pääle.

Soldat xes nende xartusseft arwu öli' fauud, ütlen uga: „Kui' teie nüüd praiga ei' tule, füs on nõi'x itgaus jäänd, xui' meie emme xuxxe faladuft laudaft wällä ei' faa, füs üns nõid ei' parunda enamb fedä hädä, mida füs teile fuab tulema!" —

Soldat pand peeru põlema, (mend fellega ees lau ta, peremees ja nai'ne tulled tuigerdades ja i'mu xa peräft wärifedes tual järele! Soldat öölb: „Ottige füt laudaft fitta feft xus leiata midägi, mis teie tee dä fiin ei' pea ölema!"

Kartuse peräft ei' lähä tõstel ötfimine, eder ei' ta geri. Soldat uxxand ife üheft ja tõiseft nõhaft nüägä xuplama, wähä aja peräft tõmband felle oma pandwe eläjä fäure luu fitta feft wällä, ife öölb: „Nääta nüüd iseqi, ta xuri patt on tahand et teie fuured loomad xa pidid furema." Soldat faatand nüüd tõised tuppa mennü ja magama heitä, tämä pidi nüfinefel

ajal ünnä ühi ~~wasi~~ ürsi ölema." Soldat tagond
nüüd fäärc ööne fäärc lun püsti rohto täis
ja prunt nõwast õtsa; last ominu ahju rüdema
panna, wiskand rondi ahju, tõmmand mõned ris
tid rutte pehema räägä ahju sun püüle, ja fäädänd
pere mehe ja ta naise ahju ette, felgad wastu ahju
sund, feisma, füs Tõmbund weel pehema zelugu
kolm risti rummagi ette põranda päälc.
Ühe öölds: „Nüüd ta elo õts peab ölema, ölgu ta nui
tarn nõid on. Naturese aju perüst pundund üns
tule fädene püsti rohu külge, plahwatus räänd ahju
ninda et mees ja näine pelodes mõlemad maha
mavli kuxkusid ruhu ka tuhka tolmo ja elawaid tule
füsi järel tuli. Soldatil öld aga ka wesi lõgi, rää
perüst warustud, et õigel ajal felle läbi tule ruhjo
eest wõis hoidu. Kui wana mees ja wana mees
moor toibosid, näitäs soldat ruida nõia põledamine
tou ahju öli wigastand, et fell mitmed priod fees
öld, nui tuhk ahjus juhtund, füs rülwänd soldat
felle igale nelja tuule ääru poole õuewes laiale
ja tiendand: et nüüd üksni nuri fõlm, ega rade



meel neile ruhju eläde sni ei jau tehä.
Nüüd nõige este ametud soldatile wiina nii pal-
palju juuwa nui wata wastu wõttand ja ru perüst
ei es pidi weel üwema ja parema füüwä, nui pere
ruhwas, ise füüwä fuid! —
Wina kaardi Küsu! —
2.) Narwa linna Iwani polikes linna (haus) jaos
läb üks ks naine, kes kaardi punemisega ja
müne nõiduse wigoriga oma päid teidab ja ihu
kuttab! Wiina rüüpäb ta tugewast, a tubakat nuuskab
ka sugedast. Noh, midä wiga tual wiina juuwa, nui
ruha just tuul rõdo tuuwa!
Tämä juures peab palju ruhwast räimä, ühe ja
teise aju perüst, nindä üwast wirulasi nui ka wenelasi-
1880 a. warustati Lillenbahi mõisa mau päält, ühe krun-
di mehe, ~~õhorre~~ Abel Altrosi obone.
Ühel päiwäl perüst obose warguse trehwand Altrosi wana
kaardi Küsoga jahtomise kombel ühe teise krundi mehe
kes korko. Tellind obose warguse perüst kaardi panna
ja nui wõimalik üles arbuda, kus ja kes wargad on ja
kus praiga obone on. —

Abel Altrof tuhand rääkima axxata üht ja teist obo
se wargusest, xaardi Lüsule, see azu xeelend räü-
kimast. Segand xaardid, jüs lautind tõsed lauwa
pääle laiali; jüs ööld Ablile: „Sinu öled üks kõrd kõr-
gelt laxast maha kuxnunud. A üks kõrd öled upumi-
se ädäs öld." Abel öld need töe ölema. Weel mitmed
minewiku asjad rääkind ta xaardidest tõisele ette. Midä
ixxe tõsi öld. — A Abel öli wast sell jama vastul sie
elämä afund, tämä wana elu paik on tov wiesta süt
eemal, ninda et wana Lüsu tämä menewiku ruftni
inimiste kääst xuulda ei wõind saada. —

Nüüd segand jälle xaardid, ladund tõsed laua pääle,
ja räägind: midä xaewa obone, obose märgid ja xes-
kixu märgid õiete üles.

Ja weel juhatand: „Süt Seed mööda põhja poole men-
nä, selmandes xülüs on teie obone, ühes metsä äärises
talus, need selle kääs obone on ei öle wargad, naad on
tüdä östand. Wargad on i mustu werd, xeuni suure
xafuga teine punast werd peendaje xafuga mees. —

Warga nimede üles nõudumine, (urbumine)
Xaardid weisand nüüd laua pääle unnaxu ja öölt:



„Sooga mulle xaxs õbe förmust?" Kõhe tõotud õbe
förmused lauwa pääle. Lõsu podisand mexxa õtsil aru
jamutu tusaseid sõnu, tõmband oma pääst ühe iuxse
xaxwa, pistand selle förmusistt läbi, jüs pand iuxse
õtsad sõlme, nüüd pand ta sõlmetud iuxse oma för-
me otsa pääl ninda xippuma, et förmused all pool xippu
sid, rää ja förme pidänd ta xixxide nähes lügutamata
paigal, ise axxand räägima selge häälega:

„Obedane ele walgus, ella walgus, xallis walgus, nüüd,
nüüd, nüüd mis on warga õiged nimed, xes on Mart?
wai on? Hants? ehx on Tõomas? ehx on Pärtel? ehx on
Mihxel?" Et tämä rää, l ja förme, selle õtsas förmused
sõlmetud juuxsega xippusid, küll paigal on pidänd, jüs
xi iga nime üttemise ajal xeeranes förmused ixxe ehx
xummalle poole wildagite wai lappite. A xui ta Mihx
li on nimetand, jüs axxanes förmused sirgelt xõige
iuxse tämä nüppo all sirgelt ühele ju tõisele poole wa-
ruma. Nüüd öölt Lõsu: „Kuhtiga nüüd ise xõig xuida
förmused tõendawad et Mihxli nimeline mees l otse
se waras on. Tõise warga nime üles arwamisega
öld nii jama, ta lugend nimesid ühte puhxu,

iga nime ütlemise jures seeranes formusse lappite, ag u
wiimses rüsin: „ehk öli wahest Jurg, formmusse
arvanes ninda famate sirgelt edesi tagasi ürsega
ühes liinumu, sui Mihkligi nime ajal. Tämä näidu
mise ruuttsi järel pidi siis wargade nimed Mihkel
ja Jurg ölema. —

Lüsa juhatus nüüd rül sus õbone öli ja arbus
wargade nimed üles; a ei teä, midä perüst Abel
põhja poolt ei mend oswst tuya öttsima, tu ju
hulka maad lõune pole; aga jüält ei jeund tu
warastud oswst nähä ei suulda, ehk ta rüll roh
kem nädälä selle perüst kodont wällas öli. —

Sedä lugu on mulle mitte inimisst räägitud ses
ise just jäält jures öllet sui Lüsa sedä on tehnd.
ise ärä Lüsa Arnwald räägis. —
3.) Ühel kortsmisel warastud kulk raha, mehize öld
öige mures selle perüst, ja surtand oma ömmetust
iga fäse tulejalle. Sinne johtsid üks tee woor
ühel öhtu obosid kortämä jäämä, körtsmik rwiband
ka neile nuttusel näol ja kurwal meelel omu tädä.

Nüe tee meeste ulgas öld üks nulja ammes mees,
see öölt: „Kui ja mulle twop wiina annad, siis



siis arbun miua wiina päält rühe üles kes sinu
raha on warastand, see on mull pisike oji teha!"

Mina wöin na wee päält warga näo lussa näh-
tawalle tullu, ja sui tahad tual lusta, kas üks, ehk
mölemäd sitmad päält wällä torrada, kes tulep aga
paras aig, siis sui sowid arvan rühe päale."

Körtsmik luband twop wiina, ja ka taa waiwu
anfaste tasuda, sui ta köik ninda teime saadab sui
lubanud.

Mees mend obosi tasuma, jäält tuld körtsmiku
sulane tämäle järele, arvand meest palumas, Ärä
arvu sedä raha waruft üles nöidma, aga tämäle midä-
gi paha tegemä, mina warastusin selle raha, ta on
weel alles, jäält ja jäält rattasse rowi rõõtsu riuwu
wahel!" — Mees öölt sellele sulasselle: „Üwä et sull
weel parajal ajal meel perfekt pähä tuli, sui
ja nüüd mulle ei ölers öölt, siis tänä enne reikse
ölerfid ja pime öld ehk umbele jäänd. j. n. e. —

Kui mees obosid jäu tasutud saand, tuld, körtsmiku
rääkt rüsind twop wiina, wehtind läbi wiina pudeli
ja wahel lüqutand wei puistand pudelid üles ja alle,
wehtind ja wehtind ise töfiselt wiina päälde päale

mis puistamise läbi nühtäwälle tuliwad, waarutand päält, ja „hm“-uxrand ta rüänima: „Se waras ei õle mitte xaugel, wõib õlla ehx on praigu süm majas; aga se on isegi wõige xõwa ambuga ja pagana tark xuntinix selles asjas, xuidu ma nään, on ta wällä mermes tuhxa oma jälgile xülwänd ja see teeb se gaseks et mina ega xa see xõige õfawam nõid ei wõi warga nägu ega nime teedä suuda. —

Raha aga on praiga süm majas, nü xui ma nään ja arwun wist luxxus wõi xattusses. Sina peremees wõtta xüünal, lattermüd ei tõhi õlla, sulase pead xa lägi xuttuma. Kui luxxu saaned xeerand mees xübä nü pahemitte pähä, loxsutand jälle wüna pudeli, süs xäsxind sulast üheft ja töisest nühast raha õtsida, wümaxs näsxind tädä säält xuttuda xuhu sulane raha õli pand, ja xui raha pangas lageda alle tuli ta, õld xõrtimix xui meelest lahti võõmu perüst.

Kõige aja xui mees nõiduse wigoxid tehnd, õld sulane xui tulise sütte päält, xartuse perüst. —

Et mees midägi maxsu selle üwä teo eest ei õle xortimixu xäüst wõttand, süs xortimin andand tämäle ja teistimeestele üwäd pää täxed wüna.



Ku sulane paxund mehele maxsu, aga mees ei õle xa tümä xäüst midägi wõtand, a noomind on salu jus paigas töst xäel. Sulane tänünd mest xedä ta ja xõix wõõrad nüüd noiaxs pidäsid.

Tõeste jündind lugu. Jündmuse peix jääb nime tumata. —

## Kulju tilgad rahwa sunst. —

1. Üxs õppetaja õld pisixese sise tulexu perüst waine tümä lainand ühte puhxu Õhtse Paulusse nimeli se lihunixa xäüst oma leiwa sürwe tarwis liha.

Ühel püha pää ware ommixu sautand ta sulase jälle lihunix „Paulusse“ xäüst liha laina ma. Se xõrd ei õle lihunig enäm wõlga and, õld sulasselle: „Maxsu õppetaja este wana wõlg wällä, süs saab uut päält!“

Sulane tuld tühjalt selle sama nenägä tagasi mixu länsxi. Kui xõda sunnd, mend xeinu, rahwa palgusse perüst jäänd aga uxse ligidale sõis mä, kirjne xõix xixi sino selgest ei õle xuulnud.

Õppetaja seletand parajast apostlist Paulusest, Seletusexs pand õppetaju rahwale nü xui küsimi ette, walju häälega: „A, mis ütles nüüd Paulus?“ —

Sulane xes seda küsimust xu selgest xuuld, möch et õppeta tämä xääst praiga küsis sedä jürele müd- thunix Paulus ütles. Ööld walju hüälega uxse juurest wasta: Paulus ütles: „Las õppetaja maxsab este wana wõla wälla, siis seab uut päale.

Rahwas xes sest põhjusest müdägi ei teedänd, pida sid sulast nõdra meleliseks.

2) Mõisa herra pand sügisel ühe tee mehe wälja- le öösers xartuli kuhjaid wahtima. Ühel õhtul ilja mend herra proowima, xes tee mees wälja- magab, wai walwab. Tee mees nähänd ja eemalt et üxs tulek õtse sitmalt xartuli kuhjade päale, xui tulija ligemalle seand, tundend tee mees xõhe xes see öli. Tehnd ühe xartuli umnixu jun xe emaxst magama.

Herra arwandgi et xartuli waht tiesse magab, xeixund üheist xõhaxt xartuli augu õled wälla, ja axxab xartulid wargale, et siis tee mees pidi toine päiw xirjud pürxid koletuse pärast saama.

Kui herra uppaxille xartuli augus wõi kuhjas öld, xargend tee ellees xarxi te ta xuula päale



ja uxxund malaxaga tõse tagumixule hästi walu anduma. Herra öölt mehele: „Ürä perse mine, ers ja tumme mina olen ärra!" Tee mees jälle wa- sta: „Wai sina lähed ära." Ise uhtuni ixxe malaxaga errale tagumixu päale. Herra öölt jälle: „ers ja tum- ne et mina ölen sanx." Kartuli waht wastab: „Uh, wai teid on xanx," xahju et mina seda töist xelmi xaa xätte ei saand. Sina wõlla roog peat nüüd töise xelmi' eest xu omu nuhuga wastama. Tee mees andand tõ- sele öige üwä nuha tüie, erra xisendand xui ratta päal tee mehe xüünde wahel. Kümaxs ülgünd tee mees perse siis herra mend joonsos xõdo prole, ninda et ja- lad ei öle õiges kohta puutunud. Seräst enämb ei öle julgand herra millagi xõsel mennä xedägi järel wõsuma. —

3) See on jo teatud asi igal maal eesti mehel, et maal xester igast perest 1 pisixe nuust linu 1 ellatt xauru ja ½ xitmitu odri ehx rukki saab. Ka wanmeie xester saab weel xelm sülle (süüli) täit heini ninda xuida ise jõuab wõtta. Hester xäänd nüüd sedä oma were perest pere se xixxo kõrjamaxs, sääl üxs üwä südämega pere naine paistand, plinni paistamise rehtlaga ahju sun päal liha, pand selle rehtlaga laua päale, sundind xestri

Kestri föömä. Kui kester föönd, füs pen naine sundind ühte puhku, sfö, fö, kestri föögä nüüd ikne kestri isänd, ise lüknänd förmega liha rafuruse rehtla pääl ikne kestri ligemalle. Kui kester seand jov föönd, andand ta müist linu perenaisele zätt ja tänänd tüdä. See aga ööld: „ Oh, ei ole turwis tämädä, midä tee siit seitä, tee ei föönd jo sillagi. — — — Küll on weider, kes ei öska wüsinalt rüäkä, 4.) Kuues saare mehed tüteinud ühes prästani üäres laiwa, mõned neist ölled laiwa lae pääl, kõõ, töised jäle laiwa ruumi sees töötumas.

Üks errä tuld jalutud es prästani päält laiwa laele, küsind sääl ühe töö mehe käest: „ Kas näe gid sääs siit üht errat ja prouwat mõõdä menemä? "

Saare mees ööle: „ Ei map örrät ega prõuwat sün es öle nänht mõõdäh menewät; aga küll on üks mees ja naine siit mõõdäh läks. "

Herra küsind: „ Kas teil targemid mehi sün redägi ei öle, kes wõiks nädune möistlikumalt minuga räägida? "

Saare mees ööld: „ Jõh, on kõh. " Saare mees hüüdänd: „ Mats tule laiwa ruumist wällä, üks mõis tahab



sinuga rääkida! " Mats arwes et üks tämä oma teetaw ehk tahab taga korno saada, tuleb rüäst treppi mööda üles poole, saab pää ja laiwa luugi august läbi nääb et üks är tahab tämägä räägida, kasnab ulle poole tagasi menema, ise ütleb oma sõbrale kes tüda üles ölli öisand: „ Aista perset sõõ, ja sa wõõras nõõ! " Herra nägi et need mehed sugugi auu andmist ei armastand, lei oma pää norgu ja läks menemä. —

5.) Polowärnik mend oma poiga leeri weemä, mend tõsega õppetaja kirjutus kambri; õppetaja ööld: „ Mins sa ninda pisineselt jo oma poja leeri tood? " Polowärnik wastand omas kanges keele mundes: Pea õppetaja herra, tämäl on jov 18 aastat perses, nüüd pean tämä just leeri toema.

Õppetaja ööld naurutades: „ Noh selle peräst ta nii pisine engi et tämäl kõik aastad perse on kaswand

6.) Üks Polowärnik sõitand obosega järwe jää pääl, rutand jää sõse augu wõttand pihuga kottist kama jahu segand need jää alle wee sõse, siis wõtand pangega päält august watt andand obosele

jeuwa, xui obone jwond jaund, öölö mees: „Jätnä
Lumal järave wett xotti's weel xamalix xama jahu mi
6?) Jälle üxs polewamix tuld xörtsi öölö tüiste wiina
jöprudelle: „Minu pisixe laps xisendäs ja itxes xaxs aas-
tat, nuised arstisid ja arbusid ei leidänd wiga egä jaund
abi, mina wöttin tänä tose waise oma süüli ja lesin
xõhe wiga, mixs ta ei pidänd itxemä, tämöl wasel
juur pragu ~~jalgus~~ just xexel jalgu wahel. —
7 Mina ölen xuuldet ühe xörtsi nimi peab ölema ~~xots~~
Reite wahe xörts. Aga ma ei teu xus ta on.
Neixe nalja jutt xäib selle xörtsi xõhtu ninde: „Üxs
xutsar xes möisa asja toimetuse peräst, mõned päi-
weä rodant wällas öli wibind, mend xõhe xui xodo sui, proual
Teedä andama, et xäix on toimetud mis proua prowis.
Proua küsind: „Kus ja tänä öösse vööma ajal öled?"
Kutsar wastand xärmest ja xergest: „Reitewahel." Proua
arxand xutsarit äwestama et mixs ta nii rumalast
räägib, sest proua ei öle teedänd mille et xörtsi nimi
Reite wahe on. Kutsar Sutsane wabandab paludes: „Mina ölen
just reite wahel, uxxuge pal proua, reite wahel öövõ. —
Neid wümuisi jõnu xuuldes, lõõnd proua rääzä xut-



suri poole ise mend menemä. —
8.) Ühel wanal elütand paari rahwale twond naiste
jutte järel, nende wana ea jees xurg weel ühe wei-
xe titte. Wana tuat ei öle tahand töist ornast wõtta,
öölö et wana mor oh selle ixxe wist ai'a üärest
xörjand, wei moni xörd wasta puud jwost. —
Wana taadi nimi öld Madi. Nuised räined pisixest
titte xwoxidega ja putru wuaz nadega xutsumaas,
iga wööras naine xes sitmud titte näo pääle lõond,
öölö ixxe: „Midä ixxe Madi teeb see Madi näge?"
Wana Madil jaand naiste pääle peräst südi täis.
Tämä oma naine jüünd üxs xörd xõwast magama,
Madi wõtand nüüd titte xüyust wällä, jaatand sulaja
tõse oma jõpra majasse, xüigu (xätxi) sise titte afe-
melle pand ta ühe wana surne xriimsitma xassi;
xedä ta jwe ammugi selle tarwis öli warunud.
Mehxind tõse xu mühxme ja pand ilusti xiide üle
nii xui lapseleg öli. Ise arxand nii suma õues üht
ehx teist asja aja weeteks üheist xõhust töise xergi
tumma. Kuxs wöörast naist memmed jälle wulge
ximpudega tuppa, tämä xõhe rutte naiste järele.

Tiite ema õld wõõraste sisse tulemise krõbina pääle
üles ernand, wina pudel õld tõstel jõe leiwal, ja
jooned tiite warbu wai naba nüüt, ja õlled nasjed
jõe õige elawäs jutlues. Need wõõrad naised Teedädä
ned ka Madi ja elätänd eide weidlusteft tiite peräft.
Nü pea sui Madi omad jalud üle künnisse tuppa
õld seand, sääl kergitänd rühe üks wõõras naine wähä
se rüde serwä küsu päält üles, ninda et ise ei nähänd
ühtigi mudä loomake rüde all õige õli. Tõnmand
rüde serwä tagasi sirgele, ise öösd nauratades, ninda
kuida mittu töist jo enne õlid öölled: „Kuida ixxe Madi
tego ninda Madi nägo!" Madil tuld südä täis, et tem
küsu juure tõnmand wana surne krüm sitm nusi
rüde alt kõige mährmetega wällä: kwindand nusi
tugumisteft jalgust kimi, ja sis andand surne nus-
siga wõõra naistele wasta wahtimist. Ise küsind
iga lõõgi natsu ajal: „Kas see on nüüd Madi tego ja
Madi nägo?" Peräft sedä ei õle kesxi külä naisteft enämb
mend tiite xoorisid weemä; ega tiite naaba nüüt wai tiite
wärbu jooma. Wana eit ise arbund ja ajand aigu
tuga ja johotand Madile kõix meele, millel midägi



ise ürälixu neie wahel õld. Kiimans jhtond taadi
xu kui üwäd ajad male, kyyined oma wana eidega jäl-
le iluseft wällä ja elämed ninda sama rahulixult kui
enne ja peräft ni. — Keixe lapse xaswatamed nad
weel mehe ealisers, sis liiwa ummus wõt tõsed oma xaisu.
9.) Üks liima jurs rentind sell wanal rusina õigusse
ajal maalt omale mõisa. Kühe tämä esimisel wahitsuse
axnamise päiwäl xaiband rupjas wai nitter tämäle,
et üks tee mees üle liig sunge saulane on. Erra öölds:„
Sada tämä rühe talli juure sül ma sääl ta sanguft
wähendan. Tee mees saadetud talli juure, herra xaa
mend järele, lööjä mees parajuft xarsind pensämise
witsa. Herra küsib imestades: „Mis ja Mis ja teed sääl
neie witstega?" Lööjä mees xostub: „Xarsin lehtist wällä.
Herra jälle: „Uh, sül tulo piigil rääk nii suma, xas
neile xa weel peab pexmisexs witsu xarsitama, nad
lollid ei õle jo seda wäärt!" —
10.) Ühel moorel naisl xüünd puinias iga õõse nallal,
küll ohotetud ja rohitetud, xatsutud lübi ja õitsitud abi;
aga ei ühtigi, mudä enäm arstitud sedä pahemans lugu
mend, no ei teä ruft üks tarx wana sandine jhtond

neile õhtu õ'ja tulema ja palund õõsers. Tütrik rell
pannias pääl räis jäänd rõhe magama ja paimitaja tuld
rõhe tõise rallule, a tõised nõrk istuned weel tulega ülewel.
Sunt rreupand rõhe ühe peergrõse rõrwi pand selle tüt-
rikru nata rühta watsa pääle rummuli, jüs tuli jalg
põlewa peerega rorwi põhja pääle seisma, ise widan
tük aiga tule jalga nimmi, et maha ei rukrund.
Tütrik jäänd rõhe wagusi jälle magama. Hümans wõtand
sunt tuli jala ja rorwi päält wällä, ja ratsu ümet: Wana
rahe rõrwaga wirs öld totrikru nawa rõhal rummuli!
sunt wõtand wirsu oma rüttä wäänänd ühe rõrwa wällä
jüs wõrand wirsu rus sedä ja tõist. —
Ommiku tuld naabri pere weine Mallere pümä pottiga
tule jüsi wõtma, neil omal rustuned jõe jõrd wällä.
Sunt rüsind plikalt: „Kus teie rõdo rahwas nõrk ro jeu
nõrd terwed?“ Mallere üttleb: „Tõised on nõrk terwed,
a ei tea res meie wana emält tüna õõsel tõise
rõrwä pääst on wällä wäändänd.
Tämä wainere wõrkleb ja weerleb, tuskleb ja tuhi-
tab seinä jüngis prõõga juure walu perüst. —
Lüsa Stein. Tartu linn lähetalt päevt.



## Mõistatused.

1. Tosta reit ja tõistu reit pane rarwane wahele.
Obose rakke punemine. —

2 Enamb auku maas kui tähti taiwas. —
Kuke ehk õdra nõrk. —

3 Trikkub ja trakkub tihedas rusikus. (Lamba nülmine)

4 Pükkis kuswub pikki seina, nwored unnastawad
wanad ei taha. (Pühkel)

5. Mees lähäb metsa teb ilma wardata ruhja.
(Silla unnik.)

6 Kolm pääd ruhekse jalgu, kaks weawad üht.
(Kuus wareest weawad surnud põrsast.)

7. Kus laulab kuuse õtsas saba rippub maas. —
Kärikru kell.

8 Esel ees, tuusel taga, rübik peal, naapits räüs.
Mees sõidab ree peal piits räüs.

9 Üks suun suda akkent. (Puu rüht) (pinu)

10 Siga ingub iga urjasse wahelt. (Kerisega ahi.)

11 Mees lähäb metsa soole nimp pihul. (Kwie ring pihal.)

12 Eest kui õra, keskelt kui kera, tagant lai kui
leib labidas. (kana.)

13 Koweriz, röweriz, kus ja lähäd. (Jõgi)
Mis ja palgas pää nüdetud tahad. Nüdetud heinam)
14 Süpab saapab, saab saare jääb seisma. (Lumi)
15 Laut täis lambaid, wana oinas keskel.
Taiwa tähed ja kuu —
16 Mina jõõn ja mind süia ja minu ulust ka süia.
Kuine imetab last. —
17. Tugur pidi künnab, ederpidi äästäb. (Kana sinlib)
18 Kes lähäb pää pääl treppist üles. (Saapa nael)
19 Mis sugune kepp on rõige keskem. (Sündi kepp)
20 Sire tee ümber tou. (Rüista tilred.)
21.) Süidi keral seisse auku. (Inimese pää)
22.) Mees lähäb kaba mööda kuska teiwas pihal. (Kaks)
23.) Kaks kätt, kuus jalga, kümme warwast neli silma.
(Kuttsa mees.)
24. Ilma kehata nähtaw. (Kari.)
25. Torna sisse tömma wällü, perse lüüab töö lähäb
kördu. (Teiwa sõtkumine.)
26. Laut täis lambaid ühelgi pole saba taga.
Teiwad ehjus.
27 Ilus post, kaunis post, nädalas käia kord katsumas
(Kerin.)



28. Keegu keegu teie kuu, würu kuuru säärc kuu.
Worr.
29 Mida keega keegatab, seda würu kuurutab. (Worr.)
30 Oni lendab üle õuwe, tiiwad liiguwad werd. —
Kuels korradega wee kandmine.
31.) Wälge obone musti konte täis. (Kirin.)
32 Istub kui isand, sõidab kui kuss weeduse kui wana
raisk. (Worr)
33 Üks kits kuss selja roodu. (Worr)
34 Kolme jalgne kurat raud umbad suus. (Worr)
35 Puudu püid, leisin linu riga ruga rauda. (Worr)
36 Koaga ei leigeta, kuuale ei panda; aga kõige mau
ilma inimiste teit. (Rinna püim.)
37. Koorm wäsib, aga koorma kandju ei wäsi. (Penn)
38. Pisem kui kirp, aga raskem kui ärg. (Tule süde.)
39 Al ingeline, wahel ilma ingeta, pääl jälle ingeline.
Obone sadul ja kuttsa mees. —
40 Wee liba mere elm. (Päiwä paiste kirrab mere pääl. —
41. Tuhat kuudi kuuda auku, seda sandi sitta
auku, 50 wüiisti auku. (Äkke.)
42. Pisikene prundikene, kesmel kena kirsukesene, ei seda
wõtta wõtti kuhti; aga murra muur raud kahti. —
kuna muna. —

43. Kiri kuri kas, lapse lusikas, ratas jüng, lapse müng. (Kütsi.)
44. Kiri ürg keerab surwed, lühäb jürwe jää pääle pistab surwed siise sops. (Kotti.)
45. Mis m sibedam kui oharas. (Külg)
46 Wälge kont koplis. (Lume hang)
47. Üks suur sudu axna, aga üheksi walget ei paista. (Sõrm züber.)
48 Üks tuba 5 kambri, igas kambris pime mees kortelis. (Sõrm sinnas zääs)
49.) Sõrx all liha pääl. (Küünal)
50 Kuld kupp õbe nupp, raha ruxsub masinas.

Wartuga reke peremine.

51. Põrsas joorsek nii kaua kui pin täis saab.

Korsi würten.

52. Sihane kattel raudne keidus. (Obosel rauad suus)
53 Tuba täis tullawaid ou täis omasid, üks ei tunne üht, teine ei tunne teist. (Jalu jäljed)
54 Mina puren sind sina pured mind, mina olen mees, sinu silmad wees. (Sibul.)
55.) Puust pudemed, kunst kudemed, nahast nidi nädinäd. (Härg ikkes)



56. Pojad sünnitawad ema. (Oina saatudest tehanse ruhe)
57. Halli lammas aux seljas. (Weski kiwi)
58. Tum turtu raju pääl, lepp linna uulitsal, katwad kokku langewad, jurred kokku joonsewad. —

Pruut ja peigmees. —

59 Neli kandwad 4 andwad 2 törjuwad ja üks on paarmüde piitsaxs. (Küpsi lehm.)
60. Üks ema, üheksa kütsi, igas kätsis 2 last, kätsi ise kügutab. (Läätsed kuswad.)
61 Org täis ja ma täis, wümaks ei saa pehu täit.

Udu wõi aur. —

62 Üks kunst kummardab, kõik se nõm süs nõtkeneb. —

(Õppetaja ja rahwas kirikus.)

63. Puune pistab, lumne keerab, kõnda kändä kõõrib süse. (Söömine.)
64. Üks karu karx perset. (Kattusse alwi augud)
65. Lendab kui lind, käib kui karu, tõngub kui siga.

Sitikas wõi putukas.

66 Tihti olen mina ärja põlwene, süs jälle kolgeti sun rune, joovs ju keerlemine on mo ülem töö, süsxi ei ole mull õlemas käsi. Minu ihus elawad tuhanded

üürilised, üüri ei maksa reski mul kroosi. (Tõzi)
67 Must kukk kuldsed siiwed. (Püss)
68 Mees seisab mäe päal alati walge kasukas seljas. (Kask)
69. Pää sita ja kaul kurwane, maces kaswab ju allu poole
rippub. (Maasikas)
70. Pihlakas pits wits, üle maa ilma roos. (Kirsikuur)
71. Õbe õhjad wask waljad, seest siidine päält pärline.
(Lõõtsa pill.) (Härmoonik.)
72. Pisikene must pisikene, seige ilma tükkene. (Kirpp)
73. Pikku sümib aga merde ei sümi. (kukk) pois. —
74. Koer ungub saba suus. (Kolgis punga lina kokkimine.)
75. Üks lammas unnab mittu willa päiwäs. (Põranda pühkimine
76 Mees raiub ööd kui päiwäd, ei ju kuustu ial luhti. (Seina sel)
77. Kuns punast ört, walgi kanu täis. (Igemed ju ambad)
78 Araxas rüistas saba wäljas. (Suppi kulgu)
79. Üks ulg püttab kuks ukju. (Lehm lukkub seelega
oma nina auguse. —
80 Mees lähäb metsa wiskab tittе tee äärde. (Sitta unnik)
81. Mees laulab riwises seldris, waskses wuadis luhku
ses tündris. (Kits laulab ahju ses.)
82 Pikku sümib aga seina wahele ei sümi.
(muna.)



83. Pisike mustu kasukaga pois aeab punases metsas
sigu taga. (Pea ürjaga pea sugemine.)
84 Pikem kui puu, madalam kui ma hein, üle ilma
ulatab, ümber pää ei ulatu. (Tee)
85. Hal härg aux seljas. (Küna waat)
86 Külu mees ramutab maad, suus pistab tasku. (Latt)
87. Neli neitsi seisawad paigal, üks joonseb rüki. (Suka kudumine
88. Noorele äbiks, a wanale auks. (Prillid)
89. Üle ilma leon. (Kirker kaar.)
90 Suur kattel ilma kuaneta. (Meri.)
91 Wana kurat toas, raud ambad suus. (saag)
92. Pää pärlitsa, kui kunlitsa, körtö körtö, külje päält
(Iga mudas pöhördub.)
93 Sinine särk ju walge rahu igas majas on seda nähä.
(Suhkur. —)
94 Walge kont kopli päal, mustad sitmad sees. (Kirik)
95. Sõda sõidab pää sinetab. (Õiles lina wäli
96 Suust kukk ja puust wõtti, lind käes kübi küttt
jüri äbi. (Kui inimine kuskaga mõni juhu pistab)
97 Mina olen peenikene mees, kuswan ülas nii kui
puu, pole muud kui nahk ja luu, elus inimesi katan,
peraast surma uida mattan. (Kinas)

48 Pisem sui saun aga rohnem aknu sut sunin
gu kosit. (form sükur.)
99 Kurs wenda ühe sidemega paari seotud.
(Aia teibad.)
100.) Ma saman soormad üle wee säün ühest ärest
türse. (Sild jõe pääl.)
101 Säns tantsib jää pääl, susi jänni jälgi ei
tunta. (Kons)
102 Kuna mees nurgas pea näunäs. (Reiu puns.)
103 Kuke peisine siwine sasuras. (Pühsel)
104 Wesst lusk punast wõtti, sind lüks läbi nütt jäi
sotti. (Jeruseli laste punasest meresk läbi menemine)
105 - Liha all kuu pääl. (Währ.)
106. Kuppusene summuli; seemned sees lüqunad
(Tuba wai elo maja.)
107. Tuhat tuhat sada sada, ühe pihuga simmi
seotud. (õle sudu)
108.) Tulab üks meeste sara nopsib simi naiste sara.
Püraga tantsese sudutuse sangast.
109 Mugast türseb mannar puu, mannar punast sausta
puu, sausta punast juur meie. (Ernid saswawad)



111. Eller ees, tuller tuqu, pikits pääl, nukits
käes. (Hobone segi mees ja pütt.)
111. Suur metz pans metz, silqu wasast sealt ei jua.
Pilli rong.
112. Kus kahe aida wahel. (Naiste rinnas sõlg)
113. Küwer kuusk soopa pääl. (Koera saba.)
114. Õbe lehk uske ees. (Ruha kuulas)
115. Kirsub ja narsub serkib ja sargab, ilmuski üle
aia ei üppa. (Ükskega üksatamine.)
116. Kintlik ja wäntlik, üle metsa õige. (Kinnerkaar
116.) Üks teeb tim tamp teine teeb timp tamp
sutmas ja nelgus teewad timp tam, wiies teeb
surwiuk. (Ohobone jooksob ja wiskub saba.)
118.) Aia all aljandab, siwe all sõjendab. (Mäda)
119 Ümber ümber topsi, läbi seina küps. (Seina sell)
120. Sfand istub ise oma sitta sees. (Küünal)
121 Maa sugu ja wee liba. (Ükse ja surikas.
122. Sile ja welge, söwa ja sunge, noored armasta
wad wanad ei salli. (Pühsel)
123 Kümme julga, kolm silma, teed käiwad ja
soorma weawad. (Kuks ühe silmaga owest
ja 1 ühe silmaga mees lähwad teed mööda.)

124. Kriunub ja krääunub kui kaks, singub ja süngub kui siga, kui wedelikku saab siis wai kivib. (Kuiis wannet)

125.) Püsti püüdest seinad ümber, põhi all ja põhi pääl wiskades wõin weereda, wedelalt ween heina muale ja ka waheste wälja pääle. (Lähker.)

126. Sirk sibab silda mööda, karwad käiwad ruhe le poole. (Heina koorm)

127 Urk ull paun pääl, pauna pääl rist, risti pääl nupp, nuppu pääl plaksut, plaksuti pääl nohik, nohiku pääl peiksutid, peiksuti pääl metsa, metsas elawad seud, must wana mees ajab metsast seud wällu. (Inimine sõb wana moodi pea urjagu peab.)

128.) Kõrgem kui obune ise magab üks asemel. —
(Uks ingede pääl)

129.) Keli nikki jalga, kaks kinni kõrwa, kaks mõlki silma, ja tolololo weel taga. (Kaks.)

130. Kaks rõhtsepp, kumab kaks paari rüüsid leiad. Omal mõlemad silmad perse pääl. (Kühr)



## Wana usku. —

1.) Kui wanad rahwas johtusid nägema, et uks täht taewa lahutuses ratta edesi jooksis, siis usuvad nad:, Tont lendab jälle ruhugi rusk omale midägi suuri saab. Nüüsese nägemise ajal leiavad nad rõhe oma wirsu wai pusli paulad ~~oma~~ risti rõhalt kutsu, siis nende usu järel ei õle pidänd se tont kellegille midägi kahjo saama tehä.

2. Ka mõned leiavad, kui ülewel nimetud tonti nägid jooksma, oma juuresst kolm ühe fuguse otsa aja kätsi, ol=ga, kolm wirsu ühe pusli paula aaru ehk neilt 3 orma.

Nad usuvad, et kui se tont preiga miski kraami wai waranduse weab, siis kolm õisa sest waresst üks kõrd sellele saab kes oma juurest 3 arja tõnd nägemise ajal midagi leiavad. —

3. Kui weiresed lapsed rahutumad ölid, ninda et üh=te puhku ööse ja päiwäl ärsitasid. Siis leigeiti Tappe tud sia nenä õtsast se ümärgune rattas wällä, sellega wajodatud last nabu kõhast, õtsa esst ja pää lae pääle 3 päiwä, iga päiw kolm kõrd, siis pidänd laps rahulikes jäämä.

4. Kui wanad rahwas midägi limasst östama mennd, ei öle nuud millegi rohkem rauha saasa weened kui neid just äddst tarwis lörs. Nädd ussuned: Kui limasst raha tagasi tog, siis nunad jääwäd pimedurs. —

5 Ku räägita, et sui toro pilli mängitud ja selle järel tantsitud, siis lasted pitsi puud ühe puu sisse curr, selle läbi augu kesti julgend pahema silmaga wahtida, siis pidand kohe wanu pagenat tantsiate ulgus nägema üppämä.

6. Wanad rahwas usxuned:„ Kui wargad suhugi pimeda majada sisse wargale lähwäd, siis panewad nuud insmi se ruswast tehtod süündla pölema, se süünal pöledes pidänd kõige ärsama unega inimised ja kõige südimad surjad saerad suulmatalt magama uinutama.

7. Räägitakse:„ Et wanal ajal, sui mõni öö ajal on metsa dest läbi teed möödä söitand üksinda. Sääl ilmund sõitjaast nägemata wäi tühele panemata, sus must mees ehk mis si muud näoli asi ja tämä sõrwas üstama ehk sörd tämä sõrwal teed möödä süümä. Igu sörd aga nüüsesel nägemise sõrral saand öbone tühja rege ehk wanxert elo ast wedädä, ninda et famu käies walge wahtu jäänd. —

Kui obose peremees arwu saand et asjad enämb üwä pidi ei öle, siis mend obose ette, wahtind pahemalt poolt roema silmast wäi august läbi; siis nähänd ta kohe et sarwiline ta seltsilisero rei pääl öld. —

Siis pidänd ta kohe tagur pidi isa meie lugema siis sarwiline pand sus sedä ja wisst menemä.

Üks sörd tuld üks möisnik, Tallinast post obwitega koda, A, unestand oma sellolste wõtme simbu sinne, sus sortoli majasse wäi oma tutwate ehk sugulaste juurde.

Ta andand kutsarille sõwa süsi:„ Pane tallist kõige üwämb obone raxse, sõida sas se obone jäägu; aga sa poad selle mine wõtme simbu sääl ja sääl tüna selle ja selle sella ajast koda tooma. Ohtu jo öld sääs, pori nee tee, lin su mõnd sümme wirsta sungel.

Kutsarit tagasi tuler jäänd ilja pääle, saand metsa kohale rist teest möödä. Sääl ilmund üks suure sarwidega must ärg tümä wanxri taha ja röhund oma pääga wanxri pääle, lühixese aja peräst ta ärgu ei öle enämb nähänd; aga obone weab tühja wanxri suixarxet saatu taga, ei jõua jooxta, süsxi wahl lungeb töi ne tüisel, ninda saand peräst ühe metsa äärest seisma kõrtsi ette, jättand obose seisma jooxt kohe kõrtsi mehele kes weel ülewel öli, oma äda suitama. Se öölt:„ Mene wahi

obose eest, pahemalt poolt rooma silmast (august) läbi, siis nüüd rasu on weel rõõgi pääl.“ Kuttsar mees wahtinb, suur ni kui must sõrge heina sead õld wanz ri pääl, tuld ööld sedä kõrtsonikule, sell õld aga õbe kuu lisid, kuadind õbe kuuliqu püsti; kust eest kõrtsi akwast läbi otse wankri rõhta. Kui püsti paur räänd, siis mend tõnt ninda et suur tule jwro õld kangel ja kangel weel sirenda walt näha. —

Kuttsar sõitand nüüd redo poole; aga wibind kuul- sud lugu perast; Herra aga ei õle ta wahandu sest wolind ega ka kõrtsoniku käest täendust perind, omi ku lasxend ta kuttsarill tallis üwä naha täie ainda. —

Noh, exs ta õle: „Kell wägi sel wõimus!“ —

8.) Wanad ruhwas ei lasxend nüüdagi kustel, leiwa ehk liha raasuxest noa otsast suhu panna, siis pidi taal suur wai kuuskis sidä kasuma.

9.) Kui mõnes peres trehwas üks ehk ka kaks koonu surema. Ja selle järel trehwas peremees ehk pere nei- ne sel sama ehk tõisel aastal weel surema. Siis ööldi: „Üwä peremees ehk pere naine sadab onu õnne ees me- nna nema; aga pahad wiewad õnne onu järel. —



10. Kui ka paxxu ötsa ei tohi kustud ühtsi näist ära sada. Kes seda usuldas teha, sell pidi õige kaxxe õlema kast ilmale sünnitada. —

11. Kesi ei tohtind õhtust öod wälistada, kes seda julges teha, selle ümber pidid kurjad wai pahad waimud koguma.

12.) Kui mõnel inimsel õõsel magamise ajal painias pääl kääni, kui ta sellest lahti tahand saada, siis pidänd ta maga ma eites, omad saapad, paslid wai wirsud oma woode ette ninda maha panema, et nende nenäd uxse poole õlid; kui siis painias jälle õõse tuda tahi waiwama tulla, siis pidänd ta tundelikul näol magaja woode ees seisma, nii kaua kui se üles ernas. Magajal aga pidi ka nisinesel kõrval suur aljas seu tappamise nuga wõde pea alus patja all õlema. Kui ta nüüd üles ärkas ja painia oma woodi ees nägi sei- sema, siis pidi ta noa wõtma, painia warju pääle kargama ja nouga sest warjust läbi pitma, siis pidi painitaja kadoma. —

13.) Kaa räägitä: „Kui painias magades sind painitab, siis lügüta pahema jala suurt warwast siis õled kõhe tõmäst se kõrd lahti. —

Kõrd sattuned kaxx wana noori ei teu mis asja perast riidu, sõimaned kõine tõist nii rõppust, et mõtlikudel inimestel äbi seda kuulda ööd. A kõine wana noor mees sel sama õõsel

oma wastaſelle tundelikkul näul puiniaks ja rutjunt
töist õige mehe naoodi. Puiniſtutud wana moor mend
omminu rühe puinitaja juurde, ſõmund täda ulgu ruhwe
ruules uheks ja töiſeks midũ ugu fülg tall ſee rõrd ſuule
twond, ſeſt niſirestel wana mooridel ei õle jwo ſuul ſuguzi
porstuba (roda) ees. Lubund ru töiſe pää oma jalu
alla panna ja ſüs tümä tagumiſe õtſuga wüs imet
teha ja iga ime weel iſe moodi. Seſt tümä öld triſeſt oopis
walitäwäm (tugewamb.) Sinnes ſuudis ei õle uſuldund
puinitaja enam rõrdagi töiſt madades waiwuma mená.

Murie Eljus ütleb, et ſedu nüdu iſe ruulnud.

14. Kui owaſtel puiniud rüined, ſüs rüſtud wana lina
ari, püd üles poole obaſe felga rimmi ſidwda, et rui pai
nia owaſt lähäb waiwama, terawa püide läbi wällä pele
tud ſaab.

Rüggitarſe, ühe mehe obaſel ründ õpite puinias pääl,
ta pand + ninda et obane iga omminu, üma wümaſe
rarwa õtſani märg rui jaw rääſt joorsnud ruſs, öld.
Turgemote tahtmiſel ja õppetuſel pand ta lina arja pe=
ſad püd üles pidi obaſe felgä. Puinias reerand õõſe, tera
wad pii õtſad obaſe felja wasta ja rõhund need armutult
waiſe looma felja feiſe. —



15. Karja poiſiſid reelati rõwaste: Et nuud ei pidand
mitte lehmä ſilla ummiku pääle tuld maha tegema,
ega ru ruiwand ſilla ummikuid tuleſſe wiſrama. — Kurde
tii, Se elajas relle ſitt põletud ſaab, ſaab ſurema. —

16.) Sella eeſt jui volegu walwatud, et püma, lühkri
ehk pudeli ſuuſt ega toopi ſerwüſt, ſööma ajal ema
mael ehk wõljäl ei tohtind tilguroſtri maha pillada.
Kui ſedä trehwas johtoma, ſüs rraabiti ſe roht rilla
le ja willale et ta täieſte muſt öli. Kardeti: „Kui
romm püma merri ſaab, ſüs pidi püim mõlki me=
nemä ja appelt wenima arrama. —

Ki juguſt raiku lähnud püma ei föö riik ſeadki. —
Preigu tean minagi mõned inimiſed, res juguzi püma
ei wõi ſüia, ra mõned res wõid, ju wõiga walmiſtud
ſöörſid ei wõi ſüia, rui ſedu teewad ſüs örſendawad
nii et tullenam lusti õle tädä oma ſuhu wõtta. —

Ü ühel inimiſel, res põllu töid teeb, on waine ela=
da, rui ta püma ehk wõid ei wõi ſüüwä. Seſt ſuwel rui
töö rääſt ruugel on püim ſe ainus leiwa rõrwane ja
wahel erwaſt nagu maiuſera wõi.

Mõned wanad inimiſed on wanal ajal ſüs arrtined
neid, res wõid ehk püma ei wõined ſüüwä. —

nii xui räägitâ:„ Keitûned xonad ja mõni jälle om
fuures xuntsti ammetis weireid usfixesi, mûdägi
fõõmisse fees, fiis anduned ilma teedâmâtû piima ehx
wõi põlgajatele füüwü, selle järel tuld neil endsst pöl=
gatud toidu järel ifse, ja naad wõined teda füüwâ.

Minu naise õde, Kadri Pärtelman, xeda ma tunnen
ja tean et ta tühja xuntstisid ei usu rüüxis ninda:„

Mina pean ühte puhxu oma piima xombri puhtusse
eest fuurt hoolt, ja piima riistad fuawad fuurema xui
hoolega iga päiw xüüritud ja audutud. Ühel päiwâl
uxxan mina piima pütti pâält xoort wälja wõtma, fuut
jäme usi põmaxas xoore all piima fees, xa piim we=
nice, tõisel nii fama. Mehele ei tõhtind ma selleft xuhxa=
dagi; fee olex fiis seda minu füüx, vole tuferx uxanud,
fest meil jo piim fuwel marsale pahaft ruha, fiis
peab ta xa puhas ja hea ölema, wisxafin need pütid
xes sedâ ja täist. —

Meil öli se xõrd üxs päiwäline leixamax xurtusin
sellele mis nägin, tõmâ ei tuafund selle päâle ei
musta ega walget. Uxxasime lõunet fõõmâ, a
tõmâ ei wõttand xõrdagi enäm sell fõõma ejal



piimâ, õhta nui ta xõdo uxxas menemâ, ütlesin
mina: tule ma unnan sulle piima xõdo wia, mis
omme fõrd. Tõmâ ütleb:„ Mina ei taha sulle üxwâ
inimisele mitte xahjuxx õlla, näed ifegi, eile ma fõin
teil piima, täna ütled ja usfid piima fees leidnud. Seda
on ennegi tõised pere naised xurtaned xelle piima ma õlen
fõõnd; aga xellegi ei õle ma seda julgend räägida et fee
neil minu pereft on fündinud. –

Mina lupse põlwes ei wõind piima fugugi füüwâ, füâl
poxxerdafiwad wanu moorid, ja ei tea xuida naad
minu piima fõõmâ fuiwad; aga nüüd nui ma xõrd
xellegi piima õstan ehx xesti seda muidu mulle füüwâ
ummab, se xuulub xõhe xurtuma et tâmâ piimad nüüx ja
nii moodi raisxu lähwâd. Selle fama üdâ peraft xa ma
lehmagi ei pea, ehx ma mees xüll seda fowib. —

Se naine elab preitgu Pärfawa rämmas. Kaiwara xihtxamas
Ehx sedâ jutlu uxuda ei jõua, ehx mõnel aga wüitxes fümb üle waata.

11. Kui noored mehed õhta magama heitaned, panned
naad omad pärsid pea alle, fiis pidâned naad öösse üwa und
xeige rollimaft örnaxeft pruudift nägema. —

18. Kuned ruhwas usxusid, et xüündlu xuul, xui kundid
ulxuned ja ulluned, fiis neile pidând ülewelt ammetama tuxxu

luisxu luxxuda ja moona waxxa millega naad
xülmul ajal pidi emaxt töitma. —

Ühel nisixelel xörval trehwand mees öösisel ajal xoda
poole tulema metsast läbi teed mööda, undid ölled ulga
na tee pääl, wahtinid xöix pead laiale üles poole, ta
xurxxust täis xihutand ijma weleda julgudega weixese ruu=
naga und unnixust läbi, näab aga oma ehmatuseks, et
xöix undid jooxsewad lahtiste lõugudega täma ree jürel,
xoda ligi seades nähänd tu ei suur walge tüma pangal
täma rees, ta oawand hõse reest maha, kundid aranes
hõse mitme xesta lõugude wahele ja mend xöix metsa po=
le, nüüd sui wast mees aru, — undid votasid just oma moo=
na waxxa, ju sel silma pilgul sui ta nende müharust
läbi ajas, xuxxus nende moona waxx tema rege, selle sa=
ma peraast naad xa tämä jürel xöix jooxsid. —

19. Kui pau ehx potti xülles ülgwalt nägi pöles, ehx mõnel
inimisel nörwad sügelisid, siis usuti sui suwe aig öli, wihma;
aga talwel sula ilma tulema. —

20 Kunad rahwas ei luskand xedägi nü arna xõhta ma=
gama heita, et sun paiste magaju pääle wõis ulatu.

Naad xuttsid: „Kun paiste sünnitab magajalle
sun hõbe. —



21. Kui undid trehwaned xuxxi (üxs ehx mitto,) tee
pääl inimisele wastu tulema, ja ei tahtsed inimise
le teed anda, siis pidi se inimene xäägä näitämä
ehx xummale poole teed ja ise üttlema: „Süt läheb teie
ehx sinu tee, aga seda teed mööda lähän mina.

Undind nõhe unarned sime poole tee nörwale menema
xuhu neid juhatud. —

22 Kui trehwand mõni mees nisixese neiu omale nai
sens wõttama, xes tüttar lapse põlwes teiste meestega
ninda liast ümber käind, et ta sigimatuxs jääns.

Siis pidand tämä mees, kellele ta naisens saand, sula
ja, metsast ühe uusi tapmise puu üles õttsima, ja kui
xoda poole trehwas tuli ja õime xombel mõni xoera
pulm tuale xuxxi nähtawale jahtos tulema, siis pidand
ta selle uusi puu, xoera pulma wõest läbi tõmbama,
selle uusi puuga pidi ta nüüd oma naisel, sedä meele
üwitajat xõhtu, xolm xõrd wajotamma, siis pidand
sigiduft jälle sül ölema. —

Ilma, xoera pulmadest, puu läbi tõmamata puu xa
aitand, aga mille üsnä üwast. —

23.) Kes luttixaid tahab xaatada, peab xolme seltsi
sodwet xoxxo segama ja xolmel wana puu Reidel

sellega neid rõhtasid mõõrima, rus neid rõige enam on sigind. —

24.) Kaa räägitas: „Kui wärsket lund sadab, wõtta sedä pehmet wärsket lund sinne rõhta sõnde wahele, pütsa õõsega, rus prussxad ufuwad. Siis peawad nemd sun tumars wälla rädema. Aga se, xes sedä tööd toimetab ei pea sell ajal sellega mitte räägima. —

## Wanad sõnad. —

1.) Ise xetrab ise xeerab omad xued omad lõimed. —
2.) Kui tõine mind este lõixuda mõistab, xülma siis tadâ xa ömmelda mõistan. —
3 Kesi pixa. püima jätxo. —
4 Mis xito xitsele wõib anda xui isegi aga näreb. —
5 Ei sün emne pidu parane, xui wõõrad ei wähene.
6. Kus rõu õues, sääl leiba salwus.
7. Parem sooja surra xui xülma xvoleda.
8. Õõtu leib on õhuxene. —
9. Kaxs teeb kaupa, xolmas aistagu xvera perset. —
10. Õrü pistu oma sitast nenâ toise puhtu perse. —
11. Xuida lõxxad ninda läheb, xuida tõmbab ninda tuleb. —



12 Ärä xülle emne xui mäele jaud. —
13 Ei xahe pere xver su ilmaxxi üwäst süüwü. —
13½ Kes silmi ei lahti peab xuxxu üsti lahti pidämä. —
14. Kes wanemäte sõna ei taha xuulda, peab perast wasixu nuhxa xuulma.
15 Kus raha loeturse, sääl menne wälla; aga xus raha tööd tehaxse, sinne mene ligi. —
16 Ole oma sõnale peremees, muidu saab sõna sulle peremehexs.
17 Kui mõni tolgoto inimene lähäb, tee ääres ölewatest inimisest ilma teretamata mööda, siis rüsitaxse: „Kas xella raulaga siga tulli sulle wasta."
18. Kus xoeral xode, ehx undel ööma aja?
19. Keewa wee tõrt ei wõi xeegi wisutada; aga xui wand tõrt on igal ühel wõimalik wisutada. (warotada)
20. Tämä isä on Jaani jääl maha xuxxudes surma saanud. (Seda öölaxse ühe abitabi elutu sündind lapse Jesu kohta)
21 Tämä emä on xõrd xegemata wanasta puud jõost (Seda öölaxse ühe naiste rahwa kõhta, xes liiderlikku elu on eländ.) —
22 Kits ei elu rütusest eya lammas laitusest. —
23. Kuri wõttab sulbist paha wõttab pensst. —

pag. 456.

## Mängud. —

1.) Kõik linnud lennawad kõrges. —

Pulmades, ehk ka muus paikades, kus palju inimesi on koos juhtud, siis istuwad nemad aja wietees ühte ridasse mängo tarwis.

Üks wõtlab weike rätti oma rätta, seisab este rüed körwas, silmad istujate poole, nende ees; tõstab käe üles nindu et walge rätt tämä käes lehib, ise ütleb: „Kõik linnud lennad kõrges; päästorased, wärblased, tihased, wuresed, uraxud, rullid, tetred, rullid, obosed.“ —

Iga ~~linn~~ nime öölder tõstab ta käe üles, rätti lehwi tudades, ku istujad peawad kõige juguste lindude nimede ajal nis ta ütleb, omad käed üles tõstma. Agu kui rätti lehwitaja küsiab, et obene, lehm, härg, koer eh küsu ka lendawad, siis ei tõhi mängijad mitte oma käe tõstmise läbi temu walet tõendada. Kui lehwitaja käsab ühege nelja jalgse lenduma, siis peawad tõised omad käed maha jätma, kes käe üles tõstab kui ta lehmä ewast ehk ärgu nimetab, se annab pandi.

Kui pandid kõrjetud, uxxab mäng jälle ueste õigast pääle, ja kestab nii kaua kui ju ulx pantisid on, siis tuleb pandite lunastus. —



pag. 457

## 2 Numbri mäng. —

Kõik kes mängima sõwiwad uxxatu, istuwad ilusti istede pääle, üks nende ulgast uxxab õigast õtsa pääl istujast pääle, nii kaua kui käe ringe wõm se mängijani, igale ühele üttlema, mitmes nummer see ehk tõine istuja on. Kui mängijad, näitusens 20 on siis seab üheksi, sahe ümmeni ka numbrid.

Kui igal ühel jo oma nummer teedä on, siis jüütab se üks iste paik tühjaxja misixese mängijal paarema kää poolt iste tühi on, se peab ühe müisiese numbri al inimise oma körwas ölewa tühja iste pääle öigama, keda ta aga ise sowib. Peab aga tähele panema, et müisiest numri ei üüa, kelle all nende mängus inimest ei öle, ja kui seda teeb, siis annab pandi. —

Kui aga mõni mängija aga trehwab wahel kellegiga elawas juttus ölema, ei trehwa tähele panema kui see nummer nimetati wai õigati ~~mitte~~ mis all temu öli. Kui ta nüüd sell ajal, kui tõised 1, 2, 3 lewewad, oma ue köha pääle ei jõu siis annab pandi. Kui mõni trehwab regemata seda numri hüüdma kelle all ta ise on, siis annab ka pandi. —

(1, 2, 3 loetakse aga siis kui kesni wiiwiks wanal nõuel kui teda õigati)

## 3.) Kas õled oma paariga rahul. —

Nüüd istuwad igu wõrs paikse üks paar maha, paarès peab ikke meeste ju naiste rahwas õlema. Üks wõtab nüüd seppi sõtte ja ahkab pappiks. Läheb esimise paari juure, küsib: olgo päale õrnema fugu sääst: „kas õled oma paariga rahu." Kui neiuke ütleb: „Jah rahu." Siis peab tu oma juures istuja poisile musu andma.

Papp läheb teise paari juurde, küsib jälle neiu sääst: „Kas õled oma paariga rahu." Se neiu ütleb ei õle rahu."

Papp küsib: „Miks ja tädä põlgad." Neiu kaibab: „Ta joob wiina, kui jonud on siis jõmab, ju wahest ka perjab mind. (Iga üks ves lahrumist oma parineist joowib, teib kaibeda tu päale ninda kuida ta aga mõistab.)

Papp noomib nüüd joomu mest kuda mõistab, ju annab neiul oma luba omale mängiate ulgust teise mehe walida. Kui naljuves neiu trehwab õlema, põlgab selle jälle üra, ju laseb wahel mitu peiu oma juures käia, enne kui oma meele päralise leiab. Kui nüüd papile teendab, et selle mehega rahu on, kes tu kõrwal istub. Siis papp ütleb: „Neitsuge minule ka oma armastust üles mis paari rahwal peab õlema. Siis peab übelikki neiu oma noore peiule suud andma. —



Ninda käib papp iga paari küsst küsimas, mõned on rahu praigusega, mõned tostwad raisktust, neile anneta luba uut walida.

Kui kõik paarid kõrd läbi käidud, ahkab papp jälle esimise paari juurest päale oma küsimistega. Aga nüüd küsib tu iga paari juures meeste rahwa käest: Kas õled oma paariga rahu." Nüüd aga tuleb ka tähti meeste poolt raisktus oma naiste päale. Neile on luba anta ka nii suma jälle omale paremat walida. —

Kes aga teendab pappile et tu oma paariga rahu on, ja pappi joowimise päale, oma suu armastust, suu andumisega ei kinnita. Se annab pandi. —

## 4.) Kärwi mäng. —

Mängiad istuwad reas, üks pois ehk tüdrik läheb ütleb iga mängiale, mis wärwi nimi tuale saab. Kui kõigil istujatel wärwi nimed pandud. Siis läheb se nimede pandu ta esimi istuja juure, küsib: „Mis wärwi sina õled?" Istuja ütleb: selle wärwi nime mis tuale anti, õlgu, nüüdseks: must." Nüüd ahkab küsja tedä pinama, räägib tümale: sina oled ju inimene, kuda sa siis must õled, ärge ehk lehm on must, küsja ärastab teda igate moodi; aga tüne ei tõhi muud misri ta küsimiste

ega jutlu pääle wastuda xui; must, must, must ju
ühte puhxu ixxe wastagu: must. Ku püüab küsi'u igal
wüsil teda naurama panna, aga wärwi mängi'xa peab
tõsiselx jääma. Kui tu tõise nalja üle nauruma anab
ehx tomale muud mõõgi sõna (xui must) trehwab
ütleb: süs annab pundi.

5. Mina õlen sinuga wihane.

Selle mängu turwis istuwad inimised ridadesse ehx
ümmarguse ringi xuida mööm lubub. Kerawad
ühe rätti nuustiks xoxko, ja wisxawad ja selle käes
rätti nuustik on, jse ütleb wisxamise ajal sellele, selle
jälle nuustik xuxxub: „Mina õlen sinuga wihane."
See xes nüüd nuusti oma rätte sui, küsib wisxaja
käest: „Mida peräst ja õled minuga süs wihane?"
Nuusti wisxaja wõib nüüd õelda, üks xõik mida as-
ja peräst ta wihane on. Olgo näituseks nii: Mixs sul
pea küg silebaxs on xammitud xui sea muna, ehx
mixs sinul juuxsed sasis ninda xui wana obju luud
on. Mixs ja alla, ehx mixs üles ehx selle ehx selle
pääle wahid. Ku wõib tõmä riide iludusse ehx
rüde puduse peräst õelda tõmagü wihane õlla. —
ninda wisxab se jälle rätti rätti nuusti tõise rätte
ja ütleb nii xui tõmõlegi õeldi ja mäng xestab
ühte lugu enaljatades edesi. Seda aga peab nuusti
wisxaja tähele panema, et xui see, xelle pääli tõmä
nuusti wisxas, küsib: „Mixs ja õled minuga wihane?"
Süs ei tohi tõmä mitte seda asja öeldä, mis tõmäle õel
di xui ta jälle must xuxxas. Kuid ta peab jälle ühe
tõise asja ütlema, mis peräst tõmä jälle wihane on.
Kui nüüd mõni, xas keas nalja tujus ehx jälle mõne
õrnaxise xõrwal istudes ei trehwa tähele panema, mixs
nuusti wisxaja ütles ta pääle wihane õlema.
Küsyb edesi, wisxab nuusti jälle tõisele, ja ütleb
jälle selle sama asja peräst tõisega wihane õlema
mis tõmä eneselegi öeldi. — Sääl aga on üks pääle
xuulaja ulgas, xui xeski trehwab nii moodi exima
ja tähele panemata õlema, süs perib ta küsst pundi.
A. Kui nüüd, üks xõik mis fuguseft pant mänguft jõo
himu õttas ja üwast jo pantiseid xõrjetud süs tuleb
pantide lunastus.

Pandi xõrjaja wõttab ühe pandi toiste ulgast wälla,

oiab rääga seda lehwitades ülewel ja rüsib mängi
ate räästi.„ Mis peab selle pandi peremees tegema, ehr
misna saab se pant lunastud?"

Nüüd mõe pulsed mängiad mõistawad nisixesed
lunastus hindusid, nagu siin all näitusexs mõned
üles xirjutun. Mõisteturxe. Puntide lunastusi.

1.) Kui meeste ruhwa omadus see pant on; siis pan-
gu rääd üle pea risti ja üppägu xalm xõrd üles poole,
ise öölgu: täxx ölen märä tahan, agu xui naiste ruhwa
siis üppägu xa nü suma ja öölgu iga üppämise ajal
märä ölen türxu tahan. Übelirud neiud ei julge xüll
üwä meelega sedä öeldä; agu mis mõistetud saagu mai
tüidetud muidu ei ja pant xütte antud.

2.) Küsturxe xümme wale ehx 10 tüe sõna rääga ita
mis sugused pandi lunastaja ise aga tahab. —

3.) Küstarxe 20 ehx rohxem xõrdusi öige ruttu öölda:„
Koxxa pappa, koxxa pappa, koxxa pappa."
Pandi lunastaja axxab neid sõnu xärmest räästi-
ma, teeb aga tõistele sellega nauru, sest tu ei sua
xüxst koxxa pappa, koxxa pappa, öölda. Haid rää-
gid xüxest xoppa xappa xeppa xappa. —



4. Küsturxe 3 sullane palx öuest tuppa tuua.
Nüüd peab pandi lunastaja xuptxilt öuest üle
öle xõrre tuppa tooma, xellel 3 solme wai lüli
wahet on. —

5. Küsturxe 5, 6, ehx 7 palxi seinast wällä wõtta
Pandi lunastaja peab nüüd oma õtsa edisegu ninda
mitme seina palgi üle müritsedes tõmmama, xas ehx
sõul juures õtsa edine nahatu jäägu. —

6 Küsturxe 10 ehx 12 pauri tuid sõõta. Nüüd peab,
xui põis mees on pandi peremees, ühe pingi pääle
istuma, tõmäle mõistetuxse üxs neiuxe, see peab ninda
istuma et tual meeste ruhwaga seljad wastastixu on,
nüüd istudes peawad naad oma pääd nõlemad, ruttu
paremalle ja pahemalle paremalle poole põõrma ninda et naad
tõine tõisele iga pea xeeramise ajal + paremal ja
pahemal pool sund wõiwad anda. Kui naad seljad
wastastixu tõine tõise pead xeerades 10 xõrd mazupat
musu on annud siis on 10 pauri tuid sõõdetud. —

7 Küsturxe xuiwu xuxxuda. Pandi peremees peab en-
nast luxema istuxile põrandalle maha xuxxuda, ninda
et pers wastu põranda mütsatab, ise peab sell xuxxumise

ajal ütlema: „xuxxun xuxxun xuiwu, xes armas see tulgu aitama." Pandi hoidaja küsib: „Kes on siis sulle armas?" Kuiwu xuxxuja ütleb nüüd xes taal armas on; see temast ööldud, armas neiu wai peiu, ruida ette ette tuleb, peab xuiwu xuxxuja juure menemä, tedä xätt pidi üles tõstma ja tuale suud andma. —

8.) Küstuxse pippart tampida. Pandi peremees peab põrandale maha istuma, perset ühti ja tihti wastu põranda tagoma, ise räägigo sääl juures: „tumbin tumbin pippart." Pandi hoidja küsib: „Kelle jaa tumbid seda pippart?" Pipru tumpija ütleb: „Neid tulewad omme wõerad, ise aga tagago ühte lugu perset wastu põranda. Pandi hoidaja küsib: „Kui palju sull siis omme wõoraid tuleb?" Tampija xostub: ixxe perset wasta põranda tagodes: „ 10 — 12 paari.

Nüüd annotu pant xätte. —

9. Küstuxse 10 weerta xaud teh teed tehu. Siis peab ühensu teisi mängiad ja pandi peremees 10, xiix ümmar guses ringis ölema. Pandi peremees peneb roha ambu, tõine peab oma ammastega roha selle ambuss wällü wõtma ja tõisele jälla aku wahele anema, nõnda xätgu roha üxe ambuste wahelt tõise xuni 10 xord ta iga ühe ambus on xünd. —



10.) Küstuxse lae lump põlema panna. Kui tehwab meeste rahwas pandi lunastaja ölema, siis waliffegu omale üxs neiuxe mängiate ulgast, nüüd peawad, neiuxe ja peiuxe mõlemad xas ringi ehx tavlide pääle ninda seisma axxama et naad sääl pääl tõine tõisele mitte xord sawad suud anda. Kui neiuxesel on nisuxe lunastus mõis tetud peab ta omale xa ühe peiuxese jexs walima. —

6 Mäng, äbi äbi pix nenä

Selle mängu juures saadsa pooled mängiad ~~ara~~ olgo õue, ehx xui wõimalix tõise xambri. Olgo selitusexs ninda: „Neiuxesed jääti tuppa, nüüd üxs xes mängo juhatab, astub iga neiuxese juure, ja ütleb iga neiule miosixe peiuxe tämä jago on. Ütlemine on sulaja tõisele xõrwa sisse, et uxse tuga õiad peivd ei xuula.

Kui xõix peivd on nime järel ja toas õlija neivdele wällä jagatud, siis teeb mängo juhataja uxse lahti ja laseb peivd üxs xirraga sisse menmä, ja tõmmab uxse jälle xinni. Nüüd sise tuld peioxe peab näitama xäägä selle neio poole, xellele (ta oma arwates) tämä xinni on ööldud. Ilma teedämätä, õmme pääle, näitab ta xäägä ühe pääle, xui tahwas selle pääle näitämä, xellele tämä ni-

mi õli öeldud, siis jäätakse ta sinna; aga kui ei trehwand öieti, et näitaks selle päale, kellele tõine poisi nimi õli öeldud, siis arwawad neiud keik ära, ähi ähi pikk nenâ. Ta lähäb nüüd jälle tõiste poiste kulga.

Seda wiisi käiwäd nüüd poisid kõik üks aawal twas, ehk iga üks mitta kõrd, nii kaua kui wiimast trehwab ikka sedâ leidämâ wai selle päale näitämâ kellele tämâ nimi õli öeldud.

Kui peräst iga üks on kõhale trehwand oma näitämise ga, siis unnawad peivd neiudele rusikatega kuula ja kihuta wad neid ukse tahu. Nüüd mängo juhataja ütleb jälle pois tele sulgja kõrwa sisse selle misäkse neiuke, kas Mari wai Matli, Elts ehk Ann tämâ jagu on. Kui nimid öeldud lastakse neiod ka üks kõrraga sisse oma isawast prowwi ma. Nei saadetakse ka äbiga menema uksest wällâ kui ei trehwaned öieti näitämâ, ja jäätakse kambri, kui kõhale kui iga üks oma on leidnud, siis aeta poisid wällâ; neiod jäwäd sisse trehwasid. Ninda kestab mäng edesi nii kaua kui mängijatel jaks kesti on. —

1. Istun istun selle süülis. —

Mängijad istuwad, ühel seotakse silmäd rättiga kinni et ühteigi ei wõi nähâ. Siis wõtab üks selle käest kinni, (kellel kinni seotud silmäd on) keeritseb tädâ ümber,



siis paneb ühe mängija (istuja) süüli istuma. Ise küsib: „Istun istun, kelle süülis.“ Nüüd peab kinni seotud silmadega inimine ütlema, ilma et ta käsidega tõhik katsuda ehk näbada, kelle süülis ta istub. Kui trehwab öiete ütlema, et ta õuri ehk Mari süülis just istub, siis seotakse selle silmäd kinni, kelle nime ta õli öiete öeld. Õiged mängijad wahetawad siis ajal omäd istet kui tädâ ümbär keerotakse, ja nüüd peab tämâ jälle pimedis päiwis ütlema, kelle süüli tädâ istuma pandi. — Trehwab ta üks kõrd kõhale, tämâ silmad tehakse lahti, ja tõine omäd marsitta jälle kinni, ja ninda lähäb ühte puhku edesi. —

2. Söge sikk. —

Ühel seotakse silmäd kinni rättiga, lastakse siis lahti, tõised käiwäd toas edesi tagasi ja plaksutawad käsi, kinni seotud silmidega püüab käppäd eanuxille tõisi kinni. Ku keda ta pimedis päiwis kinni saab, siis selle silmäd seb ta koolga rättiga kinni. Se aeab nüüd kinni püüd jaks ninda kauaks kui keegi rätte saab. j. n. e. —

3. Kas kinkseb kõdo. —

Mängijad istuwad. Üks wõttab keppi kätta, lähäb üks kõik misäkese mängija juure, jääb ta ette seisma, ja küsib: „Kas kinkseb kõdo?“

Se, kelle käest keppi mees küsis, ütleb: „ Ei ole kodo, küss tõise talo." Keppi mees lähäb jälle tõise mängi juure. küsib jälle ninda sama. nui emegi. See annab sedä sama wastust midä teale eelmisegi ants. Tõised mängiad peawad nüüd sel ajal, nui keppimees ühega räägib, oma isteid wahetsema. Keppi mees peab aga terane olema et kellegi tühja iste pääle istu wahetamise ajal istuma saab, kes ilma isteta jääb, saab keppi mehens, ju õtsib jälle küsi des sinnsoppa taga, nü sama nui tehwad tühja iste saama.

10 Üks kaks tagumine paar lahti. —

Mängiad annawad paari. Kõik paarid seisawad järesti= ku üks üke taga. Üks, üksik mängija seisab, selg paa= ride poole nende ees. Ütleb: „ Üks, kaks, tagumine paar lahti!" Tagumine paar lahkub, ju jooksb siino poole kus poole mangiate silmad on pöörd ud. Üks peab ühelt töine töiselt poolt mängijaid joons= ma, see lahkund paar püüawad nüüd jälle kokku saa= da, aga see öigaja püüab neid ehk kumba küllä saada. Kui lahkund paar kokku saab, siis annawad nuud kõi= ge esimesens paariks, ju wana öigaja üksjab jälle: „ Üks kaks tagumine paar lahti." See paar püüab



jällä kokku saada, aga nui üüdäja neist ehk kum= ma kätte saab, siis annab sellega kõige edimisens paa= riks, ja ses üksi jääb, saab otte üüdäjaks

11 Turgi lukki. —

Kõik istuwad, nuiste raswad peawad omad põlled ülewel, meeste rahwad omad kuuwe ölmad, ehk oiawad mütsi küles. Üks wõtlab nüüd kive mauft ehk ehk wiike puu rasukese nii tämä pihu sees nägematu wõib hoida. Hoiab pihu kinni, annab aga nüüd sedä kiminaft pihu iga ühe põlle ehk ülewel oietud kuuwe ölma sisse torkima. Ise lveb jääl juures: „ turgi lukki turgi putru mändä; turgi! lapsed sulaja sellegi rüppi. — turgi lukki putru mändä." / Saab ta kõikide rüppi oma kää ja torkind, küsib: „ Kelle rüppis turg on?" —

Nüüd annawad kõik arwama, üks ütleb: „ Juri," teine „ Mari," kolmas „ Otto," neljas jälle „ Trünu." Nü sama arwa= wad nui wiimaks üks ikke tehwab kõhale saama.

Kui keegi ja ütles selle nime, kelle küünis tõest turg öli; siis tõisele ja üles, lähwäd turgi paniaga ruhekeste tõistest eemale, sosistawad jääl teine tõisele sulaja ja tulewad nüüd selle juure kes kes turgi tehwas üles arwama, jääwäd ta otte seisma. Turgi üles=

arwaja rüsside „ruist tulla?" Üks rõik rumpi neist tu-
lijatest ütleb: „Käisima rõõsa, sulle pruuti õtsimas.
Õsimene rüsside „mis sääl tehti?" Koest tulijatest ütleb
tuale nüüd jälle üks rõik rumpi: „Söödi joodi õlgi
pandi, rixxatt raxxatt naiste rahwatt, töima sulle prun-
Diks õige itsa ja renä neiu, Juulu Solmani'.

Nüüd istub wana turxia teistega rida ja uus uxxab
jälle turri pihu ximi vides rüppide torxima.

Kui tüttär laps trehwab üles arwama xelle rüppis turx
on süs tuaxse tuale jälle urmas peione selle eest. —

Kahel uga tuuwaxse xu poistele üsna wanad tütrixud
ehx lesed naised midä neile jugugi' meele perütt ei õle, nii
sama tütrixutele tuaxse jälle wanad poisid ehx lesed
mehed peigmeestexs. —

12. Linna Mäng. Karja lapsed mängisid.

Leigati üks peenixe lep maha, xell hästi palju õxsi
külges öli. Õxsad leigata ninda wälla, et iga õxsa tüng
xaunis pitxult puu külge jäi. Nüüd wajutati se puu
ma sisse püsti. Siis leigati üks poole töise telli pitxus ümmär
gune leppä ehx paja puu pulixas, see lõhesteti südäme
xõhast nüüd pitxiste rahex lohexs. Iga pois xes mängimu



uxxas, teep peinexest leppa ehx paja õxsast omale nüsixese
obose, et ta seda oxsast wõis nende leppa külges õxsa tün-
gäde külge rippuma süüda. Obosed pandi rõik, rõige alu-
mise õxsa pääle. Nüüd wõttas üks pois neid lõhestud
leppa lohod, oma pihu pääle, wisxas need üles. Kui lo-
hod maha kuxxudes mõlemad üht moodi, xus rummuli,
ehx selili seisma jäid, siis pani ta oma obose ühe jaa-
ma wahe töiste omadest xõrgemalle, wisxas jälle edest,
xui lohod üht pidi maas seisma jäid, pani ta jälle
oma obose ühe jaama wahe xõrgemalle; aga xui töi-
sel lohx trehwas rummuli ja töine selile maas seisma
jäämä, siis ei wõind tu enam owast xõrgemalle pan-
na ja pidi nüüd lohod töise poisi xätte andama. Kinda
loopisid nemad lohxosid üles, xuni xõrd je üks oma obose või
ge xõrgema õxsa tüngä külge rippuma jai; siis se õli xu-
ningas linnas. Aga xelle obune xõige alamalle pulgale
jäi, see õli peldiku puhastaja. Kelle obosed wahe päält
tüngädes õlid, need õlid isündäd ehx saxsad xes linnas
elänid. —

13 Hüpe mäng. —

Mängiad uxxawad rõik rüsistiku ümmarguse ringi,

üks ühe käest kinni võtavad nad käed võima
likult kõrgel ja seisavad üks üheks ringiks nõnda kaugel, et iga
mängija vahelt ja ülewel võetud käsivarte alt võib ilma
takistamata läbi joosta.

Kui ring nõnda valmis on ja seisab, siis astub üks
hüpaks ja jooksep ühe ja teise mängija vahelt ja käsi
varte alt läbi, teine mängija aga kasvi nime kannab püü-
ab kiirt hoolega ringi püüda, ja jooksep ta järel igal
pool, misiganes paari vahel kaks hüpe ringi saab, se
paar astub nüüd ringist wälja, ja astub hüpaks teine
kaasiks ja jooksewad nii kui esimesed ni. Nendised hüp
ja kaks astuwad nüüd mängo ringi. —

14. Kõla mäng. (prüfimise mäng.)

Poisid wõtawad ütte ~~ots~~ iga üks omale niisuguse kepi
kätte selleks tuul parajus on ümarguse puu muna
weeretades ede ja ajada. Teewad enestest ümmarguse
ring nõnda et sumu 2 ehk 3 iga ühe poisi vahet on.
Nüüd kaugiwad nad kepiga iga üks ma sise weise
se augu, kesket ringi kaugiwad aga kapis suurema
augu, seda nimetatakse nad oma augus.
Kui kõigil augud kaugitud, siis astuwad poisid kõik



ühte käädo seisma. Iga üks paneb nüüd kepi ühe õtsa
oma parema jala pääle ja wõisep õtsast viab ta parema
käega kinni, nüüd wiskawad iga üks oma jala pealt
kepi nii kaugele kui kellegi üle wõimalik on.
Kelle kep nüüd ikm kõige kigemale jäi, selle kaugitud
aux saab umbe aetud.

Tõised astuwad iga üks oma auxale juure ja peawad
kepi õtsad augu sees. Kelle kepp kigidale jäi, see weere-
tab ümmargust puu muna ja püüab seda ringi kes-
kel seisva ema augu sisse ajada. Tõised jälle oma
keppidega salaja ja õlawatte püüawad seda muna kauge
le lüüwä. Muna weeretaja peab aga teräne ölemä,
et oma kepi õtsa selle tühja auxu juures pista kes ta
muna wai palli pidäs kaugele lüüwä. Ka tõised pea-
wad oma asemed wahetama, siis ölgu jällegi muna wee
retaja käsi kärmä, et kellegi tühja augu sisse juures
kepi torkuda. Kes nüüd august ikma jääb, see
astub muna weeretama. Aga ka muna weeretaja,
muna, seda naad „kila", nimetawad, ümmelikult kin-
gi sisse oma auxu saab, siis astuwad poisid jälle ühte
rwodu ja wiskawad kepid nii kui axatuses tegid.
Kelle kepp nüüd jälle kõige kigemal, astub „kila" weeretajaks. —

## 15. Muna mäng. —

Lihawõtte pühade ajal kui lustele würwitud ja reidetud muri wanemad ammawad. Siis tulek wahel poisinestel imu ka kõrd nendega midägi kaasu püüdä, nagu egawad munadega mängima.

Nagad wõtta ühsa puu romnit ehk kuusse puu korr mis romni mõõdi on, panewad römni ühe õõsa wastu nagu, kõige õõsa jäägwäd. kuhugi nõjale ninda et se ühk ehk 2 jalga kõrgemal on, ja ilus romni mägi tühjäst jääb.

Nüüd lasewad nagad kõrda mõõdä iga üks ühe muna romni mõõdä alla weereda, kelle muna nüüd kõige kaugemal on see wõttab tua oma kätte, weeretab ta jälle römni mõõdä alle, kui see muna tahwab nüüd ühe tõise muna külge puutuma, siis wõttab pois need mõlemad maast wällä, ühe pistab tasku tõisega prowwib jälle weeretades õnne. Aga kui muna kellegi muna külge ei puudu siis peab ta sinne paigale jäämä, kuhu ta weeres, ja teine prowwib jälle oma õnne ja osawust. On aga kellegi muna joo wällä waidetud, see ei saa enam lubatud seda römni mõõda muna weeretada



sinne kui munad kõik maast wällä waidetud on. Siis algab uus mäng pääle, igu üks mängija weeretab jälle õnne pääle ühe muna römni mõõdä alle. —

Weel mõned mängo pandi lunastamised. —

11) Pandi lunastaja käskatse pohla sandiks annata. Kui pandi lunastaja naiste rahwas on, siis peab ta ühe meeste rahwa, kedä ta ise sowib, kaasa paluma. Tellegä lähwäd nagad kõige õtsmise mängija juurde, see küsib „Mis teie õtsite.“ Pandi lunastaja ütleb „Palun enesele kanniksas leibä ja mehele raasuke liha.“

Kui see mängija, kellega ta nüüd räägis, naiste rahwas on siis annab ta sellele kätt; aga tämä mees peab selle sead andma. On aga te mängija meeste rahwas, sele küsib neione tük leibä pales, siis peab neione tua le sead andma; aga tämä mees annab sellele kätt. —

Ninda räägwad nagad kõik mängijate ees leibi, räägi des, sead ja kät andes. —

12. (Ahju waderiist kutsuma.) Pandi kätte saaja läheb ahju juurde ja ütleb: Ahi, mina palun (sind) waderiist. Tõised küsiwad: „On sull poig, wai tüttar. Kui meeste rahwas on waderi paluja, siis ütleb: „ta, tüttar

laps." Tõised küsiwad nüdä nimesa paned oma lapsele? Nüüd ütleb waderi õtsja ühe naiste rahwa nime kes nende mängo ulgas on; olgu Mari. Se lähäb ∫ jälle ahju juure ja ütleb: Ahi mina palun sind waderins! Tõised küsiwad mis sull on kas poig wai tüttär. See wastab: „ poig." Tõised jälle: „ Midä tämä nimi on." See naiste rahwas ruttab ütleb nüüd ühe poisi nime, se tuleb jälle ahju waderins paluma. Ninda ruttuwad naad nüüd iane ahju waderins (paludes) kumi kõik mängiad joo ahju juure saawad, ja istumas enam kedagi ei õle; küs ammeta wast pant selle kätte, kes kõige esimesst kiirs ahju waderins paluma.

13.) Kästakse postimehens arwata. Pandi lunastaja lähäb uksest õue, ja koputab toa ukse pääle, sees õlnud küsiwad „ kes sääl on?" Ukse tagune ütleb: „ Ma Posti mees." Tõised jälle: „ Mis ja kord?" Ukse tagune ütleb: „ Kirja." Tõised jälle: „ Mitme pitseriga on siin kirri kinnitud?" Ukse tagune ütleb: „ Kie pitseriga." Tõised: „ Kelle nimi siin pääl." Nüüd ütleb pandi lunastaja ühe nende mängiate nime, see tuleb ka ukse taha ja koputab, tämä küsitakse ka kõik nii kui ennegi, ja tämmä



wõmaks nimetab ka ühe mängiad, ja ninda ruttuta kõik mängiad ukse taha ühe pandi lunastamisens.

Aga kui mäni sõrd ei tahetaa kõige kõiki mängijaid ukse taha ruttuda. Küs õlda ühes nimi kirja pääl õlema, seda praiga mängiade ulgas ei õle, küs enam ei lähe mängiatelt kesti ukse taha ja pandi laub lunastaja kõhe kätte. —

14. Kästakse näitä kuida wanu tütrik heinä nüdäb: „ Küs wõttab pandi lunastaja ühe keppi kätte, nüdäb selle gä heinä, iga sord kui ta keppiga nütamise moodi wiipab. wõttab ta näppuga oma perse tagant, ja nuusutab, seda oma nenä all, jälle wiipab, ja näppuga perset ja nuusutab nenä all. Kui poisile tuleb seda moodi pandi lunastus, küs tema ümä meelega näitäb ta ehk kui kana (tütrikuid ärnides) kuida wanad piigad heinä nüdawad, ja näppuga perset pääd walu wasta rohto wõttawad, iga wiimäti wiipamise ajal, seda ninasse nuusxuwad. —

16. Mäng. Karjane, hunt ja lambad. —

Lapsed istuwad ridasse põsaste wahele maha, üks seisab rida ees, pulk käes, wiibutab ridas istujate ees käed ja käes õlewat pulinu, ja ise laulab: „

Mina (wian Kaitsen) eide otte
Kaitsen Taadi juure karja
Ei't teeb mulle mutu kumbe
Sinisilma säärensilma
Punasilma poorumüda
Tule susi karja!
Wee metsa minja lammas! —
Kisu ümmä kriim silm lammas!

Kuito lehk.

Kui laul lõppend ütleb laulja karjane: „Nüüd lähän ümmält wõid leibä õtsima“. Lähäb wähä maad põisas te wahele, wõttab jäält üks kiwi raasuke kätte, aeab rõi muga kõdo poole tulema, ise tänäb ja riidab ämmä ves tämäle wõid leibä andand. Kui karjane nüüd võõmu tujus kõdo poole aeab tulema, jääl kargab üks laps, kes hundi asemel põisa taga parajatt ariga votus, lam maste hulka, weab ühe metsa. Karjane jeda nähes joonsep itsedes ja hunti urjutades, lamba karja jun ge, kui aledus õtsas, loeb jälle jeda sama salmi mis enneqi. Lähäb jälle ämmält wõid leiba õtsima. Hunt weab jälle selle x aja sees ühe lamba metsa.



Karjane loeb salmi, näeb ämmält wõid leibä õtsi= mas ja hunt weab iga kõrd selle aja sees jälle ühe lamba, nii kaua kui kõik lambad aint saab wällä wa= rastatud.

Hunt aeab nüüd kepp käes heina nüitma. Karjane lähäb itsedes lambuid taga õtsima. Saab heina nütja unedi juure ütleb: „Tere“. Hunti „Tere, tere“. Karjane: „mis sa siin teed?“ Hunti „Nüdan oma ettedele heina“. Karjane: „Ehk on minu ette sinu ettede ulza jwonsud?“ Hunti „Ei õle, kõik on minu omad“. Karjane ütlebki: „it it it it it“. Lambad kedä hunt waras tand kuu lewad ja tunnewad karjatse hääle jworsewad müä= gides karjatse juure. Karjane aeab nüüd hunti taga ajama, kui kätte saab annab teale üwä noha tüie. — Lambad istuwad jälle rida, karjane laulab nende ees jälle oma laulu ja mäng lõheb jälle wana moodi edesi.

17.) Kiire mäng. —

Mängijad istuwad kõik üks ühe lõigidale maha, nii et iga ühel põlwe kõhad maast nii kõrgel on et küüd sintade alt wõib läbi pista. Üks naist seisab kõi te ees, see on nüüd kaja. Üks kõik kumba

rea õlle päält mängia wõllab ühe weikese riwe oma pihu, paneb nüüd rääd rulle oma rinnuse alle, jääl riwi rulle oma kõrge rää pihu, ja jälle rulle nüüd kõrge mängia rätte, see aga rullu jälle wahetab riwe oma rinnuse all kõrge rätte, saadab ta üttema ta rürusega jälle rolmanda ja ninda ühte puhru edesi. See pikse riwi nüs ninda pihust pihu rinnuse wahetab all wahetuse ja rullu ühe kõrge rääs rüreft edesi saadeta, see on neil see hüür. Kaes on aga terane hüüt tuga ajama, selle rinnuse alt raha hüüe rätte saab see jääb nüüd rasikas, ja wana raha istub kõrge mängiatega ridaese. —

## 18. Kana ja rulli mäng. —

Kõige este teharse reppiga ma päälle üks pür. Ühel pool püri on rulli, kõrgel pool rumade ma. Üks kõige tugewam Mängia aarab rulliks, tämä järgmine rarnaks. Kõhemad mängijad aarawad nüüd kõik üks ühe labaft rinni, ja üks neist viab kana oma labast rinni. Rull püüab nüüd kana poigi rätte saada. Kana jõdib nüüd kõigest jõuft poigide eest, kes kõik tämä selja taga labatiku sie ja sinne poole käänawad ja enaft rulli eest päästa püüawad. Ommeti juure ufinuse läbi peab rull kõik kana pojad üks ühe jürel kana selja tagant wälja warastama, ja oma maa päale weema, need warastud pojad jõäwad ka kõik rulli poole püri, wai rulli maa päale seisma. Kui rul joo kõik kana pojad oma maa päale on saand, jüs tuleb kana ka rulli juure, üttleb: „Tulin rulli wihtlema rutsuma!" Rull: „Mida punga ahja rättä jäd?" Kana: „Õuna punga."

Rull: „See teeb minu õunapuesse."

Kana: „Kuuse punga."

Rull: „See teeb minu ruuskisers

Kana: „Kaduka punga."

Rul: „See teeb minu raduraksens. —

Ninda leetab kana kõige kuguse punde nimesid, kuni wimaks rull lubab nüe kauna wihtlema tulla. „Aga teil on kurjad koerad!" — üttleb rull rahes." (Sell ajal kui rull ja kana räägiwad, lähäwäd kana pojad salaja rulli juurest kana maa päale peidawad esmaft ruhugi warjule.) Kui rull waban dab, et ta kõrte peraft ei wõi tulla, selle päale

(1) Kui kana pojad, kes labastiku rulli eest päästa püüawad, siimawad rulli, laulides: „rull rull kana waras, pesä põleb pojad jees. —

ütleb kuna: „Meie kurjad kombed on nime luxxu tõttu putru pada weel ees." Kull lähäb nüüd kuna tõesti ühes, saab ta aga natuke maad üle piiri, kaugele jõuab tulnud, jääb kangawad endised kulli wastud kuna pojad kwera moodi aurudes kullile, ja kui kull neile eest wällä, oma maa päale ei jõua joosta, jüs saab ta mehine mehe moodi kwerdest kibitud ja lähäb kurgerdades, kui lahti päästab, täiste käest, oma maa päale.

Nüüd algab jälle mäng ütsast päale. —

19. Weräwä mäng. —

Kaks poissi ehk tüdrukut, jõisawad natuke teine teisest eemal, nii kui weräwä jaotad wai postid. Üks wõttab üksest, teine, kõik teisest ütsast nimi. Kinda kätti otsadest nimi oides, wõibutawad nead kätti, eneste wahel.

Üks annab nüüd otte, teised mängijad kõik kaewo üks ühe sabast nimi oides tämä taha, ja nüüd jooxewad nead sabastikku weräwä postide wahelt läbi. Need postid püüawad nüüd, kui teised neile kätti alt läbi jooxewad, wiimaselle jooxes



jälle seda kätti, mis nead eneste küüs wiibutawad, ninda kaula ehk rindade ette wajotada, et wiimane läbi menia kätti taha seisma jääb, kui teised läbi pääsnud. Läbi jooxijad wiawad iga üks omad päad, kaula natuke kowerdades, oma ees ölia selja westa, et weräwä wahid teda ölgselt kätti taha jättä ei saa. — Kui aga weräwä postid wai wahid ja mõnda oma kätti taha jättä saawad. Siis rüsiwad nead rõhe, kumma posti jurres taha saa seista, ja nüüd kumba posti jurre reesi kätti taha jääja taha mõnna, see on ta oma asi. — Kui nüüd kõik läbi jooxijad joo kätti, taga posta nimi püüdnud, ja nuust ühe, ja nuust teise posti wai weräwä wahi jurres seisawad. Siis tõmmab ehk kumb weräwä post kätti oma kättä, annab kättiga oma jurres seisjaid peksma ja neid taga ehutama. —

Teise posti jurres seisjad nõuawad ja üksi tawad nüüd neid, kes peksu saawad.

Enne kui mängijad weräwäst läbi jooxma anna wad, ütlewad postist öliad postid salaja, teine tü sele, kump neist see rõõm oma jurres seisjaid peksma annab. —

Poistid arvavad meesti jälle õiget wõõbertamaja
tõised jälle meesti lõbi jõorsma. —

20. Peigme ja preudi õnne wõtmine. —

Olga seletuseks ninda: „ Poisid ja tüdrukud trehwiwad
ruusil ühes koos istuma, enamiste suunu walwamise
majades, kus sõdaga emi walwajate une wällä rikkutuseks
reidetakse. Sääl on paneb üks piistra silm neiuse
oma ime ilusa luht walge rüükese selja wasta lauda,
oiab oma sõrmed kooru, paneb iga sõrme wahele wai
wahe rõhta ühe erne tera seisma, wõtt ka pihu pääle
kaks ehk kolm tükki üks ühest emalle parma.
Kui emed paigale jäätud. Siis ütleb ta: „ Poisid kes
tahab tulla preudi õnne wõtma?" Ja mõtleb nüüd
enne, kui keegi emi tera tõmä pihu pääalt wõttab,
iga terale ühe neiu nime. Poisid wõttawad nüüd er-
ned ta pihu pääalt wällä, ja tema ütleb neile nüüd iga
ühele keda naad keegi omale on preudiks walinud. —
Kuhel kui poistele üwä meelt tahab tehä, ütleb ta
määrä kenade neiode nimed emedel õlema; aga kui
tahab poisipisid äraitada ja naeritada, siis ütleb mõne
emel õige wana tüdruku, mõnel jälle wana lese naiste



nime õlema, kellel ju jalg auas, tõine aua serwad
seisab. Ja nawrab nüüd poiste ta tuleke näo ja nurga
meie ülo, kes tema ette ruuluteleja sugugi ruhul ei õle. —
Nii sama jagawad ka poisid tüdrukutele ka peigme õnne
jälle tõises astlis. —

21. Kuld toosi kauplemine. —

Kui noored inimised koos ühes kaas on istuwad ja
juttu paal aarab lõppema, siis aarawad peiod ja neiod
wastastikku kuld toosi kauplema. See kauplemine
käib järgmisel wiisil, olgu ninda: „ Neiu ütleb peiule: „
Põta minu käest üks kuld taas." Tõine küsib: „ Mida
sääl toosi sees on?" Ja Neiu kostab: „ Kolm noort ime
mürsu kena neiuda!" Peis küsib: „ Mida moodi riided
neil seljas on? Neiu ütleb mida kaawa ta ise tahab, olgu:
ühel sinised, tõisel röllased, kolmandal walged." j. n. e. —
„ Aga" misiksse ju neist omale wõttad ja mis paned ka
need tõised tagema?" küsib neiu uudis imulmult. Peis ööl
ga nüüd misiksest ta ise tahab omale wõta. Ja ütleb
õnne peiule: „ Sinise riietega wõttan omale, röllase riietega
panen
kaeraid põõtama ja walge riietega panen maa ehr
ane karjatsema. Nüüd ütleb neiu taale üles, keda

ta omale prunditks walimud ja tes need on teda ta ruhi töö päale lubanud.

Mõni rõrd riſub pois nüüd tes omad rõrwad ja rarwad pääſt wõllä, nui trehwab oma rõige armſama roſi'ſefe rõige alwema töö päale lubama, ja ſelle aſemele ühe nii fuguſe ri uhtra amba wana püga omale prunditks walitſes, ſellega fuguji' tõmä weri ei mängi.' —

22.) Hargueſe üles arbumine laste rääſt. —

Kui mõnes peres wahel trehwab et lapſed mõõji' welneſt asja on wõttanud ſalaja, olgo mõni reppin ruha ehk muud ſelle ſuarnaſt. Siis ruitſutuſe omad ja wõõrad lapſed, tes ſelle asja radomiſe ajal ſääl arwati ölema, ruſitatuſe ilusti nende rääſt radonud asja teeja, nui naud aga testi üles ei tunnista ja nende rääf jääſt arweta ſee aſi ölema. Siis leigatu nüüsto ühe pitruſt öle rõrt, nui mittu laſt ſääl praiga on. Iga lapſele anneta nüüd üks öle rõrs ſuhu ja õõlda: „Teie jooska nüüd wähä aig rõiv ristati ruida tesri tahab, toas ümbrüs, igal ühel öle rõrred ſuus, ku tes ſüüdlane on, ſelle ſuus raswab öle rõrs pitrematsi." Trehwab nüüd ſüüdlane ſääl joorsjate ulgas ölem ſee irmuga, et tämä rõrs ſuus ei raswa, ammustab ſalaja rõrre õtſaſt tünni maha. Kui naud wähe aig ninda öle rõrred ambus on ulatned, wõeteſe rõrred ambaſt igalt ühelt wällä ja mõõdetaſe, ja piſi'ſefe telmi rõrs leiteſe töiste omadeſt lühem ölema. Nüüd õõldeſe taale; toe aga rõhe warastud aſi wällä, telmi ſuus rõrs raswab ehk rahenelg, nääd iſegi töiste heu laste rõrred on rõiv ühe pitruſted. Piſi'ſel telmel ei jää muud nõu üle, nui trob warastud asja wõllä, ſeſt tämä arwab et töiſed nüüd töeste ſedä asja teawad. Harsti rõhe anneta nüüd telmile ras raſe jumuſta ehk tetre leibä ehk määri ta raſe urwa pdaastri perſe päale. —

Wanad rahwas mittu rõrd ſaid omad radoned asjas laſte rääſt nii moodi rättä. — (Praiga mõõda mod minewin.)

Eesti maa „Wõisniredel" rõrge mel ja uhtus ja wruiste talo poigade jõgew alam ſüdame leinäw alandas, restus maal rüläes nii nui iga üks nüüd ſedä praiga teeb 20. Nowemrini 1889 a.

Teie, rõrgeste Aunstud eesti iſama pojad ja fugu wennad, tes Teie rõrgele ariduſe järjele õlete jõudnud, ei uſu wiſt, nui ſuurt alanduſt wõisni'rad tulewa poigade rääſt ſie maani weel õige nõutſid. —

Need sarsad res limmas elasid ei nõudnud ialgi nii palju aluseust tulu poja nüüst, kui need res maal elasid. Nüüdsajas: Trehwas ühel ussal alli pääga wanna tulu peremehel, ehk rawarel mehel, mõni nõrd mõisa erra, wonni, wai Parooni juure juttule mennä. Külä mees jõudas mõisa õue, nääb: Paroon tuleb patserides, lähäb kas talli wai ruhugi mõjale, külä mees wõttab wiimse ru julgusse tilga roowo. Wõttab mütsi pehmu, ligistub siis erraste palju pääga ligemalle, summardab maani tihe ette ja teretab: „Tere tere Härgeste ammetud Auliw Paroni erra, palun kas hauliw herra lubawad minuga paar sõna rääkida, selle ehk selle asja twimetuse peraast.“ Mõni herra sell wähägi wisti werd wel silmi õli, õi endas oma asja süül seema õue pääl, aga paroku, nii sugusid õli wähä, wõib õlla 100 herra ulgost üks! Ne Enamist nõiw herad, kui nägid et tulu poig neid nii ulandliwult summardas teretades ja palus juttule sauda, ei reerand silmigi talu poja poole ja ütles nõreda näsriwa hüälega: „mene wota mõisa juures nii kaua kui ma tulen. Mõni herra aga et wõttand nähägi alli ruega tulu poja teretust ega runida tämä palwet, reeras selja ära mennemõ, a tuli taale oma



wer wasta, sellega rüüris ta pitsad nõned ja paitas teda. Wäsine jalgudega rändamäst tuld talu poig lähäb nüüd mõisa juure wotab süal seisuille, sest üstuda ta ju mõisa läi ruhugi ei tõhi, see õlens jwo üle läig julgus külä mehel, ühe ehk maja läigi üstudes wotada. Kui ka mõni julgem mees usaldas üstudes herrat wota, siis pidi ta silmäd ees ja taga lahti pidäma, et kui herra tuleb siis eemält jälle mütsi maha wõtma ja seisuli kui pulk püsti õlema. —

Mõni nõrd erra ulwus nõige rooga wahe õues ja wäljal ei mõtlegi selle pääle, et külä mehel ka roda õige rüse töö aig on ja nüüd siin wotades peab aega wiitma.

Kui herra jwo nüüd oma sowitud nõhad õli läbi räind, tuleb mõisa juure: wotuja mees palub jälle palju pääl juttule saamist. Tädä rästärse nüüd nõuni mennä ja tütrinulle teedä anda, et siis tütrik seda errüle teedä annab. Mees lüks nooni ütleb tütrinulle: „Marie, õlge ninda heä pai kallis neiu, ja õlge herale et see ehk see sulus mees ehk peremees palub auustud Paruni herraga selle ehk twise asja twimetuse peraast juttule. —

Marie ütleb, ah nüüd jwo itjaks jääänd, minu praiga ruttajin lauwa, sarsad uksnasid sõima. Ootu nii kaua wa kui sõõnest saawad, mees mehine jällegi wota sel sugule.

Mees votab ja ootab palub jälle tütrinut: „Olge nüüd head toimetage, et nuu herra piiond jaab jüs mina rõhe erraga juttule jaaks.“ Tütrik wastab: „Meie herra heitis praiga lõunne päale magama, peab ootama ninda kauwa nuuta üles ennab.“ Mehe südä kiruvendab ja kippitab küll rõdose küre töö peräst, aga midä muud nuu ootaja, aga tüine rõõdu paremat nalja ei tule. Tschuras mittu rõõd ot mees kella 8—9 ajal mõisa läks, a herraga juttule enne ei jaaud nuu kella 3—4 peraft lõunet.

Kui nüüd juur ven wõi Paron laiskeldes ja leiwä kuusse õli last jüs fui tütriku ette panemise päale mees wasst herra juttule wõetud. Kues tuat rohkem nüüd erra juttul aig mõni rõõd pikkemalle ei mõõd nuu 6—10 minutit. — Tuli kaa praiga weel mitme mõisa õue päält sedä ette, et nuu mees mõisa õue päält herat nägi, jüs pidi ta jo 20 semu päält erwata erru ees, mütsi päält wällä wõtma, nuu mõni mees sedä ei tehnd, jüs öiras herra Mütsi mahay ja wajiras, kues sa ei nää, et Peroni erru tuleb!“ — Kui mõni palusid erra küsst õsta ja ta nõudis suust hinda, palusid tõdä küll palawalsüdäme sulatawal palwe põna del, et see ei taiad nüdägi; a wõtid kaupasid paar rõõd omi musti talupoja töö räppädega herra põrwisst ninna, ennää, —



rõhe täidetti sowimisst. Õigus, süadus ja rahus, õli siè muani palgas üttelus, selle tütmisst ei nõudnud ka rahtosi mitte.
Ei mitte kaugel ega küg ammu aiga tagasi, ukaus üks aida mees herra sowimise päale, talwel mittu tundi palja püä gä õues erra järel. Sui see läbi aigusst ja kawtas elu. —

Palju enam nuu sün mina jõuan kirjutu nõute, weel üxne ühte lugu talu rahwa käüst alandusst, aga süs õli mõni eesti mees ka weel elämas, kes usuldas parajal paigal mõnd wonni wõi Paronit ärästa ja tämägä nalja mängida. —

Räägitakse: „Iwona wiimati, mõnd aastat tagasi õld üks armuta, ja uhke erru Agrenrihti ammetis. Kui tämä teed mööda sõitand ja wasta tulia rõhe rattu tee kõrwale ei jaand, süs lasi omad obesed nimi pidädä ja wasta tulia pidä tämäle säal sama paigas, õli ta kaarmagu ehk tühjält 50 kopp ehk ka rubla trahwi maksma, nuu mehel ei õld meeste, süs wõttand ta hobose päält kas õhjad ehk sedelga ehk mis aga arwas, ise sõitand ta menemä. Ninda tehti ta ühte lugu edesi.

Üks talo mees sõitand tõrr, tõrr, oma wileda jalgadega Ruumaga rõõa peale, nääb: Agrenrihti herra tuleb paari talli tõrroga täit teawi tagu järele, mees ei jõua tee kõrwale ega lisa ka sõitte, järel sõitja jaab ligi; kutsub

öirab: „Hei, tee lahti, Hagrenrihti herra jüri!" Mees ei tee teyemisstri laseb issne obost wana mööd türa, türa, türa, joosta. Kutsjar öigan teine rõõd: „Hei tee lahti!" Mees nihutand öhtdest oma owost Hagrenrihi obosed jäänud eemalle ei jõua järele, mees jättänd oma obose jälle jürri jooksma, tagu tuliad jaanud rätte joo, ei mees arnu jälle teed ega jõda ruttu, kutsjar riisendab jälle: Tee lahti;" ei ühtigi mees ruula. Ninda äristand ta jo mittu rõõd. Rümars herra öld kutsjarille: „Lase mööda," Mees votand ninda raua nui erra obosed tämä loomega ühte lüni jaanud, jüis tõmmand paul püst jaga oma oboselle alt aisa, ja see mend nui tuul, Hagrenrihi jäänd omadega jälle maha; mees last oma oost jälle wõhä awal joosta. Kui nüüd Hagrenrihi mehe igi jõudand ja see jälle risuks tee pääl õld, pistand ta oma pää aknasta uxnast wõllu, ja rüsind: „Kuule mees midäpo nimi on ja kust ja õld?" Mees õld: „Mida meie kulla errane jedä küsima, kust kes ki on, muud nui laske jeme rääka!" Herra jüdä wõis kül witha peräst lähnedal praiga ei wõind ega jaand mehele midägi tehä, muud nui määri ~~reelt~~ keelt ja kannata. Nüüd mend nei jõit edesi ninda ruida tulu taat ees lubas. Õld weel arwata pool wersta maad ühte külasse, kust mittu



tee aaru jälle türje külaste lärkid. Sääl tõmband mees peaar simaxad oma owost, ja all traawind jee ees. Herra õõld kutsarille: „Lase, lase, lese nüüd, et meie külu wahel tu kuradi rätte jaama, küll ta jüis peab Tuhi maja nägema, mis mina Tuaga öige teen." Aga enne nui naad küla wahele jõudsid, öld mees jo nus jedä ju teist mend. Muidugi teeda, nui mees nätte öleks külä wahel ahistetud, ehk külä rahwas tämä nime teel a öleks and, jüis öleks rehte päiwäl tuad nahx krübitud, aga jo ta isse ree na wiledüd jalgu tunts. –

Rääga tasse: „See jeema Hagreht jüritand nõrk üht nõr weliss kitsast metsa teed mööda. Sääl trehwand üks tuge wa ramuga, agu waese obsega reibälü kõrjaja ja potti kaup mees taal jälle risuks ette. Mees ei pääsi wai se loo maga rasse rentsa kaarma peräst eest tee kõrwale. Peräst last herra oma kutsarit töesest mööda (ette) ajada. Perind mehe nääst 1 rubl trahwi, mis ta kõrwale ei mend. Mees wabandab: „ei õle ruha maasta." Hagreht tuli saa niist maha ja sedelgad mehe obose päält wõtma, mees ei lase ras rindu pidi kaasa, tahand aknäda meest ja loomä, mees üle tee kraawi, tämä jälle järele. A sääl mees keerand töse nui tuha nätti oma alle, jüis polwidega rindu pääle, ja murand öige üwäst, tüst, küll kutsud

xutsarit omale oppi, u se õld närra ja xus woreft wõrr
wai wanaft wäetu; ehx jälle xamuft lüg xaswane, ei õle
ufaldsed Hüglufe saamatse xontso xaupmehe xallale
mennü. Wümans lusft xontso xaupmes herra luhtü, see
xabund ähxides fuuni, ju fõitsned menemä. Kontso xaup
mees xeerand nuerft nüüd üht üsna nõrwalusft metsä teed
ja õld wanjul. Kül lusft herra nühe tedä taga õtsida, aga
ei õle leitud. Wõib õlla xa et taga ujujud ehx ei tuhtnüd
tüdä üles ande, ruhu xontso xaupmees õlens neie eest jüis
õlens pääsind, taiwas on igal pool ümber xui napp. —

Ehx xül lühixeft aigu on weft uuwed xohtod meie maal tõsta
nud, xõhe näämе ja et päixe just xui üles tõustes uuwe
iluga meile paistab, noh xui uuwed xohtud jo xauwem aeg
saawad tõstanud, siis xosutawad nemd ju xaswadawad
xa ehx meie elu, nii xui xewadene päixe paiste xoho ja
lilled elu xosutab ju xaswatab. Tüns Jumalalle, täns
meie xõige ifsale, et neid on meile sowinud. —

Näitussens: mõnede sõnade wällä nääminised Päike
xüla xeole murdest.

Paul, naul, taul, xaul, jüul, nüul, waine, naine, xaine,
laine, einä, leinä, leiwä, xaiwa, aiwa, taiwa, laiwa, waiwa
leinä, einä, piima, xeemä, weemä, wedä, xedä, sedä, midä,
xeidü, leidä, eidü, leid, seid, weid, neid. —
Anna mulle juuwa. Pois töi luuwa.
Mina juin lüüwä. Tämä sui süüwä.
Kurz lüxs lendo. Jurz unts minule leinä ango.
Murt Kunts sõsele tango.
Muri tõõnpo xengä jalust wällä; Mülle unts mulle iluse lillä.
Õle õige wais. Amuxs sa perse isi xäüst sued. —
Jul on õige suur pard sues. Minu xübär üsnä uus. —
Wuname päüst leigetä xarwa. Tämäl ei õle õiget arwa. —
Küll on tänäwe, rahustud xaswanes üwäst. Kartulid xeidetä tümäst
Kas õled nühänd ninda jämedä leppä, Juhata mulle üwä seppä. —
Ärä pensä sedä waist owost. Naine xurnab piimä lõpsiru tuxst.
Ärä sügä wälle xaiwa! See teeb palju waiwa. —
Miks tümä sina lõpis, u ise lüxs wällä oopis? —
Kuljül on xaiwatud xrawi. Kuna mehe xäüs on tawi.
Tütrixul on nägo xenä, u lehmäl on jüme nenä.
Kedä-sä leid? Midä-sä weid? Kust sa ostid? Kuida sa tõstid?
Näiste tuns pääl on lint, uest müüjüse tint, igal elajäl on xint. —
Ago tehäxse xiimigä (westuga.) Puid raiuta xirwexed.
„Ärä uita, luita, longi ehx lugere", õeldü sellele xes ei wõtsi
tõsi tehä, waid luiselles ümbär ulgub. —

~~144.~~ 194. Mõtteterra: „Mõned lõisna sõnad, mida jutlus sees ette tulid.

2. Kõõs see õli ½ Toona wõimati mõne päiwä, ehk nädäli eest.

3. Mürä ja rüra on suur, et ei ruule ruht sõrwa pühä.

4. Mene ommiku selle sama sõmägä (ilma magumata) jälle mõisa auru. (Sõõle.)

5. Tulin ilma asja saamata selle sama nenägä jällei tagasi. —

6. Võ õli nii pime et ei nähänd näppe suhu pista. —

7. Mürrä renä, ütlemätä ilus, tohoto suur, unitu sõrge, määratu lai. —

8. Ma tahsin sulle selle üwä tee peräst, raske ralli. —

9. Omasid on rüll, a pean siiski wõhi wõõraid paluma

10. Se laps on nii terärs, et ei seisa pudelis ei prundis. —

11. Ellqud ninda sama se se ja ja, weedüd oma ciga, ei cas'u eest tõist taga. —

1865 a. rääkis Päite rätsep ninda nui siin õlen püüdnd sõrjutada; aga nüüd 1890 a. rääkis taxse ja palju rohkem sõrja'u ja'ärel. —

Ehk se räis siin, mis õlen sõrjutand, wana waranz ei wõi nimetada, siis loodan et teie armulsed Dr Hurtt ei saa wist pahaks panema, et tühja rõlradega teie nallist aega weidan. P. Paurmann —

Adres:

25 Dets Weebruaril 1890. — Üle Wiiwara Jõwi sihtkonda Päite rätsepe. — P. P. —



Jõhwi sihtkonnast. — Wiiwa sõrd

Päitsep. Wana wara Kuuwes sõrd. —

Saatnud P. Paurmann.

1.) Tige ja ihne papp! — Saadud 18 14/II 91.

Ei mitte suuwa aig tagasi; eländ Jõwi sihtkonnas üks inimes tige ja ihne papp. Oma töö tegia pärale laskt ta õige waiksest süüwasä enda. Kui mõni neilt tämä käest mend paremast üles pidämist palusma, sellele ööld tä: „ Ega üks talo poig, kes töö tegema on loodud, üwäst wõi süüwasä! Siis tämäl rasske töö teha. Kelt leiba soola on töö inimesel üwä sääl, a- minu lugen teile weel õtra jahu sooza leiwa sõrwa sees ja Kaali ja zupesta leeb suuniku maiuses seätü, mis tee weel tahate. Leem aga öld nii sugune arw, et raske öld aru saada, midä seedese tawaraft see sooza öli segatsetud. —

Ka oma prouaga murisend ta ühte puhku, miks ta nende oma üles pidamisega suurt sulu teeb, ehk wõmme sääl oma ihnet meelt saates õige wähägä on läbi ajanud. See sama papp öld ise aga wõimata nisuas. Proua tüdind tämä todina ja põbina ühte puhku suulles, sa wällä, waheli sustand oma

ohto päiwi ja raskest elo midâ tämâ mees oma ihnes
ja lüti tämâ raula päale saadab, ka üsna mõne oma
teendrile ja ka mõne muu tutwama rülü eidele, mis
juures tea soowind ööldes: „Pean ehk mõni mees ehk
ruidagi moodi saama meie herrust öige üwast
pittitätâ ja ohotuta, agu jüs tämâ ihnes ehk saaks
ruidagi moodi rahoma.

Üks nõrd tuld wana ihnel õppetajal nõrd himu lin
nu praadi menni sooda. Lindu, jahi meeste näust
ta östada ei ruattsind. See õlnes mõne reppa jagu ta
raha punga wähendand. Mis sua tuline tuhat tuhat
teha, ma tahans linnu praadi sooda; östada on nuud
rallid, ruida neid peaks saama?" Õõld õppetaja ütes
nõrd oma ruttsantle. See õld aga üks pea wizuri mees
taal mõtsund mõtte meelde: at sa wana ihne ron
nüüd wõin nõrd ja sawa päale wähäse tallada.

Ega lindu jüs herral östa põle tarwis," õõld ruttsari.
„olla tean jün juure Mägara metsas on neid rüld
saada, lähme üks ommiku wara jahi päale, ja, – res
ommikust õleme lindudega rõdu. Seenaw õld õppe
tajale meele perâst. Kõhe lõks ant ta prouale



teedâ: „Ome ommiku lase mind õige wara üles ajada,
meie lähmâ ruttsariga jahi päale. –

Kui õppetaja prowa sambrist wâllâ sai mend, läks
prouwa nõhe ruttsari juttule, ja ütles taule: „Kaitsa
ruida sina saaksid wähägi tõdâ jahi pääl ohotada.
Üks tahan mina sedâ üwâ tege raksi ralli tasuda.
Enne sui õppetaja üles ergas, pani ruttsar leiba ja
leiwa nõrwast tasku; õppetajale lasxis ta teenride
läbi õõlda: „Mõsi sõmâ sraami ei oõli läzi wõtta
meie tuleme waasti nõhe tagasi.

Nüüd rändasid õppetaja ja ruttsar, mõlemil püssid
seljas, pitkast märjast rohust läbi ikka metsa poole.

Kui nuad metsa said õlid nuad märjäd, pikka mär
jä roho perast, sün aga õlid puu lehed õõsise suure
wihma sao perast nii wett täis, et nõige wähema rül-
ge lügutamise päale ladinal meie jahi meeste raula
wett saatsiwad. – Ruttsar muidugi teada õli nor-
reft pikwest saadiq, ruiwa, märga, palawat ja rülma
ramnatuned, see ei pannud seda (ajaxsi) imexsi.

A, õppetaja õlnes muidu jõe praiga ümbär ree
rund ja wâllâ tuld; a range liimu liha imu.
Sundis tedâ edasi rõndima, märjâ metsa sees. –

Kutsarit õli nüüd see märamätä juur metsa läbi ja läbi tuttaw ja tumetud nui oma 10 förme. Selle wasta aga papp ei teedänd tämäst uisputsejt (mille ühtegi.) Ehk nagu wana rahwas ütlewad: „ Papp ei teedänd ega saand aru siin metsas, mille jugugi rohkem, nui siga pühä päiwäst teab ehk aru saab. —

Nüud trehwasid nu mõnda lindu nägema, kutsar lasi meelega omad laengud mööda, pappi aga ei trehwanud rõhele; sest esimine kõrd elus õli tuul püs wasst käes. Kutsar ründäs niiti sumamul ixxa rauge malle ja sügawamalle metsa sisse. Õppetaja tun neb ja wähkmusst käsib pehkma arwatu.

Kui ta pehme twoli asemel, märjä mädäne rämmo päal maha istus, tõmas uuri tasasust wahtt, ja ütleb: „ Meie pidime nel 6 rodo õlema a nüüd on nel 10 ja lindusid pole weel ühtsi. Papp tehab rodo arwada menemä; sest wäsimus ja söömä nälg teewad lügu. Kutsar manitab pappi jälle lindu liha imu peale, lähwad jälle ulguma, ulguwad ulguwad wähä aja pereast twoste kutsar jälle nagu segemata pappi selle sama rõhta, nus naud õlid puhkunud; ise



ütleb rohkudes ja rõrwa tagast tasasust jugudes: „ „ Uh sirewasse pärät lugu, meie õleme exsinud! —

Nüüd jüttäs pappi sinne puhkama, ise ütles et lähek öigest teed ötsima. A tüks wähä maad ede si istus maha, tõmmas leiwä ja leiwä rõrwasse tasasust wälla, sei rõhu tüis. Pani weel sööma püüle püp ambas tõsama, wedas rondid sirgens alja murule, ja nuurus omu ahne sisse tasa keste, pappi tühja rõhu ja exsimise ärmu üle. —

Kui tu tüx aiga õli puhkand ja pappi ädäs pidänd lüks ta tõse juure ja surdab et teed ei leia. —

Siisni lähwad nüüd rahe äeste õnne peale teed üles ötsima, kutsar aga meelega samund inne tasst raugemalle. Nõnda ulguteud ta waist pappi puluwa päiwägä ühest rõhast tõise. Peraast lõu net küsiwad papp kutsarit ühe rõrge kase ötsa ronida, et nähä saaks nus inimisi ümmeti kusni nähä on. Kutsar lüks kuske, uxxas sõõl selaja sõõmä, õppetaja mäenäs sedä, küsib: „ Mida sa sõõd sääl? Kutsar: „ Kase uxwaid. — Õppetaja: „ Wisxa mulle xa neid et ma sugugi saaks oma nälgä rasutada! — Kutsar wisxas kase urbi! —

Õppetaja proowib närida, irmus wihad, fülgib machej, ja surdab et fuu irmus witha. —

Nüüd ohutand sumi õhtu pimedami töist mettes. Wiele wiisu ajal, sui pappil nälg ja meele ära hest mine sälle tuld; sest mustad pilwed sogunesid taewa all sorrus, müristamist ja wälgu loomist õld sau gelt nähtud ja nähä. Siis tõutas nüüd pappi: sui Jumel meid weel peaks täna ifens suhtist inimiste juure warju alle juhatama, siis tuhan oma pere le edes pidi parematt föösi murettsedes, ja oma prouu wastu luhtsemaks jäädä.

Ulsuned nattuse aega, sutsar rabenud jälle puu ötsa ja üiab römugu: „Kautu imet, Jumal on teie palwet kuulnud, üks inimiste elu maja on siin ligidal lagedal. Aga ärge waid oma töutu sest taganege, siis ehk wõime jälle ädasse sutsuda.

Teed mööda käies käägib ta nüüd pappile: „Mina tunnen seda peremest selgeste, tämäl on üks ull nood, sui ta ~~wõeast~~ wõoraft inimist föösma sõsib ussuda ja see rõhe föösma lähob esimese käsega, siis ussab ta rõhe wõoraft nälgsnens ja ühens





ja töisens sõmama, lasob föömise ärä nõrjada ja ei annagi enab sus itse ehk nauru palu ehk wannu see tual üks röik. Röik wähemast, tahab ta, et wõoras rolmands rõrra rüsp ajal wast peale föösma menema". —

Kui sinne majasse jõudsid, sutsus ta perenaise ja peremehe rõrwale ja ütles: „Kui minu erra esimese räsega föösma ei uxra; siis wüge föömine rõhe wälla, ofegi teate ta irmus ürxsine mees, kes ses teda mitte rõrd ühe usjaga tülitab, selle nõrwad tünitab ta rõhe. Peremees tänäs. — — —

Söön toodi lauale palutì õppeta föösma. Ta waise wots ölì nii tühi et jroled sirisesid jees; aga sutsari pettuse peraft ütles ta: „Tänän wäga, mis teie ilma usjatu minu peraft nii pali omale tili teete.

Pere naine nägi et papp föösmä ei mend, töist rõrda ei tohtind ta enam pappi föösmä tellida, lasxis föömise lauа päält wälli rõrjada. Pappi suu jooxsis wett sui nägi et föömine wälla wiedi; aga nüüd süüwawä paluda ta ei julgend, sest ta ise ölì jro wastu tõrxund sui süüwawä panuti.

Kutsar lasxis aga oma jaoks föömist rõrwale wiia, sus ta ninda wõis süüwawä et papp sesa ei nähänd. —

Õhta läxs mööda, ölz asemed tehti wäärustelle pörundale magamiseks. Pappi suure wisimuse peraſt; ehk nüüd tühja kõhuga, jäi nõhe magama; a kutſur rüüpis pere ruhwega tüx aiga laduſut jeettu.

Emme nui pool öö kätte jõudas, erxas papp üles, ajas kutſari xa üles, ja ütles: „Mull on õige siia tärwis, ruſt peaxs wähäſeq siia suuma.“ Kutſur: „Küll meie selle ga suume kõrda, mina õhtu nägin xuhu pere naine õhta xordi paa pani.“ Ta wei nüüd pappi näppä pidi ahju otte nurxa xördi paa xallale. Tuba oli pime nui xott, feſt ühtsi axna ei öld ja wanal tubadel, ruſt üſſtsi wolguſt tuppa ölexs xuumant. Kutſur ööld: „Kui saad oma xere täis siis too xa mulle, et mina xa nature inge pidet suun.

Ja et sa juſt minu juure pimedas oxad tulla; selle peraſt wõtta selle nüüdi õtſeſt xinni midä siin sinu kätte annan, mina ajeme päält oian tõiſeſt nüüd õtſaſt xinni, siis ninda nüüdi mööda tuled minu juure ilma suurema waiwata.

Pappi lubas xõik truuwiste täita. Et luſixat ehk xa xulsu pimedas leida ei öld; axxas pappi pihuga xörti suure ſu ga sööma. —

Pere naine aga öli xa tea mida peraſt õlzile magama



ma heitänd, kutſur sidus nüüd õtſa midä oma xääs lubus hoida, perenaise jala xülge. Kui pappul xördiſt i mu õtſa sai, siis wõttas tol pihuga xörti xuuſu kutſari juuxs, xõndis aga nüüdi juhatuſel magaja perenaise juu xe, xes palawuſe peraſt emaſt magades paljaxs öli ajand. Paneb, nui nüüd õtſa arwas xestri xääs ölema, pihuga xörti xestri juu otte;

Kui nüüdi tundis xuxi xinni ölema, arwas et see pidi kutſari
xestri xüſi ölema, oma arwates paneb ta nüüd pihuga
xörti ~~xõstri~~ Kutſari juu otte ja ütleb: „Sõõ nüüd minu tõin
ſulle xua. Aga panigi perenaise palja xamixatte wahele
xamalixu täis xörti. Perenaine wihiſtas parajaſt aiſu
lusta xamixatte wahelt. Papp ütleb: „Ära puhu, ära pu
hu ega see tuline ei öle.“ Kutſur siäl bigidal ütleb tagu-
ſel äälel pappile: „Mene too tõine xörd weel.“ Papp läxs. —

Selle aja sees erxas perenaine üles, arwas et tuma xõhu
aiguse äxnitse jääxd ja emaſt täis pafandand. Tõiſeb
xuttu üles läheb õuwe emaſt puhastama. Kutſur
nägi seleja uxſe prau wahelt wahtides, et pere naine lauda
s emaſt põhxudega põhxides puhastab. Ütleb pappile:
tuſu, ära too enam mulle xörti.“ Papp tuleb xutſari
juure ja ütleb xuida ma xääd xordiſt puhtaxs saan. —

Kutsar aga öli öhtu tõhele pand et wana mõõdi; kahe põhjaga tõrõti pütt, kell päälmise põhja sees auk on, unse tuga nurgas maas öli. Selle peraft ütles ta pappile: „Uksе tuga nurgas on nende silmi pesо rüsk, sellon pisikene auk päälmise põhja sees; aga ka peab mõlemad käed säält august kõrraga sisse torkama, ju sääl sees omm käed puhtaks pesema, muidu ehk tilgub kohide külgest kõrt põrandalle ja ses läbi wõib meie saladus awalikuks saada. Kas seda ärti mest siis tarwis on! —

Papp läks, läksas mõlemad käed suure waiwaga august läbi; oh häda! käed said mäjaks ei tule enam wälli.

Lähäb jälle kutsari käest nõu küsima kuida käed wälla saab käed pütti jeest. Kutsar ütleb: „Ega nüüd muidu ei saa, lauda ees on üks walgeks pleekind puu kand, mene lõõ pütt sinne kannu wastu lõhki siis saad käed lahti; aga tuba mene, et keegi ei kuule.

Papp läks tuba illuriste käed mõlemad pütti sees kui juhatud kannu ligi sai; lei ta suure jõuga pütti oma arwates wasta kandu; aga mehikese ehmatus öli suur. Selt walge kand uksas alalal äälel mulles palema: „Sai pappikene, ära enam lõõ, esimine kõrd



öli mul waest kõige ehe aja kõhta alle pasundada. —

Papp tundis nüüd et see maja pere naine öli, ka ei julgenud enam siin maja sisegi mennä. —

Et nüüd suur kõrt waljas öli; siis plagas papp jõostes kõwi pole teed mööda ninda et tolm taga. —

Kutsar aga ännäd kaua pole päälwäni sääl wõõrsis, pere rahwas kes kutsari wiguriist midägi ei teädnud, pidänud pappi pool arulisers. —

Papp jäänud nüüd oma prouа wasta ime lahkers ei ole enam mitkagi tõesta nurisend. Ka perele lasknud ta paremast siidu anda.

Kutsarille annud nüüd prouа õige üwäst iga päiw süüwad, selle peraft et ta pappi korraga tei seks (paremaks) öli muutnud.

Juan Aruwald. Kõwi sõbramaast Soita wallast pärit. —

## 2. Kuse koht ja leppa leht.

Kord eländ Eesti mual üks kaunis rikkas, aga äästi ahne peremees. Temä ülem mure ja mõte öld alati ja iga päiw kuida aga rohkem raha suuks.

Üks kord Kelgu pü wai Reede õhtul mend ta rist teele, selle mõttega; et sääl ehk wanu sarwikuga

ömme rumbel trehwab roxxo juama, ju siis selle
ga raupa teha ühel ehk teisel wiisil, ja midägi
tuale lubada, kui agu see tämäle raha toimetuxs.

Kinda pea kui mees riist teele jõudand tuld ka
jarwiline sinne.

„Emme kui mees jalgsist jõudas roguda, et oma mõtted
wana pahalusele awalduda, ölid ta mehele: „Kui
ju rixxuxs tahad juadu siis anna oma pahema käe
nimeta matsist mulle 3 tilka werd; et ma werega
so nime oma raamatu sisse tuxin; siis annan ma
sulle 2 teenrid, need ei tuhu sinu käest jüüwä ei juu
wa ei ihu xattet ega jala warju; a töed teewäd
nead suure jõuga, ja teniwäd sulle palju raha.

Agu tüna päris päiwäst 3 uastut edesi siis ootu
ma sind. Mees üwä meelega ei pand neid wiis
si sõnu tähelegi: Andas wanu pagunalle
nõutud werd. —

Sui wana ron mehe nime sisse tuxnud; siis
küsis mees: „Kus on siis need teenrid midä
ja mulle lubasid andu?"

Wana pagan wisxand ühe pisikese roxxo



kui wand xaxe toho ja ühe nii sumu kui wand ja
xrimpsutand leppa lehe mehe ette maha, ja ölid:
„Need on need teenrid midä ma sulle annan,
pane naad öösers wee sisse ligo ja ommiku öi=
xu naad laxxast maha juhata neile töed, nemad
teewad sisse mis sull tarwis. Kui palawa päi=
wägu tahawad hörxeda; xusta naad jälle märjäxs
siis teewad ähtuni suure usinusega töed; öhta
pane naad jälle öösers wee sisse ligo; ruskt mui
xu naad jälle tiole wöid juhatu!' —

Sui ta ninda mesti öppetanud, radand tuu
ünkitse wällä. Mees pistand xaxe toho ja leppa
lehexese tuxxu, weend rodu; sääl weend mees sum=
se wanni laxxa, xundand wett täis, pand toho
ja lehe sinne sisse.

Ommiku kutsund mees töised laxxast maha; ja
watta: tema hüüdmise päale tuld üks nuor tugew
mees ja prisse xenu tütrik laxxast maha. Ja
küsiwäd: „Midä töed ja tüna meile annad?"
Peremees juhatus töed. — Ja kui ta neid waata
ma läxs; siis leidis ta: et naad ruhe wörra roh=
kem töed ölid tehned kui tüna wöis arwata.

Õige palawal ajal rastu neid weequ ja kuras tas
nende jõudu õhta kui õue said rastuned nuud jälle
inimlikku näo, ja muutnud emmast tohoks ja lehekss,
peäu peremees jälle kuxxa wee wanni kixxu wei. —
Nuud rahekeste tehnes köik töö, ninda et pere
mehel ja tu naisel midägi ei kolind tehä. Pereme
hel õli tüis erra elo, ja a naisel proua pöli. —
Peremehel tuli nüüd raha uxsest ja axnust jõse.
Ninda et kõik sulwid aidas ruhuga õli tüis.
Kolm aastat mend wälgu küürusel lendes möödä.
Peremees mend ühel ommiku kuxxust teendid
wällä õixama. Uiäb, üiäb töst mittu korda joo,
ei nawitasi tule equ tulegi maha; u-iga omakn
õlid nuud esimise õixamisegu maha tulled.
Kabub ise kuxxa kattuma, midä perüst nuud
maha ei tule. Ei tule aga ise ka enamb kux-
xust wällä. Pere naine ootab ja ootab; lähäb öm-
meti wämuxe kattuma, midä sääl kuxxas süs
öige on, et kesti enamb säält wällä ei tule.
Kui kuxxa jõuab, ei leia tua teenitsid küll
kuxxust enamb; sest 3 kubatud aastat õlid eile



õhtu täis saanud. Aga üks ämmes nähtus pa-
ni tüdä esti kohtuma, ninda et üxsed ja ühu
xarwad püsti ajas ja were joontes turretama pa-
ni; tämä mees kõlnes koie öttes penni külles,
ta õli üles ärtatud surwilisest wai poos ta ise
emmast üles nui leidis et teendrid õlid ööse ära
mennud, sest kes pidi taale nüüd raha teenima.
Kui naisel esimine ehmatus möödä õli mend,
süs suurt tu mehest ei kahetsenudki; ta tea-
dis et raha sulwudes küll on kellest elada wõib.
Ku tämä ülemb lootus ja ootus ja tuetus seisis
raha pääle. Kuiste pääle armu eitmisers nende
rummagi rinnus, mitlagi mõtet ei tulnud. —
Et mehe mittusers midägi kraami östa; mend
naine aidast sulwust raha tooma. Kõtland pöhu
ga sulwust, et pidi raha ölema, ninda kuida nad
enne nägid ja arwasid; a ei õldki nuud midä-
gi; kui puhtud leppa lehed ja kase toho raasu
kesed. Nüüd west ulgas naise kuxwastus; mehest
tuul just kahju ei õleks õld, kui se aga rahaks
õleks j'ääud, midä nende silmist este kahana
sulwas kummitas. —

Se wanu aigne jutt maalib meie rahwale õht pilti silmade ette, nelleft iga lapsgi itmâ seletuma tu oru suab: „Et, kes kirjutas wana ruud; On töes tej; pühkmed muld. —

Enne kui naisel elu õhtu kätte tuli, käind ta mõnda uustut weel kirjamaas, ja sui ka mittu kõrd seda maitstu; kui nibe hoop see kirjajulle on, kui tâdâ tühjalt ruftsi pereft ja fõrmades wälli saadeta; nii ruidu nad enne nii ja nii mittu armetund õlled wõllâ saatnud tühjalt ja fõrmades.

Jaan Aruwalla n. Liisu. Käiwara rihelkonnast pärit.

3. Kuida surnud nõid puu sõrmi pandi? —

Üks wana naiste rahwas õld ime ruulus nõid. Tâmâ jures käind ädâlisi iidamist ja uudamist, wanu ja noori, rül suuri ja peeni, küll mitme ja mitme suguste jahtumiste perast. Kõigile nüütund ta abi tegema.

Tõmâ ühte puhku poskerdand ja pomisend ja õld nii kui see nõidusse imu tüieste tâmâ lihasse ja were sisse kaswand. —

Teal õld üks ainus, aga ime mõistlik ja



wüsakas, see ei õle sugugi seda sallind, et ema nõudu mist toimetab. Ema ei õle poja palweteft ega reeleft sugugi hoolinud, waid eländ wana wanu wüisi inne edesi.

Üks kõrd jäänd wanane ruskeste haigeks, ninda et surm silmaga nähâ õli ja jalg auas töine auwa serwal nähtê õlema.

Siis astund poig pisut palgil aige ema woodi ette ja õõld paluwal nuttusel häälel: „Armas ema, ma palun sind, tõuta mulle et sinu oma waimu pereft surma mitte enam ruskit ulruma (kõdo käima) ei lase. Et selle läbi mitte minu ega kellegi ruhu ei saaks rikutud. —

Ema annab oma rontse kui wand käsi poja pühku ja ütleb: „Sinu palwe päâle peab see taht mine minu poolt täidetud saama.

Aga sua pead ruruwa päält kõik ninda tegema kui ma sind õppetan. Siis ei tule minu waim pereft surmu sealgi enam nähta walle. —

1.) Enne kui minu surne keha urrad puu sõrmi (kirste) panema, wäänä üks rutaga [illegible] wiht, see selle radarafe wäänetud wõttega

minu julud risti ja rüsti kõrride päält wahtida
nähes nii ruida saa wähägi õszud ja wõid kästi
nõwast rimmi. —

2.) Ärge weege minu surme rirsto mitte wera
wast läbi wällü; waid wõtta õuewe aid sõlt rohalt
muha rust ta rist teiwastega on tehtud, ja ru
wennari tagumised rattad üle wia pürt on suanes;
süs jättä obosed seisma, tee rõhe wõimulinult
usina aid jälle rist teiwastega üles, redu sua
raduru wittudega peab rimmi juduma. —

3.) Enne rui obosid edesi ajad te puhema jula
ramaga 3 risti wällä pole wia äärre; ise peab
iga risti tegemise ajal üttlema: „Siit üle ei õle
sull enam luba tulla." —

Kuroti päale seda õppetust, wajutas nõid
omad silma rulmud wõmist rõrd rimmi; ta
elo rüünal õli rustunud. —

Poig tegi hoolega ninda ruidu emä õli
õppetund; muttas tõse uusaste maha. Ema
waim ei tulnud iialgi rodu räicuna ulguma; ega
tema ruhu rirguma. Ta wõttis ühe mõistlinu



tüttar lapse omale abi kaasaks; ja elasid raha
list ja õmelisu elu siin ilmas. Mullalgi üdä
ajal ei mend ta pomise juste nõudade juure
waid alandas selle rõige rõrgema tuhtmise alla.
Selle perast saab ta rõõmu ja õnne oma elu
ajal rohkeste meilita. —

Alexander Pääro. Jõwi sih. Järwe w. päält. —

## 4. Surm.

Kõr mees, kes mõnda aastat õli oma rõige
armsama õitsewa õrnu õiekese ja sõstra silma
valli neiukese jüwel wotnud, õli nüüd otsata rõõ-
mus; sest ta õli praegu oma pruudiga kuulutuselt
rõdu jõudnud; nüüd õlid nende nõlemate palawad
südame soowid täidetud; nüüd õlid igaweste tõine
teisega ühendud. Suure armastuse ja rõõmu tõ-
bi õlid nüüd nii jõudnud, nüüd arwasid, et tõine
teise armastuswoimal abil oma elu ruskused, mis
sugeduste elu teel inimistel kõmistamisega ja elu
ruskendumisega ette tulewad, kahekusata jõua-
wad wällä wõitu ja õnn elu aig ~~nüüd~~ ninda rõõm
juste tõine tõise kõrwal wõiwad elädä, nii prae
ga tünasel pulma päiwäl. —

Esimine pulma päiw ja õhta lendsid wälgo rüüs-
sel möödа öö jõudas rüttа; rõiw pulma trill, ja
trall, tant ja lurm ja lirm jäi maha, õlest ase-
mete pääle twa pörandale eitasid pulmalised oma
wünast ja öllest jõobnud päädega ja tuntsust wä-
sind lüxmetega puhxama.

Mõni sitma pitx lendüs möödа; süül ei öld süs
mund enämb xeulla, m xui magajata ingamist
taseselt. Kõiw pulma wõõrad õlid une Jumaluse
ölma alla ulandanud, sügäw öö ruhu öli xäüs. —

Noor paar öli ühes üxsinxus xumbris weel üle-
üel, naad rõõmustasid nüüd weel süm xukexeste ja
räänisid mõnest möödа mend ajast ja asjust ja xu-
jutusid rägitse ja twine töist xaisutades oma ees
tulewat elu ead plaanisid ja ette.

Kui naad parujuste töine töist xaisutasid; säül
astus Jurma ingel inimese nüvl xa nende xumbri
ja ütles peigmehele: „Targa Taiwa Tauru tuhtmi-
mine on: et praiga tünä õhta sinu ing ihust peab
wällä luhxuma ja minuga ühes üles ilma, Tau-
ra Tubadesse tulema; xus tu muidugi rohxemb,



tuhat xord rohxem rõõmu saab maitsta xui
praiga süm." Peigmees paluma: „Armas Jurma
ingel; alusta ja anna mulle weel nõnda aastat
aiga süm ilmas elädа; tüna, tüna ölen ma wast
selle õtsata õnne õsalisexe saand, et üht noort armast
ilusat naiste rahwast wõin oma waljult tuxsuwa sü-
däme wasta armastades wajotada, xallis ilus Jurma
ingel, alusta meie mõlemate perest minu peale,
meie armastame südämest teine töist; ja nüüd ta-
had ja meid ninda ärä üheist lahutada, et meie
ei ole weel üht õõdxi saand ühes magadagi saand?"

Peigmees ja pruut waatsid mõlemad pisar
palgil palawast palawast silmil ingli õtsa.

Ka Jurma ingli südämes a exas üxs halastaw mõte;
nende mõlemate noorde inimiste hale paluw silma waa-
te, ja rohxed pisarad nidä palgi mööda ulguma neil
maha weeresed pehmendasid xa ingli ruud rõwa südä-
me pehmexs.

Ta ütles tasasel häälel: Et teie töine töist sügawast sü-
dame põhjast armastate; süs ei taha ma praiga teie maa
päälist õnne ja rõõmu praiga mitte rixxuda; minu soo-
päale elage omelixu ja rõõmust elo süm ilmas. —

Agu nüüge õnne ju rõõmu jees midä teil ette juub tulema pidäge ikke meeles; et inimene rüdow on jüin ilmas ja nõik mua päälne warandus tühi ja rüdow on.
Pange oma elo jees aiga tühele ja elägä turguste; et kui mu töine nõrd jälle tulend embä rumba teid wällä rutfuma; et teil jüs midägi enämb jelle wastu wabanduft ei õle. Kolm tühtfat märri annan ma onne oma tulekut; ja kui kolm märri jwo teil räüs on jüs ei wiibi ma enäm oma tulekugu, jäädägä jüs omad asja nõrda jeft töine nõrd enäm alustuft minu rääft kotu ei õle."

Noor paar õli rõõmus jedä ruulles. Kui ingel jui oma jutlus lõppetanud rudos ta wälla.

Meie luntud noor paar elüs juures jüdämelikus armastuses ju rõõmulikus elos, kuni nõrge wanaduseni.

Jumal õli nende ette wõtted rohkeste õnnistand, ninda et neil ilmulikku warandust rohkeste õli kogotud. Ka jaid naad oma kusteft ja kaste kusteft ju rõõmu nähä.

Jurma inglit ju tämä ütluft: „et naad aiga pidid kolega tühele panema, ja ei mitte oma elo aiga ninda palja kustiga möödä jaatma; waid omale ka ilmas elädes rudomata wara nõudma." õlid naad unestuse jätnud! —



Kaunis wanas eas jäi mees haigeks; ja jai ühe rää ja jala poolt aldatud; aga ta wõis weel wähä aawal edesi rõndi ja ninda oma aiga ikke weel lõbu jaste edesi jaata.

Mõne aja peräft jäi ta ruulematuks, ja weel wiis maks rudos ta filma walgus.

Kui nüüd mees kes oma elu aig õnne rikkaft ja rõõmuft elu õli meitsnud, tundis oma juure rikkuseg jüdumeft armastud naise, armsa laste ja laste laste jeltfis õnnetu ennaft rüllult ölema. Ta kurwastus õli nüüd weel juurem, kui pulma õhtune rõõm.

Juure kurptuse rõhumise peräft ei tuld agu ka nüüd jurma ingli ütlus ega mainiffus meelde. —

Körraga astub nüüd ühel õhtul, kui kõik inimised majus une õlma õlid minud, jurma ingel jälle ülewel õlija nurru, wanaldaje nige mehe woodi ette ja ütleb wanal tuttawal toonil: „Tüna, tüna juft pruiga jell jumu filma pelgul peab ju oma mu päälift elo maha jätmä ja minuga teise ilma tulema." Mees wastu paluma: „Armas jurma ingel, ja lubufid mulle enne oma tulemift kolm tühtfat märri anda; aga ühtki märri ei õle ma weel

tenda saund. Mina ólen weel selle wasta walmista
matu, oma naise ja lastega soowiks mu ka weel
mõnda sooja sõna räägida ja oma maja asjade
üle neile juhatust anda!" Ingel: „Kolm tähtsat
märki on sull joo näha: 1.) Said ja aldatud 2.)
Said ja rumalemaks. 3.) jõid ja pimedaks!
Nii tähtsamat märkisid sa weel tahad, nüüd
pead sa oma elo jõtmä; õnnis wabandus enäm
ei aita."

Kui ingel oma wiimsed sõnad sai lõpnetand
räägimast, langesid wanaduse mehel wiimsed
unens sitmad silmi; ta ing õli lahkunud ihust
ja ingel wei tädä igawese rohto mõistja ees jär-
je ette, kui tõeste ta elo ja tegode üle aru sai
peetud ja rohkt mõisteti.

Kui ommiku uue päiwa tõusuga naine ja
lapsed üles ärkasid leidsid nemad et pere isa tões
te surd õli. Nemad matsid ta ususte oma sõdtud
ajal maha, ja leinasid teda mutte ja surwastuse
ga tuga. See muinas jutt teeb wanale ja noore
le selgeks: „et Wana, noor, rikkus, waene, röömus
ja surb inimene; iga üks iga päew surma wasta peawad
(Alexander Pääro) walmistama. —



## 5. Kaupmees. — (Walge järv.)

Üks kaupmees kes oma noore märkä rena naise
ga ühes körwalises linna elewikus, suures armas
tuses oma naisega elas. Kauplemine ei edenend hü-
wäst neil mitte sün körwalises kehwas linna elewis.

Mees wõttus nõuks: kodune kauplus naise hoolexs
jättä ja ise obosega kaugele õige kaugele maale ja linna
de kauplema minna, et selle abil oma raha summa
kest suurendada.

Naine ei ôld ka sugugi selle wasta, waid näitis sedä
nõu üwäks ja lubas kodo asju ja kauplust est su-
rema nii hoolega hoolitseda, et mehel kodont wällas
õlles sugugi ei pruugixs kodose asjade üle emast mu-
rega koormadaí. Ehx sül naine ustawal meelel ja
palawal armastajal südämel meke wasta truudust
tõutas ja oolsaste lubas kõik asjad körras pida, — a, sis
ki mees õli üsnä rahutu ja kurblix nähä, enne kui
ta reisi kauplust algama akkas.

Naine tunts tämä surba rõhutud südänt, ja küsib:
„Armas mees, midä peräst waiwab sinu südä, sind?
Räägi mulle ja ärä salgu oma rasxusid minu ees!"
Mees ütleb: „Minu meelexmõttes mõlgub see mõte:

Sina õled noor ja ilus naiste rahwas, kui kewäde
ne renümb rvosi õis. Ilm on aga see kõrd kuri ja
kawal külluld, oma liteda keele ja meelitawa meele
tübi; noort õrnama naiste rahwa meelt pöörma ja
exsi teele saatma. Kui ma kauwaks kõdont wõllä jään,
wõib õlla, et kõrd mõni ninda kaugele meelitab, et ja
minu wõllä unustad; ja ühe mõne pöörütse mehe
ohwriks lungid; kedä paraku praiguse kurjal ajal
meie limnas puudu ei õle!" —

Naine: „Kui ja minu truduse üle ninda kahtle
ne õled, ja mind et usu; et ma küll sind palawal sü-
dämel armastan; siis annan siin selle ühe oma kul-
tud walge linase särgi selgä, kes ja enne mitte kõrd
sinu seljäs on õld ja mustaks määrind (wäidund)
nii kui töisedki särgid; mingi suguse ime nõiduse
wäge ei õle sell särgil mitte;

Sina pea see särk iga päiw oma seljas; aga minu
truu armastuse wägi peab ta su seljas puhta öid-
ma, kui ka sea mitte uastust peaksid reisil wäsima.

Mina omast puhtust armastajast südämest usun,
et see peab ninda sündima; ja selle mea truudust
otte näitämä iga päiw; aga kui ta kuidagi moodi



ühe musta plekki kustki külge saab, siis tea nõhe
et minu truudus sinu wastu on kadunud!" —

Mees jäi wõmsamaks kui naise küüst ninda ja-
guse tühtsa märgi õli saanud.

Pani walge linase särgi selga kõrs reisides mõõda
külässid, mõisasid ja limasid kauplema.

Ta kasu kõrs heaste kõrda; selle peräst jäi ta ühes
wõõras limnas ühe oma saarnatse kaupmehe jun-
ge korterist pidämä, et seäl ümbär kautse rahwaga kaupist
sedu. Ta õli mõnda nuud ja selle kaupmehe juures
korteris. Kiimaks pani kaupmees tähele, ja ütleb:
„Nii kuida ma nään, on sull alati üks ja just
see suma walge linane särk seljäs; kust see tuleb
ja midä wägi on sell särgil et ta millagi mustemaks
ei lähä.

Wõõras kaupmees räägis usju lugu pühjani üles.
Et naise truu armastuse wäü läbi tämä särk alati
wäidumata on.

Hoor Kui see töine kaupmees sedä lugu kuuli,
wõttes ta nõuks selle truuwi naise kindlast armastust
mennä prowima. Ta pani ka kulm suurt kaste
kauba kraami täis; ja läks ka töiste teedä, mõõda maad

obusega ümber ulkudes kauplema. Ei kauplend aga kuski ühtegi; küsis joonegu oma tüse kastidega köhe sinne linna, ütlis meie tuntud (naise) elu korteli üles ja antu tõmäle teedä: et tu naise mehele suur sõber, ja ka et tüma mees mõnda aig ju elu kortelist säal ja säul limas just ta enese majas peab. —

Wõõras kaupmees palus enmast nüüd selle truu naise juure kõige oma kraamiga korteli; naine wõttas tädä kui oma mehe sõbra lahkeste wasta.

Kolm suurt kasti mis kaupmehel wankris õlid, lasi ta wargade ehk, peräst, kedä sääl limas vahkeste oli, oma ette tuppa kanda.

Esimine õhta räägisid nad magusat juttu üheft ja töisest asjast; ka armastuse asjade päale ajas wai weere tas kaupmes wiimaks juttu paula; sai aga köhe aru et naine trumks on jäänd oma mehele.

Sääl limas ellas elüs ka palju wene ruhwast, ja selle naise korteli lizidal õlid 3 wene pappi kortele, need tegid selle nwere märnä kenä naisele oma armastuse himudega palju waiwa. Ka sell sama õhta tulid naad jälle naist kinsama; aiga mõõdä tulles aga trehwasid kõik kolm ühte aigu sinne



majasse tulema. Naine sai tünäsel õhtal neist õlgsast lahti sest wõõra mehe sääl ölexu peräst kärsid pappid ussina wällä; aga enne õli naine neiega mõni kõrd suures kimbatuses öld (mõni kõrd) enne kui wast pappidest lahti sai.

Wõõras mees mend ka sell sama õhta ulkuma, tuld õse ilja kodo; pere naine näitand taule kambri, kus ase öli jüngi üles tehtud, sowis et wõõras mees pidi sinne maga ma heitma, a wõõras mees ei õle sellega ruhu, tahab wägise et naine tädä oma kambri magama wõttaks!

Naine sai nüüd kõhe aru et tual ühe kelmiga tegemist öli ja selle wasta üwä nõu kullis öli: „Tänä õhta ei ole see wõimalik, kül edaspidi, kui ma kõik ninda õlen sättinud et kesti sest asjast aru ei saa, kes minu majas elawäd; jüs wäsb see jündida.„ ütles naine."

Töisel õhtal küsis kaupmees jälle kodont wällä; selle jõrel ilmus üks wene papp jälle naise majasse ju arwab naist oma kümaluse himudega kiusama. Naine ütleb sellele: tule omme õhta kell 10 sia, jüs saab sa soow täidetud.

Sai esimene papp ädäst wällä mend tulli sitma pilz teine papp jälle naist kiusa, sellele ütles naine: „tule omme õhta

kell 11 siis ei woi' keegi seest aru saada; siis on köik pere töös te ainumad une ölma alle.

Sai se teine wällä mehi tuli 3 wene pappi: sellele ütles naine tule omme öhta kell 12.— siis ei ole mest kedägi tar wis kuuta.

Wiimaks tuli kaupmees kodo; see arvas nüüd oma kõrd naist kiusama! — Sellele ütles naine: „Tule omme ööse kel 12 kodo; siis on paras rahuline aig ja ei ole enämb keegi meid nägemäs.' —

Kuidu öölud ninda tehtud: Tõisel öhtu selle järe- rel tuli kaupmees jälle linna ulkuma ja aiga weetü- mä lüks; laks turu ja truuw pereneine selle wõõra kaupme kolm suurt kasti, midä sääl ees tuas õlid, oma teendridel tühjäks tehä; ja kaunid müüdu ilma nailudega ainult womütü pääle tagasi panna.

Jos tuu aig enne kella 10 tuli wene papp naise ma- jasse; naine tõi wiina pudeli majasse luuwa pääle papp istus röömsa meelega luua juure ja arvas nüüd pärjetuma ja naise ümbär libitsema; weetäsid röom sul meelel sääl aiga üwä juttu ajades.

Kõrraga kappotab teine papp jälle ussе taga; naine teeb ennast kohkuma, ja ütleb: „Uh! — mis nüüd



saab minu mees tuleb kodo; se peksab meid mõlemid kus surnest!" Papp ütleb: „Kuhu mina peaks pet'to juama?" Naine ütleb: „Tule mina peidän sinu ette tuppa ühe suure kasti sisse mis sääl uma tühi on! Kui see sai kasti pugend lei naine kaane naulud jälle sinni. Nüüd läks tõise pappi sisse, sellega män- gis ta nii kaua wiina ja nalja abil ja weetäs meele ga aiga, ninda kauwa kui kolmas papp uksе pihta koppotas. —

Nüüd pettäs ta tõise pappi jälle tõise tühjä kasti sisse. Kolmanda pappi aja weetäs ta wiina abil ninda kaua kui kahel esimisel. Kui wõõras kaupmees uksе pääle koppotas; joonitas ta kolmande pappi jälle sinne kolmande kasti sisse oma mehe eest warjule, ja naeluetas kasti kaane sinni nii kui tõistelgi. —

Nüüd läks ta kaupmehe tuppa, ja uhatas kus ta ma- gamise kamber on; see ei lähe sinne, tahab wägise naise kambri magama heitä ja tüma aus riiuda.

Naisel ölid 2 tugewat meest selu kambris warjul pandud; kutsus need sinne. Need wiskusid kaupme jüdä öö ajal mehe wällä tuust, antsid kaupmehele uksе pääl weel mõned wõmmud kuzla ja põlwega perse.

kauba kastid kus fees nüüd pappid õlid lasi nai-
ne üli päid õuwe wiina. Sääl lasi kastid wankri
pääle panna ja wõõra mehe ehone kaxxe panna
ja anti kõwa käsx kaupmehele; et peab nii ruttu
kui iganes wõimalix wõllä menemä.

Wõõras kaupmees ehx küll wasta oma tahtmist pidi
nüüd pimedäl jüda õõ" ajal siit majast wõllä menema
ilma et kaxxi nii ilju mäng õlexs wõind õmaaja leida.

Ta ründas pimedäl ööl teed mööda edesi; päiwä tõu-
se ajaxs sai ta ühte suurde külä. Naised õlid praiga
parajaste ülewäl lehmi lüpsmäs ja kaxja lahti las-
xemäs; axxas neile oma kaupa müia paxxuma.

Naised imestasid suxxa wardaid niulu sõrm kübä-
räid ja muid xribu xrabu xraumisid õsta. —

Kaupmees kiskus kasti kaane lahti; imestades
wahtis ta wõne pappi pääle; kes suurt silmil kasti
jesst kohxune kaupme silmi wahtis.

Enne kui kaupmees asjast aru sai; xargas wõne papp
sasis pääga kastist wällä, joorsis ninda ruttu kui jalad
lubasid linna poole; naised wahtisid ehmatades suud
laiale pappi järele; kaupmees ei saand ka asjast õieste
arwu wahtis ka suurt silmil, käid kõrwas ja sur-



ammulli joorsja pappi järele.

Kui esimine imestus ja pelomine (ehmatus) kaup
meel ja külä naistel mõõdä öli mend; xangutas kaup
mees kõige kasti kaane lahti; kus jällegi wõõ papp
suurel sulli suurnastel silmil kaane lahti tegja
pääle wahtis ja kui parajat aega (tundis) tunts, kus-
tis wällä üppäs ja õlmad pihusse kuuras ja kahe xinx
sepä" musta ruuna abil xedä ta jalas xanti, linna
poole tuule kürusel rullas.

Naised sedä nähes nauraxid ninda et watsud wa-
lutaxid, plaxutaxid käsi ja õiraxid xilsxades joorsju jä-
rele. Tellisid aga kaupmesst et see xolmande kasti lah-
ti wõttaxs ja üxs nõud neile ömmeti oma xüdetud kaupa
niiti, niulu, sõrm xübäräid, xammisid j. n. e. müümä
axxaxs. —

Kaupmees xangutas ka xolmande kasti kaane
lahti; kui kasti kaas küllalt lahti öli xargas ka xolmas
papp ninda nui 2 esimist, xastist wällä ja jälle otse
teed, ilma xellegille sõna lausmata; tere ja Jumalaga
üttemata, nii kui lennus linna poole! —

Kaupmees seisäs nui nimi naulutud wankri
pääl; esi õtsa ei saand ta asjast aru, kuida tõmä

rastide sisse rauba asemel mehed õlid sunned.

Kümnes mõtkus taal meelde, kus ta rõnd nii sinesi mehi õli nähand; nüüd sai ta aru; et see ustaw ja ime tark naine, tädä ja pappisid õli nimelt rawalaft õsknud tüsatä. (petta.)

Kui rolmas papp rastist wällä rargas ja jooksu jälle läks, öli naiste naer ütlemätä suur! —

Mõned põherdasid naerdes jalutsi sirewal maas, mõned oiksid rättega rõhu päält rinni, türised tuzewad plarsutasid rüsi naerdes rokku. Kui nauru nalju tuhin naistel waikis; arrasid nead raupmest selmiks arwama ja ra selmiks soimama; nes wargadega ühes nõus ölla ja neid rastide sees rüsäde wedä dä. Lärsid rõik suure risaga rülüst mehi rokku rutsuma; et selmisid rinni wõtta.

Kaupmees tunte et nüüd purujas eiz öli, obosele nes ja rüllalt wõse näind öli; piitsa abil wiledaid jalgu alle tehä; et wihale ärritud rülä meeste rüüsist pääsida.

Kui mehed malaned pihal korku tulid ei õld põgenejaid enämb rusni nähä! —

Kaupmees ei julgend enämb oma raupa taga õtsima mennä; lärs üht rõrwalist teed tühjä rastide ja tühja tasnuga rõdo.

Kui türne raupmees jälle õhta ta juure öösers tuli ja walge linane järr potetud raupme sitma puutus; siis tuli taal äbi ja wiha selle rawela ja tõmmi naise päale, ta rihutus wiha tujus ra selle raupmehe õhta rõhe rõige rõntsa rraamiga wastu õõd menemä; türne lärs ilma wasta törrumata. ra menemä; ja ei teadänd sugugi aimata mida perõst wällä ajamine tuli; aga et weel liig ilja ei õld; sai ta weel linna elanikude juures öö kortelist. —

Nüüd reisis ta raubeldes rõdo poole; rõdo juures leidus ta rõdosed asjad rõik üwäs rõrras, ta ratu kukkur öli rõdos ja wällüs raubeldes üwäst raswand.

Kui naine taale rõdostest johtumisest öli räägind; sai ta aru mis tedä üle pää kuulu ta kortelist õhta rõhe wällä aeti.

Kiitis naise terawat mõistust ja tõmmi ermastust; ei õld enäm millagi mures rõdorst wällä memesi. Papsid ei tulled ra millagi enämb naist rimbutama. Perõst seda aiga elasid nad onne rikast elu. — kuni surmani. —

Omad lapsed õppetid naad sõna ruulmises, ise-
ma armastuses; oma suqu rahwa pole hvides ja
nis weel ülemi Jumala sarkuses üles.

Nende suqust; arwamise järel on wist tulnud prai-
gused nõistkirumad esitlased. —

Soldat. Mihkel Arwavald.

6.) Jmelik pruut. —

Ühes külä elänud sazs perekonda naabrusses; üks
peremehel öld üks ainumas ime ilusa näo jumeqa,
tõsise silma wande ja sähära mustaka juuste iurstega
poisikse, Jumalast nende abi elu õnnens ringitud; sedä
naad oma neiuseqa mõlemad sui silmä terä hoitsid
ja hoolega õppetid! —

A, tõisel naabri abi elu puarit öli üks ainumas
mürkä senä, söstra silma, puna põsze, sõllaka lokkis
ja iurstega tütrekene õnnens ja rõõmuns Jumalast
neile ringitud. Naad saswatid tedä üsti örnalt sui
oma pihu pääl tüdä üles; a õppetid tedä sa hoolega.

Lapse põlwes mängisid need tuntud poisikse ja lapsu-
ze; lapselikus armastuses ime senaste, nii et mõle-
mate wanematel rõõm neid mängides nähä öli. —
Sui naad täie ealisers ölid saanud, saswas lapse



põlwe armastuseft wümaks mõlemate südämes tões
te südamelik põlew peigme ja pruudi armastus.

Täie ealisel wanaduses ei julgenud naad wanema-
te nähes just sõbrustada; selle peräst süs westüs meie
woor mees mittu õhtut oma und, parajast uiga votudes,
mil oma sõige armsamat sün ilmas, oma tuksuwa
südäme wasta armastades wõis piigistä.

Ehk neil küll sulaju armastus ilma wanemate teed
mata öli; süsi öli neil üks puhas südämelik armas
tus teine tõise wastu, sus juures roppu ümu sibet ni
ühel ega teisel pool tunda ei öld. —

Kümaks aasta peigmees oma armastuse mõtted ja
oma pruudi mõtted nüdä naad jee täine tõisele öliwed
tedä andanud, sa oma isüle ja emäle tedä; ja palus
luba; nabri neiut omale rõsida. Jsä ja emä lubasid
oma õnnistuft ja lubasid luhtisil rõsil süllega nove
riut wasta wõtta ja tädä nii sui oma tüttart armasta.

Noor mees küss pruudi wanematelt selleks luba pa
luma; a need ei luba. Peigmees oma wanematega
õlla (sehwa) waine; naad aga selle wasta õige rinnad;
naad oma tüttart sehwa peresse ohtuma ei lase! —

Peigmees seeras maani rõhutud surwa südäme

pag. 534.

ja nurra meelega xoda. Kui ta wanemad xuulid et prundi wanemad neid ja nende poiga põlgusid xehwuse perâst, ölid xa pikut aig rahutumad ja nuxrad; aga wiimaxs said jälle paremad mõtted ja tõõstisid poiga et peab rahulikelt oma xehwuse perâst xummata ma ja parajat aiga wõtama; xuxta üxs xõrd jälle oma rohke armastaja saab leidmâ, xes tuale jälle nii suma urmas ehx weel armsam xui esimene prunt saab olema!

Peigmees jäi xa rahulikemaxs! — Magama mennes mõtles peig põlatud peigi: Pearx prundi wanemate tah wixx, minu prunt nüüd iga ööse oma und minu pe- râst ninda weetâmâ, ruida mina tâmâ perâst und wee- tâsin; pearx ta nüüd minu juures öösite xâimâ arxxama!

Kui see mõtte põlatud peigmel sui mõõdâ mend, ei saan ta öieke ije eneselt weel aru, xes silmâd olid xõrd ja xinni menned wai ei; en nâu, — tüma woode ees sei- sâbgi üxs naiste rahwas, pois nihxub tuha poole, une- nab ees woode serwel oma armsale ruumi, türne heidâb tõrxumata xa woode, pois wõttab ta oma xüâ pääle; pois arxab mõnda usja salaja rääxima; aga naiste rahwas wastab ja rüsib xõix xõwa xuuldawa häälega, ninda et poisi wanemad unest üles ür-



xasid, ja rüsisid: „Kes sinuga sääl woodes nüüd rää- gib?“ Selle pääle ütleb naiste rahwas tasa poisile: „Ütle neile: sün ei õle xedägi!“ — Pois ütles ninda xui xäsie, wanemad jäid jälle rahulikste magama. — —

Naiste rahwas ütles nüüd poisile: „Omme õhtu pa- ne woode ette tuppa, sääl naad ei xuule xui meie rää- gime!“ Pois wei woode ette tuppa; türne õhta see suma aig ilmus naiste rahwas endisel wiisil, arxasid rääxi- ma, pois salaja, a naiste rahwas jälle ninda xõõwasi et wanemad üles ärxasid ja rüsisid: „Kes see rääägib sinuga.“ Pois jälle wastab tütrixu tasasel jurhatusel: „ Ei xeexi rääägi minuga!“

Kui wanemad jälle magama jäid, õppetas naiste rah- was poisi: „Wee omme õhta oma woode ette tuf (xotta) porstuppa; sääl naad ei xuule meie rääximist.

Pois tütis päiwâl jälle midâ ööse xâsti. Õhta öli aga naiste rahwas jälle omal ajal ja xombel woodes, xui rääxima arxasid; xuulsid wanemad jälle nende juttu, nende rüsimise pääle wastas poig jälle: sün minuga ei rääägi praiga xeegi. Nüüd ütles naiste rah- was poisile: „Omme pane woode uita, sääl naad õm- mati meid ei xuule! — Pois wei woode päiwâl uita!-

Ohta ilmus naiste rahwas jälle ninda ru emezi arrafid poisiga rääkima; isä trehwas selle juttu ajal õuwe tulema, ruuli jälle nende juttu. Isä küsimise peale wastas pois jälle: „Minuga ei räägi praegu sel ajal. Naiste rahwas anto poisile nõu: „Wee omme õõsel woode aida õuna puu alle; sääl nääd õnnneti meid ei ruule. Pois aga ruiwas ju lõppes nende mõne päiwä gä; ninda et ehkämb ei jaxsund õiete rõndidew ega rääkä

Seft taal ei passind encm ra rõige parembsi sõõr ega joon. Kui nüüd pois päiwäl jälle woodest arras aidast roho aida randama; küsisid wanemad: „Mis ta iga päiw oma aset muudab, ja mis see pears rüll õlema et ~~nääd~~ meie iga ööse ruule, ne, et üks naiste rahwas sinu ga rõwaste räägib?"

Et wanemad rõwaste poisile peale küsisid, siis räägis pois: „Kui minu prunt ta wanematest mulle reelati, nõtlesin mina, ühel õhtal enne magama menemist: Pears mo prunt nüüd iga ööse minu juures käima magamas ja oma und weetamas? Sinnes jaadis il: mub iga õhta üks naiste rahwas minu juure woode, ja räägib minuga rõwaste ehk mina rüll tämäga tasa räägin. See suma sunnib minu ra woodest



üheft rõhaft tõise randma, et teie tämä juttu ei saaks ruulla, ja tämä sün küsimiselt arwu ei wõiks saada. Mina ei jõu tämä küsu wastu seistä ja pean woode sinne weemä ruhu ta mind küsib wiia. —

Wanemad panid este imeks poja juttu ruuldes; aga et naud nägid et pojaga õige lugu enäm ei õld; siis läksid naud õppetaja juurest abi õtsima; wanal ajal teedäneb ra õppetajad mõne ranto runsti wastu ehi anda.

Kui õppetaja, kes sääl ligi lähedäl elas; ise poisi küsist rõik peri põhjani selle asja läbi ruulas, ütles ta poisile: „Sina mene tänä õhta jälle sinne magama ruhu ta küskis; aga pane omale üks rist tasku; ristil õlgo üks paul külge ninda seotud, et tädä paulaga wõid selle naiste rahwa kaula panna. Kui naiste rahwas sinu juure ööse tuleb; siis küsib ta rõhe: „Midä sinul sääl tasxus on?" sina ütle selle peale: ei tea midä päi wäl sinne on jäänd, wist weike noa pus. —

Kui pois õhta aida woode magama heitäs, ilmus jälle naiste rahwas woode ette küsib: „Midä sul tänä õhta tasxus on?" Pois ütleb: „Ei tea midä sinne on jäänd wist pisike noga. Naiste rahwas eitäs jälle poisi juure woode, rääkisid wähä aig, pois pani sulaja risti tõise

le paulaga kaula. Naiste rahwas kõhe annas sisa kui tunto risti kaulas õlema ja taki wällä lippotu (joosta) a pois haris tugewaft töise ümbärt mõlema käsidega kinni. Õppetaja ja kuns tugewa meeft õlled säul liigidal sala paigas waaritsemas,(wüsumas) kui naiste rahwa sisa hüält õunapai juures woodes kuulsid, länsid naad usinaste sinne.

Õppetaja käsu päale awitasid mehed sedä naiste rahwaft peisil kinni hoida, õppetaja ise akkas naiste rahwaft Jumala sõnal tröstima ja noomima ja ka usutama, kes ta sül peaks õlema ja kuida on tull wõimalik ninda käija. –

Kui õppetaja palwed sai lõppetanud, siis seisas nwor märsa kenä neione ~~kes~~ õige ilusas rietes ehitud, ja imes tümise wäärt Jumalaft loodud ilususes, nende kõrsi de säul õlijate imestuseks ilma kinni hoidmata nende ees paigal. Kahib wait õlles kõrsides silmi, wüimans astub õppetaja ligi ja annab sellele kätt ja tänäb sedä, öeldes:„ Ma tänan teid auus inimene et mind waade alt kahti õlete päästnud, ja et ma nüüd teiste inimlikku õlemuse jälle teie palwete ja risti läbi ölen kätte saand; siis tuhat korrsed tänu



ölen teile wõlga. Püraft tänämist räägib ta edasi:

Mina ölen ühe õppetaja ainus tüttar, minu isä, kui üks ontlik õppetaja, noomis üks kõrd nõwaste üht nõida ulga rahwa ees ta abä usu tempode peraft, seletas ka rahwale et naad ei pea mitte nõidade järel joorsma. Selle peraft sai nõid minu isa päale õige tuli wiha waharers, isäle ta midägi kurja ei jõudnud tehä, siis pani ta minu oma nõiduse abil nii sugu je wande alle; et kui kusni üks noor mees oma prundi päale ninda mõtles kui se noor mees siin, siis mind weedi tuule kiirusel ta prundi asemel tümä juure.

Kõik noored mehed sellega mina kord woodes ölin öld ei jõned ega joned midägi; mind twodi iga õhtu jälle ta juure nagu süngi teate. Kuni wümans mees lähkese aja järel wällä furi. Kui tünä õise teie minu ei ölers päästnd, siis ma ölers pidänd jälle 12 aastat ninda mawdi rändüma. Mina ölin 12 aastat wana kui nõid mind selle üdä ohto sisse pani. Ja tünä õise saab enne kuue kuulu 12 aastat minul ninda suguses ölemus öldud; Iga 12 aasta peraft öli mul just ninda sugusel teel päästmise lootus; kuida teie praigu mind päästsite. Nüüd tüno ja südämelik tüno teile selle hea eest. –

Et mind esimese 12 aasta lõppul pastsike; onne rui ilgans õlens jänd!"

Õppetaja wei noore päästetud xena neide oma majasse; rui ta oma abixaasale asja lugu põhja ni sai räägitud, wõttis see emalixu armastusega noore neide oma majasse ja õppetas teda siin wiisakalt elämä. Õppetaja xuulas xirjade läbi tüttär lapse ka xõhta ja ta xadomist jäärele. Kauwa aja peräst tuli xangelt ilma serwast ühe õppetaja xirri; mis selgest tunnistas et see noor neiuxe selle xangel ilma serwas elawa õppetaja ainus tüttär on. Wanemate tänu awaldus ja röõm õli selle xirja seen ütlemata suur! —

Noor mees ja see peastetud neide ei saanud aga xumbki rahu; esimesel silmapilgul xõhe, rui neid wanne alt lahti sai ja räägima uxxas, tungis ta mahe häale heli ja ta terane röõmus silma wade noore mehe südamesse ninda et säält südame lix armastus ta wasta pääw päiwalt ikke suure mass xaswas.

Ka xena neid südä ei õld puust ega luust, see tunt xa omas rinnus üht suurt igatsust meie tuntud



noore mehe järele. Wiimaxs unts pois oma ihxa mist isüle ja emüle teedä, need ei õlled jälle ühtigi selle wasta; õld xõige ruhul. Siis unts pois neide oma möted ja südäme igatsust teedä; see wõttis röömuga noore mehe srowi wasta ja xanti xa noore mehe ja oma südäme srowid õppetaja ja ta abixaasa ette.

Need srowisid önne ja rohxet önne rixxust röömust elu neile abi elusse astudes, ja ob õppetaja laulatus neid xoxxu seaduslixul wiisil. Unts xa neiuxese wanematele seda lugu xirjalixult teedä.

Et prundi wanemad xangel eläsid ei saanud naad pulma röömust tulla õsa wõtma.

Mõne aja peräst surid prundi wanemad wällä ja jätsid unitu suure summa raha ja muud wara tütre ja wäimehele peridä.

Tämä esimest prunti aga täised noored mehed xesxi nõsima ei mend; naad xurtsid et suawad ehx xa wanematest ärä pälgtud. Ninda wane nes see noor ikus neide xuni wiimaxs wana tütrixu summa surigi. Meie tuntud abi elu paar aga sai mitte nõrd rixxamaxs rui ta esimese prundi wanemad õlid. Peräst xahetsesid tütrixu wanemad xül; oma uhxust, aga se õli nüüd liig ilja! M. Arnwald

46

## 7.) Maha jäätud pruut.

Tõeste sündind lugu. —

Narwa linnas Iwwani pool linna juus elab preiga üks sepp. (1890 aa) Temä on sündind Kus Järwe wei urju maarannas, rumbas just, sedä ma ei teu öeldä. Oma sündimise paigas on ta täie mehe eani üles raswand ja säal ra ammeti öppi nud. Tümöl öld säal üks noor rena neiorc nedä ta mönda aasta ja oma teedä pruudiks pidand wii mans andand ta oma südäme sojemas sowwid ra selle neivle teedä; neiorc sinnitand ja ütlusega ta igatsetud sowwi. Nad eländ nüüd aasta wörs aiga suures pruut pölwe puhtas armastuses. —

Noorel seppal ei öld wesi oma tuba ega oma luba see peräst ei wöind ta naist wöttu. Pidi aiga edesi ejema.

Et sündimise paigas tecnistust saada ei öld; jättis ta isa majaga sündmise paiga ja oma armsa pruudi ga silma weega Jumalaga. Lahkudes töutasid nad mölemad pruudiga täine täisele igawest truudust ja sindlat südämelisu armastust ja murdmata sõna pidämist. Noor sepp sai weerema ja weerema



47

üheist röhast teise, kuni wämaks weeres üle Narowa jõe silla wone maa pärile Narwa linna Iwwani poole sus ta rahe poisi ubet iga päiw üüsi ees ala ja säal tubliste kuuma rauwale pihtu annab ja selle läbi oma üles pidämist teenib.

Et üheist röhast täise weeres, see weetus taal jõo austad räästi wällä; ja mitmed rasrusted nidä wee rejatel ja teenijatel sagedaste elutecl ette tule= wad, need röhusid rau noore seppä südämes nais se wõtmise imu maha; taal ei öld oma ele suutuse rasruste perast enämb oma pruutigi meeles; et tüdä wahel ehk mõne weise ninja läbi sinnitu ja röömusta; ehk täine küll teadmata ja kuuwa aig nägemätä; jüsti oma peigmeest palawalt armastas, ninda et iga möödä lendüjä linnult tedosi oetus. —

Ülewel kuuldud paigal sai noor sepp teenistust, hoolsa töö ja suure sokse hüdmise läbi sorjas ta omale nii palju jõu raha; et üüris omale sorteli muretses riistad ja asras ise peremehexs.

Pühä päiwite räis ta linnas ulzumas ja mõne sõbra seltsis aiga weetmas ja Meelt lahutamas.

Narwa linnas ju tämä lähedal ölewates waabuinu

tes on püüle muulaste ja ütlata palju üitsewaid
eesti wori neiosid, kes reis Kaunist heud pulma suawad
ja selle lübi, poest östetud riete ja ehtede ubi ennast
ilusaks ja ilusaks senitawad, ninda et nuad naad
mitme wore mehe meelest palju ilusamad on nui
külusse maha jüünd südämest armastaja örn ja
öitsew surmani ustaw pruut, oma suutud suuwe
sees. Nuad jüuwawad ka oma mudalata maheda
Eesti ema seelel; Somelaste, Wenelaste, Wirulaste
ka wel mõne muulaste worte meeste südämed oma
le wangitseda; ninda et wümaks neist ikka ubi
ela paar saab; ölga midälüne mees Tahes on! —
Mis tuntud wõor seyp leidis ka Kurwa limas
ulzudes kõrd omale ilusa eesti neiu, kedä ta
ennämb päiwäl ega öse ei wõind unesta.

Kui ta mõttes wana ja uuwe pruudi rinna seis-
me puni; siis wana pruut pitza nägemata aja
lübi öli uuwe pruudi kõrwal, kui kuhwatund suu
puiste päiwä paiste kõrwal.

Wümaks unto ta uuwe pruudile ennast tunda ja
aiga möödä awaldas ta ka omad armastuse mõtted,
midä tõine kuhel küsel ja palawal võõmu tun-



wal südamel wasta wõttas. Muidugi teedä suid
sihlusest peetud ja oma seetud ajal laulutud ja
pulmad peetud. —

Agu üks inimine, öli see naiste wai meeste rah-
was sedä mina ei öle teedä suand; unto wana pruudi
le Kiru maale sein sedä aja sinja läbi teedä, mõni
päiw wast enne pulmade arwatust.

Kuise armastaja pruudi süda jäi rahutumaks ta ei
suand ruusi rahu; ta pügenes sulaja oma majast
õuesel wällä, sügisisel ajal rappust mudasest ja ötsata
pimest teest ja sadosest ilmast hoolimata, ruttas ta
sani ülewel ruuldud lima; ise oma silmaga nä-
gema ja kõrwaga ruulma nasse töst on nüs tuule
teedä ameti.

Kui ta sowitud peigale jõudis öli ilja; ta nä-
gi ise oma silmaga sui tämä wana peigmees teise
pruudiga laulutselt tuli ja tee peal temast mõ-
dä söitis. See öli meie südämest rõhutud ja wai wast
wõsind pruudile lüig, ta waine ei jõud und sedä
agi saada; ta sügaw südämelise puhus armastus
öli põlutud, ta tundis et ta oma au wastu öli ea
sinud, nõdont wällä pügenemisega.

pag. 546.

Wes pisarud weeresid ladinal ta laugitt nürtsin nägo (palged) mööda maha. Meel ja mõistus ra doseid tä ta jäi fest päiwäst saadik nõdra meelelisens ega saand enämb oma selget mõistust sütte. —
Oma sodomaale ei mend ta enämb tagasi; ta ulgus satanni rähäläs rüdes ilp ees talluzas taga; limas äihest rõhast töise; ega saand ühelgi päiwäl emme rahu sui ta jälle sõrd oma wana peigmeest nähä sai selle peräst luuras ta iga päiw seppä majade ümber. nii kauwa sui sõrd tõdä nähä sai; siis läks jälle mõjale ulguma.

Sepp lasi tõda mõni sõrd ja selle perast zinni wõtta ja wangi panna; aga see ei aitand ühtägi. Kui luhti sai tuli jälle sõrd iga päiw sinne käimä

Meie tuntud noorel paaril zinnis Sumal omal ajal weike poja; aga see ei õle wanematele sugugi rõõmus! — Tämä liikmed on nõiz nii nõrgad, et ta ise käi ja oma jalla päält ei wõi; ei õle sättel ka mitte ninda palju ramu et lusikat ehk leiwa raasuest ise jõuwans oma suu juure panna. Ka räägida ei saa ta mitte sõnakestki; ehk ta kül jo 13—14 aastat wana on.

pag. 547.



Kaswu poolt on ta nii wäiki et tädä saawi ? ajal weike lapse wanaziga üheist rõhast teise westurse.

Hädä ja hale meel on wõõral ninda sugust õnnetut nähä; mins see süs oma wanemate südänt ei peaks lõhestama. Armsad Eesti paiad ja neiud; ruid õlete sõrd jo üks ühele truudust tõutand; süs ärge muidke enamb oma sõna; waid jäge iga üks oma sõna juure.

Muidu wõib maha jäätud õnnetumaks jäädä elu otsani; iga üks pidägo töise au nii sama kallist kui oma au. — Mart Parm. Lillenbachis. Wenemaal.

8.) Weike rätsepi prii Soit Narowa jõe päält.

Sündinud lugu. — 1890. Aprilli kuus.

Kui mina parajast ees f ülewal kuuldud juttu kirjutin, tuleb minu juure üks noor mees, ja räägib:„
Üks masinist elab juhzendelis Narwa jõe ääres, tämäl peab noor ja ilus naine ölema.

Masinist käis tihti pääle öösite sõidus naisel läks ilma meeste rahwata aig igawaks. Sääl ligi lähedal elas üks rätsep; kes mõne kolli wana aja ärja põlwe meestest kõrgem on; oma noore priske tugewa naisega. See pisike rätsep ju masinisti emänd saaned aja jooksul suurens sõprus, ninda et rätsepp ennand neil

ööbel emändä juures magamas xüimä xui ta oma meest xodo ei öld. A naabri naiste libedad xeeled ja tige dad meeled ei ölled töiste jõprusega fuguji ratu.

Antsid Masfinistile sedä teedä. Masfinist tulеb üxs pääw föidust xodo ja fööb lõunat paneb xüxest emast jälle rii desse ja ütleb naisele: „Minа lähän tünä jälle föidu peale tagasi ja omme sell ajal tulen wast xodo.

(Kanduhter öli see ametnix exfiteel xirjutusim este masfinist.) Ei mendxi oma ammetisse, weetüs öhtuni xui paraja aju urwas ölema limmas aiga, wõttas wed töise mehe xausu lüxs xodo. Naine ja rättep ölled pa rajast xohwi lauwas. Mees xõpputund uxse pääle.

Kolmid toas saaned rõhe aru et mees ise uxse tuga xõpputab.

Rättepit toast wäimalix wällä pääsida ei öld, selle pe rast peitüs naine tädä ühe pesu xasti sisse ja uxs wa xaas luxxu, süs laseb mehed uxse tagast sisse tulla.

Mees ötsib ja ötsib ilma sõna lausumata nöix urgad ja nurgad toas läbi, ei leia ega leiagi rättepa; ehx nüll ise just uxnast läbi nägi tose toas este ölema. —

Kergitab pesu xasti, se on liig raske. Krüsis naise xääst wõtlit et xaut luhti teha, see ütleb et xasti wõtti



wällä xadonud. Mees ütlеb oma seltsimehele: „Wõtta twise ötsa xää raududest nimi; wüme selle xasti puu surasse tu on süin toas tülixs. Weil xasti surasse sees õlia ei lausu ei musta ega walget. Weetüsid eigu xuni päiwä trussuni, süs xantsid xasti Narwa jõe ääre lüxxäsid alle wet tõse menema. Süxxi sees õlia ei undam midägi mõnni, ise wõtsid ühe weixe lootsixu sõitsid jüre le, wee wooled lüxwetasid rättsepi xastipu önnelixult xuni Süwertsi xõhtu, säal xulumehed tuxxistanеd lusti sõitu; wedänеd xasti xaldale, järel sõitjad mehed tulled xa oma lodjaga xaldale, memmed xasti ligi, eitanеd xolumees tel xasti xaane lahti murda. Kala mehed öld ötsuni imes lust täis xui xasti sees pisixe mees teräsil silmil naile wastu wahtis. Järel sõitjad timbusid rättepa xruepidi xus tist wällä ja wõtsid tüselt au panlixult pürste, wasti ja pin suxi nüxtu. Süs lasеd tõse lippatu. —

Et xasti põhjas pesu öli selle perast ei öle rättepil weel uppumist xartu öld, ehx nüll juhxendalist xuni Süwertsine tubliste 3 wiersta xastiga wee peal prü lusti sõitu pidas.

Et need xuxs juttu fuguji wana waru ei öle, süxxi ei raat sind mina neid xiga panemata jättä. Ehx wõib mõni inimene nendest xa midägi õppetust sauda. —

See wõmme lugu sündis Narwas 12ndal Aprillil 1890. —

## 9. Waine laps ja wana pagan

lgs. 550.

Üks waine laps, kelle weri wuised wanemad Surga Taiwa Taara tuhtmisel üles ilma õli ja kutsutud; jedä röömus maitsema nidä naud jüri ilmas oma waga, tasase, ja mõistlikru elo läbi õlid teaninud; — istus metsä ääres mättä otsas, itkes oma tükjä watsa (kõhu) ja käigist maha jäätud õlekru perüst. —

Sääl ilmus äkitse tümä juure wana pagan; juure wanaldase mehe näol, see küsis waise lapse itkemise põhjust järele; waine laps kaibas oma hädä haledal häälel ja kurwal meelel ilma kurtmata wana pagana le. Kuna pagan wõttas selle waise lapse omale kaswandikuks.

Kui ta waise lapsega oma kodo paiga jo sai; saatas tüdä karja koidma, undas 5 naula linu kaasa, selle käsk ga; et laps peab ilusast karja koidma ja need 5 N linu ka õhtaks hästi peenets niidiks ketrama.

Kihma warjuks õli karja maa pääl üks pisike saun karjatse tarbeks ehitud, waine laps läks sauna, ja ketras ninda et wokki rattas õhus winguss, ise itkes ja wahtis ajotii akna august läbi loomade järel.

Sääl ilmus äkitse üks jänis waise lapse juure sauna



lgs. 551.

See kõhe küsimä: „Miðä sa itked pisike lapsekene.“ Waine laps wastas: „Mina pean karja koidma ja 5 naula linu ka päiwäs peenets niidiks ketramaj kui sedä en jõuwa tehä jüs õhta saan armutumalt peksa!“

Jänis jälle: „Heidä lapsekene sina rahulikult magama ja õle röömus ja ärewa ärä muretsej mina wian sinu eest karja ja ketran ja seeran ka linad kõik peenets niidiks.“

Kuida öeldud ninda tehtud: „Waine laps heitäs magama jänis koidas karja, kedras ja seeras linad niidiks, õhta eratas waise lapse ussi üles, ants niidi tükkid lapse pihule, awitas karja kodo poole ajada. Kui jänis metsä poole jookski; tänäs lapsune silmä weegä tüdü taga järele. —

Teine päiw sadeti waine laps jälle karja ja 5 naula linu kaasa niidiks kedruda. Ninda kui esimisel ninda ka teisel päiwäl, ketras jänis linad niidiks ja koidas ohtuni karja.

Kolmandel päiwäl arwas jänis jälle ketrama, lapsuke jooksi loomaid wasta lõma. A- waene pagan tuli saluja parajaste sinne sauna katsuma, kuida lapsuke ommetse need kuke linu niidiks jõuwad päiwägä ketruda. Kui ta jänise ketramas leidäs, napsas ta waise looma kinni ja sei ta kõige naha, liha ja sillaga tükkis oma nahka.

Kuna pagan kui jänisse sõnd sai kados emme saunast wällä. Kui lapsuse sauna tuli ei öld jänisest muud müâgi enämb järel kui 3 weerist sääre kohtust.

Lapsuse wõttas istedes need 3 sääre kondist pärandalt wällä, kuuris õuwe aasna alle mulla sisse augu, mattas need sääre kondid mullaga päält kinni. Palus: „et Jumal tämä üwä tegija mälestuseks neist kolmest sääre luust lapsest 3 ime ilusa ise sugust puud kaswada, kellel igu ühel iga õks eri moodi ja iga lehwe õkste wel külges eri moodi pidi kaswama. Ka iga lehese ja õrsuse puu külges pidi ta palwe järel erit häälel, tuule ou oogode päale puhumisel, häälitsema. † (Mängima ehk laulma)

Emme kui 3 tundi mööda jõutsid öli waise lapse südâme soow täidetud.

Kolm ime ilusa puud iga puu ise seltsi, iga õks eri moodi, iga leht ise karwa ja moodi. Häälitsesid jänisseluude aua päal sauna ütti aasna all tuhandatel häale toonil, ninda et nendest ime ilus muusika iga mööda menija sõrwuid rõõmstas. Kelle samast weel kesti ei öld kuuld.

Sell samal päiwäl trehwas kuninga poig jäält mööda sõitama. Nägi neid ime ilusaid puid ja kuuli sedâ imelisu



ilusa muusika eli. Kõhe lasi ta obosed kinni pidädä, saati sauna sisse ühe oma kuasalise katsuma, mis sise suurt sugu inimene säal õige elâb, sell nii imelisud puud kaswawad, kelle saamatsid ta enne kuski pool ei õle nähnd.

Kui ta saunast tagasi tuliju kässt kuuli, et sauneas üks noor neitsi üksnä rãbalas riides ja karjatse ammetist elâb, siis lasi ta neitsi saunast wällä kutsuda; kui see sunast lõksendawat palgit noore kuningale oma elo lugu sai räägimud, läks kuninga meel tämä üle kaledaks ta wõttas tädä enese kaasa, lasi neitsile linnas uuwed ilusad riided walmistada, ja et see kaa Jumalast loodud ilus neiuke öli, wõttas kuningas tädä oma abi kaasest. Kui kuninga poig neitsiga sauna juuresst wällä sõitis siis tulid need puud aasna alt sõites ja ilusat muusikat mängides nende järel. Kui neiuke (waine laps) kuninga maja sisse läks siis jäid puud selle kambri aasna kõhtu seisma kuhu neitsile elamise kamber anti. —

Oma säätud ajal tõi noor kuninga kuninga prouwa weike poja ilmale. Kuningal, kõigil ülematel ja alomatel öli rõõm selle üle ime suur.

Ka waina pagan sai ei teu kuida moodi kõik sedâ lugu

kuulla; et tämä raſu laps nüüd kuninga prouwaks on ja tämäl weixe poig ſündind. —

Tämä ſaatas oma naiſe iluſas rüdes mõne peeni roſe ſuurt ſugu prouwa näol, rohke ringitustega kuninga prouwat katſuma ja täma piſikeſe pojale õnne ſoowima.

Kui wana pagana naine kuninglixu loſſi ette jõudis jõi ta ſinne ette ſeisma. Kuninga prouwa ei tundend tedä mitte kes ta ölj; arwas ta ühe riete peräſt tädä mõne tundmatu würsti prouwa ölema, laſeb tädä teendri läbi ſiſſe paluda.

Soſi ees ſeiſaja wastab teendrile: „Kui kuninga prouwa iſe ninda ſiſſe palub ſüs tulen, a muidu mitte.“

Kui proua kolme ustawa teendri läbi wõõraſt ſiſſe paluda öli laſknud ja ſee ikke oma jõna juure rindlalt ſeisma jäi; läks prouwa iſe ametudes wõõraſt ſiſſe paluma. Kuninga prouwat rüägä teretades, ſoowis wana pagana prouwa weixe kuninga pojale head terwiſt ja palju õnne. Ühe käägä arxas kingituſi kuniga prouwa kätte andma tõiſega wiskas wiskas kuaſa tvodud ilwes ſe naha kuninga prouwale pihtule, ſel ſama ſilmä pilgul joonſis kuninga prouwa ilweſena metſa.



A tämä oma tütre muutas ta kuninga prouwaks.

Näo ja rüdede ja keha mooda peräſt ei ſaanud keegi ſeſt wahetuſeſt aru, a lapſe hoidja öli ſalaja uſke prau wahelt nähänd ruida lugu kuninga prouaga öli ſündind. Ja wana pagana tütred öld tohtoſed tiſid ja raudſed tiſi õtſad wai pääd, laps ei ſaand ſugugi neiſt oma jagu üles. pidämiſt; ehk küll ta ninda neiſt imes, et ta weixe ſuure raud tiſi õtſadeſt weriſes kulus.

Süs itkes laps ühte puhku ja tüütäs lapſe hoidja üle wägä. Ühel ommikul wõttas lapſe hoidja lapſe ſülle, ja läks mõtſa äärde ulkuma; ſelle mõttega; ehk ruidagi moodi teeb wah ſelle irwega koxxo ſauma kes tõeste lapſe emä on!.

Leidäs mõtſa äärest ühe ſuure alli kiwi, istus ſinne õtſa maha, kiigutus laſt kätte pääl laulides:„

Ilweke iluſa ilwe
Tule laſta laxutama
Poigaje puretama
Laps imeb raudaſeid werdaid
Kaſe tohtoſeid torbikuid.“

Kui laulu ſõnad lõpnud läks üks ilweste kuri lapſe hoidjalt mööda. Hoidja küſib nende käest: „Kuulge rullad illwekeſed! kas meie ilwes ka on tüe kulgus.“

Ilwesed wastawad ühel äälel: „Meie järel tuleb üks suurem xari ilwesid nende ulgas on teie ilwes.

Lapse hoidja rägutas xättel laps ja laulis ninda xui enne joo xuuljime. Kui laul lõppenud, tuli ilwestе xari tämä ligidale, üks nende hulgast wiskas oma naha xiwe päale ja öli xõrugu meie tuntud xuuringa prouwa selles riides milles ta ilwers öli muudetud.

Wõttis lapse oma sülle, musutas tüdä, armastes pügistas tüdä oma südäme wastu ja andis siis lapsele imeda. Kui laps imenud sai, xallistas, musutas ja armastas ta tädä weel emälikku armastamisega, siis andis lapse jälle hoidja sülle tagasi; tõmps ilwesse naha xiwe päält oma selgä ja läks joostes teiste ilwede ulka.

Teisel päiwäl xäis lapse hoidja lapsega sääl jälle, ilwes imetas ja ei räägxinud midägi. —

Kolmandel päiwäl istus lapse hoidja jälle laps rüguiades ja laulles xiwe õtsas, ilwe tuli teiste hulgast wanal tuntud wiisil imetas laps ja ütles oidjale: „Omme päiwäl weel (xiga enamb) tule tule, omme tõmba on mull wümne xõrd oma laps imetada, siis enämb ilmasxi!

Lapse hoidja andis niiud xuningale asja luegu peri põhjani tedä. See läks nõia moori küüst nõu küsima



xuida moodi oma armast prouwat ilwesse õlexust lahti päästa.

Nõid õppetas: „Omme tehxe tuli enne siime xiwe xiwe päale ninda et xiwi xuumaxs saab, xui see xiwi xuum on, laulge lapse hoidja jälle ninda xui ennegi, siis tuleb ilwes wiskab oma naha teedämätä xuuma xiwe päale xus ta xexxe xõrbeb. Kui ta ilma ilwesse nahata motsä tuhab joosta, siis peate tämäle xolme woxxi wärtnägä järel wiskama, siis saab ta jälle oma inimese õlexu jälle tagasi.“

Kuida õppetud ninda tehtud: „Neljandel päiwäl ilmus ilwes jälle lapse hoidja laulu päale sinne, wiskas naha xuuma xiwe päale, lasi imetades, musutades ütleb ta: „Kust see xärse wis minu ninasse tuleb?“ Hoidja wabandab öeldes: „Külä mehed wisst xärsetawäd wisst sigade xuxxu. Kui laps imetud, rusus emä tädä suures armastuses oma südäme wastu, xui tüdä xüll ja öli xallistand ants ta pisar palgil lapse hoidja sülle, axxas naha xiwe päält selgä panema, aga see öli jo põxs xõrbenud. Siisxi lüxs ta motsä poole joexma, xuningas xes sala xõhal warjul öli, wiskas xolme woxxi wärtnägä taale järele, prouwa jäi seisma ja tuli tagasi inimlikus julgus-

jes, räägis lapse hoidjaga, ei joonud nad ka jüsti wällä
kui kuningas warju paigaft lagedale tuli, weid läks
taale wastu ja langes ta jalulla.

Kuningas wõttis ta armulla wasto. Kodo mennes
pidäjid nõu kuida wana pagana tütrest lahti saa-
jid. Kümnes said õigele mõttele: Nad kaiwasid sau-
na põranda alle jugäwä augu, panid augu jõge ulz
kuumi paasi; jüs lautasid kangad üle aaega ninda
et kiwi ega ka auku nähä ei õld. Palusid nüüd wa-
na pagana tütre sauna wihtlema. See ei teedänd
midägi paha aimada, astus saunas julgeste kanga-
te pääl edesi neid põranda teisis pidädes, kuznus aga
nõrraga jugäwä kuuma kiwede auku, juures õlid
panid luugi päält kinni, tümä wana non augus
palama: „laske üwäd inimised ehz minult kans
juurde karwagi weel päästida kui minu enese päält
armu että heidä.

Juur tästeti praunille, kuis juurde kurwa lenda
kiwad kärge aisuga ühes august wällä. Ülz muutas
ennaft kassiks, joorsis kaba möödä laksa, täine muu-
tas ennaft araxaks ja lents ait teibä.

Ninda sai jüs esimine kas ja araxas.



Kuningas oma proitza eläsid edes pidi õnneliff elo
nendel kinkis Jumal weel mõnda laft, waaru paga-
na naisel ei õld enäm lusti millagi mennä nende
elo õnne segämä. — Näuze, An Sälixow. 16 a. w.

## 10. Kass.

Üks abi elo mees ja naine õlid ja mõnd aastat
õnne kinkaft ja röömuft elo elänud; aga üks esi
kurwastas jüsti neid, sest ei õld mitte ühtsi laft.

Naine mõtles ja palwetas: „Jeaks mina ehz ühe
kassi jugusegi lapse ilmale tooma.

Mõne aja pärast sünnitas naine ühe täiesti kas
si ilmale. Naine kasvatas kassi saarnatse lapse e-
malikus armastuses üles. Naine õppis perust oma
kassi saarnatse lapsega ninda et kassi näugumisest
wällä tunts midä kass tahi saada.

Kui kassi saarnane laps suuremaks sai aitas
ta oma emäle mitmed maja talitus tood tehä.
Oli ta jo 17 wõi 18 aastat wana. Jääl wahib emä
oma kassi päale ja ütleb: „Poiste naistele toowad
lapsed ikke mõtsast marju, ei sina lähe mulle neid
millagi tooma. Kass tuleb oma juure nühib enaft
wastu omada, tõstab saba nühkimise ajal ikke kõrgema

pag. 560.

le ja näugub: „Kurnaun." Oma saab arwu et ras ta hab tämale marju ~~morra~~ mennâ toma, un nab pi- sikese korwi rasside rauka. Kui kaks korwiga metsâ sai; wiskas ta rasi naha oma seljast rannu õtsa ja waatu imelist imet, meie rassist sai kõrraga imestu se wäärt märkâ kenâ neiu. Kui se neiu parajast metsüst marju noppis, tuli sell ajal parajast metsa wahi noor poig jahi pääle; nägi noore tüdtar lapse ilusat näo jume ja ta ilusat wüsaralt loodus woljat wai sirget keha kasuku.

Seda tüdtar lapse iludust nähes jäi pois tummalt kui post ilma liigutamata seisma.

Kui ta tükk aig jvo tädâ ôli silmitsend, tunts noor mees: et ta ilma selle neiuta enäm elädâ ei wõi.

See peräst ligistas ta ennast neiole ligemalle ja akkas tämägâ madala mahedâ kääkega meli tawõte sõnadega räägima. Neiu südâ ei ôld ka mitte muust ega luust, mis armastusest osa ei wõtta. Midâ enämb Ta noore mehega rääkis, sedâ tihtimalt pensäs weri ta sõntes ja palet läksid aig ajalt ikka ja ikka punasemans. Kui nemd jo ulk aig ôlid räägind, and noor mees oma palawaid armastuse mõtteid neile sedâ. —



pag. 561.

Neiuke sedâ kuulles ôli esite wähâ aig wait, siis rääkis ta julget ja kindlat häälel: „Armas noor mees, hea meelega lubaksin teie armastust wasta wõtta; aga see ei ôle mull mitte wõimalik! Teie näete et ma praiga ilus noor naiste rahwas ôlen; aga kui ma koder lähen siis pean ma emmast kaski naha ärä kaskma, inimise tege moodo ei wõi minna kaskil inimiste ulgas ôlla ega käia. Kõik meie ümber kaudsed naabrid peawad mind täieste kaskma, sest inimise näol ei ôle pääle sinu mind teeksi kuskil nähând.

Metsäs üksi ôlles, wõin ma kaski naha kannu õtsa wiskada ja inimisena ulkuda; ka õhtu magama hakites wõin kaski naha wällâ oma ümbärt wiskada ja inimisena magada; aga ommiku üles tõustes pean kõhe jälle kaskma muutma, enne kui kes si mind inimisena näab!"

Noor metsa wahi poig kuulas jutlu ôtsani wagusi. Wiimaks ütles: „ôlgu midâ sinuga on; aga ilma sinu ta mina elädâ ei wõi; luba ommeti emmast mulle, ma tahan sind armasta nii kuida iial üks surelik mees oma naist wõib armasta; ôlgu pääle ka sa kaski näol inimiste ulgas elâd ja käid.

pag. 562.

Kui noor neide nüüd kuuli; et noor ilus mees
tädä tõeste lubas armasta, ei saudand ta wasta jõmi
da, sest ta südämesse õlli na armastuse tulluxe põlema
süttinud, ta lubas emmast noore mehele. Se piigistas
tädä nüüd oma rinnale ja musutas mõnda kõrda oma
praiga leitud imelinu ilusa pruuti!

Kui naad kõik tarwilised juttud said räägitud, siis
juhatas neiuxe oma elämise kõha, jällas peigmehega
Jumalaga, tõmpas kaasi naha kannu õlfast, wiskas selg
ja peigmehe ~~nähes~~ nähes õlgi ta kaasiks muudetud.
Kõllas marja korwi panga pidi oma raulu: Kurnäuu
kaasi häälel tegi ta weel peigmehele Jumalaga jätmi
sexs, Tõstas saba püsti ja rullas kergel kaasi jamudel
kodo poole menemä. Peigmees wahtis weel ula aig
järele, nii kaua kui naasi weel nägi.

Tuli reede õhta kätte, Pois pani ~~pan~~ puhtad pühä
ebemed selgä, sõitas meie tuntud kaasi juure kõrse.
Kui pruudi isä ja emädä teretanud said, räägis ta kõh
et ta neie tüttart kõrse tuli.

Isä lei silmad maha ei lausund musta ega walget
emä ütles: „Armas noor mees, ei teelaxe minna mitte
oma tüttart sulle, aga tämä on kaasi mooduj muud
wõrse maganise aig waid on ta inimise moodi!"—
„Õlgu ta küll tõesti kaasi" ütles pois „minu tahan
tedä armasta, nii kui iga mäistlik mees oma naist
armastab." Wana elätänd emä ütles: „Kui see
just sinu südäme soow on siis ei seisa ma xa mitte
selle wasta; wõib õlla ehk on edes pidi õnne sull et
wõid tädä weel kõrd inimisexs muuta; aga kõdo õl-
les tämä inimisexs ei wõi saada.

Kaasi moodilane neide ja peigmees läksid wanematte
hea soowide saatusetel ja õnne soowidel sihlusselle, kui
õppetaja neid nägi ja muullu sai; et see noor mees kaa-
siga emmast tahab sihlada lasta; siis tegi üsna suure
xed silmäd ja magus aspru näu, ja ütles: „sedä ei wõi
sauda." Kui aga pois asja lugu perijärjani wälla räägis,
siis õppetaja tegi ilma wasta rääkimata nendega sih-
lamise säädust.—

Ka laulatud said naad säätud ajal ja selle järel xa pul
mad peetud. Kaasina pruut istus siimä lauwel peig
me kõrwal ja ulxus pulma ajal ühte lugu patseri-
des saba kui teiwas pihal peigme ja teiste rõõmsa pul
ma liste seltsis.

Ei peigme isä, emä, wennad ega õed xexxi ei nurisend

rõrdagi oma peigmehega; et rasfi omale naifens wõttab.

Kõik olid rõõmfad. Liiategi weel pulma ajal. —

Rasfite pandi ra linutuse ajal nii nui töistegi noorikutele kuuntamu pähä

Said pulmad möödä mend, kuifas noor linutetud (pruut) rass wara omminu ülles, näeb et peigme wanem õde nada tuba pühib; läheb felle juure, nühib emmaft felle jalg ja riete wasta, faba püsti ajades, tahab felle räästi kuuda faada; et tuba pühtima akkada, fee peraft ääliffelt rasfima: „Kurnäuu.“

Tua pühkia ütleb: „Kõtt, rasi fina menema; ega fi-nuft ikke raaduft toa pühkija fua.

Kasf läheb töife nao õe juure, kes riistu pesi; nühib enc naft nii kui efimifegi juures, et tuhans riistu pese ma akkada; akkab edimise räppädega nuustift rimi ja teeb: „Kurnäuu.“ See ütleb: „Kasi räise fina mene mä; ega fina ikke riistu muista pesfü.

Kas läheb selmanda nao õe juurde kes rangaft ruduS, tuhans rangaft ruduma akkada, nühib jälle faba kerg gitades emmaft nado rieste külge, akkab edimiste räppä dega furnuraft rimi teeb kurnäuu.“

Se ütleb: „Kasi fina kõnnikas menemä; ega finaft ikke ranga ruduja fua. Kasf läks nurra meelega me niema, et tämäle töös ei antud. —



Sai nõmed päiwäd möödä pulmädeft mend, noorel mehel õli rahju nähä, et tämä noorik rassi nädl, päiwäl peab räimä. Ta läks üks kord nõia wai targa juure, kurtas oma hädä, ja palus nõu anda oma nai fele abi faada, et ta inimise näol ra päiwäl wõiks räi ja, rüänis ra targale et iga õhta ta naine rassi naha felgäft wällä wiskab, ja inimisens muudetud wõrdi heidäb, emmiku ülles töustes rõhe rassi naha felgä tõmmab ja jälle päiwaks emmaft rassift muudab.

Turk nõid õppetas: „Kui ta õhta rassi naha wällä wis kab ja täieſti magama minub, fiis wõtta üks ästi ümmär gune finerdawa kurwa munax, tee fes kästi kuumaks pane ta fiis rassi naha fisse; ninda et nahk tuhaks põleb, fedä tuhka rapputa tämä filmile kui ta weel magab, kui ta fiis emmiku ülles ärkab fiis on ta ja jääb inimisens furmani.

Sell fama ööfel tegi mees kuida õppetati; emmiku töisi naine inimise ölemises ülles, ja jäi inimisens.

Säädäs ilufeste riide, läks tuppa oma nädale juure, teretas wanema ida, fee imestas öeldes: „Kuft fee ime lik ilus noorik tuli; Noorik wastas: „Luudwereft.“

Läks töise nado juure, teretas fedä jälle lahkeste,

see küsib: „Kust see ilus noorik tuli siia?" Noorik wastas „Kunstwerest. —

Kõrs noorema nõdo juure teretas sedä, see küsib jälle: „Kust see noorik meile ilmus?" Noorik ütleb: „Surnunwerest, ehk rangwerest.

Nüüd on nas tu südist ja ime rõrusega tõele, nõik tõ mis tu ette wõttis, kõrs ime rõrusega ta. rõõs edesi.

Nüüd elasid nad oma mehega õnne rikkalt elu, mõned lapsed kingis Jumal nende abi elule võämuks. Nad elasid aus elu kuni nõrge wana õuseni; ja nägid oma laste lapsi. —

An Sõlikow. —

## II Kaks nõdokäia.

Kaks meest elä kef reft res wennased ju nende naised rõliksed; eläsid mõnda aastat ühes majas ja kodus ühes leiwäs mõnda aastat rõõmu rikkalt ja rahulikult õmmelikku elu. Aga Jumal wõttand mõlemad mehed res wennased kenku wõla eest wällä.

Naised res rõlikse jäid nüüd mõlemad leskes; itsesid ja itsesid igatsedes oma mehi taga. Leskede leina kurwastus oli ütlemata suur.



Nad kaswisid mõlemad nõrd weel oma surnud mehi nähä saada, selle pärast kõrsid nad nõia moori küsi nõu küsimä kuida nwodi on wõima kix oma surned mehi nähä saada.

Nõia moor ütles: „Panga õhta perast päiwä looja õmad walged palakad, midä surne meeste all õlid, (omme nii nad (kirstu) pani pandi) aia pääle, siis warsti ilmuwad teie mehed rõhe nõdo.

Naised panid õhta linad (palakad) aia pääle, mehed tulid nõdo käimä mõlemad.

Wanem wend sei rõhe oma naise nahka; aga noorem ei õld mitte ninda kuri, ta küsis oma naise käest küüwä. Naine ants tämäle tangu pütu küüwä. Keine (pikne) poisike nende poig wahetind juures nii nõdo käia sõõnd.

Pois tuld emä juure jaa õild: „emä ae emä, wahi mõe isäl on pitkad ambad sues nii rcha pulgad." Kui naine oma mehe pitki ambaid nägi tahi ta õuwe põgeneda; ta kartus: nii meeskond peitnu õtsa saab; siis nende pitki ammastega purustab ta ka minu linad kondid puruks.

Ta tahi õuwe põgeneda.

„Mees mürgas jedä, küsib naise käest „ kuhu saa lähäd?" naine ütleb: „ sähen õuwe." Mees ütleb: kui õuwe lähäd, wõtta see nõõri üks õts oma kätte ja teine õts jääb minu kätte, kui midägi kardad siis tõmba nöörist küll mina siis sulle appi tulen.

Naine läks pärstuppa (kotta) sääl öli üks peeru kubu tämä sidus nuori õtsa peeru kubu ümber ja ise läks lauda laskma mehe eest pago, ja wõttas permilt musta kuske sulle.

Mees ootab kaua naine ei tule ega tule enäm tagasi; lähäb õuwe nusib naise jälgidest aisu ja ise ütleb „ siit on mend ja on sittund; siit on mend ja on sittund." Kinda nuusides ja rää kides mend mees kuni lauda ~~kaua~~ kuwas saa dik, kabund kaba mõõdä kaska. Kui must kuk naise süülis koda käijät nähänd, siis tõmbab tämä oma kurgo äälega: kirr.— Kinda nagu kusked wahel permit kiristawad.

Koda käia libisend kaba mõõdä maha, et küü ned krabisened. Kolm kõrd kabund tämä nime da kaba mõõdä üles, aga iga kõrd kuske kirinä pääle kuskund ta jälle maha.



Selle järel ~~kuskund~~ kuulutand kuske laudes kesk õu aiga. Koda käia kädond kui tuul jääb wällä; aga naine ei usaldand enne walget mitte oma elo majasse mennä.

Ommiku norjas ta palaskad aiast wällä, ega ei imestand enämb ilmaski oma meest näha jaada, ega iga õhtul enämb tämä järele. —

Kena teo orjuse ajal aastata 1850 aastal. - Suri Waiwara kihelkonnas Waiwara wallas üks noor ~~mees~~ mees; tämä õde itkes ja igatses oma wenda kangest taga. Iga õhtu kui tütrik mäest kõdo tuld wai nu päiwi tegemäst, kui surne aiast mööda pidi me nema, seeras ta ikka iga kõrd ~~se~~ kõrisu aia werä west ilma koda käiaid kartmata sisse; läks itkes ja ulises iga õhtu tüx aiga oma wenna auwa pääl, tuli wümaks jälle punaste silmadega auwalt wällä ja suttas kodo. —

Üks õhtu mennes waimud mõisa teele mone mä, õde joost jälle kerisse aia pääle oma surne wen na auwa pääle loetama.

Kui loetuse lust mõõdä öli, asras ta wällä tule ma, sai kerisu ~~wrääwäst~~ ~~w~~ aia wärawa ligi; nääb

üks mees seisab werawa juus; walgas rüdes.
Tämä ei usalda mitte ühe weräwäst enämb lähi mees
nä, kargab ühe mädala sirwi eia werewä nõrwalt
üle. Kodo käiaks urwatud ruju tahand tädä sinni
wéel kaapuda ja sõa ähwardand öeldes: „Kui ju min
mitte rahu ei jättä ja wéel üks tõrd tuled minu auwale
itsema ja ulluma, siis sa enämb elwa ei pääsi.
Tütrik joost saba näpus ja eng ambas, lõõtsutades
ja wärisedes mõisa rehe juure kus töised teo mehed
ja waimud jo roos õlid.
Tütrik räägsind irmust wärisedes oma imeliist nä-
gemist rõigile. Sinnes saadik ei õle usaldand ta enam
ei päiwäl ega ööse üksi sõrsu eia pääle memä. —
Liisu Arewald. Ka üks noor neitsi. Mari.

13. Kuna aigsed õsawad jahi mehed. —

Üks jahi mees tuli ühe õige sirsa sõra juure
sees ime suur linnu prae armastaja öld.
Õra ja jahi mees tehned rauba, et jahi mees püsi
iga sõõma ajaks õrrele wärsked lindu, ja pääle gi neid
lindu tooma nüs õra tämäle ette nimetab.
Jahi mees nõudand Õra käest selle eest head rah
list palka, midä töine ka suguki ei õle seeland



agu õra lisand weel ähwardades juurde: „Kui
ja mitte oma lubadust ei täidä, ei pääsi sina mit
te terwe nahaga minu käest.
Jahi mehele jäi nüüd ette arwed midä seltsi lin-
du ta tulewaks sõõma ajaks pidi toma.
Mees wõttas püssi õlale, sumus sõrgel jalgul
metsä poole, ei mitte rauwa aja peräst tulnd ta
wel suurema saagiga wiisitades koda tagasi,
nii õra tämäle õli ette andand.
Kui ta sinda mõnda aig ja ilma waiwata
herrale õli toond; arwand õra mõtlema; kust
tämä ommeti peab sõis need linnud nii ja
nii reitte ilma waiwata sõtte saama.
Ja läks üks sõrd salaja jahi mehe järele wiisu-
ma. Käib oma: jahi mees istub ühe
pööse sees, pomisek wähä ruuldawaid sõnu, sääl
linnab lindu juurel kulgal sõigi seltsi pööse
ümbär seerutades, lasku nüüd nii palju
maha nui iganes tahab, töised linnud ei
lenda aga mitte püssi paukusid ruulles
omale waid jääwad iga üks oma paiga
pääle seerlema. Kui jahi mehel seatud

jago linde räägis koppis neeud jahi tasku ja
pani puhf õlale nuttes kodo poole menemä, siis
linnud lentsid iga üks oma tuldud teed taga
si. Herra imestus selle nähtuse üle õld õige
suur, nii kodo saand last ta jahi mehe oma
juure nutseda, räägind sellele, kuida ta tühi
salamiste metsa tuld ja nähänd imet kuida
linud ulgunca pööfa ümbär lendaned.

Herra pulus nüüd jahi mehe räägt seda sala
dust teedä, kuida wõib linnad ninda korra nut
seda.

Jahi mees ööld: „Selle Juures ei õle suurt
kuntsti tarwis, mina ütlen mõned sõned
siis tuleb neid seiki seltsi mis aga mull iga
nes tarwis.

Ta ööld salgamata need sõnad errale, aga
erra ei õle neist midägi arwu saand, sest et need
ühe wõõra keele sõnad õlled midä erra ei õle
mõistand. (Üks koolmeister Wikmanni Lugünuse kibitsen
nas, kes seda juttu kõrd on räägind, on ka need
sõnad teand ööllä; aga kes mulle rääkis ole neid
imestand. Koolmeister Wikman keda ka mina
tundsin on joo surnud.)



Jahi mees käind jälle edes pidi iga päiw
linde toomas. Mõne nädälä peräst tuld üks
wanaldane wõõras preili sinne mõisa saks
tele wõõrsi. See wana piigane õld palju oma
sixxa pappa naabas räsinud, ja reisa juures
ka mõnda näind, see peräst ôli ta suur juttu
mees igal pool, ise äränis nus noori erraside
seal leiutegi õli; püüdas ta juttu lõbi nende
tühele panemist enese päale tõmbe.

Juttu wahel wisxas ta mõned wõõra keele sõna
juttu ulka et tädä ikke rohkem tühele pandaxs,
nuttu selletas ta wõõra keele sõnad jälle wällä
midä naad tähendawad, sest reisides saanda
omale mitte kasu ja sahe. —

Äkitse johtsid errale mõtte nutti salu sõnade üle
ja seletust paludes.

Kütt wai jahi mees lasti sinne sutsida,
see räägis sala sõnad preilile. Preili waa-
tas päad ja ütles: „Need on ühed wanad
wanad sõnad.

Hen[illegible]. Nende sõnadega wanaxad ja ennast
oma sündimise päiwa, wadeid ja oma
lihased wanemad wällä. —

Kui jahi mees ruuli ot need sõnad nii kirmsad wande sõnad ölid; ei läinud ta enam sell wõsil ilmasti jahi peale; jättis oopis jahi ammeti maha.

Teine weel imelikumb Jahi mees eläni Kiro maal Nigula rihilaomas. Ühesti lind oga meti olajas neda ta trehwand nägema, öli see ligi ehk kaugel kõrgel ehk madalal, ei pääsind eloga tämä kääst, nui ta püsti palge tõmps, se langes neda ta sihtis.

Kui tämä püssiga metsa mend sõis olokaid ja linde sid kõige seltsilese ülekumas; aga nui teised jahi mehed läksid ei saanud nued midägi.

Üks noor mees käind tihti tämägä jahi pääl; see küütand ta jahi õnne ja õsawust. Kümnes öösl noor mees: „Pearu minust ka üks niisine õsaw ja õnne kikkas jahi mees saama.

Wana jahi mees ööld „sinust wõib weel nü sugune õmeline jahi mees sauda sest sa oled weel noor mees, nui aga täiesti minu õppetuse järel teed. —

Kui sa esimest kõrd laua kirinu lähäd, ja õppetaja sinule seal Jumala armu leiba sehu annab, ärä neela sedä mitte alle, waid wõtta suust wällä ja tee minu kätte. Küm wõtta küll sehu aga lase salaja suust maha! —



Kui noor mees tegi kerkus õlles nii nui kästi. Ja Esmapä wei ta see Jumala armu leiwä jahi mehe kätte. Jahi mees tõmband oma tasuste walge kättt, sid ond selle neli nurga käis ristati kimbu wõsi sõlme, pand selle Jumala armu leiwa sinne sisse, sõis sipputand se kimbu ühe suure puu õrsa külge.

Sõis weend noore mehe mõni kümmend sammu sest puust eemale. ja ööld: „Keera selg sinne puu poole nus walge kimp sippub ja lase püssiga üle piha (õla) sinne puu poole; a ärä sa ise mitte taha wahi.

Noor mees sääband püssi lasumisens walmis, ei ot jahi mees ise eemale mend sõis wahtind noor mees üle piha ense taha, midä sääl ümmeti pearu ölema, ot ta mind ei lase wahtida.

Nü pea nui noor mees wahtis, jäid ta käed nõrgans ei öld tal jõudu ega lusti enam lasumisens; sest ta nägi: et tämä oma isä sippus nõõr kaulu ümber, üles ärta tud pääl nuuse õrsas, nus este se weike kimp sui pandud.

Kui Jahi mees mahänd et ~~pois~~ poi puu poole pöörani silmul rohkudes wahtis, käratand ta poisi pääle; mis sa wahtisid taha, lase, õlgo midä sääl nähä on, need ei öle muud nui wari, õle julge. Pois nääb täise käsumise

järel, emä ja isä mõlemad irtatud, rippuwad puu
õnsas. Jahi mees käirat seb jälle: „Lase ömmeti, õlgu mü
on sääl nähä ärä kurda midägi. Need on paljud warjud
Pois Peleb wai rohkeb weel enäm ja panek joonsa.
Sest nui kolmat körd kasta kästi, siis nägi pois: et Jesus
oli risti puu peal üles poodud ja ta omad wanemad
mõlemad weel rippusid irta noori õttas.
Kui pois polwiliest koribund öli, läks ta joonse, et nii
jugusest irmsest ärä neelatud paigast eemale saaks.
Jahi mees laskmud püssiga ta järele, kuul trehwand
poisi jalga a wand sedäi aga pois pääsend ömmeti sloga tüna
kääst, jalg saand tohtri de läbi parendud, pois räägind
sedä imet midä ta nähänd igal pool, peräst mend
see ajal ka rohto körwa, kohos mõistand wana jahi me-
hele kirjku postis wittad, nii kui wana ajal saa sel
preemk ölnud. Sedä ma ei öle kuulu, kas jahi mees peräst
pesa weel jahi ammetid pidäs wai ei: —

Üks pottep. Nigula rihelkomaff. Simo.

## B Leeri poisid. —

Kinda kuida iga üks taab et leeri poistele
üwä ja paremba jõumist saada pannakse.
Ka se kõrd õld leeri poistel ühel üwä töi



sel weel paremba jõumist saadas. A saks we
ri waist poisi õlled üsnä wesi lusinul; sest
nende wanematel ei öle jägisel mitte kuskse
gi weristada öld. —

Naad innustasid ka üwä melega paremat
toidust, selle peraft pidäsid nõu warguse abil
omale pea toidust muretseda. Üks neist läks
kabusti wargale, a töine läks õpetaja lau
dast lambaid wargale.

Naad tegid jõnaks: kump enne oma asja-
ga kõrda saab see ootab kerikn porstoas.

„Kabusta waras sai warsti oma jagu rätte ja
läks kerikn porstuppa (kotta) lumba waraft ootama.
Kester mehiri öli leeri poistega õhta kerinust
wällä tulles kerikn uksele wõtme alle unestanud.

Lähäb wõtlid wällä tooma, näeb: Üks waim lii
gub kerikn uske juures; ei tõhi mennä, ega ukse-
da wõtit ka kerikn uske alle jättä; lähäb õpetajat
seltsist kutsuma; see muidugi arg waimude kaotja
ei uskda tulla. Wabandab: „Mul on jalg haige
ma ei saa sinne tulla." Kester ütleb: „Pole sest
wiga, minn kannan tõid oma seljas sinne.

Wasta panex ei aitand midagi enamb, õppetaja ajas ehx xül wasta tuhtmist omale rüded selgä.

Kester vabus õppetaja oma pihtule ja jamus würi sewa südämega xeixu uxse poole xus ta waimu õli nähänd.

Said naad joo xaunis ligidale, pois porstvas nääb neid, arvab et töine pois tulek õppetaja laudaxt lambaga. Küsib xaunis walju ja röömsa häälega: „Kas on xa raswane?"

Kester seda xuuldes arvas et xuri waim xüsib, xas õppetaja raswane on. Ei uskdand musta ega walget lausuda, wisxas õppetaja oma seljaxt prantsti maha ninda et mehixase xondid vagisesid, ise lõxs xus seda ja töist ninda xui jõud xaatis. —

Õppetaja pepperdas maxst üles, ja tänäs xa önne et xõix lüxmed ihu xülge ximmi õlid jäänd, xomberdas lonxadas xodo poole, sest jalad õlid taal wäga põrunud.

Wähä aja peräxt tuli töine pois lambaga õppetaja laudaxt, imastasid mõlemad seda mida xabusta waras nähänd. Ei xartaned naad jüxxi midägi, lüxsid oma saagiga oma xorteli ja tegid jääl



omale xabustist ja lama lihaxt maimise toxto.

Aiga möödä said aga xuulda, et xestri ja õpetaja'aga nüisixe lugu õli sündind. Õppetaja puhxand pörumise ja selvmise (ehmatuse) peräxt mitte päiwä wordes maas. — Sinu. Rätsepp.

## 14. Rätsepp.

Külä naised xaibawad tihti rätsepade üle, et need xelmid jagedaste nende suure waiwaga tehtod rüet laxewad üle xääride langeda. Olgu et mõni riet omale naabab, ehx töine jälle esti ästi awalad leixab ja peräxt jüs jälle xülusid ja sülusid ja tuli uxi jämeduxi wibaxid sorwadaxt ühte lugu xääridega maha napsib.

Järel tulew jut räägib aga linna rätsepite xelmuse xest. Üks linna Eva ätsind ja ätsind xõix paed ja magasinid läbi; ei leia ega leia oma meele järel pelpalitu rüet.

Kõrab paha meelega xõige wümse poodi; säält leiab xüll meele järel rüide, a paxxi löppetus on xül arwatu nappist a wõttab ömmeti uxu päale ehx saab. Neeb rüide rätsepi rätte, xüsib: xas sest saab mulle üxs palto?" Rätsep mõõdab ja mõõdab

küll sämblega küll waarsaga küll söörsiga küll nöörsiga
Ütleb: „ei saa." — Läheb töise rätsepa juure, see möö
dab ütleb ütleb: „saab küll." Rätsep tegi palto wal
mis jäi üks nii suur tük jürele et oma pojale paraja
palto sai. — Tegi poja palto ka walmis, siis poisile uus
palto selgä, ja sautas poja ema paltuda wällä wee
mä. Herra nääb et rätsepa pojal sest samа rüdest
palto seljäs müst tämägi palto on tehtud. Ei lausu
poisile sest midägi.

Saab rätsepi enesega kokku, ütleb: „Töine rätsep ütles
et ~~rüdest~~ sest rüdest mulle palto ei pidand saama ja nüüd
sinu pojal on ka sest samа rüdest palto tehtud, ja siin
linnas kogoni sedä viet kuski ei õle.

Rätsep ütleb: „A töisel rätsepil ongi suurem poig.
Selle peräst ta ütles et sest rüdest ei saa. —
Mina saan oma pojale paraja tarbers. —
See peräst (wõtsin) wõtlin ma teie telimist waста. —

Rätsep, Friis Saalman. Lügunõst.

## 15. Ärtamisest. (Toomisest.) —

Kõrd eländ 3 wendä ühes peres rahulist ja õnne
list elo. Üks kõrd kodo oma toas istuder weeren
nele kolme wennaste keskes jutt ärtamise pääle.



Naad räägined: „ Õõldü et kui kesti ärtada ma
lähäb, ja omale nööri silmuse kaula wiskab, siis
peab wana pois nähtawalt nägemata üppi tulema oma
teenritega."

Üks nendest kolmest õõld: „ Mina panen omale
nööri silmus kaula ja lasen rippuma, wie minuti
peräst luske mind lahti; siis mina siis teile rää-
gin midä mina nägin."

Kuida õõlud ninda tehtud. Üks naist lasi ennast
nööri silmus kaulas rippuma; töised pääsid te-
dä wie minuti õtsa järel ärta silmusest lahti; ja
küsisid: „ Noh, midä ja nägid nüüd?"

Tämä wastas: „ Mina nägin üht imelist ilusa
linna; selle jaarnast mina põle weel enne nähänd.
Panga weel wiers minutiks mulle silmus kaula
ago ma saan siis linna sisse! Töised panned.

Lasewad jälle wie minuti peräst silmusest lah
ti; küsiwad: „ Midä ja nüüd nägid?" Ma sain sin-
ne ilusa linna sisse, lin õli ütlemata ilus; aga töine
ja weel ilusamb linna jago jäi läbi räimätä; panga
weel wiers minutiks mind ärta nööri õtsa rippuma
et ma näix selle linna iluduse läbi ja läbi nähä saax.

Kui pea rui rolmas rõrd irta wõõri silmus raulas jai
rinnitud; soitand üks suur must tõld, suured mustad
obosed ees, ja jäänd neile uxna alle seisma, wennad
memad sedä imelisst tõlda ja obosid wahtima; nääwäd:„
Kutsar teeb tõlla uxse lahti; Üks must herra tuleb tõllast
wällä; aga äritse radob tõld, obosed ja kutsar ju erraj rõõr
rui tina tuhza. Kaks wenda pelowad (rohkowad) selle
nägemise üle ja rui naad pelomisest toibosid läxid role
mat wenda irta silmusest lahti päästma, aga must
erra ees ⁊ nende toa ette soitis ja üxritse wällä radoi
õli ja rolmande wenna räägistanud ja tämä engega
oma riiki rändänud; kus tõisi tämä surnatseid jwo
ulgana ees õlid ja walu perüst ullusid ja ambaid
kiristasid. Kui wennad nägid et rolmas wend ju
surnud õli, siis rahatsesid küll oma ramala temto
üle, ja usksid et wana pagan taeste iga irtamise
juures abiks on. — (Prits Saulmaa.)

2.) Üks mees mõeld ise eneses, ku sest irtumise asjast,
et ruida mõned üsna peenikese paulaga emmast irtawad.
ja ommete see paal ramab neid üles. Tämä õld aga
inimiste suust ruuld, et rui irtaja omale ehk rui
peenikese paula raula panep; siis wana pugur wai
pagan peab omalt poolt tämä rahila raula wiskama.

Tämä pand peili seinä pääle, ja arwand ise ir-
tamise prowi tegema. Nõõri silmusst raula wiwades
wahib tämä peili ~~pääle~~ pääle. Nääb aga et wana pa-
gan seisab tämä selja taga ja jüme waskine ahi
tämäl räägs ja joo silmusst tämäle raulu wis ramas.
Mees wiskab irta noori eneseest rangele ja ei mõtle
mud enämb millagi irtamise prowi teha. —
3.) Kui weel mõisas inimesi teo orjuse ajal pea-
ti. Siis õli üks rõrd ühwerdetud üks Juhani nimelise
poisile õhtu peräl anda. Kaine pois pugend õhta mõi-
ja jauna ahju päale. Säält mendo tüdä taga ajama,
pois surgand ahjult maha, joost üle wälja rumi rulda
alle rusiku mettä sisse.

Sääd wõttand oma särgi päält, löngast lettitud rala
saba moodilise paula, sidond üks õtsa ruuse õrsa külge
ja tõise õtsa oma raula ümbär, lust emmast rõlruma
tuule kätte, ja rolmandamal päiwäl juure õtsimise läbi
kieki teda löngase wõõ paula õtsas ruuse õrsa külles
rippumas. Minu radon isä räägis mitu rõrd seda lu-
gu ja mitmed tõised mehed trendawad seda lugu, et
see just tõsi on. —

4) Aastat 20 tagasi mida mina selgeste mäletan, sest et mina sell ajal juo 20 aastat wana olin, elas Peäle külä wainu leppiku äärres saunas üks wanaldane soldat oma naise Anneza, neil oli üks ainus tüttar Mari. Wana soldat Juan käis külä kerjas ja teenis selle ga omale suure karja päält palju palka; naad elä-sid see kõrd wopis rikkamalt kui suurem osa talu poigi sääl külas.

Peräst poole jagati maad krunti ja wana karjat sel enamb ei old sääl külas teenistust, ta käis kauges mal külades karjas ja toitis wiksiste emäst ja oma naist kes joorsja tõbes ühte lugu abises.

Tüttär Mari teenis Peäle külas üht peremeest kes tämä emä sauna ligidal elas; ja käis ka iga päiw emädä kattumas ja kui midägi tarwis oli tämäle toimetamas.

Ka külä naised, isi ärunis selle krundi peremehe emä-sus see saun oli, käisid iga päiw oma wana hea karjatse nõgleft neist kattumas ja weid jäht ja toit-suu päraleft toidu kruumi wanakesele, et taal mitlagi midägi ei puuduud.

Ühel kesk ommiku ajal lähäb krundi peremehe



wana emä oma lehmi karja maale waatama, tahab sauna sisse menna; aga ei pääsi; uks tugant sinni. Ütleb: „Karjatse proua, tee uks lahti, sina magad weel kui mull jo mitmed rõhad käidud ja töod toimetud. Üläb ja koppib üläb ja koppib ei tehä ega tehägi ust lahti. Wahib pisikese sauna aknast sisse; ennu wärin käib ihust läbi; sest karjatse naine oli pool kammarille, peenikese nüdist lattitud paula ötsa ~~enast~~ madala sauna parre nülge ennast irtanud.

Tu jooksi kõige lähema talose, kutsus ühe wanaldase mehe ja päästesid ~~wanadat~~ wanakese kaulast paula lahti; aga sell enamb ei öld elu õhku sees, oli ja jäägi surnes; et küll kummarile pool kaud põlwili ärta noori ötsas oli. —

5.) Nüüd wast aastat neli tagasi, leiti Konju kõrwe mettist tall tee äärest üks Wanaldane mees kees Kuiwinu külä karjas käis, madala paduka puu kõrwas pool seisuli ärta noori ötsast surnult.

Need 3 wiimast ärtamist on wiesta õiged ja enna-wad selget mürno et ärtamise juures salaja ja nägemata wainud ~~ühes~~ abilises olwad.

## 16 Kuhja kiwi.

Päite külä maa pääl, mehi tee ääres, põllo ja hei nama piiril, seisab üks määratu suur kiwi; seda kuhja kiwega nimetatse.

Wana rahwas räägib: „Wanal ajal eläni Päite külas üks ärmus ahne mees. Sulaste ja tütrikutele ei õle ta raatsind üksi rüdeid ega ka õisti süüwä anda. A iga ommiku õli ta oma peregа joo enne waresti töö juures ja iga õhta õli ta kõige wiimane. Üks laupa õhta kui täised peremehed oma töölistega koda tulled, siis olutand tämä wast heinä kuhja tehä, kus kuhi saatusid ja luhtisid heinä juures õld. Nüad tehned sül laupa õige kuhja walmis; aga öö pimeduse peräst ei panned nüad sugugi tähele et kuhja ühte poole lüngakille tegid.

Pühapä ommiku nähti et see suur heinä kuhi ümbär kukkunud öli. Ja esmaspä ommiku kui inimised selleşt ümbär kukkunud kuhjast mööda tööle läksid, nägid nüad imestades, et see öli kiwiks muudnud. —

## 17 Putru kaiw. —

Päite wallas Kümäpä külas № 11 krundi werä



wä taga heinä maa pääl on wesisel ajal üks wee lomp; kuiwal ajal muidu üks ümärgune rohoga katteta augukene, kelle sees wai põhjas 10 sond tules põlend muna kiwe nähä on. —

Kümäpä külä wanemad inimised räägiwad: „Kui meie weel lapsed õlime, siis rogasid Juri päiwäl jüt külä pere naised kõik putru kaiwule korra, töid tangu ja wõid kaasa, säätsid suure paa kiwede päile tulele, keitsid tangu putru, lasid ka pudelitega wüna sinne tuuwa, seid ja jüid õlid sääl kuni õhtuni wõmsud.

Lapsed jooksid mängides ka emäde kaasas. putru kaiwu ligidal.

Midä peräst just naised Juri päiwäl putru kaiwul käisid, ei tea keegi, aga karja on nüad sell päiwäl ka karjatse oida anduned.

Kui kari enne Jurgi luhti käis, siis lapsed ehk wanad kõik ütles oitsid karja

## Katuse wanast ajast.

Liisu Tennosk Jõawi rihelroonast Järwe wallast päri't räägis mulle alamal ruuda wat lugu. —

1.) Wana rahwa rääst ruulin mina, et wanal ajal Kuressuse mõisas Jõvi nihtsamas üks erra Tuxlas on eländ. Se on õige rangest ja irmsast rahwast perrsänd ja lesst perrsä. Ta pünand ka mõnda üht ehr tõist moodi, mõnel last rogoni elosult naha juttad seljõst wälla nülgidä. Kui kesti noor mees sääl wallas naisse wõttand, siis esimene öö pidi noorik ikka Mõisas erra Tuxlasse tulluda ölema.

Emme surma jääänd se erra nii wiletsers ja riduriks, alisend mittu aastat aiguse woodes ei eländ egä surd tõne.

Kümaks ei jaxsand enämb tõne süüwä, siis twodod rülõst imetäjäd naised, need immetänd tõst rõrda möödä, las omad wõetid lapsed riiser dagu nü et naba sinine ras sest kaolis.

Kui mõnel naisel wähä öld rinna piimä, selle rinna pääd närind to pahalane pureks.

2.) Selle sama naise tüttär Liina, ruuli sedä juttu ja rääkis siis edesi:„ Mina säisin 1886 aas. Kuxrusse Mõisas tüdi tütrei wõõrsis. Meie jutt jeorsi ka aiga möödä wana aigade pääle, mina tüdi tüttär ja toised sarste tütrirüd weel



minu Mõisa pöiningulle, näitasid sääl üht suurt punase ja rohelise trübulisers wärwitud, õige pitxa rütsi. Näwäd teedäsid öölla:„ Se on näinda ru ölema ruulled, wana Tuxlasse rätsi. Meie tõmpsima tõse riisu tagant wälla ~~ol~~ arna alle ja ratsusimma tõst ruiine asja.

Wana tolmond ja allitand pool mädä metrah ja pää alus padi öld ka rütsi sees weel alles.

3.) Rätsep, Gustaw Tenorist ütles et tümä rõrd wana rahwa suust ruuld:„ Üks noor prunt weedad Mõisa herra juure simisers öörs magada. Südi ja julge prunt wõttand õige tarawa pus noa pihusse, kui erra arxand tõda jõe riisxuma, et prunidiga äbemata tõod celgada. Sääl tõmband prunt pus noaga erra mawa ha. – Se sõnum mend Mõisust mõisa, simnes saadis jääänd se ruinal prunx maha.

4.) Rägitarse:„ Üks erra öld wägä wali, perrsänd ummetumalt waisi tõd inimesi rüxroma do aig. Ka surma aigusses ei öle tu muidu ruhu ega (inglimist) saand; siis lest ühte puh ru inimesi oma aiguse rumbri unse taga perstä. —

Ninda et ühte puhku inimiste ädä risa ääl tämä rõnil ruulla pidi ölema.

Peräst tüdined rõik mõisa pere rahwas sest uledast risust, mi erra enämb wodest wällä ei öle päästnd, jüs pandod mehed tämä ramb ri uhke taha rõrda mõõdä risendämmä, ninda et ta ihre sunna tunnini pidi ädä risa äält ruulema. —

5.) Üks erra ajand jälle rõik rüli pere neised mõisa wälja äle leikama.

Sääl andand rõwa käsu: „Iga üks tõstku riided üles ja leikad palja perse upparille. Siis luskmad neie nalsto mehed ra sinne tulla, kes ep oma naist palja perse kaalt ei tundend, see saand rõhe persä.

Niisuest naija tehend ta tihti päale; ädä õp petand mehed targemuks, näwäd lased iga üks oma naisel tähtsä märgi suka paulaside ge panna, nii tundened iga üks omad naised. ja jäid persest prüks. —

6.) Üks Jemoff räägis: „Järwe wald öli ja Pendi pääl, urwatu 1855 a. Siis wõeti wabat



inimiste ja moona meeste tütred ja pojad wägise mõisa teenima. Mina ölin alles 16 a. wana nui Mind mõisa waimuks pandi, sääl minu emä Mõisa walitsejat palus, et mind tema tugiks ja teens reeda jäätaks, sest öli aiglane ja pidi süsi mõisa päiwi tegemä; aga walitseja ses minu emäle lihane ene öli ei wõttand ta palwet palwet ruulla.

Waimudelle anneti Jurist rumä Mihkli ni (6 wanna rubli ja 4 Rubl raha) mõisa lauwalt süüwawä ja pidid oma riidega igal pool töö rämä ruhu saadeti. Peräst Mihkli runi töö ja Jurini pidi waim [illegible] söma ja tulwe päi= wil 6 rõrra nädälä mõisas räimä; õlga leh= mä; — nuum sirnatse ranjaid jõõtmas ehk ehk wiina rõõgi töös.

Acsta palk öli 6 wana wilja ja 4 Rubl raha. Kes wähä wastane öli sai perata ~~ei~~ weel rull. Kui mina weel pisike lapsuse ölin, räi sin mõisas kartulid noppimas. Ühel ennemu öli maa jääs ninda et suured mulla panga waos öled ei jõudand ratsi tagada.

Walitseja tuli sinne ütleb: „Midämõ ühele ehk kahele sün anxan andma aman iga ühele küll süs iga üks eelega teeta. Axxas sennisest päale mõõtas keppiga iga ühele 2 sinaxa seljä päale nii noore kuu wana suure ehk peenele. Selg ole tuline silmist walgus wesi pöxxi mõõdä maha; muud kuu ole aga kärme muidu saad jälle!—

7.) Üks nõrd saated poisid äästämä, walitseja kanistab: „Kui te eest ei äästa saata õhtu pensa Teise sõnaga öölö: „Ma annan teile kõhe ommaxa palx kätte süs teate kuida teeke ja mina xa õhtu õlen oleta. Kuida öölöd, ninda tehtud. —

8.) Kui Järwe erra ratsa tööliste juure sõitand, ehk jala tuld, süs öld ikke kas pihlaxane ehk tominane nõxx kepp käes, misxa töölis te pihtu tümitand. —

8.) Kui nõrd peks joo maha xeelati; süs Laag na Mõisas Wai'wera nihel sonnas üks kupjas palund tee mehi: „ölga ninda üwäd, laxxa ehk xeski üxxi oop ömmetegi küüwei; muidu mi na ei saa päiwäl ega öösel rahu. Ninda öled kupjadxi joo peksp imu oma were süse imo med. oh! imed.!! —



9 Järwe mõisas ~~kündand üks~~ kündänee tee mehed sügisel kartuli maad. Üks nende ulguse xeerand ärjäd waw õtsas ümbär ja et waim xõix kartulid ei jõudand noppida sest ajusi pidänd tee mees ärjäd paigal ja awitand mõned kartulid waost wällä wõttu, erra xes kaugelt seda nähänd, sõitand tee mehe lähi ja xäratsend: „Hüxxa kuub maha!" Ei awita muud, kui tee mees hüxxa kuub maha ja seisa paigal nii kauwa kui erra tominase nõxxa keppiga, (mehele nees xes järgi wääl) rohneste sapisi jugas. —

Maidugi teedä, kõiged tee mehed ja wai'mud õlid kui rehtla päälgrüpsetäud; nes sedä wõis teedä, kui kauwa kellegi nahx weel terwens wõis jüüdä. Mehel omal aga we resse wee pisarad silmist kui erne terest põxxi (palgid) mõõdä maha.

10.) Järwä erra Aarnolt öld kõrra Haag rehi ammetis. Kui ta ineimisi last pensa süs seisänd ta ise juures ja näitänd keppiga

ruku rõhtu lööjä mees pidi lõõmä. Neie põrand
xus inimiśi alati on perśetud öld xõix were
prittidega xaetud.
Üks xõrd mend śee rehi põlema, xõige põlemi
śe aju śeisänd tulexahju xõhal riśt taiwa all.
Rahwas arwaned et üks inimene pidi śiśe
põlema, a xui peräśt xõix inimiśed alles öliś
śiis arwaned et śuure perśo were walamiśe
peräśt riśt taiwa all śeisäs. —
Kanad rahwas räägiśid mittu xõrd, et xui in
mene tulexahju ajal śiśe põles, śiis tule xahju
xõhal ikxe xiśti nähnëd.
Praigused inimiśed ei öle agu śedä millagi
räägixnud; ehx xül xa śagedaste niśixeśi ömne
tuśi trehwab tulema.
11.) Kõrd eländ Üdiśe mõiśus üks wana
Tarwan O. v. Roosen. Śei öld xa armuta
wali oma tõõliste wasta. Kui ta hagrehtiks
śaand śiis last ta rohtu aluśi armetuld per
śu. Üks rohtu päiw perśetud jälle nü irmśus
inimiśi; et neie üdä riśa maan teele xuulund



mis mõiśast mõõdä xüib. Üks śell xell
Ups nimi; trehwand śee xõrd teed mõõdä
reiśides śäält mõõdä mennemä, xuuld ini
mese ädäläśt riśa; xeerund mõiśa pole mene
mä et nähä śaaxs midä śäält tehänśe.
Kümaxs jõudand ta śimne paika xus inimi
śi perśeti, ta wahtind esters oma xõwera xeppi
nõjal mäti lüguśumata pääs. Hagreht wahtind śuu
rel silmil ta öśśa pexs mend üht śõudu ikxe edśi.
Kümaxs öld Ups:„ Śihunixad nülgiwad eläjäid
a śüm nülgitä inimiśi. —
Hagrehi xops mend üle maxśa; śeśt ta ei wõind
śedä äbemata julget meśt xaristamata jättä;
xes mäti pääs xeppi nõjal śeiśtes tämägä
au andmata ja üristawalt räägxis. —
Ta öld ema śõdatite wasta; (xes agrehi noh-
tus perśo meesters öliś.) i„ Tommage śee äbe
mata xelm maha ja antxe taale 60!“ —
Ups laxxend heagel xõix sündida, mis ena
tämäle śeowis. Kui eopide lugu täis
tõuśt mauśt üles; tänänd herrädä weel pää
legi;

ühtlaisi aga Tõmmand ta omad selli paberid ja pasi ja andand erranese rätte.

Erra wahtind tummalt seistes paberid rõivalabi; wiimaks ööld: „Miks tee ommenb neid mi[illegible] ei näitänd?"

Ups ööld: „Neid rasvi minu rääst ei rüsind ja malle ei antud nii palju aiga.

Erra rutsind Upsi oma tuppa, paxrund leppituseks suure summa raha; aga tõine ei ole wõttand leppitust; mend andand sedä lugu omas sumptis wai müras üles.

Selle lugu peräst tastud Hugriht ammetist lahti ja päälegi pidänd ta Upsile igu aasta nii palju raha maxsma; et Ups wõis selle ~~mad~~ mehe wüsist, ilma tööta ilusti elädä.

12.) Ups tee mees saadetud, pexsa siri rääs Hagrehile; et sääl pidi 30 õige tulist sauna. Tee mees mend xuni hagrehi mäe ja rõige ligema körtsini, mend körtsist rasvastust ja xamatust wõttama. A sääl trehwand üxs plexriista xuupmees Juut



õlema puhxamas. Tee ütleb Juudile: „xas õled ninda üwä, ja wed selle xirja siie mäisa. Mul omal ei õle aiga. Ma annan sulle selle eest 30 xopxa. Juut tünänd weel päälegi, et ninda xergelt 30 xop teenida wõis.

Xeend xirja erra rätte, see lugend läbi ja ööld: „Sina sued 30 hoopi. Juut immu je ahastust täis, axrab errada paluma; immuga ei tule midägi palwe sõnu meele; tahab wiimaxs ööda puht wene xeles: „Bamuu Бласарова ei sa aga sedägi ööda, xartes ja wäristes ütleb ta; plxradi plaradi, plxradi plaradi.

Erra mõtles et Juut tahab xelmi peräst ennast rumalaxs teha oma plxradi plaradi sõna pega. Lust rõhe tõse mehixese maha tõmada ja 30 hoopi tagumixu päale anda.

Juut xisendand: „Ulbis, Ulbis, xas see elep minu eigus. Juut mend rõhe körtsist tee mast taga õtsima; aga see öld je xus sedä teist läänd. —

## Wana asku.

1.) Oma inimine ei tohtind tuppa tulles nalja peräftsi teretada. Kui mõni noor nalja ammas sedä julges tehä; sai ta kohe wana eide käest kuuwa wart, potti arwi ehk panni käppä, (säplä) maitsta. Se oma inimiste teretus pidi neile usu järel surma oma rahwale tooma.

2) Kesti ei tohtind istudes jallad täine teise päale risti panna ja siis edesi tugasi lüguta- des rügutu. Kes sedä julges tehä see pidi wana pagana last rügutama.

3.) Noore nuu laupa ei mendod millagi wihtle ma; uskuti et siis selle wihtlemise läbi iho peab sue gelemma ärrama. Ka witha ösi ei leigatud mitte naist kasrist nus urwad külles ölid: Kar deti et naist pidi näru (sügelik) inimiste kallale külge ärrama.

4.) Kui rewäde rase puu mahl lahja öli; siis uskuti et lehma piim suwel saab rumus ölema Kui mahl rumus siis piim pidi lahju ja ve sine ölema. —



5.) Kui juurseid leigati ei tohitud maha leiga tud iuursi mitte üuwe wiskada. Kardeti et liinurased ramawad iuursed oma pesasse; siis peab see inimene kanget pää wolu tunde ma selle iuursed linu pesa weedes.

Maha leigatud iuursed wisati ahju; mõni top- pind jälle lehmä sitta sisse; leotes ja uskudes et tõmä iuursed ei urra siis millagi murenema.

6.) Kui Aprilli kuus põllud ja ninda ruiwad on et sündades pankad üles ajab. Siis uskuti: „Suwi saab wihmane ölema.

7.) Wana rahwal öli see pruuk; et kui surnud ini mene (puusärgi) kirstu pandi; siis uus linane kangas tämä üle tõmmati. Sedä kanga tük ki; midä surne päale pandi; ei tohitud mitte ma ega käeridega leikuda; waid pidi ranga ötsast wällä rebitud saama. —

8.) Kui talwel heinä kuhja kodo weeti; siis jääti malga topp maha. Kardeti: „Kes malga toppi kodo toob, sell saab heinä pundies kätte tule ma.

9.) Kui tuulisbaſk uludes ruuldawalt reerutab, ſiis uſuti: et waiſi lapſi ſääl ligi lähedal peredes pidi jäämä. 1890 a. oma ajal reeritas tuulispaks uludes heinâ ma pääl. Ann Sälixow üks 11 aastane tüdruk ütleb ſedä ruulles: „Wanad inimeſed uſuwad et warsti niiſuneſe tuulispaſa ullumiſe järel ſiin ligi dal perekondades waiſi lapſi jääb.

päiwä kaks wai 3 peräſt ſedä 21ndal Juunil jäi üks raud tee putkasmin maſsina alle ja ſai ſurma. Kaine jäi 5 wäetima lepſega tädä itredes taga leinâmâ. Oli ſee nüüd wana ruhwe uſu, õnnetus wai woletus, ſee jäägu iga ühele oma järel arwada. —

10.) Kui koer ulludes nenä alle poole pidi, ſiis kardetud tule kahju õnnetuſt. Aga kui nenä üles poole ulus, ſiis loodeti üwä õnne ärespidiſes elus tulema.

11.) Wanad inimeſed ei laſsed oma ajal üle oma kääes, mille aroda (ehada) eneſe järel oma maad mööda wedädä, kartſid et ſiis lambad



rewâde laudas peawad ühte puhku reſendama.

12.) Kui heinâ ajal lehmäd rohe löödud (niidetud) heinâ maale laſti. (Wanad ütleſid: wixaſti jälgile laſti.) Siis räägiwad perenaiſed praiga weel, et lehmäd peawad piimâ anni wähemaks jätmä. —

Selle wastuſeks wai abins panded wanal ajal, wanad wixaſtid kaiwu rüüade ehk muu eläjä jootamiſe riistade ſiiſe, ninda et need täieſti riiſta põhjas wee ſees õlid, lehmäd laſti neile päält wet juuwa ſee pidi awitama.

Kaiwara ehitsemas Türſawü Sõtke küläs on on Jaan Kotja naine Emma, arwatu 50 aastat wana. 1886 a. weel ſedä ruuſti pruukinud. —

An Sälixow täma riſti tüllär räägis ſedä mulle.

13. Kui põletuſt ajab, ſiis peab pahema puhu peſä laskuma ninda kauwa kui põletus kaob. —

14 Kui mõni rawanduſe aigusſe jäi, ſiis kästi parema puhu peſä pääle ſülgeda ja ſäält jälle wällä laskuda. Siis pidi aigus kadoma. —

15.) Kui mõnel koone liu kuhugille kaswas, ſiis pidi ſee inimene ühe kolme aaralise riſt teele menemä.

iga tee aara päält pidi ta ühe kiwe üles
wõttama; sellega seda aiget kõhta wajutama; siis
jälle kiwi wana paigu pääle tagasi panema
ninda kuida ta enne sääl seisis. —
16 Kui sellelgi sõrme nüüne perää wastasid
siis nührisid naad need aigeid kõhad mure
liisex kuulud rüüe päält. Kui naistel nüüne
perää wastanes, siis nührines naud meeste
püksside wasta.
17.) Wanad rahwas usuesid: et Peräst Pärtli
raudnaul pidi heinä (rohu) sisse menemä
ninda et ein õige kõwa lüüwä pidi õlema.
Külm kiwi pidi mere wede menemä, ninda
et sääl enämb ujuda ei wõi
Da kaste ei pidänd päiwäs pikkas enämb
kammu tagant ja põõsa alt kadoma.
18.) Kui noored inimised kolme kuniga laul
pa tänast õnne walanes. Siis see wesi kuhu
sisse naad õnne walasid, wiseti riista seest wera
posti pääle. Kui sell ajal kesti trehwas sääl
maja lähi tagoma ehk koppima; siis pidi



ees tulewal aastal sääl majas kesti sure
ma. Aga kui sel ajal kesti kusti trehwas laul
ma, siis pidi neie õnne walajate ulgest üks
surema. Kui kusti talos kõer aurus, sääl
öli rõhkusse kwalust.
19.) Kui tõbiselle aigele pandud külmä wee
wan kui ta magama jääns ilma tämä teedä
mätta woodest(süngi) ette. Kui ta nüüd ööse
üles kargas ja woodest wällä tulles jalgadega
külmä wede ustus; siis pidänd tõbi tämäst
lahkuma.
20.) Kui sun sügeles; siis öeldi: „ei tea kes saab
mulle wasta sunud kõmä“. See öli, kesti saab
albu sõnu andma.
21.) Kui kesti pühäpäiwäl nuga ihus; ehk mõ
ni sepp ehk muu inimine midägi wiilis. Siis
usuti, need inimised wiiliwäd wana pagana
ahilaid peenemaks. Nii kui kõik õppined sep
päd oma pisikese käsi aambriga palga alasi
pääl tralli töök kõõwäd; kui tagga mees
kuuma raudu suure aambriga taob.

Wanad arwaned ja räägisid seppä wambri trallist ninda: „ Sepp wõis sul oma ambriga ruuma randa tagada. Aga naad on wõis rui ühte rübärä wanaste jo wandund ja sülgend; et iga üks alasi pääl tralli löövad. Selle pärast uskuned wana aigsed seppäd, et naad wanu pugana ahilaid ikka nõvemaks neetiwad.

Kas see uwema aja seppäd sedä teäwäd wai ei; aga trallitawad naad alasi pääl küll.

22.) Kui esimest kõrd oma piimä föödi; siis kes pere ruhwa ulgast esimesest föönd sai; see tuli perenaise juure, kel lusika põhjaga tämä wasta õtsa diff. Ise ütles: „ See noor ürg wui lehm wasikas laudas elagu ninda wanaks kui sina. —

23. Kui naised putro pottist ehk paast wällä tõstsid; siis kõhe ruttu walusid naad wett pea ehk potti siise. Naad uskusid: „ Kui putru potti kuiwalt kõrbema jättäwäd; siis surma tunnil neie keel seab kuiwa peröst kõrbemä. Keski ei saa neie keelt külmä weega jahutama. —



24.) Kui abi elu naine kerisselle leili wiskas ja sell ajal trehwas kerisse riwi paunudes lõhni menemä; siis usuti: naine saab poig lapse sünnitama; aga kui mees leili wiskas ja kerisse riwi paunudes lõhnes; siis usuti: „ selle mehe naine saab tüttär lap se sünnitama. —

25.) Naal mõnes kõrtsis ja linas mõnes trahteris ehk jwazi majas on wana obose raud uske alle põranda külge löödud. —

Olen johtumise kombel kuulu saand; et wanal ajal mõni nüüsike umbu mees õld, kes omale sõnade abil rublosid rahasid walmistand. Kõrtsis kus obose raud alle ei õld, purjutand ta ennäst ja tõisi; aga kui rohkemb siis ühe koppu jättänd ta ikka sest ruplast järele. Kui ta kõrtsist wällä tuld siis podisend mõned kunts sõnad selle järel jäänud koppale; ja siima pits õld jälle see rubla terwelt tämä taskus. Ju wõis jälle purjetama asuda. —

A neid jogi majades nus obose rund urs
alle löödud, ei õle õle wõimalix sedä tehä
Rahu ei pea üle rauwa pääsima.

26) Kui wanad rahwas sirwegä ehk noaga mõ
ristsi rõhast aawasid; siis leid naad ühe ehk kahs ma
na ratsi, kooriste ratrise keere ninda örnalt wällä
et see õrn nahk midä keere ja wedelixu wahel; üs-
nä terwexs jäi. See nahk pandi aawa päale selle
päale weel kase ihu tehto siis seotud nõuast nin
ni, ja mõne päiwä peräst saand aaw terwexs
ilma et tõist kõrd õlexs volind weel midägi
päale panna ehk uest sidoda. —

Wana aigased Päite Mõisa ja walla
põldude ja heina maade nimed. —
Kutuxe ninda nu lübi une on mul meel
les; et mõni hea uasta tagasi, üks kõrd tahe
ti ja sowiti iga wallost põldude ja heinä
maade wanu nimesid teedä andu; aga A.
meie Päite wallas sedägi sowi kesti täitäm
selle peräst xirjutan minu need nimed wasst



nüüd üles, ninda nuida wanade räästt ülen
xõrd nuuld. Ilma lugu pidämätä; ölgu neil
midägi täsust ehk mitte.

Põldude nimed:

Ligo, Peri mägi, Krawi nurk, Sohosi
Kuhja kiwe, Koerasti, Rummu, Musta nuse
Kitsad sülaxud, Suure kiwe. Werru sõrro.
Palo rinna. Ruudiku. Aia õtsite. Liug
kiwe. Kesk wälje. Pihlaku. Kesk kui wee
Roguti mägi. Praiga üieta sedä rõhta kruus
augu mägi. Õea perä. Musta metsa. Raudsu.
Silda tagune. Puskari. Kurxarja.

Heinä maade nimed. —

Koppel perä. Leppiku. Kesk kaiwe. Sir
Sirgando. Sirkniido. Höllõmä. Maja põld.
Karu perse. Aawiku. Liiwu. Kirulase. Sa-
diku. Roogentiku. Kaastiku. Piksli põld. Kon-
no. Aia perä. Alo. Karu kaiwe. Perä nõdu.

1) Puskari õja; algab lõune poolt maan teed
madala heinä maa päält, kuni muan tee-
ni ei õle kual raldaid; aga põhja pool maan

teed algawad tual rõhe raunis järsult laskuda.
Wägä rõwerite windä wändä; joonseb ta rumi
moreni ja piirab Pärite ja rõnja raja.
See suma Pusnari Õja on jo wanast saadik
ja praiga säält ümbär kautse ruhwole rui üks
tark ja tähtsus ilmade muutuse ette ruulutaja.
Mõni rõrd üsnä wairi õhtu ehk öö ajal
rõhiseb ta nii rõwast et rohin mitme wärsta
pääle ruulub. Ka ruiwal ajal rui ühtägi wedt
tümas ei jooxe.
Kui tämä rohin ruulduz, siis rahwas ütleb
Waresti saab wihma rui wardast walamas.
2.) Ugu Õja. Pärte Mõisa rõhul, arwatu
sada ehk wähä rohkemb sildäsid, olgab on
eemal mere rallast, algab üks sügäw ja lui
järsku, kõrge salju kallastega, kuristik.
Kõsisel aigadel weab üks kraaw palju wet tämä
järsust saldust alle, kust ta wahutades mer-
de jooxeb. See suma Ugu Õja, tark
wahel üsnä wairi õhtaga suurt kärinat,
ka ruiwal ajal rui wett ühtägi ei jooxe.
Wäb ölla, et meie esi wanemad tädä Ugu Õjaks on



üüdänd, a aiga mööda Ugu nimest Ugu on muutnud.
Ugu Õja kärin arwatakse tult ehk tormi
ette ruulutamu. Ka äiaresse (rõue) mürina wihma.
3.) Türsäwä nenä. Üks ruuse mets mere ran-
nas. Mutt Pärte muist Türsäwä mõisa oma
Dus. Üks nurk ulatab raunis piirale mere
sisse, se peräst üsietä tädu nenäks. Iga üks
res säält metsäs ulgub õlga noor ehk wana
tunistab: „Jah tõest, wanal ajal on
siin täiesti meri õld, meie esi wanemad
on siin rala püüdänd, a meie sõime nüüd
pähkleid siin. Pähkleid kaswab seal suurel
mõedul. Kõik metsä oleks ma tunistab
wana aigast mere jälgi.
Soo ja metsä kees tähtsamaid paigad.
Wiru Pärtli põld. Kirp suur. Kasik suur.
Aõlä suur. Wõllas suur. Wasina suur Kut-
rina suur. Käärät suur. Wirunenä rün-
gäs. Liiwa ruhi. Mõisä süri. Suur süri.
Hõllömä kuinama nimi on Pärte ruhwal selle pe-
räst tähtis; et selle kenä ma pääl Hõllö
mä allik seisab; kes kõige ruiwemal ajal

kui Pühtelased oma sügawä sõwe salju sisse
raiutud saiwade peräst wee jumusse surenesi
wad, siis halastab Hällämä üdäliste päale
ja jagab 22 talo perele ja töiste lähedal öle
warahwastelle ja lemmadele nii palju, oma öbe
jelget ja jää sülmä wett, kui sellegi iales
terwis on. —

Wana rahwa reidesse wiis.

1.) Pühäpä. Appu sabusta leem lihaga.
Esmispä Orne leem rasswaga
Töisipää. Tangud ehk lüätsed.
Neljapäe. Kaalika leem ehk ätra jahu putru.
Neljäpä Kabuesta leem; kui woimalik lihaga
Reede. Kartulid ehk ubidest leem.
Laupa. Ötra tangu putru; ehk paisteti
pliniside rehtla päal.

2.) Tõuluss tehtud leiwad midä porcesi ja sõir
jugu wiguritega öle wajutud. Tõulu laupa
ja iga pühä peetud pannud liha ja wer
worstidega ahjus.

3.) Uuese aasta Laupa; Aasta öhtuss sietud
sõige jämedamb wer worst. —

4.) Kümnda päiwäl tüss pool sea peäd appu
sabusta suppi seen reidetud.

5.) Wastla wõi kinqu päiwäl suid sea jalad
erne ehk ca suppi reidetud.

6.) Suure Neljäpä ja Reede sõmed wanad
Rahwas paastu nõqu. Ese üritis tweed
appu sapsad ja salju leiwä sawaser kui wõi
maik ka midägi salu. —

7. Lihawõtte pühädeks reidetud muni ja
maiusseks tehtud ka muna wõid. —

8.) Suri päiwäst reidetud tüine pool sea pääd.

9 Kui mehed esimäst päiwä ötsi seemendä
jid (küüntsid) siis reidete sea saba.

10. Mihkli päiwäst tappeti päs. tehti ka
ölut. Swedi ja öldi rõõmsad; suwe waiwa mõtes
tajus

11.) Martsi päiwäst tappeti wana sõnn.

12. Kadrist werestati üks ehk kaks wana
kuna; kuida pere suur öli ja kuida jõud sawad.

13 Kell jõud sawad, sis tehend igu suure pühä
de ajaks ölut. —

## Wanad sõnad. —

1.) Ega talw õmmete taiwa jää.
2.) Kerix ei ole taiwa riix, ega xõrt põrgu aux
3.) Paremb ixxe xorts xamas xui wäll warbas.
4.) Kasta saba wotte siis saad xala xätte
5.) Paremb oma emâ suu täis xui wõõra emâ watsa täis.
6 Egä lõppul enämb wara waju ële. —
7 Inimine saab ixxe inimisegu xexxo; ei sa mägi mullagi määgä xexxo.
8 Ega tühi xott ialas püsti seisä.
9.) Lorijal lõawad, xuuljal xõrawad.
10 Oor ei usu õiget, waras ei usu waga. —

## Kaiwaru xihilxommast. Utria xülä xeele murdest.

Mihkel Kuld. Utria xülâ mees 60 wastât wana, rääkis õige sedä peris Utria xülä wana aigast xeele murest, trehwasin xõrd tämägü xexxo, ja tämâ juhatusel xirjutan sün natturxe Utria xülâ xeele murdes.



1.) Üxs xord säng Utria xüläs, wana eäline mees Marti, oma naise Eltsega; üsnä xäudü wä tee ääres suunas. Kui xengi teed möödä xuftxi tulw ehx xuhagi meno; siis meno wana Marti xohe sellele wasta ja xüsis: „Kust sea tulo? Ehx jälle; xuho sea lähto?" Üxs xord tulo üxs talomees rattella (wanxriga) linnast.

Kuna sauna Marti lähto jälle tee pääle wasta ja xüsis: „Juani, xust sea nüüd tulet, nii ilda, ja radad xaix ninda mudesed?"
Juani olo wa nalja amba ja ütles: „Mea tulo oige praiga linnast. —
Marti: „Migä sea müüwä weid linna?"
Juani: „Kinda suma pabuid (ubad) ja lääti.
Marti: Kas pabud olid linnas üwäs innas?
Juani: „Pabud olid odawad; a odra jahu xõrti oli linnas üwäs innas.
Marti sedä xuulles lähto xürme xoto ja ütle oma naisele: „Kuule Eltse, sina omme omixu touse wara üles xeüdä odra jahu xõrti, mea lähto sedä linna xump

lema, wana weräwä Jaani ütli meele et
körti tänä linna turul kaige paremas lin
nas old ku muud midägi.
Ohta meno kehe molemad wara magama;
Eltse tousi omixu wara üles; kerütüs körvi
walmis; pani wana korge woi rinnu sisse
ja terli (kaane) weel pääle et maha ei pars
ku. (läixi.)

Wana mees sidu körvi rinnu longust le
ditu paulaga püsti pihule ja arxas linna
poole mänimä; Elts joowis weel üwä kauba
onne kaasa.

Sai wana mees monel kümmel jumul
jaunast kaugemale menu; Eltse üsäle: „
Kulen sen Marti, ärärs sen kuixi ruha
linnas taas otsa purjeta, Toorx meele
keidorse waiwarx sua.
Marti sedä kuulles tosti ärmäxu saba üles,
arxas perse upuxille, wottis näppega perse
tagust ja ütli: „ Wott siit seole sua. "
tt körti A tuline körti kaix lunge rinnu



kaane augu läbi; (kust woi mämä wars
läbi käis kui weid tehti) wana mehe kau-
la ja poleti wanaxuise kaula kaix tuli
ragule. Kaula üle lungi körti wana mehe
parda ja pitas kaix wana Marti parra. —
Wanaxuiste nou ei meno rixxi waid täiest
lähto rixxi. — Marti wahti körd ette ja
taha, ja körti see tilxu ubemest maha.
Ka linna Marti ei käinud, sest kört kaix oli
maha läinud. Ei Marti saand wüna juu
wa. Ka Eltse ei saand sua süüwä; Waid
ennemb sui Marti küüst süüwä.

Moned pisxesed tähendused Utria
külä keele murdest. —

(Näwäd) Utria külä inimsed punewad rää
xides sõnadele ixxe äulega tähe lõppuxs tuha
ninda kui inimise nimedele: Jaani, Jaaxu
Marti. Jurgi. Pärtli: Anne. Kadri Kaie
Maie Malle. Ja jälle: pabri, lauda, saani
seina, telge, topsi, waxxa. j. n. ✱ e.

Kuhu sea lähtu? Mea lähtu Moisa.
Kust sea tulu? Meu tulu eitsist.
Ken se seita säal? Sarsa seita tellaga.
Obone on rõuwes, lehmä ja sõmi on õuwes.
Tänä ehta on ilusa ilmä; Anne pane tango petrole wõid silmä.
Aida uxse lugo rigoti xatsi wargad räägiwäd õõse aidas.
Mulle, tvors meole appo pümä, sitsu ja leibä süüwä ja olut juuwa.
Uuwel toal on ilusad suured ixxenäd ees ja laudane permando sees.
Ken sedä ilusa roiva lei? Ken sele torre xui wale wei! Mea wein torre, panin wett täis et turbob.
Radal on uuwed põõwäd. Suunas oli ohta äge lõõli. —
Et nüna rohxem 20 wersta Utria külast xaugel elän se päraft ei tunne mitte tüiest neie xeele murret, egä usalda xa enämb sest midä ei rõjuta; xardan et ajan prügi jenna.



## Weel üht ja täist rahwa suust Päite külä xele murdes. —

1.) Kord mend wana pagan Jumala juurde; ja küsind: „Anna need inimised mulle xes silmi millagi ei pese?" Jumal ööle: „Ei, neid on wäga palju." Siis küsind wana pagan: „Anna siis need inimised mulle, xes silmi pesewad a millagi ei xuiwata?" Ja Jumal ütlend: „No need wõid sa omale wõtta, neid on wähemb xui ešimesi."

Meie wanad eided, xes seda jutlu oma tütarde le on räägixnud, seletanud selle jutlu põhjust nii: „Kes silmi pesewad ja ei xuiwata; need on need õlpäd noored inimised xes oma silm nägo minximise läbi ilusamaxi teewad, xui Jumal neile seda on lubanud. Et nead Jumalu loodud iludusega rahu ei ole; selle peraft lubab siis Jumal nead xuradile, olgo minxiad alwasti ehx kõrgest sõjusest xõix, xõix neid on Jumal xuradile lubanud. Selle peraft meie ümber xuudu neiud, ei mingi millagi oma nägu ilusamaxi; waid on sellega wäga rahu, xuida Looja loond ja tooja toond. —

2.) Mihkel Karu, Ultria külast pärit, (a ei õsza ena
Ultria külla seele murret, sest et lapsest saadik sääl
eemal on eläne;) rääkis mulle järel kuuldawat lugu
nii: „Minu tädi mees oli wa tugew nagsi wõt
ja mees, nii et ta enämäst ühte puhku purjus
päägä sodo tuli; ja siis sodo rahwaga semos
ja seemas nii et hirm kuulda oli, sa wa-
hest sai ta waene naine mõnda römakat kuk-
lasse.

Üks kõrd akkand ta talwel üle jõe menema,
naa õhtu ilja pääle; ise old jälle jõe natuke
küüst saand. — Kui jõe jää pääle mend, nääb:
ilus uus saun seisab jõä pääl, tuli põleb ja
inimised wihtlewad sees. — Wana tarik julgust
täis, astund sa sauna sisse. A jääand uksejuu-
re pelvdes seisma, sest nüüd tuld taal mõttes:
Midä ime saun jää pääl wõib olla. Suunas
old ulk alasti inimesi, mõni pesta mõni wiht-
lend ennast. Alasti inimised kutsunud meest:
tule taha poole, tule, tule ehk üks sanuga
weel taha poole, wanakse irmu wärinal lugem



isa meie: Kõrraga jääand ta laama lageda
taewa alle, ei sauna ega inimesi kuski nähä.
Kui silmad oma jalgu ette maha lei, nääb ta
irmu wärinal: „Uks jää murru aux õli ta
ees, kui ta ühe samu õleks wihtlejate soowi pää
le eestund; siis õlekse ta õld jõe põhjas kulude rass.
Selle järel jättänd mees wüna joomise juuta
maha ja eläne surmani mõistlikult. —
Ta ise rääkind seda lugu mitmele. —
3.) Kukruse mõisas Sõwi sihelkonnas, ei mille
üsnä wanal ajal, waid alles iga aegu eläne üks
wüna põletaja (wana poisi põlwes.) See mees ei
õle küll mitte wüna ühtigi mekkind, a wana mus-
ta kurja hüüdnud ta iga sõnale kinnituseks.
Ta ei õle millagi wõimes mend tiö meestega kor-
telisse magama, mis wõis ehk 300 samu wüna
waabrikatt eemal olla.
Katla ahju luel magand ta üksi iga ööd. Ühel
ööl tõmmetud nägemata käägä kuub tämä
pää alt wällä, pää käind kolks wasta ahju lage.
Ta wandund jällegi muitta kurja.

rohnind ruuwe jälle uuwest pää alle tagasi
ja uinund jälle anesse. Töist rõrd tõmmetud
ruub pää alt wällä, ja õõldud: „Sina mene fütt
wällä, muidu paneme sinu süe ratta alla.“
Mees tõmmand jälle ruuwe pää alle uinund
magama: rolmas rõrd tõmmetud ruub ta
pää alt ruub wällä; ruu nüüd silmad lahti
menned, süs üürsed ja ehu ruruad ajaned püs-
ti, sest wana 12 sarwilise saadan õld mitme
irmsa abilisega tema juures ratta kael. —
Mees rargand särgi ja pükste wääl, palja
jalgu õuwe, ja jooxnud ninda lumest läbi
runi rõsteli, kus ta oma töö meked ennu wäri
na ja ädäsel äälel üles ajanud; neile surtand
ta rõhe oma irmust nägemist; peraft seda
ei õle ta millagi enam mend sinne magama
ll surja wandumist ei õle ta mitte maha jät
nud, süs on wana pahalane tedä mitmet moo-
di rimbutand, ninda et ruu ta ruhugi üksi
õli jääand, süs tõnn sawad rõhe jälle õlled töst
rimbutamas. Wümaxs mend ilma ruulsa nõia



wai maa tarxa juure. See ööld: „Sina pead
enne poolt ööd rõige ligema rerixu juure
menema ja seitse rõrd ilma xartmata ümbär
rerixu rõndima. Kui seda jõuad teha, siis
õled nüüd lahti.
Mees mend käskod ajal; saand rus 3 wai 4
rõrd rerixu ümber käidud, säält akkand reri
xu sees suur müürin ja rolin pääle; mees rat-
sund ruida aga rerixust raugemalle sai ja rodo
poole ninda ruida wähägi aga jõuti joosta. —
Peraft ei õle muidu enamb läbi saand, rur-
tand oma hädä õppetajale, see päästand meke
pahalaste kirmust.
Wümaxs jättand ta surja wandumise maha
ja eländ mõistlixu elo runi surmani. —

4) Trekwasin rõrd üke wana elätand soldatiga jut-
tule. Ta ehu ramu õli joo nõrx ja liha ja roxxo rui-
wand wai ärä lõpnud, nahx kätte pääl ja silm
näos oli röix xrimpus wai woltis; aga teraxed
silmad tugew rent ja ta kõwä mõnus jutt. —

antsiwad tunnistust et sõna sõna wahwa eesti ijsama poig sõnades sui tegudes on õld.

Selle perast nihkusin ma ta ligemale et ma mõni wana aigsest soldati elust suulersin.

Oma wanaduse aasta arwu ütles ta unesta mud jo ölema. Ja soldati ädädest ja ohtodest ei räägis ta ainult nii: „Kanal ajal sui soldatid saua aig teenisiwad, siis öli sa soldati põli sümme ja weelgi rohkem sõna raskem sui nüüd.

Kõik muud raskuse jättün nimetamatta; aga seda rasksust mida tüid sell ajal soldatille tegiwad räägin mina.

Trehwis mõni sõna et pitsad tee reisid said sõis jala käidud ja selle tõbi ei mõnel ega mõnel ajal sauna wõind saada. Siis sigisid tüid ulguna ja wanemad neist läksid nii äbemata julgesi, et sabusid jo särgi noori ja püksi wolt wahelt sineli käisside ja saabuse pääle, siäl aiga mööda ümbär waatsid, suunt silmit oma peremehe õlla wahtisid; sõige wiimaks jo oma peremehe (soldati) käest iga ommiku süsi



ma arsaside: „Kuhu ammeti saa tänä lähed!" — Trehwas nüüd pühapä ommiku, sui tüi soldatile suuldud süsimuse ette pani. Soldat wastas: „Trahteri." tüi: „Mina sa." Esmaspä ominu süsib tüi jälle nii sui enne. Soldat wastas: „Karauli." „tüi, „mina sa Tõisiba ominuse süsimise pääle soldat wastas: „Utsenja." Tüi, „mina sa. Kesknädalal wastab soldat: „Tänä õlen mina teewalna." Tüi, „mina saa. Neljapä: „soldat: lähen tööle." tüi „mina saa. — Reede ütleb soldat: „Tänä lähen kasarmu siise te walnaks." Tüi, mina saa. — Kui nüüd laupa soldat sa kuhugi tööle lubas mema, tüi lubas isse sausa mennä. Aga soldat ütles: „Tänä lähän mina sauna." — Siis tüi ses nooremate eest räägis öli, sai wihaseks, lei jalga maha ja säratas. „Mene sina sauna sui tahad, a minu örn nahk ju ilusad wiledad jalad ei sarda sannutu seda põrgu saarnast suuma mitte.

Siis pugened iga üks oma peidu pai sade ja arsasid oma peremeestele terawid ambaid näitä

mâ, nii et aiwa mõõdâ seini meked wahel nühxined, ja mõnegi nõrgema looma jalud xatxi said wigastud, a ega sõgedad sest kowkind walgi ühtigi. Saunast wast sai soldat neist wõstu. Nüxs palju anto see läbi ja läbi ohtond mees oma oma rasxusteks teedâ. Seegi tunnistab et ta üxs täis eesti ajama poig õli; et ta xõik rasxused ennale juhtis, oma easset elu ei xaibanud ja täide waiwa nalja tujus xõige rasxemaxs xujutas. Mõned au märgid ehitasid ta ninda, pidin xord xüsima, mis sugusel wahwa tegude läbi ta need teenimud. Mõtlesin seda meest ei maxsa xüsi mustega waiwad. Ta saab mulle muidugi ütle ma: „Noh, ers need olegi täide waiwamise est mull aua märgixs. —

Siit saadix see xõrd: Kui Jumal elo ja terwist annab siis jälle. Soowin rohxet osa wõtmist wana waru xorjanduse põllul. Ja teile Annus Dr. Hurt palju tänu xõige see suure tüli ja toimetuse eest. Nime poolest Teitele tuntud ja teile au andes.

Paides 15ndal Januaril 1891. P. Paurmann.—



VI xord Wana wara xõrjandus Päiteft.

Saadud 18/4 IV 91. Jõwi rahwaxonnast. – rahwalises murdes

1.) Naistele sõrmi näitusexs. —

Praiguses noorixud ja noored naised xees maal rülõdes elawad, ei armasta mitte oma säädustixu pöa warju; midâ ämm; ehx mooga isâ naine neile linutamise ajal pähâ pani, pâus pidâ. —

Mõni xäib rätt tütrixu moodi pää warjuxs; mõni xogoni õige noore eesti neiu moodi, xodo juures tollitades ja toimetades üxnâ palja päägâ. —

Wana aigsed naised pidâsid alati oma säädusliist pää warju, xui üht aua märxi, alati pâus.

Kui õhta riidest luhti tegi, pani ta oma mütsi wai laan tano xumba ta xunte, jüngi sumba õtsa, ommixu xui üles erxas, enne xui muud riided selga axxas panema pani ta xõke oma pääwarju pähâ ja pidâs ühte lugu päiw õtsa xa xõige rasxemaxs xu. Töödes ixxe pâus.

Neil õli sellexs oma põhjus, nii xui jün ennele me, rahwa jutlu järel: „Kord aänd xuxxi Eesti pinnal üxs naine; see võhtänd alati suure xiirusega töod tehâ; ninda et tihti päale ommixute

ei ole õld töfel ruugal pääd katta.

Oma mehega eländ ta rõõmuft, rahulift ja õnne rikkuft abi elo, ka sumal õnnistusi kõik ette wõtted neil rohkeste, nii et näwäd üsnä jõu kalt maja on pidänes. Ninda elänes nemad jo mõlemad mehega wana ealiseks. —

Ühel ommikul kargand ta jängist üles ja ukkand köhe paalja pääga kebi fõtkuma; fääl feisänd äkkitselt üks alli iuroste ja abemega wana mehike tema ees, terektand, andan jrudu tööle ja jätku leiwale; aga õõld ka rohe: „Sina wanaldane naine jo õled, a fõtkud kebi palja päi.“ Naine wabandand: „Ei õld aiga pää kattet pähä panna.“ — Wana allike jälle wastand: „Noh, kui fulk ei õld aiga, küll mull on jüs aiga fulle üht pää wanju pähä panna keda fulk millagi enamb enne surma pääft wällä ei ooli wõtta!“

Nende fõnadega pand ta naisele ühe püigistaja mütsi pähä ja kadond kui mau alle. —

Naine tuhand kiireft mütsi pääft wällä tõma, oh! ädä! ei tule ega tulegi wällä.



kobak ja kobak käppägä aut pää wanju, ei jõuewa este uskuda nidä küsi kunneb, a wümaks kui ta mõlema käsidega jo kül tädä õlli koband ja pääft wällä prowwind kiskuda; aga pähä pundud mütsi ei liikund fuguki paigaft, noh nüüd waft naine kuand aru et all wanakse kuole rundse mütsi igawaft pähä õli kimmi needinud.

Küll käidud kõik tähtsamad kargad ja nõiad läbi a üksi ei saand raud mütsi naiselt wällä. Wümaks weetud töft linnaft lima ja külaft külasse ja näidetud kui ime asja kõigi rahwale! Selle imnu perääft pidäsid wana aigsed naised alati mütsi pääs; a nooremad ei usu enämb nisuksest asja; arwawad seda muiste jutlude liiki. — Liisa Arnwale.

## 2.) Sõnne matmine.

Kord eländ üks noor peremees oma noore naisega õnnelift ele, mende maja pidämine mend üwääft edesi, ninda et naad iga aasta ikka mõne rublakese maha päiwa juoks saanes seisu panna. —

Pere mehe ema, wana eidexene õld weel elos, selle rätte andanud rõiw oma järel jäänd rahad, sellel aga muud aio paiga ei õle, siis rerist järel jäänd rahad rõiw nüüdi rerade alle, põhjamaadugi; teedä, - teedsiwad poig ja minia ra ues emä raha eitz.

Trehwas nüüd wana eidexe rõrd furema, poig ei tahand ise auda raiwama memmä; ega ilgend ra fugulasi fundida oma emäle auda raiwama memmä.

Ta läxs tellis ühe wõhi wõõra mehe oma emäle auda raiwama. Ja tellis et mees pidi ra mattuse päiwäl wana eide furnu rehä rerix wiale oma abofegä weemä. Wõõras mees tegi rõiw ruida taheti ja tellisti.

Sai furrud joo maetud, läitis poig fuurte fugulastega mattusfid pidämä, a wasst wõõrast meest res auwa raiwas ja furne rerix ru aiale wedi; ei rutfarne ta mattusselle egä tehnd tämägä midägi juttu ega ra tegemisst ühtegi.

Wõõras mees oztand päiwä, raks, ja rua



joo rolm; oztab ja oztab, ehx ixxe muxfeta ra mulle wähägi minu töö eest, aa ei ühtegi. Mees wottand südäme rindu, labida rütte ja mend raiwand õõ ajal auwa lähti, randand wana eide pihal rodo, mend tafa reste tõjega tuppa rui rahwas rõiw magasid, jääl töstand furne eide pürandale püsti ja ise vidand eite selja tagant rinni ja hüüdänd läbi furgu rireda häälega: „Ehx nüd rerä res raha jees on, antxe rüreft siie.

Kui magajad see rireda hüdämise pääle üles ergasid; pelosid naad rõiw. Mees aga üüdänd tõist rõrd nüüsama rireda häälega: Hüreft antxe üxs rahaga nüdi rerä mulle. Rerä wisetud pürandale.

Siis mees wõttand nüüdi rerä omale ja tõi ra wana moori toast wällä. Wana moorit ei mattand ta mitte maha; temale ei marstud weelgi palxa. Seda raha mes ta rerä jefft leita ei lugend ta mitte palgaxs; jeft seda ei õli ta nüüd jo rawalal rombel nüüd teenind. Ta wei wana eide furnu reha päiwäxs sula rohtu warjule; õõse wei ta wana moori furne ref reha sidos tellis õlewa

oboſe ſelgâ ja wana eidele weel wana lund xätte. Kui peremees ommiku tälli läxs, pelos ta nii et prantſatades põrandale maha langes; ſeſt ta nägi oma ſurnud emâ oboſe ſeljas ſirgel lund xääs istuma.

Kui teiband öli rönis ta tallilt wällä; läxs xutſus jälle ſelle wööra mehe ja tellis et ſee ta ema pidi maha matma. Ta iſe ei uſaldand tädä enämb matma memâ.

Külâ mees lubas ta ſoowi täitu, a et temâle misti palka ei lubatud, jüs ei mattand ta weelgi tedä maha, wei ſurne päiwäxs xuhu gi xõrwale; ööſe wei ta ſurne jälle neie eita. pani ſalwu nõjale ſeiſämâ.

Sääl aidas öli üks ſuur xirst leiwâ jahu täis, ſinne jahude päâle walas ta pange täie wett ninda et jahud päält märjäxs ſaid. Hommiku eita astudes pelos perenai ne wana eide ſurne xeſpâ näkes. Pool uima ſelt tuli ta tuppa, räägis mehele midä ta eidas nänd nähnd.

Nüüd xutſuſid naad jälle ſelle wõera



mehe ja paluſid et neie wana ema tuas pi- di maha matma. Wööra mehega ühes weſt julgeſid naad aita memâ, leiſid xa et jahud xirstus märjäd õlid; arwaſid et ſurnud wana mwor ööſe jahude ſuſt päâle on xuſt ja ſelle peraſt naad enam ei xõlba.

Peremees ütles wõerale: „Mätta nüüd ninda xui wähägi xunſti mõistad; ſee ſurnud maha, et meid enamb waiwama ei ſaa tulla, jüs arman xõix need jahud midâ ſiin xirstus, ſulle palgaxs, mees mattas eide maha, ſeſt ta ſai nüüd xirstu täie jahu tõâ palgaxs.

Eidere ei tulnud rohkeſt enämb irmutama.
Mõi Tõrwoſt 15 a.

## 3. Jäme wõrst.

Wanal ajal xui eesti rahwas mõiſu xõix juguſt xümneſſe maxſid, jüs on naad joulu pühaders xa worſtideſt xümniſt mõiſa pidäned weemâ.

Mitmed waeſed peremehed öllet worſti xümmes ſega hädäs; ſelle päâle ei õle juguagi waadatud xas pere rahwal öli worſti omal õuluxs ſaada ehx mitte, a oma jago worſti midâ mõiſa polt pere päâle öli pandod pidi ta ärxe weemâ

Nüüd wanad inimised räägiwad ölles mitmed pered armetu rehwad, nüüd et kaura leibä" sõõnad ja sügisel kaxkegi werista ei õlt, aa mõisa worst ja muud maxsud pidid ixxe maxtud saama. Üks kord emme Tõulu õhxaned mõned waised peremehed jälle worsti xümnusse maxsu peräst.

Sääl üks peremees ööld:„ Kas usuta, mina teen sell Tõulul nüüd sugusse tüxxi et mõisa erra enämb millagi meie xüüst worsti ei taha?" saagu mina süs xül perxä ehx midagi a mina teen tüxxi!"

Teised ööled:„ Kuida sina sedä wana prunxi saad wõllä xaetada, see ei ole wõimalix."

Mees aga tõendand:„ xüll tee peate nähä saama."

Tämmäl öld üks wana walge hobune, midä tämä enämb töö juures ei wõind prunxida. Ta tappand wana walge hobose wõllü ja toppis kõige jämedamad sooled tangu täis ja weend mõisa. Erra xüxand neid jämedi worsti ja ööld:„ Miks teie ühte puhxu nüüd sugusid jämedi worsti ei too.



Iga xörd ei ole wõimalix nüüd sugusid saada. Tänäwo aasta tappin oma wana walge märä; see päräst õli mul wõimalix nüüd jämedi ja pitxi sooli saadawal." Erra tehend suured silmad ja küsind kas emme xa xesxi obose soole worsti mõisa on toond." Mees tõendand„ ja xõige jämedamad on ixxe obose soole worstid a peenemad on enamist xoerde soolist tehtud, xuid waesed talupojad parembi sooli saawad, mitmel neil ei õle sügise xammagi weristi dada, noh xuid naad neid worsti sooli süs peawad saama, a mõisa worstid peawad just twodud saama."

Herra saand wiha täis ööld mehele:„ xa sitalli saad 30 xere pääle, ja teie xuradite xääst ma enamb ilmaxi worsti wasta ei wõtta.

Mees läxs talli sui lubatud 30 hoopi ja ott õli üli römus et tämäl aga xellegi enäm näie wallas worsti xümnust ei hoolind maxsta.

Lõganuisst (Saxa-külast). P. Sealman

4.) Laua loixus.

Kord xõndind üks noor wene mees peipsi

rumu ääres mettädes; jüäl nähänd ta: „Ürs mees
seisäb xõrgel juxride pääle pandud palgi päal
ja saagib äxsinda laudu. Sae al ötsas rippund
tohoto suur xiwi mida saagi alle wedänd ja xin
da moodi see suur rama mees saagind xüreft
ja xüreft, xüili xa ei õle tõsel öld saagitud pal
gi wahele lõõdud, nü xui meie aegsed saagiad
lõõwäd, et jüs saagi ximmi ei ummista ja xer
ge saagida oni.

Wenelane wahtind suure ramu mehe tööd
ja toimetuft päält; wämaxs wõttand oma laia
xirwe wõõ wahelt, weständ ühe suure xüli ja
lõönd selle saagitud laua ötsüde wahele, oma
arwades tõisele üwä tehes, et wööral xergem saa
gida õlexs. Suur ramu mees ei pand sugugi
oma xüxe tõõ juures tähele; et wööras xüli
lauwa ötsüde wahele öli lõönd, tõmmand sae
nii sama suure jõuga ülles xui ennegi; a
saag tuld nii xergelt ja äxxitse ülles et sae räe
puu pidi saagia nenä wõlwid purustama.

Sääl peatand ramu mees oma tööd, ja mä
händ et laia pürstega ja laia xirwega



wene mees palgi ötsas seisäs ja xüli edesi ta
gas, jüäl tuld ramu mehel paha meel, ta xar
gund palgi päält maha ja öeld, xui sina õled
minnu tööd tuld siin segama, jüs mina jä
tän tänä päiw selle ammeti maha; aga teie
wene sugu rahwas peate nüüd laua leixusse
eest muret xandma, et see laudust xuxxi i/ma
püül pundu ei tule.

Ninda pärisid jüs wene rahwas laua leixu
ammeti selle ramu mehe xääst. Mõnd aastat
Teid tagasi xäisiwad welgi wene mehed wiru
ma mõisades laudu leixamas; ja pidä hoolt
et wirus ega wenes see laudade punduft ei
tuld; a xui nüüd praiga auru jõud laudu saa
gib; selle läbi suid naad seft ras xeft töft wabaft.—

## 5.) Wana pagana toro pill.—

Wanad inimised räägiwad, et meie esi wanemad
neile on rääxind; xuida wana pangan tähti pääle
sün ma pääl õige inimeste hulgas hulxund ja
nende tööd ja toimetuft tähele pand, xa inimesto
ga mõnda sugusid xaupasid tehend jr n. e.—

Üks kõrd ulxund ta kõrtsist kõrtsi toro pill
kündla all, kõrtsi elo tühele pannes, wiimaxs
tuld omma pilliga kõrtsist wällä; axxand kodo
poole menemä; a mehixesel õld wõist wiina
wing xa pähä, tee õld tõsele kõnnale joo lüg
xitsas, xäind tuiga tuiga ühest tee serwäst
tõise wümaxs ruxxund tee ääre xraawi ja
uinund magama.

Sääl trehwand wene mees mõõdä menemä
nääb: „Wana pagan magab norxades xrawis
ja üxwü uus toro pill ta jnures maas.

Mees waraxtand pilli ja tuld tulema. Wa-
na pagan erxand unest üles ei pilli enämb
ühtigi, nuuxind ja nuuxind aisu nonäs
se, ärä jaand aru xuhu poole mees pilliga
läxs, mond kõhe kiireft järele jaand, pilli wa-
ga kõtte.

Ta wõttand pilli mehe xääst wällä ja õeld:
„Et sa minu pilli waraxtasid, ja mina sinu
perääst omu xelliist aigu pidin ruisxuma.

Selle perast peab kõik idene jugu rahwas
sedä trahwi xandama; et olgu rus naad on

rus töö jnures ehk tee pääl xüies; naad üchte
puhxu ixxe peawad laulma, muidu ei pea
naad rahu saama.

Nenda on xa xuulda tänä päiwäni, et
naad töod tehes ja tee pääl xüies ixxa laulwad.

## 6.) Põllumees, xaru ja rebane.

Üks tulo poig xündänd metsä ääres, wana mesi
käpp xaru tuld tänä jnure, terxtand andand tööle
jõud ja küsind: „Midä sää xülwäd jnuest sine
põllu päale?" Mees wastand: „Praiga ei õle mull
jnin weel midägi xülwetud, a rui xülwi aig tulep
jiis xülwän xaurad!" Karu õeld röömsas tujus
ja xeelt nilpsades: „noh! rui xaurad xülwäd, jües
jügise latwad mulle tüwid sulle."

Kui semendämise aig tuli, mees xülwäs nauvid
põllu päale. Karu ulxus jügisel tusasel näol
ümber põllu, sest nauri lehti ta ei armastand
jugugi omale toidusexs.

Teine xewäde xündänd see sama mees jälle sedä
sama põldu metsä ääres, wana xaru tuld jälle tä-
mä jnure. See xõrd ei õle enämb terxtänd egä

xa küsini midä mees tänäwo xewäde põllu päälo xülwäb; öölt pool paha meelega „ Tänäwo fügise olgo tüwid mulle latwad fulle!" Mees lubaw.

A tuli fomendamise aig; mees xülwäs xaw- xad põllule maha.

Sügise xäis xaru põllu ääres, xui ta küpfes xaura põldu nägi oma ees feisämä; käisid taal tühjäd neelämised, küpse xaura latwade peräst, ta ölers neid fuu ja filmädega alle neelaw; a xaupa ei föhtind ta rixxuda.

Wanal ajal öl fuu fõna xaup, ilma xää mees teta nii f xa eläjäte ja inimeste wahel, xui naad fede tegid, nii fama xindel, xui praiguse tempel poognate pääle xirjutud xontrahtid.

Kui xaru ölers nüüd xaura põldu rixxuw füs müüdagi mees ta xarwafe xafuxa ölers turu le weend.

Karu akxas nüüd meie pääle wihaxuw- ma ja ootas parajat aiga, mille taale xõix pettoft xuxfi xalli tafuda.

Talw jüxs lume ja xülmägä xälle, mees pani musta ärjä xee ette, läxs metsäst ahju



fuenduft tooma, taal ei tulw meeldegi en- disteft xaruga xoxxo juhtumisteft ega neiist xaupadeft.

Sui mees ärjägä metsä, xaru jälle wastas! ja ütleb mehele „ Kaxx xõrd õled minu hirm juste pettänd, a nüüd pead felle musta ärjä mulle andama, müidu fa paigaltxi elogä ei pääfi.

Mees aledal itxu ääfel xaruda palumaxx „ Pai must metsä pappakene, minu neiine ja lapfed furewad xülmä; lafe mind tänä weel ärjäxefega xoorm puid xodo wiia. Omme om minu fell fama ajal ölen ma ärjägä juft jüx, jüs annan ta üwä meelega fulle.

Karu lubas ommeni xannata.

Kui mees puu xoormaga xodo poole akxas menemä, rebäne tuleb tee pääl wasta ja xufib: „ Mida fee wana xarwane xaru finu xääft tahi fääl faada, xui fina aledaft töft paluxid.?"

Mees anti nüüd xõix teedä rebäfelle, xuida xuida lugud tämä ja xaru wahel feifäwäd.

Rebäne ööld mehele: „Kui sa mulle sotti täie
uuri tibusi tood, siis päästän sind karu küüsist.
Mees lubab üwä meelegä mida rebäne nõuab.

Rebane õppetand nüüd mehele: „Kui omme
metsä tuled, siis too üks kubu peerge kaasa, siis
me need minu ümbär keret, kui sina karuga
ja ühte saad, siis tulen ka mina nähtäwälle, kui
sina mind nääd, siis ütle et see on uuema metsa
waht, kes metsä loomi õtsib.

Mees tõi toine ommiku peerud kaasa, siis
siis metsä serwüs, kuhu rebane ja wasta õli
tuld, rebasele peerud ümbär keret.

Mees läks härjägä lubatud kõha poole, rebane
luurades metsä möödä järele. Karu wotas joo
ammugi meest ärjäga tulema. Kui ta juure sai
pidi ta kõhe ärjä sallale kargama; a rebane öli-
gi ka kõhe nähtäwäl ja tegi peergodega suurt
plaginat.

Karu jääb pelästades seisma, küsib mehe käest
„Kes see sääl plagistades hulgub?" Mees:
„See on uuema metsä waht, ütsib kas saaks
mõnda metsä elaja kätte!"



Karu ei usaldand enämb joorsu mennä;
uksas sinne sama puu alle mehe juure selle
maha, jalad püsti. Üks ütleb mehele: „Nüüd
metsä waht arwab mind põlend puu küünuns.

Rebäne tuld mehe juure, ja küsind: „Kas
kuskni metsä sellisid õled nähänd?" Mees ööld:
„ei õle." Rebane näitäb karu poole ja ütleb:
„sün nägib üks must põlend suur puu känd
maas ölema, raiu need aared maha ka tuli
maha et sooja saaks, mul on üige külm.

Mees roppotas karule kirwe põhjaga põlwede
kõhta, karu last kürmetest jalad kõhuni alla
poole rippuma, et siis metsä waht pidigi arwuma
oksad kamo külgest ja lahti ölema.

A rebane ööld mehele, lüü nüüd kirwes kan
nu siise ka, et saame nähä, kas puu känd ka
ise kõwa wai mädä on.

Karu sedä kuulles tegi suu lahti, et mees
pidi ilusast kirwe ta suhu panema. A Reba
ne pilkas mehele silmä, mees möistis ja
lei teri kirwega karule mage, ninda et me-
hine sinne sama kõngerki. —

Nüüd ütles rebäne mehele: „Sa nüüd nüüd, et minu targal juhatusel oma kõige suuremast werivaindlusest õled täiesti wõitu saand, pea siis meeles et oma lubamist täidäd ja omme ommiku mulle siia sama ühe rotti täie noori tibusi tood, nende liha on wägä mokna peraste!" Mees lubas. —

Kodo mennes mõtles mees: „Kust pean ma rebaselle nüüd talve ajal noori kanu saama!"

A äkitse lendas üwä kasu tooja mõtte ta pähä, selle järel ka mees tegi.

Tämäl õli kodo kaks head koera. Need pani ta ommiku rotti ja lüks koerad rottiga waindlas metsa; kui rebane meest rottiga nägi tulema, limpsas ta kelt ja tagos sabaga wasta maad ja õli üli wägä röömus. —

Aga kui mees rottiga ta ligi jõuts, jäi ta rebane natuke pelodes seisma, ja küsis mehe käest: „Mis sull sääl rottis nii suured on? need on wist kuitsud?" Mees jälle: „Ei need on suured tibud, peeni talwel ei õle sanda." Rebane esti ei usu mehe juttu, waidlesid tük aega.



Rebane ikke et kuitsud on rottis, mees jälle et tibud on rottis. Wiimaks ütles rebane mehele: „Puista siis need tibud rottist maha, et ma oma teräwi ambaid saan kõrd prowida!" Mees puistas. Aga kui kuitsude pääd jõu rotti suust nähtawalle tuliwad, siis täks rebane joorsu et lumi aiwa taga tuiskas, koerad ritsaades järele.

Peräst saand rebane ühe õõne puu sisse warjule, koerad õled weel kaugel. Sääl reba ne arwand omal kindla warju paiga õlema arxand ise enesega kõwa häälega rääkima! Ta küsind: „Silmad midä teie tegitä, kui kuitsud teid taga ajasiwad?" Silmad öölled: „Wahti sime kuhu peite saame." Siis küsind ta: „Kõrw Kõrwised jällad, midä teie tegitä: „Need öölled: „Joorsime koerde eest wällä." Siis jälle küsind: „Jalgwised jalad midä teie tegitä: „Need öölled: „Joorsime edimiste järele." Siis küsind ta, a saba midä sina tegid?" Saba wastand: „Üppäsin üheste puust tõise!" Rebane pistand saba

õõne puu seest, august läbi wällä. Ise ööld: „Kui sinul ädä ajal uiga öli üheksi puust toise üpprädu, kes siis kuitsud sinu nüüd säält näri-wad.

Nii pea kui rebase saba puu august läbi lagedale nägis, jöutsid koerad sinne, harisid ummastega sabast sinni, kiskusid saba pidi Rebase puust wällä, ja murdsid ta maha.

Nüüd öli mees mölemist waenelasest kärra ega lahti saand ja wõis rahus eläda. —

Ann Sälikow 17a.

## 7 Katk.

Ühes külas tappand katku surm, iga ööse mittu peret inimesi, kes weel elos öllid, need pannud ka iga öhtu omale surma järgi felgä ja wotaned wärisedes surma; kui inimesed ülewel öllid, kas päiwäl ehk öösel, siis ei öle katk neid tappand; aga kui kõik pere kord magama uinund, kõhe langened naad katku ohwriks.

Noh, kauwa siis wa pattune inime suudab walwada, üks kõrd isse une rammitus uinutab.

See küla inimesed ölled enamast kõik joo katku külte kooled, kas 2 wai 3 peret öld waid wal elos. Ühe nii suguse pereste tuld



üks öhta üks wana soldat, see palund ööseks. Pere rahwas ütleb tuole: „Meie wõllaxsime üwämeelega sind waest kroono meest omale ööseks; aga meie külas kaadab (murrab) katk iga ööse inimesi maha, siis wõib see kergeste juhtuda, et ka sina ööse katkule soggiks langed, sui meile ööseks jääd. mene paremb teise külas se, kus katku surma karta ei öle. —

Soldat öld aga julge mees; jääb ööseks sinne pereste eitand ahju pääle magama; wõtand oma õbe alja ja wesi keräwa mõõga ka enese juure ahju pääle.

Pere rahwas uinuned kõik magama, a soldat walwand ülewel, enne poolt ööd tulnud üks wana inetu koer toa uksest sisse, tule siisi ambas. Sell ajal sui see koer toas ümbär ulkuni, surred kõik pere rahwas wällä.

Wimaks mend koer nuuskides ahju äärde, sabund ahju nõjale püsti; sui soldat seda nähnd, wõnd ta mõõgaga koera pää otsast wällä. Kui nüüd soldat põrandale wahtind, ei öle ta koera enämb nähnd, waid selle asemel öld üks inimise werine käsi põrandal maas.

Ommiku kutsund ta külast inimesed seda kätt katsuma mida koera asemel põrandale maha jäi, sui inimesed seda kätt nähnd, tundened naad kõhe, et see nende mõisa prouwa käsi öli, kes itja uigu wast surnud öli.

Nüüd said inimesed ka kõhe aru, et mõisa prouwa ges ma pääl elädes kuri inimine õli õld, ka perüst summa hauda ei maldand jäädä, waid oma walla inimestele kutsuma rawla pääle tuli. —

Sest saate kadond katsa tõbi säält kütust wällä.

## 8 Poig ja isa. —

Üks waene kirjaja wanake eland oma noore poolagara (rumala) pojaga üksinus mettä äärses kus poisike arwast inimesi näha sai, ja et ta ka pool rumal oli, siis ei märkanud ta õieste elaja ja inimese wahel wahet teha.

Isa jäi päiw päiwält ikka rammetumaks ei jaksand enämb iga päiw kirjamas käia. Saatas siis üks ommiku poja kirjama, ise jäi wanu wäiwesst roidund kontisid puhkama.

Pojale ütles ta: „Kui näüd et kuski kaks türki (inimest) midägi ise kesken räägiwad, siis pista sina oma nina ka nende wahele ja kuula midä näwäd räägiwad.

Pois läks teed mööda edesi, sääl johtusid tee ääres kaks koera taplema, tema mõtles: „





Isa ütles: kus kaks türki midägi räägiwad siis pean mina neile jutlus kuulutama. Kuida mõeldud ninda tehtud. Pois läks pistas pää tapleja koerde wahele, need omas tulises wihas ammustasid poisi pää siise mitlu were aawa.

Pois tuli werise pää ja tühja leiwä kotiga issedes kodo. Kurdab oma johtomist isale:

Kaks karwast meest õlid käppille tee ääres, räägisid, töine töist ammastega kiskudes, aru saamataid sõnu, sinu käsu pääle panin ma pää neile wahele, et aru saada midä naad räägiwad, sääl kiskusid karwased mehed mo pää wevele! —

Isa sai nüüd aru, et poig pää tapleja koerde wahele oli pistnud. —

Töine ommik saadab isa jälle poja kirjama ja õppetab: Kui weel niisugust asja näad kui eile, siis wõtta üiwä kää peräline malakas ja wiruta mõlemid mehe moodi küll naad siis putkama panewad." Pois wõttas oma õuwest kõhe malaka pihale, läks kuni külä ligidale. Sääl tee ääres trehwasid kaks meest ei tea midä asjast räägkima. Poisil johtus isa käsk meele silma pilk meelde. Kui ligi sai tõmmas ta oma malakaga, ilma et sõnakest õlexs lausund, ühe mehele mööda wahtimisst, nii et see kahe käega silmi, walu perast kinni oits. —

Töine mees aga arcs poisi kraesst kinni ja jagas poisile tagumiku pääle mõnedki kibedad kobis! —

Pois kreeras jälle mox wiltu wingudes kodo poole. Kui omad õnnetuma johtomise isale sai rää-

rind, siis ütles isa: „Kui toine kõrd weel ruski näad, et raks ehk mittu inimist ruski midägi räägiwäd, ehk töod teewad siis mene neid juure, ja ütle: tere ja jõudu, selle ehk selle tööle, midä inimised iganes näad tegema."—

Pois läks kolmandel ommikul, jõuts õnne rombel ilma pahandusetta külä sisse. Küläs öli see kõrd tule rahi. Poisil juurt tuld nähes üwä meel. Sest midägi muud juurema röömu poisit tänini ei öld, kui see, et isä tämäle wahel mettäs juure tule mahategi, siis tule ääres karates öli ta röömu päärust nii üsna meelest lahti. —

Pois läks nüüd karates inimeste juure kes kõrk tule rustuse töös riiest ja riiest ammetis öliD ja ütles naurdes ja walju äälega: „Tere jõudu tule tegijatele, ise aga kerisb ja röömustab tule ääres. —

Sääl ühel mehel sai meel paharx, poisi rumala jõnade ja ülbe nalja üle, wõttes jälle poisi sasimi mikru pihku ja wäänäs ninda et ümrse juured pääs ja raula soonedki rädisesid. —

Pois jälle tühja kotiga ulludes kodo poole, ja kurtas isale oma õnnetust! —

Neljändel ommikul kui pois kirjama läks, ütles isa: „Kui tänä ruski näad inimesi nii suguse töod tegemä, siis wõtta ämber ja wiska wett päale, siis ei persu keski sind, kiidawad weel päälegi."—

Pois läks, sai õnneliikult ühe pere õuewe, peremees tuulas rehe all wilja, reie taa ärsest puhus suitsu wällä, pois mõtles sest ahi küdes. Pois mõtles tule ruhju õlema, wõttas õuwest pengi päält ämbri täis wett, wiskas klaatsti puhta wilja päale. Peremees pöörd karwust kimmi ja wäänäs



waist pöörest, ninda et see jälle tühja kotiga ulludes kodo poole kerkas menema! —

Kui isa seda asja põhjust sai pöörd ruulda, ütlend ta; jä sina lapsekõige kodo. —

Sina oled wist pahal päiwäl sündind; ega müdu sull nii õnnetus onnetuse selga ruula ei lange. —Mürk Jermoff. —

## 9. Jällegi wana pagemast.

Wana pagan warastand kord ühe riiti inimise tühre. Maast madalast waiwand tõne wana ronn sedä wäist warastetud rahu kast kõige tõega, söör öld lapsel üsnä waine ja ihu ratte öld tuul ümbür nii kui ems ärmutusel, midä külä naised ernesse ehk kanepi aida tondina räbälüst riidest kanade hirmuks üles sõäwäd.

Ehk nül kaswatuse järg igati pidi waine ja wilets öli; siiski kaswas aiga mõõda lapsest märxä kenä näd jumega, saleda sirge kehägä, pilt ilus neiorx.

Wana ronnal ommul öld kaa nii sama

wana tüttar, (xui see xelleſt siin joe rää xiſin.) Leda ellitatud ja viitud, xelliſtatud ja xaiſutud, jõõdetud kõige parema jõõxidega, xautud ja joendatud kõige paremate viietega; aga siisxi xaswas tõeſt xondi poolest xüürauas, näoſt xuiwand, xõlletand ja inetu ränxliſe nenägä ja juure xoleda silmadega tütreze, wana xonnale. Nii et jälx õld tõſe pääle wahti.

Kord mend waraſtud tüttär metſä wilusſe widewixul jalutama ja oma elo jautuſt metſa puile xurtama, ſeſt ühtxi engeliſt ei õld tall waiſel, xelle tagaõmaõlu ja waiwa, ädä ja ohto ölexe xurtand!

Sääl trehwand see xõrd üxe noor wixe mees ulxumas ölema, see ligistand neidole, jääl mend jõna jõnalt ja jutt jutlult nii xaugele et pois juure põlewa armaſtuſega neiu pääle wuatas, midä tõine xa xõhe märxäs.

Sääl awaldaſid wel tõine tõiſele lahxudes oma juuremad ja jooxemad jüdäme jooxid ja pois jõitaxi lähemal Reede õhta wana



pagana majaſe, ta waraſtatud tüttart xõſsema. Tütrux wai pruut õld paraſjaſt maja toimetuſe töös, räbälas ja xultſus riides. —

Wana pagana oma tüttar istund puhtas toas, xultſe tooli pääl ja üsnä üwäs riides.

Peigmees räägind oma xosja lugu wana paganale! See xõhe weend peigme oma tütre xambri, lootuſes, „et peigmees tema tütre xõſixs. Peigmees aga ixxe nõuts jedä, xelle peräſt ta jüe öli tuld. —

Tänä õhta wana xonn ei ximitand xaupa, räägis tõine xõrd tagaſi tulla.

Tõine õhta, xui peigmes tuli, jüs wana pagana xõlletand, xuiwand, ja xüürägäs tüttär tegi maja tööd ja waine waraſtud tütrix istus xambris; aga mille xallis riides ega xuldaſes tooliš.

Peigmees ei arxanud aga tänä: mille jelle neiuga jüttugi tegema, xes maja toimetuſt tallitas; waid õtſis oma armaſtud pruudi üles, xaiſutas, xallitas, muigitas ja musitas ja silitas jedaz ja oli üle röömus. —

Kui wana pagan nägi, et peig tämä sawalast wahetusest aru sai, ei andand ta sa tänä öhta sihtluste luba; käskis solmas reede öhtu weel tagasi tulla.

Nüüd solmandal Reede öhta saatus ta aigsuste oma tütre, ühe puu trumbi (silla) alla, mis ühe weize õja päale öli tehtud, selle nõuga: kui peigmees üle oskab hüpata, siis pidi tüttar selle silla purustama.

Tütrekene üstus trumbi alle niiske pehme mulla päal wagusi maas, lüganamata paigal, ja ootas paraku aiga. Sääl kaswas pehme niiske muld tämä perse kaminatega koos ja silma nähtäwal akkas tämä nabast üks koer wõi hein putke saarmane putk üles poole kaswama. Kaswas ja kaswas kuni trumbist läbi. Kui peigmees sinne jouti, siis öli wana pagana sa tütre naba putk juo 2 silla kõrgu sell silla päält arwatu.

Peigmees öli aga see kõrd ühe wana nõia targa saasa wõtnud, kes üle ilma oma kunsti peraku kuulus öli; kui tark sedä kõrget putke nägi, sai ta kõhe aru et sääl midägi saladuku warjul on. Kurgaku wankriku maha, murdis rabeda putke tukendeks tükkiks, ise räägis murdmise ajal:

„Kitsun putke,
Kätsun putke,
Luste lastel,
Mängu kanniks.“

Öli putk nende sõnade wõimul purustuw, siis öli ka wana pagana tütre tee mene. Ta öli nüüd olawõte kirjaku kadond. —



Nüüd sõitis peigmees targaga koosja talos see, tegid sääl pruudiga kaubad selgeks, kõik ka prundi wana konna juureku wälltä.

Kuna konna ka täna ei teeläind enäm, ei tea kas tütre surm tädä rõhus, ja meele tõsele perekku pähä presis, wai kartis tõne kuuluku tarka ja pidas oma elo kallis, et ön, kui nüüsitesti aga aigsuste lahti suaks! —

Ölen minagi joo mõnda kõrda kuulel, et nii ja nii mittu wana pagana sugu seltsist on inimiste tarkusse ja ofawuse läbi otsa saand; aga inna ja

ja wneste tulele jälle juttudes otte, ehr et siin ehr sääl wana pagana sugu seltsist jälle mõne weine kõlli wai winger pusi on inimistega mängi nud ja neile raskusi raula saatand. —
Kinda ru siin järel tulewast juttust jälle näeme.

Lüsu Arewald. 55 aastat

10.) Wana pagan wahetab lapse.

Ühe noore abi elu paarile sinxinud Jumal noore, weixe prixe poja. Muidugi teedä, olid noored ruu wanad sääl peres selle üle röömsad.

Ema oidand tõst ruu silmä terä, iga rõrd rui xüguse lapse pand, tõmband ta sormega 3 pühä ristixest lapse alle aseme pääle, ja rui laps jro asemel ja riietega raetud; tõist ninda palju ristisid, riiete pääle, et pahalane lapsele ei suuxs runja teha. —

Üxs rõrd rui pere rahwas xäix põllul tõöl ölled, ja noorix üxsi lapsega xodo öli maja tallitust toimetamas, jättis noorix oma silmä terä xese tupa xüguse puhxama, ise jooxsi mõnda asja toimetama, xas aita wai rõõxi. Sääl öligi pahalane sell tunnil xa walmis wolwamas, rahmas xõhe xügust noorixu lapse oma süüli ja pani oma



wäntsixu sinne asemelle. Ja xadas nägemata rui hina tuhxa. Wist see rõrd unestas noorix omad tähtsad wõimu ristid xürega tegemata, ehk seda xahju. —

Noorix ei suanad estegi ühtigi wahetusest aru, laps ixxe laps, meme ja tume. —

Kui noorix ehr xesxi muud pere rahwast toas öli, siis laps rahulix ja wagane; aga rui lapse hoidja üxsi tuppa jäi, siis xabus weixe ärjä põlwe mees xoledit sunnit silmil, tigedal wahtimisel xügust wällä, xobis rõix xohad toas ja laxxudes läbi, sel sunneid xärpsi, sunneid xastisid muid selle suarnatseid inetuid asjasid.

Kui lapse hoidja xeelama axxas, siis seda tapos ta xas, potti arxi; panni xäppä, ehr ahju luuwa warrega ninda et see ei tõhtind üxxudagi. —

Kui noorix lapse hoidja xääst sedä ruulis, ei ta pelodes xaxs rütt üle pää roxxo, ja üüdis õhates: Oh mina waine, mis minust nüüd saab.
Kui laps mõned päiwäd ja ninda öli mürämud, ja lapsuxest perxmud, sääl leis emä ühe surne aisewa xasti, wisxas selle tuppa

jaz. 656.

wana paa sisse, miskа enam leend ei
roidetud. Ise wahtis õuest läbi uherdi augu
midä seinä sisse õli puurida selle tarbens last.
Sest läbi uherdi augu wahtides wõis surelik
inimene üxsinda paha waimu nähä saada.

Nüüd nägi ju ruuli ta xõix selgeste midä ärja
põlwelane toas tegi.

Ta tuli xiigust wällä ulxus põlewil silmil toas
sui meeletu, nuuskis ja nuuskis isu, wiimaks
läxs pau jurre, xus surnud ussew xas sees õli, tõmp
selle paast wällä, ja üttleb, no midä sest mehele
peab süüwä saama, sün õle muud midägi,
xui: „ Neli nixxi jalga
Kaxs xixxis xõrwa
Kaxs mõlxi silma
Ja pitx tolo tolo taga.
Selle päale sei rõhe xasti raisa xõige naha
xontide ja sillaga ühes suutumaxs wällä. —

Waine noorix nägi seda nüüd ise oma silmaga päält. Lapse hoidja ei tohtind mitte
iesxudagi toas. Oh seda ahastust ja südä
me walu midä nüüd noorixul õli! —

jaz. 657.



Kui ta omast südäme ahastusest ja rõhxemb
wõitu sai, leitx ta ülüwa nõu. Ta wõttas seli-
xu seba pihxu ja jooxsi maa ilma ruulsa tar-
ga juurest abi saama. —

Kui tarx xõix asja lugu xõix peri põhjani õli lä-
bi ja läbi ruulunud, üttles ta noorixulle: „Mene
xodo, xüttä toa ahi õige ägedaxs, ju xui ahi joo
parajust raugenend ja ruumi sisi täis on, siis
pane see xõlwatu laps leib labida päale ja ähwer
da teda ahju päält wisxada labida päält.
Iga xõrd xui ähwerdad wisxada, üttle ise: „ Wisxan
ahso, wisxan ahju, wisxan ahju. —

Kuida õppetud ninda tehtud, naine xüttäs ahju
ruumaxs ja xui sisile joo õli raugenend, pani
lapse leib labi päale päale, ja ostab last labida
ötsa päält ahju wisxada, isi üttleb iga xõrd xui
ostab: wisxan ahju, wisxan ahju.

Sai xaxs xõrd ostand ja need õppetud sõnad
ööld, siis tehti toa uxs praoxille, noorixu laps pan-
di üle uxse tuppa ja teine laps labida ötsa päält
xados xui tina tuhxa. Lapse tõjust noorix ei
õle nähnd; a üxs jüme ronisew ääl ööld

„Siin on sinu laps, wõtta tämä. Kas mina sinu lapsega seda tegin, midä sina minu lapsega teed?" — Ninda, targa juhatusel sai naine oma lapse sätte. Ja sai teisest surmast lahti. —

See on üsnä ime, et ka wanad paganad isegi ennem ahju sardawad. Müüb Tenorist. 15 a.

## II. Hanide jagamine.

Olen kuulnud et wanal ajal eesti maal palju anesid sülades on peetud. Kui mina poisike olin siis pidas ka meie külas üks wabat mees anesid; a praiga ei ole meie lähedal külades kusagi anesid nähä. Üksnes mõisades. —

Üks waine wabat mees äläb oma teise poolega, ühes sauna ustsinus rahulikst edasi.

Et naad mõlemad juba wanast wäätid olid, siis öld neil wõimalik enämb, ei lehmä, ritse ega lammastki pidädä.

Selle eest pidasid naad annesid, ka ninda kumb omale töök ja tallitusers ja armsaks aja wõdes.

Ühel suwel aga õnnistand Jumal nende



anede sigimist ime märksalt. Ninda, et kewade kõhe palju neid sigind, ja sügise kõik terwelt ja priskelt alles ölid. Kanaksetel üllemaste suur röõm. Selles röõmus ütleb mees oma naisele: „Et meie aned sell aasta nii üwast on sigind, siis ringime ühe ane õige mõisa errule."

Naine ei öld sugugi selle wasta. Töine ommik walitsesid naad kõhe kõige parem ani teiste ulgast wällä, tapsid ja tegid wüsaxalt puhtaks, wanaxe kärs nüüd anega mõisa.

Saab ärraga ühte: „ Ütleb: „ Aunstud erru, Jumal on minu andex anede sigimist sell aasta rohkeste õnnistand, see pärast omas suures röõmus toon teile ühe ane ringitusers. —

Härra tänab müdugi teedä wana meest ka üwä kahxe südame peräst. „ Aga", ütleb wõmaxs erra pool nauruse näoga; „ Meid 5 m 6 henge, mina, minu proua, 2 noort errada ja 2 preilida.

Kas ja wõid see ringitud ani meile kuuele nii jagada, et meie just iga üks oma jagodega rahu öleme?" Kanaxe nihutas sääga püksid sõrgemale midä sugu ripparille ölid, köhätas wähä ja sügas

näppo ötsidega sõrwa tagant tarkust. Siis ütles järel mõeldes pisrasmisi tasase äälega errale:
„ Külläpse mina jagan, sui aga errad minu jagamisega rahu on."
Herra: „ Kui sa õigust teed jagamisega, siis muidu ei saab rahu öldud." —

Sauna mees: „ Herra teie ölete siin mõisas pere mees, röik peawad teie sõna kuulma ja käsno täitma, sellega ölete tee siis röige mõisa rahwa pää. Ja teile jaggu siis ane raa ane pää.

Kaks noort errada räiwäd muidugi teie asemel igal pool teie esst asju toimetamas, ~~sest~~ sest et teie omad wanad jalad enamb ei jõua räia, näwäd on teile nii sui jalgude asemel, siis nendele jaagu ani jalad. —

Kaks preilid jädawaks iskse siie ei jõä; nendel tulewad omal ajal peigmed järele, ja preilid lähäwad ennemb lendas sui räies nende raasa. Nendele minu arwates jaagu ani tiiwad. —

Kana Proual ei ole siin wäliste asjadega ega miskagi palju toimetust, istub ommi-



kust õhtuni oma kleidi sawa pääl alati teas. Prouwale jaagu siis ani saba." —
„ Aga kellele see ane keha siis saab?" Küsis erra.
„ Noh," ~~ei~~ et teil seitsmet engelist enamb ei ole, kellele ma seda luban, siis muidugi teedä jääb ta õigusse nimel mulle, jagamise est." —

Herru nauras ninda et wats walutuma aras.

Kui nauru tuju errul möödä läks, tatsutas wanakese piha pääle käägä ja ütles: „ Ma näen, sina oled üks tark, mõistlik ja hea südämega wanaga, saa tegid esti oma kingitusega mulle röömu, teisen õli aga jagamine üsna rõhane ja nalja kas, kellega ma üsna rahu ölen. —

Selle pääle ants wana taadile 10 Rbl ja ütles:
„ See on soo ousa meele ja ladusa nalja palk."
Wanakese röom oli üli suur, nii et ei leidnud röömu päraast tawalisi tänämise sõnu. —

Said naad rõõ eidega ja küll selle üle röömustand, ei saand wana mees röömu peraast muidu rahu, sest läks oma kiska naabri maja perenehele oma tänast õnnekuitama.
Et ta ema käest 10 rubla kinki sai, ~~sõ~~ südas küll;

aga ane jagamiseſt tu ei mühkänd egä mäh-
xand rixxa naabrile. —

Sai wanare naabri jurest wällä tuld, siis
ütles wiimane oma naisele: „ Tämä sai oma
nuumata roho päält tappetud ane eest 10 rubla,
meil ramust raswased üwast nuumatud aned, ma
neid 5 tükki errale xinxi, ilma rahxlemata saan
ma neie eest 50 rubla.“ Kaine xütis mehe nõu.

Teine päiw rõhe läxs rixxas mees wiie tappetud
nuum anega mõisa, ütleb enule: „ Annes erra „
ma toon teile wüs nuum ane xingixs.“

Herra tenäs xa meest omal wüsil. Aga sai
xa jala päält rõhe aru, et rixxas mees armas
tuse peräst anesid xinxima ei tulw, waid ra
ha ahnuse peräst neid süe tõi.

Peräst tänämist ütles ta mehele: „ Meid on
6 henge, xas sa woid need 5 ane meile ninda
äru jagada, et sellega iga üks meest rahu on?“

Mees lööb silmad maha ja wabendab õõldes:
„ Mis jagaja mina sarste pere xesxes wõin
õlla, ei, ei see ei läha mul xorda.“ —

Herra: „ Kui sina jagamist oma päale ei



wõttu, lasen ma ühe teise tulla, and peawad
jagatud saama.“

Herra lasi nüüd ülise (pobali) sauna mehe
tulla ja ütleb: „ See mees sün tõi mulle 5 nuum
ane xinxi; aga ei õsxa wüt ane xuue ingele
jagada, xas sa wõid seda?“

Pobol jälle: „ Kui errad mu jagamisega aga
rahul on, siis wõin xüll.“

Herra: „ xui sünisal wüsil jagad, siis xüll.“

Pobol jagab: „ erra, prouwa, ja üks ani on
xokxo xolm. “

Kaxs noort ärrat ja 1 ani on xokxo xolm. —
Kaxs preilit ja 1 ani on xokxo xolm. —
Ja mina ise ja 2 ane on jälle xokxo xolm. —

Herra muidugi öli mehe targa jagamisega
ruhu. Pobol sai 2 ane tänäse jagamise eest jälle
omale, tuli röömuga xuu muistegi annes
mees xodo.

A rixxas mees, silmad äbi täis, tuli tüh-
ja xättega xodo. Küla ruhwa naer waid
xingixs ja palgaxs. Sauer pala ixxe sun
xewetab.

## 12.) Mõisa erra ja külaßulane.

Wanal ajal põlland üks Mõisa erra lima pool, kui ta joo ligi õhtani põlis, läks taal aig ägawaks. Hea meelega ölexs erraxe tahtund teedä jaada, kui palju maad weel lima on, aga ta ei jaanud ruudagi teedä; sest et sell ajal ruxid tee ääres weel wirsta postißid ei öld.

Wiimaxs nääb erra: üks mees rünnab ärga dega põllul.

Lasseb ruttuarit obosed põlluv otsa rõhal rinni pidada, ootab nii kauwa kui mees oma rüüdu ja punuga tee ääre jõuwab. —

Kui Kümni mees tee ääre jõudas ja errada nägi, wõttas ta mütsi päästwällä ja teretus erra da au paxlikult, xeeras aga rõhe ruttu ärjäd jälle waxle, ja tahi tulwud teed tagasi mennä.

Siis üxäb erra: „Kuule mees, kus wõid mulle öölwä milla ma lima jõuan?"

Mees jägäb aja weeteks oma nen nenä, lasseb aga xa sell ajal omad silmäd üle erra põidu rüsta räia, ja ütleb: walju häälega: „Kui wähä aawal põidate siis saate õhtaßt lima, a kui rüxest põidate, siis ei juagi teie tänä enamb linna."

Herra sai pahaxes selle ütluße üle ja arwas teedä ühe tola wai ogara mehe ölema. — Küsib weel edesi: „Kas öled peremees wai sulane?" Känd ja: „Sulane."

Herra: „Kus on siis sinu sulane peremees, ehx ta on wähäsi targemb, ja teab mulle öölda, kui xaua aiga pean weel põima et lima saan?"

Sulane: „Peremees läxs linnaßt üwäle parema tooma."

Herra: „Kus on siis pere mehe poig?"

Sulane: „Peremehe poig läxs metsä jahi pääle, linnud midä rõlle saab, tappab wõllä ja wiixab maha, a midä rättä ei saa need toob xodu."

Herra: „Sina räägid nii ümmärgusid ilma äärte ääreta sõnu, et neil sugusi tähtßuß ei öle, a ütle siis ömmeti, kas pere naine on xodu, wai xus jälle weel on."

Sulane: „Ei perenaißt õle xodu, se läxs

nullu(itru) nawrama!" Nüüd sai erra meel paharx, ta üstus jälle föidu riista päale ja ütles: „Lase xäia, selle tolwani xääst ei saa midägi teedä."

Sõitasid wähä aig tuhat nelja ajades, rünx liist teed möödä, xõrraga xuxxub föidu rüst pool xüllilt. Wõtxu äppördust, nattas õlt xat= xi mend xüxe föidu peräst wasta xiwe pörxades.

Nüüd muu nõu ei aitand, pidid minda xauwa xuxxil xortelis ölema, xui nattas saab parundud. Ja tänä enämb ixxe lima ei saanedxi nü xui sulane neile ütles. Sest sulane sõlmas xõxe neid wigaxüd nattüid.

Rattas sai parundaja xätte weidud ja üwä maxsu eest lubati ta wõimalixult nullu terwexx teha.

Herral aga johtus nüüd meele, et sulase ütles töexx läxx.

Nüüd sai ta xa aru, et se sulane mitte rumal, wait üxx tarx mees wõis ölla. Ta wõttas äbi ääre, üstus obose selga, ja sõitis sulase juure. Ratta xatximenemisest ei rääxind ta selle





ühtegi! — Küsis: „Ütle ömmeti, midä need sinu xolm wõimaxt ütlemist: Peremehe, ta poja ja ticuse ja ta naise xühta õieti tähendawa. Sulane: „Peremees tappas sea ja läxx limaxt liha soolamisexx soola tooma. Sea liha on xüül hea (üwä) aga magedalt teda ei xõlba süüwä, soolaga on ta paremb. — Peremehe poig xammib süm lõxidal metsäs päad, tüid midä xätte saab, need tappab ja wiixab maha; a midä xätte ei saa need toob päas xoda tagasi. —

Pere naisel läxx mullu tüttär mehele, siis nuttasid xui tüdä xodont wällä saatsid, a nüüd on Jumal tämäle üxe poja sinxinue, pere nai'ne läxx tedä waatama, ja röömustab süül töistega, ja naurab oma muldust rumalat nullu. (itru.)

Herra surus Jumalaga jättes mehele midä ei pihuxse, ei arwand tedä enämb lollins waid pidäs tedä üxna targaxx mehexx. —

Ära wahi mitte linnu sulgi päale,
Waid xuula tämä laulu häale!

## 13 Uuwe aasta ööline õnne wahtimine

Wanal ajal käined mõned peied ja neiud uuwe aasta ööse õnne wahtimas; et teedä saada; kaua ees tulew aasta neile nii armu rikkas saab ölema et naad wõiksid ka abi elusse sell aastal saada; ja kellega?

Õnne wahtia; (öli see peiu ehk neiu,) pand ühe peili ukse kõhtu seina pääle; teise peili jälle, selle ukse pealise peili kõhtu, teise seina pääle, ninda et peilid mõlemad ühe kõrguses; ühe kõha pääl ja et nende klaasid mõlemil wastakuste ölid.

Kui peilid päädustikult kõha päale pandud ölled, siis pandud laud selle peili alle, midä ukse päälse peili kõhal teises seinäs öli, lauа päale tuli, ja õnne wahtija istus nüüd selg ukse poole, laua juures, lügutamata paigal ja wahtis ükski silmi selle peili sisse mis ta ees seina pääl rippus.

Ka mitme ja mitme suguse muu asjade õnne ja elle nägemise peräst wahitud sell nuuldu wiisil peilisse. —

Peili sisse wahtija pidand aga just ükski kamb



kis ölema ölema ja lügutamata paigal ükski silmi, kuni poole õõni, peili sisse wahtima; siis näidetud Wahtijale, kui see pois öli, ilusat ehk ehk inetumat pruuti.

Kui wahtija neiu öli, siis jälle tuntud ehk tundmata peioneft. Ja iga wahtijale pidi inne tämä sowi näitema; aga kui midägi nähtä wälle poole õõni ei tuld, siis ka selleft mõeldud ei pidand midägi wällä tulema, ees tulewal aastal.

Mõnel wahtijal twodud kogoni surne kirst nähtawalle, mis tõdä üsnä peloma pand; sest see sugune nähtus tähendand surma. Ja sedä ja nagjalt keegi ei sowi. —

Üks noor mees kes just imestus ees tulewal aastal naist wõtta; aga uuwel aastal tuli weel pruuti teedä ei öle öld; arkand uuwe aasta ööse peilist nuuldud põhjustel pruudi õnne wahtima.

Kui ta poole õõni nii wahtinud jwa öld, pääl ilmund äkkitse üks märke kenä neiu lauwa juure, wiskand ülgawa ime ilusa sõrmusse telinal lauwale ise kadond kui

wari nii et pois ei ole saand töst öiete nähä
gi. Wahtija ehk ölevs nüüd seda aja filma wii=
rastuseft wai summituseft pidänd, a illgaw för=
mus lowal ants selgust et tweste üks just
jün wälgu riirusel räis. —

Ta rorjas formusse lauwa päält wisxas ta
oma xasti põhja, heitis ruhulixult maguma,
seft nüüd teedäs selgeste et ta just iluſa naise
omale saab; ja ole wõis nüüd rahul puhata.

Läxsid päiwäd, läxsid xa nädälad ja xuudsi
jov mõõdä, pois unetas jov oopis xõrse nõu
ja uuwe aasta õõsse otte nüitusegi! —

Wümaxs üks pühä päiw xerixu teel jõhtos ta
ühe üttemäta iluſa tundemeta neiuga xokxo.
Esimiseft filmapilgust saadix jäi se taal arm
sans ja ta ütsis et ilma selle iluſa õrna öieta
ta enämb elädä ei wõi.

Edes pidi trehwasid naad ixxa ja ixxa
jälle nii xui loodud summil xokxo ja
jõna jõnealt ju jutt juttult läxsid wümust
nii xaugele, et noor mees oma südäme joo=
jemad joowid neiole teedä ants.



Neiu palge tõusnud nadukse äbi, eestix põix
lend ta wabanduste wasta, nii xui se ixxe tä
nini möistlixude eesti neiude juures moexs
on, a peräst and peiule oma xää, ja sellega
ühes oma armastuseft turxuwa südäme ja an=
dand xa ximituseks ju jõna. —

Porisil tuld rõhe otte, xui esimiest xõrd tedä
nägi; et just xui xrüpsamiste wai läbi une
xuxxi emme joo nähtod, aw ei tea xus? — —

Kitkluseb said peetod oma säätud ajal xa pulmad
nii xuida selle aja pruuk xants ja jõud ants. —

Naad eläsid minda head aestad rõõmu rixxast
abi elo xa õli tumal neile rõõmuxs ja mitte last
rixxinud; a uuwe aasta õõsest õnne wahtimi
sest ei tulnud neil millagi juttu, ehk xüll sell
ajal nii ja nüigi mitte jälle seda pruuki pidid. —
ja sell mwel otte xuulutust ötsisid. —

Üks xõrd urxand mees ei teä midä xastist
xolama ja ötsimä, leidänd selle formusse, wiexand
lauwa päale naise otte. Se rohxond esteks; aga
peräst saand üli wihaseks, räägxind äritud tigeda
wihase hälega ja wahtind wihast walxuwil silmil.

mehe õtsa, öeldes: „Kas sina see alastamata
lõom olidsi, kes mind sel kallil ööl ninda kaja
pünata mind pünata, püsistada, weenitsa, wiin
juta ja peenikesest pinguta, et wõisin tulla
läbi: — Käämbri kääpätud augu.
Uherdi uuratud augu
Puuriga puuritud augu
Kindlega weeretud augu
Õrega öörutud augu.
Sinule, seda sama förmust tooma. Peräst
aga pidin tuldud teed tagasi menemä
Kõik see surma saarnane püin ja waiw oli
mull unestud, ninda et see enämb unesni
ette ei tuld; aga nüüd nii see förmus tule
tas selle walu ja waiwa mulle nii eläwält
meele, et ma praiga sedä walu omas luus ja
lihas tunnen! —
Ka sell ööl, nii joo pünasst waba ölin, sin
nitasin mõa wande sõnadega, sellele, kes
kes seda mulle tehnd on, weriselt ja rukjuga
sõtte tasuda, ja pean see peräst oma wannet
täitma. Keid sõnne räägides mend ta



sõina juurde, tomband suure noa pide-
mest ja enne nii mees paha teas aimata,
kui naine taale noa südamesse, lähemält
silmä pilgul lamas mees weel sees põran
dal maas, lapsed nutsid ulludes juures, a seda
ma ei õle nuuld, kas naine ka on oma tegu
peräst kahetsend wai ei ühtigi!!. —
Kui anders andmine unustud. —
Siis surjal wõrk on punutud. —
Eba usk on tõest põlata tõest põlata
Sell, kallil ööl ärä mõtle, mitte millata! —
Alexander Pääro. Pärwe rülast Tõsi rahwaraast.

14. Rumal naine. —

Mõned wanad inimised on praiga weel elämas,
kes millagi mõttägi asja nime peräst ei usalda öelda,
ise ärämis süs nii wööraid inimisi tämä juttu
arwab nuulemad. Kuid nüüsse eba usklik räägib mui-
tamisest, selleest aga õnsnes tämä omad roda rontse
wõiwad aru saada. Kui wööras ta juttust aru
saaks; ja kallis aig; süs see oma surja silma, sadeda
meele ja libeda seelega wõik tämä maja pidämist
mitmel wõist laastada. —

Üks saanaldane tugewa mehe tarnatse raskuse ga wana rehe elab praiga 1891a. — Kaiwina mõisas. Kui tämä majas jõõma ajal mõni wõõras inimene trehwab ölema. Jüs tua ei käsi midägi jõõmistoma nime järel lauwale tütrel ehk tütrekul tuuwa, waid ikke kudagi ise äruliikul tähendud wiisil.

Kord trehwas üks wõõras inimene neie majas ölema, kui parajuste tütrik jõõmist lauwale kants, wana eit ütleb tütrikulle käskides ja silma pilgates „Noh, two jedä ja wiisk ka lauwale. Tütrik jääb esiks mõtlema, peräst mend küsel sumul käsku täitma. Wõõras mõtleb: „Saab ime kummust õmmete nähä, midä see jedä ja toine on midä täna jün lauale tuuwarse. —

A emmä, pääl tütrik tulebki joo ühes käes kuus keedetud kartulitega, teises käes napp wõiga. Nüüd wõõras nägi midä jedä ja toine on. —

Nii suma jälle ka, mend kord üks peremees kodust wõllä käima. Naine pidi aga sell ajal kapsa (kabusta) taimed maha istutama.

Mees õppetas naist enne kui menemä läks: „



Kui kabusti aiad istutama, siis pane iga taime alle natuke wana wälge omada, küll naad siis üwäd ramusad ja kopsakad kaswawad.

Mees oma mõtte järel awaldas naisele: „Et jetta iga jaurina alle pidi natuke wälge lehma sitta kabusta ramust panema.

Kui naine istutama askas johtos taal mehe käsu meele, see arwas et mees wälge lehmä liha käskis kabusta kaswu ramuse panna, sest kapusta leme ramutamisess käis joe kaa liha ja ei muud midägi.

Selle perast kopsas ta kõrwegä wälge lehmäle pähä ninda et surnelt maha langes, siis ruus lehmä liha pisikeses tükkides ja pani iga kapsa taime juure alle ühe liha tükki.

Kui selle tööga walmis siis johtos meele: „Ahjaa mees käskis ka mull õlut teha.

Kui õlle tegemisega joe nii kaugel öli, et wõrre parajaste astjaste joosi, läks kaiwust wett weel astjale päale tooma, pääl wahib kabusta aida „ tuhat ja tuline, külä sverad kõik ulgana kapsas ta aias ja kaabiwad peendraid lõhki nii et

mulk tolmab, tua joorsi wei wee rahja ast jasse
ja et muud metsaka rää peräst ei öld, tõmps aste
ja fesst naga pihku joorsi aida roeri karistama,
need sihitus küll aiast wällä; aga tuimed õlid
kõik purustud ja peendrad lõhki raabitud, wätt
ke liha imu fundis roeri feda nurjatu tööd tege-
ma. Kui tuba tuga tagasi jõudis õli uus õnnetus
filma ees, põrand õli kõik wirrega raetud, nüüd
wast märkas tu, et astja naa õli ähmosfeja wäl-
lä tõmband.

Mees õli warsti vodata rodo, fee peraft põrand
ra wõimalikult ruttu tarwis ruiwata, et fee as-
ja lugu ei märkaks.

Tou nurgas feisas leiwa jahu rott, naine rii
reft jahu põrandale külwama, et neiega põran-
dat ruttu ruiwaks teha. Mees tuli parajaft
uksest sisse, rui naine wiimsed jahud maha
puistas, tulis jäi imestades este tummalt
seisma, wiimaks ütleb naisele: „Kas ju arrad
rumalaks jäämä, wai õled jo töeste rumal
et nüü fuguft narri tempo siin tegid". —
Naine-rurtas nüüd omad tänäsed õnne



tused rõik, mis tual johtuned. —

Mees rõik seda ruuldes ütles: „Noh, ees ma
ütle, siis ju oled jo töeste rumal!". —

Ma lähen jälle rodont wällä räimä, rui ma
ruski sinu fuguft rumala leian, siis ma fulle
ra anders aman, a, ruu ei leä, siis teen sooja
wüs imet ja ruus summa.

Kui se sama mees töisel päiwäl üheswõõras
küllas, ruru (tänawat) mööda käis, nääb ta:
„Üks naine seisäb rattuse arjal, üks nuori õts pi-
hus, töine nuori õts silmuse wüsil, räästä all
seiswä lehmä ruula ümbär, naine risub elo en-
ge poolt nuori rohrem ja rohrem rattusselle, nii et
jo lehma kõri silmus ximmi wajutas, lehm ajas
hädägä reele suust pitsale ja möögästas hädäsel
häälel. Mees kes rurus seistes, seda toimetust wah-
tis ütles: „Kuule annas külä wader miks selle lehmä
le ninda waiwa teed, tema surob ju ninda waarsi".

Naine: „Ees ja nää, siin rattusel raswab ilus
roho topp, tahan töise süe üles wedädä, et wõix siin
selle wällä süüwä. Loomake ra iseni, nii rui näe-
te, saab minu tahtmisest arwu, nüüd jääl ruida

iga sõrd seele sunft wällä ajab sui noori arman
üles poole siirsuma, et seäwisi ise emmemine rohta
sälle saada, ta simitas noori nii väärimise läbi
ajal lõtwäle õli jäänd.

Lehm imeweste ajas seele sunft pitsale ja mõlas
täs sõwaste. Kaene jälle: „ Kääd nüüd ise ei, et mull
õigus on, wahi suida seel pitsali ammudes aledil
silmit wahite üles roho toppi poole."

Mees: „ Sina oled sumalamb sui rumal, lase sois
rutlu lõtwäle, muidu lähm sinek praiga, näed sui
da ta ja waarub. Kui sull roho toppi eest sahju
on sellusselle jätta, siis two ta ise sealt alle ja arma
lehmä suhu, a lehmä ömmeti sinne elosalt ei wõi
sanda." Naine tegi nüüd mehe õppetuse järele, mees
läks suru mõõdä edesi ja mõtsleb ise eneses: „ oh sida
rumaluft midä weel naiste juurest leita, tämä wõr-
gane wõrwest õlevs praiga lehmä tapnud omas
rumaluses sui mina ei õlevs trehwand pääle
menemä. —

Kähäb wähä maad edesi; nääb: „ Mõja õuwes
seegawad inimised, igal ühel lusikad käes, üks lä
häb toast aita ja töine tuleb aidast jwol joos



tes toa poole, käib sord toas, jälle aida poole nõix
suure sürusega. Mees rüsima: „ Midä Teie nõige
perega nii suure sürusega sedä aida ja toa wahet
seegata ömmeta."

Üks naisst ütleb: „ Meie sõõmä tämä putru ja pii
mä, putru on pauga toas ja piim on äidas, selle
perüst meie nii süreft edesi tagasi seegama, tüh
jäd nõhud sumiwad taga."—

Wõõras mees: „ Oh! sün jälle sedä rumaluft, ees
teie wee putru pada aita ehk toga ommetegi piim
tuppa, siis saate wähema waiwaga nõhud täis.—

Muidugi seid nüüd sõõjäd arn, et wõõra õppetus
sulix õli, tegid ninda sui õppeteti. —

Mees nägi nüüd et see perexond sün nõix täied tolas
õlid, ei arxand enämb saugemale menemä, läks sedo
tagasi, antsi oma naisele ta rumaluse türxid anders,
ja eläsid edespidi rahus. —

Kui mees weel millagi midägi näisst käsxis tehä,
siis ütles tu nõix täieste selgel sõnal, aga mitte enäm
muista miste.

## 15. Tiplix ja täplix. —

Wõõrus noor mees astub tuppa. Noor nägos

tüttar laps istus rangas jalgade ümber pengil ja
rudus rangast, surmuras räis raunis värmest ühest
räest tõise, a rangas öli üsna toppiline ja täjpi
line, üks nüüt mustemb ja töine jälle walgemb.
Ka serwäd öliid winda wändä kõwerad.

Sisse tulija märkäs esimesel pilgul ranga wiga
selle peräst terestas ta pilgates rudujat: „Tere
wiintlik ja wäntlik, tiplik ja teplik, alli kitse
karwa siri."

Neiu märkäb kõhe pilkust, rudub ühte lugu
sõsri ehesi ja wastab tuliselle: „Kui saab pes
tud ja pleegitud, jüs on ta wahust weel wal-
gemb, tahust ka tasemb ja serw sihistri sir-
gemb Tere tere Jumal õnne.

w. f. Kõõras inimene on ikke ruid näid majas.

Öjaw öli pilkaja, öfawamb weel wastaja
15a- 2.) Üks noor mees ästund õhtu naabri majas,
naabri tüttar pand õne sumre takku roond-
la, roondla lauwaga wokri räsi puu õtsa.

Noor mees imestama: „Milla sina nüü sumre
roondla retretud jõuwad?" Tüdrik wastes jälle
wastu: „Et ikke seitse sensugust päiwäs!"



Noor mees teeb nüü kui imestaks ta seda
sumrt jõud, pästas aga salaja tüdriku ise
aida wõtme takku roondla sisse, ise läks mene
mä; kõsel ommikul ei leitud wottimt, õtsiti ja
õtsiti ei ruttri tule lagedale. —

Töine õhta lähäb noor mees jälle naabri talos
se, need waised õtsiwad peren päiwein jälle ai-
da wõtmed taga. Neiuke istub ja tallab wokri ise aigutab
ja ütleb, tänä wõtt rohmas roondlik ongi wokri pääle. —
Nüüd räägiwad ka noore mehele wõtme rado
mist. See ütleb: „Noh, eile õhta kui neiu takku
roondla wokri räsi puu õtsa pani, siis wõtti
nägis sääl sees õlema." Läks ruplama, leidäs
wõtme säält, kus oma räsi öli pand. Ants
wõtme neiu rätte ja ütles küsides: „See sama
eitine roonal weel alles, a kus need seitse sen-
gust jäid. — Oma süütus ikke enese. —

Mari Aruwalu. 25 aastat.

16.XI.) Poig ja isa. —

Isa ja poig rümäwäd pöllul. Poig ütleb: „Isa
anna mulle raha, ja luba mull kooli minnä,
ma tahan õppetajaks õppida." Isa ei öld sugu
gi selle wasta, ants pojale raha ja saatas poi-

si sooli. Kui poiss soolist sõda tuli, tulevas juures, isa sõhe küsimä: „Midä saa sa õppima pojoxe sääl sooles?" Poiss wastu: „Ei mina saand sääl wast tolxo."

Isa sääl sõhe poiga pahandama, et temä werc waiwaga teenitud raha, poiss ilma asjata raisxand, ja tarxust ei ühtä saand. —

Poig ja isa" tegwäd jälle põllul tööd. Poig nüsib ärs sõrd: isa, anna mulle raha, et ma wõin ammeti õppima memä, ma maalriist saada. —

Isa toras esterx poisiga, jehotas muldust raha raisxamist taale xa meele; aga poiss palus ja palus nii kui isa anto jälle tõsele tarwiliku raha.

Poig õppis talwel maalimise runtsti, tuleb juwel sõda isalä, emäda ja omasid xatsuma.

Isa sõhe jälle poja sääst küsimä: „Noh, midä sää nüüd õppisid xa sääl maalmeistri juures?"

Poig jälle: „Heda siis sain selle lühixese ajaga sääl õppida." Isa sai nüüd üsnä wiis wihaseft, ei luband enam edes pidi pojale punast xoppinat xi anda, kui see ta sääst weel millagi paluxs.

Ei laft tedä xa enam see sõrd ammeti õp-



pima memä, pani tõse nüüd xõvemaft tööle kui iial enne, et xahju sugugi tasa saada. —

Poiss tegi rahuliku meelega röömsaste alati tööd, nii et isa temaga üsna rahu öli, ja paha meele oopis ära unestas. —

Poig märxäs sedä, jälle isa xääft paluma: „Isa anna mulle raha, ma tahan nüüd memä linnu xeelt õppima.

Isa nauxas esterx poisi rumala jutlu üle ja jahtis (töreles) nattuxe poisi, et mixs nii rumalat nõu ette tahab wõtta.

Ammeti poiss palus, nii xauwa kui isa südä jälle lunges oma lapse wasta. Ta anto pojale 3 mas. sõrd raha ja watas tõse ää õnne soowimistega menema.

Poig uitas siin ja sääl ümber nii sama mitti nüüdä, külä rahwas xes seda asja ruulis pidid selle poolt poigu ja isadä mõlemid, kes tetraxs wai tolaxs — A poiss ei hoolind külä rahwa arwamisteft ühtegi egu ruuland neie pilxamise nauru, ta uitas mitsüdes ja õppis, ja õppis linnu xeelt, xes narr se naurgu pääle.

Kui metsas lindude seltsis ja puude warjul rõndides, linnu laulud ja puude kohinad taal enäm rõõma ei tehnud, waid igawust sünitasid; siis tuli ta jälle isä juure tagasi. —

Kord rändsid isi ja poig jälle põllul, sääl lents üks puar rongast nende pääd rõhast kroorsudes üle.

Isä ütleb: „ Sina ôled no armas poig nüüd mõni aig linnu keeli õppimas, nu kus saad jo ühtigi arwu, midä need rongad poi ga sääl kroorsuwad.

Poig: „ Ah tühja, mida siis sääl räägiwad. Nuad räägiwad et isä saab oma poiga errans hüüdmä. "

Warna resel, neid sõnu kuules sai sinda ü tais, ta ütles: „ Kas nääd tatt mina, mina ôlen ukr raha sinuga raisrand, ja ôlen sinu isä, pean weel pääalegi sind erruns arrama hüüdmä, oi, see on enämb kui palge, ma muretsen aigsast selle eest, et rongade kuulutus tühjaks peab menemä. —

Kui ühta pojaga rodo said mennud, toppes wanare oma poja ühte tühja waadi siise pani mõlemad õtsad tupliste sinni, ja et naud mere ääres elüsid, weeretus wanare waadi sõige pojaga merde, wee wool weid waadi sõrgele ja kaugele mere pääle.

Isa lootus ja ees märk ôli see, et poig pidi meel kas formist, ehk ummistusest waadis surma leidma. Ta ei sallind enämb oma raha pulla ja't, ja rannade ette kuulutas waiwas weel enamb.

A inimese mõttel ei käi mitte Jumala mõttega ühte.

Jumal hoidis poisi elus, ja juhatas waadi teise poole mere randa, just ühe kuulsa kuninga roho aia kohta maale. —

Kuninga poig parajast ulkues aias, kui waadi mere ääres nägi, kes kõhe oma teendri del selle õtsa lahti teha, kõrkide pelästus ja imestus ôli arwamata suur, kui noor ime ilus noor mees waadist wällä astus.

Kus ta noore kuningale oma elu juhtumist kõik peri põhjani ôli räägind, wõttas ta teda, ta ilu ja wüsakuse pärast, oma teenrus (hää) üwä palga est. — —

Ta teenis aufaste, ja woor kuningas pidäs tämäst fuurt lugu. — ja uskus tädä igas asjas.

Woor kuningas öli alles weel pois mees, tämä naubri kuningal öli iludusse peräst, üle ilma kuulus tüttär.

Woor kuningas öleks ta kähel kääl ja armastu fest pölewal südämel ammu jöo omale sihlanud, aga kolm rasket tingimist, ei mis peigmees pidi enne täitma, kui röfima wõis tulla.

Õlid pruudi isast üles antud.

Mis peigme tarkust ja wahwust pidid tunnista ma. Kes tingimused jõuti kõrda saada, öli see alatu ehk aufast seltseselt, see wõis rõõse minna; aga kes rõõd proowile läks ja täitä ei jõudand, selle pää sai maha löödud ja ritwa ötsa arg pürgide ümmus ja röngade roaks pandud. Öli see mõne noore kuninga, ehk waeselma inimese oma, see üks kõik. See ikm oli meie noort kuningat rõõse reisust eemale. —

Tingimised:

„Esite pidi rõõlane ühel pühä päiwäl kesiksus jutlust üttelmä, a ninda: et pool serikku täist rahwas ikkes ja pool naeras." (Sooled pidid nuttama, poole naerama).

2.) Sääl rohu aias lenti tihti üks kuld lind, ühel ööl pidä peig selle kinni püüdma, puuri panema ja kuningale nõutma." —

3.) Kuninga rohu aias ühe suure puu ümber sagasid ühte puhku üks para rongaid jos aasta ötsa, küll püsteti neid äwitada mitmel wõi sil, a midä enämb neid surmati jedä enämb neid ikke sigis. Need pidi ka tulewane wäimees oma wäimuga suutumaks saatama. —

Mitmede julge meestepäid rippuwad ötsas, untsiwad selle asja tõsidust tunda.

Meie kuulud noore kuninga südant ja waimu mulgus ja murdis mure selle asja peraft, nii mass räägis ta salamad südame sowwid oma usklawa teenrile, nii kui waiwa kergitusens. —

Teener jeda kuuldes üttels: „Nuustud kõrge kuningas; laske mina lähen täidan kõik ase mel need ette pandud tingimised. —

Kuningas öli selle nõuga ruhul. —

Teener läks ents Kuningale teedä, et tämä

need sowitud tingimised täidäb.

Pühapä rästi tädä jutlusega prowi teha. Et pois noores ea eas jo õppetaja ammetid õli kõrd õppind, ja nüüd kuninglikus peres elädes weel palju tarkust juure õppind, ka õli ta lo-ded üwä õpaw kõne mees, nii et ta kõnel mi-tagi lõppu wai jõnade puudu ei öld. —

Pühapä ommiku, enne kui jutlust üllema lärs, wiskas pois püksid jalast wällä, ja keriku kuuse jawa leikas ta alt kuni nüsides (risthuude) jaadik lõhki.

Kägewa jüdäme julatuwa jutlusse jõnu kuulles, itsesiwad kõik need rahwas kes tämä silmade eesse siwad. A jutlus ööldes kummardas ta alati. Igu kõrd kui ta kummardas tuli lõhki leigatud mantli jawa wahelt paljad kannikad ja elämised nähtäwale. Kõik need kes selja taga õlid need nauris ninda et kahel käel watsa kinni ei sid. —

Kuningas õli ise kerikus, nägi et kõik just ninda õli kui ta jowis. —

Et taa, nii kui teine, kau mauldi ameti

õppis käis piis õli ka amet taal tuttaw. —



Kui se määratud öö kätte tuli, millal ta kuld lindu püüdämä läks, siis nikerdas üks wei-ke ennu tõmmas selle kullaga üle. Et ta just nii sama sugune wälja nägi kui roho aia kuld lind, pani siis tõse puuri wei kuningale nähä.

Kuningas kes pettusest sugugi aruu ei saand arwas et puuris tõeste see lind nüüd tämä soowis. — Ei selle üle röömus, ja nimetas päiwä millä noor mees roho aiast kaarnade parwe pidi äwi tuma.

Noor mees läks kuninglikku pere konna juures sel aeda, kelle ulgas ka kuulus kuninga tüttar ei puudunud.

Kui ta natuke aig lindude sega ju lärmi oli kuu latunud, ütles taa: „Õtsige kwana kuninga sall üles, midä mullu aastal wällä rädos."

Juures õlijad ütlesid: „Sedä on küll ju küll õtsitud, aga mille kuhtsi leidetud."

Noor mees: „Kinnud räägiwad et see ärä kaduw sall peab siin puu juurde all ölema. Wõtke kaiwaga juured lahti."

Wähäse rahwamise järel tuli ühe wäätima lapse surme peha nähtawale, sellega õli ta ruud rõwast ninni seotud, ninda et loomoze selle läbi surma suhu õlizi sattunud.

Kuninga tüttär seda nähes rahwatas näost lumi walgeks ja langes pelvdes maha. —

Aasta eest, õli ta ilma abi elota, omale lüder lixu ole läbi lapse sünnitanud, isa sellega ta räägistand ja siis puu alle ilma rellegi teed mata maha matnud. —

Selle sama peraft need raamad ra seegasid siis terwe aasta läbi söül; ega tulnud enne wällä, kui kuri Too awalixuxs sai lendasid nad kus sedä ja kõist ilma et neid keegi õlens korda gi irmutand. —

Kuninga tüttär tunistas pool ainaselt päält oma roppod teud üles. See äbistaw tego lagunes weel rangemale kui enne tämä ilu ruulgus.

Kesti noored mehed ei rinnad ega waised ei möeled ega räägimed tämaft, waid rahetse sid nad ~~ee~~ aussid mehi, kes nüsinese



lüderlixu inimise peraft oma ole raubasid.

Noor mees läks koda räänis oma noore kunningale kõik mis tämä õsawuse läbi kirda saatnud ja kuda lugud läksid, see öli ütlemata rõõmus, et see nurjatu asi tämä tendri läbi awalixuxs sai. Enne kui tämä nüsugune rahwatumaga sõbrustama aras.

Ta kinkis tendrile mõne ramalixu tüüe nulda, mida töine tänädes tasku toppis. —

Korraga õli isast ära põlgtud poeg ninnaxs saand, Rüded õlid enneqi üwäd; selt muidu ei rahband ta kuninglixus kojas tendrixs, ja nüüd waru raa sülle. Ta palus nüüd luba oma wanemaid rahtsuma mennä.

See luba ante; aga ühtlase kinnitati ra, et ta just wõimalixult ruttu peab tagasi tulema, muidä tenner omalt poolt ra lubas. —

Ta pani nüüd erra kuulse selga pihuga nulda tasku ja pikka reisi järel jõudis ta oma sündmise paika. Isa öli wanuse peraft ja talu maha jätnud, elasid oma abikaasaga ühes suuna urtsixus waguselt elu ja ootasid oma surma päiwi ligemalle tulema. —

jag. 692.

Kül isä kahatses mittu sord oma ürmeliist matt oma ainsa poja wastu; aga ta ise tunte et ka hetsus öli isja, tämä teedä öli poig ja ummu rahere pöhjas. —

Kui nüüd wanad kahenesse ühel öhtal jälle omast pojast juttu said lõppetanud, istusid naad mõlemad käed rippis päed ette poole lontis nurga meelega leina waimusses omas saunakeses.

Sääl astub noor wüsaras erras mees sisse teretab wüsakult ja palub ööma aja.

Teised wabandawad: „Meil ei öle ninda sugust üüwä puhast aset kus teie magada wõite, aga öle teile ka midägi paremat teile süüwa anda.

Wõõras lubas kõigega ruhu ölla ja andas wana resele kõhe ühe rulo tükki pihnu. —

Nüüd jai head juttu ajades öhta möödä aetud, ja peräst fööri ka maga mendud; poig aga ei andand weel sugugi ennast tunda.

Hommiku ütles wana taut oma naisele: „Mene siis too nüüd ka errale ürsket silma peso wett." — Poig seda kuules ütles:



jag. 693.

„Nüüd pean ma oma saladuse üles andma mis ma siies saadik õlen kattand. —

Isa
Lindude üttlemine on tõesti mend; ~~poig~~ saab poiga erraks hüüdmä; urmas isä ma õlen sinu poig seda ja merde wisnasid et sulle üttlesin mida lennud maist ale lendes räägisid. — Rohkem ma sinu küsst enam enne ei teha. Nüüd ja näed et ma lennu keelest tõest arwu saan.

Isa ja ema mõlemad lungesid oma poja kaula ümbär, ja itsesid röömu perüst ulu aig.

Poig jäi nüüd swowimise päale mineks päiwaks wanade suurens röömuks nende juurde. Üks mennes, kahnudes walusid igu üks oma jagu silma pisaruid.

Kui poig nüüd südämelikult rõmulaga öli jätnud siis enis wanaemestele oma kuasa teodud sullast nü palju et naad ilma mureta omad wanaduse päiwäd woisid eläda. Ise läks ta tagasi oma teenistusesse, kus ta suurema nui hoolega oma kohusid täitis; ja käigest sunninglikudest pere rõnna kügetest lugupeetud ja austud sai. — Paäv.

Johtosin Alexander Pääro, (Jowi rahutumma Järwe walla mehe) räüsk, üht juttu ruulma, mis ruuninga Saalomoni ajausse wiib. Et juttus wana aigne kuule waim elämas on see peraft, kirjutan ta siin üles. Olgu ta siis eeskätteft ehk mõneft muuft rahwaft kuuletud. — Küllap kirjanikud ikke tunnewad. —

17.11.16.) Kuningas Saalomoni ajaft. —

Sell ajal trehwas rahel mehel üks pitk tee reis ole ma räia. Kui neil jala käies see raskes käes, siis öftas üks neift, ühe wana tüne märä obose selge riistadega, teine östus wankri, nindu sõitusid naad nüüd mõni aig rahuliste ilma et midägi waidlusk ölenes ette tuli. —

Ühel öhta jäid ühe wäga ilusa roho platsi juu re öösexs, panid obose rohto sõõmä ise eitsid maga ma, ommikul üles tousles nääwad naad;; Hobo ne sesiab pea wankri poole, a obose nenä all just wankri juures seisab weikse warsu. —

Obose östaja on üsna röömus ja kiidab sedä öme et tämäl nüüd kaks owost. A teine ütleb;; Ei see ole obose warsa, ees näe ta on enam wankri ligi,



ja obone on taast kaugemal, see on teeste wanx warsa. Naad waidlesid ja waidlesid selle asja üle aga ei saanud mitte ise kesknes õigexs.

Läksid kuninga Saalomoni küüsk selle segase asja üle õtsust saama. Saalomon öli aga ka pitka reisu päale mend. Rügi walitsusse ja rohto möistmised oma emändä (prouwa) hoolexs jätnud. —

Kui kuninga prouwa meeste kaiptuse öli üle kuulanud, ütles ta:„ Teie weegä hobone ja wanker mää päale, jättäge obone mää päale, sõõma ja wanker lükkake määsk alle tulema, kumba juure siis waro jääb selle oma ta on.

Kuninga prouwa oma arwust öli see üsna öiete möistetud; sest ega waro ikke wankri jüurel kühä ta jääb ikke oma emä juure. A siiski se möistlik ja öiek möistetud ötsus ei mend täide. —

Kuninga prouwa öli ise ka raske julgne ja aig emmemb ligi kui kaugel mill ta pidi maha saama. Kui ta meestele sedä kuulutud ötsust ette luges, ütles poig mis ta weel omas ihues kantsi;; Oor möistab kittsile rohust. — Prouwal sai meel pahaxs oma poja päale, kes ulles weel fündimata öli. —

Mehed läksid müe päale sidosid obose puu külge kinni; läksid wankri müüst alle weereda. Warsa kes alati wankri järel öli jooksnud jooksis ka nüüd oma oma ~~om~~ oma jõurest ära ju wankri jõurel müüst alle.

Mehed rookendasid obose jälle wankri ette, nüüd öli mõlemit selgus kääs: wankril öli waru ja obusel ei öld. Kui obune warsale imeda anti, siis arwasid mehed seda ligimese juurest armastuseks; selst wankrid, kell waru öli, ei öld omal seda anda. —

Kui ruuinga prouwa selle lapse ilmale sai, ~~w~~ kes tema rohtu otsuse wastu nii teotowa sõnade ga jälges jo oma ihus räägida. Siis ütles prouwa ämmale: „Nii se laps kosta kätte, ta peab see lapse ära tapma, tõma sise koorma praeks tegema ja siis minu kätte tooma“. — Ämm tähtis käsku.

Kui kokk köögis last tahi tappama asuda, räägis laps ja ütles: „Ära tappa mille mind, peidu minu kusnile wälla“, tappa siis üks kas, praadi selle sisi ronde ju saada see praad tõmäle söögiks. —

Kokk wei poisi ruuinga majust eemale, pani ta ühe talu poja õle kuhja sisse warjule, ja tegi lapse õppetuse järel kaasi sisi rondäleht prouwale praadi; see arwas need oma poja sisi sõnnad ölema. Ja öli tõõmus et omast kõlwatust pojast ilma isa teedämata nii korgelt lahti sai. —

Talo mees läks waatl selle järele kuhjast õlgi toma, usxas angoga kuhjast õlgi wõtma, et wankrile panna, säal ütleb laps kõwal häälel: „Mees, äru torxa poisile ango aaraga silma.

Mees wisxas ango maha koplas naturxe õlgi laiali, ja leidis ime ilusa poisi lapse. See wei ta koda ja kasewatas töse juurexs üles. —

Kui see poisi ja kaula kandajaks sai, pani mees töse karjas käima, selst poisi ei käskind mille omast seisuselt midägi, selle mehele. Peisi tähtis truuwiste karjatse ammetis oma kohust. —

Kui ruuingas reisi päält rõdu tuli, ameti taal nisugused ümmargused otsused, sündinud poja kõdo mööst ette, et ka tämä omas juures tarwuses neist selgust ei saand, tundis sül et saladus need warjul on, jättis käsk saladused tulewiku wolexs lagedale truuwa. —

Kinda ruu teame, oli Saulomon rüige oinram, turgem ja ilma ruulus, töiste tämâ oigje runingate ulgast. —

Siis leswis ta ilma ruulsa töltsepa juures üks määrä mata kallis ja ütlemata ilus töö teha, selle samast praiga weel reesi ei ole nähnd. —

Enne, kui ta ise weel kordagi selles töllas ei ole istund ja sõtand, ütles ta ühel ommiku oma kutsarille: „Pane obused uuwe tölla ette, sõida teed mööda ä esi edesi; esimese inimese käest kes te ääres, ehk kes selle wasta tuleb, küsi nõhe, mis ta peab (arwab) sest uuwest töllast.

Kutsar sõitus teed mööda töllaga, esimene reda trehwas nägema, oli üks karja pois, seegi sõttus tee ääres ja ise näris pilend leiwâ koorikut.

Kutsar muidugi pidi runinga käsku täitma, küü si6: poisi käest: „Kuule pois, mis sina sest uuwest töllast ka õige peab mis siin nâad?"

Pois ütleb mõeldes: „Mis mina tuast peab? minu minnel tuast tuast ei ole nägi palju lugu pidamist, kui sest uuwest mis praiga minu käes on ja ta sellega ma wanada seest wällâ ajan."



Kutsar läks tagasi, rääkis runingale mis pois tämale öli öölt.

Runingas ütles, siis see ei ole mitte rumal pois, waid neie sõnadest paistab wälja, et tuast üks tark mees saab üks sõrd suama. Ma pean teda näha sauma; aga enne peab ta peremees minule teedâ andma, kas see ta oma poig wai wõõras teenia pois on.

Ta suatas kutsariga peremehele käsu: „Omme peab saa oma karja poisi perast mulle teedâ andma, kas ta som si oma poig wai wõõras palgaline on, ja kust sa selle poisi omale suid, kui ta sinu poeg ei ole. —

Aga kui saminu juure tules pead need kingimised kõik kulles täitma. —

1.) Sell ommiku ei pea sa sõnd ega soomata ölema.

2.) Sa ei pea rüdes ega ka rüdeta ölema.

3.) Sa ei pea teed mööda, ega tee ääst mööda tulema. —

4.) Sa ei pea mitte jala, ega ka obusega tulema

5.) Kui minuga räägid ei pea sa ta kõa sees, ei ka toa ees seisma. —

Peremees öli ötsata mures, mõtsugusid ilma sarwa ta kingimisi ruulles. Mõrdas mõtt oma päid ei saand ega saand nende ötsust kätte. —

Kui sarja pois õhta sõda tuli, arzas peremees tämägä reenama ja tahi tõst uuida, (perjädä) et mizs ta nii rumalast runinga kutsunille wastanud. Ja poisi rumala wastuse peräst nüüd pidädä tämä runinga juure meenemä ja nii suguste ruske ja arwu suamata tingimiste all.

Kui pois runingast otte pandud tingimised peremehe käest kuulla sai, ütles ta: „Ega need siis ninda aru saamatad õle.

1.) Sina söö sell ommizu sula uhza, kui runinga juure lähäd, aga ilma leiwätä, siis sina ei õle söönd ega söömätä. (Selletsena. Kui meie rahwas wärsreid sulu weega seidäwäd, siis see sula sõna wesi öeldäzse: sula uhza. Ja kui jälle ruski üsnä waisest süüwä annetu, siis ütlewad: ma ei õle söönd ega ka söömatu.)

2.) Sina pane omale riide asemel sulu püüdümise wõrk ümber, siis sa ei õle riides ega nu riidetu.

3.) Sina ästa puuki selgä; siis ei sõnni ja jala ega sõida obusega.

4.) Kaks puuk tee roobast mõõdä käiä, siis ei lähä saa teed, ega nu tee äärt mööda. —



5.) Kuningaga juttule lähed siis laske puuk minda seisma jäädä, et eespoolne zeha taal tous; aga tagumine pool zeret õuwe pool uft, ise pusasta puuki selgas parajaft unse pealis puu rõhul ästa da, siis sa ei õle twa sees ega ka twa ees.

Töine ommizu teqi peremees zurwa pääält poisi õppetuse järele.

Kui runinga maja juure jõwis, ajas ta pool puuki zeret tuppa, ästas puuki selgas uhzse rõhul ja jäält räägis runingale. —

Kui runingas zõik poisi elu lugu, ja tu targa õppetuse, zuida ta maast õppetas, zuulle sai, tunti ta rõhe, et see tämä, poig wõis õlla, zes ei tea midä peräst nii armetult ärä on keidetud.

Ja käsnis mehel nüüd see pois tämä juure tuuwa. Kui pois runinga juure sai, räägis ta zõik, zuida tämägä sündimise ajal õli tehtud.

Kuninga prouwa sedä zuulles, läns rõhe pagu. (põgenema.)

Kuningas jättäs poja oma juure, kui tedä runinglinnas turnusses üles kaswada, pois äpis ka sõja ja muud suntsid. —

Kui pois tarkust küll õli kogonud, ja jo surres mehers karwand, tuli tema südämes hirmu ja kurbmine wõi igatsus emadu nähä sanda, ta räägis isale oma südäme igatsust ja armastuse kurd mist ema wastu, ja palus, et lasers temal omä da mennä mõõdä ilma tuga õtsima ja kui wõimalik tedä kodo tagasi tulla meelitada. —

Isi (kuningas) ei õld sugugi selle wastas, saatas poja agu sund andes ja kumalaga jälles õnne soowides all teele ja anto tuale hulk süja wäge ja kõik nende tarwitust saasu. —

Uhest maast teise ulkudes, sai ta ömeti emast teadust. Kui ta emägä jutlule läks, jättäs ta omad sõatjad eemale maha, wõttis ühe puhumise wai söja surwe waid kaasa ja üttes sõatjate sõa meestele: „Kui ma kolm kõrd järestinu surwe puhun, siis on see teile märgiks et ma ädäs ölen, siis tulga ruttu mulle appi.

Tämä emä, üks ime tark ja wahwa naiste rahwas õli aga sõal ka jo omale kuningrügi asutanud ja palju alamaid kogunud. —



Tämä tarkusest ja wahwusest aga ülle käis weel ka wihane ja kuri südäme tahtmine. —

Ta ei leppinud mitte oma pojaga wällä, kui see emast kuale tunda ants ja ta kääst kõik ilmalikult anders palus. Waid lasi oma meestel ruttu wõlla sumba üles panna et pöig simeüles puuwa.

Kui poig wõlla samba alle lauwa pääle weedi et sõal tämäle wõlla tõmbamise noor kaula panna. Sõal seistes palub ta: „Südamest armastus ema, luba ömmeti et ma enne surma weel seda sarwe wõin mängida, mis mull kaasas on, siis tahan ma röömuga surra, sest siis ma teun, et emä minu ühegi palwe ometi on kuuln nud. —

See luba sai ammetud. —

Kui pois kolmas kõrd sarwe sai puhunud siis ilmus kõrraga suur ulk wööraid wahwaid sõa mehi nähtawalle, kelle silmis wiha wälku mist selgest nähä õli.

Kuninga prouwa pisuke salgake seda nähes lõpplaguma. (põgenema)

Noore ruuninga sõa mehed wõtsid ruuninga prouwa ümmi ja poosid ta sinne sama samba pääle üles ruhu ta este poja kuhi kuesse puuwa. Ers õle tõsi:

Kes teisele auku raiwab see ise sisse langeb. —

## 17a) Weel Saalomonist.

Kord käind Saalomon oma teendriga jahi pääl. Exsineb metsäs ulzudes, wiimaks jõudanes õhtu ilma ühte üxsinu metsä talosse, palunes sääl õhta sõõri ja ööma aja. Peremees andand lahkelt mõlemaid. Naad eitäneb ühte seinä äässe süngi magama. Pere mees arxand ööse reie pensämä, et tual rasinast peret öli; käes wõõra meeste juure äratas nuud üles ja ütles tulga mulle appi reiele. Saalomon ütleb sulasselle tuja sõrwa sisse, una wasta, emma kühä.

Sulane magas serwa pool, ja arxas xõwasst was wasta. Peremehel sai südä täis, sõimades ütleb ta:„ Teie äbemata kuesad roerad, mina õhtu sõõdä täid sui wanu kuisxu ävgi, ja aman teile ööma aja, xül ma nüsixesi ulgusid tuhan õppeta.



Läxs töi warna ötsusst ürja sooose pütsa ja plettis sellega sermise xeha tümäxs. —

Tuli töine xõrd nutsuma:„ Saalomon jälle sula sele tuju xõrwa sisse, emma lähe. Kui peremees seda nägi ei tuldud käes jälle tuntud pütsa tooma, sulane wai teener xabus nüüd üle Saalomoni, taha serwale, mõeldes„ et peremees jälle D dimisele arxab walu andma.

Kui peremees pütsaga woode juure jõuts, ütles ta:„ A, tagumine xelmon weel ilma, selle perest naad ei tule. Nüüd unts tagumisele jälle äsati. Ei mennes Süsxi, peremees tuli xelmast xõrd nutsa: Saalomon ütleb teendrile:„ Lähme nüüd, näed ijegi, ei see mees nalga ei muista.

Läxsid, ajasid ahuse xõis touast reiale, pere ruhwast ei leexend naad nüüd tõõle arxadagi.

Kui xõis ahus reial öli, pani Saalomon oma teendri ühe werawa pääle seisma ja juurmalaxas xätte ise pani ahuse põlema, ja xüxest xa malaxas wai tozi xätte ja töise werawa pääle seisma. Kui nüüd teli werä wässt tahi wällä

D Schendus. Saalomon tõmmand ahusselle este reppiga piir ümbär, siis sihitänd põlema. —

tulla, füs äilisid naad rüüs olewa reppidega ja ütlesid: „Lauri, rus sua rippud, lauri rus sa rippud. Peräst rustund tuli suutumaks ja pere mehe mees nääb imestades: „Ühes rohus, saiwad õled, tõises aganad ja rohmundes rõhas puhta wilja ummin.

Peremees pöörs ommiku näüd wõõrad weel üwäst üles ja tänäs pääle rui tõised wällä läksid.

Sai tõine rehi ruiwaks, peremees ajas ra rõiv ahusse õuwe, tõmas ra reppiga püri ahusse ümbür nii kui Saalomongi kogi, pani suluse ra rep rääs ühe weräwä pääle, süütas ahusse põlema ise ra werawei pääle lauri wasta tõrjuma.

Tule leegid ei ooli ned nende tõrjumisest ega Lauri sõnadest, talid weräwäst räästa ja süüta maja põlema. Wähü aja peräst ei öld muud rui mõned sõssejad tuxid ja tuha ummikud sääl nähä.

Sell samal ööl agu õlid jälle meie tunnetud jahi mehed sääl ühe liigida rõlasse ilise aja ja öö pimeduse peraft öösers jäänud. —

Teener trehwas ööse õuwe menemä, nääb tule le rahju, tuleb tuppa; ütleb Saalomonile; „Siinliigidal rõlus on suur tule rahju, lähme ehk wõi me mõnda head toha." —

Teine wastab: „See on see ihne peremees, selle juures meie wümäte öövõlome. Temä arwas sell moodul rehet persma rui meiegi; see läbi läxsi ta maja põlema! —

Selle mälestuseks arwatud Lauri'sa päiwä mälestama, mis meie kalenderes praiga sesab.

Alexander Pääro. —

18. Ummä ja minijää.

Waiwara rihutrommast, Udrija rüülä rahe murdes. Minu ette räuxis meole mitte rõrd: „Mea olin Konju rüüs sündinud poboli leps, sain wara kenimä, woora juures sain enämb ixtredä rui leibä süüwä. Sain leeritud, (kerinu juures lugemas käünd,) tuli Püite wallast Künäpä rüläst saige rigama pere poiga minole mõole rosse.

Mea wodin üwä meelega rihlosed wasta, ja mõt motle: „Rigas peres saab ixxe ninda palju süüwä et näl'ä peräst ei ooli sooli siristä". —

A minu motte ei mena täüde. Talwad olid küll wilja tüüs, ninda et üle sewâde jwoxsi wad; a senegi peräst leixäs äiä süömä ajal xaige perele, nii se meeste ehx naiste rahuxas ixxe rasoxe jaw leibä, igale ühele.

Said jaod igäle ühele rädе, süs leixäs äiä tuat leiwäle ristid märgist päälе, ristidega märgitud leiwäst ei tohtind süs ämmägi enäm xrüümixest ega nirbu xibe suuxust raama raasuxestxi leixädä

Talwe ajal oneti ommixu wara, xui mehed metsä läxiwäd, enne ei saand xesxi einexestxi suhu pista, xui mehed metsäst ehta xodo tuliwad, süs wast annedi twine xerd süüwä.

Wahel oli wätsa ninda tühjä, et südänt xiwistі ja näpistі, midä muud xuu säri xeelt ja xammatu ja tommba amme paulu pingumalle, et süömä i'so möödä mäniks. —

Wahe pala ei saand (millagi,) igänecesxi. Suwel xui oige pitnad päiwäd olid, süs xui wällas tööl räüdi, xas pollul ehx eina maal süs annedi wast 3 xerd päiwäs süüwä. —



Sene xuuldud juttu pohjus sel on xa monda toisi sene tawalesi (sen sugusid) juttosid leidä. —

Kord xosind üks noor mees ühe xenä ja moisst lixu püga omale naisexs.

Peräst pulmi old xohe mini ämmäle just xuu paremb räsi, xaiges asjas wirxa ja wile, alundi ees ja taga toimetamas. —

Äiä waine old ja monda aasta pime, (sen peräst) sen wast, oli süs ämmä xerd jow saand molemate, (oma mehe ja poja) püxsid oma jalga.

Kaix pidid senes majas tärnü pilli jürel tantsima, Ämmä oli sün majas leiwä jagaja, nii üwäst äiäl xuu twisil. —

Koorix oli waine ädäs, tämä ei old opund jaw leibä söömä, isä xodo oli leibä alati küll old. —

Üks xerd ämmä mäni ei (teä) midä wast toise talo, jätänd leiwäd miniä hoolest ahjo panna.

Toised xaix olled see xerd toast wällas muud xedägi xuu pime äi'a ja mini' olid toas. —

Miniä wai woorix waalis seitse leibä, pani xaix ahju, xui (wüimatse leiwä ahju oli pand, üttles ta pimedä äiäle: „ Ahjus on, (äiäxei) s' leibä ja sellised

xorker xarxuke. Äiä ütli: „Mineks wart leib lapja seitse xerd xolaste.

Minja motli, et pime äia ei nää mitte leiba ahjo sai pandod, seno peräst süs xa äiale ütli: „Wüs leiba ja xuuwes xorker xarxuke. (Mul Pärks öeldäs se xuabe xarx, seda wexest xarxu midä leiwa astja küllest xaubita ja xa leibädega ühte aigu xüpsema panda. — (panna).

Minjä omas mottes tahto ühe leiwä xorwale panna, et xui watsa toine xerd jälle tühi on süs wahe pala oleks wotta. U minijä motte ei mäni täude, pime äia lugi leib lapja xolastused ja teedäs nüüd toeste, et noorik xuus leibä ja seitses xorker xarxuke, ahjo oli pand. —

2.) Üks toine ämmä andand jälle oma minijale jao peräst süüwä. Üse sööni tone salamiste ühte puhxu üwä ja paremba.

Ühel ehta mini wisxand sängi, ämäriku unele, ämmä motli et minijä magab, aa toine oli ülewel. Ämmä akxas xohe salamiste pimedäs nurgas sota liha söömä. Minijä oli xuuli ämmä suu (leugade) matsutamist ja xüsi xohe: „Ämmä, Midä sea söod?"

Ämmä wastas: „Mea sään xaulixa. —

Minijä: „Mineks wart ta ei xrompsol?"

Ämmä: „Tämä on joo näwetand." (närtsitand)

Minija: „Mixs soo leuga sääl süs läixi?" (hüigab)

Ämmä: „Aa suu on xoola täüs!" —

Ämmä sai liha salaja ninda et leuga nurgas raswesti läixi; U minijä ei saand wanaxest sonadest worgutada, Ämmä oli osaw wale wastust andma. — 1.

3.) Üks noorik mäni xord leend podist wagona tostama, ei leüwä xulgi seünä päält warnast. —

Küsib xohe: „Kus on xulgi, xuri ämmä?"

Toine xohe ütli: „Lawa all laisxamini". — —

1.) Seletuseks. Ämmä ütli minile: „Suu on xoola täüs. Senga ütli tämä süs minijale: med on ambad xuix wällas suust, nääwetänd xalixu närides läixi mes leug xolast, ei mitte raswast ninda xuu sea motled. —

4.) Marti Karu 38a. wana Udrija rülas Luage na wallas Waiwara kihelkonnas ſündind. Elab praiga Lillenbachi moisas wene mual. Rääkis üks kord meele: Toomas Kolpaka oli täüwe igane mees, mea olin weel peſoke poisi parnik, meie molemad käüſime iga ehta einä jarajas kergel einide otſas magamas.

Üks ehtä jällä läkſimä nii kuu emegi wana praiga pääle magama. Mea winoſin kohe rängaſt magama. A Toomas pupperdi ja pupperdi ei tulo egä tulo ſüal twiſel uni ſilmä oli ligi poole ööni erkewel.

Korraga kuuld Toomas: Üks kommb jaraja (einä lao) (küüni) taga, iſe wedä teine weel ruud ahilaid eneſe peräs. (järel)

Peräſt kabund kone kergel jamu astumiſel redent üles einide pääle, kus meiegi olima. Mina magaſin ſurneta, ei kuuld midägi, Toomas irmo täüs ei" tohtind meoda ka erota.

Üks kord kraabati (wodeti) mea korwa ääreſt karwuſt kinni ja rebiti wasto oksa nindä et mea üles erkäſin, ja kiſa akkaſin: „ Toomas, Toomas, meneks wart ſea mea karwo kiſod?"

Toomas ei wastand midägi, ja kui mea magama jäin tulo kone arg püks plagama, ja jättäs mine üksi magama. Ommiku koidaujal erkäſin üles, korwa ääre oheti ja kippuſi weel, a Toomaſt ei olo enämb oma aſemel, mea mötli, et tämä ööſe karwa rebis, ja ſiunaſin (pahandin) toſt. Emega ommiko Toomas räägi kaik kuida tämä oſe irmus olo ja ſalamis-te wällä tuld. Kui mees kondides ahilaid oma järel (perüs) wedänd, ſiis kuuld Toomas: „ Mea lelle naine Mari itkend ja lotand kowa häälega oma toa juures, midä lao (jaraja) ligidäl oli:

Mari, mea lelle naine ütli: „ Mea ei ole kaigel ööl ouwes käind egä koaski üle wäl olo, magin oige rahu ja ſurneta.

Kui wai kaks peräſt ſedä ſuri mea lelle wällu, ja lellenaine jäi piſo naiſe pojaga toſt taga itkemä. Marti kondas öölles: „ Se on jüſt nii toſi kuu ma praiga räägin. —

Lillenbachis 22 Pk. Marzil 1891
kirjutud.

2.)

Adrian rülas, meie naabures, xui mea weel pisore piiga lapsuxe olin, elas üxs mees oma naisega, neid öölde olema nviad. Ühel Jaani laupa ehta peräfft päiwä looja mend brehwasin mea oma ouwes olema ja nägin xuida toise (nviie) talo eit oma saraja xehu juures seisas, xus näie loomad seuwel sees olid. Ta siutas ommad xääd wällä mootus siiüligä sedä saraja xehu xisti ja poigsti. Kümaxs tommas lahkiste pihudega nii xorgelt xui ulati igänes, millo xerd xo saraja xehu mööda allene. —

See wist pidi tämäle loomade omne tooma.

Mina ei teä minexo wart näwäd taloft lahti saiwad, a sedä meä teän ja muistan weel: „Näie asemelle tuli üxs toine mees sinne xoha pääle. Selle obosed ei lasto öise rahu olla, xargasiwad ja tampsiwad toised xeäl, ja omminxu olled tosed xaix wesi mäxjäd.

Üxs ohta, tule ajal, akxaned obosed jälle xeäl mollämä, pere eit lähtu tegi wahe uxse lahti ja akxas pahalafft soimu sonadega uxju tama. Sääl paisatud üxs suur mufft xuixa wahe uxsest tuppa. Koixa äwind aga xohe jälle wällä, ninda et xuhugi tüda ei ole nähtu menemä. — Peräfft poole on jälländ oboste(ovaste) waiwamise toine maha. —



3.) Kaiwaxu xiküxmaff Sõtxe xülä xeele murdes. —

Näwäd ise üäwäd oma xülä nime ixxe: „Sotxe.

Üüsu Aruwald 55 a. wana, sündind Sõtxe xülas ja xu jääl üles xuxwand, a nüüd aasta 20 jo mäjal eländ.

See sama Üüsu rääxis: „Üngu päiwä ohtu olime meie xoix, poiga xui piiga lapsed mäas üngumas. Korruga tuli üxs wanaeit meie ulxa ja üüli: „Tulga xoix piiga ja poiga lapsed meile. „Meie läxsimä. Toas lauwa pääl oli unnix sen jala luid, et wotti pani iga lapsele moni xondixe polle ehx olma. Ja siis xäsxis meie xoix neie luidega sea lauta tamma. Ise xondis ta ees, poigad ja piigad luud olemas oides, üu, üu, üu, porsa moodi wingudes xoix tose(eide) järel, nii xauwa ixxe xuu sen luuta, jääl lasi luud maha wisxadea, a sedä ei teedänd mina järel wahti mida ta neiega jääl tegi. —

See pidi eidexesele üwä sen omne andama. (tooma)

4.) Joowi xiküxmmas Ontika wallas Walaste xülas elas Juan Mänd oma naisega ja pidäs jääl talo xohta. Arwata 1860 aastal weel.

Kui Juan Mänd ja Tämä naine weel noores eäs olid, siis sõõned tosed üwä ja paremba, a waiste

orjadele andanud taas kõiged eriti kauwas alwast
jüüwä. Leib mida orjadele moisa aukus (päiwile)
kaasa panda, old nii rabe et ei ole kamätand mär
jistki wällä wotta, nappoga wõdanud orjad rooga
ajal, (jõõma ajal) märjilt ja pannud suhu.

Üks kord näitänud orjad oma leibä moisus taga
ajajatele. (Kuppjale wai kiltrile) Need räägi nud jedä
erräle, Jaanile ommetud naha täis moisa tallis,
jüis praawind kohe lugu orjade jõõmisega. —

Selle Jaani naine käänd iga Jaani kaupa õõse
rikkilt kokku rukkumas. (ajamas.) razumas

Iga Jaani kaupa õõse wõtland ta leiwa märgi
tühjält jelgä, mend kõige külu rukki wälja pollo
otsi mõõdä, iga wõõra peremehe pollo otsast wotlan
kõine kaks rukki päädi, sidond niidiga paari,
wotland jüis paari jeotud päädi paremba pihu
ja ise üüdand: „Kukku, kõik kokku minu aitu.
Kinda paari jeotud päädi pand oma märgi. —
Kinda tehend ta iga wõõra pollo otsas, nii kõik
wõõrad pollod kübi käidud, ja iga üke juures
päädi paari jeotud ja märgi panded. Jüis mend
puistand märjilt kõik need paaritud rukki
päädi omma põllu päälle rukki jisse kuiali;



Kinda Küüsa Aruwalla küne Sõtke keeles. —
See jama Jaan Mänd eläs peräst Kaiwina küläs
oma naisega wabat (poboli) maade päält, talus olid
muud jõukalt elänud, a mina ei teä mida peräst
naad talu maha jättsid. Ka wabat põlwes oli tual
monel sadad wel raha. Üks kord warastati
tual 100 rubla raha. Wargust ajas ta oma poja
jüüsti, kaski jedä sidoda ja wangi panna, kohos
moistis poja jüüst kahti et oiged tunnistusi ei
old. Selle järel wanake kaebas et tämäl waisus
kääs. ja ühtigi enämb raha ei ole.

A mone aasta peräst kui wanake suri jüis
pojad ja tütred lärksid ijä wara jagamise juures
rüdu, soimasid teotusid üks üht kõine kõiss ja
weetusid millu päiwä kohtus käimisega emme-
ga wara jagatud said. Praigagi ei ole sõprus
neie poigade tüttarde juures leidä. —

Wana Jaan suri 1886 a. tüma naine jõi mond
aasta enne. — (Sedä kõppa otsa mäletan ma ise.)

Kui ma kramatikat kunnes, siis ma woiksin
mõndagi, kedusi (teedusi) keele murde uurimisess
jaatta, agu ma ei tunne kaast nii ku wanad
ütlewad, kõsst too, (mille ühtigi.) —

Siisi siin sirjutan mõned sõnad, mida meie
nurgas sagedaste juttu sees pruugitakse; aga
sirja seeles wisst ei pruugita. —

Mõned õige äratähendused. —
sohatises seeles. —

1.) Sõna: Ülisuutsegi. — Kui mõni inimene müsri
asja püüab töistele räägida mõõda tä õigesti õieti ei tea,
sui mõni pääle sulaeja seda asja paremine teab, siis
ütleb ta räägija'ale: „Sina ei tea sest asjast nii suts."
2.) Sõna: Müismeelis. Kui mõni inimene mõni
asju peast rahutu on, ja pääl juures mõnda nõdra
meeleliist juttu räägib ehk tego teeb, siis öölääse:
„ See inimene on müismeelis. —
3.) Sõna: Äärima. Kui mõni laiselder ulgub, ei wõt-
si tõõd tehä. Siis öölä: Äärias nii sama so so ja
ja ei asja eest tõist taga. —
4.) Sõnad: Krüima kruama öölääse, kui mõni
sord suab põllu pääl wai eina maal mõõgi rii-
reste tehtud, nii et ilusast ja puhtast ei ole tehtud.
Siis öölä: Siin on tehtud krüima kruama ja uisa
päisa", ei sell tõõl õle ühtegi siiwu. (puhtust)



5.) Sõnad: Wemmel, malakas, matrakas, tawi ehk
tawikas ja togi. Ike põhja laudi wemmel. Mõni isu
ütleb wiha tujus pojale. Kuu ma wemble wõttun ja
si'nu wemmeldama akkan kattu siis? Soo mulle üks
üwä rää para peralise malakas, et ma neile selmide
dele õige anda wõin? — Soo üwü matrakas, matterda
me selle ussi surnest. — Kana mees tuleb togi, (tawi)
(tawikas) räägs. — j. n. e. —
6 Käärima. Kudumata sanna sangast (lõimi)
agatanse sanga jalgude parrale seerama, siis öölda
akkame sangast räärima. Kui seina pääle ehk
kärpunde pääle sanga lõimed aetasse, siis öölä
Kanga loomine. — Ka öölääse mõne inimise kõhta:
See räärib nüüd omale warandust sokku käll käll.
7.) Sõna paistuma: „ pane sartulid ahju pais tuma,
akka pliini paistama, liha ja worstid on ahjus
pais tumas. — Leiwä taigi nast paistetud soon,
öölda meil paasik. (tuhka soon)
8.) Plagama. Kui mõni wang jooksu pääsib siis öölä:
Ära pääsis jälle plagama. —
9 Klebama. Kui lapsed ehk sessi piima ehk
suppi ilma leiwata söõwad siis öölä, need klebawad
õige ilma leiwätä. —

10.) Tolgoto, tola ja tolwaan. — Kui mun inime midägi ilma mõttemata rumaloft on tehnd. Sis öölda seda: ah ja tola, (tolgoto) ehk jälle (tolwaan. —

12.) Ront. Wettind nun ront. — Saab üht wee sees liigu nend puud ööldud.

13 Kärwäs ja kõnges. — Saab öölud nui elajad tehtud wad surema. Loomad särwäsiwad. Obone kõnges.

14.) Wats walutab ehk jälle watsa siwistab, mõned üttelsid watsa su mago. Sinu mago on täis. —

15.) Rooga wahe, rooga aig. (jööma wahe)

16.) Ütra nõjad (kured). 17.) Wanxri rünxäd. (rõugud)

18. Inna mulle xröömixene leibä. Pulun ruama ruasuxene liha. Toobis ei ole mulle xirbu xibetxi ammuxs si weel pümä sull säält on. —

19 Rasxe ja rambik. — Une rammutus.

Mõnda muud selle sarnatsid sõnu tuleb räägides ette, nui neid su midägi tähtsust pearo ölema, sis ölen ma walmis neid üles kirjutama. —

Muidugi teedä, saab weel järge tulema, aga nui sumal ole ja teruisst jagab, sis ehk wast sügisel, öösd jääwäd lühikseks, päiwal aig ei anna luba. —

Päides 22ndl Märzil 1841.

J. Sauermann.

№ 6



Tõhuri kihelkonnast

Saatnud: J. Petrowitsch.

Saadud 1889 VII.

(XX)

1.

Su tütar ijegi tulku;
Annii annnugi rumala;
Toomi tuule meeleline
Keelab nooreltsa mehele
Keje kaswu kaasadele
Peenelt puu woodiii.
Kaas ei pane kaswamaii,
Mes ei meelsta wõtamaii;
Ei Jüriè ülesmaie.
Kaasi reüsib kateida
Neesi meelsta riideida.
Ei jee wõta järsi selga,
Kui ei ole risti rinna esa.
Ei jee wõta surssa jalga,
Kui ei ole surssad jõarte mõõda
Ei jee wõta rinnast rätti,
Kui ei ole kirjad rinnastesa.
Ei jee wõta rumbi selga,

## Kui ei ole kumbe kulda toinne.

2. Kui mina hakan laulamaie.
Kui mina hakan laulamaie
Laulamaie laskemaie.
Ma laulan mered murusta
Mere kaldad kalasta
Mere ääred hääbikasta
Mere põhjes pollu maasta
Mere liiwa linnasüta.
Oeseeijed, hellakeijed,
Sõjarad sibulikeijed,
Lähmä merda püsikimaie
Mere äärde äilimaie.
Püsin püsikeid mereje
Mured kaswawad kalasta
Lagunejid lattikasta
Ulemisid ülgeesta
Siiad suured seljad mustad
Auwid suured hambad laiad



## Lõhed laiad laugud otsas.

IV
№ 3. Ütles kutsus poisikene
Mai tütar magaja
Lesse neidudi lebaja.
Magas Maie tütarega
Lebas lesse neidudiga
Salusja salu seisja
Meii metsa kuskella.
Päält hakkas salu häwimaie
Meii metsa kuiwamaie
Kävd päälto kukumasta
Sirgud seesto laulamasta
Kaikumast meri kajawad
Meri ülged hüüdamasta.
Kust saab metsa küstijaida
Küstijaida kastajaida?
Salu pika pürajaida.
Savdi papid Paidesta
Kusterid üle kiriew

Meisterid üle merija.
Üks sai metsa risitusta
Risitusta rastitusta.
Üks hakkas salu sigimaie
Salu pöösas raswamaie
Sirgud sisse laulamaie
Kõnd päale kuremaie
Kaikuma meri rajakad
Mere hülged hüüdamaie

4. Kui mina hakkan laulamaie
Laulamaie laskemaie
Mõni mees jääb mõtlemaie
Mõni naine arwamaie
Tütar teele seisamaie
Kaku teele ratsumaie
Mina lapsi laulan palju:
Minu hulla welwianna
Ära sihi pühala naista,
Katsu kallilaajala!



Küis one pühala ilusad
Kallil ajal kaunikesed.
Ära sihi sulikesida,
Katsu raula rätikesida!
Sihi naine sirbi päälta,
Katsu naine raaki päälta,
Wüsu naine wikatilta!

---

5. Laul, mis üks lauldud sai, kui pulmalised prouidiga pein rodu söitsiwad.

Tem poolsed:
Linnukesed langukesed,
Kuhu tee raugast wiibisite?
Kukest teida kutsuti
Kana laulest raiwati
Sia sõõdist saite siia
Ohju reidista kuloji

Prouidi poolsed wastu:
Tul oli wüsi wiiwitusta
Kuus oli kullal keeritusta.

Tuula lendis tetre parwe
Öüla haraka parwe
Soosse susija parwe
Püü parwe pöõsaasse.
Linnu parwe lepisenssa
Minu hella wellsianna
Se püssile püreda
Käsi raualle käreda
Tapis tuli tetre parwe
Öula haraka parwe
Soosse susija parwe
Püü parwe pöõsaie.
Linnu parwe lepisenie.
Kui ats uhe langukeisse
Lähmä tuli katsumaie,
Öt on tuli tetre werda
Öula haraka werda
Soos susija werda
Püü werda pöõsaessa
Linnu werda lepisenssa



Jääla jänesse werda.

6.

Las rüsilen, rumalen,
Kus on weljini hobune
Anesini kaura söödja
Linnu linnasse purija.
Se on rauwul raswatetu
Lihutatud linnasila.
Orgi wega uulitsale
Hundid söowad uulitsale.
Orgi wega karjaida
Käste saab karjaida.
Orgi wega räästealla
Kända saab räästesse
Kirub need ilusad rihmad
Kastab karratu jadula.
Wega rulle rawwinaie
Laudusse latsie
Ilusaie ooneie.

Wenga õdde heinufida,
Kändke ette kaurafida.!
Ärgu mängu üxfi mexta,
Ega mängu kakfi mexta,
Mehed mängu puud pihala
Poifid kaikad kaindelaxfa.
Minu weljeni hobune
Se one kaurul kaswatekn
Lihutetud linnaxfila.

---

Kui puud peu talu oli jõutnud, jüs
wõeti üxs jülle täis heinu puudi hobuxle
päält ja wisxati, wõi lahutati jängi
laiali. Siis läxes üxs naine jängi
hüppas ja laulis:
7. Lähmä jängi ratsumaie
Kas on mullu tehtu jängi
Juna mullu toodu lauad.
Kas on jammas jammeldamud
Kõrjas (kõrwa)-laud one kõmmeldamud?
Ei ole jammas jammeldamud



Kõrjas (kõrwa)-laud ei kõmmeldamud.
Waft on eile tehtu jängi
Juna eile toodu lauad.
8.
Laul, mis linutamisk ajal lauldi.
Nüüd panna higi linale,
Higi lattu päälaele,
Endale wanemdamaie
Jgada lühendamaie
Päädo hallis ajama.
9.
Seda laulu lauldi peu reedu pärast
ejimist puhkamist.
Lähme nüüd kano ratsumaie
Kas one kuke kurja tehnud:
Ümbriken üles ajanud,
Lina pölle lüigutanud.
Ei ole kuke kurja tehnud
Ümbriken üles ajanud
Lina polle lüigutanud.

10

Minu hella wellianna
Ära jaota naista teele
Ane angiu raasta
Ära wiska wiidenreie
Aja ääre raaninreie
Wiga tuleb wiidenrusta
Aige aia ääreingusta.
Sääa tule tetre terrri
Arule ane palaara
Looje jäta sulgi patja.

11

Üles reieb minijad
Kälisid käsi riwele
Wilje naised wessei tuli.
Jo riüüd (rüsid) rülasi käisid
Kiila meised meile käisid.
Mein nuido riideta
Kallis roula räätsireuta
Sula järni rindaeta.



Mis sina ikked neitsireene
Mis sina ikked tullejana
Ringud sinna saajejanna?
Ei sind wüa wesreiesta
Käänata käsi riwesta.
Wiis one wesreit weljelana
Kuus one reulla reijelana.
Üks jo ääreb õtrajida
Sõine tallab taderida
Kolmas rauru ja rahistab
Neljas niserdab nipujs
Wiies wüna linnajida.

12.

Wegu pergel neegi peind
Kaotagu neegi raajad
Saawad kõrtsis kõige päiwa
Hobu raugusja romutab
Halli aja raaninrusja.

13

Läksin teole tunga tanga,
Kaera seljas sarbikene sõtkene
Kasi seljas karbikene
Männa otsas märjukene
Sia seljas sadulukene.
Odra nook oli sõtkes
Kaera mäm oli märjuks
Kaks oli silgu karbiksana
Kaks oli raime rätikuesa
Neugi poole mädämus
Tera oli soola nahtsu sussa
Tsjut oli püma lähkeriss
Seugi waese warsa püma
Onnetu hobuse püma.
Leje naise lehma püma.

W 14.

Läksin tilluke teole
Waidu härra wälja pääle.



Kündsin tüki kündsin teise
Haksasin kolmata kundamaie
Neljata nimetamaie
Wiiet wisliist motlemaie.
Siis lasin härjad lõunella
Panin ikkehärgi hoidamaie
Suttad jättu tõukamaie
Sahad jahti lõikamaie
Odra kuured kuulamaie
Odra warred wahtimaie.
Ise hüüsin ma magama.
Siis tuli soosta sompdjalga
Haawikusta arwo rüüsi
Kiskus kindu murdis mustas
Tappis mu härjad mõlemad.
Mina kodu mutatesse
Aladesse alla õue.
Küsitele eidekene
Küsitele taadikene
Mis sina nutad poiga naari.

Mis sina ainuses alatsed.
Mina möitsin wastu rohtsin:
Karu seisewa sindu härje
Ja siis murdis musta härje
Tapis su härjad mõlemad.
Ole waida poigo noori
Kust lehm tuleb sindu härje
Must lehm tuleb musta härje
Kui ei tule jarsi pääsje
Siis paneme sõrwist sündamaie
Karwust adra randemaie.

## 15. Kupja lugu.

Ootsem ootsem walla rahwas
Waatsem waatsem walla rahwas
Mis sest meie rupjast saab
Ja mis tast wünarsäljajoeb
Kuhu se rupja pää saab:: ?
Pää saab kuradile rain parewes::
Ootsem, ootsem walla rahwas
Waatsem, waatsem walla rahwas



Mis sest meie rupjast saab,
Mis tast wünarsäljajoeb?
Kuhu se rupja kul saab:: ?
Kul saab kuradile kuore männast::
Ootsem, ootsem walla rahwas
Waatsem, waatsem walla rahwas
Mis sest meie rupjast saab,
Mis tast wünarsäljajoeb?
Kuhu need rupja silmad saawad:: ?
Silmad saawad neitsile nina pilliks
Nina saab kuradile tubaka toosiks.
Ootsem, ootsem walla rahwas
Waatsem, waatsem walla rahwas
Mis sest meie rupjast saab
Mis tast wünarsäljajoeb?
Kuhu need rupja käed saawad::?
Käed saawad kärdule kätsi tallaks
Sormed sina warnadesta.
Ootsem, ootsem walla rahwas
Waatsem, watsem walla rahwas,

Mis jest mul kup jaft jaab
Ja mis kaft mümarewäljajäeb?
Kutsu je kup ja kere jaab :: ?
Kere jaab kuradile koore kirmuft
Kuid jaawad keinule rangi puuftaa
Säared jangi jammaftefta
Oatkem, oatkem walla ratwas
Waatkem, waatkem walla ratwas
Mis jest mul kup jaft jaab
Mis kaft mümarewäljajäeb?
Kutsu nud kup ja warbad jaawad :: ?
Warbad jaawad fiina warnadesta
Ju. jaab jokest kõrre [redacted]bars
M.. jaab mullo pulgaista.

---

Kõrgeste austustatud Doktori herraat J. H
palun otsustada, kas nõlbawad laulud
wana wara aita. Kui on ümbersaad, siis ehk kiiresti
ärge.

Austustega
wanemus J. Petrowitsch
Jõhwi kihelkonnaft
18 23/VI 89.



+ Jõhwi kihelkonnas Kotilla v. all 2½ Pöl. Jaanist 1889.



№ 1.

Jõhwi kihelkonnaft
Saatnud J. Petrowitsch
18 8/VIII 89.

Kui ölin mina roduna,
Ja ölin rudu ja maila:
Ölin rui ju ümaraeine,
Wurin willo paulaeeine,
Weerin pääle ja wälja.
Kuſjid reilatjed paijid,
Jaroſtid talu rälijed:
„Kene jee muna muräla,
Kene ju rera relula,
Kene ju ümaõue pääla?"
Eiti reuliš kammeris
Ülle ümaõue:
„Minu je muna murula,
Minu ju rera relula,
Minu ümaõue ümaõue pääla.
Ei muna muruda riiesu,
Ei rera reluda riesu,
Ümaõue ei riiesu ümeresta.
Muna leib muru madala

Kerateeb reelu rajasse,
Õun, teeb õue ümmargusse."

№ 2.

Sain mina kallis raswanesta,
Lindu leeris räämenesta:
Oued on hoolsi täisi,
Warnad täisa waljaida.
Kiit on peen pärmusida.
Ise en mennud eit ei pannud,
Saat ei targast talu pannud,
Et õlid pihad perenesed,
Käewarred ringumesed.
Ei õld pihas piitsa maada,
Käewarres warda maada.

---

W № 3.

Läksin maale mantsiseida,
Linna alla lillaseie,
Päiwa alla päkseliie.
Tuli wasta wabliseu,
Kesse teela reele roosa.



Ütel onu ija juresna,
Ütel nu ema juresna.
Weljed wedawa manalu,
Sõjar tadu taomelaie.
Wisnajin maha jüs mantsiseva,
Linna alla lillaseva,
Päiwa alla päkseleva.
Ise rooje räämesta,
Karmesta rüüesta.
Kust leisin wana ijoni?
Kasaspuida räämasta.
Kust leisin wana emani?
Lõuendida läiseamasta.
Kust mina leisin õe noore?
Höbe elmi liiseimasta.
Kust mina leisin welje noore?
Weli wesseli wineda,
Kaalsi laiwa reaameesesta.
Sai je wene boesetusta,
Laiwa reaal jai reaabitusta.
Wedi je wene wesile,

Laiwa rocasi laineri.
Pandi wanad jõudemaie,
Noored pääldo wahtimaie.
Wanad jõusid pääd wadisid,
Käsi need lõua kuul lõdisid.
Pandi noored jõudamaie
Wanad pääldo wahtimaie:
Noored jõusid, ueud jõusid
Siesti merdo, päigi meeda.

---

## W № 4.

Ai minu ema modala.
Ands(nimi) mulle muudo tõõdo.
Sulasile juurdu tõõda,
Orjale oso päraste.
Mulle tõõda hõlpesambi:
Ands(andis) need aned mulle haida;
Luiseed lugedesana.
Pardid pocari pandesana.
Kin minu aned wesile,
Kulda jüwed ropelie.





Tuli oga waras warwisesta,
Teder piresta pajusta:
„Ai minu aned wesilta,
Kulda jüwed ropeliesta.
Minu rooj iwesoles
Alasdes palla õue:
Wastas eite, wastas taati,
Wastasid wanad mõlemad:
„Kis sina need tütar waine,
Kis sina ainuse alatsed?"
„Sedap iwesen eidesen,
Sedap ainuse alatsen:
Kin minu aned wesile,
Kulda jüwed ropelie:
Tuli waras warwisesta,
Teder piresta pajusta.
Ai minu aned wesilta,
Kulda jüwed ropeliesta."
„Ära iwesi tütar waine,
Ära ainuse alatse!"
Küll panen orjad utsimaie,

pag. 746.

Sulased kunastamaie."
„Mina wooji wastaelle:
Ei ori anij ötsi.
Ori ötsib õtra maada,
Koswu poisi rauramaada.
Sõitsin sinne mõisani,
Kus se poistis paari sulga,
Ari sulga aljandeli,
Kure sulga remmendeli.
Soodi mulle kaoli alla;
Omani ane luista.
Soodi patjad päale kaoli:
Omani ane sulista.
Suadi mulle jüüsjonna:
Omani ane kihaela.
Soodi mulle juuesonna:
Omani ane werja.

---



pag. 747.

IV

№ 5.

Ehitelin weljeresta,
Ehitelin, rehitelin:
Sadulie, saapaie,
Sina wõõji, wanamoesie.
Mõtlin Narwasse minema:
Sarja asju ajama.
Weli reendiõ kõesse Reedo.
Suli kõesta reoluie.
Lei rukara laua päale;
Kindad rukara päale;
Sina elmed laoga päale;
Sadul saiwu serwa päale.
Ise hoiead iseenaie:
Eiwoad tule meied mulle,
Ei jõida jõiesõelega.
Mies on polju tütaride,
Enam on elme tahtujaida.
Wo meed tütred medeji,
Kanna alwoad alliseaile,
Loje lapsed laineie.

jag. 748.

Ema wei tütreol wedeje,
Kandis ne alwad allikeale,
Lasi lapsed laineile.
Soodi jo ilu mineja,
Soodi aini pojami.
Kandi kangas kangaspuile:
Kangas juttu jurestje.
Palowasji pareastelli.
Ema läkes issedes wefile,
Klader läkes allikeale.
„Tõisea üles tütrekesed,
Tõisea kangasta kudurma.
Kangas juttuji jurestja.
Kanga palus palwestja:
„Wüge mu wee rajale,
Kandkse kanja tee rajale.
Sääl minu karjatsed kummad;
Witsilised lõõwad ärjad;
Külg kajad kääsitawad.
„Ei joa tõisja eidekene:
Allikas minu emani,



Mädajuu minu möhrjani, jag. 749.
Oia tiiwas audujani.

№ 6.

Muistne, muistne meked maad,
Taewane naised taugad.
Arwage, külla ärjad,
Mis je tõisel jaost sinine,
Mis je tõisel maalt punane,
Ülle mitsa ümmargune?
Mina muistan, mikes en muista:!
Kui tõisel jaost sinine,
Päiw tõisel maalt punane —
Ülle mitsa ümmargune.
Muistne, muistne meked maad,
Taewane naised taugad.
Arwage, külla ärjad,
Mis je joob merest wedda,
Maitseb wedda maa rajalta,
Katsub wedda teoiwerelta?
Mina muistan, mikes en muista?

pag. 750.

Wiserkaar, minu wennikene,
Su ju joob mered wesia,
Noitjeb wetta maa rajalta,
Kaitjeb wetta kaiwudesta.
Wiis jolane meresja, —
Kiwa külm one allikasja.
Muistsed, muistse mehed nored!
Towereame naised targad.
Arwage, külä öesjad,
Mis ju kõnnib kõrto mööda,
Türab pilli roogu mööda?
Mina muistan, miks ses muista?
Mujalane, linnukene,
Efelaine tõine lindu:
Se, ju kõnnib kõrta mööda,
Türab pilli roogu mööda.

---



pag. 751.

№ 7.

Üle lennan nelja metsa:
Üks one rulle kuusse metsa,
Tõine rookis kaske metsa,
Mis Kolmas armastawa metsa,
Neljas lehte lepa metsa.
Mis öli rulle kuusse metsa?
Se öli mul noorte meeste.
Mis öli rookis kaske metsa?
Se öli mul noorte naiste.
Mis öli armas haawa metsa?
Se oli mul noorte meeste.
Mis öli lehte lepa metsa?
Se öli mul tüttare.

---

№ 8.

Se one meesi minula,
Se one kaafani kanala:
Ei ju jüüsta ühte jüüda,
Ega ju tõisesta tõrele.

prag. 752.

Kui tem jüüda wiisi wenesi,
Punub niitsist pütsureese,
Õlu rõõrest warreese,
Miska loomb ella-Taja (elladaja)
Karistelob raoesadaja.
Ei je naula räägo nähes,
Suud anna jao jeesa.
Kõtts ei woenude wahela.

---

№ 9.

Küll õlid waide naisureesed.
Küll õli ale andusjana,
Sõna õli wälle parnesjana.
Keeje pejab eide põõju,
Uhub eide uued jõrgid,?
Pere nüüdi pehmitelob?
Udu uhub uugd järgid,
Kaste rannab ruiwama,
Alla aiab ajutab.

---



№ 10. prag. 753.

Hulkus waide-naine waene,
Hulkus naine hoolelne,
Waarus naine waiwaline.
Käis je rüümne rõõgi Tuolo,
Sada korda jauna Tuda,
Õzjis abjusta abida,
Kerijesja rerogitusta
Turwa lawa turbaesta.
Läks jüs metsa hulkumaile
Wei jüs tujad meenesjana,
Hädaristi rinnusjana.
Wei je tuja taamisaie,
Hädaristi remmelie,
Wei je waiwa wahteraie.
Tuli metsasta readuje.
Tõi je tujad readusjanna,
Hädaristi rinnusjanna.
Pere ikkes pingi alla,
Lapsed ikkid lauda alla

pag. 754.

Kaasa isexes kammerisja:
Jo minu jula jurusse,
Jo minu reorna raoludsärrra.
Sap jäi muleli pahule,
Hääd jäiddaramu ootamoue.

№ 11

Ei jim ruulu muis hääli,
Ega muu laste laulu,
Kui mei raha ranese,
Wii wirue linnuwese,
Kuue turu tuuwikese.
Ules rolmasti ülema
Süs mi linna liitarsime,
Tallina lahutarsime.
Tuppa wori päraesime.
Olgu linna liitamata,
Tallina lahutamata,
Piterboori päramata.
Linnast tuua lintisida,
Turst tuua paardisida,
Narwast naiste pälesida.



pag. 755.

№ 12.

„Neitsesine naorusine,
Mixe et mulle mullu tulnud,
Kui käsud järele:
„Wiia ruuud wiina ruusid,
Sadamised saya raeud."
„Minu jäng taki jäädamisto,
Tadi pun taki perjamisto" —
— „Ciurusine paisisine,
Mixe et mulle mullu ülnud
Nädala raha pärasto,
Kuu wõera rolmandesto,
Et toid palju paljaeuida,
Enam hilbo albaeuida,
Olesesin tuba tehnud
Kutranud reuiseu tuba."

№ 13.

Et lubasd lesle minna.
Miska lese lepistelad,
Miska naidu naljatsed.

pag. 756.

Siga jõõda täine tappa
Kolmas aidaji ausudo.
Lep ib jüsi wüi ei leppi.
Saha on wanale mennä,
Halli parrale ajuda.
Wana ei tunne, wadustele,
Mädarind ei mängitele.

№ 14.

Järgmine laul lauldi jüs. reui pruut pein
laulusi jüitis.

Ja tulep tulentelep,
Kõrs puud põrendelewad,
Pael lama löhkeneswad,
Kiwid kilguwad jalusa.
Jooseb ütt, jäuo taati,
Kai ütt kärmeesta,
Joo rambrist wana rajuwas,
Kuhu toomi täjetoreje.

Ülespannud
J. Petrowitsch

Jõhwi kihelkonnast * Saatnud: J. Petrowitsch
pag. 757. Saadud 18 5/X 89.

Jäht paiwade pühitsemisest. Jõhwi khk. K. v.
/ Jäulud.

(3x)

Pühidest olla nagu nüüdsei ieree midagi
parembast jun päralist walmistetud.
Igaüks oma jõudu mööda. Leibadega
ühes olla jün wenda nimetud jäulu rasi
tehtud. Selle rasu päälesun folgedega ja
teisti asjadega armid päälo wajutatud.
Ne rasi olla jüs raigi pühide aja reuni
päraist welmistamisega päiwa, joolo narts
tema päal, laual jüsnud. Päraist pole
in ta rasisi laiogatud ja loomidele antud.
Jäulu läuppa ääje on jün mänis koelus
teit raigi ää laual peetud. Otto, reui
pere rahwas jäänd öli, teadi öled wai jäulud
tulwa. Nendega tännud jüs noored inimised
naljo, wiisteamed nüd lage, reui reäred
palju lagi reini jäiwad, jüs pidamad head päiwad
nurekid raswama. Wel olla älgedest

nende nimetused Jumalar tehtud. Jumalar
tehtud nüüsiti: olgidest puutud rohu orvaka-
arsiine piiruad ramitsad, nuud jaatud ühest
otsast ühte paruud siis rohu jala pääle jumma
Paisiseped ja lapsed ölle siis jala jumalaa
amal müsil tarvitud ja josinud ning
nende nalja Tiinud.

Pääle selle on iga aasta jõulu ka uue jõulu
ja rohuraamingo päiva lauba ühte nüüsidele
maja nüütudelle riistid rüüdiga valgi tehtud.

2 Näeri päivaha uusaasta.

Wanal jäulul öli d piisad öled, ag nääri
lauba ühte on puued öled taas alnud.
Kaigi aa õnne walades, saanud naared inimiste
uut aastat. Kellel siis ilusam wigur välja jäi,
se öli siis õnne lapse. Nende nüüdmal
nimetusi jaanud ka Näeri lapse ühte näitle-
ma asjadele riistid pääle tehtud.

3 Kohne ruuinga päiw.

Kohne ruuinga päiwal an heinad taas alnud





4 Küüsla päiw.

Ei tea mis Tähendusses on sel päiwal jüm
mullikas lapsed rasitud ja temalt jarwiste
wahest karwu kärwetatud.

5 Suur neljapäiw ja Suma nede.

Pääle 40 aastat tagasi ei ole weel jüm nüüd
rohwas neid päiwi pühitsend. Siiski
paalt on nüüd pühad antud, aga rahwas on
need päiwad oma woluse Tähnetamise
tarwis pruukinud.

Liha wotte ja Neliputside wahta ei tea
missi üteldo.

6 Suri päiw.

Sel hommikul an karjastelle perenaised paar
muna ja ühe liiwa pätsi wiinud. Sel päiwal
on nüüd kõrts naistega Tõidetud ölnud,
ehk nüüd ka teistel päiwidel naised kärtsi
naisiwad, aga Suri päiwal on neil rohkem
jess nagu rohkem õigust olnud. Ennamiste
on lõunad sel päiwal sinist rooa laksti laetud.

Et karjastelt just õli, jüs Tohtan mõned sõnad nendest pikemalt räägida.

Karjastel olla jün ennemal ojal omad walitsejad wõi ruuningad olnud. Neid on wel weel õld: Teine naarem Teine wanem. Iga karjane jün walla piiretes/ma ütles vaat nende wõim ka rangimale ulatus/ jan pidanud nende ees ast amale aspi wõi pütse warre eest, nendega karja haida wõisid. Need aspid olla kolme müüs roja päält luigastud ning karjatse ruuningad olnuad neile mõnnejug ajad ristid ja wiguriad päale löönanud. Kewadel käinud karjasenenne, wõi laamad lahti laste karjatse ruuningaga wõõra karja maa rajad ümber, jüs ei õle pidanud hunde ja karja Tulema.

Nende ruuningatele on pidanud jüs karjatsed wõõs selle jaagi andma, mis nemad Suri paiwal wõlast saisad s. o. paar muna ja üks jõe ioa linna pätt peresse.



Mõnejune karjane pole ei tehnud ega karjatse ruuningale midagi ei andand, selle karja on Tema jüs hundid Tulla lasnud.

Sarg mije jutustuse räägis mulle alles mõne paiwa ast mõi wõla karjane. Ma panen nüüd paljo, wõi mull wõimalik Tema oma jõnadega õles.

Mõne õlen paiastt lehma karjatsel "Karbel," räägib Tema. Ühel hommikul joame aga wõlast wälle, Liitu lagedale, karjamaaale, ees Tema (kunt) õlegi nime Tagga watsuli maas. Ega liigata paigastgi. Ei nüs Tahad; ei Tahi karjaga rangemalle minna, jüs on kõhe nurkal. „Mina midagi wõna Tahab, wõna Tahab," ütleb wana karjane. „Mene Suri (paisi mini.) jaaste ruulu ja ütle Maiale (naine) et Tema läheb Taab kõrtsist pudeli Taabi wõna ja Taab rüüest jüe. Jaaste karmest ära wel Tohs wahi!" Mai läi pudeli Täie wõna, Karbe wõttis pudeli ja läks wana Mari, karjatse

peninga juure. Ei tuli: wäitas karjatsja
kaest kepi, löiskas ühe risti külge; pani
jüs mütsi kepi otsa ja andas wana karjatsi
kätte. Ise wäitis tagasi ei tea mis prügi
kaputas pahema pihu pesa pääle ja
hakkas jüs paremo kae kolme järmega
neid prügi karja ümber külwama.
Karjane ja käis mütsi kepi otsas järel
Sai ja temp kehtuel, jüs panisad vaheseid
paale taabi maha ja oji jellego. Hunt
kadus, nus ja läine.
Ka mäned karjatsjed on ja miidusja kunsti
õpanud. Karol läinud lehma karjamaja
härja karjane ei tea mis nija pärast tüli.
Täisel hurmimul jaab lehma karjane
karjaga kädalt külast wälle juba hunt
üsna külo all hirwitab hambaid wastu
Pääl läheb külo noloder mäeda, ja näeb pola asja
ja näegib: „Mul on kudu püsi lahinoja;
jaada paisi kas jaaseb taab ma ka pimeda



kahan näitada kas karjab omad randiad jüst
wai ei. Täisi öli püsipaja jün. Mäloder
läheb püsi näes, hunt seisab paigal ega
liiguta üimegi. Pümaks ühe wahekümne
müe (25) jamu pääl hakab laskema,
aga tea mis kahad püsi ei läke lahti.
Jüs olid wel tuli luskuga püsisid. Saneb
uut rotatu panni pääle aga wäta warmiks.
Püsi ei nend ega nendsai lahti. Hunt
läks päraste ise ära. Mäloder läws löisti
mustuga, nes jinne juure õlid tubnud,
weskile. Pääl ütleb üks mustest: proasi
nüüd kas jün läheb püsi lahti. Kuulo
pani püsi polege ninda römakas käisegi.
Hunt tuli päraspi jalle karja ja weimas
lamba, ninda iga päew. Pümaste ei saanud
muidu, kui wald pani karjatsi lepima,
jüs jäi hunt wäerjest maha.

## 7 Mihkli päiw.

Mihkli päiwal ei ole ennemine ega muud tähendust öld, kui nüüdki. Pühitsedi teda enne jo pühitsetawese proega, kui päiwa, kui põllumehel suurem töö tehtud.
Iga peremees teab jelleste päiwast õlut, tapab paar lammastab; perenaine teeb nisu jahust sepsiest ja keedab jälki. Nüüd tehakse ka kohwi ja teist jelle jaarnast.
Teo orjuse ajal on jelle päiwa ümber juttu nü, kuidas tööga walmis saadi, mõisa walitsus külas rahwale pidu, wõi talgud teinud, kus jüga mehe meeldi jäädud, jaodud ja tantsitud.

## 8 Mardi päiw.

Enne ülemal nimetud päiwa on üksi trahkiwad naari metsi raiega teinud, pere paelt linnasid korjanud ja nendest jüs Mardi päiwaks õlut keitnud.
Mardi õhtul ehtinud jelle kaud ennast torwilisest nüjil rüde; pannud wäi



walitsejad ühe jüga sirgema ennete jaost märkide ijaks ja käinud jüs pareft peresse. Ennemalt saanud asi nü kuimeldud kuidas nüüd ju mitmes rocamatutes ülespandud on. Igast pareft saanud nad jüs terwe linna ja muud jõunise rahwani raafa. Sell nüjil korjanud nad nü palju raesest, et paar nädalat murete kusti küüs wäi jõuad.

## 9 Katrina päiw.

Katrina päiwal käinud jällegi jelte naari metsi üheft pereft teise, kus nüle jüs kanepi pudru keitetud, mis seltse paaga lauta lehma ajamele weedud, jääl an jüs nead jäänud. Pärast jäänist hakanud jeltse kaud käige pisimo ennete jaaft käiwama. Nõud on igas pereš tehtud.

IX.

1.

Kolm. (Paar) laulu rännumehest.

Perenaine pekmetikse,
Perenaine noorjusse,
Tõsta kingitta wäärawa,
Launa usta kinnitele.
Soo tuleb tüdinud tütar,
Soo tuleb wäsinud wärbu,
Laio wäljade ladwja.

2.

Panem käraad härgadesta,
Kupjad adra nurgidesta,
Kiltrid adra küilidesta,
Junnerud harjo jutakesta.

3.

Neido juitus ja wihastas
Kotas wenno Willandie
Willandiesta Wiburie.
Wiburiesa wihtseli
Päjulaesa pää pesepe.



IX.

Mõned mõistatused.

1) Tuhat, tuhat, jada, jada, ühe wääga kinni jooksevad (Elekuku)
2) All ähib, pääl lehib, jõda reukseb perse jallib (Wihtlemine)
3) Süda õues, jõda taas, jõs jõrmed risti. (Sõna põlgid)
4) Kuum kivi aida all (Lehma udar)
5) Tunane pää, karwane kaul alla pidi ripub. (Maasikas)
6) Kõnd ja kangi, jõll ja walge põesis kannab (Pähkel)
7) Mees läheb laeka lina waagen pääst pääl (Kuusk)
8) Mees läheb mõtsa naine nahast põlje. (Lähkner)
9 Eit nurgas munad ripsis (Launa ahi)
10 Lagi all, lagi pääl, lae wahel lauletasse
11. Wanamees nurgas tuli tilli otsas (Küünal)
12 Jõdi nõu nõukabeida naeloh (Kaasi ja asti)
13 Maast tõuseb maner pun, maner punast kaustas pun, kaustas punast jumalatõ (ternes)
14. Kurleb ja meerleb, sui ütsa, jaab jõs muneb
15 Kats ööd, kats jõewad, ei pääse poigastki (tap)
16 Pisikene paisikene, kaige rahwa rasendaja (wõnd)

РЕПОЗИТОРИЙ ГГУ ИМЕНИ Ф. СКОРИНЫ

17) Kiri kari wälge wäli must karjane, hall
jäll (Kirik, ragilane, õpetaja ja wõõter).
18 Tõstab täitt ja tõstab teist panek karwoje
wahele. (Hobust rakendarje)
19 Jäe all, jõe pääl, libi kõla reussel (kõnge rong)
20 Küngub ja kaagub, aga üalgi maha ei
langi. (Linn)

Paar wõime wäändu.

1. Klaser wanada räägiwad endistäst ajast ja
teoorjusest ja must kui nad ju mõnd a
aeast ohkamisest un räägiwad, ütlewad:
„Saal jai jäda agi näha", nii jeda räägi
jõeab räägida.
2. Kristu jüütjad, peigme räägi jaades,
ütelnud, et täis ällo linna alla tulnud
kaubaga, nii kaupa ujina mälle ei
õstetd, jüü jäita ka kõhe meenma.
3. Kui jüü rüüjitud mis laiwa täis maesjahi
kaptenad räägi: wüü wana, nemü rõõma,
jaab jaeja taaldi.

Ülespanud J. Petrowitsch



Saatnud Johann Petrowitsch.

## Pulmadest. (4x)

Saadud 18 II/XII 89.

Karel Tulew laul jai nüüd laulelud, mis ta juba
pruut oli. Muidugi tegid jeda raasiwat, nes
prundile awis pulmade waeku walmistamas
kaiswad.

Kui raawid sina rõduna:
Rõduja sina maesid rulla,
Majaesa ja maesid marja,
Ilja õuesohõkeda,
Wiring welje pärmandalla.
Olid nii muna murula,
Käisid nii rera relula,
Kui ju õuna päälla õue,
Kui ju sibul päälla silla,
Kui ju raku raaja tulla.
Nüüd jaad teisja taluje,

Jer-ei woera-ait,
Talusse paha tabaji.
Saab nädala ellemesta,
Kui raua rulumesta,
Üks et marja maastarooja,
Olekört ei ühe päältä,
Pohuksest ei pörmandalta.
Et marja jedagi maada,
Mi' on jallo jalgudella,
Et marja jedagi wetta,
Mi' on jessa liibadella.
Haarad kuuled hammikulla,
Pordud kuuled purteralla,
Lidjed liia walgella.
Seni kurjad kuulemata,
Kui on kuke laulamata.



Kui saab kuke laulamesta,
Üks sul kurjad kukutasja,
Muli pahad pakutasja,
Sänad alwad annetasja.

Ohtul unn jeda, wai teisel pääwal pülen päält hakkas, kogusid pulmalised: peremdi poolsed peremdi kädu, peiu poolsed, emidegi, peiu kädu. Teisel hommikul mindi üks jaagaga peremdi ära toema. Peremdi ühe jaadest, hakkas enäga-isa laulama:

Ükinu ella welwidenna,
Ära tuiks turjaldasja,
Sao maka jadultasja,
Könni kolju serwaltasja,
Saa jaopad lumeje,
Kenga rammad rasteje,

Sukka wikkelid wedeje.
Kui se tuleb neiu eiste,
Kui se tuleb neiu taadi,
Saab sia tuhat linada,
Saab sia sadamed patjad,
Minu welje jalgde alla.
Sis sina taise turjaldasa,
Sao maha saduldasa,
Kõnni kolju serwaldasa,
Sao saapad luminje,
Kenga rannad rasteje,
Sukka wikkelid wedeje.
Selle laulu pääle tantsivad pruudi ja ta enna
üks nüde, nukku pääle peigmees hakkab
seljatantsu.
Sanuse haiab peigme hakkab Jun kärwast



kinnitnad alla ~~kawalse~~ rahwa olnud) ning laulab edasi:
Lao küsilen, rumalen.
Kas on neiul welgesida,
Kaul rannu jalgesida,
Ke' weab welgini hobese?
Kanesini rauna siija,
Linnu linnase purjo?
Ei se rotsu kahte mesta,
Ega kutsu kolme mesta;
Maha lapsed lauledasa
Kitsinesed pülildasa.
Mengu mesta wiisi tuli,
Taisid mengu puud pikala,
Mehed raikad raindelasa.
Ärgo wengo kopelie,
Kallid jäwad kopelie.

Õrga mägga räästealla,
Kända saab räästealla,
Kirub meid ilusad rihmad,
Laiad rihmad laudijalto.
Õrga mägga rüalaie,
Kirub Teie rüalupe,
Lahutelep otse laudi.
Mägi tallis tagane,
Laterie laugusene.
Se on õbil aiduna,
Se on kaurul kaswatetu,
Lihutetud linnasilla
Selle päält tulewad paar pruudi paoliist neast
mest ja wiiwad peigme kohuse ära.
Mäega isa tändab mäega külgi päält
laudest: Mäilu, mäilu meie mäega,
Kaiu, kaiu meie raudu.;
Nende mäegaga wehaidse astuwad nad kaa
puale. Üxse juure jõdes laab mäega isa
mäegaga üxse päale risti ning mäega
ema, laulab:
„Õra tunsijad taasta,
Õra arstijad ahjusta päält,
Soola laupijad laesta.“
Selle päale astuwad mäegaisa ja ema kuja,
wende järel muidugi ka pulmalised.
Laud on walmis saetud, ning palutakse
wäeraid lauas aset wõtta.
Mäega ema astub laua lähedale laulda:
„Laaxusilen, ruulalen,
Kas on pestud peie pingid?
Kaafisen ole kasitud?

Sjame aji ilatu?
Kui õle pestu,
Ei õle tarwis,
Küllap pühin pällelani
Sosin saulo rõtelani.
Etlos üdlen ümber jälle
Ei enina pila pälle tani,
Kasta saulo rättetani.
Mo töin rohud tullesjani,
Salwatimed jaanisjani,
Sipard ree perasja,
Miska pesen piiu pingis,
Kaosiku aji sasinen,
Sjame aji ilanen.

Nüüd laulwad prouwi paolsed jargmisst laulu

Sjames, ifsti paiga,



Mies kallis rahwsta laoma,
Kas sina töid mi töutied
Eila meile öllesjaja,
Tuna meili wäiesjaja,
Kas töid rattsle rahada,
Kimmelilla willingida,
Wesi hallil weeringida.
Kas rattas rahasja weere
Kummu weere ruhladesja.

Maeja ema ja temaga ühes ka Tiisjed peiu paolsed laulawad wastu:

„ Linguweised, linguweised,
Lingud, kulla kaunikeised
Küll mina töin mi töutin
Eila Teila öllesjaja
Tunaelle wäiesjaja

Kül täin ratsula rahada
Kimmelilla killingida
Kül rattas rahasja weeres
Kummu weeres rublasida.

Nüüd annab naisga oma proudi poolsele
näha, ütleb: „Kop kas luetajale
„Sul kop kas laulajale
„Tenusk lapse haidijale.

Nüüd aller istuwad pöie paelsed laudo ja
hakawad jämo.

Järast jämist lähewad naised proudi
käest wäid otsima. (Trumt an saunas)
Lauluga: Süst on mennud sirgu jälgi
Läki poju pardi jälgi"

Sauna uksi juure jaadis pöruwad uksi
pihta. Sest laulawasi wastu:



— Ärge riisku uksijama,
Järutage pütajama
Ei ole uksed Tiit tehtu
Uksed mii mustri tehtu
Pöinad mii poisiwiste.

Uksi tago ütlejad: „Ei mi' karda riisudesja
Mil on hulgas wesi seppa
Sõjas on jagara seppa
Tehke lahtilaiad uksed
Siis siidised tulewad
Kalewised kroppastawad
Koholised rohkastawad.

Nüüd tehakse uks lahti, [prouut] panebigale
kaesikule ning naestele wäid kaelas.
Järast pea lähewad käis üksi saunast
taa juure. Säälölust juures ja juttu puhudes

Kaunad tunnidoing warsi on aeg käes,
kus peigme poole tulek tallada.
Peigme naaseud ja naised laulwad:
— Ehi, ehi neitsukene
Ehi, ~~ei~~ meie oneste naaja
Saa meie saaja naaja
Valmista wanema naaja
Ja seipab küü hobune
Wäni tõku käänab pääda
Üle sõlgu eidab jäärda
Prunt nüüitab tulemisega.
Naised laulwad edasi:
— Mida kardad tulleskama?
Ei sinu wiia weskiesta,
Käänata käsi kinnesta.
Wüs an weskit weljelani,
Kuus an wallaseselani.
Üks ju äärab ätrasida,
Teine rutsib rüükida,
Kolmas kauru ja rahutab,
Neljas niiverdab niipja,
Wües wüna linnasida,
Kuus laeb taterida.
Mida kardad tulleskama
Ei sinu wiia weski alla,
Käänata käsi kinnele.
Prunt nüüib ikka weel. Lauljad laulwad:
Kas kuud küüle järki?
Üle järki äärestele?
Näe pooig aft narmastele?
Kui ei olla enne tehtud,
Too meile tulleskama

Tu meilo õllesaja,
Mil on pürad peintehtud,
Kangaspuud küü kuatu
Sugo äio pariletu,
Nüed ämma nikstutetu.

Prunt istub isa pillel ning ootab millal
tedo jäält äro tullakse teama.
Lauljad laulwad peigmehele:

— Mido meedä welsideni,
Pead kaua kallistaja,
Külo külmisja koosja,
Koledisja kammerisja. —

Selle pääle tuleb peigmees kipeb prundi
ja kaiustja ja kannab wankrile.
Selle hokse, kuna nüd prunt pääl
istub, saab paar kindaid sõutud.



Kes nütem laoga peigme kadu mako saab
selle saawad kindad.
Aga, et kindad tiistele ei saaks, sõidab prundi
jäätja laoga kõwast pööle, kohutt nüüdi rakendades.
Peigme kadu jaoks laulab sae:

Linnukesed, langukesed,
Ärge pahatse pange,
Ärge ootage wihatse,
Et me kauast wiikisime.

„Meie helle weliideni, (prunt laulab)
Se õli püsile pureda,
Käsi rauab kareda,
Laji tuulo Tetre parwe,
Aruka karaka parwe,
Põdra parwe põõsaesja,

Ükaru parwe kaugelelt,
Sült ep me kunagi wähisime.
Nüüd tuleb peigmees ning tõstab proudi
wankrilt maha ühe kapsuse pääle, mida peigmee
wanemad jelle terwisjoomaks toonud.
Kapsuse pääle jõutab pruut paarisjuse.
Pulmarahwas astuwad tuppa, nee warsi
jelle pääle proudile latu pähe pannakse
lauluga: Nüüd pannakse higi linale,
Higi lõuka pää laele,
Ennast wanemdamale,
Igaüks lähemdamale,
Pääda alli ajama. ——
Pulmarahwas istuwad laudu jääma.
Pärast jäämist jagab pruut paninud,
nee juures wanajeud laulsid:



„Suna pääsku neitsikene,
Sunaseid paninuksesid.
Walge päägu neitsikene,
Walgo pääd paninuksesid.
Paninusaajad laulwad:
„Ilwad wõõd, üwad paninud,
Ladusamad lapse labjad,
Pädusamad pääre paulad.“
Aeg on nagunu meenu. Proudi waajakud
lähewad naabre pärile asja tegema, nee
juures ise laulwad:
— Peiukene, paisikene,
Kas olid tehnud heinusida,
Haidu härga päidasida?
Kui ei ole tehnud heinusida
Heinusida peenusida,
Sis paigs annab sul ajal una eest tehtud mikspost alust ja meest.

Paar naeriku magâsa
Oa kaunis oa kaula
Liiwa jääre lingu sêle.
En pani polaxujani,
Viju sillo waipufida,
Sei pitkile õlile,
Köwerile kõlxajale.
Selle pääle afutaxe magama,
muud rahwas muidugi õlgidella, õlgidella
põrmandalla. ———

Hommikul teretab äim minijat sõnadega:
——— Tere, tere minja
Maga-kammeriss Tuldud oji" ——

Naerik waatu: „Weegu paigas
Weegu endocs."

Päew kadus wanadel magamist juttu westes,



wahete wahel wana maajuxest rüüpates
õige ladujasti mõõdes. Naeremad wiitsiwad
ma aega tandsides ja waltsides
*) Õhtul wõtti paraff jäämist lahja jagamine
käsile. Lahjad lumaxe wilonitega laual.
Naerik wendpõrutab peitsjaga wastu lauda,
hüüdes: „Umm, äim waxa lumastama!"
Esimese jõe pääle äim ei tule wel, aller
kolmandama hüüe pääle ilmub äim ja
küsib: „Mis wax onoxsab?" Tal wastatakse:
„Wüs wana, kuus wõwa jaoda jaxsa taaldri".
Selle peale wiskab äim uhe wrassi ning jaga-
mine alganeb. Esimesed jaajad on muidugi
peigme wanemad, siis nemmad ja õed; taga
jarel muud sugulased. Seda suurtraemu, mis
ringitus nendele tale, näitawad sõbiga üles, et
*) õhtu nimetatati ja nimetatakse weel praegugi: suure jõmsi õhtuks.

maast üles üpawad, ning selle juures „aitöch" hüüdwad. Pärast lahja jagamist, reetsitawse selle kõrsi nimepidi laua juure, kus neile ejte paar napsu wiina antawse, aga siis ütlewad, et jaajal raduwse sis maweeta olla." Seja wiiwad paar kopikat ja tahab ära minna. Kuid teda ei lastawse, öeldes: ju ei taju weel wiimseidki napsisid, ees maksab muud pulma ajal jäänud napsid. Nüüd gunu kauplemine (kutsu) jeresi, kui jaoja palga raha poeneb.

Pärast lahjapanemist tuleb kinkimine noore paarile. Kingitujaden, muidugi, kinkijate hiljust mõõdu. Lahja jagamine, rahapanemine, ning kinkimine wõtwad aja ära. On nad mõõdu, on ka hommikuseks. Enamiste wiimsid kaks pruuki lahja jagamine ja rahaw norjamine jõlw siis on weel praegu siin pruugitawad



pesti pulmad ja pesturse praegugi: üks päew pruudi kodu, kaks peiu kodu.

Ära minew laulwad pruudi aed ja wennad:

„ Kuuksen poisikene,
Kuuse randa kaunikene,
Tundsid tuua minu õdeda,
Tundsid tuua?
Tunne hoida!
Ära lase laste liüa,
Päälle tulla päiwiliie,
Sulase jun awadel,
Ole aiana watela!
Seisa sinana ussa!
Ära lõõne ühesta jüüsta,
Ära taipsta tõele,
Ära kopa kolmandesta

Näpi näida neljandesta,
Witto witja wiiendesta!
Kui teineb wihada wüsi,
Ja teineb pahada palju,
Hulga huseneb nuusja,
Kaotab rasa pesjo;
Siis tee nüdist püdjusene
Ole rõnest warrekene
Misjea läöned ella, taja
Karisteled rallijstaja. (Sellega lõpeb palum.)

Kus ja millal rallijstaja rallijstamas wõip
millal. 1. Kiwisen, paisisene,
Ära raula rüge nahes!
Sundara anna suure hulgaes!
Küll ja raulaskammerisja,
Polud patjade wahella,



Sundsina annad alla waiba.

2. Et luband lesele minna,
Lesi on paha lepitellor,
Rasa raske waigistella.
Oni autopaasja,
Kana reida ratelaije,
Pörjas prou panni pääle
Lepib jüsti beski meesi,
Lepib jüsti wäi ei lepi?
Iga rude wüttes jauna
Igas jaunas mesi sihtu,
Igas jaunas walge järsi,
Lepib jüsti beski meesi,
Lepib jüsti wai ei lepi?

3. Naise lapse laul.

Külatani, rukistani;
Sõtani, armastani;
Päikest üle parasta.
Ära ja pagu pagone,
Ära linna liginemii,
Oeli ane pajuje.
Ja lumled jõa tulema,
Narva aseled ajawa,
Suns pilwesid pillerdawa
Oma turu tuuwikesed,
Oma linna liuukesed,
Oma aru akenkesed,
Oma eit on eideksene
Oma taat on taadikene
Kui kumleb käsu tulwa,



Wälja õtsasõ õewa,
Sago laane laulewaid,
Arula luitawaid.
Kõhe ütleb ellaleje,
Kõhe kaebab kallileje:
Üpo Anne, Karga Kaie,
Were neiue Lüpsikene,
Were pulgalta wärawa,
Sagaralta jauna niepet,
Käpd umbi rongaelta.
Jo tuleb tüdinud tüdar,
Jo tuleb wäsinud wärbu,
Jõõ rinnalta tüdinud
Wälje rinnalta wäsinud.
Wanas eit on eideksene
Wanas taat on taadikene

Kui ruuleb rõdu tukwa,
Wälja ärjarja ülewa,
Taga loane laulawaie,
Kõhe ütleb ellaleja;
Kõhe kaikab kallileja;
Üpa Onne, warga Kaie!
Päöra pulgab warawa,
Sagarale jauna uesi,
Uesi umbi rängaje,
Jo tubb ruuat rõduje,
Saab jarwipää tukaje,
Põrguline pörmandaie,
Kaneb lauwa pouguteleb,
Tõstab kenta kitsiteleb,
Annab kiwa auguteleb,
Jwob kiskon tonkab silma,



Jää ninda et jägened,
Jää sisse sitsesta,
Alle marjade mäesta,
Alle rohi jude rannidesta!

4. IV

Ehitelin weljesesta,
Ehitelin, pehitelin,
Luulin linnast minemas,
Jarja asredis ajawas,
Herra rilla rügutawas,
Kahu raamatu wedawas,
Weli rändis rasja teedes,
Oi neiu asju teeda,
Tuli rasjasta rõduie.
Sei rübara lauapääle,
Kindad rübara pääle,

Sadul sadwa serwa pääle,
Sa apoed sõdula pääle,
Sütsa ussi süda pääle,
Ise pääle itsemaie,
Kummuliste surtamaie.
Eit läxo juureji küsima
Mida itsed peiga naari?
Mida ainsi alatsed?
Mida wenix weeritsed?
Wili mõisti kõhe kosti
Sedap itsen eideksene,
Sedap kuradan saarijani;
Eiwad tule mulle neiud
Khadele elmikoulad,
Saida stelsõrike seljad,
Muhadele mustad sulmed,
Waladele waskiwaiad.
Eidel palju tütaride,
Pali pauwa tohtujaida,
Laheb pali paigafida,
Enam neido ehteeida.
Mina ello eideksene
Wei tütared wedeje,
Kanna lapsed kaiwudeie,
Lapsed alwad halliksaie,
Lapsed kalkid kaiwudeie,
Eit õli hullu usksuna
Wei se tütared wedeje.
Kandse se lapsed kaiwudeie
Lapsed alwad halliksaie.
Sõodi se ilu ainija,
Armas aine pojasaine.

Pandi rangas rehngaspuile,
Sinane ligi lageda,
Taeune taha tubaje,
Taimine taa edeje,
Udu rangjas ueje juuje,
Teni piira pöialeejja:
Ei rüdund ilu minija,
Armas oine paja naine.
Kaeji päiwa, üeji waarja,
Küünar rümnela nõdala;
Kangas juithuje juuesje.
Palawaie pakastuje,
Ebemeie hingastuje.
Kangas palus palwella,
Eiti ellila jõnula,
Wiega minu ue teele!



Kandke karja tee radule!
Pöal minu karjatsed wennad,
Tule taajad tuiutawad,
Wu taajad uuretawad,
Karja räiad räwitawad,
Oitsilised läänese ötsa.
Eit läks itsedes uejle
Aladesse kallikalle.
Lei je witsaga wedeje;
Tuiske tütared uuesta,
Lapsed alwad allikaasta,
Tuiske rangasta ruduma,
Saberiste pauguiama,
Lauendeste läe jutama.
Wastas je wanemb tütar,
Kohe rastis reskimine,

Sälle üstles järgimine:
Et ole minu emani
Et ole kallis kandajani.
Meri on mina emani
Hallas kõrge kandajäni.
Meri jäätki, meri jaati,
Meri minu mehele jaati,
Kilud tegid kindaida,
Kalad tegid kapuraida,
Latex laia üüd kudusid,
Hõjad särkid pilutid.

---

Üles pannud rahvaõpetaja Johann Petrowitsch

Jõhvi kihlk. Saatnud J. Samuel. Saadud 18/X 89.

Austatud Rahvarraa toimetaja

Dr. J. Hurtsile! (IX).

Juba kaa tüx aega on jest ajast möödа läinud xui esimene aru anne Eesti rahvarraa toimetajest aja lehtedes ilmus. Siis tõusis minul mõtte, xa xorraxs jahxa, Eestixelase jäänud rahvarraa kirja põlluke sisse rautada. Aga selle mõtte teoxs tegemine oiuis palju aega ära. Jaoxistujex selles asjas olivad mitmed põhjused. Esiteks, et ma mitte suurema xui xahe talvise vallaxooli haridusega olin, mille põhjusel jale töö rägа raske järja päält seisis. Aga et saatus minu rastte pärast poole armulisem on olnud, ja mind nelja xuuse Pisaxe xihelkonna xoolis käimise järel 1ℓ klassi haridusesi on aitanud, siis lodan sellega seda miga parandada möimad

et nüüd mõne riaesse mana isa isade raimu
mara upumise furmast päästan mis praegu
alla rauna näitab. Suurem osa lauludest
on minu rana, praegu ligi seitsekümme
aastane isa mulle ette ütelnud, mis ta ranna
orjuse ajal mõisas teiste käest oli õpinud,
muist olen ma siit ja säält korjanud
Et siit Võhru rikkekonnast veel mäke Särne
rallast ei üksigi ranarara saadetud on
kinnitustab mind see mõtte, et veegi teine
enne mind nende fannadega ette pole
jõudnud. Kui see materjal kõlbab, siis röömu
tan ennast, et ehk Eesti ajaraamatu mõnsegi
lehekülje pääle rahist ehk ranemale rainu
rulda mõisin tallele panna.

Särivel. J. Saamuel.
September kuul
1889.



Kes tahab orjasta ajuda,
Teulisesta tõusseda.
Tulgu multz luba küsima.
Kuidas orja olsanessa.
Käsku jalga käidanessa.
Wäke saab ori magada.
Wäke aiga aigutada
Siisti seinade nõjalla
Kirme warside waralla
Wara lääb wares wanale
Enne noitu roomtaja
Enne päiwä pääsejuene
Enne walget walge lindu
Weel waremalt waine lapsi
Ori enne kommikuta
Kuuled uksed uksastama

Lingiweje linnasastama
Siis on ori hulkumas
Ja waine laps on wanemsimas
№2. Kümni lind lärs kündemaie
Kükkilane nülwemaie
Haraxas läxs ädstamaie
Lõune lind läxs lõikamaie
Wärwod wikxo wäänemaie
Kana wikxo xandamaie
Krongid kuhja legemaie
Kured kodo medamaie
Haned ei aktamaie
Pardid parsile panema
Loake puid lõkkumaie
Ani ahju kütemaie
Peened linnud perxid reje



Tuuwixeine tuulas pahma
Kuk läxs kotti koidemaie
Kana kotti xallamaie
Wesi lind orei weskielle
Paani lind läxs jahwatama
Kureke tõi kottid kodu
Pääsexeine jegas leiwad
Paarm jes pani ahju leiwad
Kilk jes kiskus ahjust wälja.
№3. IV Wõllin püssi pööningulta
Ammu raua aasa pealta
Lärjin metsa hulkumaie
Tühja päära homminulla
5. Üti päära neil ajulla
Juli wastu neiu troppi
Sai wastu neiu salxa

Neiud määlla mängisiwad
Üks öli oma hulgasa
Kaks öli raha raclasa
Seitse sölge rinnasa
Mina warjulta walatin
Kilgitin kiwe tagapta
Pörnitin pööja wahelta
Ei öld julgust juure menna
Südant süüli wottadessa
Kangust raclase karata
Mina nodo nuttadessa
Alla öue itkedessa
Küsis eite wastas taati
Wastasid wanad mölemad
Mis ja nuttad poiga woori
Mis sina ainuke alatsed



Sedap nuttan eiskeme
Sedap nuttan taadikene
Wottin püssi pööningulta
Ammu raua aasa pealta
Läksin metsa hukkumaie
Piika päära kommindulla
Ori päära neil ajulla
Üli wastu neiu troppi
Sai wastu neiu salna
Neiud määlla mängisiwad
Üks öli oma hulgassa
Kaks öli raha raclassa
Seitse sölge rinnassa
Mina warjulta walatin
Kilgitin kiwe tagantsa
Pörnitin pööja wahelta

Ei ölo julguse jmre menna
Sidane süüle rottada
Kanguse kaelase narata
Säal mull ütles eiderene
Säal jüs ütles taadinene
Ers sina püüden püssilana
Nopin tina noolelana
Wõttan rinni rotgulana
Ei se kõlba eiderene
Ei se nõlba taadinene
Ega neidu pussil püüta x
Ega neidu rõrgul rõeta
Püüsi pussil püietasse
Kala rotgula rõeta
Sina noolel letterida
Neidu müda rüünulana



Sina õlle toobilana
Saada saia kanulana
„Ära nulla noorukene
Paneme ratsud rannetie
Kõrmd nõrged nilpideie
Põida sinna soonurme
Säält too naine nastuline
Eest tore eimiline
Keskelt nulla neeruline
No 4. Kubjas nuradi poiga
Kilter kirju litsi poiga
Päni minn soda nündemaie
Mäda mättast pööramaie
Härjad karaski ähnimaie
Ära nurd nurtamaie
Ise taha nutamaie
(mist nüsmed)

№5. Kŭla mullŭttles nukku nukku
Kŭla lapsed laula laula
Mis mina nukkun kurba lindu
Mis mina laulan alba lapsi
Mull jäi kodu kuuse kullge
Laua peale laulu lehte
Kirstu kappi keele klinkse
Parsile pajatus waipa
Too mull kodust kuuse kulge
Laua pŏält too laulu lehte
Kirstu kappist keele klinkse
Parsilt too pajatus waipa
Siis laulan mered murusta
Mere liiwad linnasista
Mere naised nalmudesta
Meri ise heina maasta
Mere pŏhi pŏllu maasta.



№6. Jüru türu linnukene — Wikkati lõikas.
Kus su kulla pesakene — Kus see wikkati
Kuiwa kuuse otsas — Kannu otsa rippasias.
Mäkja männa latwas. — Kus see pannukene
Kus see kuiw kuusk — Tulukene põletas.
Kus see marg mänd — Kus see tulukene
Wana mees raijus — Weekene kustutas.
Kus se wana mees — Kus see weekene
Unninulle uinus — Must härg rüüpas
Kus se unnik — Kust see must härg
Kanakene sibliss — Karu murdis suusta härja
Kus se kanakene — Kus see karu
Kull wei kanakese — Üle mere Rootsis
Kus see kull — Miska tema sinna läks.
Pilliroog peitis — Sinasilte tõdadega
Kus se pilliroog — Kaudasilte rattastega.

Hõbedaste õhjadega
Waskiste naljadega
Kuue roova rutsikaga
Seitsme sia põrjaga
Kahekša vanapojaga

№ 7. Neljoli rüünud meie remmad
Kallas nattanud õerred
Pärjad jäirad peale rete
Kübärad külla ojaje
Akin päimä pärgianna
Kus vana kübärianna
Akin päimä ellad remmad
Akin päimä siis sain pärjä
Kus vana sain kübära
Ea kõige ei joovat renda.

№ 8. Lähme küsta ellad remmad
Lähme küsta ellad remmad
Lähme küsta rõssemaje
Wõidu naisi wõttamaje
Saagu sulle, saagu mulle,
Saagu meile mõlemille
Saagu sulle sarsa nain
Saagu mulle maa nain
Sarsa naine saia sõõja
Saia sõõja ehrijooja
Palju paigale panioa
Maa naine tõõtegia
Põ tegia wõõxudujoa
See wõttab kinnesta kirja
Sanu kirja taiwaasta,
Rätte kirja räistevesta
Põlle kirja põrmaudu



№ 9. Nüü nüü ukne lähme
Käl me komme perja saame
Mõni mees saab mõisa pera
Mõni laisa naise pera
Mõni piima pudru pera
Mõni malla wale pera
Kipelvonna neele pera
Wale aga puhas nes müd penjab

№ 10. Kui mina hakkan laulamaie
Laulamaie luulemaie
Siis jääb rubjas muulemaie
Pidrun teeb sõjamaie
Mõni mees jääb mõttemaie
Mõni naine nauramaie
Küle nond jääb kuulatama
Wallavom jääb waatamaie

Kuulama minu sõnuja
Lapse hullu laulusida
Poisineise palvesida
Mis se lapsi palju laulab
Mis se palju jo pajatab
Ei se laps ole tõsda teinud
See laps on sõnuja õppind
See on õld Harjus õpimasa
Virus õld müsi mõtamasa
Kuidap suulin sõstin sõstu
Ei se laps ole Harjus opind
Ega Virus müsi mõttand
Kui tahad juhatan paigad
Kus mina säädsin sõnasid
Panin sõnad palmexeised
Lahutasin laulexeised



Külä all ölin sündemasa
Aru all ölin äästamasa
Nõdul heinä nütamasa
Soos ölin loogu süsumasa
Säal minä säädsin sõnasid
Panin sõnad palmexeised
Lahutasin laulexeised.

At II. W Läksin sanse saatamaie
Saadin sanad Saaremaale
Mõisa poisid Põhla maale
Se sanse Hiu maale
5. Hakkasin nõu tulema
Leidsin põrtsi nõrreteelta
Läksin põrtsi sõitsumaie
Mis säal põrtsis tehtanessa
Olut müüa jõdanessa

10. Sarsa jaia sõõdanessa
Mina mina võttamaie
Wõttin poole võttin toobi
Harasin nolmato võttlama
Juba tuli varas varrinusta
15. Wei minne ilusa kobuse
Kümme rublase rübara
Sada rublase sadula
Tuhande rublase tulupi.
Ref. 12. Oh imeto oh imeto
Mis nägin mina imeta
Mis nägin Não rülesta
Siga sõtrus seppinuida
Naine tohnis tuhlimaida
Obu tegi valge pea rasina
Lehm tegi truti täkuneise



Kana tegi ranfi tallenciseb
Lammas läxs laudile muneie
Oi imeta oi imeta
Mis nägin mina imeta
Mis nägin Não rülesta
Karfi naista tappeleb
Ämmel arni, Kaiel rouxo
Leenol lume nulbineine
Kadril natla kuugoxeine
Oi imeta oi imeta
Mis nägin mina imeta
Mis nägin Não rülesta
Ämm öli ahjul alasti
Kai öli parfil palja reifi
Mai öli pingil pinnaliste
Sääl mull jüia ammetic

Sika oli es ja king oli jees
Kapsa jupil narmad pääl
A 13. Kubjas auri rinat nüri
Haganane leib ja kapud silgud
Kubjas narjub jõuga jo
Ens jadas et herra nuri
Palam ilm pans hein.
Tõmma laux ma tõuan taga
Et natse ramu noorma ees
Sind äitab tugem teomees.
A 14. W (Ka vist riismed.)
Sängin möija nündemaie
Nägin kubjaota tulema
Kiltri nirku räljä poolta
Mina kubjasta palumas
5. Kubjareine nullukeine
Möija mees mädaluseine
Ära möödä juurta tünni
Ära pane palju maada
Nüüd on nefad nuimetaned
10 Rohujuured roostaned
See rinub ruanade rimad
Kattestab märade raelad
Kubjas nõtnud nuulatagi
Ära möötis juured tünnid
15 Ära pani palju maada
Mina türi nündemaie
Künsin türi nündsin töise
Haxasin rolmata nündema
Neljata nimetamaie
20. Kiiet nistist nündemaie
Siis lasin härjad tõunedla
Suttad jutte tõunamaie

Sahad sahti lõinamaie
Heitasin ise magama
Lin Paga laulis lepinussa
Jõuse üles noori meesi
Karu nisxus kirju härjaga
Karu murdis musta härja
Jõisin üles vaatamaie
Karu oli nisnum kirju härja
Karu oli murdam musta härja
Mina nodo nuttadessa
Alla õue itkedessa
Jallus rastu taadixene
Soorsis rastu eidexene
Mis ja nutad poiga noori
Mis sina ainune alatsed
Mis ma nuttan eidexene



Mis ma nutan taadixene
Sedap nutan eidexene
Sedap nutan taadixene
Karu nisxus kirju härja
Karu murdis musta härja
Ära nuta poiga noori
Meil on härjad nasramassa
Sada jüüli jarmed pikad
Seitsat jüüli turjad laiad.
Siniskirju linnuxene
Lendis üle solme metsa
Üks oli metsa õunapuine
Teine kallis kase metsa
Kolmas nuller nuuse metsa
See mis mets oli õunapuine
See minu emani metsa

See mis rallis rase metsa
See minu isani metsa
See mis auller ruuge metsa
See meie noorte meeste metsa
Sinist kirju linnukene
Lendis üle kolme mäga
Üks oli ruis runi mäli
Teine õige õra mali
Kolmas rallis kaera mäli
See mis ruis runi mäli
See minu emani mäga
See mis õige õra mäli
See minu isani mäga
See mis rallis kaera mäga
See meie noorte meeste mäga
Sinist kirju linnukene



Lendis üle kolme aita
Üks oli aita höbe harja
Teine aita raske harja
Kolmas aita kulda harja
See mis ait oli höbe harja
See minu emani aita
See mis ait oli raske arja
See minu isani aita
See mis aita kulda harja
See meie noorte meeste aita.

A 16. Ei ti li teele menna
Teele menna maale jaada
Maad on täisa mänmisida
Mänmised pesia täisa
Pesad täisa poegesida
Kõik pojad sulgie surinad
Ebemie enge aandsid.

№ 17. Ööt eike noo no taati
Kui ei wõtta mulle naisto
Ma lään metsa murdiasta
Ei mina muru mullinuida
Ei mina lappa tallereisi
Mina murran neidsejda
Tappan talu tütarida.

№ 18. Oi minu ella eidenene
Oh minu tarna taadinene
Olensid teadand tuuesana
Määrend mähne pannesana
Olensid mähnind mätesteie
Enne nii mähnisid mähneeie
Olensid käärind känneesteie
Enne nii käärisid kätteie
Oh neeutanud medeje



Enne nii neeretid mibuje
Sõtsid ja mind jüa ilma
Sõtsid wõõra eide hoolest
Sõtsid wõõra taadi hoolest
Wõõras taati wõõgas taati
Wõõras wõõrite toassa
Wemmel põigite käässa
Kui ta tahab tahub selga
Kuhu saadab salwib pihta
Kuhu tõuab tõmbab pihta
Kisub karru ja nisendab.
Oh minu ella eidenene
Sõtsid ja mind jüa ilma
Wõõras eike wõõgas eike
Wõõras wõõrite toassa
Tanu lapete päässa

Annab jüia augutelеb
Paneb lauа pauguteleb
Võirab leiba lõugutelеb
Joob lusikа torkab silmа
O minu ella eidenene
Mins et teinud tillul olja
Jopind tappu teiba auku.

A 19. W Ann öli akni neitsirene
Ann läks lauda hüpemaie
Wäljale rarete peale
All öli paru päal öli lauda
All öli paru õunapuine
Päal öli lauda mahteraine
Katri paru õunapuine
Lõhri lauda mahteraine
Katri mengo rallid paulad



Puhe paulad puusiltana
Siidi lindid rinnultana
Ann läks jepale Kirnje
Tagujalle maa takaje
Päal jõimas jepa lõimas jepa
Sõsiseb on jepa lapseb
Jep on ise ilmi musta.

A 20. W Julge rozu teopoisid
Julge rubjast ruumendama
Kitri raibeta tagunna
Aidameesta auduraie
Opmanni ohutamaie
Rubjas joorsis ruusinuie
Oras wälja aidamõõda
Kilter joorsis ning öli näpvo
Punnur joorsis jula oli perses

Aidamees hakas palumaa:
„Ma annan (tõstra anderes teopoisid) aiga adra jäädsa
Wana wannori paranda
Suki wilpe määänitada
Pot nubjas nos noo nubjas
Kül sull taiwas tasutasse
Hulgud taiwa ulelitsalla
Kala narbid rainelawsa
Leiwa nanninas nääsa
Kutsud jõõma raimud maised
Teopoisid tõised traised
Kolmandad koguni maised
Ei ma taha taiwas jüia
Kui ei andand maapäal jüia
Jõin mina nortsis nõige päiwä
Nortsis nõige jee nädäla



Jo tuli jõna järele
Tule rodo noori meesi
Jo jinu ija jurese
Ija kauda raiutasse
Süüli ühensa jügawa
Käsi nüünark nõmmenida
Ei mina mõtnud nuulatagi
Kuulatagi luuletagi
Jõin aga nõrtsis nõige päiwä
Nõrtsis nõige jee nädala
Jo tuli jõna järele
Tule rodu noori meesi
Jo jinu ema jurese
Ema kauda raiutasse
Süüli ühensa jügawa
Käsi nüünark nõmmenida

№22. Ei mina tea ega muista
Miks minu elo igawa
Miks minu tunnid tuskalised
Nutta päiwäd päale näiwäd
Pest minu elo igawas
Pest minu tunnid tusnalised
Nutta päiwäd päale näiwäd
Et on joa jõlminime
Wäe juure märwimine
Siis mind jõlmeti jõdaje
Wärwiti mene mägeje
Pandi pampu randamaie
Wene mileta ajama
Pajosta pillida puhuma
Rootsi roogu jäädemaie
Wiibsin mileta ajama



Pajo pillida puhuma
Rootsi roogu jäädemaie
Tuba lüg on linna all
Wägi juur on mälja all
Tüxid Türjewa mäalla
Ratad ramas mullsalla
№23. Hants öli Harjust.
Mart öli Mallast
Kokalast öli Korra Minnu
See tuli linnast töi tubaka
Põletas pübud pitsamiste
Sasi suitsud lanjamiste.
№24. Ölgu ninda ellad mennad
Ölgu ninda jäägu jälle
Ölgu ütsad kommenestas
Tutnamed tuna perastas

Põulu piiristа pühistа,
Lihamõtte ruderistа
Saaniistа walgeistа
Siis oraik jüs raik ellad mennad
Siis raik õtjad õlsitasse
Jutnamed kunastetasse
Põulu piirilla pühilla
Lihamõtte rederella
Saaniellа walgellа.

---

Leiab jee aimbunene lahked wastu
wõtmist, jüs jaab teine rihx wap
järel tulema. Loodan meelnoguo
wõimat.

J. Saamuel.

pag. 846.